

A
MAGYARORSZÁGI ROMÁNOK
EGYHÁZI, ISKOLAI, KÖZMŰVELŐDÉSI,
KÖZGAZDASÁGI INTÉZMÉNYEINEK ÉS
MOZGALMAINAK ISMERTETÉSE

ÍRTA:
VERITAS

— MÁSODIK KIADÁS —

ÁRA 10 KORONA

KIADJA
AZ URÁNIA KÖNYVNYOMDA, BUDAPEST, VII., ROTTENBILLER-UTCA 19.
1909.

'A SZERZŐI JOG FENTARTVA. UTÁNNYOMÁS TILOS.)

Előszó.

A „román kérdés“-t hazánkban nem kísérte az az állandó, éber figyelem, a melylyel e kérdés fejlődését szemmel kellett volna tartani. Mikor egy-egy nagyobb horderejű esemény, mint az 1784. évi parasztlázadás, az 1848 49-iki felkelés és vérengzések, vagy – jóval később, a kilencvenes években – a memorandumper homloktérbe állította a román törekvéseket, olyankor a közvélemény élénk figyelemmel fordult e kérdés apróbb részletei felé is: mikor azután csendesebb esztendőök következtek, e figyelem meglanyhult, elernyed, s olybá vettük, mintha a kiáltóbb események megszűntével a román mozgalom is elsimult volna.

Erre vezethető vissza, hogy a magyar társadalom, az érdeklődésnek a múltban való lanyhasága miatt nincs teljesen tájékozva a kérdésről: nem ismeri jól a mozgalom múltját, nem tudja micsoda gazdasági és kulturális erőforrások állanak annak rendelkezésére, milyen kezdetből, micsoda utakon jutott el a mostani stádiumig.

Ezen a hiányon kíván segíteni ez a könyv. Nem politikai célzattal készült és így mellőz is minden állásfoglalást. Még a történetíró kritikáját sem gyakorolja, hanem annál kimerítőbben igyekezik összehordani minden anyagot, amely a román kérdés múltjára és jelen fejlődésére világot vethet.

A munkának egyetlen célja az, hogy lehetőleg teljes anyaggyűjtemény legyen, s a román kérdésnek mindazt a részletét bemutassa, amit a hazai közvélemény egyáltalában nem, vagy csak hiányosan ismer, hogy így közvéleményünk kritikáját és állásfoglalását a helyzet minél teljesebb ismeretére alapíthassa.

Hiányzott magyar nyelven a román törekvések adat-és okmánygyűjteménye; csakis ezt kívánja nyújtani e könyv.

*

A jelen könyv összeállításánál a következő művek szolgáltak forrásul:

A m. kir. statisztikai hivatal évkönyvei. — Enciclopedia romana. — A görög katolikus egyházmegyék sematizmusai. — A görög keleti román egyházmegyék zsinatainak a jegyzőkönyvei. — A görög keleti román egyház kongresszusainak a jegyzőkönyvei. — N. Brânzeu: Școalele din Blaj, 1898. — Farkas Traján: A belényesi görög katolikus főgimnázium története, 1896. — A. Bârsean: Istoria Școalelor centrale române gr. or. din Brașov, 1902. — Dr. P. Oprișca: Gimnaziul din Brad și teatrul român, 1905. — V. Șotropa: Istoria Școalelor násăudene, 1904. — A hazai román középiskolák 1906/7. évi értesítői. — Actele privitoare la urzirea și înființarea asociațiunii transilvane pentru literatură română și cultura poporului român, 1862. — „Transilvania“, a „Román irodalmi és közművelődési egylet“ orgánumának a számai. — A „Román színház-alap szerzési társulat“ évkönyvei. — Analele asociațiunii pentru cultura poporului român din Marâmurási, 1860—1905. — A „Petru Maior“ olvasó-egylet évkönyvei. — A „Gozsdu-alapítvány“ évkönyvei. — A magyarországi román pénzüzetek évkönyvei. — Jancsó Benedek: A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota. II. köt. 1899. — T. Păcăfian: Cartea de Aur IV., 1906. — E. Brote: Cestiunea română, 1895. — Az egyes lényegesebb mozzanatokra vonatkozólag, a hazai román sajtóban megjelent közlemények.

I. SZAKASZ.

A magyarországi románok száma és vármegyéenként való megoszlása.

Az 1900-ban megejtett népszámlálás szerint Magyarországon 2,799.479 román lakik.

A románok a következő vármegyékben képeznek általános többséget:

1. Fogaras vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 89.9 %-át (a vármegye 92.801 lakosa közül 83.445 a román);

2. Hunyad vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 84,6 %-át (a vármegye 303.838 lakosa közül 257.013 a román);

3. Alsófehér vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 78,2 %-át (a vármegye 212.352 lakosa közül 166.099 a román);

4. Szolnok-Doboka vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 76,0 %-át (a vármegye 237.134 lakosa közül 180.309 a román);

5. Krassó-Szörény vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 74,1 %-át (a vármegye 443.001 lakosa közül 328.371 a román);

6. Torda-Aranyos vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 72,8 %-át (a vármegye 160.579 lakosa közül 116.833 a román);

7. Besztercze-Naszód vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 69,1 %-át (a vármegye 119.014 lakosa közül 82.256 a román);

8. Szeben vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 65,2 %-át (a vármegye 166.188 lakosa közül 108.413 a román);

9. Szilágy vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 60,5 %-át (a vármegye 207.293 lakosa közül 125.451 a román);

10. Arad vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 58 %-át (a vármegye 386.100 lakosa közül 223.806 a román);

11. Kolozs vármegyében, ahol a románok az összes lakosok¹ 57,6 %-át (a vármegye 253.656 lakosa közül 146.268 a román);

12. Kisküküllő vármegyében, ahol a románok az összes lakosok 50,6 %-át (a vármegye 109.197 lakosa közül 55.276 a román) képezik.

A románok még a következő vármegyékben laknak nagyobb tömegekben:

1. Nagyküküllő vármegyében, ahol 145.138 lakos közül 61.779 a román (42.6%);
2. Bihar vármegyében, ahol 577.312 lakos közül 239.449 a román (41.4%);
3. Brassó vármegyében, ahol 95.565 lakos közül 33.886 a román (35.5%);
4. Temes vármegyében, ahol 476.242 lakos közül 167.523 a román (35.2 %);
5. Maros-Torda vármegyében, ahol 197.618 lakos közül 67.402 a román (34.1 %);
6. Szatmár vármegyében, ahol 367.570 lakos közül 118.770 a román (32 3%);
7. Máramaros vármegyében, ahol 309.598 lakos közül 74.978 a román (242%);
8. Torontál vármegyében, ahol 609.362 lakos közül 88.044 a román (14.4%);
9. Háromszék vármegyében, ahol 137.261 lakos közül 19.439 a román (14.2%);
10. Csik vármegyében, ahol 128.382 lakos közül 15.936 a román (12.4%);
11. Ugocsa vármegyében, ahol 83.316 lakos közül 9270 a román (111%).
12. Csanád vármegyében, ahol 140.007 lakos közül 13.982 a román (10.0%).

II. SZAKASZ.

A magyarországi románokról általában.

Magyarországon az 1900. évi népszámlálás adatai szerint 2,799.479 román van, ami Magyarország összes lakosainak 14'5%-át teszi ki. Az 1880-iki népszámlálás óta a románok 381.685 lélekkel szaporodtak, ami 15.9%-nak felel meg, amelylyel szemben a magyarok 34.1 %, a németek 5.9%, a tótok 7.3%-kal szaporodtak. 1880-ban a románok arányszáma a népességben még 15.4% volt, 1890-ben 14.9%, 1900-ban pedig 14.5%; a románok szaporodása tehát nem tart lépést az összes népesség szaporodásával.

A magyarországi románok vallás tekintetében a görög katolikus és a görög keleti egyházhoz tartoznak.

A görög katolikus vallásnak 1853-tól kezdve Balázsfalva székhelylyel négy és pedig: a balázsfalvi, a nagyváradi, a lugosi és a szamosújvári egyházmegyékből álló érseki provinciát képeznek, amelyhez az egyházi statisztika adatai szerint 1,253.414 lélek tartozik, (az 1900. évi népszámlálás szerint azonban az oláh nyelvű görög katolikusok száma csak 1.064.780), akik 1525 anyaplébániát és 1830 fióklébániát képeznek, amelyekben 1.831 egyén teljesít egyházi funkciót.

A magyarországi görög keleti román egyház 1864-től kezdve Nagyszeben székhelylyel három és pedig: a nagyszebeni, az aradi és a karánsebesi egyházmegyékből álló, az 1868. évi IX. törvénycikk által biztosított autonóm érseki provinciát képez, amelyhez az egyházi statisztika adatai szerint 1,773.341 lélek tartozik, (az 1900. évi népszámlálás szerint azonban az oláh nyelvű görög keletiek száma csak 1.715.075), akik 1838 anyaplébániát és 733 fióklébániát képeznek, amelyekben 2059 egyén teljesít egyházi funkciót. Ezen egyház összes vagyona körülbelül 70,000.000 korona.

Eszerint a hazai románok 3363 anya- és 2563 fióklébániát képeznek, amelyekben összesen 3890 egyén teljesít egyházi funkciót E számokban természetesen benne vannak azoknak a magyai nyelvű, de román szertartású egyházközségeknek az adatai is, amelyek a fent nevezett érsekségekhez, vagy püspökségekhez tartoznak.

A hazai románoknak a következő román tannyelvű tanintézetek vannak:

a) 5 papnöveldejük 5 szemináriummal, ezek közül a következő 2 görög katolikus: a balázsfalvi, a szamosújvári; a következő 3 pedig görög keleti: a nagyszebeni, az aradi, a karánsebesi.

b) 6 tanítóképezdejük 6 alumneummal, ezek közül a következő 3 görög katolikus: a balázsfalvi, a szamosújvári, a nagyváradi; a következő 3 pedig görög keleti: a nagyszebeni, az aradi, a karánsebesi.

c) 4 főgimnáziumuk, ezek közül a következő 2 görög katolikus: a balázsfalvi, a belényesi; görög keleti: a brassói; alapítványi pedig: a naszódí.

d) 1 algimnáziumuk, még pedig: a brádi, amely görög keleti.

e) 1 alreáliskolájuk: a brassói, amely görög keleti. i

f) 1 felsőkereskedelmi iskolájuk: a brassói, amely görög keleti.

g) A középiskolákkal kapcsolatban álló 9 fiú internátusuk, ezek közül a következő 3 görög katolikus: a balázsfalvi, a belényesi, a nagyváradi; a következő 4 görög keleti: a belényesi, a lugosi, a nagyváradi, a temesvári; felekezetenkívüli pedig: a máramarosszigeti, amelyet «A máramarosi román népnevelési egyesület» tart fenn és a karánsebesi, amelyet a karánsebesi vagyonszociális alap tart fenn. Most áll létesítés alatt a naszódí vagyonszociális alap által Naszódon létesítendő fiú internátus.

h) 5 felsőleányiskolájuk leány internátussal, ezek közül a következő 2 görög katolikus: a balázsfalvi, a belényesi; a következő 2 görög keleti: az aradi, a lugosi; felekezetenkívüli pedig: a nagyszebeni, amelyet a «Román irodalmi és közművelődési egyesület» tart fenn.

i) A román nőegyletek által fentartott 4 leányiskolájuk és pedig: Abrudbányán, Brassóban, Nagyszebenben és Szilágy-Somlyón és 1 leány internátusuk Brassóban.

j) 1 ipari és háztartási iskolájuk, amelyet Nagyszebenben, az oda való román nőegylet tart fenn.

k) 2985 felekezeti népiskolájuk, amelyekben 3076 tanító működött, ez iskolák közül 1295 görög katolikus, amelyekben 1283 tanító tanított és 1690 görög keleti, amelyekben 1793 tanító tanított.

A hazai románoknak vannak ezeken kívül milliókra menő ösztöndíjalapítványaik, amelyek közül a legnagyobb: a Gozsdualapítvány, amelynek vagyona 1907. január 1-én 6,493.055 koronát tett ki.

A hazai románoknak a következő kulturális egyesületek vannak:

a) A Nagyszebenben székelő «Román irodalmi és közművelődési egyesület» (Astra), amelynek vagyona 824.812 K.

b) Az Aradon székelő «Aradi román népművelő nemzeti egyesület», amelynek vagyona 18.609 K 19 f.

ej) A Máramarosszigeten székelő «Máramarosi román népnevelési egyesület», amelynek vagyona 43.000 korona.

d) A Fogarason székelő «Progresul» egyesület, amelynek vagyona 1905 K 78 f.

e) A «Román színház alap szerzési társulat», amelynek vagyona 409.419 K 91 f.

f) A budapesti egyetemi román ifjaknak «Petru Maior» nevezetű egyletük.

g) Van 25 nőegyletük;

h) 113 román dal- és zeneegyletük;

i) 33 olvasó egyletük (kaszinójuk);

j) 49 lapjuk, amelyek közül 20 politikai, 4 társadalmi, 6 egyházi és iskolai, 4 szépirodalmi, 8 pénzügyi, gazdasági, kereskedelmi és ipari, 4 élclap és 3 szaklap. i

Ezer román közül 204 tud írni és olvasni akkor, amidőn ezer magyar közül 610, ezer német közül 679, ezer tót közül 501, ezer horvát közül 528, ezer szerb közül 415 és ezer ruthén közül 145 tud írni és olvasni.

A románok analfabétáinak a nagy száma arra a körülményre vezethető vissza, hogy a tanköteles román gyermekek közül csak 64.3 % járt iskolába akkor, amidőn a magyar tanköteles gyermekek közül 81.8%, a német tanköteles gyermekek közül 89.9%, a tót tanköteles gyermekek közül 85.3%, a szerb tanköteles gyermekek közül 77.3 %, a ruthén tanköteles gyermekek közül 60.4% járt iskolába. A közép- és a felső iskolákat illetőleg pedig minden 100.000 románra 151 olyan román tanuló esik, akik a középiskolákat és 18 olyan román tanuló esik, akik a felső iskolákat látogatják.

A hazai román kulturális intézményeket igen jelentékenyen támogatják a hazai román pénzintézetek, amelyek 1906-ban 113.924 koronát fordítottak román kulturális célokra, valamint a milliókkal rendelkező naszódi és karánsebesi volt határőrvidéki alapok is.

A hazai románok a magyar nyelv tudását illetőleg igen kedvezőtlen arányszámot adják, mert amíg ezer román közül csak 87 beszél magyarul, addig ezer német közül 307, ezer horvát közül 225, ezer tót közül 150, ezer szerb közül 114, ezer ruthén közül 83 beszél magyarul.

A hazai román családok közül 6.6% vadházasság, a román gyermekek közül pedig 15.4% törvénytelen. Magyarországon 100 jogérvényesen elítélt közül 22.2% román, holott a románok aránya a 12 éven felüli népességben csak 1.1 %. 100.000 románra évenként 618 elítélt esik, míg ugyanannyi szerbre 493, magyarra 488, tótra 433, ruthénre 392 és németre csak 204 elítélt jut.

A hazai románoknak van:

a) A fiókokkal együtt 170 pénzintézetük, amelyeknek részvénytőkéik 19.806,618 korona, tartalék alapjaik 6,200.113 korona, tisztviselői nyugdíjalapjaik 1,401.024 korona, jótékonycélu alapjaik 155.899 korona, összes vagyonuk 27,563.654 koronát tesznek ki, 1906-ban tiszta nyereségük 2,290.426 korona volt, amelyből 113.924 koronát fordítottak román kulturális célokra. Kölcsönképpen 1906-ban 110,138.396 koronát nyújtottak.

Ezekben a pénzintézetekben 1906-ban 665 román tisztviselő volt alkalmazva, akiknek a száma azonban ma már a 700-at is meghaladja.

A hazai román pénzintézetek 1907-ben, Nagyszeben székhellyel, «Solidaritatea» nevű szövetkezetét létesítettek.

b) 51 szövetkezetük, kereskedelmi társaságuk, fogyasztási egyletük stb.

A fennálló szövetkezetek támogatására és újaknak a létesítésére alakult 1907. december hó 22-ikén Szászváros székhellyel a (Központi Szövetkezet).

c) 2 gazdasági egyletük.

d) 17 kereskedő- és iparos egyletük.

e) 27 temetkezési egyletük.

Magyarországon a 100 katasztrális holdat meghaladó birtokok száma 24.444, amelyek közül 1068 román kezekben van, ezek közül 32 meghaladja az 1000 katasztrális holdat. Az 1000 katasztrális holdat meghaladó birtokosok között van: 1. a nagyváradi görög katolikus püspökség, amelynek 139.115 hold; 2. a balázsfalvi görög katolikus érsekség, amelynek 6613 hold; 3. a volt naszódi határőrvidéki alap, amelynek 12.254 hold; 4. a volt karánsebesi határőrvidéki alap, amelynek 248.000 hold birtoka van; 5. az aradi görög keleti román egyházmegye, amely az eddigi birtokait csak nem rég növelte a Szerhszentmiklós határában elterülő gróf Szapáry Pál birtokkal, amelyet 1,200.000 koronáért vett meg; 6. a balázsfalvi Subutiu Șterca Sándor alapítvány, amelynek 3349 hold birtoka; 7. a balázsfalvi «Szent Háromság»-ról elnevezett zárda, amelynek 2726 hold birtoka; 8. a brádi görög keleti román algimnázium, amelynek 2146 hold birtoka van.

A hazai románok kezében levő birtokok legnagyobb része nem haladja meg a 20 katasztrális holdat.

III. SZAKASZ.

A balázsfalvi görög katolikus érsekség.

I. FEJEZET.

Általános rész.

A balázsfalvi görög katolikus érseki provincia és ezzel kapcsolatban a lugosi és a szamosújvári görög katolikus püspökségek, I. Ferenc József királynak, 1850. december 12-ikén kelt leirata és IX. Pius pápának 1853. november 26-ikán kelt «Eclesiam Christi» bullája alapján létesítették, amely érseki provinciába beolvasztattak, a már addig is létező balázsfalvi és nagyváradi görög katolikus egyházmegyék.

Ezen provincia élére Ő Felsége 1854. március 17-ikén Sulujju Sterca Sándor, az addigi fogarasi görög katolikus püspököt nevezte ki érsekké.

A magyarországi görög katolikus érseki provincia négy egyházmegyéből és pedig: 1. a balázsfalvi főegyházmegyéből, 2. a nagyváradi, 3. a lugosi és 4. a szamosújvári egyházmegyéből áll.

A magyarországi görög katolikus érseki provincia összesen 1,253.414* lelket foglal magában, akik 1525 anyaplébániát és 1830 fiókplébániát képeznek. Az anyaplébániák közül 206 kegyuraság alatt áll. Az egyházi funkciót teljesítő egyének száma 1831.

A lelkészek az 1906. évben összesen 461,589 K államsegélyben részesültek.

A magyarországi görög katolikus érseki provinciának van:

a) 2 papnöveldeje szemináriummal kapcsolatban és pedig: a balázsfalvi és a szamosújvári;

b) 3 tanítóképezdeje 3 alumneummal kapcsolatban és pedig: a balázsfalvi, a szamosújvári és a nagyváradi;

c) 2 főgimnáziuma és pedig: a balázsfalvi és a belényesi;

d) 3 fiú internátusa és pedig: a balázsfalvi, a belényesi és a nagyváradi; - . 1

e) 2 polgári leányiskolája és pedig: a balázsfalvi és a belényesi.

f) 3 leány internátusa és pedig: a balázsfalvi, a belényesi és a lugosi és

* Az egyházi statisztika szerint.

g) 1295 görög katolikus felekezeti népiskolája, amelyekben 1283 tanító volt alkalmazva.

A magyarországi görög katolikus érseki provinciában, a balázsfalvi érseket, a fennálló jogszokás szerint, a választó zsinat által kijelölt három egyén közül, valamint a nagyváradi, a lugosi és a szamosújvári megyés püspököket a kormány felterjesztésére Ő Felsége, az apostoli király nevezi ki és a pápa prekonizálja. I

Kiváló jelentőségű egyházi ügyekben az érsek úgynevezett provinciális zsinatot, a megyés püspökök pedig egyházmegyei zsinatot hívhatnak össze, amelyekben azonban csak egyházi egyének vehetnek részt és azokban csak egyházi ügyek tárgyalhatók, amiként különben kitűnik ez, br. Eötvös József vallás- és közoktatásügyi miniszternek, 1869. április 26-ikán 7007. szám alatt, Vancea János balázsfalvi érsekhez intézett válaszából, amelyben az érsek azorr kérelmére, hogy egyházmegyei zsinatot hívhasson össze, br. Eötvös vallás- és közoktatásügyi miniszter, a zsinat összehívását megengedte «föltéve, hogy abban csak egyházi egyének vesznek részt és a zsinatnak célja csakis az egyházmegye belügyeinek a rendezése leendő».

A hazai görög katolikus érseki provinciának, mint katolikus egyháznak, a szervezete, — az érseknek, a balázsfalvi zsinat által történendő jelölésén kívül, — majdnem mindenben megegyezik a hazai római katolikus egyház szervezetével.

II. FEJEZET.

Az érsekség jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

I.

A balázsfalvi főegyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

A főegyházmegye fenhatósága egészben, vagy csak részben a következő vármegyékre terjed ki: 1 Alsófehér, 2. Aranyostorda, 3. Csik, 4. Fogaras, 5. Háromszék, 6. Kisküküllő, 7. Kolozs, 8. Marostorda, 9. Nagyküküllő, 10. Szeben, 11. Szilágy, 12. Szolnok-Doboka, 13. Udvarhely vármegyékre.

A főegyházmegye élén, apsai dr. Mihályi Viktor érsek áll, aki Balázsfalván székel. A főegyházmegye káptalanja 10 kano-nokból áll.

A főegyházmegye lelkészei az 1906. évben 221.690 K állam-segélyben részesültek.

A főegyházmegye a következő 32 esperességből áll: 1. az almás, 18 anya és 4 fiók; 2. az aranyosi, 18 anya és 7 fiók;

3. a balázsfalvi, 27 anya és 2 fiók; 4. a cikendáli, 18 anya és 2 fiók; 5. a dicsőszentmártoni, 15 anya és 6 fiók; 6. az erzsébetvárosi, 20 anya és 30 fiók; 7. a faragói, 23 anya és 6 fiók; 8. a gyergyószentmiklósi, 15 anya és 41 fiók; 9. a gyulafehérvári, 24 anya és 9 fiók; 10. a háromszéki, 11 anya és 90 fiók; 11. az indali, 21 anya és 13 fiók; 12. a katonai, 25 anya és 2 fiók; 13. a kolozsi, 23 anya és 6 fiók; 14. a kolozsvári, 38 anya és 39 fiók; 15. a magyarbényei, 18 anya és 4 fiók; 16. a magyarderzsei, 24 anya és 9 fiók; 17. a marosludasi, 21 anya és 3 fiók; 18. a marosujvári, 21 anya és 7 fiók; 19. a marosvásárhelyi, 27 anya és 58 fiók; 20. a marótlakai, 13 anya és 8 fiók; 21. a medgyesi, 24 anya és 7 fiók; 22. a mezőpagoccai, 17 anya és 3 fiók; 23. a nagyenyedi, 27 anya és 11 fiók; 24. a nagyszebeni, 32 anya és 32 fiók; 25. a radnóti, 23 anya és 1 fiók; 26. a szászrégeni, 40 anya és 26 fiók; 27. a szászsebesi, 22 anya és 23 fiók; 28. a székelyudvarhelyi, 8 anya és 97 fiók; 29. a tordai, 23 anya; 30. a verespataki, 15 anya és 31 fiók; 31. az alsóvenicai, 32 anya és 35 fiók; 32. a voilai, 22 anya és 9 fiók plébániával.

Az alsóvenicai és a voilai esperességek a fogarasi külpüspöki helynökséghez tartoznak.

A főegyházmege klérusa áll:

1 érsekből, 9 kanonokból, 1 vikáriusból (a fogarasi), 19 valóságos főesperesből, 7 tiszteletbeli esperesből, 1 nyugalmazott esperesből, 8 valóságos alesperesből, 25 tiszteletbeli alesperesből, 3. esperes-adminisztrátorból, 53 papi jelleggel bíró tanárból és egyházi tisztviselőből, 19 nyugalmazott lelkészből, 719 világi lelkészből. 3 diszponibilis lelkészből és 2 szerzetesből, összesen tehát 870 egyénből.

A főegyházmegeében 334 tanító és 205 kántor-tanító, összesen tehát 539 tanító van.

A főegyházmegeében összesen 705 anyaplébánia van, a melyekhez 611 fiókegyház tartozik.

A következő plébániákban a magyar királyi pénzügyminisztérium a kegyur:

1. az abrudbányai, 2. a fenesi, 3. a marosujvár-aknai, 4. a petrosáni, 5. a veresi, 6. a vízaknai, 7. a zalatnai plébániákban, amelyek Alsófehér vármegyében vannak.

A következő plébániákban a magyar királyi földmivelésügyi minisztérium a kegyur:

1. a bisztrai (Torda-Aranyos), 2. a bucsumi (Alsófehér), 3. a csertési (Torda-Aranyos), 4. a kerpenyesi (Alsófehér), 5. a kolozsi (Kolozs), 6. a muskai (Alsófehér), 7. az offenbányai (Torda-Aranyos), 8. az ó-tordai (Torda-Aranyos), 9. a parajdi (Udvarhely), 10. a ponoreli (Torda-Aranyos), 11. a szohodoli (Alsófehér), 12. a topánfalvai (Torda-Aranyos), 13. az új-tordai plébániában (Torda-Aranyos vármegyében).

A plébániákban 403 plébános, 224 adminisztrátor és 24 káp-

A főegyházmegyének a központi pénztárban kezelt alapítványai és alapjai.

A főegyházmegyének a központi pénztárban kezelt alapítványai és alapjai, 1906. évi január hó 1-én, összesen 6,673.906 korona 08 fillért tettek ki.

Nagyobb alapítványai és alapjai a következők:

1. A klérus alapja 1,487.287 K 79 f. 2. Az érsekségi alap 1,013.969 K 20 f. 3. A Şulujiu-alapítvány 954.225 K 44 f. 4. A papi özvegyek és árvák alapja 396.887 K 38 f. 5. A Baziliták alapja 231.189 K 66 f. 6. A szemináriumi alap 198.018 K 77 f. 7. A Visia György-alapítvány 127.300 K 68 f. 8. A tanárok nyugdíj-alapja 125.176 K 35 f. 9. A Bidianu-alapítvány 115.350 K 29 f. 10. Az elaggott papok alapja 92.662 K. 11. Az iskolai alap 81.392 K 53 f. 12. A Visia I.-alapítvány 80.456 K ,62 f. 13. A székesegyházi alap 79.174 K 43 f. 14. A Danujiu-alapítvány 66.968 K 90 f. 15. A Cipariu-alapítvány 59.839 K 44 f. 16. A Láday-alapítvány 56.784 K 72 f. 17. A Papfalvi alapítvány 53.626 K 91 f. 18. A tűzbiztosítási alap 50.023 K 53 f. 19. A Crisianu Boeriu-alapítvány 48.291 K 60 f. 20. A báró Ursu-alapítvány 48.176 K 46 f. 21. A Simu-alapítvány 45.907 K 64 f. 22. A tanulmányi alap 40.573 K 04 f. 23. A kolozsvári esperesi kerület alapja 38.889 K 13 f. 24. A Casva-alapítvány 37.723 K 11 f. 25. A konviktusi alap 37.074 K 14 f. 26. A Şulujiu Dénes-alapítvány 36.682 K 47 f. 27. Az erdőaljai alap 34.892 K 63 f. 28. A magyarderzsei esperesi kerület alapja 33.592 K 02 f. 29. A derzsei esperesi kerület alapja 29.287 K 85 f. 30. Az elemi iskolák tanítóinak az alapja 28.959 K 58 f. 31. A Joanette-alapítvány 28.872 K 93 f. 32. A könyvnyomda alapja 28.470 K 40 f. 33. A mise-alap 28.325 K 99 f. 34. A jutalmak alapja 28.076 K 54 f. 35. Az Alutan-alapítvány 26.115 K 24 f. 36. A marosludasi esperesi kerület alapja 25.145 K 29 f. 37. A Baldi-alapítvány 24.198 K 09 f. 38. A Filip-alapítvány 21.623 K 78 f. 39. A diák-asztal alapja 20.605 K 30 fillér stb. A főegyházmegyének a következő ösztöndíj alapítványai vannak:

1. Şulutiu Şt. Sándor-alapítvány, amelyből évenként 25 növendék 8160 K-t;
2. Papfalvi, amelyből évenként 1 növendék 240 K-t;
3. Tordai, melyből évenként 1 növendék 200 K-t;
4. Danutiu, amelyből évenként 5 növendék 3000 K-t;
5. Baldi Lázár, amelyből évenként 4 növendék 800 K-t;
6. Negrujiu János, amelyből évenként 3 növendék 400K-t;
7. Bota P. János, amelyből évenként 1 növendék 120 K-t;
8. Vancea, amelyből évenként 27 növendék 4480 K-t;
9. Tarja József, amelyből évenként 1 növendék 140 fC-t;
10. Liviu P. András, amelyből évenként 2 növendék 350 K-t;
11. Micu Sándor; amelyből évenként 2 növendék 380 K-t;

12. Cipariu Timoteusz, amelyből évenként 5 növendék 600 K-t;
13. Báró Urs Dávid, amelyből évenként 10 növendék 2000 K-t;
14. Vlása Illés, amelyből évenként 1 növendék 340 K-t;
15. Filip Sándor, amelyből évenként 3 növendék 600 K-t;
16. Ratiu Vazul, amelyből évenként 1 növendék 200 K-t;
17. Rusu V. János, amelyből évenként 2 növendék 320 K-t;
18. Alutan Szilárd, amelyből évenként 10 növendék 1120-K-t;
19. Chirila János, amelyből évenként 12 növendék 499 K 92 fillért
20. Cutean Demeter, amelyből évenként 1 növendék 34 K-t;
21. Szászvárosi kerület, amelyből évenként 1 növendék 80 K-t;
22. Moldovan Pártén, amelyből évenként 2 növendék 200 K-t;
23. Bidian Elek, amelyből évenként 4 növendék 1200 K-t;
24. Báró Hirsch Nándor, amelyből évenként 3 növendék 1800 K-t,
25. Dr. Ramonfai Simon, amelyből évenként 26 növendék 6620 K-t;
26. Bob János, amelyből évenként 5 növendék 600 K-t;
27. Maior Péter, amelyből évenként 1 növendék 120 K-t;
28. Vajda Gábor, amelyből évenként 4 növendék 560 K-t;
29. Klain Efraim, amelyből évenként 2 növendék 600 K-t;
30. Joannette P., amelyből évenként 3 növendék 300 K-t kap.
31. Kenyér-alapítvány, amelyből évenként 258 növendék 6192 korona értékben kapott kenyeret.

A főegyházmegye tehát minden iskolai évben 426 tanuló-
nak 42.255 korona 92 fillér ösztöndíjat ad.

Tanító egyesületek.

A főegyházmegye fenhatósága alatt álló felekezeti tanítók, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által, 1897. február 3-án 5118. sz. a. jóváhagyott alapszabályok alapján, «A gyulafehérvári és fogarasi görög katolikus főegyházmegyei görög katolikus tanítók egylete» elnevezés alatt külön tanító-egyesületet képeznek.

Az egyesületnek 26 fiókja van, amelyekben az összes tagok száma 719, ezek közül 89 alapító, 10 tiszteletbeli, 561 rendes és 59 pártoló tag.

Az egyesületnek a következő fiókjai vannak:

1. A nagyenyedi fiók (1 alapító, 25 rendes, 2 pártoló, összesen tehát 28 taggal).
2. A gyulafehérvári fiók (3 alapító, 16 rendes, 2 pártoló, összesen tehát 21 taggal).
3. A nagyalmási fiók (12 rendes taggal).
4. Az aranyosi fiók (12 rendes taggal).

5. A magyarbényei fiók (2 alapító, 22 rendes és 7 pártoló, összesen tehát 31 taggal).

6. A balázsfalvi fiók (10 alapító és 21 rendes, összesen tehát 31 taggal).

7. A katonai fiók (24 rendes taggal).

8. A kolozsvári fiók (6 alapító és 30 rendes, összesen tehát 36 taggal).

9. A kolozsvári fiók (1 alapító, 23 rendes és 20 pártoló, összesen tehát 44 taggal).

10. A magyarderzsei fiók (1 alapító, 23 rendes, összesen tehát 24 taggal).

11. A radnóti fiók (17 rendes taggal).

12. A faragói fiók (1 alapító és 18 rendes, összesen tehát 19 taggal).

13. A gyergyói fiók (6 alapító, 23 rendes és 11 pártoló, összesen tehát 40 taggal).

14. Az indali fiók (22 rendes taggal).

15. A marosludasi fiók (1 alapító és 20 rendes, összesen tehát 21 taggal).

16. A medgyes-erzsébetvárosi fiók (1 alapító és 30 rendes, összesen tehát 31 taggal).

17. A marótlakai fiók (19 rendes és 5 pártoló, összesen tehát 24 taggal).

18. A marosi fiók (18 rendes és 6 pártoló, összesen tehát 24 taggal).

19. A marosujvári fiók (13 rendes taggal).

20. A mezőpagocsi fiók (18 rendes taggal).

21. A szászrégeni fiók (16 alapító, 27 rendes és 6 pártoló, összesen tehát 49 taggal).

22. A verespataki fiók (8 alapító és 19 rendes, összesen tehát 27 taggal).

23. A szászsebesi fiók (17 rendes taggal).

24. A nagyszebeni fiók (6 alapító és 25 rendes, összesen tehát 31 taggal).

25. A tordai fiók (5 alapító és 21 rendes, összesen tehát 26 taggal).

26. A fogarasi fiók (20 alapító és 33 rendes, összesen tehát 53 taggal)

Az egyesület vagyona az 1906/7 iskolai év végén 11.850 K 88 f. Az egyesületnek az 1906/7. iskolai évben 2366 K 70 f. bevétele és 2366 K 70 f. kiadása volt.

Az egyesület 20 fiókjának van könyvtára, amelyek 2376 könyvből és 427 füzetből állanak.

Az egyesületnek az orgánuma, a már 9 év óta fennálló és Balázsfalván megjelenő «Foaia Școlastică», amely havonta kétszer, 16 negyedréten oldalon jelenik meg és amelynek szerkesztője Negrutiu F. János tanár, kiadója pedig a tanítóegyesület,

előfizetési ára egy évre 6 K, megjelenik 553 példányban. Ez a lap az egyesületi ügyeken kívül tanügyi cikkeket is közöl.

Az egyesület elnöke Muntean Gergely balázsfalvi kanonok; alelnöke Negrujiu F. János, a balázsfalvi görög katolikus tanítóképezde tanára; pénztárnoka Pop Miklós, a balázsfalvi görög katolikus tanítóképezde tanára.

Az egyesületnek a következő alapszabályai vannak:

I. Az egylet.

1. §. Az egylet címe: «A gyulafehérvári és fogarasi gör. kath. főegyházmegyei gör. kath. tanítók egylete.»

II. Az egylet célja.

2. §. Az egylet célja: egyesíteni a főegyházmegye területén működő összes tanerőket, azokat tevékenységre buzdítani, ébreszteni és ápolni a szerető kartársi egyetértést és a tanügy iránt való meleg érdeklődést; egyszóval a tanítói fontos hivatalnak a haladó (kor kívánalmaihoz mért szellemi és anyagi felemelése, úgy annyira, hogy hivatásának, úgy a tudományos, mint a társadalmi téren megfelelhessen, és úgy a vezetésére bízott iskolában virágozzék a valláserkölcsös nevelés és oktatás és ez által jöletben gyarapodjék az egyház és haza.

III. Az eszközök.

3. §. Az egylet céljának elérésére a [következő eszközöket használja: törekedni fog a nevelés és tanítás előmozdítására megkívántató ismereteket gyarapítani, a nevelés-oktatás terén felmerülő kérdések megvitatása, mintatanítások, nevelés-tanítási tételek, pályakérdések kidolgozása, taneszközök és tanszerek gyakorlati ismertetése, iskolai tankönyvek megbirálása, az iskola belső életének kifejlesztésére célzó rendtartás és fegyelem gyakorlását illető tanulságos értekezések, az egylet központján és a körökben könyvtárak felállítása, esetleg egy nevelés-oktatásügyi szaklap kiadása által, amely utóbbi egyszersmind az egylet hivatalos közlönye is lesz.

Továbbá törekedni fog oly tőkének megteremtésére, melyből az egyletnek nagyobb szükség által nyomott tagjait gyámolithassa; [esetleg a szegény iskolákat segíyezhesse és a szegényebb sorsú tanulókat a legszükségesebb taneszközökkel elláthassa. Idővel, mikor az egylet anyagi helyzete megengedi, az egylet központján, Balázsfalván, egy tariszermúzeumot fog felállítani.]

IV. Az egylet védnöke.

4. §. Az egylet védnöke a gyulafehérvári és fogarasi gör. kath. főegyházmegyei Érsek és Metropolitá.

V. Az egylet hivatalos nyelve.

5. §. Az egylet jegyzőkönyvei szerkesztésében, hivatalos ügyirataiban, valamint tanácskozásaiiban is a román nyelvet használja. A nagygyűlés jegyzőkönyvei azonban hasábosán román és magyar nyelven fognak szerkesztetni és másolatban az illetékes kir. tanfelügyelővel fognak közöltetni. |

VI. Az egylet szervezete.

6. §. Az egylet székhelye Balázsfalva és járll annyí körből, ahány esperesi kerületre van felosztva a főegyházmegye.

7. §. Ezen felosztásnak célja, hogy a tanítók gyakoribb gyűlése-
zések által fokozott működésre ösztönöztessenek és a tárgyalásra Kitzűzött
kérdések minél tüzetesebben megvitathatók legyenek.

8. §. Az egyesület éve kezdődik szeptember 1-én és végződik augusz-
tus 31-én.

VII. Az egyesület tagjai.

9. §. Az egyesület áll: rendes, alapító, pártoló és tiszteletbeli tagokból.

a) Az egyesület rendes tagja a főegyházmegye területén működő kisaedővő,
elemi és felső népiskolai minden rendes, segédtanító és tanítónő; a ba-
lázsfalvai gör. kath. tanítóképző tanárai. A lelkészek mint iskolai igaz-
gatók szintén rendes tagjai lehetnek, *b)* Alapító tagja, ki egyszersmínaen-
korra 20 irtot o. é. fizet az egyesület pénztárába, *c)* Pártoló tagja lehet
minden nem tanító, ki évenként 1 frtot o. é. fizet az egyesület pénztárába.
Úgy alapító, valamint pártoló tag csak magyar honpolgár lehet, *d)* Tisz-
teletbeli tagokat a nagygyűlés választ a központi bizottság előterjeszté-
sére, azon magyar honpolgárok közül, kik a népnevelés es oktatás te-
rén kitűntették magukat, vagy pedig az egyesület érdekében maguknak ki-
váló érdemeket szereztek. (

VIII. A tagok kötelességei és jogai.

10. §. Minden rendes tag köteles évenként a körök gyűlései alkal-
mával 2 frtot fizetni. '

11. §. Amely rendes tag két forintnyi tagdíját az év végéig sem
fizetné meg, az egyesület pénztárnoka postautánnvétellel, esetleg közigazgatási
utón fogja behajtani. (

12. §. Minden rendes tag köteles lakhelyét és utolsó postáját, va-
lamint állomás változtatását saját köri elnökének bejelenteni. ,

13. §. Minden rendes tag tartozik az egyesület alapszabályait pieg-
tartani, a közgyűlésein megjelenni és azok határozataihoz alkalmazkodni.
A gyűlésről való elmaradást minden rendes tag indokolni tartozik.

14. §. A rendes tag csak azon esetben léphet ki az egyesületből,
ha más egyházmegyébe költözik, vagy megszűnik tanító lenni, amit azon-
ban tartozik az egyesület elnökének a nagygyűlés alkalmával, szóval vagy
Írásban bejelenteni. Az egyesületből való kilépés a bejelentés napjától szá-
míttatik, tagdíját azonban tartozik azon évre megfizetni.

15. §. Minden rendes tagnak jogában áll a gyűlés tárgyalásaiban
részt venni, indítványokat tenni és szavazni.

16. § A nagygyűlésekben teendő indítványok 15 nappal a gyűlés
előtt a központi bizottságnak bejelentendők.

17. §. Az alapító és tiszteletbeli tagok ugyanazon jogokkal bírnak,
de az egyesület hivatalnokai nem lehetnek és az egyesület segélyezéseiben nem
részesülhetnek, a pártoló tagok pedig csak tanácskozási joggal bírnak.

18. §. Minden rendes tag pályázhat a kitűzött pályakezdemésekre. A
pályatételek a nagygyűlésen hirdettetnek ki.

19. §. Minden rendes tagnak jogában áll a közgyűlésekben gya-
korlati minta tanításokat, értekezést tartani egy szabadon választott tétel-
ről is, ha pedig ebbeli jogával a nagygyűlésen is élni akar, tartozik
dolgozatát 15 nappal a nagygyűlés előtt a központi bizottságnak be-
küldeni és ha a bizottság megfelelőnek Ítéli, annak megtartását enge-
délyezi. Politikai kérdések megvitatása ki van zárva. ¹

IX. Egyesületi ügyvezetés.

20. §. Az egyesület ügyeit intézik: *a)* a körök gyűlései; *b)* a nagy-
gyűlés; *c)* a központi bizottság.

X. A körök gyűlései.

21. §. A körök minden félévben tartanak egy gyűlést, melynek helye és ideje mindig a megelőző gyűlésen tűzetik ki. A gyűlés napja, valamint tárgysorozata is, az illetékes kir. tanfelügyelőnek 15 nappal előbb bejelentendő. Azon esetben, ha közgyűlés egy oly községben tartatnék meg, amely más kir. tanfelügyelő hatáskörébe tartozik, akkor úgy annak napja, valamint tárgysorozata ezen kir. tanfelügyelőnek is bejelentendő.

22. §. Hogy a körök gyűlésein érvényes határozatok hozathassanak, a tagok kétharmadának jelenléte szükséges.

23. §. A körök teendői: *a)* Tisztviselőinek megválasztása egy évi időtartamra, kik azonban újra megválaszthatók. A körök tisztviselői: az elnök, a jegyző, a pénztárnok és a könyvtárnok. A kör valóságos elnöke és többi tisztviselői a tanítók közül választandók. *b)* Az előző gyűlés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése, *c)* A tanügyre vonatkozó felsőbb rendeletek és a központi bizottság értesítéseinek felolvasása, *d)* A közgyűlések által kitűzött vagy a tagok által szabadon választott tétélekről szóló dolgozatok felolvasása, *e)* Egy tag kijelölése, ki a következő kör-gyűlésen gyakorlati mintatanítást tart, ha egy sem jelentkeznék önként. Ha ellenben többen jelentkeznének, akkor sorshúzás fog dönteni, *f)* Gondoskodik, hogy a központi bizottság által kitűzött tétélek és a gyakorlati tanítások a kör legalább egy tagja által (dolgoztassanak ki. *g)* Egy kiküldött bizottság által megbírálja a beérkezett dolgozatokat. A gyakorlati tanításokra vonatkozó megjegyzéseket azon sorrendben teszik, amelyben az elnöknél jelentkeztek, *h)* Jegyzőkönyvi köszönetét szavaz azon tagjainak, kik vagy dolgozataikkal, vagy gyakorlati tanításaikkal magukat kitüntették. *i)* Megvitatja egyes tagjai által a tanítás és nevelés alkalmával szerzett tapasztalatok alapján a felvetett fontosabb iskolai kérdéseket. *l)* Tárgyalja az esetleges indítványokat és határozatokat hoz. *itt)* Gyakorlati Utmutatások adatnak a méhészet, kertészet és háziiparról, *rt)* Beszedi a tagdíjakat az azon körhöz tartozó rendes és pártoló tagoktól. *o)* Pártoló tagok vétetnek fel.

XI. A körök tisztviselőinek teendői.

24. §. *a)* Az elnök egybehívja, megnyitja a gyűléseket és vezeti a tárgyalásokat, szavazategyenlőség esetében szavazatával dönt, megvonhatja a szót, ha valaki eltér a tárgytól vagy az alapszabályoktól; a gyűlést bezárja; a jegyzőkönyvet és a kör egyéb iratait aláírja és 14 nap alatt a központi bizottságnak nyilvántartás végett beterjeszti, *b)* A jegyző felveszi a jegyzőkönyvet és két példányban készíti. A jegyzőkönyveket a gyűlés kebeléből kiküldött két tag által hitelesíti, ő végzi a kör. többi írásbeli dolgozatait is; elkészíti a tagok névjegyzékét és egy példányt minden év végén a központi bizottságnak nyilvántartás végett beterjeszt, *c)* A pénztárnok beszedi a tagdíjakat és esetleges adományokat, ezekről rendes naplót vezet és az (elnök útján a központi bizottságnak küldi be. *d)* A könyvtárnok a könyvtárnak jó karban való fentartásáról gondoskodik, *e)* A körök esetleges költségeit a központi bizottság utalványozza.

XII. A nagygyűlés.

25. §. Nagygyűlés évenként egyszer, őszkor, tartatik Balázsfalván, miután a körök már megtartották gyűléseiket.

26. §. A nagygyűlés áll: *a)* a 'központi bizottságból; *b)* a körök tisztviselőiből és *c)* a körök két két képviselőjéből. Jogában áll azonban minden tagnak a nagygyűlésen résztvenni és tagsági jogait gyakorolni.

27. §. A nagygyűlés idejét a központi bizottság állapítja meg és annak, tárgysorozatával együtt a tagoknak, valamint az lalsóféhérttiegyei kir: 'tanfelügyelőnek legalább is 30 nappal előbb tudomásul hozza.

28. §. A nagygyűlésen a határozatok szavazattöbbséggel hozatnak. A tisztviselők titkos szavazattal választatnak. Felkiáltás által történt választások érvénytelenek. 1

20. §. A nagygyűlés ügyköre: *a)* A maga kebeléből választja három évre főtisztviselőit. *b)* Az elnök jelentést tesz az egylet állapotáról, működéséről és ügyeinek vezetéséről, *c)* A központi bizottság javaslatára kitűzi a nevelés és oktatástani tételket, amelyeket vagy elfogadja vagy másokkal helyettesíti, *d)* A nagygyűléseken csak a múlt évben pályanyertes dolgozatok olvastatnak fel; felolvashatók azonban egy szabadon választott tételről is, ha ama dolgozatok legalább is 15 nappal a nagygyűlés előtt a központi bizottságnak beküldetnek és ha azokat megfelelőknek találja; gyakorlati tanítások tartatnak. Ezekre nézve a 23. §. *e)* pontja érvényes, *e)* Tárgyalja a nagygyűlés előtt 15 nappal bejelentett indítványokat és azok fölött határoz. *f)* A központi bizottság ajánlatára tiszteletbeli tagokat választ, *g)* A pénztárnok jelentést tesz az egylet anyagi állapotáról és a központi bizottság által felülvizsgált múlt évi számadásokat előterjeszti, *h)* A nagygyűlés állapítja meg véglegesen a központi bizottság által előterjesztett költségvetést, *i)* A könyvtárnok jelentést tesz a könyvtár állapotáról.

XIII. Az egylet főtisztviselői és azok teendői.

30. §. Az egylet főtisztviselői az elnök, az alelnök, a két jegyző, pénztárnok, ellenőr és könyvtárnok.

a) Az elnök képviseli az egyletet minden ügyeiben, valamint a hatóságokkal szemben is, egybehívja a nagygyűléseket és a központi bizottság üléseit és azokat vezeti; szavazategyenlőség esetében saját szavazatával dönt; a tárgyalási kérdéseket a gyűlés tárgysorozata szerint kitűzi; felügyel az alapszabályok megtartására és ha szükséges, az elterőt rendreutasítja, esetleg tőle a szót megvonja; az üléseket bezárja; a jegyzőkönyv hitelesítésére egy háromtagú bizottságot küld jki.

Utalványozza a nagygyűlés által megszavazott összegeket és szükség esetén a nagygyűlés utólagos jóváhagyása mellett azonnal intézkedik; előterjeszti a központi bizottság évi jelentését és eljárásáról a nagy-cs bizottsági gyűlésnek felelős.

b) Az alelnök, az elnök akadályoztatása esetében azt mindenben helyettesíti, de különben is segédkezet nyújt az egylet ügyvezetésében.

c) A jegyzők felváltva vezetik a nagygyűlés és a központi bizottság jegyzőkönyveit, ez utóbbiak a következő bizottsági ülésen hitelesíttetnek. A jegyzők segédkeznek az elnöknek a hivatalos levelezésekben, az egylet tagjainak névjegyzékét elkészítik és nyilvántartják.

d) A pénztárnok kezeli az egylet vagyonát, rendes pénztári naplót vezetvén; az ellenőr által ellenjegyzett nyugta mellett átveszi a tagdíjakat és az egylet javára befolyó adományokat; teljesíti az elnök által utalványozott és az ellenőr által ellenjegyzett kifizetéseket; nyilvántartja a hátralékokat és szükség esetén a nagygyűlés elé terjeszti intézkedés végett. !

A pénztárnok felelős az egylet vagyonáért, a nagygyűlésen jelentést tesz az egylet anyagi állapotáról, az elnök felhívására pedig bármikor előmutatással tartozik. j

A központi bizottsággal egyetértésben gondoskodik az egylet tőkéjének gyümölcsöztetéséről és a pénztárban előre nem látott kiadásokra legfőlebb 50 frot tarthat; az egyleti év végén a számadásokat lezárja és azokat felülvizsgálás végett a központi bizottságnak benyújtja.

e) Az ellenőr ellenjegyzzi a bevételeket és kiadásokat; valamint az elnök által eszközölt utalványozásokat is.

f) A könyvtárnok rendben tartja az egylet könyvtárát és jelentést tesz annak állapotáról.

XIV. A központi bizottság.

31. §. A központi bizottság áll: *a)* a balázsfalvi gör. kath. tanító-képző, gyakorló és fő elemi iskola tanáraiból; *b)* az egyeslet főtisztviselőiből; *c)* a körök elnökeiből; *d)* a köröknek egy évi időtartamra megválasztott egy-egy képviselőjéből.

32. §. Érvényes határozatokat hozhat a jelenlevő tagok többsége.

33. §. A központi bizottság minden év negyedében egy-egy ülést tart; azon esetben, midőn a körülmények kívánják, az elnök rendkívüli ülést is hívhat egybe. Rendkívüli ülés hívható egybe akkor is, ha a központi bizottság tagjainak kétharmada kívánja.

A központi bizottság feladata, hogy üléseiben minden az egyeslet céljaira vonatkozó kérdést megvitasson; hogy közreműködjék az egyeslet szellemi és anyagi előhaladásán és hogy az egyeslet körök tisztviselőinek megadja a szükséges támogatást, egyszóval, hogy az egész egyesletet vezesse.

34. §. A központi bizottság teendői: *a)* Megállapítja a nagygyűlés elé terjesztendő nevelés- és oktatástani tételket; *b)* három-három tagú bizottságot küld ki a beérkezett dolgozatok, esetleg tankönyvek megbeszélésére, mely utóbbiak közül a megfelelőbbeket az egyházmegyei főhatóságnak fogja ajánlani az egyházmegye területén levő iskolákban behozatal végett. Hasonlóan háromtagú bizottságot küld ki a pénztárnok által beterjesztett számadások felülvizsgálására, *c)* Két tagot biz megkelelő, hogy úgy az idegen, valamint irodalmunk népszerűségi termékeit figyelemmel kísérjék. Ezek a következő nagygyűlésen részletes jelentést fognak tenni és ezáltal alkalom fog adni az egyeslet tagjainak megismerkedni az irodalom kiválóbb termékeivel; *d)* megállapítja a nagygyűlés idejét és tárgysorozatát és végrehajtja annak határozatait; *e)* a körökkel összeköttetésben áll, ezeknek elnökei által beterjesztett ügyeit elintézni, esetleg felveszi a nagygyűlés tárgysorozatába; *f)* gondoskodik a körök szükségleteiről; *g)* összeállítja a jövő évi költségvetést.

XV. Az egyeslet vagyona.

35. §. Az egyeslet vagyont képezik: *a)* a rendes tagok által fizetett tagdíjak; *b)* az alapító tagok által fizetett összegek; *c)* a pártoló tagok által fizetett tagdíjak; *d)* a befolyt adományok; *e)* az egyeslet javára rendezett különféle ünnepélyek és multságok tiszta jövedelme; *f)* az egyeslet hivatalos közlönyének esetleges tiszta jövedelme.

36. §. Az egyeslet költségei a rendes, pártoló, alapító tagok tagdíjaiból fedeztetnek; a fennmaradó összeg, valamint egyéb jövedelem az egyeslet tőkéjéhez csatolatik és az egyeslet könyvtárának és tanszermúzeumának gyarapítására és a 3. §-ban jelzett segélyekre fordittatik.

XVI. Az egyeslet feloszlásáról.

37. §. Az egyeslet feloszlik: |

a) Ha a rendes és alapító tagok kétharmada kívánságára az e célból összehívott nagygyűlésen elhatározza.

b) Azon esetben, ha az egyeslet az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által amennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyeslet tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok megtartására különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik. Mind a két esetben, t. i. akár a nagygyűlésen mondatik ki a feloszlás, akár az e célra elrendelt vizsgálat alapján a polgári hatóság által történnék meg, az egyeslet tőkéje a Főegyházmegyei iskolai alaphoz csatolandó és az egyeslet által követett célokra fordítandó; a központi könyvtár és a tanszermúzeum a balázsfalvai

főr. kath. tanítóképzőintézet és elemi iskola birtokába mennek át; a körök önyvtárai pedig az azok területén levő gör. ikath. iskolák között fognak felosztatni.

5118. sz. Jóváhagyom azzal, hogy nem csupán *az 5. §-ban érintett nagygyűlés, de a körü gyűlések jegyzőkönyvei is hasábosán, az állam hivatalos nyelvén szerkesztendők s az illetékes kir. tanfelügyelőnek másolatban megküldendők. I

Budapest, 1897. február 3-án. ;

A miniszter meghagyásából:

(P. H.) Szathmáry s. k.
miniszteri tanácsos.

II.

A nagyváradai egvházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Az egyházmegye fenhatósága Arad, Békés, Bihar, Csanád, Csongrád, Hajdú, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Szabolcs, Szatmár, és Szilágy vármegyékre, illetve azok egyes részeire terjed ki.

Az egyházmegye élén: Dr. Radu Demeter püspök áll, aki Nagyváradon székel.

Az egyházmegye káptalanja hat kanonokból áll.

Az egyházmegye lelkészei az 1906. évben 62.688 K államsegélyben részesültek.

Az egyházmegye a következő 19 esperességből áll:

1. A belényesi, 14 anya- és 19 fiók; 2. a berettyómenti, 15 anya- és 24 fiók; 3. a borossebesi, 4 anya- és 20 fiók; 4. a hollódi, 9 anya- és 33 fiók; 5. a makói, 4 anya- és 28 fiók; 6. a mezősegi, 10 anya- és 32 fiók; 7. a nagylétei, 10 anya- és 65 fiók; 8. a nagyváradai, 14 anya- és 138 fiók; 9. a sebeskőrösmenti, 9 anya- és 25 fiók; 10. a simándi, 5 anya- és 31 fiók; 11. a vasadi, 8 anya- és 36 fiók; 12. a világosi, 6 anya- és 22 fiók; 13. az alsószopori, 10 anya- és 13 fiók; 14. az erdőszádai, 8 anya- és 4 fiók; 15. az érmelléki, 8 anya- és 15 fiók; 16. a, madarászi, 7 anya- és 15 fiók; 17. a nagykárolyi, 8 anya- és 20 fiók; 18. a szamosközi, 11 anya- és 14 fiók; 19. a szatmári, 8 anya- és 28 fiók plébániával.

Az alsószopori, az erdőszádai, az érmelléki, a madarászi, a nagykárolyi, a szamosközi és a szatmári esperességek a szatmári püspöki külhelynökséghez tartoznak.

Az egyházmegye klérusa áll:

1 püspökből, 6 kanonokból, 1 püspöki külhelynökből, 21 szentszéki és tanári állásokat betöltő lelkészből, 6 archidiaconusból, 19 alarchidiaconusból, 96 plébánosból, 59 adminisztrátorból, 13 káplánból, 5 nyugalmazott lelkészből, 6 diszponibilis lelkészből, 3 az egyházi szolgálaton kívüli állásokban levő lelkészből, összesen tehát 236 egyénből.

Miután az egyházmegyének nincs saját papneveldéje, papnövendékeit különböző szemináriumokban képezted ki, így a

nagyváradai latin szertartású szemináriumban 4 papnövendéket; a budapesti «Központi Szemináriumában 4 papnövendéket; az esztergomi érseki szemináriumban 2 papnövendéket; az ungvári görög katolikus szemináriumban b papnövendéket; a szatmári latin szertartású szemináriumban 4 papnövendéket, évenként tehát összesen 20 papnövendéket neveltet, akik valamennyien az egyházmegye ösztöndíjasai.

Az egyházmegyében összesen 182 felekezeti népiskola van, amelyekben 180 tanító tanított.

Az egyházmegye nagyváradai tanítóképezdéjében 28 ösztöndíjas tanítóképezdész volt, akik a nagyváradai fiú internátusban kapnak teljes ellátást, ezek közül 6 a lugosi görög katolikus egyházmegyéhez tartozott.

Az egyházmegyében összesen 168 anyaplébánia van, amelyekhez 582 fiókegyház tartozik.

Az egyházmegyéhez tartozó plébániák közül 103 kegyuraság alatt áll és pedig: 1 a nagyváradai görög katolikus püspök, 9 a nagyváradai római katolikus püspök, 1 a temesvári római katolikus püspök, 1 a szentjobbi apátság, 6 a nagyváradai római katolikus káptalan, 2 a nagyváradai római katolikus káptalan és a vallás alap, 1 a nagyváradai római katolikus nagyprépostság, 1 a nagyváradai Szent László apátság, 2 a nagyváradai Szent István apátság, 1 a nemeskéri Kiss család és a vallás alap, 1 a Vertán család, 77 pedig a vallás alap kegyurasága alatt áll.

Az egyházmegye összesen 217.891 lelket foglal magában.

Az egyházmegye fenhatósága alatt áll: a belényesi görög katolikus főgimnázium és az azzal kapcsolatban álló fiú internátus, (ezekről a középiskoláknál lesz szó), továbbá a belényesi görög katolikus polgári leányiskola és az azzal kapcsolatban álló leány internátus, végül a nagyváradai fiú internátus.

A nagyváradai fiú internátusban, amelyben összesen 65 gimnáziumi növendék volt, 40 gimnáziumi tanuló nyert ingyenes ellátást, akik közül 30 mint az internátusi alap, 2 mint a Darabont-alapítvány, 3 mint a Vulkán-alapítvány, 1 mint a Papfalvay alapítvány, 1 mint a Sorban-alapítvány, 1 mint a Kuku-alapítvány, 2 mint a püspöki alapítvány ösztöndíjasa nyert ingyenes ellátást.

*A belényesi görög katolikus polgári leányiskola
és leány internátus.*

A polgári leányiskolában 10 tanár és 2 hitoktató; az internátusban pedig: 1 igazgató, 1 igazgatónő, 1 szpirituális, 3 tanulmányi felügyelő, 2 nevelőnő és 1 bonne működött.

Miután az intézet tannyelve a román, az összes tantárgyak, a magya' - nyelvet kivéve, román nyelven adattak elő.

Mint rendkívüli tantárgyak: a latin nyelv, a francia nyelv és a zene adattak elő.

Iskolai ünnepélyek tartattak:

1. Október 4-én, ő Felsége nevenapján. 2. Október 29-én, 11. Rákóczi Ferenc hamvainak hazaszállítása alkalmával. 3. November 7-én, Szent Demeter napján dr. Radu Demeter, nagyváradai görög katolikus püspök nevenapján. 4. November 19-én, szent Erzsébet napján, a megboldogult Erzsébet királyné nevenapján. 5. Április 11-én, az 1848-iki törvények szentesítésének évfordulóján. 6. Június 1-én, Pável Mihály, volt nagyváradai görög katolikus püspöknek, mint az intézet alapítójának halálozási évfordulóján. 7. Junius 8-án, a koronázás évfordulóján.

A növendékek évi tandíjképpen 12 koronát, beiratási díjképpen 4 koronát, iskolai bizonyítványért 2 koronát, összesen tehát 18 koronát fizetnek; a francia nyelv tanulásáért, heti 2 óráért 20 koronát, a zene tanulásáért heti 3 óráért egy évre 60 koronát fizetnek.

Az iskolai év az új naptár szerint kezdődik* és záródik.

A növendékekre vonatkozó 1906/7. iskolai év statisztikai

Oszályok	A n v e n d é k e k																
	száma		vallás		nemzetisége		szülőinek				lakhelye			előmene			
	beiratkozott	kimaradt	az év végén maradt	görög kath.	görög keleti	román	szerb	birfokos és gazdálkodó	iparos	kereskedő	tisztviselő	értelmiség	Belényes	Bihar várm.	Más várm.-hez	felsőbb osztályba léphet	elégtelen tanjegyet nyert
I.	35	—	35	26	9	35	—	3	i	—	229	3	13	19	31	4	
11.	27	2	25	18	7	25	—	—	—	1	6	18	1	5	19	18	7
III.	29	2	27	24	3	26	1	2	i	—	3	21	•	2	21	25	2
IV.	18	—	18	18	—	18	—	2	—	—	3	13	2	4	12	18	—
Összesen...	109	4	105	86	19	104	—	7	2	—	114	81	10	24	71	92	13

adatait a következő táblázat tünteti ki:

Az internátusban 101 és pedig 4 elemi és 97 polgári iskolai növendék volt, akik közül 89 görög katolikus és 12 görög keleti volt. I i

A görög katolikus növendékek közül 44 ingyenes volt, akik közül 40 növendékért a «Pável-alap», 4 növendékért pedig az internátusi alap fizetett.

Az internátusban naponként felváltva magyar, román, német és francia társalgási órák tartatnak.

Az internátusban a növendékek egy évre 300 koronát fizetnek. A zongora tanulásáért 65 koronát, a francia nyelv tanulásáért 20 koronát fizetnek.

Az egyházmegyének a központi pénztárban kezelt alapítványai és alapjai.

Az egyházmegyének a központi pénztárban kezelt alapítványai és alapjai az 1907. év végén, összesen 3,788.353 korona 71 fillért tettek ki.

Nagyobb alapítványai és alapjai a következők:

1. A papi özvegyek és árvák alapja 227.055 K 08 f. 2. Az egyházmegyei pénztár alapja 97.008 K 84 f. 3. Az elagott papok alapja 18.774 K 80 f. 4. A nagyváradi görög katolikus elemi iskola alapja 15.872 K 88 f. 5. A nagyváradi görög katolikus fiunevelde ruha-alapja 40.000 K. 6. A nagyváradi görög katolikus fiunevelde fentartási alapja 100.266 K 88 f. 7. A Pável-segély alap 3,000.000 K. 8. A belényesi görög katolikus főgimnázium fentartási alapja 260.588 K 68 f. stb.

Tanító egyesületek.

Az egyházmegye fenhatósága alatt álló tanítók — a szatmári püspöki külhelynökségnek tanítóit kivéve — nem képeznek tanító egyesületet.

Az egyházmegye szatmári püspöki külhelynökségéhez tartozó hét esperesség tanítói, a nagykárolyi püspöki külhelynök elnöklete alatt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által, 1882. december 7-én 37.862. szám alatt jóváhagyott alapszabályok alapján, «A nagyváradi görög katolikus egyházmegyéhez tartozó szatmármegyei főesperességbe kebelezett görög katolikus néptanítók egyesülete» elnevezéssel külön tanító egyesületet képeznek, amelynek alapszabályai lényegében megegyeznek a főegyházmegye tanító egyesületének az alapszabályaival.

III.

A lugosi egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Az egyházmegye fenhatósága: Hunyad, Krassó-Szörény, Temes és Torontói vármegyék egész területére, valamint Alsófehér és Arad területének egy részére terjed ki.

Az egyházmegye élén dr. Hossu Vazul püspök áll, aki Lúgoson székel.

Az egyházmegye káptalanja hat kanonokból áll.

Az egyházmegye lelkészei az 1906. évben 59.276 K államszegélyben részesültek.

Az egyházmegye a következő 16 esperességből áll:

1. A bábolnai, 9 anya- és 18 fiók; 2. a bogsáni, 7 anya- és 30 fiók; 3. a buziási, 6 anya- és 10 fiók; 4. a csákovai, 7 anya-

és 14 fiók; 5. a halmágyi, 6 anya- és 9 fiók;; 6. a kudzsiri, 14 anya- és 7 fiók; 7. a lugosi, 9 anya- és 17 fiók; 8. az oravicabányai, 8 anya- és 22 fiók; 9. a temesvári, 8 anya- és 55 fiók; 10. a torontáli, 6 anya- és 22 fiók; 11. a vajdahunyadi, 12 anya- és 20 fiók; 12. a varadiai, 7 anya- és 9 fiók; 13. a vermesi, 7 anya- és 8 fiók; 14. a hátszegi, 26 anya- és 12 fiók; 15. az ulpia-trajáni 14 anya- és 6 fiók; 16. a zsilli, 17 anya- és 14 fiók plébániával. i

A hátszegi, az ulpia-trajáni és a zsilli esperességek a hátszegi külpüspöki helynökséghez tartoznak.

Az egyházmegye fenhatósága alá tartozik a prislopi (Hunyad vármegyében) zárda is.

Az egyházmegye klérusa áll:

1 püspökből, 6 kanonokból, 5 szentszéki tisztviselőből, 157 valóságos esperesből, plébánosból, adminisztrátorból és káplánból, 3 olyan lelkészből, akik jelenleg az egyházon kívül különböző hivatalokban vannak alkalmazva, 8 nyugalmazott lelkészből és 1 diszponibilis lelkészből, összesen tehát 181 egyénből.

Miután az egyházmegyének nincsen saját papnöveldéje, az egyházmegyei klérikusokat, számszerint 15-öt, az egyházmegye, más egyházmegyék papnöveldeiben képezteti ki, így: 1. a római «Propaganda fide» kollégiumban egyet; 2. a budapesti «Központi Szeminárium»-ban kettőt; 3. a temesvári római katolikus szemináriumban hármat és 4. a balázsfalvi görög katolikus szemináriumban kilencet.

Az egyházmegye a szükséghez képest «moralistábat is küld kiképzetés végett a balázsfalvi görög katolikus szemináriumba. A papnövendékek kiképzetésének költségeit a vallásalap fedezi; a budapesti «Központi Szeminárium»-ban pedig 3 alapítványi hely van fenntartva a lugosi görög katolikus egyházmegyének.

Az egyházmegyében 76 tanító és 121 kántor van.

Miután az egyházmegyének nincsen saját tanítóképezdéje, az egyházmegyei tanítóképezdészeket, számszerint 12-öt, az egyházmegye a különböző görög katolikus tanítóképezdékben képezteti ki, így: 1. a nagyváradai görög katolikus tanítóképezdében hatot; 2. a balázsfalvi görög katolikus tanítóképezdében ötöt és 3. a szamosújvári görög katolikus tanítóképezdében egyet.

A vallásalap erre a célra évenként hat 210 koronás ösztöndíjat ad; a többi tanítóképezdészek pedig az egyházmegye költségére képeztetnek ki, akik egyenként 100—140 koronás ösztöndíjban részesülnek. !

Az egyházmegyében összesen 163 anyaplébánia van, amelyhez 273 fiók tartozik.

Az egyházmegyei plébániák közül 69 kegyur alatt áll, még pedig: |

1. 45 plébánia a vallásalap; |

2. 8 plébánia az osztrák-magyar államvasutak igazgatósága;
3. 13 plébánia a m. kir. földművelésügyi minisztérium által képviselt magyar királyi kincstár;
4. 1 plébánia, t. i. a temesvári, Temesvár szabad királyi város;
5. 1 plébánia, t. i. az aradi, Arad szabad királyi város és
6. 1 plébánia, t. i. a kudzsiri, Kudzsir község kegyurasága alatt áll.

A plébániákban összesen 157 esperes, plébános, adminisztrátor és káplán működik.

Az egyházmegyében van 126 kő- és 25 ifa, összesen 151 templom; van ezenkívül 9 kő- és 2 fakápolna, továbbá 23 bérelt kápolna, amelyekért az egyházmegye, illetőleg a hitközségek 7280 K 60 f. évi bért fizetnek; van 62 kő- és 27 fa-, összesen 89 plébániai lak, továbbá 33 bérelt plébániai lak, amelyekért az egyházmegye, illetőleg a hitközségek 6075 K 88 f. évi bért fizetnek.

Az egyházmegyében van 63 kő- és 12 tfa-, összesen 75 iskola, továbbá 10 bérelt iskolahelyiség, amelyekért az egyházmegye, illetve a hitközségek 906 K évi bért fizetnek.

Az iskolákban 76 tanító működik.

Az a körülmény, hogy az egyházmegyéhez tartozó 163 anya- és 273 fióklébániában csak 84 görög katolikus felekezeti iskola van (mert a 85-iket a Hunyadvármegyéhez tartozó Tordas községben, a görög keletiekkel közösen tartják fenn), amelyek közül 52 a bányásági, 32 pedig az erdélyi részekre esik és hogy igen sok községben nemcsak az iskolák, de sőt a templomok hiányában még a kápolnák és a papi lakok is bérelt helyiségekben vannak elhelyezve, arra vezethető vissza: hogy a múlt század hatvanas éveiben uniált bányásági községekben olyan kevés azoknak a száma, akik a görög keleti vallásról a görög katolikus vallásra tértek át, hogy sajátjukból nem képesek felépíteni a szükséges épületeket; a vallásalap pedig, a lugosi szentszék többszöri kérésére sem volt hajlandó erre a célra a szükséges pénzt az egyházmegye rendelkezésére bocsájtani. i

A 6—12 éves tanköteles gyermekek száma 8833 és pedig 5083 fiú és 3750 leány; akik közül azonban csak 5782 gyermek és pedig 3444 fiú és 2338 leány járt iskolába és így a 6—12 éves tankötelesek közül 3051 gyermek és pedig 1639 fiú és 1412 leány nem járt iskolába. A 6—12 éves tanköteles gyermekek közül tehát 65.5% járt iskolába.

A 12—15 éves tanköteles gyermekek száma 3874 és pedig 2110 fiú és 1764 leány, akik közül azonban csak 2046 gyermek és pedig 1117 fiú és 929 leány járt az ismétlő iskolába és így a 12—15 éves tankötelesek közül 1828 gyermek és pedig 993 fiú és 835 leány nem járt iskolába. A 12—15 éves tanköteles gyermekek közül tehát 55.4% járt az ismétlő iskolába.

így tehát a tanköteles gyermekek összes száma 12.707 és

pedig 7193 fiú és 5514 leány, akik közül azonban csak 7828 gyermek és pedig 4561 fiú és 3267 leány járt iskolába és így az összes tankötelesek közül 4879 gyermek és pedig 2632 fiú és 2247 leány nem járt iskolába. ¹

Az összes tanköteles gyermekek 61.6%-a járt az iskolába.

Az egyházmegyéhez összesen 97.566 lélek tartozik.

Az egyházmegyéhez tartozó plébániák egyházi vagyona készpénzben 228.354 K 26 fillért, ingatlanokban pedig 2037 hold 1554 □ földlet; iskolai vagyona készpénzben 40.268 K 03 fillért, ingatlanokban pedig 142 hold 1055 □ ölet tett ki.

Az egyházmegyéhez tartozó plébániák összes vagyona tehát készpénzben 268.622 K 29 fillért és ingatlanokban 2180 hold 1009 Fi ölet tett ki. ¹

Az egyházmegyének a központi pénztárban kezelt alapítványai és alapjai.

Az egyházmegyének a központi pénztárban kezelt alapítványai és alapjai 1907. évi január 1-én, összesen 784.199 korona 02 fillért tettek ki.

Nagyobb alapítványai és alapjai a következők:

1. A papi özvegyek és árvák alapja 200.064 K 82 f. 2. Az elaggott papok alapja 86.671 K 88 f. 3. Az egyházmegyei pénztár alapja 13.546 K 85 f. 4. Az egyházmegyei konviktus alapja 65.358 K 53 f. 5. A Rudolf-féle alapítvány 113.200 K 31 f. 6. A Popovici Jova és Katalin alapítvány 85.533 K 05 f. 7. A Breca Pál alapítvány 11.788 K 56 f. 8. A Popa Sofron alapítvány 39.988 K 46 f. 9. A Pop András I. Iviusz alapítvány 11.470 K 89 f. 10. A Braia Miklós alapítvány 79.622 K 71 f. 11. A Radu Demeter püspök jubiláns alapítványa 25.988 K 22 f. stb.

Az egyházmegyének van még:

a) egy külön könyvtára, amely jelenleg közel 6000 munkát foglal magában; b) van egy múzeuma, amelybe 1872-től kezdve gyűjtetnek az egyházmegye területén talált archeológiai és természetrajzi tárgyak, amelyek közül a kiválóbbak a püspöki lakosztály szobáit díszítik, a többiek pedig a rezidencia feljáró csarnokában külön szekrényekben vannak elhelyezve.

Tanítói egyesületek.

Az egyházmegye területén két önálló görög katolikus tanítóegyesület áll fenn.

1. Egyik egyesület a bánági részek tanítóiból áll és székhelye Lúgos. Ezen egyesületnek 47 rendes, 46 alapító és 3 tiszteletbeli, összesen tehát 96 tagja van; vagyona pedig 2511 K 80 f.; könyvtára 169 kötetből álló 157 munkát és 181 füzetet és folyóiratot foglal magában.

2. A másik egyesület az erdélyi részek tanítóiból áll és székhelye Hátszeg. Ezen egyesületnek 64 rendes, 31 alapító és 16 tiszteletbeli, összesen tehát 111 tagja van; vagyona pedig 2061 K 70 f.; könyvtára 181 kötetből álló 170 munkát, továbbá 180 füzetet és folyóiratot foglal magában.

Ezen tanítóegyesületek alapszabályai lényegükben megegyeznek a főegyházmegye tanító egyesületének az alapszabályaival.

IV.

A szamosújvári egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Az egyházmegye fenhatósága: Beszterce-Naszód, Kolozs, Máramaros, Maros-Torda, Szolnok-Doboka, Szilágy, Szatmár és Ugocsa vármegyék területére, illetve azok egy részére terjed ki.

Az egyházmegye élén: dr. Szabó János püspök, valóságos belső titkos tanácsos áll, aki Szamosújváron székel.

Az egyházmegye káptalanja hat kanonokból áll.

Az egyházmegye lelkészei az 1906. évben 118.535 K államiságban részesültek.

Az egyházmegye a következő 45 esperességből áll:

1. Az alparéti, 12 anya- és 10 fiók; 2. a betleni, 14 anya- és 8 fiók; 3. a búzái, 14 anya- és 9 fiók'; 4. a csicsókereszturi 10 anya- és 13 fiók; 5. a gyulai, 11 anya- és 6 fiók.; 6. a kackói, 12 anya- és 10 fiók; 7. a láposi, 12 anya- és 15 fiók; 8. a lozsárdi, 12 anya- és 7 fiók; 9. a rettegi, 11 anya- és 6 fiók; 10. a szamosújvári, 13 anya- és 3 fiók; 11. a szentmargittai, 11 anya- és 5 fiók; 12. a széki, 16 anya- és 6 fiók; 13. a szurduki, 13 anya- és 6 fiók; 14. a vaádi, 9 anya- és 4 fiók plébániával;

a radnai püspöki kiilhelynökség a következő 8 esperességből áll: l

15. a besztercei, 16 anya- és 25 fiók; 16. a budáki, 9 anya- és 7 fiók; 17. a csokinányi, 12 anya- és 7 fiók; 18. a kápolnokmonostori, 12 anya- és 14 fiók; 19. a nagynyiresi, 9 anya- és 9 fiók; 20. a nagysomkuti, 12 anya- és 10 fiók; 21. a naprádi, 9 anya- és 6fiók; 22. a radnai, 31 anya- és 5 fiók plébániával;

a szilágysági püspöki kiilhelynökség a következő 17 esperességből áll:

23. az avasi, 13 anya- és 20 fiók; 24. a brédi, 11 anya- és 9 fiók; 25. az érmelléki, 7 anya- és 4 fiók; 26. a felsőbányái, 7 anya- és 8 fiók; 27. az illésfalvai, 14. anya- és 4 fiók; 28. az ippi, 9 anya- és 12 fiók; 29. ia krasznai, 11 anya- és 9 fiók; 30. a magyarvalkói, 9 anya- és 11 fiók; 31. a nagybányai, 9 anya- és 6 fiók; 32. a nagyszegi, 12 anya- és 9 fiók; 33. a petrecsenyi, 9 anya- és 6 fiók; 34. a sámsodi, 11 anya- és 7 fiók; 35.; a

szarvadi, 12 anya- és 15 fiók; 36. a szatmári, 5 anya- és 13 fiók; 37. a szinyérváraljai, 8 anya- és 7 fiók; 38. a túrd, 5 anya- és 6 fiók; 39. a várcai, 8 anya- és 9 fiók plébániával;

a máramarosi püspöki külhelynökség a következő 6 es-perességből áll:

40. az izai, 7 anya- és 1 fiók; 41. a joódi, 7 anya-; 42. a kaszói, 8 anya- és 4 fiók; 43. a márai, 7 anya- és 2 fiók;

44. a máramarosszigeti, 11 anya- és 4 fiók; 45. a visói, 9 anya- és 9 fiók plébániával.

Az egyházmegye klérusa áll:

1 püspökből, 6 kanonokból, 1 archidiákonusból, 13 szent-széki tisztviselőből és tanárból, 59 plébánosból, 415 adminisztrátorból, 31 káplánból, 3 szerzetesből, 4 olyan lelkészből, akik az egyházmegyén kívül különböző hivatalokban vannak alkalmazva, 8 diszponibilis lelkészből, 2 nyugdíjazott lelkészből és 1 alkalmazás nélküli lelkészből, összesen tehát 544 egyénből.

Az egyházmegyének Rómában a «Propaganda úide» kollegiumban 1 papnövendéke; a budapesti «Központi Szeminárium»-ban 4 papnövendéke; a nagyváradi római katolikus papnöveldeben 2 papnövendéke; a szamosújvári egyházmegyei görög katolikus papnöveldeben 58 papnövendéke; összesen tehát 65 papnövendéke volt.

Az egyházmegyének 489 anya- és 364 fiók plébániája van, amelyek közül 14 kegyuraság alatt áll.

Az egyházmegyének 502 felekezeti népiskolája van, amelyekben 500 tanító tanított.

Az egyházmegyének a szamosújvári egyházmegyei görög katolikus tanítóképezdeben összesen 131 tanítóképezdése volt.

Az egyházmegyében összesen 77.845 gyermek járt iskolába, mégpedig az egyházmegye elemi nép- (51.121) és ismétlő (21.275) iskoláiba 72.396 és nem az egyházmegye iskoláiba 6449.

Az egyházmegye fenhatósága alatt áll a bikszádi (Szatmár vármegye) zárda, amelyben 3 szerzetes lakik.

Az egyházmegye fenhatósága alatt áll a «Máramarosszigeti román népnevelési egyesület» által fentartott máramarosszigeti alumneum is, amelynek az igazgatója Búd Titusz, máramarosszigeti püspöki kiilhelynök. Ennek az alumneumnak az 190[^]/6 iskolai évben 17 növendéke volt, akiknek az eltartására a «Máramarosszigeti román népnevelési egyesület» 4099 koronát fordított.

Az egyházmegye összesen 499.538 lelket foglal magában.

Az egyházmegyének a káptalan által kezelt alapítványai és alapjai.

Az egyházmegyének a káptalan által kezelt alapítványai és alapjai 1907. január hó 1-én, összesen 2,046.627 K 42 fillért tettek ki.

Nagyobb alapítványai és alapjai a következők:

1. Az erdélyi részekre vonatkozó papi özvegyek és árvák alapja 425.246 K 70 f.
2. A magyarországi részekre vonatkozó papi özvegyek és árvák alapja 165.630 K 53 f.
3. A központi alap 239.240 K 69 f.
4. Az erdélyi részekre vonatkozó árvaházi alap 49.150 K 44 f.
5. A magyarországi részekre vonatkozó árvaházi alap 99.343 K 91 f.
6. Az erdélyi részekre vonatkozó egyházmegyei alap 44.474 K 14 f.
7. A magyarországi részekre vonatkozó egyházmegyei alap 14.943 K 72 f.
8. A Coşean-alap 16.404 K 64 f.
9. Az erdélyi részekre vonatkozó elaggott papok alapja 12.579 K 18 f.
10. A magyarországi részekre vonatkozó elaggott papok alapja 11.228 K 59 f.
11. Dr. Szabó János a jelenlegi megyés püspök alapja 14.541 K 09 f.
12. A Babalen Demeter-alap 10.237 K 57 f.
13. A Marincas-alap 15.365 K 77 f.
14. Pável Mihály szlatinai iskolai alapja 10.015 K 43 f.
15. A szacsali iskolai alap 10.248 K 80 f.
16. A románláposi egyházi alap 15.406 K 63 f.
17. A Szamosújváron építendő plébániai templom alapja 18.483 K 66 f.
18. A Bob-alap 41.272 K 17 f.
19. A radnai külpüspöki helynökség iskolai alapja 734.006 K 42 f.

Tanítói egyesületek.

Az egyházmegye területén a következő négy tanító egyesület áll fenn:

1. A szilágysomlyói püspöki külhelynökséghez tartozó 17 esperesi kerület görög katolikus felekezeti tanítói, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1871. augusztus 1-én 17.356. szám alatt jóváhagyott alapszabályok alapján, «A szilágysági román tanítók egyesülete» címen külön tanító egyesületet képeznek.

2. A szamosújvári egyházmegye: 1. szamosújvári, 2. búzái, 3. széki, 4. lozsárdi, 5. gyulai, 6. kackói, 7. szentmargittai 8. vaádi, 9. alparéti, 10. rettegi, 11. csicsókereszturi, 12. láposi, 13. csokmányi és 14. betleni esperesi kerületeinek görög katolikus felekezeti tanítói, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, 1880. augusztus 19-én 23.271. szám alatt jóváhagyott alapszabályok alapján, «A szamosújvári görög katolikus román tanító egyesület» elnevezés alatt, külön tanító egyesületet képeznek. |

3. A Szatmár-Ugocsa vármegyékhez tartozó görög katolikus felekezeti tanítók, a vallás és közoktatásügyi miniszternek, 1898. évi április 20-ikán 22.227. szám alatt jóváhagyott alapszabályok alapján, «A szamosújvári görög katolikus egyházmegyéhez tartozó szatmár-ugocsamegyei görög katolikus néptanítók egyesülete» elnevezés alatt külön tanító egyesületet képeznek. I

4. A Beszterce-Naszód vármegyéhez tartozó görög katolikus felekezeti tanítók, a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, 1891 április 29-én 16.506. szám alatt jóváhagyott alap-

szabályok alapján, «Mariana görög katolikus tanító egyesület» elnevezés alatt, külön tanító egyesületet képeznek.

Ezen egyesületeknek alapszabályai, lényegükben megegyeznek a főegyházmegye tanító egyesületeinek az alapszabályaival.

III. FEJEZET.

A magyarországi görög katolikus érsek választás, illetve jelölés módja.

Ő Felsége, a balázsfalvi érseket azon három egyén közül nevezi ki, akiket erre a méltóságra a balázsfalvi zsinat kijelöl. A magyarországi görög katolikus érseki provinciában az érsekjelölés nem pozitív törvényen, hanem pusztán királyi kegyképpen engedélyezett jogszokáson alapszik, amely bármikor megvonható.

Ezt igazolja az a körülmény is, hogy:

a) Ő Felsége Šuluti'u Šterca Sándor balázsfalvi érseknek 1867. szeptember 7-én történt elhunytja után, 1868. február 27-én kelt legmagasabb elhatározásával megengedte, hogy az <3 Felségét megillető kinevezési jog fentartásával, hivassék össze Balázsfalvára a zsinat, amely az érsekjelölést, br. Eötvös József akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter által megszabandó utasítás szerint eszközölje, anélkül azonban, hogy ez a zsinat, illetőleg a jelölés ezen módja, precedensül szolgálhatna a jövőre nézve. I

b) Vancea János érsek elhunytja után, a balázsfalvi görög katolikus szentszéknek, 1892. szeptember 3-án a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján, Ő Felségéhez felterjesztett azon kérelmére, hogy Ő Felsége, az érseki szék betöltése céljából engedje meg a kijelölő zsinatnak Balázsfalvára leendő összehívását: Gróf Csáky Albin, az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1892. december 14-én kelt 2288. számú leiratában arról értesítette a balázsfalvi görög katolikus szentszékét, hogy habár ő Felsége, 1892. november 12-én kelt legmagasabb elhatározásával megengedte, hogy az Ő Felségét megillető kinevezési jog fentartásával, 1893. április 16-ára hivassék össze Balázsfalvára a kijelölő zsinat, amely az 1868. augusztus 11-én Balázsfalván megtartott legutolsó érsekjelölő zsinat módzatai szerint jelöljön három egyént, mindazonáltal ezen zsinat összehívásának az engedélyezése és az azon történt jelölési mód, nem szolgálhat precedensül a jövőre nézve.

Mindezekből tehát kétségtelenül kitűnik, hogy a balázsfalvi zsinat által történendő érsekjelölés egy olyan jogszokás, amelynek gyakorlását Ő Felsége esetről-esetre, királyi kegyképpen enged meg.

A legutóbbi érsekjelölés céljából Balázsfalvára 1893. április 16-ára összehívott zsinat működését és eljárását, az az utasítás határozta meg, amelyet e célból gróf Csáky Albin, akkori vallásos közoktatásügyi miniszter intézett volt a balázsfalvi görög katolikus főegyházmegyei szentszékekhez, amelyben, miután elvben megállapította, hogy kik bírnak jogosultsággal résztvenni a jelölő zsinatban, megállapította magát a jelölési eljárást is.

A jelölő zsinatban résztveendő jogosultakat illetőleg gróf Csáky, báró Eötvös József által 1868-ban kiadott utasításnak megfelelőleg elrendelte, hogy a Balázsfalvára összehívandó jelölő zsinat úgy állítandó össze, hogy abban képviselve kell lennie ama egész területnek, amely 1853-ig, azaz az érsekség felállításáig, a balázsfalvi egyházmegyéhez tartozott volt. Ezen utasítás szerint tehát az érsekjelölő zsinaton nemcsak a balázsfalvi egyházmegye, hanem az abból kihalított és az 1853-ban felállított lugosi és szamosújvári egyházmegyékhez csatolt területeknek is képviselve kell lenniök.

Gróf Csáky Albin utasítása szerint, a balázsfalvi érsekjelölő zsinaton szavazati joggal bírnak:

I. A balázsfalvi főegyházmegyéből:

- a) A főegyházmegyei káptalan 10 kanonkjá.
- b) A balázsfalvi «Szent Háromságáról elnevezett zárda főnöke.
- c) A balázsfalvi tanári kar két kiküldöttje.
- d) A balázsfalvi főegyházmegyéhez tartozó és az alábbi
- e) pont alatt felsorolt 32 esperesi kerületnek az élén álló külhelynökök (fogarasi), illetve főesperesek, illetve alesperesek, összesen tehát 32 esperes. i
- e) A balázsfalvi főegyházmegyéhez tartozó következő 32 esperességnek:
 1. az almási, 2. alsóvenicei, 3. az aranyosi, 4. a balázsfalvi, 5. a cikendáli, 6. a dicsőszentmártoni, 7. az erzsébetvárosi, 8. a faragói, 9. a gyergyószentmiklósi, 10. a gyulafehérvári, 11. a háromszéki, 12. az indali, 13. a katonai, 14. a kolozsi, 15. a kolozsvári, 16. a magyarbényei, 17. a magyarderzsei, 18. a marosludasi, 19. a marosújvári, 20. a marosvásárhelyi, 21. a marótlaki, 22. a medgyesi, 23. a mezőpagocsa, 24. a nagyenyedi, 25. a nagyszebeni, 26. a radnóti, 27. a szászrégeni, 28. a szászsebesi, 29. a székelyudvarhelyi, 30. a tordai, 31. a verespataki és 32. a voilai esperesség 2—2 papi kiküldöttje, összesen tehát 64 papi kiküldött. \

A balázsfalvi főegyházmegyéből összesen tehát 109-en bírnak szavazattal az érseket jelölő zsinaton.

II. A szamosújvári egyházmegyéből:

a) A szamosújvári egyházmegyéhez tartozó és az alábbi

b) pont alatt felsorolt 29 esperesi kerületnek az élén álló külhelynökök (a radnai és a szilágysági), illetve főesperesek, illetve esperesek, összesen tehát 29 esperes.

b) A szamosújvári egyházmegyéhez tartozó következő 29 esperességnek:

1. a besztercei, 2. a betleni, 3. la brédi, 4. a búzái, 5. a csicsókereszturi, 6. a csokmányi, 7. az érmelléki, 8. a gyulai, 9. az illésfalvai, 10. az ippi, 11. a kackói, 12. a krasznai, 13. a láposi, 14. a lozsárdi, 15. a magyarvalkói, 16. a nagynyiresi, 17. a nagysomkuti, 18. a nagyszegi, 19. a petrecsényi, 20. a rettegi, 21. a radnai, 22. a sámsodi, 23. a szamosújvári, 24. a szarvadi, 25. a széki, 26. a szentmargittai, 27. a szurduki, 28. a vaádi és 29. a várcai esperességek 2—2 papi kiküldöttje, összesen tehát 58 papi kiküldött.

A szamosújvári egyházmegyéből összesen tehát 87-en bírnak szavazattal az érseket jelölő zsinaton.

III. A lugosi egyházmegyéből:

a) A lugosi egyházmegyéhez tartozó és az alábbi b) pont alatt felsorolt 4 esperesi kerületnek az élén álló külhelynökök (a hátszegi), illetve főesperesek, illetve esperesek, összesen tehát 4 esperes. !

b) A lugosi egyházmegyéhez tartozó következő 4 esperességnek: !

1. a bábolnai, 2. a hátszegi, 3. a kudzsiri és 4. a vajdahunyadi esperességek 2—2 papi kiküldöttje, összesen tehát 8 papi kiküldött.

A lugosi egyházmegyéből összesen tehát 12-en bírnak szavazattal az érseket jelölő zsinaton.

*

Ezek szerint tehát az érseket jelölő zsinaton összesen 208-an bírnak szavazattal. Amennyiben egy-egy külhelynök, illetve főesperes, vagy esperes több esperesi kerület adminisztrálásával lenne megbízva, azok csak egy szavazattal bírnak.

Az érseket jelölő zsinaton szavazati jogosultsággal bíró esperességeknek az élén álló esperesek, megyés püspökeik rendelkezésére, az esperesi kerületek székhelyére zsinatra hívják össze a kerülethez tartozó összes lelkészeket, akik a megtartott «Veni Sancte» után, titkos szavazattal és általános szótöbbséggel 2—2 kiküldöttet választanak a kerületi lelkészek közül. A választásról jegyzőkönyv vétetik fel, amely miután ellátatott az esperességi pecséttel, az esperes és két lelkész által iratik alá. Ez a jegyzőkönyv képezi a kiküldöttek megbízó levelét.

Gróf Csáky Albin, az akkori vallás- és közoktatásügyi mi-

niszter, az 1892. évi december 14-én kelt 2288. számú leiratában foglalt utasításban, a zsinat jelölési eljárására vonatkozólag a következőket írta elő:

Mindazok, akik szavazati jogosultsággal bírnak a jelölő zsinatofi, a jelölés előtti nap délutánján a balázsfalvi székesegyházban gyűlnek össze és miután megbízóleveleik felmutatásával igazolták szavazói jogosultságukat, egy főjegyzőt választanak (nótárius generális eléri.) A jelölő zsinat napján reggel fél 8 órakor, a zsinati tagok processzióval hozzák a templomba a zsinatot vezető királyi biztosokat, akik közül az egyik egyházi, a másik pedig világi. A templomban megtartott szent mise és «Veni Sancte» után, miután az egyházi királyi biztos beszédet intézett a zsinati tagokhoz, ezek szétoszlanak, de ugyanaz nap délelőtt 10 órakor újra összegyűlnek a székesegyházban és processzióval hozzák a templomba a királyi biztosokat.

A királyi biztosok és a zsinati tagok a székesegyházban a következő sorrendben helyezkednek el:

a) egy külön asztalnál, amelyen szavazó urna áll a királyi biztosok, ezek titkárai és a zsinati főjegyző foglalnak helyet;

b) ezekkel szemben, a templom jobb oldalán elhelyezett székeken a kanonokok, a püspöki külhelynökök, a főesperesek, a balázsfalvi «Szent Háromságáról elnevezett zárdafőnök és a balázsfalvi tanári testület 2 kiküldöttje; a templom bal oldalán pedig a kerületi alesperesek és az esperesi kerületek kiküldöttjei foglalnak helyet: !

A jelölési eljárás ekként történik:

a) A zsinati tagok, a saját kebelükből három szavazatvizsgálót választanak, akik közül az elsőnek az esperesek, a másodiknak az alesperesek, a harmadiknak pedig az esperesi kerületek kiküldöttjei közül kell lennie.

b) A királyi biztosok titkárai felolvassák a királyi biztosok kiküldetésére vonatkozó királyi leiratot, azután pedig a zsinati főjegyző felolvassa a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, a balázsfalvi főegyházmegyei szentszékhez, az érsek jelölése és annak módjára vonatkozólag intézett leiratát.

c) A főjegyző azután felolvassa a zsinati tagok névsorát és megállapítja a jelenlevő zsinati tagokat.

d) Ezután az egyházi királyi biztos titkára, névszerint hívja az urnához a zsinati tagokat, akik egyenként teszik az urnába szavazati lapjukat. A szavazás megtörténte után, miután a világi királyi biztos konstataulta, hogy a szavazati lapok száma megegyezik a jelenlevő zsinati tagok számával, a szavazati lapokat az urnából egyenként kiveszi és azokat átadja a zsinati főjegyzőnek, aki a szavazati lapra irt jelölt nevét hangosan felolvassa és a szavazati lapokat megmutatja a királyi biztosoknak, az egyházi királyi biztos pedig a szavazatvizsgálókkal együtt jegyzi az egyes jelöltekre adott szavazatok számát.

e) Miután a szavazatok összeszámlálása teljes rendben folyt le, a szavazati lapok ott mindjárt elégettetnek.

f) Az a három egyén, aki a legtöbb szavazatot kapta, érsekjelölteknek tekintetnek és a vallás- és közoktatásügyi miniszter útján felterjesztetnek Ő Felségéhez, aki kinevez egyet azok közül érseknek.

g) Miután az egyházi királyi biztos beszédet tart a zsinati tagokhoz, akiknek nevében a káptalan egyik tagja válaszol, a zsinat hálaadó istentisztelettel rekesztetik be.

Hogy az érsekség fenhatósága alá tartozó megyés püspökök is befolyhassanak a jelölésbe, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a zsinat berekesztése után, minden egyes püspöktől Írásban kikéri a jelöltekre vonatkozó véleményeiket.

Ezen intézkedésnek megfelelőleg tartatott meg 1893. évi április 16-án, a balázsfalvi jelölő zsinat, amelyen miniszteri biztosokként: Pável Mihály nagyváradi görög katolikus püspök és báró Jósika Sámuel voltak kiküldve.

IV. SZAKASZ.

A magyarországi görög keleti román egyház.

I. FEJEZET.

Általános rész.

A magyarországi görög keleti román egyház, amely 1864. december 24-étől kezdve, Nagyszeben székhelylyel érseki provinciát képez, mint független egyház, az 1868. évi IX-ik törvénycikk által is biztosított kanonjogánál és ő Felsége által 1869. május 28-án szentesített «Szervezési Szabályzajánál fogva — Ő Felsége legfelsőbb felügyelési jogának épségben tartása mellett, — a képviseleti rendszer alapján önállólag rendezi, igazgatja és intézi egyházi, iskolai és alapítványi ügyeit minden alkatrészében és tényezőjében.

Ezen érseki provincia alkatrészeit: 1. a plébániák, 2. az esperességek, 3. a zárdák és 4. az egyházmegyék képezik.

Az érseki provincia élén a nagyszebeni görög keleti román érsek-metropolita áll.

Az érseki provincia három egyházmegyéből áll és pedig:

1. Az erdélyi főegyházmegyéből, amelynek élén Mejianu János, a Nagyszebenben székelő görög keleti román érsek-metropolita áll, aki egyszersmind ezen egyházmegyének a megyés püspöke is;'

2. az aradi egyházmegyéből, amelynek élén Papp i János, az Aradon székelő görög keleti román püspök áll és

3. a karánsebesi egyházmegyéből, amelynek élén a Karánsebesen székelő görög keleti román püspök áll. A püspöki szék jelenleg üresedésben van.

Miután az 1873. június hó 28-ikán elhunyt báró űaguna András nagyszebeni görög keleti román érsek, a magyarországi görög keleti román érseki provincia területén felállítandó két új görög keleti román püspökségre 100,000 koronát hagyományozott, amely jelenleg 661.521 K 80 fillért tesz ki: az 1900. évben megtartott egyházi kongresszus, amidőn határozatilag kimondotta, hogy a magyarországi görög keleti román érseki provincia területén Nagyvárad, Temesvár és Kolozsvár székhelyekkel, — a jelenleg fennálló három egyházmegyéből kihalásítandó. — három új püspökséget létesít, megbízta az érseki szent-széket, hogy ezen új püspökségek felállítására vonatkozólag dol-

gozzon ki egy tervezetet és azt annak idején terjessze a nemzeti egyházi kongresszus elé. i

A magyarországi görög keleti román érseki provincia évenként 150.000 korona állami segélyben részesül. Ebből a segélyből: a nagyszebeni főegyházmege évenként 100.000 koronát kap, amelyből 50.000 koronát közvetlenül a nagyszebeni főegyházmegei szentszék kap, a főegyházmege egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére; 50.000 koronát pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter oszt ki segélyképpen a főegyházmege lelkészei és ezeknek az özvegyei között; az aradi egyházmege, egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére évenként 29.300 koronát kap, amelyből 17.300 korona az aradi szentszék területére, 12.000 korona pedig a nagyváradi szentszék területére esik; a karánsebesi egyházmege pedig egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére évenként 19.800 koronát kap; 900 koronát pedig a vallás- és közoktatásügyi miniszter oszt ki segélyképpen az aradi és a karánsebesi egyházmegek lelkészei között.

A magyarországi görög keleti román érseki provincia lelkészei az 1907. évben összesen 1,088.469 K '70 fillér állami kongruában részesültek, amelyből a nagyszebeni főegyházmege lelkészei 674.177 K 08 fillért, az aradi egyházmege lelkészei 292.492 koronát (ebből az aradi szentszék területére 176.801 K 32 fillér, a nagyváradi szentszék területére pedig 115.690 K 68 fillér esett) és a karánsebesi egyházmege lelkészei 121.800 K 62 fillért kaptak.

A magyarországi görög keleti román érseki provinciának van:

a) 3 papnöveldeje 3 szemináriummal kapcsolatban és >pedig: a nagyszebeni, az aradi és a karánsebesi;

b) 3 tanítóképezdeje 3 alumneummal kapcsolatban és pedig: a nagyszebeni, az aradi és a karánsebesi;

c) 1 főgymnáziuma: a brassói;

d) 1 algymnáziuma: a brádi;

e) 1 alreáliskolája: a brassói;

f) 1 felső kereskedelmi iskolája: a brassói;

g) 4 fiu-internátusa és pedig: a belényesi, a lugosi, a nagyváradi és a temesvári;

h) 2 polgári leányiskolája internátussal kapcsolatban és pedig: az aradi és a lugosi;

i) 1690 görög keleti román felekezeti népiskolája.

Az érsekség ügyeit: 1. a püspöki zsinat; 2. a nemzeti egyházi kongresszus és 3. az érsekségi szentszék intézik.

1. Püspöki zsinat.

A püspöki zsinat, a püspökök gyűlése az érsek elnöklete alatt, amelyben egyházi, lelki, hitelvi és hitágazati ügyek tárgyaltnak.

2. A nemzeti egyházi kongresszus.

A nemzeti egyházi kongresszus, a magyarországi görög keleti vallású románok egész érseki provinciájának a képviselője. A nemzeti egyházi kongresszus elnöke az érsek, tagjai a két megyés püspökön kívül, 30 egyházi és 60 világi képviselő; következképpen minden egyházmegye 10 egyházi és 20 világi képviselőt küld a nemzeti kongresszusba.

3. Az érseki szentszék.

Az érseki szentszék, az egész érseki provinciának legfőbb közigazgatási és igazságszolgáltatási. közege.

Az érseki szentszék áll: .

- a) az érsekből, mint elnökből,
- b) a megyés püspökökből, mint természetes tagokból,
- c) 18 rendes és 18 helyettes tagból, még pedig úgy, hogy mindegyik egyházmegye, 6—6 rendes és 6—6 helyettes taggal van abban képviselve.

Az érseki szentszék három tanácsra oszlik és pedig: 1. a szorosán egyházi, 2. az iskolai és 3. a gondnoki tanácsra.

Mindenik tanács elnöke az érsek, természetes tagjai pedig: a megyés püspökök, tagjai pedig: 6 rendes és 6 helyettes tag, még pedig úgy, hogy mindegyik egyházmegye 2—2 rendes és 2—2 helyettes taggal van abban képviselve.

A kongresszusi delegáció s annak hatásköre.

Az unió következtében megszűnt 1700-ban a gyulafehérvári görög keleti érsekség; a hivek egyházaikkal és zárdáikkal I. Lipót királynak, 1691. augusztus hó 20-ikán kelt diplomája folytán, Csernovics Arzen görög keleti szerb pátriarcha fenhatósága alá helyeztettek.

A magyarországi görög keleti román egyház 1864-ig, azaz a nagyszebeni görög keleti román érsekség felállításáig tartozott a görög keleti szerb egyház fenhatósága alá. A nagyszebeni görög keleti román érsekség felállítása folytán, a magyarországi görög keleti román hivek kivétettek a szerb egyház fenhatósága alól és a nagyszebeni érsekség fenhatósága alá helyeztettek.

Habár a magyarországi görög keleti románoknak a szerb egyházból való tényleges kiválása 1864-ben történt, a görög keleti román egyház vagyona mindazonáltal továbbra is a szerb egyháznál maradt, míg végre azután sikerült az 1871. évi nemzeti egyházi kongresszusnak a vegyes községek kettéválasztására illetve a közös vagyonnak a felosztására vonatkozólag, Ő Felsége által jóváhagyott, bizonyos elvbéli megállapodásra jutni a görög keleti szerb kongresszussal.

Ez a megállapodás azonban semmi eredményre sem vezetett, mert a szerb egyház folytonosan akadályokat gördített a vegyes községek kettéválasztása elé; amiért is a görög keleti ro-

mán egyház Ő Felsége által ddlegált budapesti királyi törvény-
szék előtt per útján volt kénytelen érvényesíteni eme elválasz-
tásokat illetve vagyon felosztásokat. Jelenleg Hernyakova vegyes-
község kettéválasztása iránt folyik per; ezenkívül Pancsova és
Fehértemplom környékén vannak még olyan vegyes egyház köz-
ségek, amelyek per útján fogják legközelebb követelni egyházi
különválásukat.

A görög keleti román egyháznak a görög keleti szerb, egy-
házból való különválásakor, a görög keleti román egyház, csak
a Temes vármegyében levő hodosbodrogi zárdát kapta, amiért
ic a görög keleti román egyház a múlt évben pert indított a
bezdini (amelynek értéke 601,995 K 80 fillér), a szentgyörgyi
(amelynek értéke 399,851 K 56 fillér) és a meszicsi (amelynek
értéke 271,733 K 25 fillér) zárdák iránt, melyeket azon az ala-
pon követel a maga számára, mert azok nagyrészen a románok
által lakott területen fekszenek.

A görög keleti kongresszus — tekintettel arra a körül-
ményre, hogy az egyházi elválás után rendezetlenül maradt ügyek
mielőbb lebonyolittassanak, — 1868-tól kezdve egy kongresz-
szusi delegációt szervezett, amely áll az érsekből, mint elnökből,
az aradi püspökből, mint alelnökből és 6 tagból, akik közül 2
egyházi, 4 pedig világi.

Az érseki provincia közös alapjai és vagyona.

Az érseki provinciának a következő közös alapjai vannak:

1. Az 1878-ban létesített általános adminisztratív alap, amely
116.192 K 22 fillért;

2. a kongresszusi alap, amely 10.695 K 61 fillért;

3. a báró \$aguna András, volt nagyszebeni görög keleti
román érsek-metropolitának emelendő szobor-alapja, amely 42.252
K 20 fillért tett ki.

4. a báró \$aguna András, volt nagyszebeni görög keleti
román érsek-metropolita által, új görög keleti román püspöksé-
gek felállítására szolgáló alap, amely 661.521 K 80 fillért;

5. A Trandafil-féle ösztöndíj-alapítvány, amelynek felét per
útján most nyerte meg a görög keleti román egyház a szerb
egyházzal szemben, körülbelül 500.000 koronát tesz ki.

Az érseki provincia közös alapjain kívül, az egyes egyház-
megyék egyházi, iskolai és alapítványi vagyona körülbelül
70,000.000 korona.

*Az érseki provincia népmozgalmi viszonyaira vonatkozó adatok. *)*

Az érseki provincia 62 esperességből áll, amelyekhez 2571
és pedig 1838 anya és 733 fiók plébánia tartozik 2040 templom-

*) Ezek az adatok az 1906. évi kongresszusi jegyzőkönyv alapján
állítottak össze.

mai, 1690 felekezeti népiskolával, 855 iskolai kerttel és 363 iskolai könyvtárral.

Az egyházi funkciót teljesítő egyének száma 2059, a tanítók száma 1793, akik közül 1211 véglegesített, 411 ideiglenes, 16 helyettes és 125 megtúrt.

Az érseki provinciához 898.700 férfi és 874.641 nő, összesen tehát 1,773.341 egyén tartozott.

A családok száma 380.751. A vadházasságok száma 25 660.

Az érseki provinciában 29.404 fiú és 28.997 leány, összesen tehát 58.401 gyermek született, akik közül 10.358 törvénytelen gyermek volt.

Az érseki provinciában 12.091 pár lett egyházilag összcsekette, ezek közül 783 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 1390 pár kelt egybe. Az egyházmegyei szentszékek előtt 120 válóper folyt.

Az érseki provinciában 47.947 és pedig 24.196 férfi és 23.751 nő halt meg; a görög keleti román vallásra 503 egyén tért át; a görögkeleti román vallásról pedig 447 egyén tért más vallásra.

Az érseki provinciában a 6—15 éves tanköteles gyermekek száma 243.441 és pedig 126.483 fiú és 116.958 leány. Ezek közül 134.217 és pedig 73.855 fiú és 60.362 leány járt az egyházfelekezeti iskoláiba; 31.920 gyermek pedig olyan iskolákba járt, amelyek nem tartoznak az egyház fenhatósága alá.

Ezek szerint a 243.441 tanköteles gyermek közül 77.304 gyermek nem járt iskolába.

11. FEJEZET.

Az érsekség jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

I.

A nagyszebeni főegyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

A főegyházmegye a volt erdélyi részeket foglalja magában. A főegyházmegye élén Mefianu János érsek-metropolita áll, aki Nagyszebenben székel.

A főegyházmegye ügyeit a 60 tagból álló egyházmegyei zsinat és a 27 ülnökből álló egyházmegyei szentszék vezeti.

A főegyházmegye évenként 100.000 korona állami segélyben részesül, amelyből 50.000 koronát közvetlenül a nagyszebeni főegyházmegyei szentszék kap egyházi és iskolai intézményeinek a segélyezésére; 50.000 koronát pedig a vallás és közoktatásügyi miniszter oszt ki segélyképpen a főegyházmegye lelkeszei és ezeknek az özvegyei között.

A főegyházmegye lelkészei az 1907. évben 674.177 K 08 fillér állami kongruában részesültek.

A főegyházmegye a következő 34 esperességből áll:

1. az abrudbányai 23; 2. a szentágotai 34; 3. a gyulafehérvári 40; 4. a feleki 23; 5. a beszercei 23; 6. a töröcsvári 24; 7. a brassói 25; 8. a topánfalvai 19; 9. a kövári 31; 10. a kolozsvári 34; 11. a kőhalmi 24; 12. a dési 30; 13. a dévai 34; 14. a dobrai 17; 15. a fogarasi 38; 16. a hátszegi 35; 17. a vajdahunyadi 23; 18. a marosillyei 25; 19. a Iupsai 29. 20. a medgyesi 34; 21. a szerdahelyi 25; 22. a marosvásárhelyi 20; 23. a szászvárosi 28; 24. a szászrégeni 21; 25. a szászsebesi 25; 26. a szelistyei 13; 27. a nagyszebeni 26; 28. a segesvári 30; 29. a küküllői 24; 30. a háromszéki 27; 31. a tordai 31. 32. a magyaregregyi 22; 33. a zarándi 51 és 34. az algyógyi 37 anya plébániával.

A főegyházmegye klérusa áll:

a) a központban:

1 érsekből, 1 archimandritából, 1 protoszincselből, 1 ieromonachusból, 3 esperes szentszéki előadó-ülnökből, 3 lelkész tanárból, 3 diakonus szentszéki hivatalnokból;

b) a vidéken:

31 esperesből, 3 nyugalmazott esperesből, 3 tiszteletbeli esperesből, 898 plébánosból, 5 adminisztrátorból, 42 káplánból, 9 egyéb hivatalban levő lelkészből, 2 elmozdított lelkészből, 11 hivataláról lemondott lelkészből, 6 nyugalmazott lelkészből, 2 diakonusból és 3 Amerikában alkalmazott lelkészből, összesen tehát 1028 egyénből.

A nagyszebeni papnöveldében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 111 papnövendék volt, akik közül 89-nek középiskolai érettségi bizonyítványa, 21-nek nyolc középiskolai osztálya, 1-nek pedig négy középiskolai osztálya volt, aki emellett még elvégezte a tanítóképezdét is.

A főegyházmegyében összesen 951 és pedig 373 véglegesített, 253 ideiglenes és 125 megtúrt felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 622,969 K 25 fillért tett ki.

A nagyszebeni tanítóképezdében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 113 tanítóképezdész volt, A tanítóképezde egy gazdasági iskolával áll kapcsolatban.

A főegyházmegyéhez 1252 és pedig 941 anya- és 311 fiókplébánia tartozik, 1066 templommal.

A főegyházmegyében: 1. a nagyszebeni papnöveldé, 2. a nagyszebeni tanítóképezde, 3. a brassói főgimnázium, 4. a brassói algimnázium, 5. a brádi algimnázium, 6. a brassói alreáliskola, 7. a brassói felső kereskedelmi iskola, 8. 804 felekezeti népiskola, 9. 545 iskolai kert és 10. 173 iskolai könyvtár állott fenn.

A főegyházmegyéhez 394,454 férfi és 383,048 nő, összesen tehát 777,502 egyén tartozott.

A családok száma 169,870. A vadházasságok száma 4826.

A főegyházmegyében 12,354 fiú és 12,571 leány, összesen tehát 24,925 gyermek született, akik közül 2295 törvénytelen gyermek volt.

A főegyházmegyében 5576 pár lett egyháziilag összeeskette, ezek közül 529 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 88 pár kelt egybe. A főegyházmegyei szentszék előtt 36 válóper folyt.

A főegyházmegyében 18,952 egyén és pedig 9514 férfi és 9438 nő halt meg; a görög keleti román vallásra 301 egyén tért át; a görög keleti román vallásról pedig 148 egyén tért más vallásra.

A főegyházmegyében a 6—12 éves tanköteles gyermekek száma 76,016 volt és pedig 39,764 fiú és 36,252 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 52,625 gyermek és pedig 28,995 fiú és 23,630 leány látogatta.

A főegyházmegyében a 13—15 éves tanköteles gyermekek száma 30,195 volt és pedig 15,409 fiú és 14,786 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 16.645 gyermek és pedig 8538 fiú és 8107 leány látogatta.

A főegyházmegyében a 6—15 éves tanköteles gyermekek közül 11,645 járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a főegyházjegye fenhatósága alá.

Ezek szerint a főegyházmegyében 106,211 tanköteles gyermek közül 25,296 nem járt iskolába.

A főegyházmegyének a központban kezelt alapítványai és alapjai.

A főegyházmegyének a központban kezelt alapítványai és alapjai összesen 6.761,714 K 86 fillért tettek ki.

Nagyobb alapítványai és alapjai a következők:

1. Az általános adminisztratív alap 1.115,827 K 90 f. 2. A Rudolf-féle alap 572,443 K. 3. Az «András szeminárium» alapja 735,428 K 34 f. 4. A könyvnyomda alapja 242,643 K 18 f. 5. A templomok alapja 189,863 K 28 f. 6. A székesegyház alapja 109,571 K 14 f. 7. Az iskolai alap 295,760 K 13 f. 8. A nyugdíjalap 802.457 K 09 f. 9. A Móga-féle alapítvány 183,908 K 31 f. 10. A Ferenc József-féle alapítvány 149,932 K. 11. A Şaguna-féle alapítvány 394,504 K 70 f. 12. A Pantazi-féle alapítvány 406,150 K 57 f. 13. Az Andronic-féle alapítvány 463,256 K 89 f. 14. A Román Miron-féle alapítvány 45,912 K 07 f. 15. A Vlád-féle alapítvány 55,275 K. 16. A Cologea-féle alapítvány 24.166 K. 17. A Peiovici-féle alapítvány 4965 K. 18. Az építendő szeminárium alapítványa 133,670 K 81 f. 19. A Dr. Mihaiu Ábrahám-féle alapítvány 78,575 K. 20. A Bota-féle alapítvány 20.182 K 56 f. 21. A tűzbiztosítási alap 55.419 K 38 f. 22. A Flóra-kert 101,364 K 59. f. stb.

Ösztöndíjak.

A főegyházmegye az 1906/7. iskolai évre a következő évi ösztöndíjakat nyújtotta:

1. Az állami ösztöndíjból 4000 koronát; 2. Móga-féle alapból 3000 koronát; 3. a Ferenc József-féle alapítványból 3720 koronát; 4. a Cologea-alapítványból 440 koronát; 5. a Peiovi-
ciu-féle alapítványból 100 koronát; 6. a Ratiu Katalin alapítványból 60 koronát; 7. a Popescu János alapítványból 80 koronát; 8. A Putnoki Miklós-féle alapítványból 30 koronát; 9. a Román Miron-féle alapítványból 800 koronát; 10. a Hania János-féle alapítványból 80 koronát; 11. a Manovicu alapítványból 100 koronát; 12. a Cora-féle alapítványból 100 koronát; 13. a Dr. Todea Absolon-féle alapítványból 510 koronát; 14. a Vlád Miklós-féle alapítványból 1000 koronát; 15. a Mihaiu-féle alapítványból 700 koronát; 16. a Trandafil-féle alapítványból 8000 koronát.

A főegyházmegye az 1906/7. iskolai évben összesen tehát 22,720 koronát osztott ki ösztöndíjképpen.

A nagyszebeni görög keleti tornán főegyházmegye szentszékeknek

1908. évi kiadásai.

1. Az érsek-metropolitának 24.000'—
2. Az érseki vikáriusnak 7.000—
3. A szentszéki előadó ülnököknek illetékei . . . 20.760 —
4. A szentszéki titkárnak illetékei 3.000 —
5. A szentszéki pénztárnok jutalmdíja 2.000'—
6. A szentszéki ellenőr jutalmdíja 2.000'—
7. A szentszéki számvevő illetékei 2.600'—
8. A szentszéki irattárnok illetékei 2.240'—
9. A szentszéki pénztári tiszt illetékei . . . 1.000'—
10. A szentszéki számvevőség illetékei 4.680'—
11. A szentszéki kiadó illetékei 1.400—
12. A szentszéki iktató illetékei 1.400'—
13. A szentszéki Írnokok illetékei 4.500'—
14. Szentszéki kiküldetésekre . 2.000'—
15. A zsinati és a kongresszusi képviselők napidíjai . 3.000'—
16. A szentszéki iroda költségei 4.000'—
17. A szentszéki szolgáltnak 1.800'—
18. A szentszéki gazdának 600'—
19. Az érseki szervezet fentartására 300'—
20. Az esperesek dotációjára 16.000'—
21. Irodai lakbérekre 3.000'—
22. A főegyházmegyei szegényebb iskolák segélyezésére 4.000'—
23. Adókra 5.500'—

Átvitel 116.780'—

24. Az épületek fentartására 2.000—
 25. Rendkívüli kiadások 500—
 26. Könyvtárnoknak 600 —
 27. 15 % fizetési pótlék a szentszéki tisztviselőknek és
 espereseknek 9.781 50

Összesen: 129.661 50

Ezen kiadások részben az államsegélyből, részben pedig az alapok évi kamataiból fedeztetek.

Tanítói értekezletek.

A főegyházmegye görög keleti román felekezeti néptanítói nem képeznek külön tanítói egyesületet. A nagyszebeni főegyházmegyei szentszék, a főegyházmegye tanítóit a «Szervezési Szabályzat/130. §-a értelmében minden évben értekezletre hívja össze, amely rendszerint a husvét utáni héten szokott megtartatni és azon a szentszék által kinevezett központi biztos elnököl, aki az értekezlet megtartásának a napját bejelenti az illetékes kir. tanfelügyelőnek és az illetékes közigazgatási hatóságoknak.

A főegyházmegye ezen tanítói értekezleteket illetőleg, 17 kerületre van felosztva.

1. Az első kerületet a brassói, a töröcsvári és a háromszéki esperességek;
2. a második kerületet: a fogarasi és a szentágotai esperességek;
- 3 a harmadik kerületet: a nagyszebeni és a feleki esperességek;
4. a negyedik kerületet: a szelistyei és a szerdahelyi esperességek;
5. az ötödik kerületet: a szászsebesi és a gyulafehérvári esperességek;
6. a hatodik kerületet: a hátszegi és a vajdahunyadi esperességek;
7. a hetedik kerületet: a szászvárosi esperesség;
8. a nyolcadik kerületet: a dévai, a dobrai és a marosillyei esperességek;
9. a kilencedik kerületet: a zarándi (a brádi) esperesség;
10. a tizedik kerületet: az abrudbányai és a topánfalvai esperességek;
11. a tizenegyedik kerületet: a lupsai és a tordai esperességek;
12. a tizenkettedik kerületet: a kolozsvári és a inagyaregryi esperességek;
13. a tizenharmadik kerületet: a dési és a besztercei esperességek,

14. a tizennegyedik kerületet: a kővári és a szolnoki esperességek,

15. a tizenötödik kerületet: a szászrégeni és a marosvásárhelyi esperességek;

16. a tizenhatodik kerületet: a medgyesi és a küküllői esperességek;

17. a tizenhetedik kerületet: a kőhalmi és a segesvári esperességek tanítói képezik.

A tanítói értekezleteken megjelent tanítók utazási költségeit (ha nem laknak azon a helyen, ahol az értekezlet tartatott) és 3 K napidíjait az illető tanítók plébániája fizeti.

A főegyházmegyei tanítói értekezleteknek a vezetésére és lefolyására, irányadóul a főegyházmegyei szentszéknek 1899. szeptember 16-án 6848 szám alatt hozott következő utasítása szolgál:

1. Az esperesi hivatalok, a tanítói gyűlések vezetésére kinevezett szentszéki biztosnak legalább 8 nappal a tanítói gyűlés megtartása előtt, de a biztos kérelmére előbb is, beküldik minden egyes esperesi kerületben levő felekezeti iskolákban, a gyűlés alatt végleges vagy ideiglenes minőségben működő tanítók névjegyzékét.

Az esperesek és esperes-helyettesek, mint a mi iskoláink tanfelügyelői, kötelesek — a lehetőség szerint — személyesen a tanítói gyűlésen döntő szavazattal résztvenni és a szentszéki biztost megbízása teljesítése körül, a nevelési érdekek előmozdításában támogatni.

Azon plébános vagy adminisztrátor, aki valamely felekezeti iskolánkban mint igazgató vagy mint hitoktató működik, szintén kívánatos, hogy tanácskozási szavazattal résztvegyen a saját hitközségének kerületében tartandó tanítói gyűlésen. i

2. A szentszéki biztosok, a gyűlés megtartására kitűzött időben és helyen felkeresik egyházi hatóságunkat (esperesi vagy lelkeszi hivatalt), és egyetértőleg teszik meg a kellő intézkedéseket a «Veni Sancte»-vel egybekötött isteni tisztelet megtartására és gondoskodnak, hogy a gyűlés megfelelő helyiségben tartassák meg; esetleg a már előzetesen megtett intézkedéseket és a gyűlés tárgysorozatát közlésteszik főegyházmegyénk hivatalos lapjában, a «Telegraful Roman»-ban.

3. A szentszéki biztos a gyűlés elnöke. iMint ilyen egy alkalmas beszéddel nyitja meg a gyűlést, vezeti a tárgyalásokat és berekeszti az üléseket; gondoskodik, hogy a gyűlés ügyeiben a rend betartassák; napirendre tűzi a tárgysorozatot és vita után iSzavazás alá bocsátja és kihirdeti az eredményt; gondoskodik az ülések rendes lefolyásáról, zavar esetén joga van az ülést felfüggeszteni; ha a szónok eltér a tárgytól, utasítja, hogy a tárgyhoz szóljon, ha illetlenül viselkedik, rendre utasítja, engedtlenség esetén pedig megvonja tőle a iSzót, vagy eltávolítja az ülésből és jelentést tesz a szentszéknek.

4. A gyűlés minden egyes üléséről jegyzőkönyv (Vezetetik és e végből a gyűlés, a megnyitás után azonnal a saját kebeléből két jegyzőt és két jegyzőkön y vnitel e s i tőt választ.

A jegyzőkönyvbe a napirenden volt tárgysorozatra vonatkozó [vitatkozások általános vonásokban vezettnek be. A tagoknak, a tárgysorozatba felvett ügyekre vonatkozó véleményei és indítványai (és az értekezletnek szótöbbséggel megállapított nézete, szintén jegyzőkönyvbe vétetik.

A jegyzőkönyvek hitelesítését a jegyzővel és a iKét hitelesítővel együtt az elnök eszközli.

5. Az értekezletnek a mi esperesi hivatalaink által készített névjegyzék alapján, tagjai mindazok a tanítók, akik a mi felekezeti iskoláinkban

végleges vagy ideiglenes alkalmazásban működnek. Ezek kötelesek azon tanítói értekezleten résztvenni, amelyhez az a hitközség tartozik, amelyben a gyűlés ideje alatt szolgálatban vannak.

Az a tanító, aki alapos ok nélkül hiányzik az értekezletről, felelősségre lesz vonva és szigorúan meg fog büntettetni.

Esetleges igazolások írásbelileg küldendők el a szentszéki biztosnak.

6. Az értekezlet minden egyes tagjának joga van a napirendre kitűzött tárgyhoz hozzászólni, egy tárgyhöz azonban rendesen csak egyszer és ha indítványt akar benyújtani, azt Írásba köteles foglalni és úgy átadni az elnöknek.

A felszólalók a jegyzőnél jelentkeznek.

Az indítvány benyújtójának joga van a vita végén még egyszer felszólalni, de a tárgyaláshoz való utolsó hozzászólás mindig az ügy előadóját illeti meg.

A felszólaló köteles megmaradni az ildomosság keretén belül, továbbá köteles szabatos indokolásra szorítkozni, azután kerülni a tárgytól való eltéréseket és sértő kifejezéseket.

Személyes ügyben, vagy szóló félreérteit szavainak helyreigazítása céljából csak az ügy tárgyalásának befejezése után lehet felszólalni. A személyeskedés teljesen ki van zárva.

7. Miután a jelentkező szónokok befejezték beszédeiket, az elnök a vitát befejezettnek mondja ki, de addig is, a tagok közül bárki indítványozhatja a vita bezárását, ezen indítványt az elnök vita nélkül szavazásra bocsátja és ha elfogadtatott, úgy a jelentkezett szónokok közül ezután egy mellette, egy pedig ellene szólhat, akiket a jelentkezett szónokok jelölnek ki maguk közül. Az indítványozók és előadóknak joguk van még egyszer felszólalni.

8. Szavazásra az elnök mindig a legtávolabb álló indítványokat bocsátja. Határozatot a jelenlévő tagok szavazattöbbséggel hoznak.

Az értekezleten hozott határozatok ellen felelbezésnek helye nincs, külön véleményt azonban lehet bejelenteni és azt a határozat kihirdetése után azonnal be kell jelenteni és az ülés berekesztésétől számított 24 óra alatt Írásban kell átadni az elnöknek. A különvélemény vita nélkül az ülés jegyzőkönyvéhez csatolatik.

9. Az értekezlet üléseinek vitatárgyai csakis nevelési, tanügyi tételek, iskolai, fegyelmi és iskola-igazgatási kérdések és népiskoláink életéből való hasonló tárgyak lehetnek, amelyeket e célból a főegyházmegyei szentszék és a szentszéki biztos vagy a tanítói értekezlet fog kijelölni.

10. Az értekezlet befejezése előtt, az értekezlet tagjai közül, egy három tagból álló állandó bizottság választatik, (amennyire lehetséges, azok egy iskolához tartozók legyenek, hogy a szükséges tanácskozások céljából könnyebben jöhessenek össze), amelynek az a feladata, hogy az iskolai év lefolyása alatt tanulmányozza a tanítás állapotát és az illető kerületben lévő iskolák összes hiányait és ezeknek megfelelőleg, a szentszéki biztossal egyetértve, minden egyes évi értekezletre kész javaslatot terjeszzen elő azon tan- és nevelésügyi kérdésekről, amelyek a jövő értekezletre ki fognak tűzteni.

Az állandó bizottság tagjai minden évben újból megválaszthatók.

11. Az értekezlet minden egyes tagja köteles elvállalni a reábizott kérdésnek érdemben való feldolgozását.

12. A tanítói értekezlet befejezése és berekesztése után, a szentszéki biztos a főegyházmegyei szentszéknek jelentés kíséretében beterjeszti:

a) Az esepresi hivataloktól átvett azon tanítók jegyzékét, akik kötelesek az értekezleten résztvenni. b) Az értekezleten résztvett tanítók jegyzékét és a távollévők által beküldött igazoló okmányokat, c) Az értekezlet lefolyásáról szóló hitelesített jegyzőkönyvet, d) Költség-jegyzéket. e) Esetleg a megnyitó beszéd szövegét.

II.

Az aradi egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Az egyházmegye: Arad-, Békés-, Bihar-, Csanád- és Csongrádvármegyék egész területére, valamint Krassó-Szörény-, Temes- és Torontálvármegyék egy részére terjed ki.

Az egyházmegye élén: Papp János püspök áll, aki Aradon székel.

Az egyházmegye területe két és pedig az aradi és a nagyvárad szentszék fenhatósága alá tartozik.

Az egyházmegye ügyeit: a 60 tagból álló egyházmegyei zsinat (amelybe az aradi szentszék fenhatósága alá tartozó terület 42 tagot, a nagyvárad szentszék fenhatósága alá tartozó terület pedig 18 tagot választ) és a 33 ülnökből álló aradi és a 27 ülnökből álló nagyvárad szentszék vezet. A nagyvárad szentszék, amelynek fenhatósága kizárólag Biharvármegyére terjed ki, mindenekben koordinált az aradi szentszékkel és egy püspöki helynök vezetése alatt áll.

Az egyházmegye évenként 29.300 korona állami segélyben részesül, amelyből 17.300 korona az aradi szentszék, 12.000 korona pedig a nagyvárad szentszék területére esik.

Az egyházmegye lelkészei az 1907. évben 292.492 korona állami kongruában részesültek, amelyből az aradi szentszék területére 176,801 K 32 f., a nagyvárad szentszék területére pedig 115.690 K 68 fillér esett.

Az egyházmegye fenhatósága alá tartozik a hódosbodrogi zárda, amely a Maros balpartján, Ujbodrog és Fenlak községek között fekszik.

Az egyházmegye 17 esperességből áll, amelyek közül 11 az aradi, 6 pedig a nagyvárad szentszék területére esik.

Az egyházmegye klérusa összesen 631 egyénből áll.

Az egyházmegyében összesen 666 felekezeti népiskola van, amelyekben 632 és pedig 456 véglegesített, 160 ideiglenes és 16 helyettes felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 485.404 koronát tett ki.

Az egyházmegyéhez összesen 957 és pedig 576 anya- és 381 fiók-plébánia tartozik 638 templommal.

Az egyházmegyéhez 301.077 férfi és 292.929 nő, összesen tehát 594.006 egyén tartozott.

A családok száma 121.563. A vadházasságok száma 10.597.

Az egyházmegyében 11.725 fiú és 11.188 leány, összesen 22.913 gyermek született, akik közül 4908 törvénytelen gyermek volt.

Az egyházmegyében 3961 pár lett egyháziilag összeesketve, ezek közül 170 vegyes házasság volt. Csak polgárikig 653 pár kelt egybe. Az egyházmegye szentszékei előtt 20 válóper folyt.

Az egyházmegyében 18.746 és pedig 9377 férfi és 9369 nő halt meg. A görög keleti román vallásra 61 egyén tért át, a görög keleti román vallásról pedig 269 egyén tért más vallásra.

Az egyházmegyében a 6—12 éves tanköteles gyermekek száma 57.914 és pedig 30.588 fiú és 27.326 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 36.849 és pedig 21.183 fiú és 15.666 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 13—15 éves tanköteles gyermekek száma 21.654 és pedig 11.294 fiú és 10.360 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 6754 és pedig 3515 fiú és 3239 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 6—15 éves tanköteles gyermekek közül 5078 járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a szentszék fenhatósága alá.

Ezek szerint az egyházmegyében, a 79.568 tanköteles gyermek közül 30.887 gyermek nem járt iskolába.

Az egyházmegyének az aradi és a nagyváradi szentszék által kezelt alapjai és alapítványai összesen 3,417.539 korona 51 fillért tesznek ki, amelyből 3,147.999 K 51 fillér az aradi, 269.540 korona pedig a nagyváradi szentszék területére esik.

Az egyházmegye aradi és nagyváradi szentszékeinek a fenntartása évenként összesen 140.537 K 30 fillérbe kerül, amelyből 105.964 korona az aradi, 34.573 K 30 fillér a nagyváradi szentszékre esik. Ezen fenntartási költségek fedezetére összesen 136.035 K 65 fillér bevétel szolgált és így az évi deficit 4501 korona 65 fillér volt.

A) Az aradi görög keleti román szentszék.

Az aradi görög keleti román szentszék területe a következő 11 esperességből áll:

1. az aradi 16; 2. a bélinci 47; 3. a borosjenői 16; 4. a buttyini 45; 5. a kisjenői 19; 6. a lippai 36; 7. a nagyhalmágyi 67; 8. a nagykomlói 17; 9. a radnai 36; 10. a temesvári 38 és 11. a világosi esperesség 16 anya plébániával.

Ezen szentszék fenhatósága alá tartozó klérus áll:

a) a központban és a zárdában:

I püspökből, 1 archimadritából, 1 protoszincselből, 2 ieromonachusból, 1 esperes szentszéki előadó ülnökből, 2 lelkész tanárból, 1 protodiákonusból, 1 ierodiákonusból és 1 diákonusból;

b) a vidéken:

II esperesből, 288 plébánosból, 78 adminisztrátorból, 20

káplánból, 2 diákonusból, 2 rendes tábori lelkészből és 6 olyan lelkészből, akik nem töltenek be egyházi hivatalt, összesen tehát 418 egyénből.

Az aradi papnöveldében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 57 papnövendék volt, akik közül 15-nek középiskolai érettségi bizonyítványa, 17-nek nyolc középiskolai osztálya, 2-nek 7, 12-nek 6 középiskolai osztálya, 5-nek kereskedelmi iskolai érettségi bizonyítványa, 1-nek kereskedelmi iskolai bizonyítványa és 5-nek tanítóképesítése volt.

Az aradi szentszék területén összesen 433 és pedig 347 véglegesített, 70 ideiglenes és 16 helyettes felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 355.090 koronát tett ki.

Az aradi tanítóképezdének, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 7 tanárból áll, 104 és pedig 96 rendes és 8 magán tanulója volt.

Az aradi szentszék területéhez 426 és pedig 310 anya- és 116 fiók plébánia tartozik 341 templommal.

Az aradi szentszék területén: 1. az aradi papnöveldé; 2. az aradi tanítóképezde; 3. az aradi felső leányiskola és az azzal kapcsolatban álló internátus, (ennek a nyilvánossági jogát a vallás- és közoktatásügyi miniszter képesített tanárnők hiányában, eddig még nem ismerte el, különben az intézetben igen kevés számú növendék van, akik az internátusban évenként 400 koronát fizetnek); 4. a temesvári alumneum, amelynek jelenleg nincsenek növendékei és amely csak akkor fog újonnan megnyitni, ha az alumneum számára egy megfelelő épület fog emeltetni; 5. 429 felekezeti népiskola; 6. 147 iskolai kert és 7. 102 iskolai könyvtár állott fenn.

Az aradi szentszék területéhez 199.628 férfi és 193.967 nő, összesen tehát 393.595 egyén tartozott.

A családok száma 81.408. A vadházasságok száma 7391.

Az aradi szentszék területén 6856 fiú és 6590 leány, összesen tehát 13.446 gyermek született, akik közül 2790 törvénytelen gyermek volt.

Az aradi szentszék területén 2797 pár lett egyházilag összekötve, ezek közül 84 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 280 pár kelt egybe. Az aradi szentszék előtt 13 válóper folyt.

Az aradi szentszék területén 11.603 és pedig 5747 férfi és 5856 nő halt meg. A görög keleti román vallásra 35 egyén tért át, a görög keleti román vallásról pedig 226 egyén tért más vallásra.

Az aradi szentszék területén a 6—12 éves tanköteles gyermekek száma 38.402 és pedig 20.196 fiú és 18.206 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 26.162 gyermek és pedig 14.815 fiú és 11.347 leány látogatta.

Az aradi szentszék területén a 13—15 éves tanköteles gyermekek száma 14.011 és pedig 7265 fiú és 6746 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 5267 gyermek és pedig 2678 fiú és 2589 leány látogatta.

Az aradi szentszék területén a 6—15 éves tanköteles gyermekek közül 2411 járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a szentszék fenhatósága alá.

Ezek szerint az aradi szentszék területén, a 42.413 tanköteles gyermek közül 8573 nem járt iskolába.

Az egyházmegyének az aradi szentszék kezelésében lévő alapjai és alapítványai.

Az egyházmegyének az aradi szentszék kezelésében levő alapjai és alapítványai összesen 3,147.999 K 51 fillért tettek ki. Ezek közül a nagyobb alapok és alapítványok a következők:

1. Az egyházmegyei általános alap 93.855 K 98 f. 2. Az aradi püspökség fundus instruktusa 12.698 K 15 f. 3. A szemináriumi alap 88.670 K 65 f. 4. A vallásos kultúrát előmozdító egyházmegyei alap 92.921 K 94 f. 5. A kongresszusi és a zsinati alap 29.866 K 83 f. 6. Paffi Popovici József alapítványa 36.047 K 29 f. 7. Faur Gábor ösztöndíj alapítványa 16.767 K 07 f. 8. Az egyházmegye tűz ellen való biztosítási alapja 138.771 K 56 f. 9. A létesítendő egyházmegyei gimnázium alapja 24.725 K 26 f. 10. Papp Tódor ösztöndíj alapítványa 144.251 K 75 f. 11. Jorgovici-Ebesfalvay Anna ösztöndíj alapja 13.753 K 43 f. 12. Giba-Birta ösztöndíj alapítványa 140.610 K 65f. 13. A szentszéki tisztviselők, valamint a papnöveldei és tanítóképezdei tanárok nyugdíj-alapja 115.505 K 03 f. 14. Az egyházmegyei klerikális egyházi alap 891.346 K 32 f. 15. A tanítóképezdei iskola-alap és az iskolai aukta 97.492 K 51 f. 16. Balla-réle ösztöndíj alapítvány 31.076 K 42f. 17. Az egyházmegyei papi alap 1,034.688 K 41 f. 18. A vegyes községek egyházi különválására szolgáló alap 24.002 K 20 f. 19. Mejianu János volt aradi püspöknek, a szegény egyházak segélyezésére tett alapítványa 111.526 K 02 f. 20. Goldis József volt püspök ösztöndíj alapítványa 29.115 korona 89 fillér stb.

Az aradi szentszék az ösztöndíj alapokból összesen 33 tanulónak nyújtott évi ösztöndíjat.

Az ezen szentszék területén a legnagyobb ösztöndíj alapítvány a Giba-Birta-féle, amely az aradi püspök' elnöklete alatt, egy önmagát kiegészítő 10 és pedig 4 egyházi és 6 világi tagból álló külön tanács vezetése alatt áll.

Az aradi görög keleti román szentszék kiadása az 1906/17. évben.

1. A szentszéki előadó-ülnökök fizetése 11.300 —
 2. A szentszéki titkár fizetése 3.700'—
 3. A szentszéki pénztárnok fizetése 2.000'—
 4. A szentszéki ellenőr-könyvelő fizetése . . . 2.900'—
 5. A szentszéki segéd-könyvelő fizetése . . . 1.200'—
 6. A szentszéki ügyész tiszteletdíja 2.000'—
 7. A szentszéki számvevő tiszteletdíja 500'—
 8. A szentszéki irattárnok fizetése 1.200'—
 9. A szentszéki iktató fizetése 1.000'—
 10. A szentszéki Írnokok fizetése 4.000'—
 11. A szentszéki szolgák fizetése 720'—
 12. A szentszék irodai szükségleteire 4.200'—
 13. A szentszék épületeinek a fentartására és adóra . 500'—
 14. A szentszék irodáinak felépítésére 4.265'36
 15. A papnövelde és tanítóképezde tanárainak fizetése 26.200'—
 16. Az esperesek jutaléka 11.000'—
 17. A hitoktatók jutaléka 5.500'—
 18. A zsinati képviselők utazási- és napidíjai . . 2.500'—
 19. A kongresszusi képviselők utazási- és napidíjai . 2.400'—
 20. Az érseki szentszék fentartására 300'—
 21. Kiküldetésekre 3.200'—
 22. A papnövendékek ösztöndíjaira 2.400'—
 - '23. Segélyekre 2.300'—
 24. Kegydíjakra 696'—
 25. A brádi gimnáziumnak 400'—
 26. Az alumneumi és szemináriumi irodáknak . . 3.600—
 27. Az egyházmegyei alapokból vett kölcsönök töri. . 3.182 26
 28. Előre nem látott kiadások 1.600 38
- E szerint a szentszék összes kiadásai kitesznek . 105.964'—

Eme kiadások fedezésére a következő bevételek szolgálnak:

1. Az 1906. évi pénztári maradvány 1.1817.6
2. Állami segély 17.300'—
3. A minden lélek után fizetendő 4 fillérből . . . 14.300'—
4. Az esketések után fizetendő 1 koronából . . . 1.500'—
5. Az egyházm. klérikalís egyh. alap évi jöv. a 60%-a 25.592 20
6. Az iskolai alap és az iskolai aukta évi jöv. a 60%-a 4.196 70
7. A szentszék kezelése alatt álló összes alapok és alapítványok évi jövedelmei után, kezelési költségek fejében fizetendő 10% 19.859'38
8. A plébániák redukálása folytán, a plébániai földek évi jövedelméből 10.200'—

Átvitel 94.13004

9. Az egyházmegyei zsinati képviselők napidíjaiból a zsinati költségek fedezésére levonandó . . . 200—
 10. A vallásos kultúrát előmozdító egyházi alap évi jövedelmének $\frac{3}{4}$ -e 1.467-13
 11. A papnövendékek és a tanítóképezdészek által fizetendő tandíjból 1.500 —
 12. Vizsgadíjakból és tanítói véglegesítésekből . . 1.500'—
 13. A Batthyány-utcai ház bér-jövedelme . . . 1.200—
 14. Az egyházi alap évi jövedelmének 10%-a a szentszéki irodák felépítésére 4.265 36
- A kiadások fedezésére az összes bevétel tehát . . . 104.262-53
 és így a deficit 1.701 K 47 fillért tett ki.

Tanítói egyesületek.

Az aradi szentszék területén, a görög keleti román felekezeti néptanítóknak, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályok alapján, két különálló tanító egyesületük van és pedig:

a) A Maroson túli következő négy és pedig: 1. a bélinci, 2. a lippai, 3. a nagykomlói és 4. a temesvári esperesi kerületek görög keleti román felekezeti néptanítóinak az egyesülete. (Ezen egyesületnek alapszabályai lényegükben megegyeznek a Maroson inneni tanítóegyesületnek alább közlendő alapszabályaival.)

b) A Maroson inneni következő hét és pedig: 1. az aradi, 2. a kisjenői, 3. a világosi, 4. a borosjenői, 5. a buttyini, 6. a radnai és 7. a halmágyi esperesi kerületek görög keleti román felekezeti néptanítóinak az egyesülete. Ezen egyesületnek van egy hivatalos közlönye is, még pedig az Aradon havonként egyszer megjelenő «Foaia Pedagogică».

Ezen egyesületnek a következő alapszabályai vannak:

1. Az egyesület címe, célja és eszközei.

1. §, Címe: 1. Az aradi, 2. a kisjenői, 3. a világosi, 4. a borosjenői, 5. a buttyini, 6. a radnai és 7. a halmágyi esperességek területén levő görög keleti román orthodox népiskolai tanítók egyesülete.

2. §. Az egyesület célja: az iskolai oktatás és a nevelés előmozdítására szükséges szakismeretek gyarapítása, az előadási módszerek megvitatása és ezen két célnak terjesztése a tanítók között.

3. §. Az egyesület e célból: a) légy általános közgyűlést fog tartani, ti) létesít és fentart egy központi Ikkönyvtárt és hasonló könyvtárakat az esperességi kerületekben, c) a tagoktól az előírt díjakat beszedi.

II. Az egyesület tagjai, jogai és kötelességei.

4. §. Az egyesületnek: a) rendes, ti) alapító, c) tiszteletbeli és d) pártoló tagjai lesznek.

5. §. Az egyesület rendes tagjai: 1. az aradi, 2. a kisjenői, 3. a vi-

lágosi, 4. a borosjenői, 5. a buttyini, 6. a radnai és 7. a halmágyi esperességekben levő tanítók, tanítónők, kik az egyesület pénztárába 1 firt évi tagdíjat fizetnek; a rendes tagok sorába felvehetők a tanítóképző-intézet tanárai is.

6. §. Alapító tag nemre való különbség nélkül, minden görög keleti orthodox magyarországi honpolgár lehet, aki egyszersinindenkorra az egyesület alapjába 20 firt fizet.

7. §. Tiszteletbeli tagok azon görög keleti orthodox románok lehetnek, akik magyarországi honpolgárok és akik érdemeket szereztek a népnevelés terén.

8. §. Pártoló tagja lehet az egyesületnek mindazon magyarországi honpolgár, aki az egyesület pénztárába egyszer és mindenkorra legalább 2 firt fizet.

9. §. Döntő szavazattal csak a rendes és alapító tagok bírnak.

III. Az egyesület szervezete.

10. §. Az egyesület működése: *a)* a közgyűlés, *b)* a bizottság, *c)* a tisztviselők és *d)* az esperességi fiókok segítségével fejlesztetik.

A) A közgyűlés.

11. §. Az egyesület közgyűlését minden évben, az előző közgyűlés által meghatározott időben, az 1. §-ban felsorolt esperességekhez tartozó községek valamelyikében tartja meg. A bizottságnak joga van szükség esetén rendkívüli közgyűlést összehívni.

12. §. A közgyűlés idejét és helyét a bizottság nevében az elnök vagy az alelnök bejelenti a szentszéknek, a királyi tanfelügyelőnek és a politikai közigazgatási hatóságnak.

13. §. Érvényes határozat hozatalához a jelenlevők szavazattöbbsége kívántatik meg, megjegyeztetik azonban, hogy a közgyűlés csak akkor hozhat határozatokat, ha az összes rendes tagoknak legalább egy negyed része jelen van.

14. §. A közgyűlés teendői ezek: *a)* A bizottság, pénztáros, könyvtáros és ellenőr évi általános jelentésének a felülvizsgálása, *b)* A bizottság által beterjesztett indítványok feletti döntés, *c)* A tagok részéről tett indítványok feletti vitatkozás és határozathozatal, *d)* A beérkezett és felolvasásra alkalmasnak talált dolgozatok meghallgatása, *e)* A tanításban szükségessé vált reformok és más neveléstani és tanügyi kérdések feletti tanácskozás, *f)* A bizottságnak, tisztviselőknek, az alapító és tiszteleti tagoknak a megválasztása, *g)* A költségvetés megszavazása és *h)* Az alapszabályok módosítása.

15. §. A gyűlés menetéről jegyzőkönyv vezetendő, amelyet a közgyűlés kebeléből megválasztott bizottság, az elnök által kitűzött időben hitelesít. Ennek a jegyzőkönyvnek egy másolata a szentszékhez terjesztetik be illetékes eljárás végett.

B) Az egyesület bizottsága.

10. §. Az egyesület bizottsága áll: *a)* a tisztviselőkből és pedig egy elnök, egy alelnök, két jegyző, egy pénztáros, egy könyvtáros és egy ellenőrből; *b)* a közgyűlés által három évre megválasztott 12 tagból, ezen megválasztott 12 tag között lesznek a fiókok elnökei is.

17. §. A bizottság évenként legalább két rendes ülést tart, rendkívüli üléseket azonban annyiszor tarthat, ahányszor a körülmények azt megkövetelik; az időt az elnök tűzi ki.

18. §. Érvényes határozat hozatalához a tagok legalább egyharmadának a jelenléte kívántatik meg.

19. §. A bizottság teendői: *a)* a közgyűlés határozatait végrehajtani; *b)* a folyó ügyekről nyilvántartást vezetni; *c)* a költségvetés keretén belül tudományos és neveléstani könyveket beszerezni és a szükséges szaklapokat megrendelni; *d)* a jó rend felett őrködni, ellenörizni a tagsági díjak beszedését és a pénztár állását; *e)* az év végén a közgyűlésnek bemutatandó külön jelentést készíteni minden egyes esperességi fiók működéséről.

20. §. A bizottságok üléseiről jegyzökönyv vezetetik, lamely 3 napi határidő alatt hitelesítendő.

C) *Az egyesület tisztviselői.*

21. §. Az egyesület tisztviselői azok, akik a 16. § *a)* pontja alatt vannak felsorolva, akiket az egyesület rendes tagjai közül a közgyűlés választ meg.

Az elnök, illetve az alelnök látja el az elnöki teendőket a közgyűléseken és a bizottsági üléseken. Az egyik jegyzővel aláírja az egyesület összes ügyiratait, utalványozza a pénztárnál a megszavazott költségeket, az egyesületet mindenben képviseli és összehívja úgy a közgyűlést, mint a bizottsági üléseket.

A jegyzők a közgyűlésről és a bizottságok üléseiről jegyzökönyvet vezetnek és végzik az egyesület összes írásbeli teendőit.

A pénztáros gondoskodik a tagsági díjak beszedéséről és az egyesület vagyonát a bizottság, illetve a közgyűlés jutasításai szerint kezeli.

A könyvtáros jegyzékbe veszi a műveket és eszközli azok kikölcsönzését. I

Az ellenör ellenjegyzi a pénztáros és a könyvtáros összes okmányait és ezekkel egyetemben anyagilag felel az egyesület vagyonáért.

D) *Az esperességi fiókok.*

22. §. Az esperességi fiókok az 1. §-ban vannak felsorolva és ezen fiókoknak tagjai mindazok az egyesületi tagok, akik az illető esperesség területén laknak. ¹

23. §. Minden egyes esperességi fióknak van egy elnöke, egy jegyzője, egy pénztárosa, egy könyvtárosa és egy ellenöre, akik a kör rendes tagjai sorából választandók 3 évi időre, fizetés nélkül.

Az esperességi fiókok évenként legalább két gyűlést tartanak. Az egyesület bizottsága részéről közölt határozatok végrehajtásáról ezen gyűléseken történnek intézkedések, itt tárgyalják és döntenek a fiók elnökéhez már előbb beadott tudományos, pedagógiai és didaktikai minta-értekezések felett; tárgyalhatók oly fontos ügyek is, amelyek az egyesület céljait előmozdíthatják. A jegyző minden egyes gyűlésről jegyzökönyvet vezet, amelynek alapján az egyházi tanfelügyelőnek és laz egyesület elnökének jelentés tétetik.

Az egyes esperességi fiókok könyvtárosai és ellenörei a 21. §-ban foglalt és a rájuk vonatkozó utasításokhoz alkalmazkodnak.

24. §. Az esperességi fiókok tagjai semmiféle külön díjakkal nem terhelhetők meg. A fiókok esetleges költségeit az egyesület pénztára fedezi.

IV. Végintézkedések.

25. §. Az egyesületnek «Minerva» jelképével pecsétje ivan, amelynek körirata; «Reuniunea invatatorilor románi dclacoalele poporale confesionale din protopopiatele aradane I—VII.» (Magyarul: Az aradi I—VII. esperességekben levő felekezeti népiskolák román tanítóinak az egyesülete.) ⁱ

26. §. Ezen alapszabályok csak a jelenlevő tagok kétharmadának a többségével változtathatók meg, életbe azonban csak ia magas kormány jóváhagyása után lépnek. i

27. §. Az egyesület feloszlatását csak egy, erre a célra összehívott közgyűlésen lehet kimondani, az összes rendes tagok kétharmadának többségével, a felosztatás azonban csak a határozat helybenhagyása után következik, amikor azután az egyesület vagyona az aradi görög keleti orthodox román szentszék kezelésébe ment át, amely kizárólag csak görög keleti orthodox román iskolai célokra fogja azt fordíthatni.

Azon esetben, ha az egyesület figyelmen kívül hagyná az alapszabályokban előirt célját és rendeltetését, illetőleg átlépné hatáskörét, a kormány látva, hogy az egyesület működésének folytatása veszélyeztetné az állami érdekeket vagy a tagoknak anyagi érdekeit, késedelem nélkül felfüggeszti az egyesület működését és az elrendelt vizsgálat eredményéhez kepest vagy fel fogja osztatni végképpen vagy esetleg, a beszüntetés terhe alatt, kötelezni fogja az alapszabályok legpontosabb betartására.

30.787. szám.

Jóváhagyom azzal a hozzáadással, hogy 15 napon belül minden egyes közgyűlés jegyzőkönyve hiteles másolatban megküldendő a kir. tanfelügyelőnek és hogy a pecsét köriratából a «román tanítóké» szavak ekként változtatandó meg: «a felekezeti népiskolák román tanítóinak az egyesülete.» i

Budapest, 1897. június 1-én. A miniszter megbízásából:

Zsilinszky m. p.

(P. H.) államtitkár.

B) A nagyváradi görög keleti román szentszék.

A nagyváradi görög keleti román szentszék területe a következő 6 esperességből áll:

1. a beéli 44; 2. a belényesi 54; 3. a nagyváradi 58; 4. a pestesi 54; 5. a tenkei 33 és 6. a vaskóhi esperesség 51 plébániával.

Ezen szentszék fenhatósága alá tartozó klérus áll: 1. archimandritából, 5 esperesből, 1 esperesi adminisztrátorból, 2 nyugalmazott esperesből, 183 plébánosból, 16 adminisztrátorból, 4 káplánból és 1 lelkész tisztviselőből, összesen 213 egyénből.

A nagyváradi szentszék területén összesen 237 felekezeti népiskola volt, amelyekben 199 és pedig 109 véglegesített és 90 ideiglenes felekezeti néptanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 130.314 koronát tett ki.

A nagyváradi szentszék területéhez 531 és pedig 266 anya és 265 fiók plébánia tartozik 297 templommal.

A nagyváradi szentszék területén van:

1. A nagyváradi Zsiga-féle tápintézet, amelyet Zsiga Miklós nagyváradi kereskedő alapított 1860-ban, jó előmenetelű, szegény görög keleti román tanulók számára, akik a nagyváradi középiskolákba járnak. Ebben a tápintézetben a 12 ingyenes növendéken kívül vannak még fizetésesek is. Ezen alapítvány jelenlegi vagyona 152.115 K 91 fillér. A tápintézet egy külön 10 tagból álló tanács vezetése alatt áll, amelynek a mindenkori elnöke a nagyváradi görög keleti román esperes. A tanács önmagát egészíti ki, az

életfogytiglan megválasztott új tagokat azonban az aradi püspök erősíti meg ezen tisztségükben. Ez a tanács ellenőrzi a belényesi Zsiga-alapítványt is, amelyet az alapító rendelkezése szerint, a belényesi görög keleti román plébániai bizottság kezel.

A belényesi alapítvány évenként 4—6 növendéket tart a belényesi görög keleti román fiú internátusban, ahol azok teljes ellátásban részesülnek. Az alapítvány, az eltartásért növendékenként 280 koronát fizet a nevezett internátusnak. A belényesi Zsiga-alapítvány vagyona közel 40.000 korona.

Ezen alapítványok számadásait az aradi görög keleti román szentszék hagyja jóvá.

2. A belényesi görög keleti román fiú internátus, amely 1899. szeptember 1-én nyílt meg, az aradi egyházmegyének 70.000 koronájába került. Ezen összegnek egy része közadakozás útján lesz visszatérítendő az egyházmegyének. Ebbe az internátusba, amely egy külön tanács vezetése alatt áll, a belényesi görög katolikus főgimnáziumba járó görög keleti román tanulók vétetnek fel, akik teljes ellátásért évenként 280 koronát fizetnek. Az internátusban az elmúlt iskolai évben 52 tanuló nyert ellátást. Ezen internátus közvetlen vezetője, a mindenkori belényesi görög keleti román hittanár.

A nagyváradai szentszék területéhez 101.449 férfi és 98.962 nő, összesen tehát 200.411 egyén tartozott.

A családok száma 40.155. A vadházasságok száma 3.206.

A nagyváradai szentszék területén 4869 fiú és 1598 leány, összesen tehát 9467 gyermek született, akik közül 2118 törvénytelen gyermek volt.

A nagyváradai szentszék területén 1164 pár lett egyházilag összeesketve, ezek közül 86 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 373 pár kelt egybe. A nagyváradai szentszék előtt 7 válóper folyt.

A nagyváradai szentszék területén 7143 és pedig 3630 férfi és 3513 nő halt meg. A görög keleti román vallásra 26 egyén tért át, a görög keleti román vallásról pedig 43 egyén tért más vallásra.

A nagyváradai szentszék területén a 6—12 éves tanköteles gyermekek száma 19.512 és pedig 10.392 fiú és 9.120 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit 10.687 és pedig 6368 fiú és 4319 leány látogatta.

A nagyváradai szentszék területén a 13—15 éves tanköteles gyermekek száma 7643 és pedig 4029 fiú és 3614 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 1487 és pedig 837 fiú és 650 leány látogatta.

Az aradi szentszék területén a 6—15 éves tanköteles gyermekek közül 2667 gyermek járt olyan iskolákba, amelyek nem tartoznak a szentszék fenhatósága alá.

Ezek szerint a nagyváradai szentszék területén, a 27.155 tanköteles gyermek közül 12.314 gyermek nem járt iskolába.

Az egyházmegyének a nagyváradai szentszék kezelésében lévő alapjai és alapítványai.

Az egyházmegyének a nagyváradai szentszék kezelésében lévő alapjai és alapítványai összesen 269.540 K 28 fillért tettek ki.

Ezek az alapok és alapítványok a következők:

1. A Zsiga Miklós nagyváradai alapítványa 152.115 K 91 f.
2. A Zsiga Miklós belényesi alapítványa 40.000 K. 3. A Mioc Zakariás és neje alapítványa 10.144 K 93 f. 4. A Lázár György és neje alapítványa 2.004 K 24 f. 5. Az Oancea Tivadar aT.pítványa 1275 K 20 f. 6. A Negrean Demeter alapítványa (még nem lett átadva rendeltetésének) körülbelül 64.000 K.

A Zsiga Miklós nagyváradai alapítványból 12 tanuló nyer ingyenes ellátást a nagyváradai Zsiga-féle tápintézetben; a Zsiga Miklós belényesi alapítványából 4—6 tanuló nyer ingyenes ellátást a belényesi görög keleti román fiú internátusbán; a Mioc-féle alapítványból 4 tanuló kap 40—40 korona évi ösztöndíjat.

A nagyváradai görög keleti román szentszék kiadásai az 1907. évben.

1. A szentszéki elnök fizetése 10.000'—
2. A szentszéki előadó-ülnök fizetése 2.900'—
3. A szentszéki titkár fizetése 2.900'—
4. A szentszéki irattárnok fizetése 2.400'—
- ö. A szentszéki Írnok fizetése 1.200'—
6. A szentszéki ügyész tiszteletdíja 600'—
7. A szentszéki pénztárnok tiszteletdíja . . . 200 —
8. A szentszéki ellenőr tiszteletdíja 200'—
9. A szentszéki szolga fizetése 360'—
10. A szentszék irodai szükségleteire 1.210'—
11. A szentszék épületének a fentartására és adóra . 800'—
12. Az esperesek jutaléka 6.000'—
13. A hitoktatók jutaléka 500 —
14. A zsinati képviselők utazási-és napidíjai . . . 1.200¹ —
15. Kiküldetésekre . 500 —
16. A szegény templomok segélyezésére 1.000'—
17. A szegény iskolák segélyezésére 903 30
18. Szidoxiára 1.200'—
19. Előre nem látott kiadásokra 500 —

E szerint a szentszék összes kiadásai kitesznek . 34.573 30

Eme kiadások fedezésére a következő bevételek szolgálnak:

1. Az 1906. évi pénztári maradvány 883'44
2. Állami segély . 12.000'—
3. Szidoxia 1.200'—

Átvitel 14.083-44

	Áthozat	14.08344
4. A papi alapból való kvóta		6.000—
5. Az iskolai alapból való kvóta		903-30
6. A minden lélek után fizetendő 4 fillérből		10.000—
7. Az esketések után fizetendő 1 koronából .		225 —
8. A szentszék kezelése alatt álló összes alapok és alapítványok évi jövedelmei után, kezelési költségek fejében fizetendő 10%		26138
9. Rendkívüli bevételek		300 —
A kiadások fedezésére tehát az összes bevétel tesz ki és így a deficit . 2.800'18		31.773
		12

Tanítói egyesület.

A nagyváradai görög keleti román szentszék fenhatósága alá tartozó: beéli, belényesi, nagyváradai, pestesi, tenkei és vaskóhi esperesi kerületek görög keleti román felekezeti néptanítói, egy külön tanítói egyesületet képeznek.

(Ezen egyesületnek alapszabályai lényegükben megegyeznek, a Maroson inneni tanítóegyesületnek fennebb közölt alapszabályaival).

A karánsebesi egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Az egyházmegye: az aradi görög keleti román egyházmegyéhez tartozó bélinci, lippai, nagykomlói és temesvári espereségek kivételével, Krassó-Szörény, Temes és Torontál vármegyékre terjed ki.

Az egyházmegye élén a Karánsebesen székelő püspök áll. A püspöki szék jelenleg üresedésben van.

Az egyházmegye ügyeit: a 60 tagból álló egyházmegyei zsinat és a 30 ülőből álló egyházmegyei szentszék vezeti.

Az egyházmegye évenként 19.800 korona állami segélyben részesül.

Az egyházmegye lelkészei az 1907. évben 121.800 K 62 fillér állami kongruában részesültek.

Az egyházmegye a következő 11 esperességből áll:

1. a buziási 30; 2. a csákovai 18; 3. a fa eseti 48; 4. a fehértemplomi 34; 5. a karánsebesi 58; 6. a lugosi 31; 7. a mehádiai 47; 8. a németbogsáni 30; 9. az oravicabányai 23; 10. a pancsovai 16 és 11. a verseci 27 plébániával.

A klérus áll: 1 püspökből, 1 archimandritából, 1 protoszincselből, 2 ieromonachusból, 11 esperesből, 149 plébánosból, 189 adminisztrátorból, 35 káplánból, 5 diakonusból, 3 rendes tábori

lelkészből, 3 különböző egyházi állásokban levő lelkészből, összesen tehát 400 egyénből.

A karánsebesi papnöveldében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, összesen 40 papnövendék volt, akik közül 18-nak középiskolai érettségi bizonyítványa, 10-nek nyolc középiskolai osztálya, 13-nak pedig 5—6 középiskolai osztálya volt.

Az egyházmegyében összesen 210 és pedig 182 véglegesített és 28 ideiglenes tanító volt alkalmazva, akiknek évi fizetése 200.299 K 74 fillért tett ki.

A karánsebesitanítóképezdében, amelynek tanári kara: 1 igazgatóból és 6 tanárból áll, 55 tanítóképezdész volt.

Az egyházmegyéhez 362 és pedig 321 anya- és 41 fióklébánia tartozik 336 templommal.

Az egyházmegyében: 1. a karánsebesi papnöveldé, 2. a karánsebesi tanítóképezde, 3. 280 felekezeti népiskola, 4. 75 iskolai kert és 5. 50 iskolai könyvtár állott fenn.

Az egyházmegye területén a felekezeti iskolákon kívül, a volt határörvidék területén még 107 iskola van, amelyeket a karánsebesi egyházmegye görög keleti román felekezeti iskoláknak tekint, habár azok állami felügyelet és kezelés alatt állanak és mint ilyeneket az állam részben községi, részben pedig állami iskoláknak minősített Van azonkívül még 11 olyan iskola, amelyek a vasútársaság adminisztrációja alatt állottak, amelyek habár az 1902/3. iskolai év kezdetén állami kezelés alá kerültek és mint ilyenek állami iskoláknak minősítettek, az egyházmegye azokat mégis a saját felekezeti iskoláinak tekinti.

A karánsebesi szentszék területéhez 203.169 férfi és 198.664 nő, összesen tehát 401.833 egyén tartozott.

A családok száma 89.318. A vadházasságok száma 10.237

Az egyházmegye területén 5.325 fiú és 5.238 leány, összesen 10.563 gyermek született, akik közül 3135 törvénytelen gyermek volt.

Az. egyházmegyében 2554 pár lett egyháziilag összeesketve, ezek közül 84 vegyes házasság volt. Csak polgárilag 649 pár kelt egybe. Az egyházmegyei szentszék előtt 14 válóper folyt.

Az egyházmegyében 10.249 egyén halt meg és pedig 5305 férfi és 4944 nő. A görög keleti román vallásra 141 egyén tért át; a görög keleti román vallásról pedig 30 egyén tért más vallásra.

Az egyházmegyében a 6—12 éves tanköteles gyermekek száma 40.752 és pedig 20.804 fiú és 19.948 leány. Ezek közül az egyház felekezeti iskoláit összesen 16.517 gyermek és pedig 9075 fiú és 7442 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 13—15 éves tanköteles gyermekek száma 16.910 és pedig 8624 fiú és 8286 leány. Ezek közül az egyház felekezeti ismétlő iskoláit összesen 4827 gyermek és pedig 2549 fiú és 2278 leány látogatta.

Az egyházmegyében a 6—15 éves tanköteles gyermekek közül 15.197 járt olyan iskolába, amelyek nem tartoznak a főegyházmegye fenhatósága alá.

Ezek szerint az egyházmegyében, az 57.662 tanköteles gyermek közül 21.121 nem járt iskolába.

Az egyházmegyének a központban kezelt alapjai s alapítványai.

Az egyházmegyének a központban kezelt alapjai és alapítványai az adósságok levonásával, összesen 1,889.559 K 52 fillért tettek ki.

Ezek közül a nagyobb alapok és alapítványok a következők:

1. A papi özvegyeket és árvákat segítő papi alap 365.195 K 52 f.
2. Az általános adminisztratív alap 201.384 K 23 f.
3. A püspöki fundus instructus 92.229 K 66 f.
4. Az egyházmegyei iskolai alap 18.222 K 07 f.
5. A püspöki konvenciót fedező alap 283.716 K 92 f.
6. A szentszéki tisztviselők, tanárok és esperesek nyugdíjalapja 183.583 K 75 f.
7. Az internátus alapja 42.310 K 72 f.
8. Egyház-kulturális alap 45.229 K 27 f.
9. Az egyházmegyei könyvnyomda és könyvkereskedés 89.451 K 30 f.
10. Egyházi klerikális alap 482.628 K 65 f.
11. Iskolai A) aucta alap 108.207 K 21 f.
12. Iskolai B) aucta alap 45.579 K 32 f.
13. A Balla-féle ösztöndíj alap 14.907 K 49 f.
14. A Peja Demeter és János fia alapítványa 25.221 K 36 f.
15. A Nicolaevici Konstantin alapítványa 13.555 K 58 f.
16. A Popasu János alapítványa 9635 K 53 f.
17. A Tismanariu Koszta alapítványa 36.103 K 51 f.
18. Lovag Trapşia Mihály alapítványa 17.770 K 63 f.
19. A Temes János alapítványa 10.020 K 39 f.
20. A Stroiescu Traila alapítványa 20.945 K 49 f.
21. A Brumariu Demeter alapítványa 20.647 K 54 f. stb.

A karánsebesi szentszék az ösztöndíj alapokból összesen 1950 korona évi ösztöndíjat nyújtott.

A karánsebesi görög keleti román szentszék kiadásai az 1907. évben.

1. Püspöknek kifizetett konvenció 12.792-46
2. A szentszéki előadó-ülnökök fizetése 11.800'—
3. A szentszéki titkár fizetése 2.400—
4. A szentszéki pénztárnok tiszteletdíja . . . 240 —
5. A szentszéki ellenőrnek a fizetése 2.000'—
6. A szentszéki számvevő fizetése 1.200—
7. A szentszéki segédkönyvelő fizetése 1.200'—
8. A szentszéki ügyész tiszteletdíja 800'—
9. A szentszéki irattárnok fizetése 1.300'—

Átvitel 33.732-46

Áthozat 33.73246

10. A szentszéki irnok fizetése	1.440
11. Az egyházmegye ingatl. kezelő gondnok tiszteletdíja	200
12. A szentszék irodai szükségl. és az épületek íentart.	3.981
13. A papnövelde és tanítóképezde tanárainak a fizetése	22.220
14. A szentszéki tisztv. és tanárok személyi pótlékára	4.00
15. A szemináriumi épületek fentartására és könyvtárára	0
16. Az esperesek jutaléka .'	3.46
17. A hitoktatók jutaléka	0
18. A zsinati képviselők utazási- és napidíjai	4.60
10. A kongresszusi képviselők utazási- és napidíjai.	0
20. Az érseki szentszék fentartására	1.30
21. Kiküldetésekre	0
22. Az ösztöndíjakra	2.200
23 Segélyekre . .	1.000
24. Előre nem látott kiadásokra	300
E szerint a szentszék kiadásai kitesznek	700
	4.000
	2.400
	360
	82.893 73

Eme kiadások fedezésére a következő bevételek szolgálnak:

1. Állami segély 19.800'—
 2. Az egyházi klerikális alap évi jövedelméből . . 12.000 —
 3. A volt közös alapok évi jövedelméből . . . 12.867—
 4. Az egyházmegyei alapok és alapítványok évi jöved. 4.22456
 5. A községek által fizetett püspöki konvenció . . 13.014-33
 6. Az egyházmegyei házak bérjövödelméből . . . 2.300—
 7. Adakozásokból 1.500—
 8. A zsinati és kongresszusi költségek fedezéséhez
a hitközségek fizettek 13.701 44
 9. A papnövendékek és a tanítpképezdészek által
űzetett tandíjból 1.100—
- A kiadások fedezésére tehát az összes bevétel . 80.507 33
tesz ki és így a deficit 2.386“40

Tanítói egyesület.

A karánsebesi egyházmegye összes görög keleti román felekezeti néptanítói, a vallás- és közoktatásügyi miniszter által jóváhagyott alapszabályok alapján, külön tanító egyesületet képeznek. (Ezen egyesületnek alapszabályai lényegükben megegyeznek a Maroson inneni tanító egyesületnek fennebb közölt alapszabályaival.)

III. FEJEZET.

A hazai görög keleti román egyház szervezetére és fontosabb ügymeneteire vonatkozó szabályzatok és szabályrendeletek.

I.

A magyarországi görög keleti román egyház szervezésének az alapját a következő «Szervezési Szabályzat» képezi:

MI ELSŐ FERENC JÓZSEF,

Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Csehország Királya slb. és Magyarország Apostoli Királya.

Királyi üdvözlötünket mindeneknek, kiket ezen ügy jelenben illet, vagy jövőben illetni fog.

Miután az 1868-ik évi 9-ik törvénycikk 2. §-a szerint: a görög keleti románok részére felállított önálló, a szerbekével egyenjogú metropolia, nemkülönb az erdélyi görög keleti vallású püspökségnek érsekségre emeltetése törvénybe iktattatott;

Miután ugyanazon törvénycikk 3-ik §-a szerint: a görög keleti vallásúak, egymástól független két egyháztartományra lett elválásuk mellett jogosítva lettek egyházi, iskolai és ezekre vonatkozó alapítványi ügyeket, az ország törvényeinek korlátai között, külön-külön és az illető metropoliták által Nekünk teendő előleges bejelentés mellett időszakonként egybehívandó egyházi gyülekezeteikben önállóan intézni, rendezni és ezen kongresszusokon alkotandó, s Általunk jóváhagyandó szabályok értelmében saját közegeik útján önállóan kezelni és igazgatni:

A törvény ezen rendeleteinek végrehajtása tekintetéből a görög keleti román metropolia egyházi, iskolai és ezekre vonatkozó alapítványi ügyeinek rendezését illetőleg, vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterünk Elénk terjesztette az 1868-ik évi augusztus hó 14-én kelt elhatározásunkkal Nagy-Szebenbe egybehívott görög keleti vallású román nemzeti egyházi kongresszus által «Szervezési Szabályzat» címe alatt hozott következő határozatokat; jelesül; >

Az egyháztartomány alkatrészeinek együvértartozását tárgyazó bevezetés után: I. a plébániákról; II. az esperességekről; III. a zárdákról; IV. az egyházmegyékről; V. a metropoliáról; a hozzátartozó iskolai és alapítványi ügyek rendezésével és a nemzeti egyházi kongresszus szervezésével együtt. i

Eme határozatokat vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterünk véleményes előterjesztése folytán jóváhagyjuk és megerősítjük a következő módosításokkal:

A) Az általános határozatok I-ső pontjában a Minket illető legfelsőbb felügyelési jog kifejezést nyerjen; a IX-ik pont pedig azon értelemben módosítandó, hogy a közös zsinat megalakítása iránti kölcsönös megállapodás a görög keleti szerb kongresszussal történik.

B) A 6-ik szakaszban a plébániai zsinat-tag minősítéséhez a nagykorúság is tartozzék, és az ide vonatkozó 40. és 91. §§-ok is ehhez Képest módosíttassanak. i

C) A 13., 55. és 122. §§-nak az iskola-, illetőleg tanügyre vonatkozó határozatait az 1868. 38. törvénycikk illető rendeletével összhangzásba hozandók. I

D) A 105. és 157-ik §§-ba azon intézkedés iktatandó, mely szerint az ujonválasztott püspök illetőleg metropolita — a Tőlünk nyert niegerősítés után — Elöttünk teszi le a hűségi esküt.

E) A 116., 159. és 162. §§-ok azon értelemben módosítandók, hogy az illető konsistoriumok iskolai és gondnoki tanácsainak ülnökei csak egy zsinat — illetőleg kongresszus választási időszak tartamára választatnak.¹

F) A 151. és 156. §§-ba azon intézkedés iktatandó: hogy mind a rendes, mind a metropolita választó kongresszus egybehívása iránt az 1868. 9. törvénycikk 3. §-a értelmében Nekünk előleges bejelentés tétessék.

G) A román nyelv használatáról szóló 175. §. az 1868. 9. törvénycikk 9-ik §-ának és az 1868. 44. törvénycikknek illető rendeletével összeegyeztetendő.¹

Ezen módosítások szerint szerkesztett, s Általunk ezennel megerősített határozatok a következők:

A magyarországi sé erdélyi görög keleti román egyház szervezési szabályzata.

Általános határozatok.

I. A magyarországi és erdélyi görög keleti román egyház, mint független egyház, az 1868. évi IX. törvénycikk által is biztosított kanonjogánál fogva, — O Felsege legfelsőbb felügyelési jogának épségben tartása mellett, — a képviseleti rendszer alapján önállólag rendezi, igazgatja és intézi egyházi, iskolai és alapítványi (ügyeit, minden alkatrészében és tényezőjében).

A jelen szervezési szabály e szerint a magyarországi és erdélyi görög keleti román egyház szervezését a metropoliai egyháztartomány egész kiterjedésében tárgyalja. i

II. Ezen metropoliai egyháztartomány elemét a papság és a hívők népe képezi; alkatrészei pedig a következők: 1. a plébániák, 2. az esperességek, 3. a zárdák, és 4. az egyházmegyék.

III. Azon állás, amelyet a metropoliai papság és nép az egyházban elfoglal, feljogosítja minden egyházi, iskolai és alapítványi ügy tárgyalásában személyesen vagy képviselők által való részvételre es kötelezi egyzersmind mindazon terhek viselésére, amelyekről az egyház jóléte függ.

A metropolia minden alkatrészének joga van, egyházi, iskolai és alapítványi ügyeit vele egyenlő más alkatrésztől önállóan rendezni, kezelni és igazgatni és minden kisebb alkatrész, képviselői által folytatja egyházi, iskolai és alapítványi ügyeiben való működését a felsőbb alkatrészek ügyeiben egész a metropoliaiáig.

IV. Az előbbi szakaszokban említett alkatrészek minden működése a plébániai, esperességi, egyházmegyei zsinatok és a nemzeti egyházi kongresszus (metropoliai zsinat) útján megy végbe.

V. Az egyházi, iskolai és alapítványi ügyek kezelésére és igazgatására minden plébániában és esperességben egy-egy bizottság és gondnokság, az egyházmegyében és metropoliaiában pedig konsistorium állítatik fel. I

VI. Az egyházi hatóság törvénykezési és igazgatási ügyekben elsőfokúlag az esperességi székek, másodfokúlag az egyházmegyei, illetőleg érsekegyházmegyei konsistoriumok és harmadik fokozatban a metropoliai konsistorium által gyakoroltatik.

Azon tárgyakat, melyek iránt a folyamodási fokozatokban változás történik, külön határozatok fogják megjelölni.

VII. Az egyházi bíróságok vagy hatóságok által tett intézkedések végrehajtásánál csak egyházi es erkölcsi eszközök alkalmazhatók.

Az ellenszegülés rendkívüli eseteiben mindazonáltal a rend fentartására, világi hatalom támogatása is igénybe vehető.

VIII. A metropoliának fennebbi alkatrészei jó eleve gondoskodni fognak azon szellemi és anyagi eszközökről, amelyek az egyházi, iskolai és alapítványi célok elérésére szükségesek; és amennyiben a metropoliabírói és azonkívül is tett gyűjtések útján sem sikerülne fedezni a megkívántatott költségeket, segélyért az államhoz fognak fordulni.

IX. A két — román és szerb — metropolia dogmatikai és kanonikus egysége fentartására, valamint a keleti orthodox egyház közös érdekei megvédésére is elismertetik szükségessége egy közös zsinatnak, ímely a két metropolitából s mindkét metropolia megyés püspökeiből egybeállítandó.

X. A fennebbiek szerint e jelen szervezési szabályzat a következőket tárgyalja: 1. a plébániákat, 2. az esperességeket, 3. a zárdákat, 4. az egyházmegyéket és 5. a metropolitát.

Eme zsinat megalkotása a görög keleti szerb kongresszussal eszközlendő kölcsönös egyetértésre bízatik.

I. FEJEZET.

A plébánia.

1. §. A plébánia, mint egyházközség; a keresztények egyesülete, egy vagy több egyháznak, iskolának és temetőnek, egy vagy több lelkésznek, tanítónak s a többi megkívántatott személyzetnek anyagi és erkölcsi eszközökkel való fentartására.

Ilyen plébánia anyaplébániának nevezetik.

2. §. A hívek azon egyesülése, mely egy lelkész, iskola és a többi szükséges személyzet fentartására képtelen, «leány egyház» elnevezéssel a legközelebbi anyaplébániához csatlakozik és tagjainak egyházi, iskolai és alapítványi ügyekben ugyanazon jogaik és kötelességeik vannak, amelyekben anyaplébániabeli társaik részesülnek.

3. §. Ha valamely leány-egyház anyaplébániává kívánna lenni, annak eziránt az esperesi székhez kell folyamodnia kimutatván, hogy az 1-ső § értelmében képes fennállani, mint anyaplébánia.

Az ilyen ügy az anyaplébánia előleges meghallgatása iután az illető egyházmegyei konsistorium elé terjesztetik végelhatározás végett.

4. §. Ha egy idegen le akar telepedni valamely plébániában és tagjává lenni, köteles kimutatni a plébániai zsinat előtt, hogy görög keleti vallású; és csak az ilyen módon történt igazolás mellett és hat hét elteltével vehető fel az illető egyházközségbe és élvezheti annak jogait: de egyszersmind a többi egyházközségi társakhoz hasonlólag, a terhek viselésére is köteleztetik.

5. §. A plébánia teendői: 1. a plébániai zsinat, 2. a plébániai bizottság és 3. a plébániai gondnokság útján végeztetnek.

I. CIKKELY.

A plébánia zsinat.

6. §. A plébániai zsinatban részt vesz a plébánia minden nagykorú, önálló, feddhetlen magaviseletű és egyházi kötelességeit teljesítő tagja.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 179-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Miután a vadházasságok veszélyeztetik az egyházi életet, az illetékes közegeknek kötelességük odahatni, hogy azok, akik vadházasságban

élnék, zárassanak ki az egyházi testületekből, amelynek tagjai a jelen szakasz értelmében különben is fedhetlen magaviseletű egyének lehetnek.»

7. §. A plébániai zsinat teendői:

1. a plébániai bizottság tagjainak a megválasztása;
2. a lelkész, segédlelkész, diakon, a plébániai gondnokok, tanárok és tanítók választása.

Ezen pontot az 1878-iki kongresszus 119-ik számú határozatával a következőleg módosította, amely határozat különben az összes választásokra kiterjesztett:

«Míndazok a választások, amelyek folytán valaki az egyház keretén belül, a választóknak közvetlen vagy közvetett utón való megvesztegetésével és félrevezetésével, erkölcstelen eszközök segélyével jutott egyházi, iskolai és gondnoki hivatalokba, hivatalból semmisítendők meg. i

Az olyan pályázók, akik az ilyen visszaélésekben (vétkeseknek találtnak, első ízben kizáratnak abból, hogy az eképpen megüresedett állásokra újból jelöltessenek; hogy ha pedig megismétlik ezt a visszaélést, úgy egyszersmindenkorra elvesztik azt a jogot, hogy az egyház keretén belül bármilyen állásra jelöltessenek.»

3. a plébániai bizottság' által az egyház, iskola, papi lak, vagy más egyházi, iskolai és alapítványi épületek építése, kijavitása és berendezése iránt tett javaslatok megvizsgálása és jóváhagyása;

4. a bizottság által egyházi, iskolai és jótékony célokra fordítandó alapok létesítésére javaslatba tett módok megvizsgálása és helybenhagyása;

5. a bizottság részéről a lelkész, segédlelkész, diakon, tanárok, tanítók és a többi szükséges személyzet javadalmozása iránt tett javaslat megvizsgálása és helybenhagyása; I

6. az egyházmegyei zsinat és a nemzeti egyházi kongresszus tagjainak megválasztása; ¹

7. a feletti ellenörködés, hogy a plébániai bizottság és gondnokság ezen szervezési szabályzat értelmében teljesítsék feladatukat;

8. saját határozatainak az esperes utján az illető konsistoriumhoz való felterjesztése, további intézkedés végett.

8. §. A zsinat első napján a (Szentlélek segítségül hívásával liturgia tartandó. t

9. §. A plébániai zsinat megtartásának napja ia tárgyalandó ügyekkel egyetemben, az illető helyi lelkész által \nyolc nappal előbb a templombán közzeendő és arról az esperes is avégett értesítendő, hogy a plébániai zsinatban esetleg ő is résztvehessen.

10. §. A plébániai zsinat elnöke rendesen >a helyi lelkész; és ott, hol a lelkészi hely üres, a lelkészi helyettes. Ez azonban köteles, ha az esperes is jelen van, az elnökséget ennek engedni át, amely esetben ő alelnöki helyet foglal el. I

A lelkész, illetőleg lelkész-helyettes akadályoztatása esetében, ha a plébániában több lelkész van, a szolgálatban legöregebbik foglalja el az elnöki széket; és ha általában nincs helybeli lelkész, az esperesnek joga van más plébániabeli lelkészre bízni az elnökséget.

Az elnök a rend fentartásáról felel és köteles a teendőket tárgyalás alá bocsátani. Az általa napirendre ki nem tűzött ügyek vita tárgyai nem lehetnek.

A zsinat tagjai is fel vannak jogosítva, legalább három más tagtól pártolt indítványokat tenni és az elnök köteles azokat még azon zsinat tartama alatt napirendre kitűzni. I

11. §. Az elnöknek rendtelenség esetében joga van eloszlatni a plébániai zsinatot, mely esetben ő erről az espereshez ez pedig az illető konsistoriumhoz jelentést tesz. ,

12. §. A plébániai zsinat rendesen évenként egyszer január hóban tartatik, de rendkívül is egybehívható, ha ezt a 7-ik §-ban elsorolt tárgyak valamelyike megkívánja, amilyen pl. a lelkész, segédlelkész, diakon, a gondnokok, tanárok és tanítók választása.

13. §. A plébániai zsinatot, melyben a lelkész, segédlelkész, diakon, a tanárok és tanítók választása eszközlendő, az esperes hívja egybe, aki az ily zsinatnak elnöke is egyúttal.

Az esperes a zsinat megtartása előtt a plébániai bizottsággal értekezik az egyének kijelölése iránt. Ezek, midőn papi állomást szorgalmaznak, végzett papnövendékek legyenek, akik a tanítói hivatásnak is megfelelnek és arról, hogy papi hivatal viselésére alkalmasak, konsistoriumi bizonyítvánnyal vannak ellátva. (L. 121. §.)

Azor egyéneknek pedig, akik tanári vagy tanítói állomásra pályáznak, az 1868. XXXVIII-ik t.-cikkben megállapított képesítés mellett, a konsistoriumtól 'kiállítandó minősítvényt is elő kell mutatniok.'

14. §. A plébániai zsinat, Írásbeli munkálatai kezelésére saját kebeléből vagy a plébánia többi tagjai közül egy vagy két jegyzőt választ, akik, ha a zsinat tagjai közül választvák, döntő szavazattal bírnak.

15. §. Érvényes határozat hozatalára a 9, 10 és 13-ik szakaszokban foglalt szabályok megtartása és a jelenlevő tagok szótöbbsége kívántatik.

Ha a szavazatok száma egyenlő, az elnök szavazata dönt.

16. §. A zsinat valamely határozata elleni folyamodások 14 nap alatt nyújthatók be az esperesi székhez; ahonnan az egyházmegyei konsistoriumhoz terjesztetnek föl.

14 nap lefolyása után bejött folyamodványok figyelembe nem vétetnek.

II. CIKKELY.

A plébániai bizottság.

17. §. A plébániai bizottság a zsinat kebeléből választott testület az egyházközség külső képviselésére, az egyházi, iskolai és alapítványi gazdaságára vonatkozó ügyek kezelésére és igazgatására.

Ezt a szakaszt az 1878-iki kongresszus 196-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A mi hitközségeinkben a plébániai bizottságok alkotják a törvény által követelt iskolaszékeket.»

18. §. A plébániai bizottság tagjai 3 évre választatnak; de újból megválaszthatók.

19. §. A plébániai bizottság az 1000 lelket meg nem haladó plébániákban 10, az 1500-ig terjedőkben 15, 2000-ig 20, 2500-ig 25 és az azon felül valókban 30 tagból áll.

Atya és fiú, nagyatya és unoka, testvérek, ipa és vő nem lehetnek együtt tagjai a bizottságnak. I

A lelkész, illetőleg lelkészi helyettes természetszerinti tagja a bizottságnak; ahol pedig jelenleg több lelkész van, a szolgálatban legidősebb az.

Ezt a szakaszt az 1906-iki kongresszus 73-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszus kijelenti, hogy a plébániai bizottságba annyi tag választandó, mint amennyit előír a «Szervezési Szabályzat» 19. §-a. A bizottságnak ezeken a tagokon kívül, még természetes tagja a plébános is, akinek ugyanazon jogai vannak, mint a választott tagoknak.»

20. §. A plébániai bizottság megalakulván, elnököt és jegyzőt választ. Az elnök a bizottság kebeléből választatik; jegyző azonban más alkalmas egyén is lehet; akinek is, ha nem tagja a bizottságnak, csak tanácskozó szavazata van.

21. §. A bizottság a szükséghez képest tartja üléseit; de rendszeren évenként július és december hónapok végével, hogy a (12. §.) január hóban tartandó plébániai zsinat elé terjeszthesse általános jelentését az egyház, iskola és alapok ingó és ingatlan vagyonáról; nemkülönben évi számadását és költségvetési tervét az egyház, iskola és alapok jövő évi szükségleteiről. I

22. §. A plébániai bizottság határozatai érvényességére a tagok általános többségének a jelenléte és a szavazatok többsége kívántatik meg.

Ha a szavazatok egyenlők, az elnök szavazata dönt.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 149-ik számú határozatával a következőleg módosította: I

«A plébániai bizottság, az esperesi bizottság és ia zsinat ama tagjai, akik indokolatlanul kétszer egymásután hiányoztak az ülésekről, úgy^ tekintetnek, mint akik lemondtak a mandátumukról és ama periódus hátralévő részére, valamint a jövő periódusra is elveszítik ama jogukat, hogy megválaszthatok legyenek.

Hasonló esetekben az egyházmegyei szentszék az illetékes hatóság, amelynek az illető testület elnöke, 15 nap alatt be kell hogy jelentse az esetet.

Ezzel kapcsolatban, a plébániai és az esperesi zsinatok, a következő periódustól kezdődőleg felhatalmaztatnak, hogy a plébániai és az esperesi zsinatokba annyi helyettes tagot válasszanak, amennyi a fele a rendes tagoknak. A megüresedett helyek azonnal a helyettes tagokkal töltenők be.»

23. §. A plébániai bizottság hatásköre a következő:

1. Az egyház, iskola és alapok összes ingó és ingatlan vagyonának leltározása és világlatban tartása. Eme leltár három példányban készítetik, melyekből egyik a plébániai gondnokságnál, a második a bizottságnál őriztetik, a harmadik pedig a konsistoriumhoz terjesztetik fel;

2. az egyház, iskola és alapok ingó és ingatlan vagyonának épségben tartásáról való gondoskodás; I

3. az. egyházi, iskolai és alapítványi épületek jó karban tartása;

4. a templomnak a szükséges képekkel, szentelt edényekkel, könyvekkel és az. istenszolgálatia megkivántató másnemű szerekkel, az iskolának pedig a szükséges bútorzattal és készülletekkel való ellátása:

5. pályázat hirdetése a lelkészi, segédlelkészi, diakoni, tanári és tanítói állomások betöltése végett, a helybeli esperessel, (illetőleg iskolai igazgatósággal történt kölcsönös egyetértés folytán;

6. az. esperessel értekezőleg való egybevetése a kijelölendők névsorának, akik a lelkészi, segédlelkészi, diakoni, tanári és tanítói állomásokra pályáztak: i

Ezt a pontot az 1878-iki kongresszus 218-ik számú határozatával a következőleg módosította: I

«Arra a kérdésre, hogy kit illet meg az elnöki szék azokban 3 kijelölő plébániai bizottságokban, amelyekben a kerületi esperes is jelen van?, a kongresszus határozatképpen kimondja, hogy a kijelölendők listájának az. összeállításába két különálló faktor folyik be és pedig egyik részről a plébániai zsinat a rendes elnökének az elnöklete alatt, másrészt pedig az esperes, illetve az igazgató, vagy a tanfelügyelő; ennél fogva tehát az esperes ebben a minőségében nem (elnökölhet a kijelölő plébániai zsinatokban; ha azonban az mégis jelen van, (hogy személyesen tanácskozzék a plébániai bizottsággal: úgy őt tiszteletből, az elnök jobbján való hely illeti meg.»

7. a plébániai bizottság továbbá: előállítja a templom, iskola, lelkészi lak és az alapok tulajdonát tevő más épületek esetleges építésére és kijavítására szükséges eszközöket és erről jelentést tesz (a plébániai zsinatnak;

8. tanácskozik a lelkész, segédlelkész, diakon, tanár és tanító javadalmazására megkivántató módok előállításáról és erről jelentést ,tesz a plébániai zsinatnak; ,

9. megszabja a feltételeket, amelyeket a gondnokoknak az egyházi, iskolai és alapítványi fekvőségek bérbeadásánál követniök kell;

10. meghatározza az egyház, iskola és alapok rendelkezése alatti pénzeinek elhelyezési módját; ,

11. megvizsgálja az év végével a gondnokság számadását és a plébániai zsinat elé terjeszti;

12. megválasztja az éneklőket, harangozókat és a többi egyház és iskolaszolgákat. I

Éneklőknek csak oly egyének választhatók, akik az esperestől képzettségi bizonyítványt mutatnak elő;

13. örködik a plébániai tagok vallásossága és erkölcsössége fölött; továbbá a balga szokások és féktelenségek megszüntetésére törekszik erkölcsi eszközökkel és kisebb egyházi büntetésekkel; és: az esperestől, sőt szükség esetében a püspöktől is segítséget kér a vallásosság és erkölcsösség visszaállítása céljából; ¹

14. védi az egyház és a község tekintélyét s jó hírnevét a törvények értelmében; (

15. az egyházi, iskolai és alapítványi ügyet érdeklő bárminemű indítványt és panaszt tesz az esperességhez és ennek útján az egyházmegyei konsistoriumhoz; |

16. a szegény gyermekeket a plébániai iskola látogatásában, iskolakönyvek szolgáltatásával támogatja;

17. plébániai könyvtárt létesít a hasznos könyvek olvasásának megkönnyítésére; |

18. minden ügyről jegyzőkönyvet visz, az iratokat kellő rendben tartja és a levéltárban őrizteti.

III. CIKKELY.

A plébániai gondnokság.

24. §. Plébániai gondnokok azon plébániabeli férfiak, akikre az egyházközségi, iskolai és alapítványi vagyon bízatik.

25. §. A gondnokokat a plébániai zsinat választja, az egyházközség legérdemesebb férfiai közül. i

Ezek a 6-ik fokig vérrokonságban és a 4-ik fokig sógorságban nem lehetnek egymással.!

26. §. Az 1000 lélekig rugó plébániákban két, 2500 lélekig három, végre 2500 lélekszámot felülhaladó plébániákban négy gondnok választatik.

A gondnokok három évre választatnak, de újból megválaszthatók.

27. §. A plébániai gondnokok hivatása a következő:

1. Az egyház, iskola és alapok összes ingó és ingatlan vagyonát a plébániai bizottságtól leltár' mellett átveszik és a plébániai zsinat és bizottság határozata szerint kezelik; ,

2. az egyház, iskola és alapok ingó vagyonát, jelesül: a pénzüsszegeket, pénzüértékű iratokat és kötelezvényeket három kulcsu vasládában őrzik. i

A plébániai pénztárnak eme kulcsai közül mindegyik gondnoknál egy-egy fog őriztetni. i

Ahol csak két gondnok van, ott a harmadik kulcsot a lelkész, ahol pedig jelenleg több lelkész van, a bizottság által e végre kiszemelt lelkész őrzi.

A pénztár felnyitásánál és bezárásánál mind a három egyénnek, akinél a három pénztári kulcs van, jelen kell lennie s ezek a pénztár állásáról egyetemlegesen felelősek; i

3. a bevételekről és kiadásokról jegyzőkönyvet visznek;

4 a plébániai vagyon állásáról naplót visznek. Ez a napló két példányban viendő s egyik a pénztárba tétetik, a másik pedig a gondnoknál marad; i

5. az egyházi, iskolai és alapítványi bevételekről és kiadásokról minden év végével okmányolt számadást terjesztenek a plébániai bizottság elé és legott alávetik magukat tüzetes pénztári vizsgálatnak, amelyet a plébániai bizottság netalán elrendelne;

6. a plébániai bizottság, illetőleg zsinat engedelmé nélkül, semmi elő nem irányzott kiadást nem tesznek;

7. örködnek a felett, hogy a templom, iskola és más fekvőségek épületei, nemkülönben a templom, iskola és papilak udvara, valamint a temetőhely is jókarban legyen; i

8. kifizetik rendesen az egyházi és iskolai személyzet, a szegények és ösztöndíjasok díjait.

28. §. Ahol több egyházközség együttesen tart fenn egy vagy több iskolát, ezek bizottságaiból egy iskolai bizottság választatik; a bizottság pedig iskolai gondnokságot választ és így:

1. Az ilyen iskolai bizottság az illető plébániai bizottságokból és általuk választott három tagból áll.

2. Az iskolai gondnokság hasonlóképpen négy tagból áll.

3. Eme bizottság megválasztása 6 évre történik, a gondnokoké pedig 3 évre.

4. Az iskolai bizottságnak és gondnokságnak iskolai ügyekben ugyanazon hatáskörük van, mely a plébániai bizottságokat és gondnokságokat megilleti. i

Ezt a szakaszt az 1895-iki kongresszus 115-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A szervezési szabályzat 28. §-ában előírt iskolai bizottság, azon községekre nézve iskolai zsinatot képez, amelyek fentartják az iskolát és mint ilyenek felhatalmaztatnak, hogy az illetékes kerületi esperesek elnöklete alatt megválasszák a tanítókat.»

II. FEJEZET.

Az esperesség.

29. §. Az esperesség több egyházközségnek egyesülete, amelynek élén egyházi, iskolai és alapítványi ügyekben az esperes áll. Az esperesnek az esperesség azon helyén kell laknia, mely az esperességbeli egyházközségekre nézve legalkalmasabb.

Ezt a szakaszt az 1882-iki kongresszus 129. számú határozatával a következőleg módosította: l

«Az esperes köteles az esperesség központi községében lakni. Ha azonban a kerület beosztásának munkálata alkalmából, a központi község plébániája más plébános által lenne betöltve: az esperes, amennyiben mint plébános a saját esperesi kerületében laknék, továbbra is megtarthatja az eddigi plébániáját és a központi plébániát csak ennek a megüresedése után fogja elfoglalni; ha pedig az esperes más esperesi kerület területén laknék, úgy anélkül, hogy a központi község plébániáját elfoglalná, köteles a központi községbe költözni.» i

Ezt a szakaszt az 1897-iki kongresszus, 74-ik számú határozatával még a következőleg módosította: i

«Az esperességi adminisztrátorokat az egyházmegyei szentszékek nevezik ki, az ideiglenes intézkedéseket azonban, a legközelebbi szentszéki ülésig, az illetékes egyházmegyei szentszék elnöke eszközli.»

30. §. Az esperesség ügyei: 1. az <esperességi szék, 2. az esperességi zsinat, 3. az esperességi bizottság és 4. az esperességi gondnokság útján vitetnek. i

I. CIKKELY.

Az esperességi szék.

31. §. Az esperességi szék egyházi ügyekben az a hatóság, mely ezekben általán véve, az alább elsoroltakban pedig különösen képezi az elsőfokú hatóságot a metropoliban.

32. §. Az esperességi szék az esperesen, vagy annak helyettesén, mint elnökön kívül 6 lelkészből, mint döntő szavazatit tagokból, továbbá egy házasságvédőből és egy jegyzőből áll, kiknek tanácskozó szavazatuk van. I

Az utóbbi kettő a segédlelkészek, diakónusok, vagy világiak sorá-

ból is lehet. A jegyző teendői: a jegyzőkönyv vitele, az írásbeli munkálatok és kiadványok elkészítése és az irattárra való felügyelés.

Ezt a szakaszt az 1874-iki egyházi kongresszus 73. számú határozatával a következőleg módosította:

«Az esperesi zsinatok felhatalmaztatnak, hogy az esperesi székbe, ott, ahol arra szükség van, helyettes tagokat válasszanak, amelyről azonban tudomásulvétel végett értesíteni fogjak az illetékes egyházmegyei szent-székeket.» :

33. §. Az esperességi szék, mint elsőfokú hatóság hatásköréhez következő ügyek tartoznak: i

1. Kiegyenlíti és esetleg eldönti a papok közt támadt villongásokat, az egyházközségek panaszait, a stólaris illeték tulcsigázását és a papság által okozott más visszasságokat illetőleg; a stólának és más törvényes papi jövedelmeknek az egyházközségek, vagy egyes hívek által történt megrövidítését illetőleg; i

2. kiegyenlíti és esetleg eldönti az eljegyzésre és házasságra vonatkozó egyenetlenségeket kánoni részökben;

3. öröködik az anyakönyvek és más plébániai jegyzőkönyvek pontos vezetése fölött; tárgyal másnemű egyházi és papsági fegyelmi ügyeket, amelyeket a konsistorium az esperességi székhez, mint első folyamodása hatóságához utasít; megvizsgálja a lelkész, segédlelkész, diakon és más egyházi egyének választását; >

4. öröködik az egyházi személyek magaviseleté fölött.

34. §. Érvényes határozat hozatalára az elnökön és jegyzőn kívül négy tag jelenléte szükséges.

Egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt.

35. §. Az esperességi szék tagjai nem lehetnek egymásközi vérrokosságban a 6-ik és sógorságban a 4-ik Ízig és nem vehetnek részt azon tárgyalásokban, melyekben a perlekedő felek valamelyikével hasonló mértékben rokonok.

36. §. Az esperességi szék rendszerint hónapról-hónapra tartja üléseit; sürgős esetekben mindazonáltal rendkívüli üléseket is tarthat.

37. §. Az esperességi széktől az egyházmegyei konsistoriumhoz 14 nap alatt történhetnek a föllebvezések. A később beadottak nem vétetnek tekintetbe és az esperességi szék határozata foganatosittatik; kivéve a felek végelválásával végződő házassági ügyeket, amelyek hivatalból terjesztendők az illető konsistorium elé.

II. CIKKELY.

Az esperességi zsinat.

38. §. Az esperességi zsinat az esperességbeli papság és egyházközségek képvisellete, oly módon, hogy abban a papság egy harmaddal, az egyházközségek pedig két harmaddal legyenek képviselve.

A 20.000 léleknél többet számláló esperességi területen az esperességi zsinat tagjainak száma a papság részéről 12, az egyházközségek részéről 24; ott azonban, ahol 20.000 léleknél kevesebb van, a papság részéről 8, az egyházközségek részéről pedig 16.

39. §. Azon zsinatok, amelyeken esperes választatik, kétannyi tagból fognak állani.

Ezt a szakaszt az 1886-iki kongresszus 128-ik számú határozatával a következőleg módosította: t

«Az esperesi zsinat tagjául az is megválasztható, aki nem egy olyan hitközség tagja, amely az illető esperesi kerülethez tartozik; az azonban megkívántat, hogy az illető, az érseki provinciához tartozó valamely hitközség tagja legyen.»

40. §. Az esperességi zsinat tagjai három évre választatnak és ismét megválaszthatók.

Az esperességi zsinat egyházi tagjait a kerületi papság az arra meghatározandó helyen választja; a világi tagokra nézve pedig az esperesség annyi kerületre osztatik, a hány tag választandó a 38. § értelmében. I

Az esperesválasztó zsinatra minden választó kerületben két-két világi tag választatik. i

Választó mindaz, aki a 6. §-ban meghatározott tulajdonságokkal bír.

A választás vezetésére és végbevételére szükséges intézkedések megtétele az egyházmegyei konsistoriumra bízatik, míg az egyházmegyei zsinat másképp nem intézkedik.

41. §. Az esperességi zsinat-tagoknak csak azok választhatók, akik a 6-ik §-ban kitett kellékekkel bírnak. i

42. §. Az esperességi zsinat egybehívása alkalmával, mely 14 nappal előbb kihirdetendő, az elnök köteles azon tárgyakat is közhírré tenni, melyek a zsinaton tárgyalatni fognak.

43. §. Arra, hogy az esperességi zsinat érvényes határozatot hozhasson, szükséges, hogy az elnökön kívül legalább is a tagok többsége vegyen részt benne.

Ezt a szakaszt az 1801-iki kongresszus 149-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A plébániai bizottság, az esperesi bizottság és zsinat ama tagjai, akik indokolatlanul kétszer egymásután hiányoztak az ülésekről, úgy tekintetnek, mint akik lemondtak mandátumukról és ama periódus hátralevő részére, valamint a jövő periódusra is elvesztik ama jogukat, hogy megválaszthatok legyenek. i

Hasonló esetekben az egyházmegyei szentszék az illetékes hatóság, amelynek az illető testület elnöke, 15 nap alatt be kell hogy jelentse az esetet.

Ezzel kapcsolatban, a plébániai és az esperesi zsinatok, a következő periódustól kezdődőleg felhatalmaztatnak, hogy a plébániai és esperesi zsinatokba annyi helyettes tagot válasszanak, amennyi a fele a rendes tagoknak. A megüresedett helyek azonnal a helyettes tagokkal töltenők be.»

44. §. Ez a zsinat saját kebeléből, vagy azon kívül, az írásbeli munkálatok vitelére jegyzőt választ, aki pap vagy világi lehet.

45. §. Esperességi zsinat évenként egyszer, február hó 1-ső vagy 2-ik vasárnapján tartatik és egybehívásánál a 42-ik §-ban foglaltak tartandók szem előtt. \

Sürgős esetekben rendkívülig is egybehívható, midőn az esperes vagy a tagok kétharmada valamely nevezetesebb egyházi, iskolai vagy alapítványi ügy tárgyalására annak rendkívüli megtartását szükségesnek tartják. I

Rendkívüli esperességi zsinat megtartásáról az egyházmegyei konsistorium is értesítendő. I

46. §. Az esperes mint elnök, illetőleg annak helyettese a zsinatban a jó rendről és arról is felelős, hogy abban csak az 50. §-ban elősorolt ügyek istenfélelemmel és illendőséggel tárgyalassanak és hogy a végzések az egyház intézvényein, a püspök, az egyházmegyei konsistorium és zsinat rendeletén alapuljanak.

Ha az esperességi zsinat oly ügyekbe bocsátkoznék, melyek hatáskörébe nem tartoznak, vagy a jó rend felbontatnék és az elnök megintése folytán sem lenne helyreállítható, akkor az elnök köteles a jegyzőkönyvet berekeszteni, a zsinatot felosztatni és az egyházmegyei konsistoriumhoz, további lépések megtétele végett, jelentést tenni.

47. §. A tagok szabadságában áll, külön véleményt adni, és követelni, hogy az a jegyzőkönyvbe felvétessék; de csak 24 óra alatt Írásban beadott különvéleményt szabad elfogadni és jegyzőkönyvbe iktatni.

48. §. Az elnök kitézi a tárgyalandó ügyek rendjét; amiért is egy vagy több tag által teendő minden indítványt az elnöknel kell be-

jelenteni, aki a zsinattal egyetértőleg kitűzi az indítvány tárgyalásának rendjét és idejét. ⁱ

49. §. Az esperességi zsinat jegyzőkönyvét hitelesítés után aláírja az elnök és a jegyző. ⁱ

Hasonlóan a kiadványokat és kivonatokat is ezek írják alá.

50. §. Az esperességi zsinat teendői:

1. Az esperességet illető egyházgazdasági, iskola és alapítványi ügyek; ⁱ

2. az esperesnek, az esperesi szék tagjainak, a kerületbeli iskolák számára a tanárok és tanítók választása és a választási munkálatnak az egyházmegyei konsistoriumhoz való felterjesztése;

3. az esperességbeli iskolaügy előmozdítása és

4. az egyház tekintélye és önkormányzata fentartására irányzandó gondoskodás. ⁱ

51. §. Azon esperességi zsinat megtartására, melyen az új esperes választatik, az egyházmegyei konsistorium biztost fog kinevezni s őt az esperességi zsinat egybehívására és megtartására felhatalmazni.

52. §. A választási napon az egyházmegyei biztos, a Szentlélek segítségével hívása mellett, lithurgiát, és a választási ténynek megfelelő beszédet tart. ¹

53. §. A lithurgia után az esperességi zsinat tagjai vagy a templomban, vagy valamely teremben összegyűlnek és kebelükből küldöttség útján felszólítják a biztost a zsinat megnyitására. A biztos megjelenvén, elfoglalja az elnöki széket, a választókhoz beszédet tart és azután a konsistoriumi felhatalmazó levelet átadja a jegyzőnek felolvasás végett. Ezután a választók igazolását eszközli és hozzá fog a választáshoz; rendre felszólítván a tagokat szavazásra.

Felkiáltás nem fogadtatik el, hanem csak titkos szavazás.

Mindegyik választó Írásban átadja szavazatát az elnöklő biztosnak, aki is az egybegyűjtött szavazatokat megszámlálja, felnyitja és ferencon olvassa. ¹

Azon három egyén, akiben a legtöbb szavazat összpontosult, az egyházmegyei konsistoriumnak bemutatatik, egyiknek közülök leendő kinevezés végett.

A megválasztottnak, illetőleg kinevezettnak alkalmas és az egyházi és iskolai téren érdemeket szerzett férfiúnak kell lennie.

Ezt a szakaszt az 1881-iki kongresszus 129-ik számú határozatának a 4-ik és az 5-ik pontja a következőleg módosította:

«A kinevezésnél csak az a három egyén jöhet tekintetbe, akik az esperesi zsinatban a legtöbb szavazatot kapták.

Abban az esetben, hogy ha az összes szavazatokat egy jelölt kapta volna meg, vagy ha az összes szavazatok csak két jelölt között oszlottak volna meg, úgy a szentszék belátására bizatik, hogy kinevezi-e azt a jelöltet, aki az összes szavazatokat kapta, vagy egyiket azon két jelölt közül, akik között megoszlottak a szavazatok, vagy pedig új pályázatot hirdetve, új választást rendel el; ha azonban a második választás is ilyen eredménnyel végződnék, a szentszék, amennyiben nincs kifogása a képzettség szempontjából, kinevezi azt a jelöltet, aki az összes szavazatokat kapta, vagy egyiket azon két jelölt közül, akik között megoszlottak a szavazatok».

Ezt a szakaszt az 1888-iki kongresszus 111-ik számú határozatával még a következőleg módosította:

«Esperesi állásra csakis az a pályázó jelölhető, aki igazolja:

a) hogy a plébániákról szóló szabályrendeletben, az 1-ső osztályú plébániákra előírt képesítéssel és középiskolai érettségi bizonyítvánnyal bír;

b) hogy legalább is öt évet töltött, teljesen kielégítő eredményt felmutatva, az egyház vagy az iskola szolgálatában és hogy ténykedéseiben tanúsított odaadása és szorgalma által kitűnt az egyházi és az iskolai téren; ¹

c) egy másik egyházmegyéhez tartozó aspiráns, csakis ama egyházmegyei szentszék előleges beleegyezésével pályázhatik, amelynek fenntartása alá tartozik a betöltendő esperesség;

c/) annak az aspiránsnak, aki a teológiai fakultást külföldön végezte, igazolnia kell, hogy a saját egyházmegyéjében is megszerezte a lelkészi képesítést;

e) azok a lelkészek, akiknek tanulmányi előképzettségük nem terjed ki a középiskolai osztályokra és az érettségi vizsgára, ha az egyház-kulturális téren kiváló érdemeket szereztek maguknak és több évi szolgálatukban tettekkel is beigazolt olyan keresztyéni odaadást és intellektuális-erkölcsi képességet tanúsítottak, amelyek a szentszék által is elismert, rendkívüli hivatásukról tesz tanúbizonyságot: abban az esetben szintén megválaszthatók espereseknek, hogy ha a pályázók között nem voltak olyanok, akik a jelen határozat értelmében előírt képesítéssel bírtak.»

54. §. Az újonnan választott, illetőleg kinevezett esperes, hivatali működése megkezdése előtt bemutatja magát az egyházmegyei püspöknél hirotezálás és a szingelia átvétele végett. Mindezekről az esperesség püspöki körrendelet útján értesítetik és az új esperes megkezdí működését.

55. §. Az esperesszéki tagok, kerületi esperességbeli tanárok és tanítók választása az esperes elnöklete alatt történik.

Az előbb nevezettek megválasztásánál az 53. §-ban foglalt szabályok irányadó; a tanári és a tanítói állomások betöltésére pedig az esperes, az esperességi bizottsággal egyetértőleg pályázatot hirdettet. A pályázati határidő lefolyása után az esperes, szintén egyetértve az említett bizottsággal, a pályázók névsorát egybeállítja és a zsinatnak bemutatja, mely ennek alapján minden állomásra választás útján, a nevelési pályára a törvény értelmében képesített és az iskolaügy terén érdemeket szerzett három férfit tesz ajánlatba és a választási iratokat a kinevezés eszközlése végett fölterjeszti az illető konsistoriumhoz.

III. CIKKELY.

Az esperességi bizottság.

56. §. Az esperességi bizottság az esperesség tagjai közül választott azon testület, mely a zsinat határozatait végrehajtja és arra van hivatva, hogy az egész esperesség egyházigazdasági, iskolai és alapítványi közös ügyeit közelebbről kezelje és igazgassa. '

57. §. Ezen bizottság tagjai az esperességi zsinaton szavazattöbbséggel három évre választatnak és újra választhatók.

58. §. Eme bizottság a 20.000 lélekszámig terjedő esperességekben 6, a 20.000 lelket meghaladóknban pedig 12 tagból áll, akiknek egy harmada egyháziak, két harmada világiak közül választatik.

50. §. A bizottság elnöke az esperes, illetőleg annak helyettese.

60. §. A bizottság maga választja kezelői személyzetét.

61. §. Érvényes határozat hozatalára az elnökön kívül 4, illetőleg 8 tagnak jelenléte szükséges. Ha a szavazatok egyenlőek, az elnök szavazata dönt.

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 149-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A plébániai bizottság, az esperesi bizottság és a zsinat ama tagjai, akik indokolatlanul kétszer egymásután hiányoztak az ülésekről, úgy tekintetnek, mint akik lemondtak mandátumukról és ama periódus hátralevő részére, valamint a jövő periódusra is elvesztik ama jogukat, hogy megválaszthatok legyenek.

Hasonló esetekben az egyházmegyei szentszék az illetékes hatóság, amelynek az illető testület elnöke, 15 nap alatt be kell hogy jelentse az esetet.

Ezzel kapcsolatban a plébániai és esperesi zsinatok, a következő periódustól kezdődőleg felhatalmaztatnak, hogy a plébániai és az esperesi zsinatokba annyi helyettes tagot válasszanak, amennyi a tele a rendes tagoknak. A megüresedett helyek azonnal a helyettes tagokkal töltenődnek be.

62. §. A bizottság évenként rendszeren 4-szer tart ülést, még pedig: január, április, július és október hónapokban; sürgős esetekben többször is ülésez.

63. §. Teendői az eseprességi közös ügyekben azonosak a plébániai bizottságnak az egyházközséghez tartozó ügyekben való teendőivel.

IV. CIKKELY.

Az esperességi gondnokság.

64. §. Az esperességi összes kerületnek, mint olyannak, egyházi és iskolai szükségletei fedezésére megkívántató költségek kezelésére, valamint az összes esperesség részére netalán létesítendő egyházi és iskolai alapok igazgatására: eseprességi gondnokság állittatik fel.

Ezen gondnokság az esperességi zsinaton három évre választott 4 gondnokból és két helyettesből áll; és hatáskörük az esperességi összes kerületre nézve egyenlő a plébániai gondnokok hason teendőivel.

65. §. Ott, ahol egy felsőbb tanintézet fentartására két vagy több esperességből való községek egyesülnek, az egyesülő esperességek bizottságaiból iskolai központi bizottság választatván, ez. saját kebeléből, a 28-ik §-hoz hasonlólag, központi gondnokságot fog választani.

111. FEJEZET.

A zárdák.

66. §. A zárda azon egyházi egyének lakhelye, kik kanonilag azon ünnepélyes fogadással egyesültek, hogy teljes mérsékletben, szegénységben és engedelmességben töltsék el életüket.

67. §. A zárda egyrészlől az egyházközség kellékeit foglalja magában; más részlől pedig az esperességgel egyenjogú és mint olyan, csak az egyházmegyei hatóságnak van alárendelve.

68. §. A zárda csak az illető püspök beleegyezésével alapítható s létesíthető: az alapító pedig köteles a zárda fentartására megkívántató jövedelmi forrásokat biztosítani.

60. §. A zárdák világi lakhelyekké át nem változtathatók.

70. §. A szerzetesek a zárda többi személyzetével együtt, közvetlenül a zárdái elöljárónak felügyelete, közvetve pedig a püspök, illetőleg érsek hatósága alatt állanak.

71. §. Aki szerzetes akar lenni, kánoni vizsgálatnak tartozik alávetni magát. Azután a zárdái zsinat által a szerzetesi rendbe való felvételre érdemesnek találtatván, a zárdafőnök által a püspöknek, illetőleg érseknek bemutatattatik és főpapi áldást nyer.

72. §. A szerzetesek a hirotoniára, vagy hiroteziára való tekintet nélkül főnökeikkel együtt kötelesek szigorúan és lelkiismeretesen az egyházi szabályokhoz alkalmazkodni.

73. §. A szerzet ügyei, a szerzeti zsinat útján intézteinek el, amelyben valamennyi hieromonachus döntő szavazattal, a hierodiakonok pedig mint hallgatók és tanácskozó szavazattal bíró jegyzők vesznek részt.

74. §. A zárdái zsinat elnöke a főnök, ki egyszersmind köteles (a tanácskozásokban a jó rendet fentartani. A főnök elhalálozása esetében a zsinat maga választja ideiglenes elnökét, a hieromonachusok közül.

75. §. A jegyző a hieromonachusok, hierodiakonok vagy szerzetesek közül választatik, aki is a jegyzőkönyvet és a többi írásbeli dolgokat viszi

76. §. A jegyzőkönyvet és kiadványokat a főnök írja alá; a jegyző pedig ellenjegyző

77. §. A határozatok szavazattöbbséggel hozatnak; egyenlő szavazatoknál az elnök szava dönt.

Különvélemény csak akkor fogadtatik el, s csatoltatik az iratokhoz, ha Írásban adatott be és annak is három nap alatt kell megtörténni; mert később nem fogadtatik el. Határidő-hosszabbítást is lehet kérni; és ez meg nem tagadható; ellenkező esetben a püspökhöz lehet folyamodni.

78. §. Minden szerzetnek egy gazdával kell bírnia, aki a zárda gazdasági ügyeit, a zsinat határozatai és a főnök utasításai szerint kezeli. A gazda köteles a szerzet vagyoni állását nyilvántartani és arról a zsinathoz minden év végével okmányolt számadást beadni.

76. §. A szerzed zsinat teendői kiterjednek mind a vallási, egyházi és fegyelmi, mind pedig a gazdasági ügyekre.

Ezek a következők:

1. Mindegyik hieromonachus, hierodiakon, szerzetes és a gazda részletes teendőinek kijelölése;

2. növendékek felvétele a zárdába;

3. a növendékek megvizsgálása, a szerzetes rendbe való felvételük előtt.

4. a püspökhöz leendő fölterjesztés és kérelem a növendékeknek a szerzetes rendbe való felvétele végett;

5. a növendéknek hierodiakonussá, a hierodiakonusként hieromachussá előléptetése feletti tanácskozás és határozathozatal; úgy azoknak a püspökhöz való bemutatása;

6. a zárdái vagyon kezelése és nyilvántartása és évégett a zárda összes vagyonának leltározása és ezen összeírásnak időről-időre és pedig évenként legalább is egyszer leendő megvizsgálása;

7. a zárda rendes évi költségei feletti tanácskozás és határozathozatal, mely végre a püspök beleegyezése szükséges;

8. a rendkívüli költség megvitatása és megállapítása;

9. a gazda számadásainak megvizsgálása és az egyházmegyei konsistoriumhoz való felterjesztése, észrevételekkel vagy azok nélkül;

10. a zárdái iskolának jó állapotban tartása vallási, erkölcsi és oktatási tekintetben;

11. egyik vagy másik hieromachus, hierodiakon vagy szerzetes vallásossága és erkölcsossége helyreállítására való törekvés, vagy az illetőnek szelidebb megbüntetésére is. Érezhetőbb büntetés kiszabása végett az ügy az egyházmegyei konsistorium elé terjesztendő, amely azt véglegesen eldönti.;

12. valamely kicsapongó növendék fölötti tanácskozás és megbüntetés; valamint a szerzetből leendő kizárása is. Ilyen eset a metropolia tartomány zárdáival közlendő;

13. a főnök választása, mely a kanon szabályai szerint az egyházmegyei püspök vezetése alatt saját szerzettársaik vagy más zárdából valók, vagy a püspöki méltóságok közül történik.

A megválasztott a püspöknek bemutatatik, aki őt, ha a főnök minden kellékével bírónak találja, megerősíti és hegumennek, illetőleg archimandrilának hirotezza.

80. §. A zárda főnökének kötelességei a következők:

1. A szerzetesi általános kötelezettségeknek szigorúan megfelel és arra törekszik, hogy a szerzetesek is tartsák szem előtt általános kötelezettségüket. I

A főnök tehát szerzetesi feddhetlen életmódjával minden tekintetben jó példát szolgáltatasson;

2. egyház-szerető legyen, azaz: ne vonakodjék rendszeren és pontosan látogatni az isteni szolgálatot;

3. örködjék, hogy az isteni szolgálat mindenkor szabályszerűleg viessék véghez és az éneklés és olvasás áhítatos és buzdító legyen;

4. törekedjék, hogy az egész zárda-személyzet az isteni szolgálatot rendesen és pontosan látogassa. A szerzeteseket tehát az isteni szolgálat alatt más dolgokkal ne foglalkoztassa;

5. az ebédnél és vacsoránál a többiekkel egyetemben részt vegyen; eme szabálytól csakis igen rendkívüli esetekben térhetvén el;

6. intézkedjék, hogy ebéd ideje alatt a szentek élete vagy más egyházi beszéd olvastassák fel, amint ezt a typicon megszabja;

7. elegendő ok nélkül a zárdából ki ne menjen, se szerzettársainak ne engedje, hogy tudta és beleegyezése nélkül kimenjenek a zárdából;

8. tökéletesítse magát a kánoni, dogmatikai 'és egyháztörténeti tudományokban;

9. törekedjék, hogy szerzettársai is tökéletesítsék magukat az egyházi tudományokban, énekben és a szentek életének ismeretében;

10. a zárda vagyonával lelkiismeretesen bánják:és intézkedjék, hogy a szerzetesek legjelesbiké tétessék gazdává;

11. tartson gyakori előadásokat szerzettársaival kiművelődésük és fegyelmük, valamint egyik vagy másik szerzettárs erkölcsösségének helyrehozása céljából, aki erre okot szolgáltatott magaviseletével;

12. a zárdái fegyelem fentartásában kellő kitartást és éber őrködést, de türelmet és szerénységet is tanúsítson;

13. törekedjék, hogy a zárda-iskola jó rendben legyen és tanítókul a szerzetesek legkevesebbjei jelöltessenek ki.

81. § Minthogy a zárdák alapítói, azon szent helyek alapítása alkalmával Írásba foglalják szándéukat bizonyos kötelezettségeket is rendelvén. melyek változatlanul teljesítendő; a főnök köteles intézkedni, hogy a zárda alapítványi oklevele a szerzetesi zsinaton évenként legalább egyszer fölolvastassék, részint az alapítók iránti emlékezet, részint pedig a zárda alapítója által, az alapítványban kikötött kötelezettségek pontos teljesítése tekintetéből.

82. §. Azon hívek eljegyzési és házassági ügyeire nézve, kiknek saját egyházuk nem lévén, a zárdái egyházhoz tartoznak, az egyházmegyei konsistorium a legközelebbi esperességi széket küldi ki.

83. §. Az előbbi szakaszban említett híveknek a zárdái teendőben semmi beavatkozási joguk nincs. ;

84. §. A női zárdák egyenlők a férfi zárdákkal; aminek folytán a női zárdák és hegumennők hivatása azonos a férfi-zárdák, férfi-szerzetesek és főnökök hivatásával.

IV. FEJEZET.

Az egyházmegye.

85. §. Az egyházmegye több plébánia, esperesség és zárda összessége, amelynek élén a püspök áll, aki kanonok értelmében, a papság és a nép vallásosságát és felvilágosodását közvetve és közvetlenül előmozdítani köteles.

86. §. Az egyházmegyei ügyek: 1. az egyházmegyei zsinat; 2. az egyházmegyei konsistorium útján intézteinek el.

1. CIKKELY.

Az egyházmegyei zsinat.

87. §. Az egyházmegyei zsinat az egyházmegye képvisellete, mely az egyházmegyei papság és nép képviselőiből alakul és az egyházmegyei püspökön, illetőleg érseken kívül 60 tagból áll, akik közül 20 pap és 40 világi. A karánsebesi egyházmegyében, a katonai végvidék ama 40 világi közé 10 képviselőt választ. i

Ezt a szakaszt az 1877-iki egyházi kongresszus 105. számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszus határozatképpen kimondja, hogy egy és ugyanazon egyén, egy ugyanazon időben több egyházmegyei zsinatnak nem lehet tagja, ha pedig valaki képviselőnek egy és ugyanazon periódusra több egyházmegyei zsinatba választatik be, úgy mandátumának az igazolása után, három napon belül, írásbelileg tartozik bejelenteni az illetékes szentszékeknek, hogy melyik egyházmegyében nyert mandátumát szándékozik megtartani. Ha pedig az illető képviselő ezt nem tenné meg, úgy azon egyházmegye képviselőjének fog kimondatni, amelynek területén jamarabb választották meg.» i

88. §. Az egyházmegyei zsinat tagjai három évre választatnak és újból választhatók.

89. §. Az egyházmegyei zsinat évenként rendszeren egyszer, Szent Tamás vasárnapján tartatik; sürgős esetekben rendkívül is egybehívható.

90. A zsinat egybehívását az egyházmegyei püspök, illetőleg érsek, annak nem létében pedig az illető konsistorium eszközzi.

91. §. Az egyházmegyei zsinat tagjai a következő módon választatnak:

a) Minden egyházmegye 20 aránylagos választókerületre osztatik.

b) Minden választókerületben 3 képviselő választatik, azaz: egy pap és két világi; még pedig a pap valamennyi pap által, a világiak pedig a választókerületben plébániai zsinatok valamennyi tagja által: mely végre.

c) az egyházmegyei konsistorium minden választókerület részére két biztost nevez ki, jelesül a papok számára egyet a papi rendből; a világiak számára pedig egy világit.

ti) A kitűzött napon a papok a meghatározott helyen egybegyűlnek, és a konsistoriumi biztos elnöklete alatt két bizalmi férfit és egy jegyzőt választván, legott a választáshoz fognak, mely vagy nyilvános szavazás, vagy pedig — a választók egy harmadának kiváratára, — titkos szavazás útján történik. Az, aki szavazattöbbséget nyer, képviselőnek kiáltatik ki, s a biztos, bizalmi férfiak és jegyző által aláírt megbízó levelet nyer. A választásról jegyzőkönyv vezetettvén és az említettek által alirattván, tudomás végett az egyházmegyei konsistorium elé terjesztetik.

e) A világi követek megválasztására az egyházközségek plébániai zsinatokban gyűlnek össze. Ilyen zsinatok úgy alakulnak, hogy a választók elnököt, két bizalmi férfit, és egy jegyzőt választanak.

A választásra térvén, minden választó két követre szavaz egyszerre. A szavazás nyilvános, de 20 választó kívánságára titkos is lehet szavazategyekkel.

Felkiáltás nincs engedve.

f) A választásról jegyzőkönyv viendő, amelybe minden szavazat beíratik; titkos szavazás esetében pedig a szavazatrejtő jegyek is hozzácsatoltatnak. t

g) A szavazás bevégeztével a jegyzőkönyv a választók jelenlétében berekesztetik, a választás eredményének megállapítása és kihirdetése mellett az elnök, bizalmi férfiak és Jegyző által aláíratik és a plébánia, s az elnök vagy valamely bizalmi férfiú pecsétjével ellátva, a bizalmi férfiak egyikének átadatik, hogy annak idejében a konsistoriumi biztoshoz vigye.

h) A kitűzött időben e választókerület zsinatjainak kiküldött bizalmi férfiai mind egybegyűlnek az e célra kijelölt helyen, magukkal hozván a g) pont értelmében bepecsételt választó jegyzőkönyveket. Itt a biztos elnöklete alatt mind együttvéve szavazatszedő testületet alakítanak, jegyzőkönyv vitelére jegyzőt választván.

A biztos mindnyájuk jelenlétében felbontja a választótestületek jegyzőkönyveit, s felolvassa hangosan; a szavazatok megszámláltván, jegyzőkönyvbe iktattatnak. (

Az a két egyén, aki legtöbb szavazatot nyert, követnek legott kiáltatik és kikapja megbízó-levelét.

Ha két egyén egyenszámú szavazatot nyert, a helyszínén azonnal eszközlendő sorsolás határoz köztük.

Mind a szavazatszedő testület jegyzőkönyvét, mind pedig a megbízóleveleket a biztos és a többi tagok Írják alá.

A jegyzőkönyvet a biztos a konsistoriumhoz küldi át, a megbízóleveleket pedig a megválasztott követek kezébe szolgáltatja.

i) Választó, valamint választható is mind az, akinek a 6-ik §-ban elsorolt kellékei vannak.

k) A választókerületek lehetőleg igazságos arányban leendő alakítása, a választási helynek az egyháziak számára s a szavazatszedési helynek a világiak számára való kijelölése, a biztosok kinevezése és a választásra vonatkozó intézkedések megtétele — az egyházmegyei zsinat rendelkezéséig — az egyházmegyei konsistorium teendői közé tartozik.

l) A követválasztások Szent Tamás vasárnapja előtt, hat hét lefolyása alatt fogatosítottak és olyképpen rendelendők' és hirdetendők. hogy a világiakra nézve a választás és szavazatszedés, nemkülönb ez és a zsinat megnyitása közé legalább 8 napi időhatár essék.

92. §. A zsinat elnöke a püspök, illetőleg érsek; akadályozás vagy üresedés esetében pedig az illető helyettes. ¹

93. §. Az egyházmegyei zsinat megnyitása napján lithurgia tartatik a Szentlélek felhívásával.

94. §. A zsinat tagjainak a meghatározott helyen való egybegyűlése után, az elnök mindenekelőtt a legfiatalabb tagok sorából megfelelő számban alkot ideiglenes jegyzőséget és megnyitja az ülést ünnepléses szónoklattal. i

Ezt követi a tagok igazolása, akik is fele részen fölül igazolva lévén, kellő számban megválasztják a rendes jegyzőket és ezzel a zsinat meg van alakítva. |

95. §. Az így megalakult zsinat mindenekelőtt belső ügyrendjét állapítja meg:

96. §. Az egyházmegyei zsinat teendői ,a következők:

I. a vallás-szabadság és egyházi önkormányzat fentartásáról való gondoskodás, a törvények értelmében;

2 a püspök választása és a püspöki zsinathoz való bemutatása (az érsek választást illetőleg lásd: a metropolita választásra vonatkozó intézkedéseket); |

3. az egyházmegye tulajdonát tevő ingó és ingatlan vagyonra, fekvőségekre és alapokra való felügyelés és azok ellenőrzése;

4. határozathozatal eme fekvőségek és alapok iránt, létesítésük céljának megfelelőleg; |

5. az egyházmegyei konsistorium tagjainak megválasztása; i

6. tanácskozás és a szükségesek megtétele az egyházmegyei nép művelődése érdekében, az elemi-, fő-, gimnázialis, reál-, hittani- és neveléstani iskolák utján;

7. tanácskozás és kellő intézkedés az egyházmegyei papság és nép fegyelmezése céljából;

8. kellő eszközök előállítás az iskolai ifjúság nevelésének és művelődésének előmozdítására s a? e részben támadt akadályok elhárítására;

9. a szegény egyházak és iskolák segélyezése;

10. az egyházi és iskolai szolgálatra törekvő alkalmasabb férfiak kiképzéséről és előkészítéséről ösztöndíjak utján való gondoskodás;

II. pénzügyűjtések elrendelése, egyházi, iskolai, alapítványi és emberbaráti célokra; i

12. tanakodás azon nehézségek elhárítása fölött, amelyek valamely kanon végrehajtásában vagy egyházi intézmények létesítésében mutatkoznak;

13. az évi költségvetés megállapítása, a gondnoki tanács számadásainak megvizsgálása és végül fizetmények meghatározása az egyházmegyei alapokból;

14. az egyházi és iskolai tudományok bármely ágát tárgyazó tudományos munkák pénzzel való jutalmazása; l

15. a választókerületek kikerekítése, s az egyházmegyei zsinat számára eszközendő választás foganatosítására szükséges intézkedések megtetele. l

FÜGGELÉK.

A megyés püspök választása.

97. §. A püspököt az egyházmegyei zsinat választja ezen állásra alkalmas férfiak közül. (

98. §. A püspöki szék ürességének ideje alatt a konsistorium viszi az egyházmegye ügyeit, az egyházi intézményekkel összhangzólag; kerülve minden újítást vagy változást, oda törekszik, hogy a püspökválasztás három hónap alatt történjék és megteszi a szükségeseket az egyházmegyei zsinatnak e célból való egybcnívására; útmutatást kérve a metropolitától, aki szintén gondoskodni fog, hogy a megürült püspöki szék három hónap alatt betöltessék. ¹

99. §. A választást vagy a Imetropolita, vagy e végre megbízott mandatáriusa vezeti. [

100. §. A választás előestéjén virrasztási szolgálat tartatik a pünkösdi tipicon szerint, a zsinat megnyitása napján pedig lithurgia tartatik ugyanezen tipicon értelmében.

101. §. A lithurgia bevégeztével az elnök megnyitja a zsinatot a püspökválasztási ténynek megfelelő beszéddel. |

Ezután a zsinat megalakulván, a 94. §-ban kiszabott módon a választásra tér át. j

102. §. A választás szavazategyekkel titkosan történik. Minden választó egy lapra írja annak a 'nevet, akit a püspöki méltóságra méltónak tart és az elnök felhívására egy e célra szolgáló vederbe teszi a jegyet. Miután a zsinat valamennyi tagja szavazott, az elnök és a jegyzők, akik a zsinattól saját kebeléből választott két bizalmi férfiúval egyetemben szavazatszedő közeget képeznek, megszámlálják a jegyeket, kiveszik egyenként a vederből, amelyben voltak és más vederbe teszik és ha a jegyek száma egybehangzik a választókéval, az elnök, a jegyzők és bizalmiférfiak szcmeláltára, sorban kiveszi a jegyeket a vederből, olvassa mindnyájuk hallatára a beléjük irt neveket; a jegyzők folyvást jegyzik a szavazatokat és a szavazatnyomozás berekesztése i után a választás eredménye a zsinaton kihirdettetvén, jegyzőkönyvbe iktattatik.

Választottnak az tekintetik, akiben a szavazatok általános többsége összpontosul. l

Az elnök, jegyzők és bizalmi férfiak által aláírt választási jegyzőkönyv a püspöki zsinathoz tétetik át kánoni tárgyalás és ő Felségéhez, . a választás legkegyelmesebb megerősítésére leendő fölterjesztés végett.

103. §. A választó zsinat ülései nyilvánosak; a zsinat mindazonáltal fontos okokból titkos üléseket is tarthat.

Titkos üléseknél hallgatóság nem lehet jelen.

104. §. A metropolita, ha személyesen vezette a választó zsinatot, egybehívhatja a püspököket a választás helyére, hogy azonnal püspöki zsinatot tarthasson az új püspök választásának kánoni tárgyalására és a végre, hogy mind a választás ténye, mind a püspöki zsinat véleménye az újon választott püspök legfelsőbb megerősítése céljából ő Felségéhez felterjesztessék.

Ha pedig nem vett részt a metropolita a választó zsinatban, akkor a választási jelentés átvétele után késedelem nélkül saját székhelyén hívja egybe a püspöki zsinatot, s átadja ennek a választási okiratot, kánoni tárgyalás végett.

105. §. A legfelsőbb megerősítés leérkeztevel a metropolita felszenteli az új püspököt az egyházi rendszabályok értelmében; ellátja őt a metropolitai grammatával és metropolitai mandatáriust nevez ki, aki az új püspököt az egyházmegyébe bevezeti, s a metropolitai grammatát a főtemplomban a lithurgia elején felolvassa. A lithurgiát az új püspök tartja meg, saját papsága kellő hozzájárulásával. A legfelsőbb helyről megerősített püspök Ő Felsege előtt teszi le a hűségi esküt.

106. §. A püspök, midőn a püspökség gazdasági készülétét az egyházmegyei gondnokoktól leltár mellett átveszi, a világi vagy szerzetes papságból gazdát köteles kinevezni, akinek hivatása lesz örködni a gazdasági készülétek fölött és számadást vinni a püspök bevételeiről és kiadásairól.

A gazda mindenért a püspöknek, ez pedig az egyházmegyei konsistorium gondnoki tanácsának felelős mindazokért, amiket használatra átvett.

Ezért szükséges, hogy a gazdasági ingó és ingatlan vagyon leltár mellett átadassák a gazdának éppúgy, mint a püspöknek adatott át.

Ha a püspök nem akarna gazdát tartani, a metropolitának joga van őt kényszeríteni reá. A gazda a püspöki szék ürességének ideje alatt is köteles épségben tartani a püspökség vagyonát.

107. §. A püspök, átvevén a püspökség templomi ékességeit az egyházmegyei gondnoktól, megbízza protodiakonját vagy káplánját, hogy azok gondját viselje, azaz: hogy semmi el ne vesszen belőlük és tisztán tartassanak' és minthogy eme ékességekért maga a püspök felelős és az elveszettek megtéríteni köteles, a leltár jó rendben tartandó és a tárgyak, amelyek gyakori használat folytán vagy óságuknál fogva elromlottak s már hasznavehetetlenek, feljegyzendők benne.

108. §. A püspöknek, illetőleg érseknek csak fele vagyonáról van joga végrendeletileg intézkedni, ha pedig végrendelet nélkül hal meg, egész vagyona az egyházmegyére száll. Ha tehát van végrendelete, akkor az adósságok és temetési költségek levonása után, hagyományai vagyonának csak fele részéig fognak kifizettetni.

109. §. Az elhunyt püspöknek egész könyvtára egyházmegyei tulajdonná lesz s az egyházmegyei könyvtárral egyesítetik.

II. CIKKELY.

Az egyházmegyei konsistorium.

110. §. Az egyházmegyei konsistorium az egész egyházmegyének igazgatási és igazságszolgáltatási állandó közege egyházi, iskolai és alapítványi ügyekben.

111. §. A konsistorium természetes elnöke a püspök, illetőleg érsek.

112. §. A konsistorium tagjai részint rendesek, részint tiszteletbeliek; mindnyájan «konsistoriumi ülnök» címet viselnek és döntő szavazattal bírnak.

A konsistoriumi ülnökök nem lehetnek vérrokonságban a hatodik, se sógorságban a negyedik fokig.

Ezt a szakaszt az 1886-iki kongresszus 102-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Az ezen szakaszban előforduló VI-ik fokú vérrokonság és a IV-ik fokú sógorság úgy értelmezendő, hogy eme fokig bezárólag veendő.»

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 90-ik számú határozatával még a következőleg módosította:

«Miután a nagyváradi szentszék egyenrangú az aradi szentszékkel, a nagyváradi szentszék vikárusa és ülnökei egyidőben nem lehetnek ülnö-

kei az aradi szentszéknek is; amiként hogy nem lehetnek egy időben ülnökei a nagyváradi szentszéknek az aradi szentszék ülnökei és a püspök által az aradi szentszék számára kinevezett vikárius sem.»

113. §. A konsistorium három külön tanácsra oszlik, amelyek is:

1. a szorosan egyházi, 2. az iskolai és 3. a gondnoki tanács.

114. §. A tanácsok mindegyike önállóan végzi a hatáskörébe eső teendőket «egyházmegyei», illetőleg «érsekegyházmegyei konsistorium» általános címe alatt. i

115. §. A szorosan egyházi tanács rendes (fizetési) és tiszteletbeli tagokból áll, akik kizárólag egyháziak; és áll egy házasságvédőből, aki világi is lehet.

Az iskolai és gondnoki tanácsok tagjai hasonlóképpen rendesek fizetések és tiszteletbeliek és pedig egynarmadrészben egyháziak, kétharmadrészben világiak.

Az egyes tanácsok tagjai számának meghatározása az illető egyházmegyei zsinatokra bízatik.

Egy fizetési titkár, aki egyházi vagy világi lehet, a jegyző, végre egy levéltárnok és megfelelő számú Írnokok, a kezelési teendőket végzik mind a három tanácsban.

Az egyházmegyei konsistoriumnak ügyésze is van, aki egyszerűsind házasságvédő is lehet. i

116. §. Mind a rendes, mind a tiszteletbeli ülnököket az egyházmegyei zsinat választja meg. i

A szorosan egyházi tanács ülnöki állomásaira az egyházmegyei zsinat titkos szavazattal és általános szótöbbséggel megválasztja a kívántató számot és a püspök, illetőleg érsek elé terjeszti megerősítés végett.

Az ülnöki állomások betöltése a másik két tanácsnál ugyanazon a módon történik; de azzal a különbséggel, hogy azon egyének, akik általános többséget nyertek, legottan végleg megválasztottaknak tekintetnek és nyilvánítatnak. A szorosan egyházi tanács ülnökei életük tartamára, a másik két tanács ülnökei azonban a zsinatválasztási időszakra (88. §.) választatnak és újból választhatók.

Ezt a szakaszt az 1878-iki kongresszus 217-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszus érintetlenül hagyva az egyházmegyei püspök azon jogát, hogy az egyházmegyei szentszékek szoros egyházi tanácsának rendes és tiszteletbeli ülnökeit ezen állásukban megerősítse, a kongresszus határozatképpen kimondja, hogy abban az esetben, ha a megyés püspök vagy az érsek, az illető megválasztott ülnököt nem erősíti meg ezen állásában, úgy ennek kimerítő indokát a püspök, vagy az érsek az illetékes egyházmegyei zsinathoz tartozik bejelenteni; ha pedig az illetékes egyházmegyei zsinat nem találja ezeket az indokokat eléggé alaposoknak, úgy az ügyet végleges eldöntés végett a püspöki zsinathoz terjeszti fel.»

117. §. A konsistoriumi ülnökök az egyházi és iskolai téren teljesen alkalmas és érdemeket szerzett férfiak legyenek; a gondnoki tanácsnak azon tagjaitól pedig, akik vagyont kezelnek, még kellő biztosíték is kívántatik.

118. §. A megyés püspök, illetőleg érsek, mint az egész konsistorium rendes elnöke, az egyházi osztályú tagok közül vikáriust nevezhet ki, aki a püspök, illetőleg érsek akadályoztatása vagy távolléte esetében helyette elnököl; halála esetében pedig a konsistoriummal egyetemben viszi az egyházi ügyeket, az új püspök megválasztásáig.

Ha meghal a püspök anélkül, hogy vikáriust nevezett volna kf, ennek teendőit az egyházi rendből való legidősb rendes ülnök fogja végezni.

Szükség esetében a püspök az iskolai és gondnoki tanácsokban ezek valamely ülnökére is, még pedig akár egyházira, akár világitra, bízhatja az elnökséget.

119. §. A házasságvédőt, valamint a kezelési személyzetet is a rendes elnökség nevezi ki, az ügyészt és titkárt ellenben a konsistorium választja összes ülésben, mindhárom tanács jelenlevő tagjainak általános szótöbbségével.

120. §. A konsistoriumi ülnökök, a házasságvédő és a titkár lelkiismeretes működés iránti esküt tesznek le; működésük állandó és csupán csak fegyelmi utón földerített súlyos kihágások esetében függeszthetők fel, vagy szüntethető meg végképpen.

Az ügyészt és a kezelési személyzetet a körülményekhez képest változtatni lehet.

FÜGGELÉK.

A konsistorium kiilünböző tanácsainak teendői.

A) Szorosan egyházi tanács.

121. §. Eme tanács a következőkben végzi teendőit;

1. Eldönti a szentségekre és szertartásokra (typycon) vonatkozó ügyeket;

2. örködik a papság, szerzetesek, és a nép egyház erkölcsi magaviseleté fölött;

3. gondoskodik az egyházak beszenteléséről és a szükséges képekkel, edényekkel, világítással és könyvekkel való ellátásáról;

4. örködik, hogy a keresztek, összeeskettek és meghalálozottak jegyzőkönyvei a fennálló szabályok értelmében vitessenek;

5. gondoskodik, hogy a plébániai, esperességi és zárdái zsinatok a szervezési szabályzat határozataihoz képest teljesítsék kötelességeiket;

6. intézkedik, hogy az esperesek a konsistorium elé terjesszék évenként a kerületi papság és nép összeírását;

7. örködik, hogy az új templomok a kanonok értelmében épüljenek;

8. állandó bizottságot küld ki a papi állásra előléptetendő egyének vizsga alá vételére. (L. 13. §.)

A megvizsgálandó egyén 20 frtnyi díjat tesz le, amely csak okadatolt szegénység esetében engedhető el;

9. ítél a papság és a nép kihágásai fölött, amelyek egyházi kötelességeikre vonatkoznak;

10. másodfokban határoz az esperességi székektől fölebbezett és a hivatalból eléje terjesztett ügyek fölött;

11. a püspök halála után átveszi az egyházmegye igazgatását, a metropolitát és az ország kormányát értesíti a püspök haláláról; gondoskodik, hogy az új püspök eljöveteléig is kellő rend legyen az egyházmegyében és hogy a püspök elhunytától legkésőbb három hó lefolyása alatt egyházmegyei zsinat hívassák egybe, püspökválasztás, céljából.

B) Az iskolai tanács.

122 §. Eme tanács teendői:

1. A felekezeti kisebb és nagyobb iskolák jó karban tartása és gyarapodása érdekében működik;

2. a legjobb iskolakönyvek megszerzéséről gondoskodik és az egyházmegyei zsinat elé terjeszti azokat jóváhagyás végett;

3. örködik a tanárok és tanítók erkölcsi haladása és magatartása fölött;

4. az egyházmegyei zsinatnak megjutalmazásra ajánlja az irodalom embereit, akik az iskolaügy terén valamely munka kiadásával érdemeket szereztek;

5. megteszi a szükségeseket, hogy a közös iskolákba, vagy más felekezeti tanodákba járó görög keleti ifjúság a görög keleti vallástant tanulja, a görög keleti egyházat látogassa és a böjtök idejében az úrvacsorához járuljon; következésképpen:

6. vallástanítókat állít a tanulók számára, bárminő iskolába járjanak is; és elhárítja az e részben támadó akadályokat;

7 időt határoz azon egyének megvizsgálására, akik tanári vagy tanítói állásokra törekszenek;

8. e célra három tagú vizsgáló bizottságot nevez ki;

9. ügyel, hogy a felekezeti gimnáziumokban csak olyan egyének lehessenek tanárokká, akik az általuk előadandó tantárgyakra nézve (a nyelvészeti, matematikai, természettudományi és történelmi tanulmányokból, a klasszikái és honi nyelvekből, valamint a román nyelv irodalmából is) az illető bizottság előtt képességük teljes bizonyítékát adták;

10. ügyel, hogy papnöveldei tanároknak olyan egyének alkalmaztasanak, akik vizsgát tettek a hittanból, neveléstanból, a kanonjogból, tipiconból s egyházi énektanból; a neveléstani intézet tanáraivá pedig csak azok lehessenek, akik a neveléstanból, tipiconból és egyházi énektanból letették a vizsgát;

11. ügyel, hogy a fő- és elemi iskoláknál tanítókká csak olyan papnövendékek vagy nevelők léptetessenek elő, akik a hittudományi vagy pedagógiai tanfolyamot bevégezték, s a pedagógiai tanulmányokból jó osztályzattal tették le a vizsgát;

12. a vizsgáltakat szigorúan osztályozza, «kitűnő», «jó», «kielégítő» és «elégtelen» jegyet adván nekik;

13. azon vizsgáknak, aki «elégtelen»-t nyert, megengedi a vizsga ismétlését; amely már meg nem engedhető azon esetre, ha az illető másodszor nyert «elégtelen» jegyet.

123. §. Az iskolai tanács minden lehető módon oda fog törekedni, hogy mind az egyházközségek, mind a tanári és tanítói állomást szorgalmazó egyének szigorúan megtartsák az előző §. 7—11. pontjait; és előforduló esetekben fel fogja világosítani az egyházközségeket aziránt, hogy csak saját érdekükben cselekszenek, ha a legfelsőbb iskolai hatóság rendeleteit foganatosítják, mint amely a népművelődés előmozdítására és gyarapítására alkotja az ilyen rendszabályokat.

124. §. Az iskolai tanács megerősíti állomásaikban a tanárokat.

Ez alkalommal leginkább oda irányozza figyelmét, hogy a tanár

és tanító választás eme szervezési szabályzat értelmében történt legyen.

125. §. A hittudományi, gimnasialis és neveléstani tanárságra vizsgálandó egyének 20 frtnyi, a reál-, fő- és népiskolai tanítójelöltek pedig 10 frtnyi díjat fizetnek.

Ez a díj csak okadatolt szegénység esetében engedhető el.

126. §. Az iskolai tanács a vizsga-díjából pénztárt alapít, amely az egyházmegyei iskola-alap tulajdona.

127. §. Az iskolai tanács időről-időre egy vagy két biztost küld ki saját kebeléből, az iskolák megvizsgálására.

128. §. Az iskolai tanács oda fog hatni a plébániai és espereségi zsinatoknál, hogy az egyházközségek iskolákat és a tanári, illetőleg tanítói személyzet számára lakhelyeket építsenek, ahol ezek hiányzanak és hogy e személyzet nehéz feladatának megfelelő fizetmények állapítsanak meg.

129. §. Az iskolai tanács az egyházmegyei zsinattól nyert utasításokhoz és rendeletekhez képest teljesíti feladatát; köteles ennél fogva kimerítő jelentést tenni az egyházmegyei zsinatnak az iskolák és oktatás állapotáról és javaslatokat tenni az iskolaügy javítása iránt, az e téren szerzett tapasztalatok alapján.

130. §. Az iskolai tanács a szünetek idejére évenként tanítói értekezletek tartását rendeli el és ezek vezetésére biztosokat fog kinevezni

a tanárok és tanítók testületéből, akik azután az iskolai tanács utasítása értelmében jelentést tesznek az értekezletek eredményéről.

131. §. Végül az iskolai tanács tárgyalja és eldönti a tanárok és tanítók fegyelmi ügyeit.

C) *A gondnoksági tanács.*

132. Eme tanács teendői: '

1. Igazgatja és kezeli az egyházmegye ingó és ingatlan vagyonát és öröködik a templomi ékességek és drágaságok, a könyvtár és gazdasági készülétek, nemkülönb a püspökség, illetőleg érsekség alapítványai fölött:

2. leltárt készít a fennemlített egész vagyonról;

3. egybeállítja az évi költségvetést és bemutatja az egyházmegyei zsinathoz tárgyalás és megállapítás végett;

4. az évi bevételekről és kiadásokról pontos számat visz, s a számadást megvizsgálás végett az egyházmegyei zsinat elé terjeszti;

5. , pénztárnokot és ellenőrt választ saját kebeléből.

133. §. A pénz és az értékpapírok, valamint a íekvőségek és alapok három kulcsú vasládában őriztetnek. A kulcsok egyikét a tanácsnak erre magától a tanácstól kijelölt tagja, másodikat a pénztárnok, harmadikét pedig az ellenőr őrzi.

134. §. Az egyházmegye vagyonában hanyagságból vagy vétke-ségből történt károkért a gondnoki tanács elnöke és ülnökei felelősek.

135. §. A gondnoki tanács örködni fog a vagyon fentartása és épsége felett és növelésére fog törekedni; javaslatot terjesztvén e részben az egyházmegyei zsinat elé; ügyelni fog a kamatok, haszonberek és más jövedelmek rendes beszedésére, a rendelkezés alatt levő tőkének a takarékpénztárnál vagy állampapírokban való hasznos elhelyezésére.

A pénzek magánosoknál való elhelyezése csupán csak háromszoros értékű fekvőségekre első helyre bekebelezett biztosíték mellett engedhető meg.

136. §. A püspök, illetőleg érsek haldoklása idejében a konsistorium mindegyik tanácsa két tagot küld ki kebeléből, a püspök halála perceinek megőrzése, a kimúlás beálltával a szekrények és szobák lepecsételése és az illető temetésre szükséges intézkedések megtétele végett.

Következő napon a gondnoki tanács küldöttei a fönnebb említett négy konsistoriumi tag jelenlétében leltározzák az elhunytnak vagyonát és iratait; elválasztván azokat, amelyek az egyházmegye tulajdonát képezik azoktól, amelyek a püspökét teszik.

Utóbbiból kifizettetnek az adósságok és törvényes hagyományok s kiegészítetnek azon drágaságok, ékességek, a könyvtár és a gazdasági készület azon tárgyai, amelyek az elhunytnek életében elvesztek vagy elromlottak.

137. §. Az új püspök megválasztása után a gondnoki tanács leltár mellett átadja neki püspöki széke elfoglalásakor a templomi ékességeket és drágaságokat, a könyvtárt és a többi gazdasági készüléteket.

D) *Általában.*

138. §. A konsistoriumi tanácsok mindegyike a hatáskörébe tartozó ügyekben a fenszabályozott elnökség alatt legalább négy ülnöktagjának részvétele mellett szótöbbséggel határoz. Egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt.

139. §. A különböző tanácsok határozatai azonnal foganatosítottanak, a fölelbezhettek kivételével, amelyek fölelbezés esetén végeldöntésre a metropoliai konsistorium elé terjesztendők.

140. §. Az egyházmegyei konsistorium összesülése a különböző ta-

nácok valamennyi ülnökéből áll; amennyiben ezek távollétükkel, vagy más okból nem gátoltatnak a résztvevősben.

Összes ülésben azon tisztviselők választatnak, akiknek választása a konsistoriumnak van fentartva. Ugyanezen ülésben történnek a szükséges intézkedések az esperességi, egyházmegyei zsinatok és a nemzeti egyházi kongresszus tagjai választásának vezetésére és tárgyaltainak az e részben támadt egyenetlenségek; amennyiben az említett képviselő testületek hatáskörébe nem esnek.

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 71-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Az egyházmegyékben a szentszék összes ülésének a hatásköréhez tartoznak:

1. Az elvi kérdések.
2. Azok a vegyes vagy kétséges természetű és illetékességű ügyek, amelyeket az elnök vagy egyes tanácsok oda tesznek át.
3. Mindazok az ügyek, amelyek a törvények vagy különös intézkedések által tételnek át, továbbá, amelyek foganasítás végett a nemzeti egyházi kongresszus és az egyházmegyei zsinat által tételnek át.
4. Az egyes tanácsok között felmerült vitás jogi és illetékességi kérdések.
5. A felsőbb helyeknek általános érdekű ügyekre vonatkozó leiratai feletti határozatok.
6. A kongresszusi és az egyházmegyei zsinatok határozatainak a meghirdetése.
7. A nemzeti egyházi kongresszus, az egyházmegyei zsinat képviselői választásának a vezetésére vonatkozó intézkedések, továbbá az esperességekben levő egyházi testületek újból való alakítására vonatkozó intézkedések és az esperességi testületek újból való alakítása ellen beadott panaszok feletti tárgyalások.
8. Az ügyköréhez tartozó jelentéseknek, javaslatoknak és szabályrendeleteknek az egyházmegyei zsinathoz való felterjesztése.
9. A szentszéki titkár és ügyész megválasztása.
10. Az egyházi tanács által kijelölt papnöveldei igazgatónak és tanároknak, valamint az iskolai tanács által kijelölt tanítóképezdei igazgatónak és tanároknak, továbbá a papnövelde és tanítóképezde orvosának és gondnokának a megválasztása.
11. A szentszék segédhivatalainak a szervezésére és a szentszéki tisztviselők javadalmazására vonatkozó ügyek.
12. Sürgős esetekben ingatlanoknak az egyházmegyei zsinat utólagos jóváhagyása mellett való előnyös vétele és eladása.
13. Az esperesek választására és kinevezésére, továbbá az esperességi adminisztrátornak kinevezésére vonatkozó ügyek.
14. Az esperességek és az esperességi zsinatok szervezésére szolgáló választói kerületek beosztására vonatkozó ügyek.
15. A plébániai bizottságnak, hanyagság és súlyos visszaélések esetében való felfüggesztése és elmozdítása; továbbá ezen esetben, valamint azon esetben is, ha a plébániai bizottság megválasztása és újból való átalakítása lehetetlenné vált, a plébániai bizottságnak a bizottság által való helyettesítése.
16. Ezen szabályzat a meghirdetés után azonnal életbe lép és az ezzel ellentétben álló intézkedések hatályukat veszítik.

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 77-ik számú határozatával még a következőleg módosította:

«A szentszék összes ülésére a szentszék valamennyi ülnöke meghívandó; érvényes határozatok hozatalára pedig az elnökön kívül 12 szentszéki ülnöknek a jelenléte szükséges.»

141. §. A hitelvi és tisztán lelki ügyeket a püspök, illetőleg érsek dönti el véglegesen. i

E) *Különösen.*

142. §. A nagyváradai konsistorium jövőre is tevékenységben marad és mindenben eme szervezési szabályzat intézkedéseihez alkalmazkodik. [

Ezt a szakaszt az 1903-iki kongresszus 90-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«Miután a nagyváradai szentszék egyenrangú az aradi szentszékkel, a nagyváradai szentszék vikáriusa és ülnökei egy időben nem lehetnek ülnökei az aradi szentszéknek; miként hogy nem lehetnek egy időben ülnökei a nagyváradai szentszéknek az aradi szentszék ülnökei és a püspök által az aradi szentszék számára kinevezett vikárius sem.»

V. FEJEZET.

A metropolia.

143. §. A metropolia több egyházmegyének kánoni köteléssel való egyesülete, az egyházi intézmények és közös érdekek egységének fentartására; és élén a metropolióval képezi a metropoliai egyháztartományt.

144. §. A metropolia ügyei: 1. a nemzeti egyházi kongresszus (metropoliai zsinat), 2. a metropoliai konsistorium, 3. a püspöki zsinat útján intéztetnek.

I. CIKKELY.

A nemzeti egyházi kongresszus.

145. §. A nemzeti egyházi kongresszus a magyarországi és erdélyi görög keleti vallású románok egész metropoliai egyháztartományának képviselője. 1

Ezt a szakaszt az 1891-iki kongresszus 194-ik számú határozatával a következőleg módosította:

«A kongresszusi határozatok kötelező ereje kezdetét veszi:

a) az érseki szentszékre nézve azonnal, mihelyt ki lett az hirdetve annak plenáris ülésében; !

b) az egyházmegyei szentszékre nézve azonnal, mihelyest ki lett az hirdetve azoknak plenáris ülésén, amely a kongresszusi határozatok kézbesítésétől számított 30 napon belül összehívandó és

c) az egyház hívőire nézve pedig azon a napon, amelyet az illető szabályrendelet, illetve határozat ebből a célból kijelöl, ha pedig aziránt nem tétetett intézkedés az illető szabályrendeletben vagy határozatban, úgy azok a kongresszusi ülészak berekesztését követő három hónap múlva lépnek életbe; azok a határozatok pedig, amelyek csak egyes hívőket illetnek, azon a napon bírnak kötelező erővel, amelyen azok az illető érdekelt félnek kézbesítettek.»

146. §. A nemzeti egyházi kongresszus 30 egyházi és 60 világi képviselőből áll; következőképpen mindegyik egyházmegye 10 egyházi és 20 világi követet küld a nemzeti kongresszusba. A karánsebesi egyházmegye világi követeiből 10, a határörvidékre esik.

A metropolita és a megyés püspök, mint olyanok, tagjai a kongresszusnak.

147. §. A kongresszus elnöke a metropolita; akadályoztatása esetében a szolgálatban legidősb püspök elnököl.

148. §. Minden egyházmegye 20 választókerületre osztatik és minden választókerület egy világi, egy választóttestületté alakított két kerület papsága pedig egy egyházi követet választ, az egyházmegyei zsinatbeli követek választására nézve kiszabott módozatok szerint. (91. §.)

A választókerületek alakítása, a kongresszus további rendelkezéséig, az egyházmegyei konsistoriumokra bízatik.

149. §. A választás érvényessége fölött, kifogástétel esetében a kongresszus határoz.

150. §. A kongresszus követei három évi időszakra választatnak; amelynek lefolytával legkésőbb három hó alatt új választások hirdettetnek.

Ha egy választási időszak folyamán valamely követ meghalt, vagy lemondott, vagy elvesztette választhatósági jogát, új választás hirdettetik a kongresszusi időszak hátralevő tartamára.

151. §. A kongresszust az 1868. 9. t.-cikk értelmében Ö Felségének teendő előleges bejelentés mellett a metropolita, üresség esetében pedig a metropoliai konsistorium hívja egybe. Az egybehívás részint az egyházmegyei konsistoriumokhoz intézett körlevelek, részint azon hírlap útján történik, amely a metropoliai cselekmények közzétételére szolgál.

152. §. A kongresszus rendszeren három évenként egyszer hivatik egybe, jelesül a követválasztás utáni, első év október havának 1/14-én; szükség esetében többször is.

153. §. A belső ügyrendet a kongresszus állapítja meg.

154. §. A kongresszus hatásköréhez tartozik:

1 a vallásszabadság és a görög keleti román egyház önkormányzata fentartásáról való gondoskodás;

2. az egyházi, iskolai és alapítványi összes ügyek szabályozása és intézése az egész metropolia számára;

3. a metropolita és a metropoliai konsistorium ülnökei megválasztása.

FÜGGELÉK.

A metropolita választás.

155. §. A metropolita- és érsekválasztás céljából a kongresszus 120 követből állíttatik egybe; és az érseki egyházmegye a meghatározott számnak egyik felével, a többi egyházmegye pedig együttvéve másik fele részével járul hozzá; következőleg az egyházmegyék mostani számához képest az érseki egyházmegye 60, az aradi és karánsebesi egyházmegyék pedig 30—30 követet küldenek; akik is a 148. §-ban foglalt módon választatnak. Magában értetik, hogy az érsekségbeliek ez esetben minden választókerületben két-két követet választanak és hogy ha a megelőző kongresszus számára már megválasztott követek működése még meg nem szűnt, csak a még hiányzó szám kiegészítésére történnek új választások.

A metropoliválasztásra így alakított kongresszusban a megyés püspököknek, ha nem követek, nincs szavazatuk a metropolitaválasztásnál.

156. §. A metropolitaválasztó kongresszust ugyanazon szabályok szerint, amelyek a 151. §-ban a rendes kongresszusra nézve vannak megállapítva, a metropoliai konsistorium hívja egybe, legkésőbb három hóval a metropolita halála után.

157. §. A metropolitaválasztásnál következő rendet kell tartani:

1. A választási nap előestéjén délutáni három óraker a zsinat tagjai a főtemplomban egybegyűlnek s a metropoliai konsistoriumból kiküldött biztost küldöttség útján hívják meg az előleges gyűlésre.

Ez megjelenvén, felolvassa a metropolita kimúlására s új metropolita választására vonatkozó iratokat azon felhívással, hogy a következő napra 9 óraker minden tag hozzon annak nevét tartalmazó jegyet, akit metropolitának kíván megválasztatni.

Ezen előkészítési cselekményt a virrasztási szolgálat követi a pünkösti typonk szerint:

2. Következő napon 9 óraker a választó tagok ismét egybegyűlnek a templomban és meghívják a metropoliai biztost; aki is a Szentlélek fel-

hívása után elfoglalja az elnöki széket, s megnyitja az ülést a választási ténynek megfelelő beszéddel, amelyre egy e végre kijelölt kongresszusi tag válaszol. I

3. Ezután a biztos felszólítja a legifjabb tagokat a jegyzői tiszt ideiglenes elvállalására; ezt pedig követi a tagok igazolása s a jegyzők és a három szavazatszedő megválasztása a kongresszusi belső ügyrend értelmében.

4. Ha akár az érsekegyházmegyéből egyrészlől, akár a többi egyházmegyéből másrészlől a fele résznél több választó mutatkoznék, akkor sorsolás után a túlnyomó résznek annyi tagja kizáratik a szavazásból, amennyi a két fél paritása fentartására szükséges.

5. Az elnöki asztal végén egy veder áll, amelyre ama három szavazatvizsgáló oly módon ügyel, hogy minden választó könnyen és sorban közelíthessen hozzá, a választók pedig mindaddig, inig fül nem hivatnak, helyeiken csendesen ülve maradni kötelesek, nehogy a rend megzavartassék.

6. Az előkészületek megtörténtével a főjegyző a lajstrom szerint felhívja a kongresszus tagjait avégre, hogy a betekert szavazatjegyeket sorban és mindvégig félbeszakítás nélkül be tegyék a vederbe.

7. Bevégződvn a jegyek átadása, a biztos megolvassa a vederből kivett jegyeket és más hasonló vederbe teszi azokat.

Ha a jegyek száma nem felel meg a szavazók számának, akkor amazok össze égetéssel megsemmisítettnek s a kongresszus tagjai felszólltatnak, hogy más jegyeket készítsenek s tegyék a vederbe a kiszabott rendben.

8. Ha a jegyek száma összevág a szavazókéval, a metropoliai biztos kiveszi egyenként a vederből, felnyitja, hangosan olvassa a beróttnak nevét s átadja a jegyet a szavazatszedőknek a végre, hogy a három példányban vitt szavazó lajstromba iktassák; a jegyek pedig az asztalon egymásra tétetnek.

9. A szavazatok lajstromba iktatása átvizsgálattik; az eredmény közzététetik s a szavazat jegyek legott elégettetnek a templomban.

10. Ha az első választáskor egy jelölt sem nyert általános szótöbbséget, a biztos szűkebb választást eszközöltet azon kettő között, akik a legtöbb szavazatot nyerték; ha pedig a második és harmadik a megválasztottak közül nyert egyenszámú szavazatokat, a szűkebb választás azon három jelöltre nézve történik, akik a legtöbb szavazatot nyerték.

A szűkebb szavazás ugyanazon módon megy véghez, amely az első választásnál követendő.

11. Ha valamennyi szavazat két egyenlő részre oszlott, a kongresszusi tagok előleges tanácskozmánya után a következő napon új választás történik. Ha a szavazatok ekkor is két egyenlő részre oszlanának, harmadik választás lesz a harmadik napon; és ha ez sem vezetne eredményre, a sors határoz azon kettő közt, akik közt két egyenlő részre oszlottak az összes szavazatok.

12. Akiben a fennebb említett módok valamelyikén a szavazatok általános többsége összpontosult, azt a biztos megválasztott érseknek és metropolitának kiáltja ki.

13. A kongresszus az elnöktől és főjegyzőtől aláirt választási okiratot Ú Felsége elé terjeszti, a megválasztott érsek-metropolitának legkegyelmesebb megerősítése végett.

14. A kongresszus együttmaradva várja a legfelsőbb megerősítési határozat leérkezését.

15. Ennek leérkezte után az új metropolita, ha püspök, a kongresszus részéről legott bevezettetik a metropolitai székbe; ha pedig a metropolitát az egyszerű papok közül választották, akkor a megválasztott a püspöki zsinat kánoni vizsgálatának veti magát alája és érdemesnek talál-

tatván, felavattatik s a metropoliai konsistorium által a metropoliai székbe bevezetetik.

16. Az új metropolita a legfelsőbb megerősítés leérkezte után Ő Felsége előtt teszi le a hűségi esküt.

II. CIKKELY.

A metropoliai konsistorium.

158. §. A metropoliai konsistorium az egész egyháztartománynak legfőbb igazgatási és igazságszolgáltatási közege.

159. §. A metropoliai konsistorium áll: 1. A metropolitából, mint elnökből, 2. a megyés püspökből, 3. bizonyos számú tiszteletbeli ülnökökből, akiket a kongresszus kitűnő egyháziakból és világiakból választ.

Ezt a szakaszt, amely a 170. §-ra is vonatkozik, az 1870-iki egyházi kongresszus 125. számú határozatával a következőleg módosította:

«1. Az inkompatibilitási elv teljes fentartása mellett, szükség esetén és kivételesen megengedtetik, hogy az érseki szentszék ülnökei, az egyes egyházmegyei szentszékek ülnökei közül is választhatók. Ez azonban csak ama megszorítással engedtetik meg, hogy azok az érseki szentszéki ülnökök, akik valamely ügy elbírálásában, mint egyházmegyei szentszéki ülnökök résztvettek, ugyanazon ügynek másodfokú elbírálásában, tehát mint az érseki szentszék ülnökei, nem vehetnek részt.

2. Az egyházmegyék között a paritás elvének a fentartása mellett, az érseki szentszék egyes tanácsaiba a választások a következő módon ejtendők meg. *A)* A szoros egyházi tanácsba: *a)* az erdélyi főegyházmegyéből két papi ülnök; *b)* a karánsebesi egyházmegyéből két papi ülnök és *c)* az aradi egyházmegyéből két papi ülnök választandó. A szoros egyházi tanács tehát hat papi ülnökből áll. *B)* *ki* iskolai tanácsba: *a)* az erdélyi főegyházmegyéből egy papi és egy világi, összesen tehát két ülnök; *b)* a karánsebesi egyházmegyéből egy világi ülnök; *c)* az aradi egyházmegyéből, tekintettel annak a bihari és a bánáti részeire, egy papi és két világi, összesen tehát három ülnök választandó. Az iskolai tanács tehát két papi és négy világi ülnökből áll. *C)* A gondnoki tanácsba: *a)* az erdélyi főegyházmegyéből egy papi és egy világi, összesen tehát két ülnök; *b)* a karánsebesi egyházmegyéből egy papi és egy világi, összesen tehát két ülnök; *c)* az aradi egyházmegyéből két világi ülnök választandó. A gondnoki tanács tehát két papi és négy világi ülnökből áll. *d)* Miután megeshetik, hogy az érseki szentszék egyes tanácsainak rendes ülnökei jelenlegi számuk mellett az üléseken nem vesznek olyan számban részt, hogy az egyes tanácsok határozatképesek legyenek: az egyházi kongresszus minden egyes tanácsba, tekintet nélkül az egyházmegyékre, még hat-hat helyettes ülnököt választ, akik az érseki szentszék elnökének a meghívására, az egyes tanács ülnökei számának a kiegészítése céljából, kötelesek az üléseken megjelenni.

3. Az egyházmegyei püspökök természetes tagjai az érseki szentszék összes tanácsának, azonban nem vehetnek részt a felelősség következtében az érseki szentszékhez került azon ügyek tárgyalásában, amelyek elsőfokulag a vezetésük alatt álló egyházmegyei szentszékek valamely tanácsában intéztettek el.

4. Az érseki szentszék üléseit a szükséghez képest fogja megtartani. Az ülések megtartásának a szabályozását a saját hatáskörében fogja eszközölni. Úgy a teljes, mint az egyes tanácsok üléseinek a határpapját kellő időben fogja az ülnökök tudomására hozni.

5. Azoknak az ülnököknek, akik nem laknak az érsekség székhelyén, Nagyszébenben, az útiköltségek megtérítésén kívül, még 4 firt napidíj jár.

Ezen költségek és díjak folyósítását és kifizetését a gondnoki tanács fogja eszközölni.» |

160. §. Eme konsistorium három tanácsra oszlik, jelesül: 1. a szorosan egyházi, 2. az iskolai és 3. a gondnoki tanácsra.

161. §. Mindenk tanács a hatáskörébe tartozó ügyekben önállólag határoz, a «metropoliai konsistorium» általános címe alatt.

Mindenk tanácsban a metropolita, akadályoztatása esetében pedig a legidősb megyés püspök elnököl.

162. §. Az ülnökök választását bármelyik tanács számára a nemzeti egyházi kongresszus viszi véghez a 116. §-ban az egyházmegyei konsistoriumi ülnökök választására nézve meghatározott módon és az ugyanott kiszabott időre. f

A szorosan egyházi tanácsba hat ülnök választatik a papi rendből kizárólag; az iskolai és gondnoki tanácsba pedig szintén hat-hat ülnök, de egyharmadrészben egyháziakból, kétharmadrészben pedig világiakból.

A vérrokonságból és sógorságból eredő, s a 112. §-ban előadott akadályokat ezen konsistoriumnál is szem előtt kell tartani.

163. §. A metropoliai konsistoriumnál (egyházi tanácsnál) házasságvédő is lesz. <

Egy titkár és a megfelelő kezelő személyzet a jegyzői és mindenmű írásbeli teendőket végzi mindhárom tanácsban.

Lesz végül egy ügyész, aki egyúttal házasságvédő is lehet.

164. §. A titkárt és az ügyészt a metropoliai konsistorium választja összes ülésben, mind a három tanács jelenlévő tagjainak általános szótöbbségével. A házasságvédőt, valamint a kezelőszemélyzetet is a metropolita nevezi ki.

165. §. A 120. §-ban foglalt intézkedések eme konsistorium személyzetére nézve is érvényesek.

166. §. A szorosan egyházi tanács teendői közé tartozik: a fölebbvihető és fölebbvitt ügyek végső eldöntése.

167. §. Az iskolai tanács hivatása: az egész metropoliai tartomány iskolai közös ügyeinek intézése, nemkülönben az egység és egyformaság fentartása a metropoliai iskolai és felekezeti intézményeiben és végül végső eldöntése a tanárok és tanítók fegyelmi ügyeinek, amelyek az egyházmegyei konsistorium iskolai tanácsától fölebbeztettek.

168. §. A gondnoki tanács hivatását azon alapok kezelése képezi, amelyek a metropoliahoz, mint ilyenhez tartoznak.

Az egyházmegyei gondnoki tanácsra vonatkozó intézkedések ezen tanácsra nézve is zsinórmértékül szolgálnak.

169. §. Mindenk tanács szavazattöbbséggel határoz. A szorosan egyházi tanácsban legalább hat tag, a másik kettőben pedig az elnökön kívül legalább négy-négy tag jelenléte szükséges.

170. §. A metropoliai konsistorium összes ülése a külön tanácsok valamennyi tagjából áll; amennyiben ezek a részvételben távollétüknél, vagy más oknál fogva gátolva nincsenek.

Az összes konsistorium megválasztja a titkárt és ügyészt és megteszi a szükségeseket a nemzeti egyházi kongresszus egybehívását, s a kongresszusi követek választását illetőleg. (Ez a szakasz a 159. §-ra vonatkozólag hozott 1870-ik évi kongresszus 125. számú határozatával módosított, I. 159. §-nál.) i

III. CIKKELY.

A püspöki zsinat.

171. §. A püspöki zsinat a püspökök gyűlése a metropolita elnöklése alatt, amelyben egyházi, lelki, hitelvi és hitágazati ügyek tárgyaltnak.

172. §. A metropolita köteles évenként egybehívni a püspöki zsinatot; a püspökök pedig kötelesek részt venni benne.

173. §. A püspöki zsinat határozatainak érvényességére szükséges, hogy a metropolitától legyen egybehíva és a püspökök résztvegyenek benne.

174. §. A püspöki zsinat teendői:

1. Kánoni vizsgálat alá veszi az egyházmegyei zsinat által püspöknek választottat; (

2. tárgyal mindennemű hitelvi, szentségi és szertartási kérdéseket és megoldja a pozitív kanonok értelmében;

3. tanácskozik és határoz a metropoliai papság és nép vallásossága és erkölcsössége érdekében;

4. tanácskozik a hittani és neveléstani intézetek fölött, ezek célja és a bennök előadandó tudományok előmozdítására;

5. tanácskozik azon egyének képessége fölött, akik papi állásra készülnek és erről jelentést tesz a nemzeti egyházi kongresszusnak is avégre, hogy az e részben szükségesek, az egyházkormányatnak és a hívek népének kölcsönös beleegyezésével eszközöltessenek;

6. öröködik az egyház autonómiája fölött s védi azt bármely kísérlet ellenében, amely az egyház békéjét és szentségét fenyegethetné.

VÉGSŐ FÜGCCELÉK.

175. §. Hivatalos nyelv minden egyházi, iskolai és alapítványi ügyben, az 1868: 9 t.-c. 9-ik §-a, úgyszintén az 1868: 44. t.-cikk illető rendeleteinek épségben tartása mellett, valamint benn, úgy kifelé is, a román nyelv.

176. §. Eme szervezési szabályzat formaszertinti közzététele után azonnal hatályba lép. i

Midőn vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterünket ezen határozatok foganatosításával megbízzuk, különös akaratunk, hogy a görög keleti egyház ügyeire nézve Minket illető legfelsőbb felügyelési jog teljes mértékben megóvassék, valamint az oktatásügyi törvényhozás joga is épségben fentartassék.

Kelt Schönbrunnban, ezernyolcszázhatvankilencedik évi május hó huszonnyolcadikén.

(P. H.)

Ferenc József, s. k.

Br. Eötvös József, s. k.

Ezt a «Szervezési Szabályzatot az 1903-iki kongresszus, 79-ik számú határozatával a következőleg egészítette ki:

«A képviselési és a közigazgatási egyházi testületekben, az illető testület elnöke és tagjai a következő esetekben nem vehetnek részt az ügyek tárgyalásában és az azokban hozandó határozatokban:

a) A saját ügyeiben, vagy olyanokban, amelyekből hasznot vagy kárt vár;

b) azoknak az ügyeiben, akikkel bezárólag a vérrokonság IV-ik, vagy a sógorság II-ik fokában áll;

c) fogadott szüleinek, vagy fogadott gyermekeinek és a gyámsága vagy a gondnoksága alatt állók ügyeiben;

d) azokban az ügyekben, amelyekben mint tanú, vagy mint meghatalmazott, vagy mint szakértő szerepelt;

e) az olyan megfélebbezett vagy hivatalból felterjesztett ügyekben, amelyeknek az eldöntésében, mint valamelyik alsóbb fokú hatóság tagja vett részt.»

II.

A magyarországi görög keleti román egyház fontosabb szabályrendeletéi.

A görög keleti román egyháznak a következő fontosabb szabályrendeletei vannak:

A) A plébániák szervezésére,- rendezésére és betöltésére vonatkozó szabályrendelet.

B) A fegyelmi ügyekben való bíraskodási rendtartásról szóló szabályrendelet.

C) Az egyházgondnoksági ügyekre vonatkozó szabályzat.

A) A plébániák szervezésére, rendezésére és betöltésére vonatkozó szabályrendelet.

A Szervezési Szabályzat alapeszméinek megfelelőleg, a plébániák szervezésénél, rendezésénél és betöltésénél a következő szabályok állapítanak meg: •

I. A plébániák rendezése.

1. §. Minden egyes politikai községben rendszeren csak egy plébánia van, egy plébánossal, egy plébániai zsinattal, egy plébániai bizottsággal és egy plébániai gondnoksággal. Ha azonban valamely politikai községben a hívők lelki szükségleteinek az ellátása vagy a helyi körülmények több lelkész alkalmaztatását igényelné, úgy ott több plébánia rendszeresíthető.

2. §. A meglévő plébániákat nem lehet feloszlatni.

3. §. Önálló plébániákká alakulhatnak: a) a leányplébániák, ha híveiknek száma meghaladja a 100 lelket; ha az anyaplébániából a plébános akár az anyaplébániában lévő hívők nagy száma miatt, akár, mert az anyaplébániától a távolság meghaladja az 5 klm-t, nem képes ellátni a leányplébániában a hívők lelki szükségleteit; a leányplébániák ezen esetekben kötelesek a plébános fentartásához az összes szokásban levő és összeirt jutalékokkal hozzájárulni; b) azon egyházi községek, amelyeket a görög keleti román egyház hívői telepítés útján, bányá, gyári és más vállalatoknál alkalmazott munkások között létesítenek, vagy ha a görög keleti román egyházba más fclekezetekből nagyobb mérvű áttérések történnek. I

4. §. Ha egy plébániában több lelkész van, azok hetenként sorban végzik a nyilvános egyházi szolgálatokat; több templommal bíró községekben pedig, a lelkészek a bevett szokáshoz mérten, a templomokat illetőleg, az egyházi szolgálatban sorban váltják fel egymást. A többi lelkészi szolgálatokat illetőleg, minden egyes lelkész a saját hívőinek szükségleteit teljesíti; ott pedig, ahol a hívők nem volnának a lelkészek között felosztva, az összes szolgálatok hetenként felváltva teljesítendők.

5. §. A plébániai hivatalt kifelé a plébániai zsinat elnöke képviseli. Ha egy plébániában több lelkész van, a plébániai hivatalt a szolgálatban legidősebb plébános vezeti; az esperességi plébániákban pedig maga az esperes. Ha a szolgálatban legidősebb plébános, nem képes az ezen hivattal járó ügyeket vezetni, az egyházmegyei szentszék, — az esperes véleményezése után, — a plébániai hivatal vezetőjéül és a plébániai zsinat elnökéül a plébániából jelöl ki egy másik lelkészt; ezen esetben az a lelkész, a plébániai bizottságnak természetes tagja lesz.

A plébániai hivatalt vezető plébános azon teendőkért, amelyeket ifyen minőségben teljesít, élvezi a plébánosi lakást, annak hozzátartozosá-

gaival, ennek hiányában pedig esetleg ennek megfelelő tiszteletdíjban részesülhet.

6 §. A plébános, aki a zsinat elnöke, felelős azért, hogy a plébániai zsinat a meghatározott időben összehívassék, felelős annak vezetéséért, a zsinaton betartandó rendért, továbbá azért, hogy a plébániai bizottság, az új bizottság és gondnokság megválasztása után, legkésőbb 8 napon belül egybehívassék, hogy ezek megalakuljanak, hogy szolgálatba lépjenek és hogy rendesen működjenek. Hasonlóképpen felelős a népösszeírás pontos vezetéséért, a kondika, az anyakönyvek és a plébániai bizottság és a zsinati jegyzőkönyvek vezetéséért, továbbá az egyházi hatóságoktól vett rendeleteknek a kiszabott határidőn belül való végrehajtásáért és a plébániai irattárnak és annak az összes tartozékainak a rendbentartásáért.

7. §. Ha egy községben csak egy lelkész van és az, a bebizonyosodott fogyatékoságainál fogva, egymaga képtelen a plébániai hivatal vezetésére vagy ha az illető plébános egyúttal esperes is és mint ilyen, nem vezetheti egyedül a plébániai hivatalt: úgy az illető plébános kérelmére, azon esetben, ha a megfelelő illetmények is megvannak, melléje időleges segédlelkész adható, az esperes-plébános mellett azonban csak egy állandó segédlelkész állás szervezhető. Az időleges segédlelkésznek meg kell lennie, az illető plébániára jogosító képesítésének és megválasztása a Szervezési Szabályzat 7., 9., 13. és 23. §-ainak rendelkezései szerint történik; ha azután az illető plébánia megüresednék, úgy az időleges segédlelkész, minden választás nélkül lesz az illető plébánia plébánosa. Bármely segédlelkész megválasztása előtt, az egyházmegyei szentszék, az illető plébániai zsinat meghallgatása után, megállapítja a plébánossal egyetértőleg, a plébános és a segédlelkész közötti viszonyt, valamint mindkettőjükre nézve a javadalmak arányát, úgy, hogy az mindkettőjükre nézve a legmegfelelőbb legyen. Rendkívüli esetekben, mikor a lelkész hivatalának vezetésére képtelen és ez a szentszék által is megállapíttatik: a plébániai zsinat jogosítva van segédlelkészt kérni a plébános hozzájárulása nélkül is.

8. §. Azon egyházmegyékben, amelyeknek nyugdíj- vagy segélyalapjaik vannak, az elaggott plébános a nyugdíjalap szabályzatai értelmében kérelmezheti nyugdíjaztatását, illetőleg a szentszék hivatalból és fegyelmi úton is jogérvényre emelkedett Ítélet által is nyugdíjazhatja.

II. A plébániai zsinat tagjai névjegyzékének igazolása.

9. §. A Szervezési Szabályzat 6. §-a értelmében, minden egyes plébániákban, a plébániai zsinat tagjainak a száma, egy hivatalos összeírásban állapíttatik meg, amely «A plébániai zsinat tagjai névjegyzéké»-nck nevezetik. A zsinati tagok összeírását a plébániai hivatal vezetője készíti el és a plébánosi bizottság minden iskolai év végén a plébániai hivattal egyetértőleg igazítja ki és a templomban legalább is 8 nappal^ a legközelebbi rendes zsinat megtartása előtt, hirdettetik ki. A tagok névjegyzékének összeállítására ellen való felszólalások, azon oknál fogva, hogy valamely jogosult nem lett felvéve, vagy valamelyik jogosulatlan fel lett véve, a legközelebbi rendes zsinaton írásban vagy szóval tételnek meg. A plébániának, illetőleg a leányegyháznak minden egyes tagja jogosítva van úgy a saját, mint mások érdekében, illetőleg ellenében óvást tenni. A plébániai zsinatnak, a plébániai zsinat tagjainak névjegyzékét megállapító határozata ellen, 14 napon belül az egyházmegyei szentszékhez lehet felfolyamodással élni; ez a felfolyamodás azonban nem akadályozza meg a névjegyzék életbeléptetését. A szentszéknek, a plébániai zsinat tagjai névjegyzékének ügyében hozott határozata ellen, felebbeszésnek nincs helye. A rendes zsinatnak első tárgya, a zsinat tagjai névjegyzékének a megállapítása, ez a zsinat jelen-

létében hitelesítették és az elnök és jegyző aláírja és azonnal alkalmazásba lép és érvényes a legközelebbi rendes zsinatig. Az eredeti névjegyzék a plébániai hivatalban őriztetik és bármilyen hivatalos használatra csak hiteles másolatban adatik ki. A zsinat elnök-plébánosnak ezen rendelkezések figyelmen kívül való hagyása, feyelmi vétséget képez.

III. A plébániák betöltése.

10. §. A plébániák megüresednek: *a)* a plébánosnak elhalálózása, *b)* hivataláról való lemondása, *c)* más plébániába való távozása, *d)* elmozdítása, *e)* hivatalától való megfosztása és *f)* nyugdíjaztatása által.

11. §. A plébános elhalálózása esetére, a plébániai bizottság elnöke vagy jegyzője, vagy a legidősebb gondnok, azonnal jelentést tesz erről a kerületi esperesnek, aki az elhalt plébános temetésén személyesen köteles megjelenni vagy akadályoztatása esetén más lelkeszszel köteles magát helyettesíteni. A temetési szertartás befejezése után vagy a következő napok egyikén, az esperes, illetőleg annak helyettese, a plébániai bizottság jelenlétében, az elhalt plébánosnál lévő és az egyház vagyonát képező tárgyakat, valamint a plébániai hivatalhoz tartozó tárgyakat átveszi és leltár mellett átadja a plébánia adminisztrátorának. Ha az elhalt, a bizottságnak elnöke volt, akkor ezen alkalommal választatik meg a bizottságnak elnöke is. Ennek a leltárnak egy példánya az egyházmegyei szentszékeknek terjesztetik be. Megállapítja, hogy az elhalt plébános maradt-e és mennyivel adósa az egyházi pénztárnak, azután mennyivel tartozik a plébániai földek után fizetendő adóba és adóegyenértékbe, a püspöki sidoxiába és az esperesi járulékokba vagy más járulékokba? Miután az ilyen adósságok megállapítottak, megteszi a kellő intézkedéseket, hogy ezeknek biztosítása, illetőleg törlesztése, a lelkész hagyatékából fedeztessenek, hagyaték hiányában pedig, a plébánia üresedése alatt befolyt jövedelem diszponibilis részéből fiztessenek ki. Az esperes, a plébános nélkül maradt plébániának adminisztrálásával, a szomszédos lelkészek közül egyet biz meg, amíg a szentszék másképpen nem intézkedik Végül a plébániai bizottság, a megüresedett helynek betöltéséről is határoz. A plébániai bizottság jegyzőkönyve az egyházmegyei szentszékhez legkésőbb 10 nap alatt terjesztetik be.

12. §. Az elhalt plébános után maradt özvegy és kiskorú árvák 6 hónapig maradnak a plébániai lakásban és a plébános halála után egy teljes évig élvezik a plébánia jövedelmének a felét. A nagykorú, valamint önálló örökösök nem tarthatnak igényt a plébánia jövedelmére.

13. §. Bármely módon üresednek is meg valamely plébánia, az 6 hónap alatt betöltendő.

14. §. Azon megüresedett plébániák, amelyek elkerülhetetlen akadályok miatt a rendes időben nem volnának véglegesen betölthetők, az illető esperes meghallgatása után, az egyházmegyei szentszék által kirendelt lelkészek által fognak adminisztrálni, köteles lévén a szentszék, az ilyen kivételes esetről a legközelebbi egyházmegyei zsinatnak megindokolt jelentést tenni.

15. §. Megállapított jövedelmeknek tekintendők: *a)* a plébánosnak évi fizetesképpen adott készpénz; *b)* a plébániai ház, udvar és kert, valamint a párbér és a plébániai föld utáni jövedelem; ezek a jövedelmek az utolsó öt év jövedelmeinek középszámítása alapján mind pénzben állapíttatnak meg; *c)* a szokásos stolaris jövedelem, ugyancsak az utóbbi öt év jövedelmének középszámítása alapján; *d)* a terményekben való illetmények és pedig: gabonaneműek (bér, véka) fa, só és egyébek, amelyeket bizonyos alkalmaknál szokás a lelkésznek adni, amelyek szintén az utolsó öt év jövedelmeinek középszámítása alapján vétetnek fel. Minden más lelkési jövedelmek, bizonytalan mellékjövedelmeknek tekintetnek és nem vétetnek a rendes jövedelmek közé. Azonban ezen esetleges

jövedelmeket is meg kell állapítani és a szentszékek által lesznek rendezendők minden egyes plébániának a körülményeihez képest. Az egyházmegyei szentszékek kötelesek a fölött őrködni, hogy a megállapított lelkészi jövedelmek semmiképpen ne csökkenjenek.

16. §. A plébániák, a lelkek számaránya és topográfiai viszonyuk szerint, a következőleg osztatnak fel: *a)* I. osztályú plébániák lesznek azok, tekintet nélkül a lelkek számára, amelyek a városokban és az esperesi székek központjában vannak, továbbá azok, amelyek a vidéki községekben vannak és hívőiknek száma meghaladja az 1200 lelket; *b)* II. osztályú plébániák lesznek mindazon vidéki községekben levők, amelyek hívőinek száma meghaladja a 600 lelket; *c)* III. osztályú plébániák lesznek az egyházközségekben lévő többi plébániák.

17. §. Az I. osztályú plébániákra pályázhatnak mindazok a lelkészek és végzett papnövendékek, akik a gimnázium vagy a reáliskola 8 osztályát elvégezték és érettségi vizsgálatot tettek és a lelkészi képesítő vizsgálaton «kitűnő» eredménnyel képesítették. A II. osztályú plébániára pályázhatnak mindazok a végzett papnövendékek, akiknek legalább nyolc középiskolai osztályuk van és a lelkészi képesítő-vizsgálaton általános «jó» eredménnyel képesítették. Ha az először meghirdetett pályázatra, nem pályáznak olyan jelöltek, akik a gimnázium vagy reáliskola 8 osztályát elvégezték és akik általános «jó» eredménnyel tették le a képesítő vizsgálatot, akkor másodszor új pályázat hirdetik és a II. osztályú képesítéssel bírók hiányában, a III. osztályú képesítéssel bíró jelöltek is jelöltetnek. A III. osztályú plébániákra pályázhatnak olyan végzett papnövendékek, akiknek legalább 6 középosztályuk van vagy pedig 4 középosztályuk és emellett van még tanítói oklevelük, ha a lelkészi képesítő vizsgálatot letették. Azon lelkészeket, akiknek nincsen meg a közvetlen magasabb osztályú plébániához szükségesítő képesítésük, de akik az egyházi kulturális téren tényekben megnyilvánuló buzgalmuk, valamint szellemi és erkölcsi képességeik által kitűntek: az egyházmegyei szentszék méltóknak és jogosítottaknak nyilvánítja arra nézve, hogy a közvetlen magasabb osztályú plébániákra pályázhassanak. Ilyen előléptetési határozatok respektálása más szentszékre nem kötelező. Az egyházmegyei szentszékek, az illetékes esperesi zsinatok meghallgatása után, az egyházmegyéjükben levő összes plébániákat javadalmazás után osztályozzák, összeállítván egy általános összeírást, amely a szentszéknel őriztetik, míg a kerületben levő plébániák hivatalos kimutatása, az esperességi hivataloknak küldetik meg megőrzés végett. Az újonnan létesült plébániák létesítésük alkalmából osztályoztalak. A hivatalos kimutatás 10 évről 10 évre igazittatik ki.

18. §. Valamely állás betöltése végett meghirdetett pályázatban kitüntetendő, hogy a plébánia mely osztályhoz tartozik; azután hogy azzal az állással minő jövedelem és legalább megközelítőleg minő javadalmak járnak. A plébániai bizottság jegyzőkönyve, amelyben a pályázati feltételek megállapítottak, a pályázat közlése előtt, az egyházmegyei szentszékhez, mint ellenőrző hatósághoz küldendő be. A pályázatok az illető egyházmegyének hivatalos lapjában tételnek közzé, amelyekben a pályázatot illetőleg, legalább is 30 napi határidő tűzetik ki. A pályázat határideje, a pályázatnak a lapban közölt első megjelenésétől számitatik. A később érkezett pályázati kérvények nem vétetnek figyelembe. A plébániák betöltésére vonatkozó pályázatokat, a plébániai bizottságok az illetékes esperessel egyetértőleg készítik el és teszik közzé. Ha a bizottság és az esperes között a pályázati feltételeket illetőleg nézeteltérés forogna fenn, a pályázatok eldöntés végett, az egyházmegyei szentszékhez terjesztetnek, amelyeket esetleg az egyházmegyei szentszék hivatalból tesz közzé.

19. §. A Szervezési Szabályzat 13. §-a értelmében felszerelt pályázati kérvények, az illetékes esperesnek küldendők, aki miután azokat

beiktatta, a következő rovatokkal ellátott jegyzékbe vezeti: folyó szám, a beérkezés napja, a pályázó neve, jellege és lakása, esetleges lelkészi és tanítói minőségben eltöltött szolgálatai, a pályázati kérvényhez csatolt mellékletek száma és a megjegyzések. A Szervezési Szabályzat 13. és 23. §§-ai értelmében, ezen névjegyzék alapján állítja össze a plébániai bizottság a jelöltek névjegyzékét. A pályázók ebbe a jegyzékbe nem kérvényeik beérkezésének, hanem képesítésük és érdemeik sorrendjében vétetnek be. Azok, akiknek nincsen meg az illető plébániára szóló képesítésük, ezen jegyzékbe nem vehetők fel. Az esperes és a plébániai zsinat által aláírt jelölési névjegyzék, a bizottság üléséről felvett jegyzőkönyvvel együtt a plébániai választó zsinatnak mutattatik be. Ha a jelölési névjegyzék összeállítását illetőleg, az esperes és a plébániai bizottság között nézeteltérés támad, a választás elhalasztatik és az iratok döntés végett a szentszékhez terjesztetnek fel. Képesített jelöltek hiányában szintén elhalasztatik a választás és a plébániai bizottság üléséből jelentés tételük az egyházmegyei szentszékhez, amely határozni fog az utólagos intézkedések megtétele felett.

20. §. A pályázat kihirdetésétől kezdve, a plébániai választó zsinatot 8 nappal megelőző időközben, a pályázók az esperesnek a tudtával, bemutatkozhatnak a templompan és ott énekelhetnek, misézhetnek és egyházi beszédet tarthatnak, a választás megejtésénél azonban nem lehetnek jelen. A pályázóknak szigorúan meg van tiltva, hogy személyesen vagy mások által megvesztegető eszközökkel befolyásolják a választókat. Ha ilyen befolyásolás bebizonyul, az illető pályázó, ha meg is választatnék, amellet, hogy választása megsemmisítették, nem áll jogában, hogy azon plébániára újból pályázhasson; ha az illető pályázó más esetben is ilyen eszközökkel befolyásolná a választókat, ugycgyszermindenkorra elveszti azt a jogát, hogy az érseki provinciában valamelyik plébániára pályázhasson. Azok a hívők, akikre rábizonyul, hogy a megvesztegetésben bűnrészesek, az aktív és a passzív választói joguk elvesztésével büntetettnek.

21. §. A plébániai választó zsinat, a Szervezési Szabályzat 7., 8., 9. és 13. §-okban előírt utasítások betartása mellett, a pályázati határidő eltelte után legkésőbb 14 nappal tartandó meg. Ettől való eltérés csak az egyházmegyei szentszék hozzájárulása által történhetik.

22. §. A zsinat, amely az isteni tisztelet befejezése után következik, a saját kebeléből két bizalmi férfit és egy jegyzőt választ, akik az elnöki asztalnál foglalnak helyet. Ezután felolvastatnak a választást megelőző összes iratok. A választás előszóval történik, még pedig a szavazók ama sorrendjében, amiként azok a plébániai zsinat tagjainak névjegyzékébe fel vannak véve. Egy választó csak egy jelöltre szavazhat. Az előszóval történt szavazásnál, minden egyes szavazó neve után, annak a pályázónak a teljes neve íratik a jegyzőkönyvbe, akire az illető választó szavazott. A jelölt nevére vonatkozó rövidítések vagy utalások nincsenek megengedve. Titkos szavazás csak akkor rendelhető el, ha a plébániai zsinatnak annyi tagja kívánná azt, ahány rendes tagja van az illető plébániai bizottságnak. A szavazási bárcák, a szavazatszedés bevégezése után egy borítékba záratnak és a jegyzőkönyvhez csatoltatnak. Az azon egyénekre leadott szavazat, akik nincsenek jelölve, érvényteleneknek tekintetnek. A szavazás folyton tart mindaddig, amíg jogosult választók jelentkeznek. Ha 5 perc elmúlik anélkül, hogy új választó jelentkezne, a szavazás lezáratik. A szavazás befejezése után az elnök, a bizalmi férfiak ellenőrzése mellett összeszámolván a szavazatokat, az elnök, a szavazatok abszolút többségét nyert jelöltet megválasztott plébános, illetve segédlelkésznek jelenti ki és miután a választási eredmény a jegyzőkönyvbe bevezettetett, a jegyzőkönyv az ülésben felolvastattatik és hitelesítették, azután az elnök, a jegyző és a bizalmi férfiak aláírják. Ha egyik jelölt sem nyerte el a szavazatok abszolút többségét, akkor

szűkebb választás eszközöltetik a két legtöbb szavazatot nyert jelölt között; és ha ez esetben mindketten egyenlő szavazatot kaptak, az elnök szavazata dönt. A választó zsinaton kizárólag, csakis a választásra vonatkozó ügyek tárgyalhatók. Az az elnök, aki más ügyek tárgyalását is engedélyezné, szabálytalan vezetésért, felelősségre vonatik.

23. §. A választási ügyiratok, a felebbezés bejelentésére fentartott 14 napi határidő letelte után, legfeljebb 8 nap alatt felülvizsgálat végett az esperességi széknek terjesztendő be. Ha az esperességi szék megsemmisíti a választást, erről az illető érdekelték értesítendő. Az értesítés után, a felebbezésre előírt 14 napi határidőt be kell várni. Az esperességi szék határozatának jogerőre emelkedése után, illetve a felebbezés beérkezése után, a választási ügyiratok az egyházmegyei szentszéknek terjesztetnek be. Az egyházmegyei szentszék határozata ellen tárgyi felebbezésnek nincs helye, azonban alaki hibákért, azaz, ha az eljárási szabályzatok be nem tartottak volna, az érdekelt felek, a 14 napi határidő alatt semmisségi panaszszal fordulhatnak az érseki szentszékhez. Felebbezés esetén az egyházmegyei szentszék határozata felfüggesztetik. Az érseki szentszéknek a felebbezést legfeljebb 3 hónap alatt kell elintéznie. t.

24. §. Miután a szentszék, a választási eljárást felülvizsgálja, illetve helybenhagyja, erről az érdekelt felek okmányaik visszacsatolása melleit az esperes útján értesítendő. A szentszék a választási ügyiratokat, kánoni eljárás céljából a püspöknek terjeszti be. A megválasztott és megerősített jelölt, a megerősítési határozatnak kézbesítésétől számított 3 hónap alatt köteles elfogadni és elfoglalni azon állást, amelyre pályázott. Ha a megválasztott ezen rendelkezést nem tartaná be és ezt nem tudná a szentszék által is elfogadott okokkal indokolni, az illető plébánia megüresedettnek nyilváníttatik. A szentszék emellett, hogy a megválasztott jelöltet a plébániának a választással okozott költségek megtérítésében marasztalja el, a felmerült körülményekhez képest, fegyelmi utón valamelyik alap javára fordítandó pénzbírsággal is büntetheti.

25. § Ha a választás megerősítették és ha a megválasztott ellen nem forog fenn kánoni kifogás: ha az illető megválasztott inég nem lelkész, úgy a püspök felszenteli és kánoni investitúrával látja el, a kerületi esperes pedig legfeljebb 30 nap alatt a plébániába beiktatja. Az új plébánosnak, a beiktatás napjától kezdve, a 12. §-ban foglalt megszorításokkal, a megválasztott hivatalával járó összes jövedelmekhez joga van.

26. §. A hivatalba való beiktatás alkalmából, az esperes a plébániai bizottsággal együtt, a plébániai irattáráról és vagyonáról, amelyeket a lelkész használatra és megőrzésre átvesz, három egyenlő példányban kiállított leltárt készít. Ezen példányok közül az egyik, a plébániai irattárban, a második az esperességi irattárban, a harmadik pedig az egyházmegyei szentszék irattárban őriztetik. Az esperes a beiktatásról a szentszéknek köteles azonnal jelentést tenni.

27. §. A plébániai egyházakban diákonusi (szerpapi) állások csak azon feltétel mellett szervezhetők, ha a diákonusok (szerpapok) megfelelő jövedelemről biztosíttatnak, vagy pedig, ha a megválasztandó diákonusnak (szerpapnak) az illető községben olyan összeférhető állása van, amely existenciáját különben is biztosítja. A diákonusoktól a lelkészi előírt kérésítés kívántatik meg.

IV. A lelkészeknek viszonyossága.

28. §. Ha egy hitközségben csak egy plébános van, úgy az egyházi törvényekben előírt összes kötelezettségeket, a saját felelősségére az vezeti. Ezen kötelezettségek az illetőnek, a plébániai hivatalba való beiktatása napjával kezdődnek és addig az ideig tartanak, amíg ezen hivalt viseli.

29. §. Ahol a plébánosnak állandó betegeskedése vagy aggkora miatt segédlelkész van, az, a plébánosnak a felelősségére és rendeletére, az összes lelkészi szolgálatokat teljesíti. A plébániai hivatalt azonban csak azon esetben vezetheti, ha erre a szentszék külön határozatban feljogosította.

30. §. A plébániai irattár, az egyházi anyakönyvek és pecsét a plébános felügyelete alatt állanak. Ettől a rendelkezéstől eltérésnek csak ott van helye, ahol a plébános fel van függesztve, amely esetben a második plébánosnak vagy a segédlelkésznek, illetőleg a plébánosi adminisztrátornak adatnak ezek át.

31. §. Ha egy hitközségben több lelkész van, ami csak ezen szabályzatnak 1. §-a értelmében engedhető meg, a plébániai zsinatban, ezen szabályzat 5. §-ában foglalt intézkedések betartása mellett, az elnöki tisztelet, a szolgálatban legidősebb lelkész látja el.

32. §. Ott, ahol az esperes egyszersmind helybeli plébános is, a vezető plébános összes jogait, a lelkészi szolgálati évekre való tekintet nélkül, az esperes, illetőleg — amennyiben az illető hitközségben laknék, — az esperesi adminisztrátor gyakorolja.

33. §. A plébániai hivatal belső ügymenete egy, az érseki szentszék által kiadandó utasítás szerint lesz szabályozva.

34. §. Az összes szabályrendeletek, valamint az egyházmegyei zsinatok, a nemzeti egyházi kongresszus és az érseki szentszék által hozott összes határozatok, amelyek ezen szabályzattal ellentétben vannak, joghatályukat veszítik.

35. §. Ezen szabályzat 1907. évi január 1-én lép életbe.

124/1906. kongresszusi szám. Ezen szabályrendelet megszavaztatott, a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekség nemzeti egyházi kongresszusának, 1906. évi október 20-án megtartott ülésében.

*Melianu János, s. k. Voileanu Máté, s. k.
érsek és raetropolita. a kongresszus főjegyzője.*

B) Szabályrendelet a fegyelmi ügyekben való bíraskodási eljárásról a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekségben.

I. FEJEZET.

A fegyelemnek alávetett személyek.

1. §. A jelen szabályzat kiterjed mindazon személyekre, akik egyházi, iskolai és alapítványi tisztségekkel vannak megbízva, kivéve a püspököket és a zárdabeli szerzeteseket, akiknek fegyelmi ügyeit a püspöki zsinat szabályozza. Ez a jelen szabályrendelet kiterjed továbbá a pap- és tanítójelöltekre is.

A) A fegyelmi kihágások.

2. §. A fegyelmi vizsgálat elrendeltetik: *a)* a hivatali teendőknél hanyag ellátása és a köteleességek teljesítésében tanúsított engedetlenség; *b)* a hivatalos teendők körül elkövetett szabálytalanság; *c)* a rend és az illem ellen elkövetett kevésbé súlyos esetek; *d)* a civódások keresése és az egyenetlenkedésekre való bujtogatás; *e)* a felebbvalókkal és az egyházi hatóságokkal szembeni kifakadások és illetlen kifejezések; *f)* azon határozatoknak jóváhagyás előtt való végrehajtása esetében, amelyek a felettes hatóságok által előzetesen jóváhagyandók.

B) *Fegyelmi vétségek.*

3. §. *a)* Az egyházzal szembeni hűtlenség; *b)* az egyházi tanok, kánonok, törvények, rendeletek és szokások figyelmen kívül való hagyása és ócsárlása; *c)* olyan tettek, amelyek ellentétben állanak az érvényben lévő törvényekkel, kánonokkal, szabályrendeletekkel és rendeletekkel;

d) olyan tények, amelyek ellentétben állanak a közérkölcsiséggel; *e)* olyan családi élet folytatása, amely ellentétben áll a közérkölcsiséggel és az egyház tanaival; *f)* a hivatalos köteleességek megrögzött nem teljesítése és a hivatalnak teljes elhanyagolása; *g)* a hivatalnak önkényű és igazolatlan elhagyása; *h)* a hivatalos köteleességek megszegése, valamint megvesztegetések és sápolások folytán elkövetett hivatali visszaélések; *i)* megrögzött engedetlenség és a felebbvalókkal szembeni illetlen magaviselet; *l)* az egyházi, az iskolai és az alapítványi vagyon szabálytalan kezelése és azoknak elidegenítése; *m)* az egyházi fők és felebbvalók, az egyházi testületek, intézmények és közegek ellen elkövetett denunciaciók és rágalomok; *n)* az egyház integritása és alkotmánya elleni összeesküvés és közreműködés; *o)* a választásoknál elkövetett megvesztegetések és az azokban való bűnrészesség; *p)* a hivatalos titok megsértése; *r)* olyan erkölcstelen és botrányos magaviselet, amely alkalmas arra, hogy a terhelt hivatalos állását kompromittálja; *s)* olyan lelki vagy testi képtelenség, amely folytán az illető nem képes betölteni hivatalát; *t)* büntettek vagy diffamáló vétségek, amelyek miatt a polgári vagy a katonai bíróságok jogérvényesen elítélték az illetőt.

C) *A fegyelmi büntetések.*

4. §. A 2. §. *a)–f)* pontjai alatt felsorolt kihágásokért fegyelmi eljárási nélkül, rendeleti úton, a következő büntetések szabhatók ki: *a)* megintés; *b)* Írásbeli megdorgálás; *c)* pénzbüntetés 100 koronáig.

5. §. A 3. §. *a)–t)* pontjai alatt felsorolt vétségekért a következő büntetések szabhatók ki: *a)* pénzbüntetés 600 K-ig, amely behajthatatlanság esetén a hivataltól és egy időre, a pénzbüntetésnek megfelelő javadalom egy részétől való felfüggesztésre változtatik át; *b)* a hivataltól és az egész javadalomtól, vagy a javadalom egy részétől egy bizonyos időre való felfüggesztés; *c)* egy bizonyos időre a hivataltól és az' egész javadalomtól való felfüggesztés, amely a zárdába való internálással súlyosbított; *d)* az általa elfoglalt hivatalból és állásból való letétel és elmozdítás; *e)* laz egyházi vagy az iskolai szolgálatra hivatott jelöltek kebeléből való időleges vagy végleges kizárás; *f)* az egyházi testületekből való időleges kizárás; *g)* feltétlen hivatalvesztés, amely által az illető elveszti azt a jogát, hogy az érsekségben egyházi, iskolai vagy alapítványi állást tölthessen be; *A)* a hivatalos jellegtől és a nyugdíjtól egyszer és mindenkorra megfosztás.

D) *A büntetések alkalmazására és a vizsgálat elrendelésére jogosított egyének.*

6. §. A 2. §-ban felsorolt kihágások, a 4. §-ban felsorolt büntetésekkel fegyelmi vizsgálat nélkül, rendeleti úton sújthatók.

7. §. Az esepres, alantasait, a 2. §. *a)* és *b)* pontjaiban felsorolt kihágásokért a 4. §. *a)* és *b)* pontjaiban felsorolt büntetésekkel és az annak a *c)* pontjában felsorolt pénzbüntetéssel, de csak 20 K-ig sújthatja.

8. §. A 4. §-ban felsorolt büntetéseket rendeleti úton az egyházmegyei szentszék, sürgősség esetében pedig, annak elnöke is alkalmazhatja.

9. §. A rendeleti úton alkalmazott büntetésekkel szemben jogorvoslatnak nincsen helye.

10. §. Ha valaki három éven belül rendeleti úton háromszor volt

kihágásokért megbüntetve és ezen idő alatt újból hasonló kihágásokat követett el, úgy ezúttal ellene vétségért indítandó meg a fegyelmi eljárás és az 5. §-ban felsorolt büntetésekkel sújtandó.

11. §. A 3. §-ban felsorolt vétségek miatt fegyelmi vizsgálatot indíthat: *a)* a kezelő és irodai személyek ellen, az illető hivatal elnöke; *b)* az egyházmegyei szentszék vagy annak elnöke a joghatósága alá tartozó összes közegek, tisztviselők és egyének ellen; *c)* az érseki szentszék vagy az érsek, az érseki szentszék ülnökei és tisztviselői ellen.

E) Az elévülés.

12. §. A 2. §-ban felsorolt kihágások elévülnek, ha azok elkövetési napjától, illetve az illetékes hatóság tudomására való juttatásától 3 hónap múlt el.

13. §. A 3. §-ban felsorolt vétségek elévülnek és nem üldözhetők, ha azok elkövetési napjától, illetve az illetékes hatóság tudomására való juttatásától 3 év múlt el, feltéve, hogy a terhelt azon idő alatt nem követett el más vétséget.

De ha a vétség olyan cselekmény, amely egyúttal az állam büntetőtörvényei szerint is büntetendő, akkor az, csak azon idő alatt évül el, amelyet arra vonatkozólag az állam törvényei megállapítanak.

II. FEJEZET.

A) A bíraskodó hatóságok.

14. §. Fegyelmi bíraskodó hatóságok:

I. Mint elsőfokú hatóság: *a)* az esperesi szék azon ügyekben, a melyek az egyházmegyei szentszék által hozzá utaltatnak. (Szerv. Szab. 33. §. 3. p.) *b)* Az egyházmegyei szentszék, *c)* A 11. §. *a)* pontjában elősorolt esetekben az elnök, *d)* Az érseki szentszék fegyelmi bizottsága a 11. §. *c)* pontja esetében.

II. Mint másodfokú hatóság: *a)* Az egyházmegyei szentszék azon esetekben, amelyekben az esperesi szék, mint I-ső fokú hatóság ítélezett. *b)* Az érseki szentszék azon esetekben, amelyekben az egyházmegyei szentszék, mint I-ső fokú hatóság ítélezett, *c)* Az érseki szentszék teljes ülése azon esetekben, amelyekben mint első fokú hatóság, az érseki szentszék fegyelmi bizottsága ítélezett.

B) Az illetékesség rendezése.

15. §. A szentszék, a fenhatósága alá tartozó területen a fegyelmi ügyeket ellátja és azokban ítélezik:

a) teljes ülésben: a szentszéki ülnökök, a titkár, az ügyész, a házasságvédő, a pénztári tisztviselők, az esperesi és a plébániai testületek tagjai felett, akik ezen minőségükben követtek el olyan tetteket, amelyek megtorlandók; *b)* a szoros egyházi tanácsban: a lelkészek, az esperesek, a papneveldei tanárok, a hitoktatók és a papjelöltek felett; *c)* az iskolai tanácsban: a középiskolai és a tanítóképezdei tanárok, a tanítók, a tanítónők, a tanár- és tanítójelöltek felett; *d)* a gondnoki tanácsban: az esperesi és plébániai gondnokságok tagjai felett.

C) A bírókénti működésből való kizárás okai és a delegálás.

16. §. Nem működhetnek mint bírók: *a)* kik a terhelttel hatodizigleni vérokonságban vagy negyedizigleni sógorságban vannak, vagy akik a terhelttel adoptálási, gyámsági vagy gondnoksági viszonyban ál-

lanak; *b)* kik a terhelttel ellenségeskedési vagy peres viszonyban állanak; *c)* azok a tanúk, akik abban az ügyben lényeges tanúvallomásokat tettek; *c/)* a terhelt védői és képviselői, sem a feljelentő (vádoló) vagy annak képviselője, sem pedig a szentszéki ügyész, mint a vád képviselője; *e)* azok, akik az ügynek egy alsóbb hatóságnál történt elbírálására szaszavazatukkal befolytak.

A hatóságnak ama tagjai, akik ezen szakasz rendelkezései alá esnek, tartoznak, mint ilyenek, a hatóság elnökénél jelentkezni.

17. §. A terheltnek jogában van, a bíróság ama tagjainak a bírászkodásból való kizárását követelni, akikkel szemben, az előbbeni szakaszban elősorolt okok valamelyikét be tudja bizonyítani. Ebben a kérdésben az illető hatóság dönt, a határozat ellen felfolyamodásnak van helye.

Azon esetben, ha a fent elősorolt okokból, az illető hatóságnak annyi tagja lenne a bírászkodásból kizárva, hogy a többinek száma nem lenne elegendő érvényes határozatok hozatalára, úgy más, hason kategóriájú bíróság kiküldésének van helye.

Más bíróság kiküldésére, az esepresi székkal szemben az egyházmegyei szentszék; az egyházmegyei szentszékkal szemben pedig az érseki szentszék és sürgős esetekben pedig az érsek jogosított.

III. FEJEZET.

A vizsgálat.

18. §. A terhelt ellen a vizsgálat magán vagy hivatalos feljelentések vagy pedig a hivatalban észlelt okok miatt rendeltetik el.

19. §. Az ezen szabályrendeletnek alávetett összes egyének, maguk is kérhetik a saját személyeik ellen, a saját érdekükből vagy a közérdekből kifolyólag, a fegyelmi vizsgálatot.

20. §. Azok a feljelentések, amelyek olyan cselekményekre vagy mulasztásokra vonatkoznak, amelyek nem képeznek fegyelmi vétséget, minden fegyelmi vizsgálat elrendelése nélkül, elutasíttatnak.

Anonim vagy hamis név alatt tett feljelentések nem vétetnek figyelembe.

21. §. A vizsgálatot elrendelni hivatott közeg, mindenekelőtt kihallgatja a terheltet és elegendő okot találván, elrendeli a vizsgálatot, kijelöli azokat a pontokat, amelyeket illetőleg a vizsgálat megtartandó lesz és vizsgáló biztost küld ki és egyúttal, amennyire csak lehet, a vétség megállapíthatásának a módozatait is megjelöli.

Súlyos és sürgős esetekben, az előzetes vizsgálat a terhelt előzetes kihallgatása nélkül is elrendelhető.

A vizsgálatot elrendelő intézkedést nem lehet megfélebbezni.

22. §. A polgári bíróságnak végérvényes büntető Ítélete alapján, lehet előzetes fegyelmi vétség nélkül is, fegyelmi Ítéletet hozni.

23. §. Az előzetes vizsgálatall egyidejűleg vagy annak folyamán is, súlyos esetekben és különösen, a midőn az egyházra, az iskolára vagy ezes vagyónára veszély forog fenn, elrendelhető a terheltnek hivatal- és javadalomtól teljes vagy részbeni felfüggesztése.

A felfüggesztő határozat ellen a terhelt csak birtokon kívül felebezhet.

24. §. A felfüggesztés önként áll be és jogérvényesen fog kimondani: amikor az állam hatóságai által megtartott bűnvizsgálat alapján, a terheltnek letartóztatása rendeltetett el.

25. §. A vizsgálatot, illetve a per felszerelését a vizsgáló biztos teljesíti, aki e célból megejti a szükséges vizsgálatokat, kihallgatja a feljelentőket, a károsultakat, a terheltet, az összes tanukat, akikre hivatkozás történt és összegyűjti a vétségre vonatkozó összes bizonyítékokat.

A feljelentő a körülményekhez képest, tanúként is kihallgatható.

A terhelt, védelmének az érdekében, benyújthat a vizsgálat folyamán a vizsgáló biztoshoz és a fegyelmi bírósághoz bármilyen kérelmet. Úgv a feljelentő, mint a terhelt, a vizsgálat ellenőrzésére, egy vagy két bizalmi férfit nevezhetnek meg.

26. §. A más hitvallású egyének is meghívhatók tanúságtételre a vizsgáló biztoshoz, ha azonban nem jelennének meg, az illető hatóság, kihallgatásuk iránt, az illetékes polgári bíróságot fogja megkeresni. Ugyanígy lesznek kihallgatva az egyház hivei is, akik bármilyen oknál fogva, néni jelenhetnek meg a vizsgáló biztos előtt.

27. §. A tanuk sorjában, egyenként hallgattatnak ki.

A kihallgatás előtt minden egyes tanú figyelmeztetve lesz, hogy az igazságot adja elő és hogy abból, amit tud, semmit el ne hallgasson, mert a vallomást esküvel kell hogy megerősítse.

Ezek után a következő kérdések lesznek hozzájuk intézve: *a)* mi a neve?; *b)* hány éves?; *c)* milyen vallású?; *d)* mi a tanú állása vagy foglalkozása?; *e)* rokonságban vagy sógorságban van-e a terhelttel vagy feljelentővel és ha igen, milyen fokban?; *f)* nem áll-e ezek valamelyikevei ellenségeskedésben vagy perben?; *g)* nem lett-e tanúnak valami Ígérve vagy adva azért, hogy ne mondja meg a valót és ha igen, ki által?; *h)* nem tanította-e be valaki arra, hogy miként valljon?; *i)* volt-e büntetve és ha igen, hol és miért?

28. §. Az általános kérdések után, a vizsgálat alapját képező ügy érdemére vonatkozólag annyi speciális kérdés intézendő a tanúhoz, amennyi az ügy felderítésére szükséges.

29. §. Nem fogadtatnak el mint tanuk: *a)* akik abban az időben, amikor a cselekmény elkövetett, nem töltötték volt még be életük 14. évét; *b)* azok, kik valamely testi vagy lelki fogyatékoságuk következtében, nem győződhetek meg az ügy mibenállásáról; *c)* azok, akik bűntető után hamis eskü vagy okirathamisításért büntetve voltak.

30. §. Nem kötelesek tanukként szerepelni és tanúvallomást tenni: a hitvestársak egymással szemben, a terheltnek gyermekei, szülei, fivérei, nővérei, unokái, dédunokái, a terhelt fivéreinek és nővéreinek gyermekei, a terhelt nagybátyja és nagynénje, unokafivére és unokanővére, fogadott gyermekei, a terhelt gyámja és gondnoka, valamint azok sem, akik gyámsága vagy gondnoksága alatt állanak.

Ezek az egyének kihallgatásuk előtt figyelmeztetendők ama jogukra, hogy a vallomástételt megtagadhatják.

Ez a körülmény a vizsgálati jegyzőkönyvbe bevezetendő.

31. §. Az összes kihallgatottak vallomásai jegyzőkönyvbe vétetnek.

A terhelt maga írhatja vagy tollba mondhatja vallomását és a tanúk kihallgatására vonatkozó észrevételeit.

32. §. A jegyzőkönyvben felvett vallomás, az illetőnek felolvastatik vagy megmagyaráztatik, illetve kérésére neki elolvasásra átadatik és ez a jegyzőkönyvben megjegyeztetik.

A kihallgatottnak alá kell írnia a vizsgálati jegyzőkönyvet, az aláírás megtagadása és annak esetleges indokai jegyzőkönyvbe veendő.

33. §. Amidőn a tanuk vallomásai egymás között vagy pedig a midőn a tanuk vallomásai, a terhelt vallomásával lényeges körülményekre vonatkozólag nem egyeznek meg és azok egymásnak ellentmondanak, a tanuk egymással vagy a terhelttel szembesíthetők, ami azonban egyszerre csak két személy között történhetik. A szembesítésnek a terhelt kérelmére is hely adatik.

34. §. Miután a tanú kihallgatott és annak vallomása jegyzőkönyvbe vettett és amennyiben a vallomás lényeges mozzanatokat foglal magában, a tanú az eskü szentségére való előzetes figyelmeztetés után, a vizsgáló biztos által megeskettetik.

Az eskü letétele konstatálandó a jegyzőkönyvben.

Ha valamelyik tanú megtagadná az eskü letételét, úgy ez, valamint annak az esetleges oka is, jegyzőkönyvbe vétetik.

35. §. Ugyancsak a vizsgáló biztos eszközli szükség esetében a helyszíni szemlét is, amelyre szükség esetén egy vagy két szakértő véleményét is kikéri.

36. §. A vizsgálat lefolyásáról és megtörténtéről felvett jegyzőkönyvet, a kihallgatottakon kívül még a vizsgáló biztos és a bizalmi férfiak is aláírják.

37. §. A vizsgálat befejezte után, a vizsgáló biztos a vizsgálati jegyzőkönyvet, az összes iratokkal és megjegyzéseivel együtt, jelentés mellett ama fegyelmi hatóságnak, illetve közegnek küldi meg, akitől a megbízást nyerte volt.

IV. FEJEZET.

A per elkészítése.

38. §. A fegyelmi hatóság elnöke, a vizsgáló biztostól kapott iratokat további eljárás és véleményezés végett átteszi az ügyészhez.

Amidőn a vizsgálat folyamán, újabb feljelentések érkeztek be a terhelt által elkövetett egyéb vétségekre vonatkozólag, mindezek egy Ítéletben intézendők el és e célból megváratik az összes vétségekre vonatkozó vizsgálatok befejezése, és az összes iratok egyszerre tételnek át az ügyészhez, összesített véleményezés végett.

36. §. Az ügyész 14 napi határidőn belül indokolt indítványt tesz. Az ügyész indítványa lehet: *a)* az eljárás beszüntetése, *b)* a vizsgálat kiegészítése, *c)* a terheltnek vád alá való helyezése.

40. §. Az ügyész indítványa alapján, a fegyelmi hatóság elrendeli az eljárás beszüntetését, azon indoknál fogva, mert vétség nem forog fenn, vagy mert a feljelentett cselekmény nem volt megállapítható, vagy mert a vétség elévült, vagy pedig elrendeli a vizsgálat kiegészítését és pótlását, vagy pedig a terheltnek vád alá helyezését.

41. §. Ha a fegyelmi hatóság eléggé megvilágítva látja az ügyet és a további eljárásra elég alapot lát fenforogni, úgy a vétség megjelölése és az indokok felsorolása mellett, határozatot hoz, amelynek az értelmében vád alá helyezi a terheltet.

Az ügyész véleménye nem kötelező a fegyelmi hatóságra és így; a vád alá való helyezést vagy az eljárás megszüntetését illetőleg, a fegyelmi hatóság, az ügyész véleménye ellenére is határozhat.

42. §. A vád alá való helyezéssel egyidejűleg elrendelhető a terheltnek hivatalától és egész vagy részbeni javadalmazásától való előzetes felfüggesztése is, amennyiben az nem mondatott volna ki a vizsgálat folyamán.

A felfüggesztés ellen 14 napon belül felfolyamodásnak van helye, anélkül azonban, hogy az által a felfüggesztés végrehajtása megakadályoztatnék.

43 §. A megszüntetésre vagy a vád alá való helyezésre; vonatkozó végzés közöltetik az ügyészszel, a feljelentővel és a terhelttel.

Ezen végzés ellen 14 napon belül lehet felfolyamodni.

A vizsgálatnak kiegészítését és pótlását, valamint a per felszerelését elrendelő végzés ellen nincs felebbezésnek helye.

44. §. Ha a végzés 14 napon belül nem felebbeztetik meg, úgy a vád alá helyezési végzés, az összes iratokkal együtt, az ügyésznek tételnek át, hogy készítse el keresetét, az ügyész pedig el kell hogy készítse keresetét és azt az összes iratokkal együtt 14 napon belül be kell nyújtania az illető hatósághoz.

Indokolt kérelem folytán ez a határidő 15 nappal meghosszabbítható.

45. §. Az ügyész a keresetben meghatározza az inkriminált vétséget, összegezi azokat a bizonyítékokat, amelyekre a vádat alapítja és indítványt tesz a büntetést illetőleg.

V. FEJEZET.**A tárgyalás.**

46. §. Az ügyészi kereset tárgyalása jegyzőkönyvi (szóbeli) és az, az ügyész és a terhelt közbenjöttével, a fegyelmi hatóság egy megbízottja vezetése előtt tartatik meg.

47. §. A kereset tárgyalásánál a terheltnek joga van, a görög keleti román egyházhoz tartozó ügyvéd által képviseltetni magát.

48. §. Az ügyész, miután betérjesztette a keresetet, a hatóság elnöke határnapot tűz ki, amelyre megidézi az ügyészt és a terheltet, esetleg ennek képviselőjét is.

A tárgyalási határidő a kézbesítés napjától számított 8 napnál nem lehet rövidebb, de 15 napnál sem lehet hosszabb.

49. §. Az idézéssel kapcsolatban, a terhelttel hiteles másolatban közölik az ügyész keresetének a hiteles másolata, hogy elkészítse válaszát.

50. §. A tárgyalási határnapon megjelenvén a felek, a szentszéki ügyész nyilatkozik a kereset fentartását illetőleg, amelyet esetleg helyesbíthet vagy meg is változtathat.

A terhelt válaszol az ügyész keresetére, a vád megdöntése céljából ellenbizonyítékokat hozhat fel, megteszi megjegyzéseit ama bizonyítékokra vonatkozólag, amelyekre az ügyész hivatkozott, esetleg új bizonyítékokat hozhat és kifejti kérelmét.

A terhelt válaszára az ügyész reflektálhat, amelyre a terhelt újból reflektálhat.

Ezzel a tárgyalás befejezést nyer.

51. §. Az ügyészi kereset tárgyalása, a megidézett, de meg nem jelent terhelt távollétében is megtartható.

52. §. A tárgyalás lefolyásáról jegyzőkönyv vétetik fel, amelybe bevezettetik a hatóság neve, a tárgyalás napja, a kereset iktató száma, a főjelentő neve és a jelenlevők nevei.

A tárgyalási jegyzőkönyvet az összes jelenlevők aláírják.

53. §. A tárgyalási jegyzőkönyv, az iktatókönyvben ellajstromoztatván, az elnök azt, az összes iratokkal együtt tanulmányozás és javaslatétel végett egy előadónak osztja ki.

VI. FEJEZET.**A bizonyítás.**

54. §. Bizonyítékokul szolgálnak: *a)* az elkövetett cselekménynek a terhelt részéről való beismerése; *b)* a tanuknak esküvel megerősített vallomása; *c)* közokiratok; *d)* kétségbe nem vont és valóknak elismert magánokiratok.

VII. FEJEZET.**A határozat.**

55. §. Az ügy érdeme ítéletileg, minden egyéb intézkedés pedig végzés által történik.

Az ügyben való határozathozatal, az előírt szabályoknak megfelelőleg alakult fegyelmi hatóság ülésein történik.

56. §. Az illetékes hatóság, mindenekelőtt azt vizsgálja meg, hogy megvan-e világitva az ügy olyaténképpen, hogy abban érdemleges határozat legyen hozható és ha azt találná, hogy az ügy nincsen kellőképpen megvilágitva, úgy az érdemleges határozathozatal előtt elrendeli a vizsgálat kiegészítését és a bizonyítékok pótlását.

57. §. Az előadó, az ügy áttanulmányozása alapján az érdemleges

tárgyalás folyamán miután előterjeszti a vádakat, megállapítja az inkriminált vétség minőségét, összegezi a bizonyítékokat és az ellenbizonyítékokat, valamint a súlyosbító és az enyhítő körülményeket, a hozandó ítéletre vonatkozólag indokolt javaslatot tesz; az előadó előterjesztése után következik a tanácskozás, az esetben pedig, ha ellenjavaslat tétetnék, következik a szavazás, amely a hivatalban legrégebbi ülnök szavazatával veszi kezdetét.

A határozathozatal abszolút szótöbbséggel hozatik. A fegyelmi hatóság minden jelenlevő tagja köteles szavazni.

Ha a szavazatok egyenlők, úgy az elnök szavazata dönt.

A szavazás befejezte után, annak eredményéhez képest, az elnök kihirdeti az ítéletet.

58. §. Az érdemleges határozat hozatalánál, a bizonyítékok megvizsgálása és mérlegelése minden megszorítás nélkül történik, a szavazás pedig szabadon a szavazók legjobb meggyőződése szerint történik.

50. §. Az Ítéletben, amely az iratok alapján indokolandó, elhatározatok és kimondatik a terhelt bűnössége és elítéltetése, vagy pedig annak felmentése, valamint hivatalától és javadalmazásától esetleg történt felfüggesztésének a hatályon kívül való helyezése is.

Amennyiben a terhelt nem volt előzetesen felfüggesztve, de íz Ítéletben kimondatik a terheltnek hivatalától való feltétlen elmozdítása (5. §. g) betű): az Ítéletben az elmozdítással együtt mondandó ki, a terheltnek hivatalától és teljes javadalmazásától való felfüggesztése is, a mely megfelelebbezhető.

A felebbezés nem akadályozza meg a felfüggesztés végrehajtását.

60. §. Az Ítéletben minősítetik az inkriminált vétség és annak következményei, az Ítélet indokolásában összegeztetnek az összes bizonyítékok és adatok, amelyeknek alapján az ítelet meghozatott és megemlítetnek nemcsak azok a körülmények, amelyek kétségtelenné teszik a vétkességet, hanem azok is, amelyek a terhelt ártatlanságát bizonyítják.

61. §. Hogy arra az időre, amelyben a terhelt fel volt függesztve, fnennviben van helye az elvont javadalmazás visszatérítésének, mindig az Ítéletben mondandó ki.

62. §. A fegyelmi hatóság tanácskozása és az Ítélet rendelkezési része jegyzőkönyvbe vétetnek.

Az ítélet indokolásával együtt, külön szövegezve és az elnök, az előadó és a jegyző által aláírva, az iratokhoz csatoltatik.

Felebbezés esetében, a jegyzőkönyv kivonata, amelyben a jelenlevő tagok is felsoroltatnak, szintén az iratokhoz csatolandó.

63. §. A kihirdetett és a fegyelmi hatóság elnöke és jegyzője által aláírt Ítélet, valamint a többi végzések is, Írásban közöltetnek a terhelttel, a feljelentőkkel és az ügyészszel. A kézbesítési vevények az iratokhoz csatoltatnak.

VIII. FEJEZET.

A jogorvoslat.

Fellebbezés.

64. §. Az ítélet ellen felebbezhet: a terhelt, az ügyész, a feljelentő, illetve a magánvádó.

65. §. A felebbezés, az ítélet kézbesítésének napjától számított 14 nap alatt azon hatósághoz nyújtandó be, amelynek az ítélete megfelelebbezetik.

66. §. A felebbezésben úgy az eljárás alakisága, mint az ügy érdeme is megtámadható.

Felfolyamodás.

67. S. A végzés ellen — abban az esetben, ha az meg van engedve — annak a kihirdetése, illetve kézbesítése napjától számított 14 nap alatt, felfolyamodással lehet élni.

68. §. A jogorvoslat nem alakja és elnevezése, hanem tartalma után minősítetik.

69. §. Ha a felebbezés vagy a felfolyamodás benyújtásának utolsó határnapja vasárnapra vagy a mi egyházunk valamelyik ünnepére esnek, úgy a következő nap szintén ezen határidőbe tudatik be.

70. §. A törvényes időben benyújtott felebbezés vagy felfolyamodás következtében, a felebbezés vagy a felfolyamodás, az összes iratok és az ezekről készített lajstrom, valamint az illető hatóság esetleges megjegyzéseinek a kapcsában, a felebbviteli hatósághoz terjesztetnek fel.

71. §. Az előirt határidőn túl beérkezett felebbezést vagy felfolyamodást, az illető hatóság hivatalból utasítja vissza. Azon esetben pedig, ha a visszautasítandó végzés ellen felfolyamodás nyújthatnék be, úgy az iratok a felfolyamodással együtt, az illetékes felebbviteli hatósághoz terjesztetnek fel.

IX. FEJEZET.**A felebbviteli hatóság előtti tárgyalás.**

72. §. A felebbviteli hatóságnál, a tárgyalás és a határozathozatal ezen szabályrendelet 57. §-ának megfelelőleg történnek.

73. §. A felebbviteli hatóság ítéletének ki kell terjeszkednie úgy az ügy érdemére, mint a per alakiságára és az érdemileg helyben hagyja vagy megváltoztatja az ítéletet.

74. §. A felebbviteli hatóság, a következő esetekben megsemmisíti az ítéletet és az ügyet vagy visszaadja az illetékes hatóságnak, vagy pedig arra utasítja az alantas hatóságot, hogy pótolva a hiányokat, új ítéletet hozzon: *a)* amidőn az alantas hatóság az ügyet illetőleg, nem volt illetékes; *b)* amidőn az alantas hatóság ülésén a tagok nem voltak kellő számban jelen, vagy amidőn az Ítélet hozatalába oly tag is befolyt, aki a kérdéses ügyben a bíraskodásból ki volt zárva, vagy amidőn nem lettek betartva az eljárási szabályok, aminek a következtében az ügyet nem lehetett alaposan eldönteni.

75. §. A felebbviteli hatóság ítéletét, az alantas hatóság mindig közölni tartozik az érdekelt felekkel.

X. FEJEZET.**Az ítélet végrehajtása.**

76. §. Az ítélet végrehajtható, hogy ha az, a törvényes időben nem lett megfelebbezve, vagy hogy ha az már nem felbebevezhető meg.

Az ítélet végrehajtását rendszerint az elsőfokú hatóság eszközzi.

77. §. A pénzbüntetések rendszerint azon alapba folynak be, amely az ítéletben kijelöltetett.

78. §. Amidőn a terhelt fel van függesztve, az ítélet azonban nem Ítélté hivatalvesztésre, az illetőnek hivatalba és javadalomba való visszahelyezése csak akkor fog megtörténni, amidőn kiállotta a rája kiszabott büntetést.

79. §. Amidőn az ítélet végrehajtása olyan intézkedéseket követelne, amelyek az egyházi hatóságok hatáskörén kívül esnek, a polgári hatóságok fognak megkerestetni.

XI. FEJEZET.**Az előbbeni állapotba való visszahelyezés.**

80. §. Az elmulasztott határidőre nézve, az előbbeni állapotba való visszahelyezésnek csak azon esetekben van helye, amidőn a fél bebizonyítja, hogy lehetetlen volt a határidőt betartania. A visszahelyezés az elmulasztott határidőtől számított 14 nap alatt kérelmezhető.

XII. FEJEZET.**Per újítás.**

81. §. A jogérvényes végzés vagy ítélet kézbesítésétől számított egy éven belül, a per újítása az elsőfokú hatóságnál olyan esetekben kérelmezhető, amidőn olyan új bizonyítékok hoznak fel, amelyek nem lettek az alapperben felhasználva és amelyek a per lényeges körülményeire vonatkoznak és alkalmasak arra, hogy halomra döntsék az alapperben megállapított tényálladékokat.

82. §. A perújításra vonatkozó kérelmeket az elsőfokú hatóság intézi el, miután megejtette a szükséges vizsgálatokat.

83. §. A perújítási kérelmet elutasító végzés ellen, annak a kézbesítésétől számított 14 napon belül, felfolyamodásnak van helye.

84. §. Egy harmadik személynek azon jogai, amelyek az alapperben hozott Ítélettel szerezettek, a perújítás eredményei érintetlenül hagyják.

85. §. A perújítás iránt beadott kérvény nem akadályozza meg az alapperben hozott végérvényes ítélet végrehajtását.

XIII. FEJEZET.**A határidők számítása.**

86. §. A határidők az ítélet vagy a végzés kézbesítését követő naptól kezdve számíttatnak. Ha a határidő utolsó napja ünnepnapra esik, úgy az ezt követő első hétköznap tekintetik a határidő utolsó napjául.

XIV. FEJEZET.**Átmeneti intézkedések.**

87. §. Ezen szabályrendelet, a 194/4891. számú kongresszusi határozatnak inegfelelően, a közzététel után lép életbe.

A függőben levő ügyek a régi eljárás szerint fejeztetnek be.

Azon a napon, amelyen ez a szabályrendelet életbe lép, minden vele ellenkező szabály hatálytalanná válik.

125/1906. kongresszusi szám.

Ezen szabályrendelet, a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekség nemzeti egyházi kongresszusának, 1906. október hó 7/20-án megtartott ülésében lett ideiglenesen megszavazva.

Melianu János, s. k. Voileanu Máté, s. k.
érsek és metropolita. kongresszusi főjegyző.

C) *Szabályzat az egyházgondnoksági ügyek ellátásáról.*

I. Általános rendelkezések.

1. §. Az egyházközség, az esperesség, az egyházmegye és az érsekség az összes egyházi, iskolai és alapítványi vagyonukat a Szervezési Szabályzat és a jelen szabályzat rendelkezései és végre az egyes egyház-

megyéknek jelen szabályzatban előrelátott külön szabályzatai alapján és a felettes hatóságok ellenőrzése és felügyelete alatt, önkormányzati utón kezelik.

2. §. A felettes hatóság az egyházi vagyon felett az ellenőrzést és felügyeletet gyakorolja.

3. §. Az egyházi, iskolai és alapítványi vagyonok kezelésével megbízott közegek részéről helytelen vagy vétkes kezelés által okozott összes károkért, vagy az ellenőrzésbeni és felügyeletbeni hanyagság és vétkeségért, az egész anyagi felelősséget a kezeléssel, ellenőrzéssel és felügyelettel megbízott közegek és testületek viselik.

4. §. Az alapok és alapítványok kezelése, biztosítása és gyümölcsötzetése, valamint azok összes jövedelmeinek használata, első sorban az alapítványt tevők rendelkezései által és az esetleg fennálló alapítólevelek értelmében, ezek hiányában pedig a jelen szabályzat rendelkezéseinek megfelelően szabályoztatnak.

5. §. Az összes egyházi, iskolai és alapítványi épületeket tűzkár ellen biztosítani kell. Az egyházi, iskolai és alapítványi vagyonok természetükhöz képest és az érvényben levő külön szabályzatok értelmében használatnak.

6. §. Az ingatlan vagyont semmi címen elidegeníteni nem szabad és a felettes hatóságok helybenhagyása nélkül azt megterhelni nem lehet; ezen rendelkezés minden ingatlanvétel esetében is alkalmaztatik.

7. §. Az összes hívek kötelesek az egyház és az egyházi szervezet szükségének a fedezéséhez hozzájárulni.

II. Gondnoksági ügyek az egyházközségben.

A) A plébániai bizottság.

8. §. A plébánia mint egyházközség, gazdasági ügyeit és összes vagyonát az egyházközség törvényes képviselője: a plébániai bizottság kezeli, a felettes hatóságok ellenőrzése és felügyelete mellett. A Szervezési Szabályzat 17. §-a értelmében a hitközség gazdasági ügyeit a plébániai bizottság elnöke képviseli. A plébániai bizottság tagjai elleni kártalanítási perben, a perindítás jogát az egyházmegyei szentszék saját elnöke által gyakorolja.

9. §. A plébániai bizottságnak, az egyházgondnoksági ügyekbeni jogai és kötelességei a következők: *a)* Az egyház, iskola és alapítványok ingatlan és ingó vagyonát leltározni és nyilvántartani. Ezen leltár három példányban állittatik ki, melyek közül az egyik az egyházgondnokságnál a másik a plébániai bizottságnál, a harmadik az egyházmegyei szentszéknél őriztetik, *b)* Az egyház, az iskola és az alapítványok ingó- és ingatlan vagyonainak épségéről gondoskodni, *c)* Az egyházi, iskolai és alapítványi épületeket jó karban tartani, *d)* A templomot a szükséges képekkel, szentelt edényekkel, könyvekkel és az isteni tisztelethez szükséges más készülékekkel, az iskolát bútorokkal és az oktatáshoz szükséges eszközökkel ellátni, *e)* A templom, az iskola, a papi lak és más, az alapítványok tulajdonát képező épületek építéséhez és kijavításához szükséges eszközöket megtalálni és ez irányban a szükséges indítványokat a plébániai zsinatnak megtenni. *f)* Tárgyalásba venni és megtalálni a lelkész, a káplán, a diákon, a tanárok és tanítók javadalmazásához szükséges eszközöket és ezekről a plébániai zsinatnak jelentést tenni. *g)* Az egyházi, iskolai és alapítványi ingatlanok bérbeadása vagy más használati módjánál, az egyházgondnokok részéről betartandó feltételeket megállapítani, *h)* Az egyház, iskola és alapítványok rendelkezési pénzeinek elhelyezési módját megállapítani, *i)* Az egyház, iskola, az alapítványok és a plébánia-, esperesség- és egyházmegyebeli összes egyházi intézményei fentartásához szükséges bevételekről és kiadásokról költ-

ségvetési tervezetet (előirányzatot) és ugyanezen célra kivetési előirányzatot készíteni, *j*) Az év végével a plébániai gondnokság számadásait megvizsgálni, *k*) A szegény gyermekeket az egyházközségi iskola látogatásában, azoknak öltözékekkel és iskolai könyvekkel való ellátása által támogatni. *l*) Az egyházközségi könyvtárt hasznos könyvek olvasásának megkönnyítésére létrehozni és fentartani. *m*) Az egyház, iskola és alapítványok összes vételi, eladási, vagy ingatlanmegterhelési ügyeit megvitatni és névszerinti szavazással eldönteni, *n*) Az egyházközség jó állapotát és előhaladását célzó összes ügyeket tárgyalni és eldönteni, *o*) A Szervezési Szabályzat és a fennálló szabályzatok keretein belül, az egyházközség vagyonainak kezelésére külön szabályzatokat megállapítani, *p*) Az év végén a plébániai zsinatnak általános jelentést tenni a lefolyt évbnci egész tevékenységéről.

10. §. A plébániai bizottság 1., 5., 6., 9., 10., 13., 14. és 15. pontok alatt felsorolt összes határozatai és indítványai végrehajtás előtt, a lelkész hivatalt útján, a plébániai zsinathoz megvizsgálás és elfogadás végett bemutatandók.

11. §. A plébániai bizottságot terheli az egész anyagi felelősség a reábizott vagyon helyes kezeléséért és köteles az egyházközségnek, a helytelen és vétkes kezelés által és végre a kellő ellenőrzés és felügyelet elhanyagolása által okozott összes károkat megtéríteni.

12. §. A plébániai bizottság ahányszor annak szükségét látja, rovancsolja az egyházközségi pénztárt, köteles azonban a pénztárt legalább is kétszer egy évben rovancsolni.

13. §. A plébániai bizottságnak egyik tagja sem vehet részt a bizottság ama üléseiben, amelyekben saját vagy hitvese, atyja, fia, nagyatyja, unokája, apósa vagy veje magánérdekeiről van szó.

14. §. A kezelésben megállapított hanyagság vagy súlyos visszaélések eseteiben, az egyházmegyei szentszék jogosítva van, a plébániai bizottságot felfüggeszteni és esetleg elmozdítani, a plébániai bizottságnak az egyházközséggel szemben, az okozott károk visszatérítésére irányuló kötelessége mindazonáltal egészben megmarad. A plébániai bizottság felfüggesztés esetén és amennyiben szükség forogna fenn, a szentszék jogosítva van közege által, a felfüggesztés ügyének végleges eldöntéséig, esetleg egy új plébániai bizottság megválasztásáig, az egyházközségi ügyek vezetésével, egy ideiglenes bizottságot megbízni. Ugyanezen jog megilleti a szentszékét azon esetben is, ha valamely egyházközségben a plébániai bizottságnak megválasztása és törvényes megalakulása, bármely súlyos oknál fogva lehetetlenné vált.

B) *A plébániai gondnokság.*

15. §. A plébániai gondnokok azon egyházközségbeli férfiak, akikre az egész egyházi, iskolai és alapítványi vagyon bízatik és akik azt kezelik.

16. §. Az egyházgondnokok hivatása, jogai és kötelességei különösen a következők: *a*) A plébániai bizottságtól az összes egyházi, iskolai és alapítványi vagyont leltár mellett átvenni és azt a plébániai zsinat és plébániai bizottság határozmányai szerint, továbbá a szabályzatot!, esetleg a külön kezelési szabályok értelmében kezelni, *b*) A templom, iskola és alapítványok ingó vagyonát, milyen a pénz és értékpapírok, egy 3 kulcsos vasládában őrizni. Az egyházközségi pénztár 3 kulcsa közül, egy-egy az egyházgondnokoknál fog őriztetni. Ahol csak két egyházgondnok van, ott a harmadik kulcs a plébánosnál fog őriztetni, ottan pedig, ahol több plébánia van, a képviselőtestület által kijelölt plébánosnál. A pénztár felnyitása- és lezárásakor mindazon három személy jelenléte kívántatik meg, akik a három pénztárkulcsot őrzik és ezek a pénztár állapotáért egyetemlegesen felelősek, *c*) A bevételek és kiadásokról egy naplót vezetni, *d*) Az egyházközségi vagyonról egy jegyzéket

vezetni két példányban, amelyek közül az egyik a pénztárban helyeztetik el, a másik pedig az egyházgondnoknál marad, e) A plébániai bizottság minden év végével az egyházi, iskolai és alapítványi bevételekről és költségekről bizonyítékolt számadást előterjeszteni. f) A plébániai bizottság vagy a plébániai zsinat felhatalmazása nélkül egyetlen elő nem irányzott kiadást sem tenni, g) Felügyelni arra, hogy az egyházi, iskolai és alapítványi épületek, valamint a templom, iskola, plébániai lak udvara, úgyszintén a temető jó karban legyen, h) Rendesen kifizetni az egyházi és iskolai személyzet fizetéseit, valamint a szegények és az ösztöndíjasok segélyeit, i) A plébániai bizottságnak a vagyonok kezelésére, alapítványok létesítésére, a vagyonok és jövedelmek szaporítására és egyáltalában az egyházközség gazdasági jó állapotára és előrehaladására vonatkozólag, javaslatokat és tervezeteket készíteni és bemutatni.

17. §. Az egyházgondnokok, az egyházközségi pénztárt mindannyiszor tartoznak rovancsolásra bocsájtani, ahányszor ezt a plébániai bizottság, az esperes vagy a szentszéki biztos kívánni fogja. Különösen az esperes tartozik a leltárt és a gondnoki számadásokat minden évben átnézni és az egyházközségi pénztárt legalább egyszer egy évben rovancsolni.

18. §. Az egyházgondnokok, a vagyonoknak és jövedelmeknek ezen szabályzat értelmében, továbbá a plébániai bizottság és zsinat rendelkezéseihez és az esetleg előforduló külön kezelési szabályzatokhoz képest való jó kezeléséért felelősek és egyszersmind kötelesek helytelen intézkedések, vagy a jelen rendelkezésekkel ellenkező, vagy végre hanyagság és vétkesség által előidézett összes károkat, az egyházközségnek meg* téríteni.

19. §. A plébániai bizottság felfüggesztése, elmozdítása és anyagi felelőssége, valamint az ideiglenes kezelő-bizottság kiküldetése és végre a bizottság feyelemi utón való felelősségre vonására vonatkozó, valamint a jelen szabályzat 13. §-ában foglalt rendelkezések, a plébániai gondnoksággal szemben is alkalmazást nyernek és teljes érvénnyel bírnak. Azon esetben, ha az esperes az egyházközségi pénztár vizsgálata és rovancsolása folyamán, egy nyilvánvaló sikkasztást állapít meg, jogosítva van, a plébániai gondnokságot előzetesen felfüggeszteni és az egyházközségi pénztár kezelésével, egy ideiglenes bizottságot megbízni, köteles azonban mindezekről a szentszéki gondnoki tanácsnak utólagos illetékes eljárás végett haladéktalanul jelentést tenni.

20. §. A plébániai bizottság és az egyházgondnokság összes anyagi, felelősségi és kártérítési ügyeiben, mint elsőfokú fórum, az egyházmegyei szentszék gondnoksági tanácsa határoz, felelősségi esetén pedig a jelen szabályzat 29. §-a értelmében, az érseki szentszék, mint legfelsőbbfokú és utolsó fórum határoz.

21. §. Minden, a plébániai bizottságra és a plébániai gondnokságra vonatkozó rendelkezések, a Szervezési Szabályzat 28. §-a által létesített iskolai tanács és gondnokságra nézve is alkalmaztatnak.

C) A plébániai zsinat.

22. §. A plébániai zsinat, az egyházközség minden gondnoksági ügyeiben, a legfelsőbb kezelés és ellenőrzési szervet képezi.

23. §. A Szervezési Szabályzat, nemkülönben a jelen rendelkezések értelmében, a plébániai zsinat teendői a következők: a) Az egyházközségbeli vagyonok leltárának felülvizsgálása; b) a plébániai bizottságnak a templom, iskola, plébánosi ház és más egyházi, iskolai és alapítványi épületek építésére, javítására vagy felszerelésére vonatkozó javaslatainak megvizsgálása és elfogadása; c) a plébániai bizottságnak az egyházi, iskolai és alapítványi célokra szánt alapok létesítésére és fentartására vonatkozó javaslatainak megvizsgálása és elfogadása; d) a plébániai bi-

zottságnak a plébános, káplán, tanárok, tanítók és az egyéb szükséges személyzet javadalmazására vonatkozó javaslatainak megvizsgálása és elfogadása; e) a plébániai bizottság által bemutatott költségvetési javaslat és kivetési előirányzat megvizsgálása és elfogadása; f) a plébánia-gondnoksági számadásának felülvizsgálata és jóváhagyása; g) a plébániai bizottságnak, az egyházközség ingatlan vagyon vétele, eladása vagy megterhelésére vonatkozó javaslatai feletti határozathozatal; h) a plébániai bizottságnak, az egyházközségek gazdasági jóvoltát és előhaladását érdeklő javaslatainak megvizsgálása és eldöntése; i) arra irányuló ügyelet, hogy a plébániagondnokság és a plébániai bizottság összes kötelességeiket, a Szervezési Szabályzat és az érvényben levő szabályzatok vagy alapszabályok értelmében teljesítsék; j) a plébániai bizottság által, az egyházközség kezelésére vonatkozólag beterjesztett külön szabályzati javaslatok megvizsgálása és jóváhagyása; k) az itten felsorolt tárgyokban hozott határozatoknak, a szentszéki gondnoksági tanácshoz felülvizsgálat és jóváhagyás végett hivatalból való felterjesztése. A felterjesztés a lelkészi hivatal által az esperesi hivatal útján történik.

24. §. Kimondatik, hogy mindazon esetekben, mikor a rendszerinti jövedelmek és esetleg az önlcéntes adakozások, nem elégségesek a költségvetési kiadások fedezésére, a hiány a hívekre való kivetés által pótoltatik. A kivetés alapjául a plébániabeliek száma és rendszerint az állami egyenes adó szolgál, városi helyeken pedig a külön társadalmi állások és külön jövedelmi állapotok.

25. §. Az összes vagyonok és jövedelmek, valamint az egyházközségi pénztár, a Szervezési Szabályzatnak megfelelően és különösen a plébániai zsinat és az egyházmegyei szentszék által jóváhagyott helyi szabályzatok, vagy ily szabályzatok hiányában, az egyházmegyei szabályzatok és rendelkezések értelmében kezeltetnek.

III. A gondnoksági ügyek az esperességben.

26. §. Az esperesség alapjainak vagyonai és alapítványai, a jelen szabályzat II-dik fejezetében megállapított szabályok és rendelkezéseknek megfelelően kezeltetnek. Az esperesség összes gondnoksági ügyeiben az esperességi zsinat, az esperesi bizottság és az esperesi gondnokság ugyanazon jogokkal és köteleességekkel és általában ugyanazon tevékenységi körrel és anyagi felelősséggel bír, mint amilyen ezen tetteleknél az egyházközségben van.

27. §. Azon esetben, ha a jövedelmek nem elegendők az esperességi kerületnek az esperességi bizottság által tervezett, az esperességi zsinat által megszavazott és az egyházmegyei szentszék által jóváhagyott költségvetés keretein belüli közös szükségleteinek fedezésére, kimondatik, hogy a hiány az esperességi kerülethez tartozó egyházközségek által aránylagos mértékben fedeztetik.

IV. A gondnoksági ügyek az egyházmegyében.

28. §. Az egyházmegye vagyona, alapjai és alapítványai, vagy azok, amelyek az egyházmegye gondozására vannak bízva, az egyházmegyei szentszék gondnoksági tanácsa által kezeltetnek, az egyházmegyei zsinat ellenőrzése és felügyelete alatt.

29. §. A gondnoksági tanács kezeli az egyházmegye összes vagyonát, alapjait, alapítványait a Szervezési Szabályzat 132—137. §-aiban és a már megalkotott vagy az egyházmegyékben ezentúl az egyházmegyei szentszék által, a jelen szabályzat keretén belül alkotandó szabályzatokban foglalt rendelkezéseknek megfelelően és az ugyanazokban foglalt összes jogokkal és köteleességekkel. Következésképpen és a Szer-

vezési Szabályzat 87., 96. és 132. §-ainak megfelelően kimondatk és elismertetik minden egyházmegyének, önkormányzata keretén belül az a joga, hogy az összes egyházmegyei vagyonok és az egyházmegyei pénztárak, valamint az egyházközségek és az esperességek vagyonainak és pénztárainak kezelésére, az egyházmegyei zsinatnak, illetve az egyházmegyei szentszéknek jóváhagyás mellett külön szabályzatokat vagy alapszabályokat, rendelkezéseket és utasításokat léptessen életbe.

30. §. A gondnoksági tanács ülnök-tagjai ellen, az egyházmegye vagyonában az ő hanyagságuk vagy vétkeességük által, valamint az egyházközségek vagyonaiban a köteles felügyelet és ellenőrzés elhanyagolása által okozott károkért, az egyházmegyei szentszék által a károk megtérítésében elmarasztalt ülnök-tagoknak, 14 napon belül az érseki szentszékhez felebbezési joguk van, az ügy vegleges eldöntéséig azonban a pénztár érdekében, a vétkes személyek ellenében a károk polgári birói utón való biztosításának minden joga fentartatik. Ezen rendelkezések, az egyházközségek és esperességek vagyonában, a plébániai és esperességi bizottság vagy a gondnokság tagjainak helytelen kezelése, hanyagsága vagy vétkeessége által okozott összes károk eseteiben is alkalmazhatnák, kiknek az egyházmegyei szentszék mint gondnoksági tanács Ítélete ellen, amely őket vétkeseknek jelenti ki és az egyházközségi vagy esperességi pénztár javára a károk megtérítésében marasztalja el, szintén joguk van az érseki szentszékhez felebbezni. A jelen szabályzat értelmében felebbezhető eseteken kívül, minden többi gondnoksági és az összes egyházmegyei, esperességi és egyházközségi vagyonkezelési ügyekben, az egyházmegyei szentszék gondnoksági tanácsa, mint igazgatási és bírósági fórum véglegesen, minden felebbezési jog kizárásával ítél.

31. §. A 132—136. §-okban körülírt tevékenységi körön kívül és a Szervezési Szabályzat 7. §-a rendelkezésének megfelelőleg, az egyházközségi és esperességi zsinatnak minden egyházközségi és esperességi vagyonkezelési és pénztári ügyben, törvényes formában hozott határozataira nézve, amelyek a jelen szabályzat értelmében illetékességi körébe vannak utalva, az egyházmegyei szentszék gondnoksági tanácsának felülvizsgálati és helybenhagyási, esetleg elvetés! és megváltoztatási joga és kötelessége van; különösen megilleti az egyházközségek és esperességek leltárainak, évi számadásainak és költségvetési előirányzatainak felülvizsgálati és helybenhagyási joga. Ezen célból a leltár, számadások és költségvetési előirányzatok minden évben hivatalból felterjesztetnek az egyházmegyei gondnoksági tanácshoz felülvizsgálat és helybenhagyás végett. Ezen felterjesztés elhanyagolása vagy indokolatlan késedelmzése esetében, az egyházmegyei tanácsnak joga és kötelessége a foganatosítandókat egy, a hanyag közegek vagy testületek költségére kiküldött biztos által elrendelni és foganatosítani.

32. §. Ha rendben találja, a gondnoksági tanács a plébániai és esperességi bizottság, illetve zsinat és gondnokság leltárát, számadását és költségvetési tervezetét, helybenhagyja.

33. §. Az egyházmegyei szentszék, mint gondnoksági tanács az esperes által, ahányszor az az egyházközségeket meglátogatja, megrovancsolja az egyházközségi pénztárakat, feltétlenül köteles azonban az esperes az egyházközségi pénztárt legalább egyszer egy évben rovincsolni. Ezen kívül ugyanazon szentszéknek jogában áll egy kebelbeli kiküldött vagy más biztos által az egyházközségi és esperességi pénztárakat mindannyiszor rovincsolni, ahányszor úgy találja és hiszi, hogy a rovincsolás szükséges.

V. A gondnoksági ügyek az érsekségben.

34. §. Az érsekség vagyonát, alapjait, összes alapítványait és jövedelmeit az érseki szentszék mint gondnoksági tanács, a nemzeti egyházi kongresszus által e célra megszavazott vagy megszavazandó határozatok, szabályzatok, vagy külön alapszabályok alapján kezeli.

35. §. Egyszersmind az érseki szentszék, mint gondnoksági tanács, mint utolsó fórum dönti el az egyházközség-, esperesség- és egyházmegyebeli azon gondnoksági ügyeit, amelyekben meg van engedve a felebbezés és amelyek a jelen szabályzat 30. §-ában elő vannak sorolva.

36. §. Egyebek között az érsekségbeli összes gondnoksági ügyekben és a vagyonnevelésben, az érseki szentszék gondnoksági tanácsára nézve is, az egyházmegyei szentszék gondnoki tanácsára nézve előírt rendelkezések szolgálnak zsinórmértékül.

Átmeneti intézkedések.

37. §. A jelen szabályzat 1898. január 1-én lép életbe. Egyszersmind ezen határidőkor a jelen szabályzat intézkedéseivel ellenkező összes szabályzatok, rendelkezések és más utasítások hatályukat veszítik.

107/1897. Kongr. szám.

Ezen szabályrendeletet a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekség nemzeti egyházi kongresszusának 1897. október 22-én megtartott ülésében lett megszavazva.

Román Miron s. k. Voileanu Máté s. k.
érsek és metropolita. kongresszusi jegyző.

V. SZAKASZ.

A hazai román középiskolák.

I. FEJEZET.

A balázsfalvi görög katolikus főgimnázium.

I.

Az intézet története.

A balázsfalvi román iskolákat Áron Péter Pál püspök létesítette 1754-ben.

Az elődje által alapított zárdában háromféle iskola nyílt meg.

Az egyiket közös iskolának nevezték, amely megfelelt a mai elemi iskolának. Ebben az olvasást, az írást, az éneket és egyéb elemi ismereteket adtak elő kizárólag román nyelven.

A második iskolában, amely két osztályból állott, a növendékek a latin és a magyar nyelvet, valamint azokat a tantárgyakat tanulták latin nyelven, amelyeket abban az időben a gimnáziumokba: tanítottak és éppen azért ezt az iskolát «latin-iskolá»-nak nevezték. Ezen iskola növendékeinek azonban, a román nyelvtökéletes elsajátítás céljából, az elemi iskolába is kellett járniuk. Ezen iskolának az első évben 74 tanulója volt. Ezen iskola vezetője Maior Gergely szerzetes, a későbbi balázsfalvi püspök volt. Később, 1757-ben Neagoe Manase tanár vezetése alatt megnyílt ezen iskola harmadik osztálya is, amely sintaxis-nak neveztetett. Ebből az iskolából fejlődött ki később a jelenlegi balázsfalvi görög katolikus gimnázium.

A harmadik iskolában, amely két osztályból állott, a növendékek a hittant, a dogmatikát és egyháztörténelmet tanultak. A «latin iskola» növendékei ebben az iskolában tanulták a hittant. Ezen harmadik iskolát, Áron püspök azon növendékek számára létesítette, akik a papi pályára készültek. Ezen isko-

lának az első évben 25 növendéke volt. Ebben az iskolában a rendes növendékeken kívül tanultak még azok a papok is, a kiknek nem volt elegendő theológiai ismereteik. Ezen iskola növendékei közül kezdetben 12, később pedig 24 az Áron püspök által létesített szemináriumban láttattak el.

A zárda jövedelmét kezdetben maga Áron püspök kezelte 1756. december 1-ig, amikor is azt a zárda szerzeteseinek adta át oly kikötéssel, hogy az iskolák és szemináriumok a zárda jövedelméből tartassanak fenn.

Áron püspök azonban gondoskodott azon szegénysorsu tanulók élelmezéséről is, akik nem juthattak be a szemináriumba, amelynek kezdetben 20 ösztöndíjas növendéke volt. Áron püspök a szegény tanulókat hétköznapi kenyérral, ünnepnapokon pedig főtt étellel látta el. Ettől az időtől kezdve kapnak azok a szegénysorsu balázsfalvi tanulók kenyeret, akik nem laknak a szemináriumban. Maior Gergely püspök alatt ez a kenyéradományozás akként rendezgetett, hogy a püspöki uradalom, a zárda és a heológiai szeminárium évenként 200—200 mérce búzát adtak, amelyből később Bob püspöksége alatt 200 tanuló látott el kenyérral.

Áron püspök azonkívül megvette a szeminárium számára 32.000 frtért gróf Bethlen Gábortól a kútfalvai birtokot.

Aion püspök alatt a balázsfalvi iskolák összes növendékeinek száma 300-ra emelkedett.

Ezen iskolák tanárai kezdetben szerzetesek voltak, később azonban már világi papok is alkalmaztattak tanároknak.

A három osztályból álló iskolában, amelyből később a gimnázium fejlődött ki, a tannyelv a latin volt, a román tannyelv csak a 10. század harmincas éveiben hozatott be. A magyar nyelv ebben az iskolában már létesítése óta kötelezőleg tanítatott. Ezt az utóbbi tény, a román történetírók akként magyarázzák, hogy azért tanítatott a magyar nyelv ezen iskolában, hogy ezen iskola lehetővé tegye tanítványainak, hogy tanulmányaik befejezése után, állami hivatalnokokként alkalmaztassanak.

Bob János püspök ezt az iskolát 1784-ben a hazai gimnáziumok rendszerének megfelelőleg szervezte. Ezen iskola tehát 1784-től kezdve öt osztályból állott és pedig a principia-nak nevezett első osztályból, a gramatica-nak nevezett második osztályból, a sintaxis-nak nevezett harmadik osztályból, a retorica-nak nevezett negyedik osztályból és a poetica-nak nevezett ötödik osztályból.

Bob püspök halála után 1831-ben, a balázsfalvi gimnáziumból a két filozófiai kurzus felállítására folytán liceum lett, a melyben a tanulók teljesen befejezhették középiskolai tanulmá-

nyaikat. Ebben az időben került ezen líceumhoz tanáruul Barnufiu Simon, aki 1834-ben a saját felelősségére hozta be ezen iskolába a latin tannyelv helyett a román tannyelvet.

Ettől az időtől kezdve a balázsfalvi líceum központja lett a román nemzetiségi aspirációknak, amelyeknek különös táperőt Barnutiu Simon tanárnak észjogi és román nemzettörténelmi előadásai szolgáltattak, amelyek ellen a kolozsvári kormány már 1833-ban óvást emelt, de minden eredmény nélkül.

1842-ben, amidőn a magyar kormány törvényileg kimondta volt a nem magyar iskolák megmagyarosítását, ez ellen a balázsfalvi görög katolikus szentszék 1843. február 15-én tiltakozott.

1848. május 10-én a balázsfalvi iskolákban és így a líceumban is a románok lázongása miatt, be lett szüntetve a tanítás.

A szabadságharc lezajlása után, 1850-ben újra megnyitattak a balázsfalvi iskolák. A líceum az 1849-iki osztrák tanterv szerint szerveztetett és ennek megfelelőleg — a román tannyelv fentartásával — nyolc osztályra egészített ki és főgimnáziumnak neveztetett, amelyben az első érettségi vizsga az 1850/51. iskolai év végén tartatott meg. Ezen időtől kezdve a balázsfalvi gimnáziumban nemcsak az ország legtávolabb vidékeiről, hanem még Bukovinából és Moldvából is igen nagy számban sereglettek a román ifjak. Ezen időtől kezdve a gimnázium minden osztályában kötelezőleg tanítottatott a román nyelv, a magyar nyelv azonban nem volt kötelező tantárgy. A gimnázium egyes tanárai az új tantervnek megfelelőleg, román nyelvű tankönyveket Írtak. A tanárok legnagyobb része azonban, akik csupán csak a balázsfalvi görög katolikus papnövelde tanfolyamait végezték és a kiknek nem volt meg a tanári pályához megkívántató egyetemi készülségük, igen sok nehézséggel küzdöttek az egyes tantárgyak előadásában. Az abszolutizmus idejében, habár a gimnázium feletti felügyeletet a balázsfalvi görög katolikus érsek és annak szentszéke gyakorolta, mindazonáltal a gimnáziumra vonatkozó fontosabb intézkedések, az ausztriai kormánynak jelentettek be jóváhagyás végett.

Vancea János (1862—1892) balázsfalvi érsek alatt, az 1872-ben Balázsfalván megtartott provinciális zsinat, a balázsfalvi iskolákra vonatkozólag egy szabályrendeletet léptetett életbe, amelynek értelmében, ezen iskolák feletti felügyelet az érseknek, illetve a szentszéknek tartatik fenn; az érsek nevezi ki a gimnázium igazgatóját és tanárait, akik a tanári képesítő vizsgálatot a balázsfalvi szentszék előtt teszik le és a szentszékkel együtt megállapítja a tantervet és az előadandó tankönyveket.

A gimnázium tantervében, a középiskolákra vonatkozó 1883. évi XXX, t.-c. folytán, a román tannyelv fentartásával, lényeges változások állottak be és a fennebbi szabályrendelet legnagyobb

részében hatályon kívül helyeztetett. A gimnázium az 1883/4. iskolai évtől kezdve, mindenképpen ezen törvény intézkedéseit tartja szem előtt.

Vancea érsek a sajátjából adott 36.000 frtot a gimnáziummal kapcsolatban álló fiú internátus létesítésére, amely 100 növendékkel, az 1884/5. iskolai évben nyílt meg és amelyben az évi ellátás 120 írtba került. A «Szent Háromság» balízsfalvi zárda alapjából épült 1889-ben a tornaterem. Vancea érsek, a gimnáziummal kapcsolatban levő fiú internátus számára, a sajátjából adott 47.000 írtban egy új épületet építtetett, a volt fiú internátusban pedig a görög katolikus felső leányiskolát és az azzal kapcsolatban álló leány internátust helyezte el. A gimnáziumi épülethez 1894-ben, közadakozás útján begyűlt 20.000 frtból és az egyes alapokból adott 22.000 írtból, összesen tehát 42.000 frtból, egy új szárnyépület építtetett.

A tanárok kezdetben nem kaptak fizetést, mert azok mint szerzetesek, a balízsfalvi «Szent Háromság» zárdában nyertek teljes ellátást. Később azonban, amidőn a zárdában lakó szerzetesek száma megfogyott és a tanárok legnagyobb része a világi klérusból neveztetett ki, a tanárok évi fizetése 1828-ig 80 frt volt, amit Leményi püspök 200 írtba emelt, ^ulufiu Șterca Sándor érsek alatt a rendes tanárok évi fizetése 500írtba; 1872-től kezdve 600 írtba; később pedig 700 írtba emeltetett. A fizetésen kívül, a nőtlen tanárok a gimnázium épületében kaptak egy-egy szobát, a nős tanárok pedig lakpénzül egy csekély pótlékot kaptak.

A tanári nyugdíjalap 1889-ben létesült, amelynek céljaira Vancea érsek 3000 frtot adott. A nyugdíjalapba a tanárok évi tagsági díjképpen évi fizetésük 4%-át fizetik. Azok a tanárok, akik munkaképtelenné válnak, öt évig terjedő szolgálatuk után, évente 200 frtot; tíz évig terjedő szolgálatuk után, 250 frtot; tizéven felüli szolgálatuk után, 400 frtot; attól kezdve pedig minden évi szolgálatuk után még 5%-ot kapnak. A tanárok özvegyei évi 300 frtot, árvái pedig 100—100 frtot kapnak évenként, úgy azonban, hogy egy-egy tanár árváinak nyújtott segély, nem haladhatja meg az évi 300 frtot.

II

Az 1906/7. iskolai évre vonatkozó adatok.

A gimnázium igazgatója: Hossu József kanonok. A tanári kar áll: 1 igazgatóból, 16 tanárból és 4 hitoktatóból.

Miután a gimnázium tannyelve a román, az összes tantárgyak román nyelven adattak elő, kivéve a VII-ik és a VIII-ik osztályban előadott magyar irodalom-történetet. A tantárgyak szintén románok, kivéve a VII-ik és a VIII-ik osztály-

bán előadott irodalom-történetet, amely dr. Bartha Lajos «A magyar nemzeti irodalom története» tankönyv alapján adatott elő.

A gimnáziumban a görög-pótló nem adatott elő és így a felső gimnázium osztályainak összes tanulói, a görög nyelv tanulására voltak kötelezve.

A gimnáziumban a következő rendkívüli tantárgyak adatnak elő: a) a világi ének; b) a zene; c) a szabadkézi rajz.

Az intézet önképzőköre.

Az önképzőkörnek, amelynek tagjai a főgimnázium VII. és VIII. osztályának a tanulói, az 1906/7. iskolai évben a VII-ik osztályból 49, a VIII-ik osztályból pedig 50, összesen tehát 99 tagja volt.

A tagok összesen 21 munkát nyújtottak be és pedig 10 prózát és 11 költeményt, amelyek mind román nyelvűek voltak.

A képzőgyűléseken 15 költeményt szavaltak, amelyek között magyar volt. Az önképzőkör egy diszülést tartott és pedig 1907. évi február hó 12-ikén, az intézet védszentjének az ünnepén, amikor is a 12 pontból és pedig zene, ének, szavaltat és értekezésekből álló programban, Mindszenti G. «Meliton és anyja» című költeményének az elszavalása is előfordult.

Az önképzőkör tagjai a gyűléseken kívül minden héten két órán át együttesen olvasták az önképzőkör által előfizetett hírlapokat és folyóiratokat.

Az önképzőkör vagyona 1122 K 90 f; könyvtára pedig 2809 kötetet kitevő 2613 műből áll.

Az önképzőkörrel kapcsolatban egy dalárda és egy zenede is működött.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

- a) október 4-én, a király nevenapján;
 - b) október hó 29-én, II. Rákóczi Ferenc hamvainak a hazaszállítása napján;
 - c) november 19-én, szent Erzsébet napján, amikor is az elhunyt Erzsébet királyné lelki nyugalmaért gyász isteni tisztelet tartatott;
 - d) február 12-én, Szent János, Szent Vazul és Szent Gergely ünnepén, az intézet védszentjeinek napján;
 - e) április 11-én, az 1848-iki törvények szentesítésének az emlékére;
 - f) június 8-án, a koronázás évfordulóján.
- Az iskolai ünnepélyek programja román volt.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
Az iskolai év elején beiratkozott ...		75	67	67	71	70	65	52	50	517	
Az év végén maradt ...		67	64	67	67	66	63	49	49	492	
Megvizsgált magántanulók		6	2	—	3	2	1	2	—	16	
Az osztályozott tanulók közül :											
A hitfelekezések	római katolikus ...	—	1	—	—	1	1	—	—	3	
	görög katolikus ...	70	58	60	60	58	57	38	39	440	
	görög keleti ...	3	5	6	10	9	6	12	10	61	
	helvét hitvallású ...	—	1	1	—	—	—	—	—	2	
	izraelita ...	—	1	—	—	—	—	1	—	2	
Nemzetiség	magyar ...	—	3	1	—	1	1	1	—	7	
	román ...	73	63	66	70	67	63	50	49	501	
Magyarul nem tudnak ...		13	15	25	13	2	12	—	—	80	
Illatosság	magyarországi ...	73	66	65	68	68	64	51	49	504	
	romániai ...	—	—	2	2	—	—	—	—	4	
A tanulók közt	felsőbb osztályba léphet ...	53	51	54	59	54	51	39	45	406	
	megbuktak ...	20	15	13	11	14	13	12	4	102	
A tanulók szüleinek a foglalkozása	ter- melő	nagybirtokos és nagybirtó	—	1	—	—	—	—	—	1	
		kisbirtokos és kisbirtó	35	35	30	24	30	29	22	24	229
	iparos	alkalmazott	—	—	—	2	—	—	—	—	2
		nagyiparos	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		kisiparos	5	3	5	5	—	2	5	1	26
	alkalmazott	—	—	—	—	1	—	—	—	1	
kereskedő és vállalkozó	nagykereskedő v. vállalkozó	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	kiskereskedő vagy vállalkozó	2	1	2	2	—	1	2	—	10	
alkalmazott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Tisztviselő	állami és megyei	3	3	3	2	—	—	2	1	14	
	magán	—	4	—	1	3	1	—	—	9	
A tanulók szüleinek a foglalkozása	orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök stb.	20	18	26	33	33	30	20	22	202	
	napszámos, szolga	8	1	1	1	—	1	—	1	13	
	magánzó	—	—	—	—	1	—	—	—	1	

Érettségi vizsgálat.

Az írásbeli érettségi vizsgálatra összesen 46 tanuló jelentkezett, akik közül kettő egy évre, egy pedig három hónapra vettetett vissza. Az Írásbeli vizsgálaton a magyar nyelvű dolgozatok közül 5 jeles, 17 jó, 19 elégséges és 5 elégtelen volt. Az 1907. június 7—12-én megtartott szóbeli vizsgálatra, amelyre kormánybiztosképpen Kuncz Elek, kolozsvári tankerületi királyi főigazgató volt kiküldve, 43 tanuló bocsátatott, akik közül 33 nyilváníttatott érettnék; 10 pedig 3 hónapra vettetett vissza, ezek közül egy a magyar nyelv és irodalomból kapott elégtelen tanjegyet.

*Könyvtárak, szertárak és múzeumok,**a) Tanári könyvtár.*

A tanári könyvtár az 1906/7. iskolai év végén: 6382 kötetből álló 4800 tudományos és irodalmi műből; 617 kötetből álló 224 folyóiratból és 2604 kötetből álló 2532 műből, összesen tehát 9603 kötetből álló 7556 műből állott.

A tanári könyvtárnak 12 magyar és 9 román folyóirat járt, az utóbbiak közül 8 bukaresti volt.

b) Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár az 1906/7. iskolai év végén: 2809 kötetből álló 2609 műből állott. Az ifjúsági könyvtár az 1906/7. iskolai évben 19 művel szaporodott, amelyek közül 7 magyar. Az ifjúsági könyvtárnak 14 kizárólag román politikai hírlap és folyóirat járt, amelyek közül 10 romániai volt.

c) Természetrajzi szertár.

A természetrajzi szertár az 1906/7. iskolai év végén 145 állattani táblából, 4341 borszeszben őrzött és kitömött állatból és azok szerveiből; 178 növénytani táblázatból, 4685 szárított és utánzott növényből, 375 ásványtani táblából, 2978 ásványból, 852 különféle tárgyból és 10.135 csigából és kagylóból, összesen tehát 23.689 tárgyból állott.

d) Természettani iszertár.

A természettani szertár számára az 1906/7. iskolai évben 274 K értékben szereztek be a skioptonhoz szükséges felszerelések.

e) Archeológiai és történelmi muzeum.

Az intézet archeológiai és történelmi múzeuma az 1906/7. iskolai évben 3047 pénz illetve éremből, 118 filológiai műből és 536 különböző tárgyból állott.

f) Földrajzi múzeum

Az intézet földrajzi múzeuma az 1906/7. iskolai évben 70 fali abroszból, 514 táblából és egyéb tárgyból és 3 földgömbből állott.

g) Rajzterem.

A rajztermek az 1906/7. iskolai év végén 535 grafikai táblája, 86 gipsz mintája, 191 egyéb tárgya és a hírnevesebb művészek festményeinek 99 utánzata volt.

h) Botanikus kert.

Az intézetnek van még egy botanikus kertje is, amely a legkülönbözőbb és a legritkább növényeket foglalja magában.

Az intézet ösztöndíjas és segélyezett növendékei az 1906/7. iskolai évben.

1. Chirila I.-féle évi 50 K ösztöndíjban 5 tanuló részesült.
2. A Bob-féle 120 K évi ösztöndíjban 2 tanuló részesült.
3. A Manovicu-féle 100 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
4. A Ramonczay-féle 120 K évi ösztöndíjban 3 tanuló részesült.
5. A Báró Ursu-féle 200 K évi ösztöndíjban 6 tanuló részesült.
6. A Vancea-féle 200 K évi ösztöndíjban 10 tanuló részesült.
7. A Şuluşiu Şterca Sándor-féle 200 K évi ösztöndíjban 3 tanuló részesült.
8. A Şlutiu Şterca Sándor-féle 120 K évi ösztöndíjban 6 tanuló részesült.
9. AGozsdu-féle 300 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
10. A karánsebesi vagyonszövetség alából 280 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
11. A Cipariu Timoteusz-féle 100 K évi ösztöndíjban 5 tanuló részesült.
12. A Baldi-féle 200 K évi ösztöndíjban 2 tanuló részesült.
13. A szamosújvári központi alából 160 K évi ösztöndíjban 2 tanuló részesült.
14. A Bota Pop I.-féle 120 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
15. A Rudolf-féle 100 K évi ösztöndíjban 2 tanuló; a 90 K évi ösztöndíjban 3 tanuló; a 70 K évi ösztöndíjban 3 tanuló; a 60 K évi ösztöndíjban 2 tanuló; az 50 K évi ösztöndíjban 3 tanuló; a 40 K évi ösztöndíjban 1 tanuló, összesen tehát 14 tanuló részesült.
16. A Filip-féle 200 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
17. A Bállá Tódor-féle 300 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
18. A Bidián Elek-féle 300 K évi ösztöndíjban 4 tanuló részesült.
19. A Papfalvai C.-féle 240 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
20. A Gál-féle 120 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.
21. A faragói kerület 50 K évi ösztöndíjában 4 tanuló részesült.
22. Az Alutan C.-féle 120 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.

23. A jövedéki bírság-alapból 200 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.

24. A Maior Péter-féle 120 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.

25. A Cutean D.-féle 34 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.

26. A Pop András-féle 160 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.

27. A Braia-féle 65 K 56 f. évi ösztöndíjban 1 tanuló, a 40 K évi ösztöndíjban 6 tanuló, a 60 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.

28. A Vlád Miklós-féle 200 K évi ösztöndíjban 1 tanuló részesült.

Összesen tehát 88 tanuló 12.251 K 56 f. évi ösztöndíjban részesült.

Az intézet alapjai.

Az intézetnek a következő alapjai és alapítványai vannak:

a) A kenyéralap. Éhez az alaphoz a «Szent Háromság» zárda, a szemináriumi alap és az érseki uradalom egyenként évenként 181 hektoliter búzával járulnak. Ebből az alapból 182 görög katolikus tanuló, 5 naponként egy-egy 3 kilogrammos kenyeret, az egész évben tehát 29.226 kilogramm kenyeret kapott. Ebből az alapból nem részesítettek azok, akik ösztöndíjasok voltak, vagy akik a szemináriumban laktak.

b) A szegény tanulóknak, betegségük esetében való segélyezésük céljáró szolgáló alap. Ebben az iskolai évben ezen alap adományképpen 709 K 13 f. kapott; gyógyszerekre 454 K 44 f. adott ki.

Az alapnak az 1906/7. iskolai év végén a következő vagyona volt:

1. Kórház, amelynek értéke 6.000 K — f.
2. A nagyszebeni «Albina»-nál elhelyezett pénz 7.015 „ 40 „
3. A balázsfalvi «Patria»-nál elhelyezett pénz . 7.700 „ 22 „
4. Kötvényekben 858 „ 16 „

Összesen: 21.573 K 81.

c) A vívőiskola alapja az 1096/7. iskolai év végén 749 K 32 f.-t tett ki.

c) A Oroze Ciriac Vazul elhunyt tanár emlékére tett alapítvány 273 K 27 f.-t tett ki.

e) A Sabadean János alapítvány, amelynek jövedelméből szegény beteg tanulók segélyezhetnek, az év végén 344 koronát tett ki.

f) A kirándulási alap 198 koronát tett ki.

g) A diák-asztal alapja az év végével 22.904 K 05 fillért tett ki. A diák-asztalnál 5 tanuló ingyen, 10 tanuló pedig fél díjért (havi 4 koronáért) kapott ellátást.

Jutalmak.

Az év végen a jutalmak alapjából 580 K és a Sulutiú-féle alapból 120 K, összesen tehát 800 K összegben könyvek osztattak ki a szorgalmasabb tanulók között.

A gimnáziummal kapcsolatban álló fiú internátus.

A gimnáziummal kapcsolatban álló fiú internátusnak az 1906/7 iskolai évben 119 növendéke volt, ezek közül 16 tanuló ingyen ellátást kapott, akik közül 9 a Vancea-féle és 7 a báró Ursu Dávid-féle alapítványok ösztöndíjasai voltak. Az internátus növendékei külön önképzőkört, dalárdát és zenedét képeztek.

A tanulók által fizetendő tandíj és más díjak, valamint egyéb adatok.

Az intézetbe azok a növendékek, akik először iratkoznak be, felvételi díj képpen 12 K-t fizetnek, a többi növendékek pedig, akik eddig is az intézetbe jártak, felvételi díj képpen 6 koronát fizetnek. A felvételi díj fizetése alól egy tanuló sem mentetik fel. A gimnázium alsó négy osztályának a növendékei tandíjképpen 28 koronát, a gimnázium felső négy osztályának a növendékei pedig 40 koronát fizetnek. A tandíj fizetése alól a szegénysorsu szorgalmas, jó erkölcsű tanulók felmentetnek.

Az iskolai év az új naptár szerint kezdődik és záródik.

Az évvégi iskolai értesítvény kizárólag román nyelven van szerkesztve.

II. FEJEZET.**A belényesi görög katolikus főgimnázium.****I.***Az intézet története.*

A belényesi görög katolikus gimnáziumot Vulcan Sámuel, nagyváradi görög katolikus püspök alapította 1828-ban.

A belényesi gimnáziumban kezdettől fogva minden egyes osztályban előadatott a magyar nyelv is, mint kötelező tantárgy.

A püspök 1835. február 5-én kelt új alapító oklevelében, az intézetet nagy vagyis hat osztályú gimnáziummá alakította át. A végzett ifjak ez által felléphettek a bölcsészeti osztályokba, onnan pedig bármilyen egyetemi tanulmányra.

Ennek folytán a belényesi gimnázium belépett a nagy gimnáziumok közé és mint ilyen 1837-től 1852-ig működött. A felállított V. és VI-ik osztályokban szintén mint kötelező tantárgy adatott elő a magyar nyelv.

Az 1841. április 9-iki tanári gyűlésen fölolvastatott a Főigazgatóságnak, a Helytartótanács által 1841. február 23-án 5.017. számú rendelete alapján kiadott leirata, amelyben az iránt kére-

tik ki a tanári testület véleménye, hogy miképpen lehetne az 1841/2. iskolai évtől kezdve, a latin tannyelv helyett a magyar tannyelvet behozni a belényesi görög katolikus nagygimnáziumba? Erre a leíratra a tanári testület azt felelte, hogy a gimnázium minden osztályában a történelem es a földrajz magyarul, a többi tantárgyak pedig latinul adassanak elő.

A tanulmányi Főigazgatóság, 1844. augusztus 17-én ismerteti a Helytartótanácsnak 1844. július 24-én 27.215. számú leíratával közölt ama legmagasabb királyi határozatot, amelynek értelmében, az összes hazai tanintézetekbe, a teológiai intézeteket kivéve, a magyar nyelv hozatott be tannyelvül. A magyar tannyelvet 44 gimnáziumba hozták be, míg 17 gimnáziumban, köztük a belényesiben, továbbra is a latin tannyelvet hagyták meg.

A Helytartótanács 1845. január 14-én kelt 2.283. számú rendeletével fölhívja az igazgatóságot és tanári testületet, hogy ezen rendelet vételétől kezdve, minden hivatalos levelezéseikben, kérvényeikben és jelentéseikben, valamint jegyzőkönyveikben, számadásaikban és kiadványaikban a latin nyelv helyett kizárólag a magyar nyelvet használják.

A főigazgatóság 1848. május 6-án 142. sz. alatt meghagyja az igazgatóságnak, hogy tekintettel a zavaros időkre, mihelyt befejezik a tanárok tárgyaikat, azonnal bocsássa haza a tanuló ifjúságot.

A nagyváradi görög katolikus szentszék, az 1849. december 6-án, az 1849. március 4-én kibocsátott császári alkotmány értelmében elrendeli, hogy a tanári testület a belényesi gimnáziumban a román nyelvet hozza be tannyelvül.

A nagyváradi katonai kerületi iskolai hatóság, 1850. szeptember 27-én kelt 6.259. számú leíratával arról értesíti az igazgatóságot, hogy az 1850/51. tanévre a belényesi gimnáziumnak a régi törvények alapján megadatik a nyilvános jog, de tartozik az állami gimnáziumok mintájára szervezkedni.

Ezen új rendszer, amely a Thun Leó bécsi császári királyi közoktatásügyi miniszterrel neveztetett el Thun-rendszernek, eltekintve a tannyelvre vonatkozó intézkedésektől, 1861-ig állott fenn változatlanul.

Az intézet VII-ik osztálya az 1851/2., a VIII-ik osztálya pedig az 1852/3. iskolai évben nyílt meg és ettől kezdve az az intézet jogosultsággal birt, hogy államérvényes érettségi bizonyítványokat bocsáthasson ki. Az 1852/3. iskolai év végén tartották meg a belényesi görög katolikus főgimnáziumban az első érettségi vizsgálatot, amelynek tantárgyai közé nem volt felvéve a magyar nyelv.

Az 1851/2. iskolai évtől az 1855/6. iskolai évig a magyar nyelv csak a felső osztályokban adatott elő, még pedig heti 2—2 órában.

Miután az 1855. január 1-én a 37. számú miniszteri leirattal elrendeltetett, hogy a felsőbb osztályokban a tantárgyak legnagyobb része, az alsó osztályokban pedig egy vagy több tantárgy német nyelven adassék elő, a tanári testület, amikor 1855. március 3-án tartott tanácskozmányában tudomásul vette a nevezett rendeletet, azt jegyezte meg, hogy a VII. és a VIII-ik osztályokban a német irodalom és az V. és VI-ik osztályokban a természetrajz eddig is német nyelven adattak elő, továbbá hogy a tanári testület a következő években igyekezni fog eleget tenni a miniszter ebbeli rendeletének.

Az 1855/6. tanévben a tanári testület, a fennebbi rendelet következtében akként osztotta be a tantárgyakat, hogy az óraszám az I. és II. osztályokban 25, a III., IV., VI. és VII. osztályokban 27, az V. és VIII. osztályokban 28 volt. A tanári testület a magyar nyelvet pedig kihagyta a tantárgyak sorából, mert a miniszteri rendelet szerint a magyar nyelvet vagy heti 2 órában, vagy pedig egyáltalában nem kellett előadni és minthogy a magyar nyelv tanítása által az óraszám 29, illetve 30-ra emelkedett volna, a többi tantárgyból pedig a miniszter nem engedett óracsökkenést, a tanári testület, nehogy tulterhelhetés idéztessék elő, a magyar nyelv taníttatását beszüntette.

1855. november 13-án a 11.296. számú leirattal meghagyott, hogy az 1855/6. iskolai év második felétől kezdve az I—VIII-ban a (német nyelv; a IV-ben az osztrák birodalom statisztikája; az V. és VI-ban a görög nyelv; a VII. és VIII-ban a történelem és statisztika kizárólag német nyelven adassanak elő. A tanári testület eleget téve eme rendeletnek, német szövegű tankönyveket rendelt meg.

A közoktatásügyi miniszter, 1856. április 16-án 5.663/370. számú leiratával elrendelte, hogy a belényesi görög katólikus főgimnázium alsóbb osztályaiban is fokozatosan a német hozassák be tannyelvül.

Szemben ezzel a rendelettel, az egyházmegyei fenhatóság attól félván, hogy kellő tanerők hiányában be fog zárni az intézet, arra ösztönözte u tanárokat, hogy sajátítsák el a német nyelvet, mert az intézetben három tanáron kívül, a többi tanárok képtelenek voltak a miniszteri tervnek inegfelelőleg, német nyelven tanítani. Az 1856/7. tanévben a következő tantárgyak adattak elő németül: az I. és II-ban a német nyelvtan; a III-ban a görög, a német, a történelem és a földrajz; a IV-ben a német, a történelem és a földrajz; az V-ben a görög, a német, a történelem, a földrajz és a mennyiségtan; a VI., VII. és VIII-ban a görög, a német, a történelem és a földrajz.

Az 1857/8-iki tanévben a tanári testület elhatározta, hogy javasolni fogja, miszerint a magyar nyelv vétessék fel a kötelező tantárgyak közé. A német nyelven előadott tantárgyakon kívül,

németül fogják még előadni az V-ben a történelmet és a földrajzot, a VII. és VIII-ban pedig a mennyiségtant.

Miután ő Felsége I. Ferenc József, 1860. október '20-án Bécsben kelt diplomájával visszahelyezte a magyar nyelvet, mint hivatalos nyelvet a közigazgatás és az igazságszolgáltatás összes ágazataiba, a helytartótanács 1860. november 24-én kelt 35.400. sz. leiratában elrendelte, hogy a középiskolák tannyelvére vonatkozólag a tanári testületek, a nyelvviszonyokat és a helyi óhajokat figyelembe véve, adjanak véleményt.

Erre a tanári testület, az egyházmegyei kormány előzetes jóváhagyása mellett, a következő véleményt terjesztette elő:

«Jóllehet a cs. és kir. udvari Kancellária behozta a magyar nyelvet az ország hivatalos nyelvül, mindazonáltal a tanári testület a belényesi görög katolikus főgimnáziumban szükségesnek találja továbbra is fentartani a román nyelvet, mert:

1. Az októberi diploma által érintetlenül hagyatott a nem magyarajkú nemzetiségeknek azon joga, hogy a saját nyelvüket szabadon használhatják az iskoláikban és közügyeikben.

2. Mert néhai Vulcan Sámuel, nagyváradi görög katolikus püspök ezen intézetet, különösen a Belényes vidéki nép számára alapította, ennél fogva azt romának kell tekinteni úgy oktatás, mint nemzeti jelleg szempontjából.

3. Mióta a latin nyelv mint előadási nyelv kiküszöböltetett, a belényesi főgimnáziumban tan- és magyarázati nyelvül a máig napig meghagyatott a román.

4. Miután 8 ifjú kivételével az egész tanuló ifjúság román ajkú, akik anyanyelvükön kívül nem bírnak más nyelvet, méltánytalan dolog volna őket megfosztani az egyedüli művelődési eszköztől.

5. Miután általánosan elismert elv, hogy egy nemzet csak a saját nyelvén juthat ismeretekhez és műveltséghez, nem volna méltányos dolog, hogy ha az megtagadtatnék a román néppel szemben, amely szegényebb, mint több más hazai nép.

6. Végül, miután Belényes városának nagy része, vidéke ptdig egészben véve román, nem foroghat fenn kétség az iránt, hogy kívánja nyelvének a fentartását. Mindazonáltal a tanári testület nem akarja kiküszöbölni a magyar nyelvet a belényesi gimnáziumból, sőt ellenkezőleg, ismerve annak hasznát és szükségességét: minden erejéből arra fog törekedni, hogy tágabb teret nyisson a magyar nyelv művelésének és hogy a tanulók teljesen elsajátíthassák azt, mint alapját az akadémiai kiképeztesüknek. A magyar ajkú tanulóknak azonban jogukban áll magyar nyelven felelhetni.»

A helytartótanács, 1861. évi október 21-én 58.244. sz. a. kiadott intézvényében addig is, míg az általa Ő Felsége elé terjesztett és az eddigi tanrendszertől elütő javaslata érvényre emeltnék, az 1861/2. tanévtől kezdődőleg a többek között elren-

delte, hogy miután tannyelv tekintetében kizárólag magyar és vegyes gimnáziumok különböztetnek meg, azoknak megfelelőleg tannyelvül vagy kizárólag vagy pedig valamely tájnyelvnek segédhasználata mellett a magyar nyelv hozandó be. 19 gimnázium jelöltetett ki olyannak, amelyekben kizárólag magyar volt a tan nyelv, míg 19 olyan gimnázium jelöltetett ki, amelyekben a magyar tannyelv mellett, a tájak szükségleteihez képest, a német, a tót, a ruthén, a szerb vagy a román segédnyelvek használtat tak. A hittan előadására azon nyelv jelöltetett ineg, amelyet a tanuló legjobban ért. Végre a különböző nemzetiségek nyelvbeli igényeinek tekintetbe vételével elrendeltetett, hogy azok nyelvei, az illető vidék középiskoláiban, mint viszonylagosan kötelező tantárgyak adassanak elő.

A tanári testület a román nyelv művelése céljából az 1861—62. iskolai évben a VII. és VIII. osztály növendékeiből önképzőkört alakított, amelynek alapszabályait a helytartótanács 32.067/1862. sz. a. látta el a jóváhagyási záradékkal. Ezen évtől kezdve áll fenn a belényesi görög katolikus gimnáziumban az önképző kör.

A helytartótanács, 1862. évi június 30-án 12.844 sz. a. az 1862/3. tanévben életbeléptetendő következő tantervet rendelte el.

1. A hittan a tanulók nyelvén fog előadatni.

2. A magyar nyelv minden osztályban mint kötelező tantárgy fog előadatni hetenként 3 órában és pedig az I. és a II. osztályban román nyelven a helyesírás és olvasás; a III. és a IV. osztályban román nyelven a magyar nyelvtan; az V. és VI. osztályban a magyar nyelvtan terjedelmesen magyar nyelven; a VII. és a VIII. osztályban az irodalomtörténet magyar nyelven.

3. A német nyelv minden osztályban mint kötelező tantárgy fog előadatni, hetenként 2 órában és pedig az alsó osztályokban román nyelven; az V. és VI. osztályban a lehetőséghez képest német nyelven; a VII. és a VIII. osztályban az irodalomtörténet német nyelven.

4. A román nyelv az I. osztályban '4 órában, a többi osztályokban 3 órában fog előadatni.

5. A magyar és a német nyelv a jelen rendelkezés 2. és 3. pontja szerint adandó elő, a többi tantárgyak pedig román nyelven tanítandók, a magyar nyelv azonban ezeknél is a körülményekhez képest ségedtannyelvül használandó.

6. Kedden délután tartassanak előadások.

Ezen tantervből semmi eltérés nem engedtetik meg.

Miután az 1868. évben rendezett diák majálison, Papp Pál VIII. osztálybeli tanuló (a későbbi belényesi ügyvéd) összetépte a magyar zászlót, akit eme tette miatt a belényesi gimnáziumból kizártak: a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1868. július 6-án

10.685. számú intézményével elrendelte, hogy ilyen mulatságok alkalmából mellőztessenek mindennemű zászlók.

A tanulmányi főigazgató, 1868. október 9-én 1.168. sz. leiratában azon indokból, hogy a belényesi főgimnáziumban a magyar nyelv általánosan kötelezett tantárgy, arra utasította az igazgatóságot, hogy a magyar nyelv minden egyes osztályban gyakorlati módon taníttassák és hogy szüntetessék meg azon szokás, amely tekintettel a Romániából és Bukovinából jött tanulókra, a felső osztályokban a magyar nyelv a haladók és kezdők csoportja szerint kettéosztva taníttatott.

Papp-Szilágyi József nagyváradi görög katolikus püspök, Kővári Tivadar kanonok, gimnáziumi igazgatónak a tanácsára, az 1870/71. iskolai évben, a belényesi görög katolikus főgimnáziumot állami gimnáziummá akarta átváltoztatni. Ennek indoka a tanárok csekély évi 600 frt fizetése volt, amelyből még lakbért is kellett fizetniök. Amellett, hogy a püspök át akarta adni a gimnáziumot az államnak, mindazonáltal fönn akarta tartani az intézet jellegét, előadási nyelvét és alapítványának a kezelését.

A dolog azonban annyiban maradt.

Eközben a közoktatásügyi minisztérium kidolgozta a gimnáziumok tanulmányi szervezetére vonatkozó javaslatát, mielőtt azonban az törvénynyé vált volna, 1871. szept. 18-án 20.855. számú rendeletével, a javaslat több intézkedését életbe léptette. Eme tervet érintetlenül hagyta a belényesi görög katolikus főgimnáziumban a román tannyelvet. A gimnázium I—V. osztályaiiban a román nyelv tanítására hetenként 3—3 óra, a VI—Vili. osztályban hetenként 2—2 óra vétetett fel, amely óraszám a helyi érdekeknek megfelelőleg, más tantárgyak óraszámából vonatott le.

A tanárok túrhetetlen anyagi állapotuk következtében, 1872. január 3-án, a közoktatásügyi kormányhoz és az országgyűléshez folyamodtak, hogy a tanulmányi alapból vagy az államkincstárból évi 4.000 frt segély utalványoztassék ki számukra. Kezdetben a közoktatásügyi miniszter, amennyiben az intézeti kegyur hozzá fog járulni a kért segélyhez, hajlandónak mutatkozott az anyagi . segélyt kiutalni; minthogy azonban a kegyur nem tett semmit, a közoktatásügyi miniszter 1873. október 5-iki leiratában hivatkozással a tanulmányi alap rendkívüli megterheltségére, nem részesítette a tanárokat a kért segélyben.

Oltean János nagyváradi püspök, az igazgatóságnak 1874. december 24-én 318. sz. fölterjesztésének figyelembe vételével, 1875. április 29-én 433. sz. leiratával szervezte a tanárok fizetését, kiutalván az alapítványból az igazgató részére évi 1.000 frt fizetést, az oklevéllel bíró tanároknak 730 irtot és a helyettes tanároknak 650 irtot, föntartva magának, hogy időről-időre a sajátjából külön is segélyezze a tanárokat.

Dr. Krausz G. László tankerületi főigazgató, fölterjesztvén a közoktatásügyi minisztériumhoz, az 1874/5. iskolai évben a be-

lényesi görög katolikus főgimnáziumban tett látogatásáról szóló jegyzőkönyvet, abban azt jelentette, hogy a belényesi gimnáziumban nem fektették elég gond a magyar nyelvre, hogy a magyar nyelv előadása tekintetében, a tanulók kezdőkre és haladóokra osztatnak, hogy a tantárgyaknak csak román nyelven való előadása által kizárólag román szellem tápláltatik és hogy a tanulmányi alapból engedélyezett 3.706 frt 50 kr. segély feljogosítja a magyar kormányt, hogy követelje a tantárgyaknak magyar nyelven leendő előadását. Hogy a magyar nyelv elsajátításában nagyobb eredmény legyen elérhető, a főigazgató azt véleményezte, hogy rendeltessék el legalább a történelemnek, a földrajznak és a bölcsészetnek magyar nyelven való tanítása.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1875. szeptember 18-án 21.895. számú leiratában közölte a nagyváradi görög katolikus püspökkel a főigazgató nehézményeit és egyúttal kéri a főigazgató által jelzett tantárgyaknak, magyar nyelven leendő tanítását, mire a püspök 1875. november 14-én kelt 1.277. sz. leiratában meghagyta, hogy a történelem és a földrajz jövőre a gimnáziumban, a román nyelv szabad használata mellett, magyar nyelven adassanak elő.

A főigazgató, 1877. december 31-én 1.530. sz. alatt jelezte, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1877. december hó 22-én 32.628. sz. alatt kelt intézkedéssel, a tanulmányi alapból a gimnáziumnak engedélyezett évi 3706 frt 50 kr. segélyt megvonta, azon indokból, mert a gimnáziumi alapítvány, a legutóbbi számadásának tanúsítása szerint annyira növekedett, hogy annak kamataiból fedezhetők az intézet évi kiadásai.

Ezen leirat, az 1878. január havi tanári tanácskozmányban lett felolvasva, amely elkeseredést okozott a tanárok körében, akiknek fizetése eme segély megvonása által oly csekélyre olvadt le, hogy abból nem biztosíthaták egzisztenciájukat.

Az igazgató a tanácskozmány jegyzőkönyvét felterjesztette az egyházmegyei kormányhoz, amely azt válaszolta rá, hogy kötelességének fogja ismerni, hogy a gimnáziumot a maga teljességében ezután is fentartsa.

Míg a belényesi görög katolikus főgimnázium állami segélyben részesült, addig a tandíj az államkincstárba folyt be, az 1878/9-iki tanévtől kezdve azonban a tandíj, a nagyváradi görög katolikus szentszéknek lett beszolgáltatva.

A tanulmányi alapból élvezett 3.706 frt 50 kr. elvonása által a tanárok fizetése nagyon megcsökkent. Ennek következtében a belényesi és a vidéki román intelligencia, 1880. évi szeptember 15-én egy bizottságot szervezett, amely arra volt hivatva, hogy a gimnáziumi alap javára gyűjtéseket eszközöljön, ami azonban vajmi csekély eredménnyel járt

A gimnázium legválságosabb helyzetekor, 1879. január 29-én neveztetett ki Oltean János püspök elhunytá után, nagyváradi görög katolikus püspökké Pável Mihály, szamosújvári görög katolikus

püspök, akinek áldozatkészsége biztosította azután a gimnázium létét.

Pável Mihály, püspöki székének elfoglalása után 10 hónapra, 1880. április 22-én kelt 893. számú leiratában, a belényesi görög katolikus főgimnázium igazgatójának évi fizetését 1.200 írtban, a rendes tanárok évi fizetését pedig 1.000 írtban állapította meg.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter pedig 1884. február 9-én kelt 42.674/1883. számú leiratában megengedte, hogy ama órarendnek megfelelőleg az I. osztályban a román nyelv előadására heti 3 óra, a többi osztályokban pedig heti 2 óra vétessék fel.

A tanári kar a felsőbb osztályokban szaporítani akarta a román nyelvi órákat és ez iránt felterjesztést is intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, de minden eredmény nélkül.

A tanterv és az órarend az 1884/5. iskolai évtől kezdve, a középiskolákról szóló 1883. évi XXX. t.-c. és az ugyanazon évi 26.776. számú miniszteri rendelet utasításainak megfelelőleg állapítottatott meg.

Az. 1885. évben, a húsvéti szünidő alatt a balázsfalvi görög katolikus érseki szentszék kezdeményezésére, a balázsfalvi és a belényesi görög katolikus, valamint a naszódi alapítványi főgimnáziumok tanári testületének kiküldöttjei, együttes tanácskozást tartottak Balázsfalván. A tanácskozmánynak az volt a célja, hogy a román tannyelvű gimnáziumokban, az országos tanterv keretén belül, egyöntetű eljárás állapíttassák meg, azután hogy alkalmas román szövegű tankönyvek adassanak ki, végül hogy megalkossa a balázsfalvi, a belényesi és a naszódi főgimnáziumok tanári testületének az egyletét.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter megengedte eme tanácskozmány megtartását és azon Páll Sándor, kolozsvári tankerületi főigazgató által képviseltette magát. A tanácskozmány a balázsfalvi, a belényesi és a naszódi főgimnáziumokat illetőleg egyöntetű tanítási és nevelési elveket állított fel. A vallás- és közoktatásügyi miniszter habár tudomásul vette a tanácskozmány tanügyi megállapodásait, mindazonáltal a nevezett gimnáziumok tanári testületének az egyletét nem engedélyezte.

Az intézet egyik tanulója, Borgovan Vazul VI. osztálybeli növendék, az 1887/8. iskolai év vége felé elkövetett magyar államellenes tüntetésével a vallás- és közoktatásügyi miniszter figyelmét a gimnáziumra terelte.

Dr. Schlauch Lőrinc nagyváradai római katolikus püspöknek, a bérmálási szentség kiosztása céljából, Belényesen való tartózkodása alkalmából, a gimnázium épületére kitűzött magyar nemzeti zászlót, Borgovan Vazul VI. osztálybeli tanuló ösztönzésére, 1888. június 2-án, egy napszámos eltávolította és azt a fedélzet csatornájába dobta. A tanári testület Borgovan Vazult, azen tényéért kizárta a belényesi főgimnáziumból, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ellenben az ország összes középtanodáiból kitiltotta;

a tanári testület ellen pedig szigorú vizsgálatot rendelt el, amelynek megejtésével, kormánybiztosi minőségben, Beöthy Andor, Biharmegye akkori alispánját bízta meg. Ezen vizsgálatnak az volt az eredménye, hogy az egyházmegyei kormány Rosiu Tivadar, Leşian Vazul és dr. Ardelean János tanárokat elmozdította tanári állásukból.

Ezen államellenes tüntetésnek az volt azután a következménye, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1889. július 22-én 24.335. számú rendelete alapján kibocsátott leirata értelmében, a belényesi görög katolikus főgimnázium felső osztályai-ban, az 1889/90. tanévtől kezdve, a hittan és a román nyelv s irodalomtörténeten kívül, minden tantárgy magyar nyelven tanítatik.

A tankerületi főigazgató, 1893. december 14-én kelt 2.145. számú leiratával tudatja az igazgatósággal, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter leküldötte az önképzőkori alapszabályokat azon utasítással, hogy azok akképen módosítandók, hogy az önképzőkör működésének a keretén belül, a magyar nyelvnek főszerep biztosíttassék.

A tankerületi főigazgató, 1893. december 15-én kelt 2.159. számú leiratában közölte a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, az intézet kegyurához intézett abbeli felhívását, hogy gondoskodják, miszerint az évvégi értesítvény túlnyomó részben magyar nyelven szerkesztessék.

Miután az 1893-iki nyugdíjtörvény szabadságot adott a felekezeti iskolákat fentartó testületeknek és kegyuraknak, hogy vagy maguk alkossanak nyugdíjat, vagy iskoláik lépjenek be az országos nyugdíjalapba: Pável Mihály nagyváradai görög katolikus püspök és a vezetése alatt álló nagyvánadi görög katolikus szentszék előnyösebbnek tartották, hogy egyházmegyei tanárai nyugdíjalapot létesítsenek. Pável Mihály püspök, 1895. évi január 24-én tartott szentszéki ülésen, 40.000 K-t adott a belényesi görög katolikus főgimnáziumi tanárok nyugdíjalapjára, amely nyugdíjalap többi segédforrásainak a kezelését a tanári testületre bízta. Ezen segédforrások a következők:

a) A tanárok az alaphoz 300 frton felüli alapfizetésük egyharmadával, valamint minden fizetésnövekedésnek egyharmadával járnak egzszersmindenkorra. b) Az iskola kegyura évenként 5%-ot fog fizetni a tanárok egész alapfizetése után. c) A beírt tanulók az 1894/5. iskolai évtől kezdve, 6 K-t tartoznak fizetni a tanári nyugdíjalapba.

Az aradi görög keleti román egyházmegye tekintettel arra a körülményre, hogy a belényesi görög katolikus gimnáziumban nagyszámú görög keleti tanuló jár, az 1895/6. iskolai évtől kezdve görög keleti hittanári rendes tanszéket állított fel.

Az 1899/900. iskolai év elején, azaz 1899. szeptember 1-én nyílt meg Belényesben 60 növendék számára az aradi görög keleti

román egyházmegye által épített és berendezett «Egyházmegyei görög keleti román internátus», amelynek létesítése, az aradi görög keleti egyházmegyének 70.000 K-jába került.

II.

Az 1906/7. iskolai évre vonatkozó adatok.

A gimnázium ideiglenes igazgatója Dumbrava Vazul görög katolikus alesperes.

A tanári kar áll: 1 igazgatóból, 13 tanárból és 5 hitoktatóból.

Az intézet tanári testületé az 1906/7. iskolai évtől kezdve állami segélyben részesül. Az 1906/7. iskolai évben az államsegély összesen 12.450 koronát tett ki.

Miután a gimnázium alsó osztályaiban a magyar nyelvet (az I. osztályon kívül), a történelmet és a földrajzot kivéve, minden tantárgy román nyelven adatik elő, ezen tantárgyak keretén belül román tankönyvek használtak. A felső osztályokban pedig a görög katolikus és görög keleti növendékeknek előadott hittant és minden tanulóra egyaránt kötelező román nyelvet kivéve, az összes tantárgyak magyar nyelven adatnak elő és így az ezen tantárgyak keretében kizárólag magyar tankönyvek használtak.

A gimnáziumban a következő rendkívüli tantárgyak adattak elő: 1. a francia nyelv, 2. a gyorsírást, 3. az ének, 4. a zene, . 5. a műrajz.

Az intézet önképzőköre.

Az önképzőkör «Vulcan Sámuel» körnek nevezetik.

Az önképzőkörnek, amelynek tagjai a főgimnázium VII. és VIII. osztályának a tanulói, az 1906/7. iskolai évben a VII. osztályból 44, a VIII. osztályból pedig 39, összesen tehát 83 tagja volt.

A tagok 70 román-, 16 magyar költeményt, 2 dialógot szavaltak és ezeken kívül 3 értekezést és 3 bírálatot olvastak fel.

Az önképzőkör könyvtára 514 kötetből álló 415 munkát foglal magában.

Az önképzőkör vagyona 1897 koronát tett ki.

Az önképzőkörrel kapcsolatban egy dalárda és egy zenede is működött.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

1. 1906. október 4-én, a király nevenapján.
2. 1906. október 29-én, II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazaszállítása napján.
3. 1906. november 8-án, dr. Radu Demeter nagyváradai görög katolikus püspöknek, mint kegyúrnak a nevenapján.

4. 1906. november 19-én, szent Erzsébet napján, amikor is az elhunyt Erzsébet királyné lelki nyugalmáért gyász isteni tisztelet is tartatott.

5. 1906. december 25-én, Vulcan Sámuel volt nagyváradi görög katolikus püspöknek, mint az intézet alapítójának halála évfordulója alkalmából.

6. 1907. április 11-én, az 1848-iki törvények szentesítésének az emlékére.

7. 1907. június 1-én, Pável Mihály, volt nagyváradi görög katolikus püspöknek, mint az intézet második alapítójának halála évfordulóján.

8. 1907. június 8-án, a koronázás évfordulóján.

Ezekon a diszgyűléseken a programban egy-egy magyar költemény elszavalása is fel volt véve.

Tornaverseny.

Az intézet 26 növendéke vett részt az 1907. év május hó 25. és 26-ikán Temesváron megtartott tornaversenyen, amelyen az intézet 2 elismerő okiratot, 2 növendék pedig egy-egy ezüst érmet (11. díjat) nyert.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
Az iskolai év elején beiratkozott		66	63	44	51	57	39	44	41	405
Az év végén maradt		54	60	41	50	54	37	42	41	379
Megvizsgált magántanulók		1	—	—	1	2	1	1	3	9
Az osztályozott rendes tanulók közül :										
A hitfelekezetiük szerint	római katolikus	3	4	—	3	4	2	—	—	16
	görög katolikus	27	29	21	19	35	25	24	23	203
	görög keleti	18	23	18	26	16	8	16	18	143
	helvét hitvallásu	5	—	1	2	—	1	3	1	13
	izraelita	2	4	1	1	1	2	—	2	13
Nemzetiségük szerint	magyar	10	8	2	6	5	5	3	3	42
	román	45	52	39	45	51	33	40	41	346
Magyarul nem tud		11	5	4	4	—	—	—	—	24
Lakóhely szerint	biharmegyei	31	33	17	28	23	14	16	14	176
	más megyékből	24	27	24	23	33	24	27	30	212
A tanulók kora	felsőbb osztályba léphet	40	41	30	41	40	30	33	43	298
	megbuktott	15	19	11	10	16	8	10	1	90

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen
A tanulók szüleinek a foglalkozása	ter- melő	—	2	—	—	—	—	—	—	2
	(önálló nagybirtokos és nagybérlo kisbirtokos és kishérlo)	16	17	12	12	9	8	12	17	103
	alkalmazott	—	—	—	2	—	—	—	—	2
	iparos	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	(nagyiparos kisiparos)	3	4	5	3	2	1	2	—	20
	alkalmazott	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	kereskedő és vállalkozó	2	—	—	—	—	—	—	—	2
	(önálló nagykereskedő vagy vállalkozó kiskereskedő vagy vállalkozó)	—	1	1	2	4	2	—	1	11
	alkalmazott	5	—	—	—	—	—	—	—	5
	állami és megyei magán	2	5	2	12	9	6	3	6	45
orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök stb.	21	26	21	16	26	16	23	19	168	
napszámos, szolgáló	3	—	—	1	—	—	—	—	4	
magánzó	1	—	—	1	3	5	3	1	14	

Az érettségi vizsgálatokra összesen 44 tanuló jelentkezett, akik közül 43 bocsjátatott szóbeli vizsgára, ezek közül 35 nyilvántatott érettnék; 7 három hónapra, 1 pedig egy évre vette-tett vissza.

Könyvtárak és szertárak,

a) Tanári könyvtár.

Az intézet tanári könyvtára az 1906/7. iskolai évben 53 ajándékozott és 20 vásárolt, összesen tehát 73 művel szaporodott. A bukaresti román akadémia 10 munkát ajándékozott a tanári könyvtár számára.

A tanári könyvtárnak 11 magyar, 3 román és 1 német lap, illetve folyóirat járt. A tanári könyvtár ezeken kívül ebben az évben Román József nagyváradi ügyvédnek, mintegy 200 könyvet kitevő könyvtárával szaporodott, amelyet a nevezett ügyvéd a tanári könyvtárnak ajándékozott.

b) Természettan i szertár.

A természettani szertár az 1906/7. iskolai évben 600 kora értékű 27 készülékkel szaporodott.

c) Rajzterem.

A rajzterem az 1906/7. iskolai évben 170 gipszmintával és táblával szaporodott.

Az intézet ösztöndíjas és segélyezett növendékei az 1906/17. iskolai évben.

1. A Vulcan-féle kenyér-alapítványból 40 koronás évi ösztöndíjban 20 tanuló részesült.
 2. A Hidasi Papp János-alapítványból 100 koronás évi ösztöndíjban 3 tanuló részesült.
 3. A Rudolf-féle alapítványból 1 tanuló 45 K, 2 tanuló 80 K, 1 tanuló 100 K, 1 tanuló 110 K és 1 tanuló 120 K évi ösztöndíjban részesült.
 4. A Mihoc Zachariás-féle alapítványból 80 korona évi ösztöndíjban 2 tanuló részesült.
 5. A Zsiga-féle alapítványból 1 tanuló évi 280 K, 3 tanuló pedig évi 140 K ösztöndíjban részesült.
 6. A Pap Tódor-féle alapítványból 1 tanuló 300 K ösztöndíjban részesült.
 7. A Gozsdu-féle alapítványból 1 tanuló 100 K, 1 tanuló 200 K és 1 tanuló évi 360 K ösztöndíjban részesült.
 8. A Ghiba Birta-féle alapítványból 2 tanuló évi 400 K, 1 tanuló pedig évi 200 K ösztöndíjban részesült.
 9. A Wenkheim Frigyes-alapítványból 1 tanuló 200 K évi ösztöndíjban részesült.
 10. A pénzügyi alapról 1 tanuló évi 200 K, 1 tanuló pedig 300 K évi ösztöndíjban részesült.
 11. Az Alutan és Szilágyi-féle alapokból 1 tanuló évi 120 K ösztöndíjban részesült.
 12. A Vaida G.-alapról 1 tanuló 140 K évi ösztöndíjban részesült.
- Összesen tehát 46 tanuló 5495 korona évi ösztöndíjban részesült.

A gimnáziummal kapcsolatban álló alapítványok e's alapok.

1. A Vulcan Sámuel nagyváradai görög katolikus püspök által alapított gimnáziumi kenyér-alap.

Vulcan Sámuel nagyváradai püspök, 1835. évi február 5-én kelt alapító oklevelének h) pontja alatt úgy rendelkezett, hogy azon 1147 pirt, ami a felszámított gimnáziumi kiadások fedezetén felül megmarad, használtassák fel kenyérbeszerzésre, amely azután osztassák ki a szegény tanulók között.

Ezenkívül több Venter községbeli lakos és uradalmi jobbágy által átengedett úrbéri területen egy vízimalmot építtetett a Hollód vizén. Ezen malmot is a belényesi gimnáziumnak adományozta oly feltétellel, hogy annak tiszta jövedelmét szintén kenyér beszerzésére fordítsák. Ezt az adományozást Vulcan Sámuel püspök, az 1839. május 18-án megtartott szentszéki ülésen tette, de hogy ez az adományozás érvényes legyen, királyi jóvá-

hagyásra volt szükség. Az alapító oklevelet azonban a helytartó tanács alaki hibák miatt visszaküldötte. E közben Vulcan püspök meghalt. Utóda, Erdélyi Vazul püspök, minden erejéből ellenszegült annak, hogy a hollódi malom a belényesi gimnázium tulajdonába menjen át és azt elidegeníthetlen uradalmi tulajdonnak mondotta ki. De hogy a helytartóság mégis tegyen valamit, 1848. február 22-én 6157. számú leiratával meghagyta neki, hogy sajátítsa ki a malmot 6200 pfrtért, mint amennyibe került a malom a rajta épült emeletes magtárral együtt. Ezen kedvezmény azért adatott meg neki, mert kilátásba helyezte, hogy Nagyváradon görög katolikus tanítóképezdét fog felállítani; ami későbbben fel is állított, de nem az ő, hanem a tanulmányi alap költségén. Erdélyi püspök azonban a 6200 pfrtból csak 4967 pfrtot adott át a kenyéralapnak.

Az évenkénti kenyérpénz összegének a megállapítása, a nagyváradai görög katolikus szentszék hatásköréhez tartozott. Ez 1000—1400 irtot utalt ki s így 40—80 tanuló részesült ezen segélyben. Eleinte házilag süttettek kenyeret, később pedig vállalkozóknak adták ki, végre pedig mindenik segélyezett, kenyér helyett évenként 20 frot kapott.

Miután Vulcan Sámuel püspök, 1835. február 5-én kelt alapító oklevelének *h)* pontja alatt megengedte, hogy bármely utódja nagyobbithassa ezt az alapítványt és bármely utódjának szabadságában állandóan ezt a kenyéralapítványt azon összeghez csatolni, amelyet a gimnázium mellett létesítendő internátusra fordítana, Pável Mihály nagyváradai görög katolikus püspök, a Vulcan-féle kenyér-alapítványt, az általa létesített fiu-internátus céljaira fel is használta. A nagyváradai görög katolikus szentszék ezen egyesítést illetőleg, 1892. évi július 30. napján tartott ülésében egyelőre azt határozta, hogy tekintettel arra a körülményre, miszerint a tehetségesebb és jó előmenetelű görög katolikus tanulók majdnem mindnyájan az internátusban vannak elhelyezve, az 1892/3. tanévre a kenyér-díjat 1000 irtban állapítja meg úgy, hogy ezen összegből 400 frot kenyérdíjban osztassék ki, a városban lakó 20 tanulónak 20 irtjával; 600 frot pedig, amely 5 intézeti alapítványi díjnak felel meg, tétessék át a «Pável-féle kisegítő alapba».

2. A Papp János-féle gimnáziumi alapítvány. Ezt az alapítványt Papp János volt belényesi polgár tette. Az alapítvány 5000 forintot tett ki, amelyet a nagyváradai görög katolikus káptalan kezel és abból ösztöndíjak az 1880/1. iskolai évtől kezdve folyósítatnak. Az 1906/7. iskolai évben 3 tanuló évi 100 korona, összesen tehát 300 korona ösztöndíjban részesült.

3. A Zsiga Miklós-féle kenyér-alapítvány. Zsiga Miklós volt nagyváradai kereskedő és neje Kospérda Anna, miután a nagyváradai iskolákat látogató görög keleti román jó előmenetelű, szegény-

sorsú tanulók részére 1860-ban Nagyváradon, a Szent Miklós-ról elnevezett fiúnevelőt létesítették, 1866-ban 1000 firtot adtak át a belényesi görög keleti román plébániai bizottságnak oly rendelkezéssel, hogy ennek kamataiból évenként jó előmenetelű, görög keleti román vallású szegény tanulókat részesítsen kenyér adományban. Ezen alapítványból az 1866/7-iki iskolai évtől kezdve évenként 12 tanuló kapott kenyeret. Zsiga Miklós ezenkívül 3028 firt 50 krért megvett Belényesben, a Szt. János-utcán egy házat belsőséggel, amelyet szintén a belényesi görög keleti plébániai bizottságának adott át gondozás végett olyan kikötéssel, hogy mihelyt a házból befolyt bérösszegek olyan tőkét tesznek ki, amelynek jövedelme biztosítandja az 1200 firt évi tiszta jövedelmet, egy fiúnevelőt létesítsen. Ugyanakkor a kenyéralapítványul letett 1000 firt szintén a fiúnevelde céljára lesz felhasználandó. Miután azonban 1899. szeptember 1-én megnyílt Belényesben az «Egyházmegyei görög keleti román internátus», az illetékes egyházi hatóságok kimondották, hogy a Zsiga-féle alapítványból ahelyett, hogy abból az alapító rendelkezésének megfelelőleg idővel fiú internátus létesíttessék, ösztöndíjak fognak adatni, illetve az ösztöndíjasok ezen alapítvány terhére, a belényesi egyházmegyei görög keleti román internátusban fognak elhelyeztetni. Miután pedig az alapítvány már az 1899/900. iskolai év elején annyira felszaporodott, hogy ezen határozatnak eleget lehetett tenni, a Zsiga-alapítvány az 1899/900. iskolai évtől, azaz a belényesi egyházmegyei görög keleti román internátus megnyitása óta ösztöndíjasait a nevezett internátusba helyezi el. Az alapítvány 1906/7. iskolai évben 4 tanulót helyezett el a nevezett internátusba, akik közül 1 tanulóért az egész évi díjat, azaz 280 K-t, 3 tanulóért pedig a féldíjat, azaz 140 K-t, összesen tehát 700 koronát fizetett. Az alapítvány jelenlegi vagyona körülbelül 40.000 koronát tesz ki.

4. A Mihoc Zakariás ösztöndíj-alapítvány. A Bihar vármegyéhez tartozó Pokola község volt görög keleti román lelkésze, Mihoc Zakariás, 1887-ik évben letett a nagyvárad-i görög keleti román szentszéknél 4000 irtot, hogy annak évi kamataiból négy, a belényesi gimnáziumba járó szegény görög keleti román tanuló évenként 40—40 firtnyi ösztöndíjban részesíttessék. Az alapítványt a nagyvárad-i görög keleti román szentszék kezeli. Az ösztöndíjak az 1889/90-iki tanévtől folyósítatnak. Az 1906/7. iskolai évben 2 tanuló évi 80 korona, összesen tehát 160 korona ösztöndíjban részesült. Az alapítvány jelenlegi vagyona 10.144 K 93 f.-t tesz ki.

5. A szegény tanulók segélyezésére szolgáló alap 757K92f volt, amely a belényesi takarékpénztárban van elhelyezve.

6. Az ifjúsági alap 110 K 60 f, mely szintén a belényesi takarékpénztárban van elhelyezve.

A gimnáziummal kapcsolatban álló internátusok.

1. A görög katolikus internátus és diák-asztal.

Ebbe az internátusba csak görög katolikus és római katolikus növendékeket vesznek fel. Az internátusban 134 növendék volt, akik közül 23 teljesen ingyenes volt; 13 olyan számfeletti ingyenes volt, akik csak 60 koronát fizettek, még pedig az egyenruháért: 38 félfizetéses volt és 60 olyan növendék volt, akik évi 300 koronát fizettek. Az internátus ingyenes és kedvezményezett növendékei közül 70 növendék a Pável-féle alapítványból, 1 a Móza Tódor alapítványból, 2 a Hengye Ziinán alapítványból és 1 a Darabont-alapítványból kapott ösztöndíjat. Az utóbbi három alapítvány 4 íanulót évi 150—150 korona ösztöndíjjal segített. Az internátus növendékeinek külön önképzőkörük, dalárdájuk és zenedájuk volt.

Dr. Radu Demeter, nagyváradai görög katolikus püspök az internátusban egy diák-asztalt létesített, amelynél az egész éven át 10 görög katolikus és 5 görög keleti, összesen tehát 15 szegénysorsu növendék nyert teljes élelmezést.

2. A görög keleti román internátus.

Az intézetbe vallás és nemzeti különbség nélkül vétetnek fel a növendékek. Az internátusban összesen 52 növendék volt, akik mind görög keleti románok voltak. Az internátusban évi díjképpen a fizetéses növendékek 280 koronát fizetnek.

Az internátus növendékeinek külön önképzőkörük, dalárdájuk volt.

A tanulók által fizetendő tandíj és egyéb díjak, valamint egyéb adatok.

Az intézetben minden egyes tanuló 4 K felvételi, 2 K könyvtári és rajz, 2 K bizonyítványi, 2 K időszaki és évvégi értesítődíjat, továbbá 6 koronát a tanári nyugdíj alapra, összesen tehát 16 koronát tartozik fizetni. Ezen díjak fizetése alól egy tanuló sem mentetik fel. Az évi tandíj 36 K, amely két részletben fizetendő.

Az iskolai év az új naptár szerint kezdődik és záródik.

Az év végi értesítvény román és részben magyar nyelven van szerkesztve;

111. FEJEZET.**A brassói görög keleti román központi iskolák (főgimnázium, alreál- és felsőkereskedelmi iskola.)**

I.

Az intézetek története.

A Szent Miklósról nevezett bolgárszegi templom mellett fennállott román iskolákról először Farsching jezsuita, «Nova Dacia»

cimii munkájában 1743-ban tesz először említést, amikor is azt írja, hogy abban az iskolában az írás és az olvasáson kívül csak egyházi énekeket tanítottak. Ezen iskola tanítói, a Szent Miklós-ról nevezett templom kántorai és diakónusai voltak, akik tanítói fizetésüket ettől a templomtól kapták. Ezen iskolában 1768-tól kezdve a görög nyelvet is tanították, mert abban az időben Brassóban igen sok görög és macedón román kereskedő lakott és mert az akkori Havasalföldén és Moldvában, amelyekkel a brassóiak szoros kereskedelmi összeköttetésben állottak, a görög nyelv volt az uralkodó nyelv.

11. Józsefnek, 1781. október hó 24-én kiadott türelmességi parancsa után, az erdélyi románok mindenfelé templomokat és iskolákat kezdtek építeni.

Az erdélyi kormány, 1787. július 13-án azzal bizta meg a brassói előljáróságot, hogy egyetértőleg a nagyszebeni püspökkel, bírák rá a Szent Miklós templom kötelékébe tartozó románokat, hogy egy három osztályból álló főiskolát állítsanak fel. Ezt az iskolát tényleg fel is állították, amely az előljáróság irataiban «Walachische Normal-Schule» néven szerepel. Ez az iskola sok viszontagságon ment keresztül, hol nem voltak tanulói, hol nem voltak tanítói, mert azokat nem volt honnan fizetni és így ebben az iskolában a tanítás többször szünetelt. Végre azután 1804-ben ezt az iskolát újonnan szervezték, amelyben az előírt tantárgyakon kívül még a magyar, a német és a görög nyelv is tanított. Ezt az iskolát a Brassóban dühöngő pestis miatt 1813-ban bezárták és csak 1817-ben nyitották meg.

Miután az 1833-ban, a belvárosban alakult új román hitközségnek nem volt elegendő alapja arra nézve, hogy az 1834-ben létesült iskoláját fentarthassa, a hitközség felhívást intézett a romániai és a brassói románokhoz, akiket arra kért fel, hogy támogassák anyagilag az újonnan létesített iskolájukat, amelyben a német-, a görög- és a román nyelvet, valamint az Írást és a számolást tanították. A brassói román kereskedők már mindjárt az iskola létesítésekor tervbe vették, hogy abban az iskolában a tanulók ne csak elemi, hanem egyszersmind kereskedelmi ismeretekben is részesíttessenek és erre a célra már eleve gondoskodtak román nyelvű kereskedelmi tankönyvekről.

A hitközség az 1836/7. iskolai év kezdetén, a görög katolikus vallású Bariju György balázsfalvi tanárt állította az iskola élére, akinek a mai pénzünk szerint 500 forint fizetést, szabad lakást és tűzifát adott. Ez az iskola Baritiu vezetése alatt (1836—1845), mint normális iskola oly hírnévre tett szert, hogy annak még a mostani Romániából is voltak tanítványai. Az iskola kezdetben három osztályból állott, a negyedik osztályt 1837-ben állították fel és ebben a kereskedelmi ismereteket tanították.

A belvárosi iskola felvirágzásával, hanyatlásnak indult a

bolgárszegi külvárosi iskola. Ilyen helyzetben találta ezeket az iskolákat Pop*su János, a későbbi karánsebesi püspök, akit 1838. március havában választottak meg plébánossá a Szent Miklós-ról nevezett templomhoz. Popasut még ugyanazon év július havában választották meg brassói első esperesnek. Popasu megválasztása után azonnal hozzá fogott a Szent Miklós templom elhanyagolt iskolájának a szervezéséhez. A bolgárszegi hitközség 1840-ben, Popasu tanácsára elhatározta, hogy a bolgárszegi iskola a jövőben 4 fiú- és 2 leányosztályból fog állani és hogy tanítókul csakis képzett egyéneket fog alkalmazni, akik 600 írt évi fizetést és szabad lakást fognak élvezni. Az erdélyi kormány, a hitközség ezen határozatát, 1844. február 27-én 1196. szám alatt kelt határozatával hagyta jóvá.

A belvárosi Szent Háromság-ról nevezett templom 1823-ban egy görög iskolát létesített, amelynek két tanítója volt, akik közül az egyik a görög, a másik pedig a német nyelvet tanította. Az odavaló görögök azonban nem voltak megelégedve ezzel az iskolával és így 1837-ben panaszt emeltek ellene a kormánynál, amely az iskolára vonatkozólag, Móga Vazul nagyszebeni görög keleti püspöktől kért információt. Miután Móga püspök szintén úgy találta, hogy az iskola nem felel meg hivatásának, azt javasolta a kormánynak, hogy ezen iskola helyett egy gimnázium létesíttessék az orthodox egyház gyermekei számára, már azért is, mert abban az időben az orthodox egyháznak egyetlenegy középiskolája sem volt Erdélyben.

Az erdélyi kormány, tekintettel Móga püspök előterjesztésére, 1838. május 28-án tamásfalvi Turr Ferenc, tartományi biztossal az élén, egy öt tagból álló bizottságot küldött ki, annak a megállapítására, hogy van-e elegendő alap a gimnázium létesítésére és fentartására? Ezen bizottság, — amelynek működése 1838—1843-ig tartott — konstatálta: hogy a Szent Háromság templom egyházi és iskolai alapjai nem használtattak fel rendeltetésüknek megfelelőleg, továbbá hogy az ezen alapokból fenntartott iskola nem felel meg céljának és hogy a templomnak elég alapja van arra nézve, hogy egy görög keleti gimnáziumot létesítsen és tartson fenn.

A bizottság, jelentését az erdélyi kormányhoz tt ijesztette fel, amely azonban semmiféle határozatot sem hozott ebben az ügyben.

Popasu közbenjárására, a bolgárszegi és a belvárosi egyházközségek elhatározták, hogy közösen fognak egy iskolát létesíteni és erre a célra 10.800 pengőn (4320 forintért) megvették egy kertet, amely egy szabad téren, az úgynevezett Oróver mellett terült el. A két hitközség még azt is elhatározta, hogy a közös tulajdonukat képezendő iskolában öt tanító tanítson, akik közül négyet a Szent Miklós templom hitközsége, egyet pedig a belvárosi templom hitközsége fizessen; továbbá hogy az is-

kola építéséhez a Szent Miklós templom hitközsége 6000 pengő forinttal járul és hogy az iskola feletti felügyelettel és adminisztrációval, a két hitközség kebeléből választandó iskolaszék bízzák meg, amely hivatva lesz az iskola felépítésére szükséges költségeket gyűjtés útján megszerezni. Az iskola építése azonban a közbejött politikai mozgalmak miatt elmaradt. Ugyancsak ebben az időben, 1847. december 2-án választották meg az elhunyt Móga Vazul püspök helyébe, nagyszebeni püspöknek la-gúna Andrást.

A szabadságharc lezajlása után, a Szent Miklós templom hitközsége, Popasu indítványára, 1850. május hó 1-én elhatározta, hogy 1850. év őszén a két hitközség együttesen egy algimnáziumot nyit, amihez a belvárosi templom hitközsége is hozzájárult. Erre a célra a Szent Miklós templom hitközsége évenként 2.160 frtot, a belvárosi templom hitközsége pedig évenként 500 forintot ajánlott fel, a hiányzó összeget pedig a két hitközség egy-néhány lelkesebb tagja ajánlotta fel, akik arra kötelezték ma-gukat, hogy a hiányzó részt 10 éven át fogják a sajátjukból fedezni.

A két hitközség 1850. október 7-én arra kérte a bécsi val-lás- és közoktatásügyi minisztert, hogy ennek a gimnáziumnak adja meg a nyilvánossági jogot.

A két hitközség által létesített központi iskola 1850. év őszén tényleg megnyílt, amely 4 fiú- és 2 leányosztályból állott. A negyedik osztály, amelyben a hittant, a román-, a latin-, a német nyelvet, a földrajzot, a számtant és a természetrajzot tanították, a gimnázium 1. osztályaként tekintetett. A négy osz-tálynak az első évben 24 tanulója volt.

1850. november 20-ikán alakult meg az iskolaszék, amely-nek elnökéül Popasu János esperes választott meg. Az iskolaszék 1851. május 21-én elhatározta, hogy az iskolák elhelyezé-sére egy alkalmas épületet fog építeni és erre a célra adakozásra hivta fel a románokat. (Saguna András püspök 1850. július 1-én Bécsben járt és az erdélyi görög keleti románok számára az állam költségén felállítandó hat román gimnáziumot kért és pe-dig: Nagyszebenben, Brassóban, Déván, Kolozsváron, Kőhalmon és Kőváron.) A Szent Miklós templom hitközsége erre a célra a már felajánlott 6000 írton kívül még 9570 frtot ajánlott fel, amihez a hívők, részben pénzbeli, részben pedig természetbeni adományaikkal járultak hozzá.

A két hitközség pedig 1851. szeptember 13-ikán szerző-désre lépett, amelynek főbb pontjai a következők:

«A Brassóban levő két görög keleti román hitközség, illetve azoknak a képviselote, örök időkre arra kötelezik magukat — in solidum — hogy a brassói görög keleti központi román nemzeti iskolák számára, egy megfelelő épületet emelnek és hogy azo-kat az iskolákat a szükséghez képest úgy anyagilag, mint szellé-

mileg fejleszteni fogják. Az iskola örökre nemzeti-hitfelekezeti iskola marad, azaz: hogy ezen iskolák számára emelendő épületek és létesítendő alapok, átok és kiközösítés terhe alatt, kizárólag a görög keleti románok tulajdonát fogják képezni. Ezen iskolák tanárai csakis görög keleti románok lehetnek. Míután ezen iskolák a románok adakozásaiból létesítettnck, ezek az összes román ifjak előtt nyitva állanak, de ezekből a többi nemzetek és hitfelekezetek fiai sem záratnak ki.

Ezen iskolák vezetésének és kezelésének a joga, örök időkre a két hitközséget illeti meg. Az uralkodónak és kormányának a legfőbb felügyeleti jogát kivéve, ezen iskolákra nézve minden más idegen befolyás ki van zárva. Ennek az alapján ezen iskolák tanárait a két hitközség fogja megválasztani. Ezen iskolák belső szervezete mindig olyan lesz, mint amilyent a kormány, az ezen iskolákkal egyenrangú állami iskolákra nézve meg fog határozni. Az iskolák igazgatását, a két hitközség képviselőiből egyenlő számban összeállított iskolaszék fogja eszközölni, amely elnökét és fizetéses jegyzőjét a saját kebeléből választja. Ha a két hitközség valamelyike idővel elhagyná: a görög keleti választ, úgy annak megszűnik minden joga ezen iskolákkal szemben.»

Ezt a szerződést Saguna András nagyszebeni görög keleti püspök 1851. szeptember 29-én hagyta jóvá.

Saguna András püspök, ezen iskolák alapkövét 1851. szeptember 29-én (Szent Zsófia napján), nagy egyházi ünnepek között tette le.

A gimnázium II-ik osztálya az 1851/2. iskolai év elején nyílt meg. A két osztály tanulóinak száma 36 volt. A III-ik osztály az 1852/3. iskolai év elején nyílt meg. A három osztály tanulóinak száma 51 volt.

1853/4-ben nyílt meg a gimnázium IV-ik osztálya. Az 1853/4. iskolai év kezdetén érkezett meg Nagyszebenbe, az 1853. augusztus 27-ikén kelt 6.733/786. sz. miniszteri leirat, amelyben megengedettett, hogy az 1853/4. iskolai év elején megnyíljk a brassói görög keleti algimnázium, amely azonban csak akkor fog nyilvánossági joggal felruháztni, hogy ha az abban észlelt hiányok pótoltni fognak: azaz, hogy ha a gimnáziumban annyi tanár fog alkalmaztni, amennyit a törvény megkövetel; hogy ha az egyes tantárgyakat, az azokból képesített tanárok fogják előadni; hogy ha megfelelő tankönyvek lesznek és hogy ha az iskola vagyonának a kezelésére vonatkozólag egy szabályzat fog összeállíttni. Saguna püspök Brassóban személyesen adta át a hitközségeknek a fennebbi miniszteri leiratot.

Az iskola megkezdett építése azonban megakadt, mert nem volt elegendő pénz. Ennek következtében a Szent Miklós templom hitközsége 6.000 frtot, a belvárosi hitközség 2.000 frtot, a hitközség 11 jobbmódú tagja pedig 1.000—1.000 frtot adtak határozatlan időre kölcsönképpen. Ezzel azután az építkezés cél-

jaira újonnan 19.000 frt állott rendelkezésre, ami aztán lehetővé tette, hogy a gimnázium négy osztálya és az elemi iskola 1854. szeptember 29-ikén az új épületbe költözzék át, amelynek a földszintje már készen volt. Az egész épület azonban csak 1856. őszére készült el és összesen 80.000 írtba került. A két hitközség a gimnázium mellett, 1856-ban, egy gőzfürdőt építtetett, amelynek tiszta jövedelme a gimnáziumot illette meg. (Ez a fürdő 1896-ban teljesen átalakított és hidegvíz gyógyintézettel bővített ki és azóta jelentékeny jövedelmi forrását képezi a brassói központi iskoláknak.)

A bécsi vallás- és közoktatásügyi miniszter 1856. január hó 28-ikán kelt 832. sz. leiratában a gimnáziumnak megadta a nyilvánossági jogot.

Az 1857/8. iskolai évben a kereskedelmi alkalmazottak számára esti tanfolyam nyitott, amelynek két kurzusa volt, még pedig egyik a kezdők, a másik pedig a haladók számára. Ezt a tanfolyamot később az iparosifjak iskolájával bővítették ki.

1860-ban járt le az az idő, amelyre a hitközség egyes tagjai arra kötelezték magukat, hogy a gimnázium fentartásához a sajátjukból is hozzájárulnak. De miután ezen tagok egy része már különben is elhalt, az életben lévők egy része pedig a beállott kereskedelmi pangás következtében szorult anyagi viszonyok közzé jutott: a gimnázium a legnagyobb bizonytalanságnak volt kitéve. A hitközségeknek ilyen körülmények között módot és eszközt kellett találni arra nézve, hogy a gimnázium fennállása biztosítható legyen. Erre nézve nagy segítségükre szolgáltak a hitközség levéltárában őrzött régi ajándékozási okiratok, amelyeknek értelmében, Havasalföld és Moldva fejedelmei a brassói templomot és annak papjait, 1594-től kezdve 1781-ig kegyes adományokban és egyes kiváltságokban részesítették. Ezekből a régi oklevelekből az is kitűnt, hogy a Szent Miklós templomnak Havasalföldön és Moldvában részben vásárolt, részben pedig adományozott birtokai voltak, amelyek azonban az idők folyamán idegen kezekre kerültek.

A Szent Miklós templom hitközsége, ezeknek a régi okleveleknek az alapján, az 1859-ben egyesült két román fejedelemség élén álló Cuza Sándor János fejedelemhez 1859. december hó 25-én egy kérvényt intézett, amelyben a hitközség azt kérte, hogy a fejedelem, tekintettel a brassói görög keleti román gimnázium válságos helyzetére, utalványoztassa ki évente az állampénztárból azt az összeget, amelyet a moldvai és a havasalföldi fejedelmek egykoron a Szent Miklós templomnak és az általa fentartott iskoláknak mint évi segélyt juttattak. Ezen kérvény alapján a moldvai törvényhozói testület, 1860. július hó 28-án évi 18.500 régi leit; a havasalföldi törvényhozói testület pedig 1861. május 15-én évi 15.750 régi leit szavazott meg a Szent Miklós templomnak, illetve

az általa fentartott iskoláknak. Ezen évi szubvenció azután biztosította a brassói gimnázium fennállását.

Az erdélyi helytartóság, 1858. október hó 25-én kelt 21.019/3.132. számú rendelete folytán, amelyben meghagyatott, hogy a politikai községek bizonyos évi segélyösszeggel járuljanak a területükön fennálló összes népiskolák fentartásához, Brassó városa 1860-tól kezdve (kivéve 1863—1866-iki időközt) a mai napig is 1.465 frt 12 krral segíje a város területén levő román iskolákat; 1881-től kezdve pedig évente 300 köbméter fát is ad az iskoláknak.

Ő Felsége 1860-ban elrendelte, hogy a brassói román és az újvidéki szerb algimnáziumok, felekezeti és nemzetiségi jellegük fentartásával állami segélvlyel főgimnáziumokká alakíttassanak át.

Ezen rendelet következtében, a brassói templomok hitközségei, a brassói görög keleti román algimnáziumnak főgimnáziummá való átalakítása céljából felmerülő költségtöbbletek fedezésére, 4.937 frt 85 kr. évi állami segélyt, a megnyitandó felső osztályok berendezésére és felszerelésére pedig egyszer és mindenkorra 1.600 irtot kértek.

Erre azután az erdélyi kormány, 1862. december 10-én kelt 27.816. számú leiratában arról értesítette Saguna András nagyzebeni püspököt, hogy Ő Felsége 1862. október 19-én kelt elhatározásával megengedte, hogy az állam pénztárából 1862-től kezdve három éven át évi 4.000 frt szubvenció, a szükséges bútorok és felszerelések beszerzésére pedig egyszer mindenkorra 1.600 frt adassék a brassói gimnáziumnak; ezzel szemben azonban a bécsi kormány azt követelte, hogy:

1. A gimnázium évi számadásaiban pontosan számoltassák el a 4.000 frt állami szubvenció, valamint a bútorzatra és felszerelésre rendelt 1.600 frt.

2. Új tanárok csakis a kormány beleegyezésével alkalmaztassanak.

3. A gimnáziumnál alkalmazandó tanárok bírják a német nyelvet is.

4. A kötelező tantárgyak közé a magyar nyelv is vettessék fel.

Miután a gimnáziumot fentartó hitközségek, a kormány ezen követelményeit és különösen az alkalmazandó tanároknak, a kormány részéről való megerősítését az egyház autonómiájára nézve sérelmesnek találták, a szubvencionálás feltételeit nem fogadták el és erről értesítették a kormányt, amely azonban anélkül, hogy követelte volna azon joga gyakorlásának a biztosítását, hogy az ezentúl alkalmazandó tanárokat megerősítse, az évi segélyt rendszeren kiutaltatta. Az 1866. április hó 2-án kelt királyi határozat folytán, ezen évi segélyben még három éven át, azaz 1868. szeptember 1-ig részesítették a brassói gimnáziumot.

A Romániából és az állampénztárból kapott szubvenció foly-

tán, 1862. év őszén megnyílt a gimnázium V-ik osztálya; 1863. év őszén megnyílt a gimnázium VI-ik osztálya; az 1864. év őszén megnyílt a gimnázium VII-ik osztálya; 1865. év őszén pedig megnyílt a gimnázium VIII-ik osztálya is. A teljes nyolc osztályú gimnázium összes növendékei meghaladták a háromszázat.

Báró Saguna Andrásnak, a görög keleti román érseki provincia élére kinevezett érseknek a közbenjárására, a bécsi koronatanács, 1866. június 8-án megtartott ülésében a gimnáziumnak nyilvánossági jogot adott és megengedte, hogy a gimnáziumban a nagyszebeni főegyházmezei szentszék által évről-évre kiküldendő biztos ellenőrzése mellett, érettségi vizsgálat tartassák.

Ezen leirat következtében, a gimnáziumban az első érettségi vizsga 1866. június havában tartatott meg, amelyen maga báró Saguna András érsek elnökölt.

A gimnáziumot 1869-től kezdve egy iskolaszék vezeti, a melybe 1876. március 25-étől kezdve a bogárszegi Szent Miklós és a belvárosi templom hitközségei, három évi időtartamra, 6—6 tagot választanak.

A brassói gimnázium 1868. január 1-től kezdve, a szász egyetemi alapból évi 3.000 frt szubvenciót kapott, amely összeg 1871. május havától kezdve, az akkori belügyminiszter jóváhagyásával, 5.000 írtra lett felemelve, amelyet a gimnázium a mai napig is élvez.

A brassói hitközségek az iskolaszékkel együttesen, 1868. március havában kérvényt intéztek a romániai kormányhoz, a melyben tekintettel arra a körülményre, hogy a főgimnázium mellé egy alreáliskolát és egy felső kereskedelmi iskolát szándékoznak létesíteni, azt kérték, hogy a romániai kormány emelje fel a Szent Miklós templomnak nyújtott évi segélyt. Ezen kérvény következtében a romániai törvényhozás 1868. június 6-án, a Szent-Miklós templomnak nyújtott évi segélyt felemelte, amely határozat 1868. július hó 2-án nyert ott szentesítést.

A Romániából élvezett segély felemelése következtében, az 1869/70. iskolai év elején a reáliskolának és a kereskedelmi iskolának az első osztályai; az 1870/71. iskolai év elején a második osztályai; az 1871/72. iskolai év elején a harmadik osztályai is megnyíltak. A reáliskola IV-ik osztálya azonban csak az 1878/79. iskolai év elején nyílt meg.

A reáliskola Brassó városától 1876-tól kezdve 2.100 frt évi szubvenciót kap.

Úgy az alreáliskola, mint a kereskedelmi iskola vezetésével, a gimnázium igazgatósága bízott meg. Az alreál- és a kereskedelmi iskolák létesítése folytán, az 1872. év nyarán ki kellett bővíteni a gimnáziumi épületet, ami 20.468 frt 40 krba került.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1874. július 14-én

kelt 16.260. számú rendeletével megadta a felső kereskedelmi iskolának a nyilvánossági jogot, valamint azt a jogot is, hogy érettségi vizsgálatot tartson. Az érettségi vizsgálatot tett tanulóknak pedig 1877. március 2-ikán kelt 2.013 számú rendeletével megadta az önkéntesi jogot.

Az évi 4.000 frt állami szubvenció, amelyet a gimnázium 1862-től kezdve élvezett, az 1871. év őszén be lett szüntetve, mert a kormány azt kívánta, hogy az ezen 4.000 frt évi szubvencióból fizetett tanárokat ő nevezze ki, amit azonban az iskolaszék, az egyház autonómiájára való hivatkozással megtagadott, amire azután az állami szubvenció be lett szüntetve.

Románia, a brassói iskoláknak 1871—73-ig évi 10.000 leit, 1873. március havától kezdve pedig évi 15.000 lei szubvenciót nyújtott, amely összeg Románia költségvetésében 1875-től kezdve rendszeresen szerepelt.

Ezt a szubvenciót első sorban 1875. február havában, a Budapesten akkor megjelent «Közérdek» hírlap kifogásolta. Erre a brassói főgimnázium akkori igazgatója, dr. Mešota János válaszolt, aki a szubvencióra vonatkozólag azt állította volt, hogy még abban az időben, amikor a keleten a kereszténység állandó harcban állott a törökökkel, a román fejedelemségek vajdái kegyes adományokban részesítették Brassó külvárosában levő Szent Miklós templomot, még pedig azért, mert abban az esetben, ha azok trónjuktól megfosztattak, — amiként az abban az időben nagyon gyakori eset volt a román fejedelemségekben, — rendszerint a brassói Szent Miklós templomnál találtak vigaszra és ez a templom sírkertje szolgált nekik temetkezési helyül is. Így 1594-től kezdve Áron, Moldva fejedelme, 12.000 kis ezüsttallért adott évente a Szent Miklós templomnak, hogy abban az ő és családja tagjainak a lelkiüdvéért engesztelő szent misék tartassanak. Ez az adomány 1781-ig folyósított, amikor aztán ismeretlen okokból be lett szüntetve és így az 1875-ben Románia részéről 15.000 leiben megállapított évi szubvenció, csakis mint ama adomány folyósítatik a Szent Miklós templom, illetve az általa fenntartott iskolák számára.

A «Közérdek» felszólalása folytán, Trefort Ágoston, az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1875. április 2-án kiadott 559. számú rendeletében megtiltotta, hogy a magyarországi tanintézetek, hitfelekezetek vagy egyházak, idegen államoktól, vagy azok uralkodójától vagy azok kormányától bármilyen címen is nyújtott anyagi segílyt fogadhassanak el. A brassói Szent Miklós templom azonban ezen miniszteri rendelet dacára tovább is élvezte a Románia által nyújtott évi szubvenciót.

Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1898. április 18-án kelt 1.816. sz. leiratában arról értesíti a brassói görög keleti román központi tanintézeteket, illetve az ezeket fenntartó hitközségeket, hogy ha azok, az 1875. évben kelt 559. számú

miniszteri rendelet és a középiskolákról szóló 1883. évi XXX. t.-c. ellenére, a brassói Szent Miklós görög keleti román templom közvetítésével, továbbra is elfogadják a Románia által nyújtott évi szubvenciót, az intézeteket bezáratja.

Erre a miniszteri leiratra, a Szent Miklós-ról és a Nagy-Boldogasszony-ról nevezett templomoknak, 1898. május 29-én együttesen megtartott plébániai zsinatai, a nagyszombeni görög keleti román főegyházmegyei szentszék útján, a következő választ terjesztették fel a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez:

1. A brassói görög keleti román központi iskolák nem kértek és nem kaptak idegen államtól vagy idegen uralkodótól segílyt, hanem azt a brassói Szent Miklós templomtól kapták.

2. Az az aggály, hogy a brassói központi iskolák ezen segíly folytán Romániának, tehát egy idegen államnak az anyagi befolyása alatt állanak, nem bir semmiféle alappal, mert Románia, a Szent Miklós templomnak nyújtott kártalanítással, soha semmiféle anyagi és szellemi befolyást nem gyakorolt a nevezett iskolákra.

3. A Szent Miklós templom, hogy elhárítson magától bármilyen gyanút is, egyelőre lemond Romániával szemben fennálló követelésének a behajtásáról; de nem mond le arról a jogáról, hogy megtegye a szükséges lépéseket az iránt, hogy teljes kártalanítást kapjon.

4. Az iskola fentartói nem látják annak a szükségességét, hogy a miniszteri leiratban kilátásba helyezett állami segílyt igénybe vegyék, mert ezen segíly veszélyeztetné a brassói görög keleti román központi iskolák autonómiáját; hogy pedig az intézet fennállása biztosíttassék, a Szent Miklós-ról nevezett templom, az eddig nyújtott 12.500 frt évi segíly helyett, 30.000 frt évi segílyben fogja részesíteni a nevezett iskolákat.

Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter, ezen válasz folytán, ezen ügy tanulmányozása és különösen azoknak az okiratoknak a megvizsgálása céljából, amelyek a moldvai és havasalföldi fejedelmeknek a Szent Miklós-ról nevezett templomnak nyújtott adományaira vonatkoznak, 1898. év nyarán egy bizottságot küldött ki Brassóba. Ezen vizsgálatnak az lett az eredménye, hogy a magyar kormány arra a megállapodásra jutott a román kormányval, hogy ez, a budapesti központi állampénztárba a Szent Miklós-ról nevezett templomnak nyújtott 36.086 K 05 f. évi szubvenciónak megfelelő tőkét, azaz 902.151 K 25 f.-t deponál, amelynek évi kamatait a vallás- és közoktatásügyi miniszter minden évben kiutalványoztatja a Szent Miklós-ról nevezett templom plébániai bizottsága elnökének a kezeihez, hogy azután abból fedeztessenek a brassói görög keleti román központi iskolák fentartásának a költségei. Az akkori magyar kormány azt is megengedte, hogy a román kormány ezúttal még 108.258 K 15 f.-t adjon a Szent Miklós-ról nevezett templomnak. Ezt az

egyezséget a román kamara és szenátus 1900. január hó 20-ikán tartott üléseiben ratifikálta.

Az intézet ügyeinek a vezetését illetőleg, 1899. november hó 28-án egy külön szabályrendelet lépett életbe, amelynek az értelmében alakult meg 1900. március 29-én, a brassói görög keleti román központi iskolák kezelését eszközöző testület.

Ezen intézeteknél alkalmazott tanárok fizetése 1894-ben rendeztetett és ennek alapján a véglegesített tanároknak 1200 frt évi fizetésük, 100 frt ötödéves pótlékuk és 200 frt lakpénzük van; a helyettes tanároknak 800 frt évi fizetésük van. Az igazgató, a rendes tanári fizetésen és az ötödéves pótlékokon kívül, 300 frt személyi pótlékot és 300 frt lakpénzt kap.

1890-től kezdve a reáliskola élére egy, három évenként választandó ügyvezető tanár választatott. A kereskedelmi iskola pedig 1896-ban teljesen el lett választva a főgimnáziumtól és az alreáliskolától és azt azóta külön igazgató vezeti.

Az ifjúsági könyvtár az 1895/6. iskolai évtől kezdve, osztályok szerint rendeztetett és osztatott fel.

A tanári nyugdíjalapra vonatkozó új szabályzat, amely hatályon kívül helyezte az 1864-iki szabályzatot, a nagyszebeni görög keleti román szentszék jóváhagyásával, 1900. május hó 1-én lépett életbe.

A brassói Szent Miklós-ról nevezett görög keleti román templom plébániai zsinata, 1906. december hó 16-án megtartott ülésében, a nevezett templom plébániai bizottságának az indítványára, a brassói görög keleti román központi iskoláknak (főgimnáziumnak, alreáliskolának, felső kereskedelmi iskolának), a Szent Miklós-ról nevezett templom pénztárából, 1907. január hó 1-től kezdve az eddig nyújtott 25.000 K évi szubvenció helyett — mindaddig, amíg a nevezett iskoláknak erre szükségük lesz, — 50.000 K évi szubvenciót szavazott meg.

A plébániai zsinat határozata szerint, a Szent Miklós-ról nevezett görög keleti román templom ezt a szubvenciót beszünteti «hogy ha megváltoznék ezen iskolák szervezete vagy hogy ha megsértetnék ezen iskolák autonómiája és egyáltalában, hogy ha bármely részről is lábbal tiportatnának ezen felekezeti iskolák adminisztratív hatóságainak a törvényben biztosított elévülhetetlen jogai».

A Szent Miklós-ról nevezett templom ezt a szubvenciót abból az évi bérösszezből fedezi, amelyet a Romániában levő birtokai után kap.

A szász egyetemi alap, erdőinek a kihasználását illetőleg, a «Magyar-olasz erdőipar részvénytársaság»-gal megkötött szerződése következtében, amelynek értelmében, a nevezett részvénytársaság az erdők kihasználásáért 18,000.000 koronát fizet, még pedig 1907. augusztus 1-től kezdve, 22 éven át 818.181 K 81⁹/₁ f. évi részletekben: 1906. december hó 17-én megtartott közgyűlésé-

ben elhatározta, hogy a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye szentszékeének 1908. január 1-től kezdve évenként 46.000 koronát bocsájt rendelkezésére, amely összegből az egykoron fundus regius-nak nevezett területen fennálló görög keleti román iskolák lesznek segélyezendők és ezek közül első helven a brassói görög keleti román főgimnázium, alreáliskola és felső kereskedelmi iskola, amelyek ebből az összegből 1908. január 1-től kezdve évenként 24.000 K segélyösszeget fognak kapni.

Fázisok, amelyeken a gimnázium, a tannyelvet és szervezetet illetőleg átment.

A brassói gimnázium Thun Leónak, az ausztriai vallás- és közoktatásügyi miniszternek, 1849-ben kiadott és Magyarországra nézve 1854. december 9-én kötelezőnek kimondott «Entwurf dér Organisation dér Gimnasien und Realschulen in Oesterreich» («Az ausztriai gimnáziumok és reáliskolák szervezési szervezete») rendeleté alapján szervezetetett.

A brassói gimnázium, mindjárt létesítésétől kezdve felekezeti gimnáziumnak volt elismerve és mint ilyennek román volt a tanyelve. A gimnázium feletti adminisztrációnális jog pedig a brassói Szent Miklós-ról és Nagy-Boldogasszony-ról nevezett templomok hitközségeit illette meg. Az intézet a tantervet és a tanmenetet illetőleg, a nagyszebeni görög keleti román püspök és az állami hatóság felügyelete alatt állott. A nagyszebeni püspök közvetítette az érintkezést az állam, illetve a helytartótanács és a gimnázium között.

A bécsi kormány, 1853. szeptember 23-án 13.076/1.192. sz. alatt kelt rendeletével meghagyta, hogy az 1853/4. iskolai évtől kezdve, az összes erdélyi gimnáziumokban mint kötelező tantárgy taníttassák a német nyelv és hogy a gimnáziumok Vllil-ik osztályában német nyelven adassanak elő: a történelem és a hazai földrajz.

A bécsi kormány későbbben, 1855. január 1-én azt rendelte el, hogy a gimnáziumok alsó osztályaiban, — kivéve a lombardiai és a velencei gimnáziumokat, — egynéhány tantárgy olyan méretben taníttassák német nyelven, hogy a felsőbb osztályokban az összes tantárgyak minden nehézség nélkül legyenek német nyelven előadhatók. Ezzel kapcsolatban a bécsi kormány azt is elrendelte, hogy a gimnáziumokban csakis olyan tanárok alkalmaztassanak, akik képesek szaktárgyaikat német nyelven is előadni.

A brassói gimnázium fentartói ezekre a rendeletekre vonatkozólag arra hivatkozva, hogy miután a gimnáziumban, annak létesítése óta a német nyelv mint kötelező tantárgy heti 14 órában adatik elő, arról értesítették a bécsi kormányt, hogy inkább készek a gimnáziumot bezárni, mintsem hogy az alapítók rendelkezésének az ellenére, a román helyett a németet hozzák be tannyelvül. A bécsi kormány, Saguna András nagyszebeni püs-

pök közbenjárására, elállott abbeli követeléseitől és megengedte, hogy a brassói gimnáziumban továbbra is román maradjon a tanyelv, holott az összes hazai gimnáziumokban már akkor német volt a tanyelv. A bécsi kormány különben a német tanyelvre vonatkozó rendeletét, 1859. augusztus 5-án, tekintettel a Lombardiában viselt háborúra, visszavonta. A brassói gimnáziumban még abban az időben nem tanították a magyar nyelvet.

Az 1860. október 20-án kiadott császári diploma folytán, miután sokban megváltozott Magyarország és Erdély politikai helyzete, Saguna püspök lassanként kivonta a brassói gimnáziumot az állam fenhatósága alól és azt mindenekben az ő és szentszékének a fenhatósága alá helyezte. Az intézet tanmenetében azonban majdnem változatlanul továbbra is a Thun-rendszer tartatott fenn. Az 1860-iki császári diploma után, a tanári értekezletek jegyzőkönyvei, az igazgató jelentései és egyéb hivatalos okmányok nem terjesztettek fel többé a kormányhoz. Az alkalmazandó tanárokat, valamint a használandó tankönyveket sem terjesztették fel megerősítés, illetve jóváhagyás végett a kormánynak, a miként tették az abszolutizmus idejében. A magyar nyelv az 1861/2., 1862/3. és 1863/4. iskolai években a gimnázium IV-ik osztályában heti 2 órában adatott elő.

Miután a gimnázium főgimnáziummá alakították át, az 1865/6. iskolai évben mint kötelező tantárgy a magyar nyelv is tanított, még pedig aképpen, hogy e célból külön-külön csoportot képeztek az V. és VI., valamint a VII. és Vili-ik osztályok növendékei, akiknek heti 2 órában adatott elő a magyar nyelv.

1873/4. iskolai évtől kezdve, a gimnázium összes felső osztályaiban heti 2—2 órában adatott elő a magyar nyelv mint kötelező tantárgy; az alsó osztályokban azonban csak mint fakultatív tantárgy adatott elő, még pedig olyképpen, hogy e célból külön-külön csoportot képeztek az I. és II., valamint a III. és IV. osztály növendékei, akiknek heti 2—2 órában adatott elő a magyar nyelv.

A gimnáziummal kapcsolatban 1869-ben nyílt meg az alreál- és a felső kereskedelmi iskola, amelyeknek szintén görög keleti román felekezeti jellegük volt. Az alreál- és a felső kereskedelmi iskola minden egyes osztályaiban — már ezen iskola létesítésétől kezdve — heti 2—2 órában adatott elő a magyar nyelv.

A hazai görög keleti román egyháznak, az 1868. évi IX. törvénycikkben biztosított autonómiája folytán, 1883-ig a nagy-szebeni görög keleti román szentszék képesítette ezen iskolák tanárait, a kormány pedig csak azt ellenőrizte, hogy ezen iskolák működése összhangban álljon a hazai törvényekkel és hogy azoknak a tanterve lehetőleg megfeleljen az állam hasonló iskoláinak a tantervével. Mindennek dacára azonban a brassói iskolák tanterve, nagyon sokban elütött az állam hasonló iskoláinak a tantervétől, mert a brassói iskolák a tantervet illetően, saját

felekezeti és nemzetiségi szükségleteiknek megfelelőleg rendezkedtek be.

Ennek az állapotnak az 1883-iki középiskolai törvény vetett véget.

Az 1883-iki középiskolai törvény a brassói iskolákban a következő változásokat idézte elő:

1. A magyar nyelvet, mint kötelező tantárgyat olyan mértékben kell előadni, hogy a gimnázium VII. és VIII-ik osztályai növendékeinek, a magyar irodalomtörténet magyar nyelven legyen előadható és hogy a növendékek ebből a tantárgyból úgy az osztály vizsgán, mint az érettségi vizsgán, magyar nyelven felelhessenek.

2. A gimnázium érettségi vizsgáján kormánybiztos van jelen, aki ellenőrzi a vizsga lefolyását és aláírja a magyar nyelven kiállítandó érettségi bizonyítványokat.

3. A tantervnek és a tanmenetnek mindenekben alkalmazkodnia kell az 1883-iki középiskolai törvényhez.

4. A vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiküldendő kormánybiztos, bármikor megvizsgálhatja az intézetet és annak tanmenetét.

5. Tanároknak csak olyan végzett egyetemi hallgatók alkalmazhatók, akik az állami tanárvizsgáló bizottság előtt vizsgáztak.

Tekintettel arra a körülményre, hogy az 1883-iki középiskolai törvényben előírt tantervnek megfelelő román tankönyvek nem voltak, a brassói főgimnázium és alrcál-iskola, csakis az 1900/1. iskolai évtől kezdve alkalmazkodhatott az 1883-ik középiskolai törvényben előírt tantervhez.

II.

A brassói központi iskolákra vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok.

A) A főgimnáziumra vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok.

A gimnázium igazgatója: Onifu Virgil, aki egyszersmind az alreáliskola igazgatója is.

A tanári kar áll: 1 igazgatóból, 15 tanárból és 3 hitoktatóból.

A tanárok fizetését az 1906/7. iskolai évtől kezdve, az állam egészíti ki és erre a célra ebben az iskolai évben 12.900 koronát folyósított.

Miután a gimnázium tannyelve a román, az összes tantárgyak román nyelven adattak elő, kivéve a VII-ik és a

VIII-ik osztályban előadott magyar irodalomtörténetet, amely «Góbi Imre: A magyar nemzeti irodalom története» tankönyv alapján adatott elő.

A gimnáziumban a görög pótló nem adatott elő és így a felső gimnázium összes tanulói, a görög nyelv tanulására voltak kötelezve.

A gimnáziumban a következő rendkívüli tantárgyak adtak elő: 1. a francia nyelv, 2. a szabadkézi rajz, 3. az ének, 4. a zene, 5. a gyorsírás és 6. a VI-ik osztályban az egészségtan.

Az intézet önképzőköre.

Az önképzőkörnek, mely «Popasu János» körnek nevezetik, 93 rendes és 86 rendkívüli, összesen tehát 179 tagja volt. A tagok összesen 35 román dolgozatot nyújtottak be, azonkívül pedig a képzőgyűléseken román költeményeket szavaltak. Az önképzőkör április 21-én díszgyűlést tartott, amelynek programja kizárólag román volt.

Az önképzőkör könyvtára 534 műből áll, amely 952 kötetet tesz ki. A könyvtár ebben az iskolai évben a bukaresti román akadémia 4 évkönyvével és «A román irodalmi és közművelődési egyesület»-nek kolozsvári fiókja által adományozott 7 kötete! szaporodott.

Az önképzőkör vagyona 3344 K 49 fillért tett ki.

Az önképzőkörrel kapcsolatban egy dalárda és egy zenede is működött, amelynek tagjai a főgimnázium, az alreáliskola és a felsőbb kereskedelmi iskola tanulói.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

1. október 4-én, a király nevenapján;
2. október 14-én ünnepeltették meg Szent Zsófia napja, a mikor is a brassói görög keleti román tanintézetek védszentjüket ünnepelik;
3. október 29-én; 11. Rákóczi Ferenc hamvainak hazaszállítás napján;
4. november 19-én, Szent Erzsébet napján, a mikor is az elhunyt Erzsébet királyné lelkinyugalmaért gyász isteni tisztelet is tartatott;
5. december 13-án, András napján, a mikor is az intézet legnagyobb jótevőjének, Báró Şaguna András, volt nagyszabedbeni

görög keleti román érseknek lelkinyugalmaért gyász isteni tisztelet is tartatott;

6. április 11-én, az 1848-iki törvények szentesítésének az emlékére (egyetlen nap, amelyen az intézetre kitűzik a magyar zászlót);

7. április 21-én gyász isteni tisztelet tartatott az intézet elhunyt tanárainak és a diákasztal jótevőinek a lelki nyugalmaért;

8. június 8-án, a koronázás évfordulóján.

Az iskolai ünnepélyek programmja kizárólag román volt.

Tanulmányi ut, kirándulások, a növendékek szórakoztatása e's kirándulási alapok.

Az intézet VII-ik osztályának tanulói (25), több más osztálybeli tanulókkal (6) együtt, 5 tanár vezetése alatt, április 6—19. napjaiban tanulmányi utat tettek Olaszországba. Ezen alkalommal Budapesten is kiszálltak és ott két napot töltöttek. Ezen kirándulás költségeinek a fedezésére az az alap szolgált, amelyet az 1906/7. iskolai év VII-ik osztálybeli tanulói még attól az időtől kezdtek gyűjteni, amidőn az I-ső osztályba jártak. Ez az alap a különféle adományokkal az 1906/7. iskolai évben 6.550 K 3a fillért tett ki, amelyből a kirándulás költségeire 6.307 K 74 f. fordított, a megmaradt 242 K 60 f. pedig a «Collega» alpnak adatott át, amelynek az a célja, hogy idővel annak jövedelméből jó előmenetelő szegény tanuók, tanulmányi kirándulásaikban segíztessenek.

Az intézet növendékei az iskolai év folyamán több kirándulást tettek a környékre. A majálist május hó 14-én tartották meg a város közelében levő erdőben.

A növendékek iskolai szórakoztatása 1904. április havában vette kezdetét. Ezekhez a szórakoztatásokhoz tartoznak: 1. az intézet egyik külön termében, a növendékek rendelkezésére bocsájított hírlapok és folyóiratok; 2. sakkjáték; 3. labdajáték; 4. az intézet tulajdonát képező schioptikonnal való mutatványok és az azokhoz szükséges magyarázatok; 5. a tanárok és a növendékek között rendezett viták és megbeszélések, amelyeknek az a céljuk, hogy az egyes iskolai vagy általános érdekű kérdések a növendékek előtt kellő világításba helyztessenek; 6. séták; 7. kirándulások.

A második osztály növendékei, az 1904/5. iskolai évben, a midőn még az első osztály növendékei voltak, egy külön alapot létesítettek, hogy abból majdan mint VII. osztálybeli tanulók, egy nagyobb külföldi tanulmányutat tehessenek, ez az alap az 1906/7. iskolai év végével 741 K 50 fillért tett ki.

190617. iskolai év statisztikai adatai.

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen		
Az iskolai év elején beiratkozott		59	50	31	47	46	40	38	55	366		
Az év végén maradt		58	45	30	46	45	39	37	54	354		
Megvizsgált magántanulók		1	2	1	—	—	—	1	1	6		
Az osztályozott tanulók közül :												
A tanulók illetőségük szerint*)	A hitvallásuk szerint	görög katolikus	2	3	—	1	4	3	1	4	18	
		görög keleti	56	42	30	44	41	36	36	50	335	
		izraelita	—	—	—	1	—	—	—	—	1	
	A nemzetiségük szerint	magyar	—	—	—	1	—	—	—	—	1	
		román	58	45	30	45	45	39	37	54	353	
	A megyék szerint	brassó vármegyei	—	—	—	—	—	—	—	—	100	
		más vármegyei	—	—	—	—	—	—	—	—	243	
		ausztriai	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		romániai	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
		oroszsországi	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
	A tanulóknál magasabb osztályba léphet	görögországi	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
		felsőbb osztályba léphet	38	39	23	40	29	22	32	47	270	
	megbukott		21	6	7	6	16	17	6	7	86	
A tanulók szüleinek a foglalkozása*)	ter- elő	foglalkozás	nagybirtokos és nagybérlet	—	—	—	—	—	—	—	6	
			kisbirtokos és kisbérlet	—	—	—	—	—	—	—	129	
			alkalmazott	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	iparos	foglalkozás	nagyiparos	—	—	—	—	—	—	—	1	
			kisiparos	—	—	—	—	—	—	—	—	16
			alkalmazott	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	kereskedő és vállalkozó	foglalkozás	nagykereskedő v. vállalkozó	—	—	—	—	—	—	—	—	—
			kiskereskedő vagy vállalkozó	—	—	—	—	—	—	—	—	34
			alkalmazott	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	tiszti- váltás	állás	állami és megyei	—	—	—	—	—	—	—	—	8
magán			—	—	—	—	—	—	—	—	4	
orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök stb.		—	—	—	—	—	—	—	—	112		
napszámos		—	—	—	—	—	—	—	—	12		
magánzó		—	—	—	—	—	—	—	—	32		

*) Az év végi értesítvényben ezek a rovatok nem lettek osztályonként részletezve.

Érettségi vizsga.

Az írásbeli érettségi vizsgálatra összesen 48 tanuló jelentkezett, akik közül 1 három hónapra vettetett vissza. Az 1907. június 20—27-én megtartott szóbeli vizsgálatra, amelyre kormánybiztosképpen Dömötör János szamosújvári gimnáziumi tanár volt kiküldve, 47 tanuló bocsátott, akik közül 23 nyilvánított érettnak, 14 pedig visszavettetett és pedig 13, három hónapra, 1, egy évre.

*Könyvtárak, szertárak és múzeumok,**a) Tanári könyvtár.*

A tanári könyvtár, az úgynevezett «Központi könyvtár», a melyet közösen használnak a főgimnázium, az alreáliskola és a kereskedelmi iskola tanárai, az 1906/7. iskolai év végén 11.560 kötetből álló 10.934 műből és 5814 füzetből állott. Ebben az iskolai évben a tanári könyvtár 1365 kötetből álló 1100 művei és 518 füzetrel szaporodott. Ezek között 5 magyar mű van. A tanári könyvtárnak 23 hírlap és folyóirat járt, amelyek közül 7 magyar, 8 német, 8 román volt. Ezen utóbbiak közül 3 romániai.

b) Ifjúsági könyvtár és kézi könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár, amely minden osztály számára külön könyvtárt képez, az 1906/7. iskolai év végén 2085 kötetből állott. Ez a könyvtár ebben az iskolai évben 52 kötetrel szaporodott, a melyek közül egy magyar.

A kézi könyvtár, amely szintén közös a reáliskolával és amely a tanárok mindennapi szükségletére lett berendezve, az 1906/7 iskolai évben 198 kötetből álló 50 művet foglal magában. Ebben az évben egy 7 kötetből álló művei szaporodott.

c) Történelmi és filológiai múzeum.

Az intézet történelmi-filológiai múzeuma az 1906/7. iskolai év végén 178 tárgyból állott, amelyeknek értéke 880 K 16 f.

d) Numismatikai gyűjtemény.

A numismatikai gyűjtemény 764 tárgyból állott.

e) Természetrajzi szertár.

A természetrajzi szertár az 1906/7. iskolai év végén 7153 állattani táblából, borszeszben őrzött és kitömött állatból, 2118 szárított és utánzóit növényből, 588 ásványból és 196 fali táblából, összesen tehát 10.055 tárgyból állott, amelyeknek az értéke 6670 korona. ¹

f) Természettani és vegytani szertár.

A természettani szertár az 1906/7. év végén 339 készülékből állott, amelyeknek értéke 9711 K 78 f. A vegytani laboratórium 72 készülékből, 220 üvegben elhelyezett különböző anyagból és 4 technológiai táblából állott.

g) Földrajzi szertár.

A földrajzi szertár az 1906/7. iskolai év végén 69 történelmi, 161 földrajzi abroszból és 3 földgömbből állott.

h) Rajzterem.

A rajzterem 596 K 40 f. értékű tárgyakat foglalt magában.

i) Ének- és zenekönyvtár.

Az 1899/900. iskolai évben létesített ének- és zenekönyvtár, az 1906/7. iskolai év végén 56 énekműből állott, még pedig minden egyes énekmű egy partitúrát és minden egyes hang számára 20—20 éneklapot foglalt magában.

j) Schiopticon.

Az intézetnek van egy sehioptikonja is, amelyet a tanárok sokszor használnak előadások közben.

Az *a—j* alatt felsoroltak közösek az alreáliskolával és a felsőkereskedelmi iskolával.

Az intézet ösztöndíjas növendékei az 1906/7. iskolai évben.

1. A brassói Szent Miklós templom által nyújtott évi 100 K ösztöndíjban 6 tanuló részesült.

2. «A román irodalmi és közművelődési egyesület» által kezelt ösztöndíj alapítványból 1 tanuló évi 120 K, 1 tanuló pedig évi 100 K ösztöndíjban részesült.

3. A Pap Tódor-féle alapítványból 1 tanuló évi 300 K ösztöndíjban részesült.

4. A Gozsdu-féle alapítványból 1 tanuló évi 360, 1 tanuló pedig évi 240 K ösztöndíjban részesült.

5. A Juga-féle alapítványból 6 tanuló évi 40 K ösztöndíjban részesült.

6. Az Alexandrovics Anna-féle alapítványból 1 tanuló évi 100 K ösztöndíjban részesült.

7. A Todea Absolon-féle alapítványból 1 tanuló évi 120 K ösztöndíjban részesült.

8. A \$u\$stai Miklós-féle alapítványból 7 tanuló évi 150 K, 2 tanuló évi 100 korona és 1 tanuló pedig évi 50 korona ösztöndíjban részesült.

9. Az elhunyt jótevők alapjából 1 tanuló évi 50 K ösztöndíjban részesült.

10. a Cara-alapítványból 1 tanuló 100 K ösztöndíjban részesült.

Összesen tehát 31 tanuló 3630 korona ösztöndíjban részesült.

Az intézet alapítványai.

1. A diák-asztal. Az intézet kebelében az 1898/9. iskolai évtől kezdve diák-asztal áll fenn, amely közös az alreáliskolával és a kereskedelmi iskolával. Az 1906/7. iskolai évben ezen asztalnál 35 tanuló ingyen, 10 tanuló pedig havi 8 koronáért kapott ebédet. Az ingyenesek között 25, a félfizetésesek között pedig 9 gimnáziumi tanuló volt.

A diák-asztal kiadásai, amelynél a 34 gimnáziumi tanulón kívül még 2 reáliskolai és 9 kereskedelmi iskolai, tehát összesen 15 középiskolai tanuló 9 hónapon át étkezett, 5376 K 17 fillért tettek ki. A diák-asztal alapja, amely a tanári kar által kezeltetik, az 1906/7. iskolai év végével 42.000 koronát tett ki, a mely különböző alapokból és alapítványokból áll. Ezeknek évi jövedelmeinek 80%-a fordítatik a diák-asztal költségeinek a fedezésére.

1906. április havában Földváron elhunyt Stan János birtokos végrendeletében ezen alapnak 10—15.000 koronára tehető vagyonát hagyományozta, amelynek kamatai azonban a tőkének csak 15 évi gyümölcsötetése után fognak a diák-asztal céljaira fordíthatni.

2. A szegény beteg tanulók segélyezésére szolgáló alap.

Miután ezen alap, Fágáraşianu Dénes főgimnáziumi tanár kezdeményezésére létesítettett, ennek 1907. március 22-én történt elhunytja után az, «Fagarasianu Dénes-alap»-nak nevezetik.

Ez az alap közös a reál- és a kereskedelmi iskolával, a melyeknek közös orvosuk van.

Az 1906/7. iskolai évben ebből az alapból a szegény beteg tanulók gyógyszereire 252 korona 87 fillér fordítottott. Ezen alap az 1906/7. iskolai év végén 9834 K 96 fillért tett ki, a melyet a tanári kar kezel.

3. A szegény tanulóknak tankönyvekkel való ellátására szolgáló alap. Brassónak, Bolgárszeg külvárosában levő Szent Miklós temploma minden évben egy bizonyos összeget fordít azon szegény gimnáziumi és reáliskolai tanulóknak tankönyvekkel való ellátására, akik születésük szerint a nevezett templom plébániájához tartoznak. Az 1906/7. iskolai évben a Szent Miklós templom 34 gimnáziumi és reáliskolai szegény tanulót látott el 250 tankönyvvel, amelyeknek beszerzése 213 K 11 f.-be került.

Ezzel kapcsolatban még megemlítendő, hogy karácsony estéjén, az intézetek szegény növendékei között ruhák osztattak

ki, amelyeket részben a brassói román nőegylet, részben pedig a brassói Szent Mildós-ról nevezett görög keleti román templom ajándékoztak. A Szent Miklós templomnak erre a célra egy, 1869-ben létesült külön alapítványa van, amely ma már meghaladja a 30.000 koronát.

4. A Coresi-alap. Az 1894/5. iskolai évtől kezdve a főgimnázium, az alreáliskola és felsőkereskedelmi iskola tanárai, azt az egy forintot, amely megilleti őket a bizonyítványok kiállításáért, ennek az alapnak adják, amelynek célja, hogy a tanárokat tudományos kutatásaikban és utazásaikban, valamint tankönyvek kiadásában segítse. Ez az alap az 1906/7. iskolai év végéig 18 román nyelvű tankönyvnek kiadását tette lehetővé, amely célra 12.743 K 03 f. fordított, ezenkívül 27 tanárnak tudományos kutatásaira és utazásaira 1900 korona segélyt juttatott. Ez az alap az 1906/7. iskolai év végéig, tehát 14.643 K 03 fillérrel járult kitűzött céljához. Az alap az 1906/7. iskolai év végén 3133 K 23 fillért tett ki.

5. A Balaşa Stan Blebea alap, amelynek az a célja, hogy jutalomban részesítse a zenében kitűnt tanulókat, az 1906/7. iskolai év végén 928 K 28 fillért tett ki.

6. A Bársan András kereskedelmi iskolai tanár által ajándékozott «Jubiláns jutalomdíjak alap»-ja, amelyből a gimnáziumi, a reál- és a kereskedelmi iskola kiválóbb szorgalmú és tehetségű növendékei jutalmaztatnak meg. Ez az alap az 1906/7. iskolai év végén 202 K 14 fillért tett ki.

7. A tornázásban kitűnt tanulók jutalmazására szolgáló alap, az 1906/7. iskolai év végén 235 K 01 fillért tett ki.

8. A «Collega» kirándulási alap. Ezt az alapot az 1905/6. iskolai év VIII-ik osztálybeli tanulói létesítették, akik külföldi tanulmányújuk költségeiből megmaradt 242 K 60 fillért, «Collega» alap neve alatt, olyan kikötéssel adtak át a tanári karnak, hogy ezen alap jövedelméből idővel jó előmenetelű szegény tanulók tanulmányi kirándulásaikban segítsenek.

Az intézetekkel kapcsolatban álló internátusok.

Az intézetekkel kapcsolatban két kisebbszerű fiú internátus áll fenn és pedig:

1. A Cristurianu György kapitány-féle internátus, amelynek céljaira Cristurianu György romániai kapitány, 1874. november 25-én tett végrendelete értelmében, 40.000 korona értékű két bukaresti házát olyan kikötéssel hagyományozta, a brassói Szent Miklós-ról nevezett görög keleti román templomnak, hogy annak jövedelmeiből, az ő nevét viselő internátusban szegény gimnáziumi, reál- és kereskedelmi iskolai növendékek látassanak el.

Az internátus az 1880/1. iskola év elején nyílt meg. Miután pedig az internátusnak még nincsen saját háza, a növendékek valamelyik brassói lakos házában tartatnak, ahol is teljes ellátásban részesülnek. Az 1906/7. iskolai évben 2 és pedig 1 gimnáziumi és 1 kereskedelmi iskolai tanuló láttatott el, akiknek évi fentartása 400 koronával számítva, 800 koronát tett ki.

2. A Jenooivici-féle internátus, amelynek céljaira Jencovici Demeter és neje Zoe, 1887. január 25-én közös megegyezéssel 30.000 frankot és a tusnádi «Három Huszár» szállodát hagyományozták, amely későbbben 22.000 koronáért adatott el. Ezt a hagyományt olyan kikötéssel tették, hogy amidőn a hagyományozott összeg 200.000 frankot fog kitenni, a brassói görög keleti román középiskolák szegény tanulói számára egy, az ő nevüket viselő internátus létesíttessék; addig pedig a hagyományozott összeg évi jövedelmének egy részéből jó előmenetelű szegény tanulók láttassanak el magánházaiknál. Ez az internátus az 1894/5. iskolai év elején vette kezdetét és abból azóta évenként három tanuló nyer ellátást. Az 1906/7. iskolai év elején 3 és pedig 2 gimnáziumi és 1 kereskedelmi iskolai tanuló nyert ellátást, ami összesen 1300 koronába került.

A tanulók által fizetendő tandíj és más díjak, valamint egyéb adatok.

A román tanulók tekintet nélkül arra, hogy görög keletiek vagy görög katolikusok és először iratkoznak be a gimnázium valamelyik osztályába, felvételi díjképpen 8 Kt, az először beiratkozott nem román tanulók pedig 16 K-t tartoznak fizetni.

A két részletben fizetendő évi tandíj az alsó osztályokba járó román tanulóknak 24 K, a nem románoknak pedig 48 K; a felső osztályokba járó román tanulóknak 40 K, a nem románoknak pedig 80 K.

A tanári nyugdíj-alapra az alsó osztályokba járó román tanulóki 6 K-t, a nem román tanulók pedig 12 K-t, a felső osztályokba járó román tanulók 10 K-t, nem románok pedig 20 K-t tartoznak fizetni. (A tandíjmentesek ennek az összegnek csak a felét fizetik.) Évi bizonyítvány és értesítő fejében 3 K-t (a tandíjmentesek csak 2 K-t.), könyvtári díjban az alsó osztálybeli tanulók 60 fillért, a felső osztálybeli tanulók pedig 1 K-t; az önképzőkör tagsági díja az V. és VI. osztályok növendékeinek 1 K, a VII. és VIII. osztály növendékeinek pedig 2 K.

Az iskolai év az ó-naptár szerint kezdődik és záródik.

Az évvégi értesítvény, amely a reáliskolát is magában foglalja, kizárólag román nyelven van szerkesztve.

B) Az alreáliskolára vonatkozó 1906/17. iskolai évi adatok.

Az alreáliskola igazgatója: Onitiu Virgil, főgimnáziumi igazgató.

A tanári kar: 1 igazgatóból, 7 tanárból és 3 hitoktatóból állott.

A tanárok fizetését az 1906/7. iskolai évtől kezdve az állam egészíti ki és erre a célra ebben az iskolai évben 3500 koronát folyósított.

Miután az alreáliskola tannyelve a román, az összes tantárgyak román nyelven adattak elő.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	Összesen	
Az év elején beiratkozott		44	22	14	16	96	
Az év végén maradt		40	20	14	14	88	
Megvizsgált magántanulók		—	—	2	—	2	
A hitfekezédek szerint	görög katolikus	—	—	2	—	2	
	görög keleti	39	19	12	14	84	
	izraelita	1	1	—	—	2	
Nemzetiségi szerint	magyar	1	1	—	—	2	
	román	39	19	14	14	86	
Helyzettségük szerint	brassó vármegyei	—	—	—	—	47	
	más vármegyei	—	—	—	—	25	
	romániai	—	—	—	—	16	
A tanulók közül	felsőbb osztályba léphet	25	13	11	14	63	
	megbukott	15	7	3	—	25	
A tanulók szüleinek a foglalkozása*)	ter- melő	önálló / nagybirtokos, nagybérlő	—	—	—	—	4
		/ kisbirtokos, kisbérlő	—	—	—	—	19
		alkalmazott	—	—	—	—	—
	iparos	önálló / nagyiparos	—	—	—	—	1
		/ kisiparos	—	—	—	—	15
		alkalmazott	—	—	—	—	—
	kereskedő és vállalkozó	önálló / nagykereskedő, nagyvállalkozó	—	—	—	—	5
		/ kiskereskedő, kisvállalkozó	—	—	—	—	16
		alkalmazott	—	—	—	—	—
	tiszt- viselő	állami és megyei	—	—	—	—	3
		magán	—	—	—	—	2
	orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök stb.		—	—	—	—	6
napszámos, szolga		—	—	—	—	15	
magánzó		—	—	—	—	2	

*)Az évvégi értesítőben ezek a rovatok nem lettek osztályonként részletezve.

Az alreáliskolára vonatkozó egyéb adatok.

Az iskolai ünnepélyek, majális és kirándulások közösen tartottak a főgimnáziumi tanulók által rendezett iskolai ünnepélyekkel és kirándulásokkal.

Miután a főgimnázium és az alreáliskola egy és ugyanazon vezetőség alatt áll, a főgimnáziumnál kitüntetett könyvtárak, múzeumok, szertárak, alapítványok és alapok közösek az alreáliskolával és mint ilyenek egyaránt tulajdonát képezik úgy a főgimnáziumnak, mint az alreáliskolának.

A közös diákasztalnál az 1906/7. iskolai évben 2 reáliskolai tanuló kapott ingyen ebédet.

A gimnáziumnál kitüntetett alapítványokból és alapokból a reáliskola növendékei is részesítették!

Az intézet ösztöndíjas és segélyezett növendékei.

1. A brassói Szent Miklós templom részéről 3 tanuló évi 100 K. 8 tanuló pedig évi 50 K ösztöndíjban részesült.

2. A Sztai Miklós alapítványból 2 tanuló évi 100 K ösztöndíjban részesült.

Összesen tehát 13 tanuló 900 korona ösztöndíjban részesült. A diákasztalnál 2 tanuló kapott ingyen ebédet.

A tanulók által fizetendő tandíj és más díjak, valamint egyéb adatok.

A reáliskolába járó román tanulók évi tandíjképpen 24 K-t, a nem román tanulók pedig 48 K-t fizetnek.

Az intézetbe először beiratkozott román tanulók felvételi díjképpen 8 K-t, a nem román tanulók pedig 16 K-t fizetnek.

Minden egyes román tanuló tartozik a tanári nyugdíjalap javára 6 K-t, a nem román tanulók pedig 12 K-t fizetni. (A tandíjmentességet élvező tanulók, a fennebbi kitüntetett összeg felét fizetik a tanári nyugdíjalap javára.)

Minden egyes tanuló a fennebbi díjakon kívül tartozik még fizetni: 3 K-t a bizonyítványért és értesítőért (a tandíjmentesek csak 2 K-t fizetnek), 60 fillért a könyvtár javára.

Az iskolai év az ó-naptár szerint kezdődik és záródik.

C) A felső kereskedelmi iskolára vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok.

Az intézet igazgatója: Vlaicu Arzen. A tanári kar áll: 1. igazgatóból, 12 tanárból és 3 hitoktatóból.

Miután az intézet tannyelve a román, az összes tantárgyak román nyelven adattak elő.

Mint rendkívüli tantárgyak előadattak: 1. a torna; 2. az ének; 3. az olasz nyelv és 4. a gyorsírás.

Az intézet Önképzőköre.

Az önképzőkörnek az 1906/7. iskolai év végén 92 tagja volt. Az iskolai év folyamán az önképzőkör 15 ülést tartott, amelyek közül egy alakuló és egy díszülés volt, amely együtt tartatott meg a gimnázium önképzőkörének a nyilvános ülésével. Az év folyamán a tanulóknak 35 munkája és 4 kritikája olvastatott fel, azonkívül 23 szavaltat tartatott. A felolvasott munkák közül 33 eredeti munka és 2 fordítás volt.

Az önképzőkör könyvtára az 1906/7. iskolai év végén 463 kötetből állott.

Az önképzőkör vagyona az 1906/7. iskolai év végén 2366 K 16 fillért tett ki.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

1. október 4-én, a király nevenapján;
2. október 14-én ünnepeltetett meg Szent Zsófia napja, amikor is a brassói görög keleti román tanintézetek védszentjüket ünnepük;
3. október 29-én, II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazaszállítása napján;
4. november 19-én, Szent Erzsébet napján, amikor is az elhunyt Erzsébet királyné lelki nyugalmaért gyászistentisztelet is tartatott;
5. december 1-én, Szent András napján, amikor is az intézet legnagyobb jótévőjének, Báró Şaguna András, volt nagy-szebeni görög keleti román érsek lelki nyugalmaért gyász istentisztelet tartatott;
6. április 11-én, az 1848-iki törvények szentesítésének az emlékére és
7. június 8-án, a koronázás évfordulóján.

Tanulmányi ut, kirándulások és majális.

1. Az intézet növendékei október 6—11 napjaiban meglátogatták a bukaresti román kiállítást és a konstanci kikötőt; (az ezen utazással felmerült költségek fedezéséhez a brassói román kereskedők 600 koronával, a brassói Szent Miklós templom 200 koronával és 8 hazai román pénzintézet 330 koronával járult);

2. április 22-én megtekintették a brassói posztó- és petróleum gyárat;

3. május 1-én megtekintették a brassói cement- és a deresyei sörgyárat;

4. a majálist, a város közelében levő erdőben, május 14-én tartották meg.

Különböző adatok		I.	II.	III.	Összesen
Az iskolai év elején beiratkozott		30	38	33	101
Megvizsgált magántanuló		1	1	—	2
Az év végén maradt		28	36	31	95
Felkészülék szerint	Görög katolikus	3	5	5	13
	Görög keleti	24	30	23	77
	Izraelita	1	1	3	5
Nemzetiségük szerint	Magyar	—	—	—	—
	Román	28	36	31	95
Helyességük szerint	Brassó vármegyei	10	9	9	28
	Más vármegyei	15	26	20	61
	Romániai	5	3	4	12
A tanulók között	Felsőbb osztályba léphet	22	17	28	67
	Megbukott	6	19	3	28
A tanulók szülei munkájának foglalkozása	Értelmiség	3	14	6	23
	Önálló kereskedő	5	2	4	11
	Önálló iparos	3	3	1	7
	Gazdálkodó (kisbirtokos)	13	12	10	35
	Magánzó	—	—	3	3
	Egyéb foglalkozással bíró	4	5	7	16

Érettségi vizsgálat.

Az 1906/7. iskolai év végén megtartott írásbeli érettségi vizsgálatra 33 tanuló jelentkezett, akik közül 2, három hónapra vetetett vissza. A szóbeli érettségi vizsgálat megtartása június hó 26, 27 és 28. napjaira tűzettek ki. A szóbeli érettségi vizsgálatra miniszteri biztosul a vallás- és közoktatásügyi miniszter részéről Putnoky Miklós, a lugosi állami főgimnázium igazgatója; a kereskedelmi miniszter részéről pedig Paul Vilmos, a brassói kereskedelmi és iparkamara elnöke küldettek ki. A szóbeli vizsgálat

azonban nem tartatott meg, mert a vizsgáló bizottság az írásbeli dolgozatok átvizsgálásánál arról győződött meg, hogy a tanulók legnagyobb része az Írásbeli dolgozatoknál meg nem engedett eszközökhöz nyúlt, amiért is azután a vizsgáló bizottság az Írásbeli vizsgálatot megsemmisítette és az új írásbeli vizsgálat határidejét szeptember hónapra tűzte ki.

A vizsgáló bizottság ezen határozata folytán, az Írásbeli érettségi vizsgálat szeptember hó 16 21 napjaiban tartatott meg. A vizsgálatra 33 tanuló jelentkezett, akik valamennyien szóbelire bocsáttattak.

A szóbeli érettségi vizsgálat a fennebb említett miniszteri biztosok vezetése alatt október 5—8 napjaiban tartatott meg. A jelentkezett 33 tanuló közül 23 érettnak nyilvánított, 10 pedig visszavetettet és pedig 8, három hónapra, 2, egy évre.

Könyvtárak, múzeumok és szertárak.

A gimnáziumi és a reáliskolai tanári — az úgynevezett központi könyvtár — a kereskedelmi iskola tanári könyvtárát is képezi, miért is az, mindhárom intézet közös tulajdona és a három intézet tanárai által közösen használtatik.

Az ifjúsági könyvtár számára az 1906/7. iskolai évben 95 K folyt be, amely az 1905/6. iskolai évben megmaradt 33 K 22 fillérrel együtt 128 K 22 fillért tett ki, amelyből a kiadások levonása után, az 1906/7. iskolai év végén 8 K 22 fillér maradt.

A gimnáziumnál felsorolt múzeumok és szertárak, miután közősek, azokat a kereskedelmi iskola is használta.

A kereskedelmi iskolának van egy külön szertára is, még pedig az áruisme-technológiai szertár, amely több, mint ezer kereskedelmi cikket és 34 technológiai táblát foglal magában.

Ösztöndíjas és segélyezett tanutók.

1. A brassói Szent Miklósról nevezett templom 5 tanuló-
nak 100—100 K;
2. a karánsebesi vagyonközösségi alap 1 tanuló-
nak 200 K, 4 tanuló-
nak 150—150 K és 1 tanuló-
nak 100 K;
3. a budapesti határőrvidéki alap 1 tanuló-
nak 210 K;
4. a Gozsdu-alapítvány 1 tanuló-
nak 360 K;
5. az oravicai «Oraviceana» román pénzintézet 1 tanu-
lónak 100 K;
6. a balázsfalvai Tarjea József-alapítvány 1 tanuló-
nak 140 K;
7. a brassói Juga-alapítvány 2 tanuló-
nak 40—40 K;

8. a brassói Szt. István-alapítvány 2 tanulónak 150—150 K és 1 tanulónak 75 K;

9. a nagyszebeni főegyházmegye 1 tanulónak 100 K;

10. a lugosi Braia-alapítvány 1 tanulónak 80 K és

11. a balázsfalvai Ramonfai-alapítvány 1 tanulónak 120 korona évi ösztöndíjat nyújtott.

Összesen tehát 23 tanuló 3095 K évi ösztöndíjban részesült. Ezekon kívül 1 tanuló a Cristurian-féle internátusban, 1 tanuló pedig a Jencovici-féle internátusban nyert teljes ellátást.

Alapítványok, alapok.

A kereskedelmi iskolának a gimnáziummal és a reáliskolával (amelyek a gimnáziumnál részletesen imertettek) közös alapjai a következők:

1. A szegény és beteg tanulók alapjai.

2. A Balaşa St. Blebea-alap.

3. A diák-asztal alap, amelyből az 1906/7. iskolai évben 8 tanuló ingyen ebédben részesült, 1 tanuló pedig havi 8 koronáért kapott ebédet.

4. A jutalmakra szánt alap. Ebből egy jutalomdíjat kap egy olyan kereskedelmi iskolai tanuló, aki az év folyamán a legjobb román írásbeli gyakorlatokat készítette; egyet pedig, aki a legjobb erkölcsi magaviseletét tanúsította.

5. A Coresi-alap.

Ezek az alapok azonban, a nagyszebeni görög keleti román szentszék utasítására, a legrövidebb időn belül fel fognak oszlatni a gimnázium, reáliskola és a kereskedelmi iskola között.

A kereskedelmi iskolának a fennebbieken kívül még egy külön alapja is van, amelyet: «A kereskedelmi iskola rendelkezési alapja»-nak hívnak. Ez az alap az 1898/9. iskolai év elején lépett életbe és az a célja, hogy segítse elő a tanszerek beszerzését, a tanárok által irt tankönyvek és egyéb tudományos munkák kinyomatását, valamint, hogy segítse *p* tanárokat tudományos utazásaikban és egyéb szaktanulmányaikban. Ezen alapba folyik be ama 3 korona, amelyet a tanulók a beiratkozás alkalmából a bizonyítvány és az értesítőért fizetnek. Ezen alap az 1906/7. iskolai év végén 356 K-t tett ki.

A tanulók által fizetendő tandíj és más díjak, valamint egyéb adatok.

Az intézet román tanulói (görög keleti és görög katolikus vallásúak) évi tandíjképpen 60 K-t fizetnek; a nem román tanulói pedig annak kétszeresét, azaz 120 K-t.

A tandíjon kívül még minden tanuló tartozik fizetni a be-

íratáskor 8 koronát felvételi díjképpen, 10 koronát a tanári nyugdíjalap javára, 6 koronát kirándulásokra és egyéb díjak fejében. Úgy, hogy a tandíjon kívül mindegyik tanuló még összesen 24 koronát tartozik fizetni a beíratáskor.

Mindegyik tanuló, az igazgatóság által az intézeti tanulók számára előírt uniformist és sapkát tartozik viselni.

A magántanulók minden egyes osztály után, a vizsgára való jelentkezésükkor 74 K tandíjat és 80 K vizsgadíjat, összesen tehát 154 K-t tartoznak fizetni.

Az iskolai év az ó-naptár szerint kezdődik és záródik.

Az évvégi értesítvény kizárólag román nyelven van szerkesztve.

IV. FEJEZET.

A brádi görög keleti román alginázium.

1.

Az intézet története.

A népnevelés a volt Zaránd vármegyében igen szánalmas állapotban volt. Látva a volt Zaránd vármegyei görög keleti román papság, híveinek elmaradottságát, elvben elhatározta, hogy Brádon egy görög keleti román gimnáziumot fog létesíteni, amely arra lesz hivatva, hogy fejlessze ama elmaradott és szellemi sötétségben sínylő vidék szellemi életét. E célból, a volt zarándvármegyei görög keleti román papság, Basa Józseffel, a kerületi esperessel az élen, 1860. július 13-án megtartott esperesi zsinaton elhatározta, hogy a Brádon létesítendő görög keleti román gimnázium számára megveszi, Zawatzky Ferenc korcsmárosnak a brádi házát 2.000 írtért (az akkori pénzsámítás szerint 6.363 huszas és 33 krajcárért). Az esperesi zsinat, a ház vételárát a zarándi esperességhez tartozó 52 lelkészre vetette ki, akik fejenként arra kötelezték magukat, hogy a ház vételárához, 30—40—50 írttal fognak hozzájárulni. Ennek folytán Baša József kerületi esperes Zawatzky Ferencsel meg is kötötte a házra nézve az ideiglenes szerződést, amelyben a kerületi papság arra kötelezte magát, hogy a ház vételárát két év alatt fogja lefizetni. A szükséges pénz azonban csak 1864. év elején gyűlt össze és így a ház csak 1864. március 30-ikán jutott a kerületi görög keleti román papság tulajdonába, amely azt telekkönyvileg a Brádon létesítendő görög keleti román gimnáziumnak adományozta.

Miután a kerületi papság elvben már 1860-ban kimondotta a gimnázium létesítését, ez időtől kezdve azon kezdett tanakodni, hogy milyen úton szerezzék meg azt az összeget, amely szükséges

lesz a létesítendő gimnázium szervezésére és fentartására? Erre jó alkalmul szolgált az 1860. október hó 20-án kiadott császári diploma, amely az abszolutizmus lejártának a kezdetét helyezte kilátásba és amely az ország polgárainak, — tekintet nélkül azok nemzetiségére és vallására, — megnyitotta az utat a közhivatalokhoz. 1861. március havában, — tehát az új érában — szerveztetett újonnan az Erdélyhez kapcsolt Zaránd vármegye. Az újonnan szervezett vármegye törvényhatósági bizottságának az első ülése, 1861. október hó 20-ikára lett összehívva. Ezen az ülésen Başa József kerületi román esperes jelentést téve az iskolai ügyek mibenállásáról, megemlítette, hogy a zarándi községek még 1858-ban kijelentették, hogy saját költségeiken felekezeti iskolákat fognak létesíteni és e célra felajánlották az 1854-iki önkéntes nemzeti kölcsönt; miután azonban a tervbe vett 18 iskola közül, három év alatt csak 5 iskola létesült, azért azt javasolja, hogy: a községek által az államnak nyújtott kölcsönökből, amelyeket a községek még 1858-ban a központi iskolák létesítésére ajánlottak fel, ezen központi iskolákon kívül állíttassák fel a brádi gimnázium is.

Miután a törvényhatósági bizottság elfogadta ezt a javaslatot, a vármegyei tisztviselők közül is igen sokan adakoztak erre a célra. A törvényhatósági bizottság ezzel kapcsolatban még azt is elhatározta, hogy a tervbe vett román gimnázium létesítésének az ügyében, egy tervezet készíttessék.

Báró Şaguna András, az akkori nagyszebeni görög keleti román püspök, tudomást szerezve a törvényhatósági bizottság eme határozatáról, Basa József kerületi esperest arról értesítve, hogy az ő akaratával nem találkozik az, hogy Brádon egy olyan román gimnázium állíttassák fel, amelyben bármily valláshoz tartozó román egyének lehessenek a tanárok: a nevezett esperest az iránt utasította, hogy tekintettel arra a körülményre, hogy Zaránd vármegyében elenyésző kisebbségben vannak a görög katolikus románok, minden lehető kövessen el arra nézve, hogy a létesítendő gimnáziumnak görög keleti felekezeti jellege legyen.

Báró Şaguna András püspök ezen kívánalma dacára, Zaránd vármegye román vezérférfiai, még majdnem két évig, a román és nem a görög keleti román felekezeti jellegű gimnázium létesítése mellett foglaltak állást. Végre azután báró Şaguna András püspök azon érvének a hatása alatt, hogy a létesítendő görög keleti román felekezeti gimnázium, a görög keleti román egyháznak megígért és nem sokára törvénybe iktatandó autonómiája folytán, az egyház fenhatósága alá fog helyezettetni és mint ilyen, minden idegen befolyástól meg lesz védve: Zaránd vármegye román vezérférfiai elfogadták, hogy a Brádon létesítendő gimnáziumnak görög keleti felekezeti jellege legyen.

Ezen fordulat folytán az esperesi hivatal, 1862. február hó 16-án 39. és 40. szám alatt, az alispáni hivatal pedig, 1862. febr. hó 18-án 760. szám alatt kibocsátott felhívása folytán, Zaránd vármegye közönségének a képviselőit, 1862. február 20-ára lírásra, 1862. március 4-ikére Boicára és 1862. március 18-ára Nagyhalma gyra hívták össze, ahol is Zaránd vármegye közönségének képviselői, miután tudomásul vették, hogy a zarándi görög keleti román esperesi kerület lelkészei, a létesítendő gimnázium számára Brádon a sajátjukból már házat is vettek és miután meghallgatták báró Ságuna András nagyszebeni görög keleti román püspöknek, ebben az ügyben kibocsátott több pásttor levelét, a következő határozatot hozták:

a) A görög keleti és a görög katolikus románok tulajdonát képező azon kölcsönt, amelyet 1854-ben az államnak adtak, ezennel átengedik a Brádon létesítendő görög keleti gimnázium alapjának és miután egynéhány község, a volt kőrösbányai szolgabírótság előtt, még 1858-ban kijelentette, hogy ebből több helyen iskolát akar létesíteni, ami azonban még a mai napig sem történt meg és miután ezen kölcsön fel nem vett kamatai ma már egy jelentékeny összeget tesznek ki,, ezen községek megváltoztatva előbbeni szándékukat, a többi községekkel egyetemben kijelentik, hogy:

ezen kölcsön kamataiból és annak hátralékos és fel nem vett kamataiból, valamint annak ezentúli kamataiból, első sorban is a gimnázium számára meg vett házat fogják jókarba hozni, hogy a két normális osztály már az 1862/3. iskolai év elején legyen megnyitható, azután felépítik a bizottság, illetve az iskolaszék által kijelölt helyen a népiskolát, de mindezek által a gimnázium alapjára szánt összeg érintetlenül kell, hogy maradjon.

c) Megválasztottak egy 74 tagból álló ideiglenes iskolai bizottságot.

d) Megbízta az iskolai bizottságot, hogy azoktól a községektől, melyekben más vallásuak is laknak, mint aminők Brád, Kristyor, Boica, Ribice, Kőrösbánya, Nagyhalma gy stb., olyan értelmű nyilatkozatot vegyen, hogy azok olyan mértékben lesznek jogosítottak a felekezeti iskolák hasznát élvezni, mint amilyen mértékben fognak hozzájárulni a főntemlített célhoz.

e) A bizottságot felhatalmazták, hogy rendezzen gyűjtést a község körében.

f) A bizottságot a jelenlegi alap kezelésével is megbízta, amelynek elnökéül Başa József esperest, pénztárnokául Eretsch Antalt választották meg.

g) A bizottságot megbízta, hogy javíttassa ki a gimnáziumi épületet, állítsa össze az alapszabályokat és eszközölje ki azoknak a jóváhagyását, továbbá, hogy váltsa be az állami kötvényeket és hogy kezelje az iskolákat.

Ezen határozattal lett megvetve a brádi gimnáziumnak az alapja, amelynek a zarándvármegyei községek átengedték az általuk, az államnak nyújtott 58.200 frtot kitevő kölcsönüket.

Ezen határozatról Basa József esperes, 1862. március 18-án értesítette báró Šaguna András nagyszzebeni püspököt, aki az iránt utasította az esperest, hogy az ezen ügyre vonatkozó összes iratokat mihamarabb terjessze fel hozzá, hogy a gimnázium létesítéséhez megnyerje a legmagasabb helyek beleegyezését és támogatását.

Hogy a gimnázium alapja teljesen biztosíttassék, az összes zarándvármegyei községek felhivattak, hogy járuljanak ama alaphoz. Basa esperes, Hodos vagy Fráncu alispánok jelenlétében minden egyes községben kötelező nyilatkozat vétetett fel.

A zarándi és a halmágyi esperességekben levő azon román lakosok, akik azt a 92 községet alkották, amelyek a brádi, a boicai, a kőrösbányai, a nagyhalmágyi és az acsuvai szolgabíróságokhoz tartoztak és egészben vagy részben átengedték az államnak adott nemzeti kölcsönt a gimnázium alapjának: alapítói lettek a brádi görög keleti román gimnáziumnak. A nevezett esperességekhez tartozó községek közül, csak Riska, Karács és Pravaleny községek nem járultak a gimnázium létesítésére szükséges alaphoz.

Az iskolai bizottság, Zaránd vármegye községeinek fennebbi határozatát 1864-ben tudomására hozta a m. kir. helytartótanácsnak, amelyet arra kért, hogy a bemutatott 175 állami kötvényt írja át a gimnáziumi alap javára, amelyeket a belügyminisztérium 1867. november 25-én 22.575. szám alatt Íratott át.

Az 1873. július 1-én 12.409. szám alatt átírt állami kötvények névleges értéke 58.200 fit volt, amely egy részét képezte az 1867. évi XV. törvénycikk alapján egyesített állami adósságnak. A kölcsön 42% mellett, évenként 2.444 fit 40 krt jövedelmezett, amelyet a kőrösbányai m. kir. adóhivatal minden évben két részletben és pedig január 1-én és július 1-én fizetett ki a gimnáziumi gondnokságnak.

Az állami kötvények 1903-ban «Koronajáradék» állami papírokra konvertáltattak, amelyeknek értéke 116.400 K volt és amelyek 4»/o mellett évenként 4.656 K-t jövedelmeztek.

A létesítendő gimnázium alapját növelte még az 1863. április 28-án megtartott nyilvános árverésen, a gimnázium alapja számára özv. Szógyéni Lőrincnétől megvett mihelenyi birtok is, amely a kőrösbányai kir. törvényszéknek 1864. március 23-án 267. szám alatt kelt végzésével Íratott át a gimnázium alapjának a javára.

A vármegye élén álló vezérférfiak, a létesítendő gimnázium számára, mindenáron olyan alapszabályoknak a jóváhagyását akarták kieszközölni, amelyek a gimnáziumnak, a felekezetiesség kizárásával, kizárólag román jelleget biztosítanak. Ezeknek a törekvését azonban megghiúsította báró Šaguna András, a már

akkor nagyszzebeni görög keleti román érsek, akinek a közbenjárására báró Eötvös József, vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1868. február 26-án 15.365/1867. szám alatt kelt leiratával a létesítendő gimnáziumnak, a hozzá felterjesztett, alapszabályait, oly utasítással küldötte vissza Jonescu Demeter, Zaránd vármegye akkori főispánjának, hogy «oda működjék, miszerint a tervezett gimnázium alapszabályai, az alapító községek és megyebeli görög keleti egyházképviselet egységével, oly formán dolgoztassanak át, hogy azok összhangban legyenek úgy az ország közoktatásügyi törvényeivel, mint a görög keleti román egyház szabályzatával és szerkezetével.»

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ugyanilyen értelemben értesítette báró Şaguna András érseket is, aki 1868. március 3-án 221. szám alatt kelt körrendeletében arra hívta fel a zarándvármegyei görög keleti román papokat és híveket, hogy haladéktalanul tegyenek eleget a vallás- és közoktatásügyi miniszter utasításának.

Zaránd vármegye közönsége (amely tulnyomólag román volt) tudomásul véve a vallás- és közoktatásügyi miniszter azon kívánságát, hogy a létesítendő brádi gimnáziumnak görög keleti román jellege legyen, Lázár Mózes zarándi görög keleti román esperes, Oróza János nagyhalmágyi görög keleti román esperes, dr. Hodoş József, Secula G. és Mihailoviciu Tóbiás tagokból álló bizottságot azon utasítással küldte ki, hogy a görög keleti román egyház «Szervezési Szabályzatának és báró Şaguna András érsek utasításainak megfelelőleg, dolgozza ki újonnan a létesítendő brádi gimnázium alapszabályait.

Miután az iskolai bizottság, 1869. február 8-án megtartott ülésében elfogadta a szűkebbkörű bizottság által kidolgozott és bemutatott alapszabályokat, ezeket báró Eötvös József, vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1869. július 1. Tikén 11.387. szám alatt jóváhagyta.

Ezen alapszabályok 1. §-a szerint, «a Zaránd vármegyében levő brádi gimnázium, görög keleti vallású román nemzeti gimnázium. A gimnázium 8 osztályú nagygimnázium és az állami nyilvános gimnáziumokat megillető jogokkal bir.»

Ezek után a gimnázium I. és II. osztályai az 1869/70. iskolai év elején nyíltak meg. A gimnázium 1870. június 2-án, «Szent Konstantin és Szent Ilona» ünnepén, mint az intézet véd-szentjeinek a napján nyitott meg ünnepélyesen. Ez alkalommal báró Şaguna András érsek 2000 frtot adományozott a gimnázium alapjának, később pedig végrendeletében meghagyta, hogy a gimnázium évvégi értesítői ingyen nyomassanak, az általa Nagyszzebenben létesített főegyházmegyei nyomdában. Az 1870/71. iskolai év elején a gimnázium III-ik osztálya, az 1871—72. iskolai év elején a gimnázium IV-ik osztálya, az 1872/3., iskolai év elején a gimnázium V-ik osztálya nyílt meg. Az ötödik osztály azonban a szükséges anyagi eszközök hiányában, egy

évi fennállás után, a következő 1873/4. iskolai évben, be lett szüntetve.

A brádi gimnázium. 1883-ig mint kisgimnázium működött. Az 1883-iki középiskolai törvény következtében a brádi algimnáziumban, a román tannyelv fentartása mellett, a tanterv és a tananyag ugyanaz, mint a többi hazai algimnáziumokban.

A brádi gimnázium az ezen gimnáziumot létesítő ama 92 község román lakosainak a tulajdonát képezi, akik a zarándi és a halmágyi görög keleti román esperességekhez tartoznak. A brádi gimnázium képviselőtét, a zarándi és a halmágyi görög keleti esperességeknek, 36—36 tagból álló esperesi zsinatai képezik. A képviselőt rendes évi közgyűlését a gimnázium védszentjeinek, «Szent Konstantin és Szent Ilona» ünnepén, azaz június 3-ikán tartja. A képviselőt azonban szükséghez képest, bármikor összehívhat rendkívüli közgyűlést. A képviselőt hatásköréhez tartoznak: a szabályrendeletek és az alapító levelek megszavazása, valamint egyéb szervezések, az igazgató, a tanárok kijelölése, a tanítóknak a megválasztása, a 12 tagból álló kezelő bizottság megválasztása stb., a gimnáziumi alap és egyéb, a gimnázium tulajdonát képező alapok és alapítványok számadásainak a megvizsgálása, a költségvetés megszavazása stb. A kezelő-bizottság kebeléből egy 4 tagból álló gondnokság választatik.

A képviselőt és a kezelő-bizottság mindenkori elnöke: a Brádon székelő zarándi görög keleti román esperes; mindenkori alelnöke pedig: a halmágyi görög keleti román esperes.

A gimnázium alapszabályai 53. §-ának ama intézkedését, amely szerint: a zarándi görög keleti román esperes az igazgatója ennek a gimnáziumnak, aki amíg a gimnáziumnak legalább is nem lesz 5 osztálya, minden díjazás nélkül tartozik viselni ezt a tisztséget, a középiskolákról szóló 1883. évi XXX., törvény-cikk szüntette meg és ennek folytán, az 1891/2. iskolai év elejétől kezdve a gimnázium igazgatója: egy rendes tanár.

A nagyszebeni görög keleti román főegyházmegyei szentszék gyakorolja a gimnázium felett a felügyeletet, amely kiterjed a gimnáziumi alap vagyónára, a tanításra és a fegyelemre, valamint a képviselőt által kijelölt tanárok megerősítésére; mindennek dacára azonban a brádi gimnázium, amely a kolozsvári tankerületi főigazgatóságához tartozik, mindenképpen az állam felügyelete és ellenőrzése alatt áll.

A gimnázium alapja 1907. december 31-én 522.186 K 23 fillért tett ki, (amelyben befoglaltatik a «Pap Tódor-alapítvány»-a is, ami egymagában 121.384 K 94 fillért tesz ki.) A nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye szentszéke, évenként 1000 K szubvenciót ad az «egyházmegyei iskolai alap»-ból a gimnáziumi alapnak, amelyből fentartatik még a brádi görög keleti román elemi iskola is.

A gimnázium alapját illetőleg, az 1908. évre 41.014 K bevétel és 40.775 K kiadás irányoztatott elő.

Az intézet képviselte 1906. június 3-án megtartott közgyűlésén elhatározta, hogy új gimnáziumi épületet építtet és hogy a jelenlegi négy osztályú algimnáziumot nyolc osztályú főgimnáziummá fogja átalakítani. A kezelő-bizottság, a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegyei szentszék hozzájárulásával és beleegyezésével, a gimnázium alapszabályainak 6. és 7. §§-ai értelmében, a gimnáziumnak nyolc osztályúvá tétele céljából, 1906. november hó 20-án nyilvános gyűjtést indított, aminek folytán a hazai románok, pénzintézeteiknek, valamint majdnem összes társas összefüveteleiknek és mulatságaiknak tiszta hasznát e célra ajánlották fel. Alig egy évi gyűjtés után erre a célra már is közel 200.000 korona gyűlt össze, amelyhez a többek között: a brádi «Crisana» román pénzintézet 50.000 koronát, a szászvárosi «Ardeleana» román pénzintézet 20.000 koronát adott.

II.

Az 1906/7. iskolai évre vonatkozó adatok

A gimnázium igazgatója: Dr. Oprisa Pál.

A tanári kar áll: 1 igazgatóból, 5 tanárból és 3 hitoktatóból.

A tanárok fizetését az 1906/7. iskolai évtől kezdve az állam egészíti ki.

Az intézet a gimnáziumi képviselő felügyelete alatt áll, amelyet a zarándi és a halmágyi görög keleti román esperességek zsinatai együttesen képeznek. A képviselő 72 tagból áll, mindenkori elnöke: a zarándi esperes, mindenkori alelnöke pedig a halmágyi esperes. A képviselő a saját kebeléből 3 évre rendszerint egy 12 tagból álló kezelő-bizottságot, a gimnázium financiai ügyeinek a vezetésére pedig egy 4 tagból álló gondnokságot választ.

Miután a gimnázium tannyelve kizárólag a román, az összes tantárgyak román nyelven adtak elő.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

1. október 4-én, a király nevenapján;
2. október 29-én, II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazaszállítása napján;

3. november 19-én, Szent Erzsébet napján, amikor is az elhunyt Erzsébet királyné lelki nyugalmáért gyász isteni tisztelet tartatott;

4. december 13-án, Szent András napján, a gimnázium jövőjének, Ságuna András névnapjának az évfordulóján;

5. június 3-án, Szent Konstantin és Szent Ilona ünnepén, mint az intézet védszentjeinek a napján, amikor is az iskolai ünnepségeken kívül, gyász isteni tisztelet tartatik az intézet összes jótévőinek a lelki nyugalmáért; ugyanez nap tartja az intézet képvisellete is évi rendes közgyűlését;

6. június 8-án, a koronázás évfordulóján.

Kirándulások és mulatságok.

Június 15-ikén tartatott meg a juniális. Szeptember 17-én és október 17-én helyi kirándulások voltak, június 24-ikén pedig Mennyházára tettek kirándulást a tanulók.

A tanári kar, a gimnázium fentartási alapjának a javára, a brádi és a környékbeli román intelligencia számára, a gimnáziumi tanulók bevonásával és közreműködésével, évenként társas összejöveteleket, színi-előadásokat, felolvasásokat, hangversenyeket és bálakat rendez. A tanári kar január 8-ikán hangversenyt, február 1-én pedig táncmulatságot rendezett.

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	Összesen
Az iskolai év elején beiratkozott ...		56	33	45	38	172
Mégvizsgált magántanuló volt ...		2	1	2	2	7
Az év végén maradt ...		47	31	43	35	156
Az osztályozott rendes tanulók közül :						
Hittelkezése - Nemzetisége - Egyik szerintiük szerint	Római katolikus ...	—	—	1	1	2
	Görög katolikus ...	—	1	2	1	4
	Görög keleti ...	47	30	40	33	150
Hittelkezése - Nemzetisége - Egyik szerintiük szerint	Magyar ...	—	—	1	1	2
	Román ...	47	31	42	34	154
Hittelkezése - Nemzetisége - Egyik szerintiük szerint	Hunyad vármegyéből ...	—	—	—	—	82
	Más vármegyéből ...	—	—	—	—	74
A tanulók közül	Felsőbb osztályba léphet ...	33	24	40	30	127
	Megbukott ...	14	7	3	5	29

* Ezek az adatok az évvégi értesítőben nem lettek osztályonként részletezve.

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	Összesen
A tanulók számainek a foglalkozás*	Lelkész	—	—	—	—	40
	Tanító	—	—	—	—	10
	Földműves	—	—	—	—	73
	Közhivatalnok	—	—	—	—	6
	Iparos	—	—	—	—	20
	Bányász	—	—	—	—	7

* Ezek az adatok az évvégi értesítőben nem lettek osztályonként részletezve.

Könyvtárak és szertárak,

á) Tanári könyvtár.

A tanári könyvtár az 1906/7. iskolai év végén 3385 kötetet kitevő, 3354 miiből állott, melyeknek értéke 11.672 K 41 fillér volt. A tanári könyvtárnak 18 hirlap és folyóirat járt, amelyek közül 11 magyar, 1 német és 6 román volt. Ezen utóbbiak közül 2 romániai.

ti) Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár az 1906/7. iskolai év végén 371 műből állott, amelyeknek értéke 658 K 85 f. volt.

c) Földrajzi és történelmi szertár.

A földrajzi és történelmi szertár 44 térképből állott, amelyeknek értéke 922 K 17 f. volt.

d) Természetrizsi szertár.

A természetrizsi szertár 113 állattani, 186 növénytani, 328 ásványtani tárgyból állott, amelynek az értéke 1360 korona 88 fillér volt.

e) Természettani szertár.

A természettani szertár 110 tárgyból állott, amelyeknek az értéke 1098 K 80 f. volt.

f) Vegytani szertár.

A vegytani szertár 168 tárgyból állott, amelyeknek az értéke 526 K 22 f. volt.

g) Mértani szertár és rajzterem.

A mértani szertár és rajzterem 95 tárgyból állott, amelynek az értéke 811 K 10 f. volt.

f) Tornaterem.

A tornaterem felszerelése 1783 K 88 f.-t tesz ki.

Az intézet könyvtárai és szertárai e szerint összesen 18.854 K 31 f. értéket képviselnek.

Az intézet ösztöndíjas növendékei.

1. Az aradi Ghiba Barta alapítványból 1 tanuló 200 korona ösztöndíjat kapott.

A gimnázium alapjai és alapítványai.

A gimnázium kebelében a következő alapok és alapítványok vannak:

1. a tanulók asztalának (mensa academica) az alapja, amely 1901-ben létesült, 1906. december 31-én 20.887 korona 92 fillért tett ki. Ezen alapnak 41 alapító és 72 élethossziglani tagja van. Ezen alapból az 1906/7. iskolai évben 3 tanuló látott el ebéddel, ami fejenként 85 koronába került, azonkívül pedig 16 tanuló között 30—60 korona segély osztott ki. Ezen alapból tehát az 1906/7. iskolai évben, a tanulók ételmezésére és segélyezésére összesen 905 korona adatott ki.

2. A beteg tanulók alapja, amely 1886-ban létesült, 1906. december 31-én 12.038 korona 82 fillért tett ki. Ezen alapból az 1906/7. iskolai évben gyógyszerekre 323 korona 56 fillér adatott ki. Ezen alapból gyógyszerekkel látatnak el a tanárok és a tanulók. Ezen alaphoz minden év elején, minden egyes tanár és növendék egy-egy koronával járul.

3. Dr. Hodos József alapja, amely 1904. augusztus 31-én létesült, 1906. december 31-én 4815 korona 99 fillért tett ki. Ezen alapnak az a célja, hogy az intézet tanárait, tankönyvek és egyéb irodalmi és tudományos munkák és értekezések kiadásában, valamint tudományos utazásaikban pénzbőlileg segítse. Ezen alapból az 1906/7. iskolai évben 60 korona adatott egy tanárnak.

4. A szegény tanulók könyvtára, amely az 1900/1. iskolai év végén létesült, az 1906/7. iskolai év végén 138 tankönyvből állott. Ezen alapnak az a célja, hogy a szegény tanulókat a szükségesség tankönyvekkel lássa el.

5. A jutalmak alapja, amelyet 1891-ben Feier Katalin, brádi lakosnő örökösei létesítettek, 130 koronát tesz ki. Ennek az alapnak az a rendeltetése, hogy abból a szorgalmas és jó magaviseletű tanulók jutalomban részesüljenek.

6. A Saguna András alapja, amelyet a gimnázium képviselője, Saguna elhalálzásának 25-ik évfordulóján, 1898. június 28-án létesített, 900 koronát tesz ki. Ezen alapnak az a rendeltetése, hogy Szent András napján, december 13-án, a szorgalmas tanulókat jutalomban részesítse. Ha az alap nagyobb ösz-

szeggel fog rendelkezni, úgy abból a szegény tanulók tankönyvekkel és ruházattal fognak elláttatni.

Eszerint a gimnázium alapjai 1906. december 31-én 3S.772 korona 73 fillért tettek ki.

És így a könyvtárak, szertárak és az alapok 1906. december 31-én összesen 57.627 korona 04 fillért tettek ki.

A tanulók által fizetendő tandíjak és más díjak, valamint egyéb adatok.

A zarándi és a nagyhalmágyi görög keleti román esepességek területéhez tartozó román tanulók, tekintet nélkül arra, hogy görög keleti vagy görög katolikus vallásuak-e, évi tandíjképpen 16 K-t; a többi tanulók pedig, legyenek azok román vagy más nemzetiségűek, évi tandíjképpen 24 K-t fizetnek.

A tandíjon kívül minden egyes tanuló tartozik a beiratás alkalmából fizetni: beiratási díjképpen 6 K-t, a könyvtár javára 2 K-t, bizonyítványért és évvégi értesítőért 3 K-t; a beteg tanulók alapjára 1 K-t, majálisra és kirándulásra 2 K-t, összesen tehát 14 K-t.

Az iskolai év az ó-naptár szerint kezdődik és záródik.

Az évvégi értesítővény kizárólag román nyelven van szerkesztve.

V. FEJEZET.

A naszódi alapítványi főgimnázium.

I.

Az intézet története.

Miután a Mária Terézia által a 17-ik ezredből létesített egykori 2-ik erdélyi határőrvidék 1851-ben fel lett oszlatva és polgári közigazgatás alá került, a határőrvidékhez tartozó 44 község képviselői, 1851. március 13-án és augusztus 1-én megtartott gyűléseiken elhatározták, hogy azok az alapok, amelyek az úgynevezett gazdasági bizottság (Militär Oeconomie-Comission) által kezeltettek, ne osztassanak fel, hanem fordíttassanak kulturális célokra.

A volt határőrvidék vezető férfiai ezen határozatoktól vezetve, arra törekedtek, hogy a Naszód vidékén felállított népiskolák mellé Naszódon egy gimnáziumot létesítsenek. Ebből a célból a volt határőrvidék lakosságának a nevében egy küldöttség 1. Ferenc József királynak személyesen nyújtotta át 1860. december 12-én, a volt határőrvidék lakosságának a gimnázium létesítésére vonatkozó kérvényét, amelynek folytán Ő Felsége elrendelte, hogy a radnai völgyben lévő 27 volt határőrvidéki községeknek, valamint Nagyfáin és Sajószentiván községeknek adassék vissza az «élelmezési alap».

A kincstári jogaikba ekként visszahelyezett 29 volt határőrvidéki község képviselői azon reményben, hogy a többi 15 volt határőrvidéki község is vissza fog helyeztetni kincstári jogaikba, ISbl. szeptember 27. és 29-én, október 5. és 6-án és 1862. szeptember 13. és 21-én Naszódon megtartott gyűléseikben, a kerületi hatóság képviselőjének a jelenlétében kijelentették, hogy a volt «ruházati-» és «élelmezési alap»-ok jövedelmek amelyek a korcsmái jogból, a három hónapra terjedő, úgynevezett «kántor korcsmái» jogból, a hegyekből és az erdőkből folytak volt be, a jövőben mindenkoron nevelési és iskolai célokra fordíttassanak; továbbá, hogy a jövőben «ösztöndíj»-alapnak elnevezendő eddigi «ruházati alap»-ból és «iskolai alap»-nak elnevezendő eddigi «élelmezési alap»-ból, Naszódon egy teljes nyolc osztályú gimnázium, egy internátus, egy reáliskola, egy négy osztályú elemi iskola, egy leányiskola és Oláhszentgyörgyön, Telesen, Zágrán, Monoron és Borgó-Prundon elemi vegyes iskolák állíttassanak fel. A fentnevezett községek ezen határozatukat egy «egyezségbe» foglalták.

A volt határőrvidéki alapok választmánya, az 1862. augusztus 17-én megtartott gyűléséből, a Naszódon létesítendő gimnázium ügyében, az alapokról szóló számadások kapcsán, a kormányhoz egy újabb kérvényt intézett. Ezekből a számadásokból kitűnt, hogy ezen alapok évi jövedelmeiből nemcsak az egyelőre algimnáziumnak tervezett iskola létesítése, fentartása és a többi határőrvidéki iskolák fentartása is biztosítva van, hanem hogy azon alapok évi jövedelmeinek a feleslegéből, a létesítendő naszódi iskolák számára még megfelelő épületek is emelhetők.

Ezen újabb kérvény folytán, a kerületi kapitányság 1863. május 9-én utasította a volt határőrvidéki alapok választmányát, hogy terjessze be a létesítendő gimnázium tantervét. Ezen utasítás folytán a választmány, 1863. június 27-ikén, egy kérvény kapcsán betervezte volt a tantervet, amely mindenekben meg egyezett a Thun-féle rendszerrel. A választmány a felterjesztett kérvényben arra is hivatkozott, hogy erre a gimnáziumra azért van szükség, mert Erdély egész északi részében, egyetlenegy görög katolikus román nemzetiségű gimnázium sincs, aminek folytán ezen vidék fiai, nagy költségek árán, idegen gimnáziumokban kénytelenek tanulni.

Miután Muresian Joáchim, a nagyszebeni kormányzék hivatalnoka, 1863. szeptember hó vége felé, magán utón arról értesítette a választmányt, hogy Ő Felsége, 1863. szeptember hó 3-ikán 1722. szám alatt mindenekben helyben hagyta az 1861. augusztus 27-ikén kelt «egyezség»-et és megengedte a gimnázium létesítését, a választmány be sem várva a hivatalos értesítést, 1863. szeptember 28-án megtartott ülésében elhatározta, hogy 1863. október hó 4-ikén, Ő Felsége nevenapján, ünnepélyesen megnyitja a gimnázium I-ső osztályát, amelynek vezetését Lá-

zár János és Pavelea Leó végzett görög katolikus papnövendékekre bízta.

A tanév 1863. október hó 5-én nyitott meg. Az első osztályba 40 növendék iratkozott be. Az 1864/5. iskolai év elején a II-ik osztály, az 1865/6. iskolai év elején a III-ik osztály és az 1866/7. iskolai év elején a IV. osztály nyitott meg.

A gimnázium létesítésére vonatkozó hivatalos leiratok, csak 1864. május 15-én érkeztek meg a volt határőrvidéki alapok választmányához, amely ezen leiratban arra lett utasítva, hogy állítson össze az alapokból fentartott összes iskolákra vonatkozólag, egy «alapítványi alapszabályt» és hogy az iskolákat úgy szervezze, hogy azok megkaphassák a nyilvánossági jogot.

Az iskolai alapok bizottsága, ezen utasításnak megfelelőleg, 1865-ben állította össze a kívánt «alapítványi alapszabályt» és miután azt aláírta a kerületi kapitány és a szamosújvári görög katolikus püspök, 1866-ban felsőbb jóváhagyás végett felterjesztett. Ezen alapszabályok azonban csak 1871. március 23-ikán hagyták jóvá.

A jóváhagyott alapszabályban kimondatott, hogy a volt «élelmezési alap» ezentúl «központi iskolalap»-nak fog nevezetni és hogy azt a «Naszódvidéki határőrvidéki iskolai alapok választmánya» és ennek közege: a «Naszódvidéki iskolai alapok kezelő-bizottsága» fogják kezelni, továbbá, hogy ez az alap a «naszodi legfőbb politikai hatóság», a «szamosújvári görög katolikus szentszék» ellenőrzése és a «provinciális magas királyi kormány» felügyelete alatt fog állani.

Miután az algimnázium negyedik osztálya is megnyílt, az iskolai alapok kezelő bizottsága, 1867. január 19-én utasította az iskolai alapok választmányát, hogy tegye meg a szükséges lépéseket az iránt, hogy az 1867/8. iskolai évtől kezdve a felső gimnázium osztályai fokozatosan nyitassanak meg. Az iskolai alapok választmánya, ebből a célból 1867. május 11-én a kerületi hatósághoz kérvényt intézett, amelyben számszerűleg kimutatta, hogy az alapoknak évi jövedelméből fenttartható egy teljes nyolc osztályú gimnázium.

Miután az illetékes felsőbbhatóságok ezen kérvényt kedvezően intézték el, az 1867/8. iskolai év elején az V-ik, az 1868/9. iskolai év elején a VI-ik, az 1869/70. iskolai év elején a VII-ik és az 1870/1. iskolai év elején a VIII-ik osztály is megnyitott.

Az első érettségi vizsgálat, 1871. július 3-án és 4-én tartott meg.

A naszodi főgimnázium ma mindenképpen a középiskoláról szóló 1883. évi XXX. törvényhez alkalmazkodik. A gimnázium jellege 1886. óta megváltozott.

Báró Bánffy Dezső, a határőrvidéki alapok királyi biztosa, 1886. október hó 2-ikán 2023. szám alatt kelt leiratában arról értesítette az iskolai alapok választmányát, hogy miután a na-

szódi főgimnázium nem tekinthető és nem nevezhető «autonóm felekezeti» gimnáziumnak, hanem csakis «alapítványi» gimnáziumnak: mint ilyen az állam közvetlen felügyelete és ellenőrzése alatt fog állani és így az iskolai alapok választmánya csakis a gimnáziumnak gazdasági ügyeiről fog gondoskodni, azonkívül megválaszthatja a gimnázium tanárait is, akiket azonban állásukban, a vallás- és közoktatásügyi miniszter fog megerősíteni.

Ezen határozat értelmében, a naszódi főgimnázium kivételt a szamosújvári görög katolikus szentszék fenhatósága alól és mindenekben a kolozsvári tankerületi főigazgató és kormány fenhatósága alá helyeztetett.

Miután a gimnáziumi épület nem volt már megfelelő, az iskolai alapok választmánya, a gimnázium számára új épület felépítését határozta el. Az új épület alapköve 1887. október 4-ikén, Ő Felsége nevenapján tétetett le nagy ünnepek között. Az új épület, a gimnázium fennállásának 25 éves jubileuma alkalmából, 1888. október hó 4-ikén, Ő Felségének nevenapján szenteltetett fel nagy ünnepek között.

Az iskolai alapok választmánya és a gimnázium igazgatósága a felszentelés ünnepére meghívták Ő Felségét, a vallás- és közoktatásügyi minisztert, a királyi biztost és a szamosújvári görög katolikus püspököt is.

Ő Felsége a felszentelés ünnepélyén Báró Bánffy Dezső, az akkori főispán és az alapok királyi biztosával; a vallás- és közoktatásügyi miniszter pedig dr. Klamarik János, miniszteri tanácsossal képviseltették magukat.

Báró Bánffy Dezső főispán, az alapok királyi biztosa, a képviseltetési ügygyei kapcsolatban arról értesítette az iskolai alapok választmányát, hogy miután az egyetemen kívül egyik hazai iskola sem viseli a «Ferenc József» elnevezést, a minisztertanács nem engedte meg, hogy a naszódi főgimnázium továbbra is Ő Felsége nevét viselje.

A gimnáziumi épület felszentelését 1888. október 4-én nagy ünnepek között, dr. Szabó János szamosújvári görög katolikus püspök végezte.

A gimnázium történetében 1888-tól kezdve, a gimnáziummal kapcsolatos internátus felállításának az eszméjén kívül, semmi lényegesebb dolog nem fordult elő.

A gimnáziummal kapcsolatos internátus létesítésére vonatkozólag, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium hozzájárult a nyolcas erdőbizottság azon határozatához, amely szerint a volt naszódvidéki határőri községek egyesítve kezelt erdőalapjából, a gimnázium fentartási céljaira és különösen az ezen gimnáziummal kapcsolatban felállítandó internátus építésére és fentartására 400.000 koronát szavazott meg. így tehát a tervbe vett internátus nem sokára fel fog épülni és át fog adadni rendeltetésének.

II.

A gimnázium alapjára és fentartására vonatkozó adatok.

1 Alapszabályok, szabályzatok és utasítások.

A gimnázium fentartására szolgáló «Naszódvidéki központi iskola- és ösztöndíj-alapok» alapszabályait Ő Felsége, 1888. évi december hó 31-én hagyta jóvá.

Az iskolai és ösztöndíj alapok igazgató választmánya, az ezen alapszabályok alapján, a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásával, 1889-ben a következő szabályzatokat és utasításokat léptette életbe:

I. A naszódvidéki központi iskola és ösztöndíj alapok közgyűlésének tanácskozására vonatkozó szervezeti és ügyviteli szabályzatot.

II. A naszódvidéki központi iskolai és ösztöndíj alapok igazgató választmányára vonatkozó szervezeti és ügyviteli szabályzatot.

III. A naszódvidéki központi iskola és ösztöndíj alapok kezelő hivatalára vonatkozó szervezeti szabályzatot.

IV. A naszódvidéki központi iskolai és ösztöndíj alapok kezelő hivatalára vonatkozó ügyviteli utasítást.

V. A naszódvidéki központi iskolai és ösztöndíj alapokra vonatkozó pénztári és számviteli utasítást.

VI. A naszódvidéki központi ösztöndíj alaphoz kiosztandó ösztöndíjak és segélyekre vonatkozó szabályzatot.

2. A közgyűlés és az igazgató választmány.

A központi iskola és ösztöndíj alapok, az alapszabályok értelmében, az 58 tagból álló közgyűlés és a 11 tagból álló igazgató választmány felügyelete és kezelése alatt állanak.

A közgyűlést képezi:

a) az 1886: XXII. t.-c. értelmében a következő negyvenöt: Monor, Gledény, Kissajó, Nagyfalva, Sajószentiván, Néposz, Földra, Kisilva, Oláhszentgyörgy, Májer, Ujradna, Óradna, Nagyilva, Magúra, Szentjózsef, Less, Naszód, Bikis, Hordó, Szálva, Rornuli, Teles, Gaureny, Szuplaj, Pojeny, Zágra, Runk, Mititei, Makód, Párva, Nagyrebra, Kisrebra, Románbudak, Rágla, Oroszborgó, Alsóborgó, Középborgó, Felsőborgó, Borgóprund, Borgóbeszterce, Borgótiha, Marosborgó, Kosna, Marosoroszfalu és Monosfalva községben szervezett községi képviselőtestület által, a járási főszolgabíró akadályoztatása esetén, a szolgabíró elnöklete alatt, 6 évi időtartamra választandó egy-egy bizottsági tag;

b) a kormány által a vármegye bizottsági tagjai közül ki-nevezendő 12 tag és

c) a gimnázium igazgatója.

A közgyűlés elnökét maga a közgyűlés választja 6 évre. Az elnököt a vallás- és közoktatásügyi miniszter erősíti meg.

Az igazgató választmány áll:

a) a közgyűlés elnökéből, aki egyszersmind az igazgató-választmány elnöke is; b) a közgyűlés által választandó 6 tagból; c) a szamosújvári görög katolikus püspök által kinevezendő egy tagból; d) Beszterce-Naszód vármegye közgyűlése által választandó egy tagból; e) a kezelő főtisztból és f) a naszodi főgimnázium igazgatójából.

Ezen igazgató-választmány hatásköre 6 évre terjed.

A közgyűlésnek és az igazgató választmánynak jelenlegi elnöke: Domide Oerászim, besztercei görög katolikus román esperes.

3. A naszódvidéki „központi iskola“, valamint az azzal együtt kezelt magánalapok.

(Az 1904. évi zárszámadás adatai alapján.)

1. A «központi iskola» alap.

A) Ingatlan vagyon:

1. Belsőségek	33 hold	178	□-öl.
2. Szántófield, rét, legelő	1.140 „	1.154	„
3. Erdő	168 „	465	„

B) Ingó vagyon:

Aktiva	1,825.381 K	60 f.
Passziva	153.363 „	12 „
Tiszta ingó vagyon	1,672.018 K	48 f.

C) Pénztári forgalom:

Bevétel	209.630 K	02 f.
Kiadás	204.639 „	32 „
Pénztári maradvány	4.990 K	70 f.

2. A «központi ösztöndíj» alap.

A) Ingatlan vagyon:

1. Belsőségek	91 hold	1.399	□-öl.
2. Szántófield és legelő	830 „	457	„
3. Erdő	9.990 „	656	„

B) A tiszta ingó vagyon 384.556 K 03 f.

C) Pénztári forgalom:

Bevétel	67.771 K	50 f.
Kiadás	67.560 „	04 „
Pénztári maradvány	211 K	46 f.

3. Tápiintézeti (internátusi) alap	34.011 K 76 f.
4. Tancs Simon-féle magánalapítvány	27.956 „ 28 „
5. Pap György-féle magánalapítvány	2.710 „ 99 „
6. Lázár Anasztázia-féle magánalapítvány	3.653 „ 33 „
7. Mikes Flórián-féle magánalapítvány	488 „ 41 „
8. Lupsai Kelemen I. magánalapítvány	5.510 „ 01 „
9. Lupsai Kelemen II. magánalapítvány	4.514 „ 91 „
10. Lupsai Kelemen III. magánalapítvány	2.251 „ 83 „
11. Lupsai Kelemen IV. magánalapítvány	11.858 „ 98 „

A naszódvidéki központi iskola és ösztöndíjalapok, valamint az azokkal együtt kezelt magánalapok együttvéve kitesznek tehát:

A) Ingatlan vagyonban:

1. Belsőiségekben 124 hold 1.577 l.l-ölet.
2. Szántóföldben, rétben és legelőben 1.971 „ 11 „
3. Erdőben 10.158 „ 1.121 „

Összesen tehát: 12.254 hold 1.109 D-ölet.

B) Ingó vagyonban:

Aktívában 2,302.894 K 13 fi.

Passzívában 153.363 „ 12 „

A tiszta ingó vagyon tehát kitesz: 2,149.531 K 01 ft.

Az alapok bevétele 277.401 K 52 f.

Az alapok kiadása 272.199 „ 36 „

Pénztári maradvány: 5.202 K 16 f.

4. A naszódvidéki „központi iskola“ és „ösztöndíj“-alapokból fenntartott intézményekre és ösztöndíjakra vonatkozó adatok.

á) A „központi iskolaalap“-bál ez idő szerint fenntartanak:

1. Naszódon egy nyolc osztályú román tannyelvű főgimnázium, amelynek a fenntartására az iskola alap (az 1904. évi zárszámadások szerint) 43.795 K 48 f.-t fordított.

2. Naszódon egy román tannyelvű elemi fiú- és leányiskola, amelynek a fenntartására az iskola alap (az 1904. évi zárszámadások szerint) 11.598 K 38 f.-t fordított.

3. Monoron egy román tannyelvű elemi népiskola, amelynek a fenntartására az iskola alap (az 1904. évi zárszámadások szerint) 6.058 K-t fordított.

4. Borgóprundon egy román tannyelvű elemi népiskola, amelynek a fenntartására az iskola alap (az 1904. évi zárszámadások szerint) 6.376 K 76 f.-t fordított.

Az iskola alap, iskolák fenntartására (az 1904. évi zárszámadások szerint) összesen tehát 67.828 K 62 f.-t fordított.

b) A „központi ösztöndíjalap“-ból évi ösztöndíjképpen a következő rendszerezett ösztöndíjas helyekre adatnak ösztöndíjak.

1. Jogi pályára hat 600—600 koronás ösztöndíj, azaz	3.600 K
2. Bölcsészeti, szépművészeti pályára négy 600—600 koronás ösztöndíj, azaz	2.400 „
3. Orvosi pályára három 600—600 koronás ösztöndíj, azaz	1.800 „
4. Kereskedelmi akadémiára egy 600 koronás ösztöndíj, azaz	600 „
5. Gazdasági akadémiára egy 600 koronás ösztöndíj, azaz	600 „
6. Műegyetemi pályára két 600—600 koronás ösztöndíj, azaz	1.200 „
7. Erdészeti és bányászati pályára egy 600 koronás ösztöndíj, azaz	600 „
8. Polgári iskolai tanárképzőre egy 600 koronás ösztöndíj, azaz	600 „
9. Községi közigazgatási tanfolyamra két 600—600 koronás ösztöndíj, azaz	1.200 „
10. Állatorvosi pályára egy 600 koronás ösztöndíj, azaz	600 „
11. Posta és távirtdiák pályára egy 600 koronás ösztöndíj, azaz	600 „
12. Hadapródoknak négy 300—300 koronás ösztöndíj, azaz	1.200 „
13. Tanítóképző intézetre nyolc 240—240 koronás ösztöndíj, azaz	1.920 „
14. Iparos tanoncok részére tíz 60—60 koronás ösztöndíj, azaz	600 „
Ösztöndíjképpen kiosztatik tehát évenként 17.520 K	

Ösztöndíj csak legalább is jó érdemjegyei előmenetelű tanulóknak adományoztatik.

Segély címén ebből az. alapból évenként 3.951 K 36 f. osztatik ki. Ezen összegből olyan szegénysorsú pályázók segélyeztetek, akik nem tudják igazolni a «jó» érdemjegyei előmenetelt, továbbá, akik olyan pályán vannak, amelyekre az alapszabály értelmében nem adható ösztöndíj.

A központi ösztöndíjalapból összesen tehát 21.471 K 36 f. osztatik ki ösztöndíjakra és segélyekre.

Az előirányzott ösztöndíjak az 1906. évben nem osztattak ki, mert a vallás- és közoktatásügyi miniszter nem döntött abban a kérdésben, hogy adassanak-e ösztöndíjak a volt határőrvidékhez tartozó nem román tanulóknak is, akiknek az ösztöndíj alapok igazgató választmánya nem akar ösztöndíjat adni.

A gimnáziumra vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok.

A gimnázium igazgatója: Ghetie János.

A tanári kar áll: 1 igazgatóból, 13 tanárból és 6 hitoktatóból.

A tanárok fizetését az állam egészíti ki.

Miután a gimnázium tannyelve a román, az összes tantárgyak román nyelven adattak elő, kivéve a IV—Vili-ik osztályokban a magyar nyelvet és irodalmat.

A gimnáziumban a következő rendkívüli tantárgyak adattak elő: *a)* a francia nyelv, *b)* a szabadkézi rajz, *c)* az egyházi ének, *d)* a világi ének és *e)* a zene.

Az összes rendkívüli tantárgyak díjmentesen tanítottak.

Az intézet kebelében egy gyermek-, egy férfi- és egy vegyes dalárda, egy zenede és egy ifjúsági önképzőkör állott fenn.

Az intézet önképzőköre.

Az önképzőkör rendes tagjai a VII. és Vili. osztály tanulói. A képzőgyűléseken 16 eredeti munkát, 1 magyarból és 1 német nyelvből való fordítást, 21 bírálatot olvastak fel, azonkívül 19 költeményt és 3 színdarabot adtak elő. A felolvasott munkák és előadott költemények és színdarabok túlnyomó részükben románok voltak. Az önképzőkör október 4-én és március 2-án irodalmi és zeneestélyt rendezett.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

1. október 4-ikén, a király nevenapján;
2. november 19-én, Szent Erzsébet napján, az elhunyt Erzsébet királyné emlékére;
3. április 11-én, az 1848-iki törvények szentesítésének az emlékére;
4. június 8-ikán, a koronázás évfordulóján.

Kirándulások és majális.

A tanulók az év folyamán kisebb-nagyobb csoportokban több botanikai és geológiai kirándulást tettek a szomszédos községekbe. A majális május 25-én tartatott meg.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Különböző adatok		I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	Összesen	
Az iskolai év elején beiratkozott		41	50	35	35	39	23	33	31	287	
Az év végén maradt		38	48	33	36	36	25	28	32	276	
Megvizsgált magántanulók		—	1	—	2	1	2	2	2	10	
Az osztályozott tanulók közül :											
Hitelvallásuk szerint	római katolikus	1	1	—	3	1	—	2	—	8	
	görög katolikus	28	37	24	29	22	18	18	27	203	
	görög keleti	7	7	8	4	11	7	8	3	55	
	evang. lutheránus	—	—	—	—	1	—	—	—	1	
	evang. református	1	1	—	—	—	—	—	—	2	
	izraelita	1	2	1	—	1	—	—	2	7	
Hasonosságuk szerint	magyar	2	3	1	2	2	—	2	—	12	
	román	35	44	32	33	33	25	26	30	258	
	német	1	1	—	1	1	—	—	2	6	
A tanulók között	beszterce-naszöld vármegyei	21	36	19	23	17	12	17	18	163	
	más vármegyeibeli	17	12	13	13	19	13	10	14	111	
	romániai	—	—	1	—	—	—	1	—	2	
A tanulók között	felsőbb osztályba léphet	26	31	20	19	21	13	21	32	183	
	megebukott	12	17	13	17	15	12	7	—	93	
A tanulók szüleinek a foglalkozása	ter- melő	nagybirtokos és nagybirtokos alkalmazott	—	—	—	—	—	—	—	—	
		kisbirtokos és kisbirtokos alkalmazott	15	26	17	14	14	11	14	11	122
	iparos	nagyiparos	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		kisiparos alkalmazott	2	1	—	—	3	1	1	1	9
	kereskedő és vállalkozó	nagykereskedő v. vállalkozó	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		kiskereskedő vagy vállalkozó alkalmazott	2	3	1	—	1	—	—	1	8
Tisztviselő	állami és megyei	4	1	3	5	2	—	2	5	22	
	magán	—	2	—	—	2	—	1	3	8	
A tanulók szüleinek a foglalkozása	orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, mérnök stb.	8	15	9	15	13	12	10	11	93	
	napszámos, szolga	2	—	2	1	—	—	—	—	5	
	magánzó	5	—	1	1	1	1	—	—	9	

Érettségi vizsgálat.

Az Írásbeli érettségi vizsgálatra összesen 35 tanuló jelentkezett, akik közül mindnyájan szóbeli érettségi vizsgálatra bocsáttattak, ezek közül 4 tanuló betegség miatt nem jelentkezett. Így tehát Kuncz Elek kolozsvári tankerületi főigazgató elnöklése alatt, június 26—30 napjain megtartott szóbeli érettségi vizsgálatra 31 jelölt bocsáttatott, akik közül 25 érettnak nyilvánított, 6 pedig visszautasított, akik közül 5, három hónapra és 1 egy évre vettetett vissza.

*Könyvtárak és szertárak stb.**a) Tanári könyvtár.*

A tanári könyvtár az 1906/7. iskolai év végén 4.996 kötetet kitevő 3.716 műből állott, amelyeknek értéke 21.500 K. A tanári könyvtár az 1906/7. iskolai évben 84 kötetet kitevő 67 művei szaporodott, amelyeknek értéke 449 koronát tett ki.

A tanári könyvtárnak 41 hírlap és folyóirat járt, amelyek közül 20 magyar, 5 német és 16 román volt, ezen utóbbiak közül 9 romániai volt.

b) Ifjúsági könyvtár.

Az ifjúsági könyvtár az 1906/7. iskolai év végén 3026 kötetet kitevő 2687 műből állott. Az ifjúsági könyvtár az 1906/7. iskolai évben 625 kötetet kitevő 587 művei szaporodott, amelyeknek értéke 1254 K 02 fillért tett ki.

c) Természetrajzi szertár.

A természetrajzi szertár 1467 állattani, 5522 növényteni, 2216 ásványtani és 119 vegyes, összesen 9324 tárgyból, illetve preparátumból állott, amelyeknek az értéke 4643 K 46 f.

á) Természettani és vegytani szertár.

A természettani és a vegytani szertár 20 fali táblából 269 vegyszerből és 606 készülékből állott, amelyeknek az értéke 10.298 K 46 fillér.

e) Földrajzi szertár.

A földrajzi szertár 72 térképből, 1 földgömbből, 1 planetáriumból, 39 földrajzi tájképből és 13 vegyes tárgyból állott, amelyeknek az értéke 1161 K.

f) Filológiai, történeti és művészeti muzeum.

A filológiai, történeti és művészeti muzeum 392 tárgyból állott, amelyeknek az értéke 1439 K 54 fillér.

g) Éremgyűjtemény.

Az éremgyűjtemény 198 ezüst-, 504 réz- és bronzéremből és 30 bankjegyből állott, amelyeknek az értéke 180 K.

h) Rajz- és szépírási gyűjtemény.

A rajz- és a szépírási gyűjtemény 3731 mintából, 526 modellből állott, amelyeknek az értéke 5023 K.

i) Tornaterem.

A tornateremben 313 tornaszer volt, amelyeknek az értéke 2084 K 28 f.

j) Zeneszertár.

A zeneszertár 78 darab hangszerből, 301 partitúrából, 83 bútordarabból, 134 egyéb tárgyból állott, amelyeknek az értéke 2917 K 90 f.

Az intézet könyvtárai, múzeumi és szertárai az 1906/7. iskolai év végén összesen: 55.542 K 73 fillér értéket képviselnek.

Az intézet ösztöndíjas és segélyezett tanulói.

a) Ösztöndíjban részesültek:

1. A balázsfalvi «Alutan» alapból 1 tanuló 120 K, 1 tanuló pedig 80 K évi ösztöndíjban részesült.

2. A szamosújvári püspöki szentszéktől 1 tanuló 120 K évi ösztöndíjban részesült.

3. A nagyszebeni «Golegea» alapból 1 tanuló 120 K évi ösztöndíjban részesült.

Összesen tehát 4 tanuló évi 440 K ösztöndíjban részesült.

b) Segélyben részesültek:

1. Az oláhszentgyörgyi «Maxim Lica»-féle alapítványból 2 tanuló 20—20 korona segélyt kapott.

2. A «diák-asztal»-nál 8 tanuló ingyen ebédben részesült, ami fejenként 120 koronába került.

Az ösztöndíjak és segélyek összesen tehát 1440 koronát tettek ki.

Alapok és alapítványok.

A naszódi alapítványi főgimnáziumot a naszódvidéki központi iskola alap tartja fenn, amelynek különálló kezelősege van. Az 1906. évben ezen alapból a gimnázium fentartására 44.382 K 08 f. fordított.

A gimnáziumnak a következő alapjai és alapítványai vannak:

1. «A gimnáziumi tanulók betegsegélyező alapja». Ez az alap, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium által, 1904. évi 32.170. szám alatt jóváhagyott alapszabályok alapján létesült. Az alap célja a beteg tanulók részére Naszódon egy kórháznak a felállítása és feutartása és azoknak a szükséges gyógyszerekkel való ellátása. Addig is azonban, amíg ez a kórház létesülni fog, ebből az alapból betegség esetén, teljesen szegény tanulók ételt, esetleg külön lakást és ingyenes gyógykezelést kapnak. Ezen alap tagjai a gimnázium összes tanulói. Tagsági díj fejében, minden tanuló a beiratás alkalmából 2 K-t fizet. Ezen alap számadásai minden évben felterjesztendőek a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak.

Az 1906/7. iskolai évben ebből az alapból gyógyszerekre és egyéb segélyekre 675 K 31 fillér adatott ki. Az alap az 1906/7. iskolai év végén 17.828 K 79 fillért tett ki.

2. «A gimnázium számára szükséges szerek alapja» az 1906/7. iskolai év végén 11.992 K 33 fillért tett ki.

3. «Az ifjúsági könyvtár és önképzőkör alapja». Ezen alapnak szabályzatát a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1904. április 30-án, 32.727. szám alatt hagyta jóvá. Ezen alap célja: *a)* az ifjúsági könyvtár ellátása a szükséges könyvekkel és bútorzattal, továbbá a szegénysorsú, jó magaviseletű és előmenetelű tanulóknak ingyen tankönyvekkel való ellátása; *b)* az ifjúsági olvasóterem ellátása a szükséges felszereléssel; *c)* az ifjúsági önképzőkör ellátása a szükséges íróeszközökkel; *i)* a kiválóbb munkásságot kifejtett vagy a szavalás terén magukat kitüntetett önképzőköri tagok megjutalmazása. Ezen alap tagjai: a gimnázium összes tanulói. Tagsági díj fejében minden tanuló a beiratás alkalmából 2 K-t tartozik fizetni. Ezen alap számadásai minden évben felterjesztendők a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak. Ebből az alapból az 1906/7. iskolai évben ifjúsági iratok és folyóiratok beszerzésére, jutalmazásokra stb. 1.149 K 05 fillér adatott ki. Ezen alap az 1906/7. iskolai év végén 1176 K 02 fillért tett ki.

4. A «diák-asztal» alapja. Ez az alap az 1904/5. iskolai év folyamán létesült. Alapszabályait a vallás- és közoktatásügyi miniszter hagyta jóvá. Ezen alap 1906. évi október 1-től 1907. június 30-ikáig 8 szegénysorsú tanulót látott el ingyen ebéddel. Ez alap az 1906/7. iskolai év végén 6089 K 40 f-t tett ki.

5. Az «Iskolai kirándulások» alapja, az 1906/7. iskolai év végén 556 K 79 f.-t tett ki.

6. A «Vasilie Nascu» segélyegylet. Ezen egylet célja a gimnázium szegénysorsú és jó magaviseletű tanulók segélyezése. Ez az egylet 1890-ben létesült. Tagjai: alapítók, rendesek és segélyezők. Az alapító tagok tagsági díja egyszer és mindenkorra 40 K, a rendes tagoké pedig évi 2 K. Vagyona az 1906/7. iskolai év végén: *a)* az érintetlen alap 6600 K 99 f; *b)* a rendelkezési alap 1.237 K 48 f; összesen 7.838 K 47 fillér. Ez az alap az 1906/7. iskolai évben 100 K segélyt adományozott a «diák-asztal» alapja részére, továbbá iskolai könyveket szerzett be, amelyeket ingyenes használatra adott szegénysorsú, jó magaviseletű és előmenetelű tanulóknak.

A gimnázium alapjai és alapítványai tehát — a fentartási alapon kívül — az 1906/7. iskolai év végén 45.481 K 80 f-t tettek ki.

A gimnázium alapjai, alapítványai, valamint könyvtárai, múzeumai és szertárai tehát az 1906/7. iskolai év végén 101.024 K 53 f-t tettek ki.

A tanulók által fizetendő tandíj- és más díjak, valamint egyéb adatok.

Tandíjképpen a 45 alapító községben illetőséggel bíró tanulók évi 6 koronát; a más vidékbeli illetőségű tanulók a négy alsó osztályban évi 12 koronát, a négy felső osztályban pedig évi 20 koronát fizetnek. A tandíjon kívül minden egyes tanuló köteles még fizetni a beiratás alkalmából: a tanári nyugdíjalap javára b K-t, a beteg tanulók segélyező egylete javára 2 K-t, a rajzeszközök alapja javára 2 K-t, az ifjúsági könyvtár javára 2 K-t és a gimnáziumi értesítőért 2 koronát, azaz összesen 14 koronát.

Az iskolai év az új-naptár szerint kezdődik és záródik.

Az évvégi értesítvény románul és magyarul van szerkesztve. A román rész megelőzi a magyar részt.

VI. SZAKASZ.
Román kulturális intézmények.
I. FEJEZET.
A tulajdonképpeni kulturális intézmények.

I.

„A román irodalmi és közművelődési egyesület“ („Asociatiunea pentru literatura romána și cultura poporului român“).

(Miután ez az egyesület működését kezdetben csak a volt erdélyi részekre terjesztette ki, amiért is azt a románok «Asociatiunea Transilvana»-nak («Erdélyi egyesületinek) nevezték, ezen két szó kezdő betűinek, azaz az «as» és a «tra» összeköttetéséből származott, a románok által ezen egyesület megjelölésére még ma is általánosan használt «Astra» elnevezés.)

1. Az egyesület története és eredeti alapszabálya.

«A román irodalmi és közművelődési egyesület» létesítésének az eszméje, Puscariu János, jelenlegi nyugalmazott kúriai bírótól származott, aki az ötvenes évek vége felé ezen egyesület létesítésének az érdekében, több cikket irt a brassói «Qazeta Transilvaniei» román lapban.

Ezen cikkek következtében Sulufiu Șterca Sándor, balázsfalvi görög katolikus érsek; báró Saguna András, nagyszebeni görög keleti püspök; Alexi János, szamosújvári görög kaiból: kus püspök és az erdélyi román intelligencia vezető férfiai közül, mintegy százhetvenen, az erdélyi «Román irodalmi és közművelődési egyesület» létesítése tárgyában, egy Nagyszebenbe összehívandó konferencia megtarthatása iránt, 1860. május 10-én kérvényt intéztek az erdélyi helytartótanácsához.

Herceg Lichtenstein Frigyes kormányzó erre a kérvényre 1860. július 12-én 2.475/8.—12. sz. a. kelt és báró Șaguna András püspökhöz intézett leiratában arról értesítette a kérvényezőket, hogy a tervezett konferencia megtartását nem engedélyezi, mert a kérvényezők a létesítendő egyesület alapszabály tervezetét nem csatolták a folyamodásukhoz.

A leiratnak a befejező része a következő volt:

«Nem tartom megengedhetőnek, egy kizárólagosan nemzeti egyesület létesítését és ennek a létesítéséhez már azért sem adnám a beleegyezésemet, mert a tervbe vett egyesület, amiként azt már az elnevezése is mutatja, kizárólag nemzeti törekvéseket lenne hivatva szolgálni, ami által pedig a románok egész nyíltan szeparatizálni akarnák magukat a velük együtt élő többi nemzetiségiéktől.»

Báró Çaguna, az ezen egyesület alapszabály tervezetének a kidolgozásával Bariiu Györgyöt, a hazai románok kiváló történetíróját bizta meg. Ezen kívül még Cipariu Timotej, balázsfalvi görög katolikus kanonok, kiváló román filológus és Puçariu János, akkori szolgabíró dolgoztak ki egy-egy tervezetet. Báró Çaguna András püspök ezen három tervezetből dolgozta ki azt az alapszabály tervezetet, amelyet későbbben felterjesztett a helytartótanácshoz.

Báró Şaguna püspök, az általa összeállított alapszabálytervezet csatolása mellett, 1860. december 6-ikán egy újabb kérvényt intézett a helytartótanácshoz, amelyben a többek között a következőket írta volt:

«A létesítendő egyesület alapszabály tervezetét azon alázatos kérelemmel van szerencsém bemutatni, hogy az, tekintettel a korona ezen országának jelenlegi helyzetére és a román nemzetnek ö Felsege trónjához és a magas kormányhoz való hűségére és ragaszkodására, valamint az 1860. évi október 20-iki császári diplomára, terjesztessék fel Ő Felségéhez és eszközöltessék ki Ő Felségének legmagasabb beleegyezése, egy olyan nemzet által óhajtott egyesület létesítéséhez, amely nemzet számtalan bizonyítékát adta a trón iránti ragaszkodásának és amely egyesületnek minden szeparasztikus törekvésektől ment, tiszta hazafiságát már az alapszabálytervezet 4. §-a is igazolja, amely elég világosan kimondja, hogy: ezen egyesületnek tagjai bármely vallású és nemzetiségű egyének lehetnek.»

Ezen újabb kérvény következtében, Lichtenstein kormányzó 1861. január 31-ikén 240/8—12. számú és báró Çaguna András-hoz intézett leiratában megengedte, hogy a létesítendő egyesület tárgyában Nagyszebenbe egy konferencia hívassék össze.

Erre azután báró Çaguna András püspök, 1861. március 21-ére hívta össze Nagyszebenbe a konferenciát, amelyen báró Çaguna András elnöklete alatt, az erdélyi intelligencia vezető férfiai közül harmincketten vettek részt.

A konferenciát báró Çaguna András püspök március 21-én nyitotta meg.

A konferencia jegyzői: Baritiu György és Popea Miklós nagyszebeni görög keleti protoszincsel voltak.

A konferencia három napon át tartott. A konferencia meg-

állapította az egyesület alapszabályait, amelyeket báró Şaguna András püspök, 1861. március 28-ikán terjesztett fel jóváhagyás végett a helytartótanácshoz.

A konferencia, az egyesület végleges megalakulásáig, báró Şaguna András püspököt kérte fel a létesítendő egyesület ügyeinek az ideiglenes vezetésére.

Ő Felsége, 1861. szeptember 6-án hagyta jóvá az egyesület alapszabályait.

A helytartótanácsnak az erre vonatkozó leirata a következő volt:

«7693/1861. sz. Nagyméltóságú és Főtisztelendő Püspök Úr! Ő cs. kir. Apostoli Felsége, folyó évi Szentmihály hó 6-ikán kelt legfelsőbb kegyelmes határozatánál fogva, kegyelmesen megengedni méltóztatott, hogy a román irodalom emelésére és a román nép kiképzésére, a fölterjesztett szabályok nyomán egy egyesület alakuljon; azonban Ő cs. kir. apostoli Felsége e szabályok 5-ik §-ához azon intézkedés tételét méltóztatott elrendelni, hogy oly tagok megválasztására, kik nem osztrák állampolgárok, ezen kir. főkörmányszék beleegyezése megkivántatik. Ezen legfelsőbb kegyelmes határozmányról Exellenciád e jelen évi Szentmihály hó 13-án 2868. sz. alatt kelt kegyelmes kir. rendelet folytán, a volt cs. kir. helytartósági elnökség által felterjesztett és a legfelsőbb határozmány értelmében kiigazított egyleti szabályok román szövegének visszaküldése mellett, az egylet értesítése végett oly hozzáadással tudósittatik, miszerint az egylet a 2-ik §-ban kitűzött feladatához hiven, csupán tudományos pályakörénél maradjon meg és a harmadik szakasz szerint kirekesztett vallásos és politikai ügyekbe való avatkozástól óvakodjék. Egyébiránt illető tekintettel maradván Nagyméltóságodnak, az erdélyi nagy Fejedelemség főkörmányszékének, Kolozsvárt, Szentmihály hó 26-án 1861. tartott üléséből elkötelezettjei: Cserey Farkas, Pop Máté titkár.»

Miután az egyesület alapszabályai jóváhagyattak, báró Şaguna András püspök, az egyesület alakuló közgyűlésére, 1861. november hó 4-ére hívta össze Nagyszebenbe az erdélyi román intelligenciát.

A közgyűlést, amely négy ülést tartott és amely november 7-én záródott be, báró Şaguna András püspök, egy hosszabb beszéddel nyitotta meg, amelyben az egyesület nagy fontosságáról beszélt.

Báró Şaguna András püspök beszédére Cipariu Timotej, balázsfalvi görög katolikus kanonok válaszolt, aki megköszönte báró Şagunának az egyesület létesítése érdekében kifejtett fáradozásait.

A közgyűlés ad hoc elnökül: báró Şaguna András püspököt; ad hoc jegyzőkül: dr. Hodoş Józsefet, Antonelli Jánost, Oroian Vazult és dr. Nemes Jánost választotta meg.

A közgyűlés azután összeírta azokat, akik az egyesület tagjaivá lettek. Ezek közt az elsők voltak: Şulutiu Sterca Sándor, balázsi-ialvi görög katolikus érsek, aki 2000 forinttal és báró Şaguna András, nagyszebeni görög keleti püspök, aki 1050 forinttal lépett az egyesületbe. A közgyűlés tudomásul véve, hogy az egyesületbe a közgyűlés első napján 9 alapító és 203 rendes tag iratkozott be, határozatképpen kimondotta, hogy a közgyűlésen csakis azok bírnak szavazattal, akik az egyesületbe, mint tagok beiratkoztak. Miután ezen határozatnak megfelelőleg konstatáltak, hogy 131 tag van jelen, a közgyűlés az egyesület tisztikarát választotta meg.

Ezek után a közgyűlés elhatározta, hogy az egyesület az 1861/2. iskolai évben tíz román tanulónak 60 -60 forint ösztöndíjat fog adni, azután hogy az egyesület egy időszaki folyóiratot fog kiadni, amelyben különösen a románokra vonatkozó történelmi munkák fognak közölni, továbbá hogy az egyesület legközelebbi évi közgyűlését Brassóban fogja megtartani 1862. július 28-án.

Az egyesület helyiségéül egyelőre a nagyszebeni görög keleti román szeminárium egyik szobája jelöltetett ki.

Az egyesület eredeti alapszabályai a következők voltak:

Alapszabályok „A román irodalmi és a román nép közművelődésének erdélyi egyesülete“ részére.

I. FEJEZET.

Az egyesület céljáról és ennek elérése eszközeiről.

1. Az egyesület címe: «A román irodalom és a román nép közművelődésének erdélyi egyesülete.»

2. §. Az egyesület célja a román irodalom és a román nép közművelődésének különböző ágakban való előmozdítása: tanulmány, művek kidolgozása és kiadása, a különböző tudomány és művészeti szakágakra szánt jutalmak és ösztöndíjak és más hasonlóak által.

3. §. Ezen egyesület gyűlésein ki vannak zárva mindennemű hitfelekezeti és politikai tárgyak feletti tanácskozások, amennyiben ezek a jelenre vonatkoznak.

4. §. Az egyesület céljának elérésére eszközül fognak szolgálni: I. Az egyesület alapítói és tagjainak e célra szentelt tőkéknek kamatai; az évi díjak, melyek ugyanazon tagoktól folynak be, valamint az adakozások is, melyek pártolóktól a jövőben remélteinek. 2. A hasznok, melyek a tudományos művek kinyomatása és eladása, valamint tagjainak különböző közreműködése fog hajtani.

II. FEJEZET.

Az egyesület szervezete.

5. §. Az egyesület alapító, rendes, levelező és tiszteletbeli tagokból áll, nemzetiség és vallásra való tekintet nélkül. Minden tagok igazolási okmányával látandók el. Független az 5. §-hoz, a szeptember 6-ikáról

kelt császári magas határozat értelmében: Azon tagok választásánál, akik nem osztrák alattvalók, az erdélyi kir. kormány beleegyezése szükséges.

6. §. 1. Az egyesület alapító tagja lehet mindenki, aki az egyesületnek egyszerre legalább 200 frtnyi összeget lefizet. 2. Rendes tag lehet mindenki, aki nagykorú és felvételre jelentkezik és az egyesület egyik gyűjtőjénél egyszerismindenkorra egy oly tőkét fizet le, mely 5 forintot jövedelmez, vagy minden évre fizet o. e. 5 firt díjat. 3. Az alapító és rendes tagok egyenlő jogokkal bírnak.

7. §. Községek, testületek és más jogi személyek is lehetnek az egyesület alapító vagy rendes tagjai, ha az előző §-ban említett kötelezettségeknek megfelelnek. Ezen jogi személyek azonban nem lesznek jogosítva magukat az egyesület gyűlésein képviseltetni.

8. §. Levelező tagok mindazok, akik erre jelentkezvén, az elnök vagy a választmány előterjesztése vagy pedig egyik rendes tag indítványa folytán, a közgyűlés által fognak kineveztetni. Ezen tagok díjakat nem fizetnek, de megkíváncsítják tőlük, hogy tehetséges férfiak legyenek és hogy biztossággal lehessen remélni, hogy az egyesület célját támogatni és előmozdítani fogják.

9. §. A tiszteletbeli tagok a közgyűlés által, elismert tehetségük, magas állásuk és más személyi érdemük alapján neveztetnek ki. Minden hozzájárulástól fel vannak mentve.

10. §. Az egyesület pecséttel lesz ellátva, mely körülíratként az egyesület elnevezését fogja tartalmazni, úgyszintén egy pénzszekrényvel, melyben a vagyon, u. m.: pénzek, értéktárgyak és értékpapírok fognak őriztetni és mely két kulccsal lesz ellátva.

III. FEJEZET.

Az egyesület tisztviselőiről.

11. §. Az egyesület tisztviselői: 1. Egy elnök. 2. Egy alelnök. 3. Egy első titkár. 4. Egy második titkár. 5. Egy könyvtárnok és levéltárnok. 6. Egy pénztárnok. 7. Egy ellenőr.

Mindezek, az alapító és rendes tagok közül, a közgyűlés által három évre választatnak meg. Az elnökök felsőbb hatóságtól erősítettnek meg. Magától értetődik, hogy újból megválaszthatók.

12. §. Az egyesületnek egy szolgálója is lesz.

13. §. Ezen tisztviselők tiszteletbeli állást foglalnak el, következésképp fizetésük nincsen. A közgyűlést azonban megilleti azon jog, hogy az egyesületi alap jövedelmeiből, még pedig anyagi viszonyai szerint a körülményekhez képest őket megjutalmazza.

14. §. Az elnök jogai és kötelességei: *a)* Egybehívni a közgyűlést és azokon elnökölni, *b)* Felügyelni, hogy az üléseken a tanácskozások és határozatok az egyesület céljának és érdekeinek megfelelőleg folyjanak le. *c)* Felügyelni, hogy az egyesület többi tisztviselői kötelességüknek pontosan megfeleljenek, *d)* Az egyesületet külső ügyeiben képviselni. Azonban az *elnöknek az egyesület nevében végzett cselekményei,* melyekből kötelezettségek származnának, csak az esetre bírnak az egyesületre nézve kötelező erővel, ha azok a választmány beleegyezésével történtek és ha az illető okmányok kivülről még, két választmányi tag által alá lesznek írva és a titkár által ellenjegyezve, valamint a reálbízott pecséttel ellátva, *e)* Az elnök csak arra az esetre utalványozhat pénzösszegeket az egyesület pénzéből, ha azok a választmány által lesznek előirányozva és ha az utalvány az említett titkár által ellenjegyezve, *f)* A meghatalmazásokat vagy megbízó leveleket az egyesület ügyeinek közözegek által leendő ellátása céljából, az elnök írja alá a titkár ellenjegyzése mellett, *g)* Az egyesületi tagok felvételét igazoló okmányokat, körleveleket és a hirdetményeket, valamint a közgyűlés és a

választmányi ülés jegyzőkönyveit szintén csak az elnök és a titkár írják alá. *h)* Az elnök gondoskodik a közgyűlés és a választmányi ülés határozatainak végrehajtásáról és elrendeli időről-időre a pénztár rovancsolást.

15. §. Az alelnök helyettesíti az elnököt az előző §-ban említett összes jogai és kötelességeiben, midőn az működésében meg van akadályozva.

16. §. Az első titkár a pecsét őrzője, vezeti és ellenjegyzzi a közgyűlés és választmányi ülés jegyzőkönyveit és a külközegek és személyek, valamint a pénztárral szemben is mindig ellenjegyez és azon okmányokat, melyek a fentirt 14. §. szerint ellenjegyzendők. Továbbá az egyesület irodájának és pedig az iktató, kiadó és irattár igazgatója. Végül szerkeszti az egyesület folyóiratait és a nyilvánosság közlönyét.

17. §. A második titkár helyettesíti és kiegészíti az első titkárt az összes előző §-ban említett teendőiben. A könyvtárnok a társaság művei és tudományos tárgyai, valamint eszközeinek cllajstromozásáról gondoskodik. Az elnök engedélye nélkül semmit sem adhat ki a gondozására bízott tárgyakból.

18. §. A pénztárnok óvadékképes személy kell, hogy legyen, ő szedi be az egyesület pénzeit és számadást vezet azokról. Gondoskodik, hogy a díjak és az egyesület más künlevő követelése a kellő időben hajtassanak be. Előkészíti és előterjeszti a közgyűlésnek az évi számadást megvizsgálás végett, a pénztárért felelős és őrzi az egyik kulcsát.

19. §. Az ellenőrnek az összes számadási okmányokat, melyek az egyesület pénztárára vonatkoznak, ellenjegyeznie kell és ennek másik kulcsát őrzi. Innen következik, hogy ő a pénztárnokkal egyetemlegesen felelős az egyesület pénztáráért.

20. §. Az iroda székhelye Nagyszeben.

IV. FEJEZET.

A közgyűlésről.

21. §. Az egyesület minden évben közgyűlést tart és ha a körülmények kívánják, többet. A közgyűlésen az alapító és rendes tagok vesznek részt döntő szavazattal. A levelező és tiszteletbeli tagoknak jogukban áll a gyűlésen konszultatív szavazattal részt venni.

22. §. A közgyűlésen csak azon alapító és rendes tagoknak van joguk, kik személyesen jelennek meg; innen következik, hogy jogi személyek, valamint a nem jelenlevő egyének, meghatalmazottak által nem vehetnek részt a tanácskozásban és határozat hozatalaknál.

23. §. A közgyűlésnek jogai és kötelezettségei a következők: *a)* megválasztja kebeléből szótöbbséggel az elnököt, alelnököt és az egyesület tisztségviselőit; *b)* megválaszt kebeléből egy 12 tagból és 6 póttagból álló állandó választmányt; *c)* megjelöli a vezérlo elveket az egyesület céljának elérésére és vagyonának kezelésére nézve; *d)* határoz tagjainak felvétele felett; *e)* megvizsgálja a pénztár évi számadásait; *f)* előirányozza az egyesület kiadásait a következő évre és felhatalmazza a választmányt azok utalványozására; *g)* meghatározza, hogy a különböző tudomány és művészeti szakágakra mily összegű jutalmak és ösztöndíjak fordittassanak; *h)* határoz és rendelkezik a tisztségviselők megjutalmazása és jutalomösszege felett; *i)* rendelkezik a legközelebbi rendes közgyűlés ideje és helye felett. Mindezek felett szótöbbséggel.

24. §. A közgyűlés alapszabálymódosításokat terjeszthet elő, azonban csak a jelenlevő tagok kétharmad részének szavazata által és az előterjesztett módosítások csak akkor lesznek érvényesek, ha a magas jóváhagyást ki fogják nyerni. Az egyesület célja és természete azonban a ta-

nácskozások és gyűlési határozatok tárgyát semmi körülmények között sem képezhetik.

25. §. A közgyűlési határozatok csak akkor lesznek jogérvényesek, ha a gyűlés a fentemlített lapokban legalább 30 nappal előbb lesz hirdetve.

26. §. Az egyesületnek egy nem csökkenő tartalékalapja lesz, melyet az alapító és rendes tagoknak ezen célra szentelt tőkék és az évi díjak egy ötödé, valamint a tartalékalap kamatai képezik. A díjak többi négy része és az alap kamatai, valamint a remélhető adakozások az alapszabályok értelmében az egyesület rendelkezésére állanak.

27. §. A közgyűlés rendszeren a jelenlevő tagok szótöbbségével dönt; a szavazatok egyenlősége esetében azok szavazata, kikhez az elnök véleménye csatlakozott.

28. §. A közgyűlés gyűlésről-gyűlésre gondoskodik az egyesület folyó ügyeiről, midőn nincs egybegyűlve a 23. §-ban megjelölt módon megválasztott választmány által.

29. §. Ezen választmány a közgyűlés által 3 évre választatik. Magától értetődik, hogy újból megválasztható.

30. §. A választmány rendszerint minden hónapban tart egy rendes ülést és sürgős esetekben gyakrabban. Az ülés az egyesület elnöke által hivatik egybe, ennek távollétében az alelnöke által, kik mindig elnökölnék abban, azonban távol lévén úgy az elnök, valamint az alelnök is, a választmány jelenlevő tagjai közül a legidősebb elnököl.

31. §. A választmányi ülések határozatai csak akkor érvényesek, ha azokban legalább hat tag vett részt az elnökön és a titkáron kívül. A választmány is a jelenlevő tagok szótöbbségével dönt.

32. §. A választmány jogai és kötelezettségei: *a)* határozni az egyesület tagjainak annak tisztviselői elleni panaszok felett, amennyiben azok az egyesületi tagsági minőségükből származnának. Mely esetben a panaszlott tisztviselőnek nem vehetnek részt a választmány ülésein. A választmány határozata ellen a közgyűléshez van felfolyamodásnak helye; *h)* elfogadni a beküldött tudományos műveket és azokat vagy önmaga, vagy a közgyűlés részéről kijelölt bírálók által megvizsgáltatni; *c)* gondoskodni a kinyomatásra jónak talált cikkekről; *d)* a választmány gondoskodni fog, hogy az egyesületi jövedelem beszédésének megkönnyebbítése végett különböző vidékeken gyűjtők hatalmazzassanak fel, kik elfogadják és az egyesület pénztárába juttatják; *e)* a választmány gondoskodik és beleegyezését adja az elnököknek, hogy az előirányzott folyó kiadásokat az egyesület pénztárából fedezhesse; *l)* a maga részéről is felügyelni, hogy a tisztviselők teendői pontosággal és az egyesület céljainak megfelelőleg intéztessenek el; *g)* végül cselekményeit a közgyűlés előtt jelentés által indokolni.

33. §. Az egyesület egy folyóiratot fog fentartani, időhöz nem kötött füzetekben fog megjelenni, ügyeinek hirdetése és román irodalom előmozdítására szolgáló eszközök terjesztése és a román nép közművelődésének szánva.

34. §. Az egyesület hivatalos nyelve összes ügyeiben úgy a közgyűléseknél és a választmányi üléseknél, valamint az irodáé — magától rtetődőleg — az lesz, amely az egyesület célja is, t. i. a román; a román nyelvet nem ismerő tagoknak meg van engedve más nyelv használata is.

V. FEJEZET.

Általános határozatok.

35. §. Az alapító és rendes tagok kötelezései és jogai az egyesület céljának támogatására és előmozdítására minden erejükből közreműködni. Jogukban lesz a közgyűléseken indítványokat tenni az egyesület

céljának előmozdítására és az igazgatási ágaiban észlelt visszaéléseket feltárni azok mellőzhetése végett. A közgyűléseken kezdeményezési joguk és döntő szavazatuk van, ha személyesen jelennek meg; nekik alacsonyabb áron adatnak el az egyesület által kiadott művek.

36. §. Minden tag megszűnik az egyesület tagja lenni: *a)* halál által; *b)* önkéntes visszalépés folytán; *c)* ha az évi díjak fizetését beszünteti; *d)* ha a közgyűlés határozata által kizáratik.

37. §. A közgyűlésnek joga van mindenkit tagsági minőségéből kizárni; *a)* azokat, kik valamely megalázó büntetendő cselekmény miatt birói Ítélettel lettek elmarasztalva; *b)* kikről bebizonyosodott, hogy az egyesület hátráltatásán és megkárosításán dolgoznak.

38. §. Ezen egyesület feloszlottnak tekintetik, midőn alapító és rendes tagjai 12 személyre apadnának. Ebben az esetben a vagyona örökségként fog a balászfalvai görög kálholikus és a brassói görög keleti gimnáziumok javára egyenlő részekben átszállani. Azonban azon pénz és értéktárgyak, melyeket az alapítók a román nép irodalma és közművelődésének valamely speciális ágára szenteltek: az egyesület ily utóbbi természetű vagyona jövőben is az alapító akarata szerint fog felhasználtatni és a nevezett két gimnázium azon célra kell, hogy kezelje.

Jóváhagyott Ő császári és Apostoli királyi Felsége 1861. szeptember 6-iki Magas határozatával, közölve az erdélyi egyesület igazgatóságával az erdélyi Magas kir. Kormány 7.693. számú 1861. szeptember 26-án kelt okmánya által.

II. Az egyesület jelenlegi alapszabályai.

A fennebbi eredeti alapszabályok az 1897. év végéig voltak érvényben, amikor is azután a jelenlegi alapszabályok léptek életbe.

Az eredeti alapszabályok módosítására egy hagyatéki ügy szolgált. Miután néhai Oltean János rokonai perrel támadták meg Oltean végrendeletét, aki vagyonának nagy részét «A román irodalmi és közművelődési egyesületinek hagyományozta, az egyesület alapszabályai a per folyamán 1895-ben, dr Wlassics Gyula, az akkori vallás- és közoktatásügyi miniszterhez kerültek, aki miután ezen alapszabályokból arról győződött meg, hogy ezek még 1861-ben, tehát a parlamenti kormány életbeléptetése előtt hagyattak jóvá: aziránt kereste meg báró Bánffy Dezsőt, az akkori miniszterelnököt, hogy intézkedjék, miszerint az egyesületnek az alapszabályai hozassanak összhangba a megváltozott közjogi viszonyokkal, valamint az időközben életbeléptetett törvényekkel és rendeletekkel.

Báró Bánffy Dezső, az akkori miniszterelnök, ezen megkeresés folytán felhívta az egyesület központi választmányát, hogy a megváltozott közjogi viszonyoknak, valamint az időközben életbe léptetett törvényeknek és rendeleteknek megfelelőleg módosítsa alapszabályait. És pedig első sorban, hogy változtassa meg az egyesületnek «román irodalom és román nép közművelődésének erdélyi egyesülete» címét, mert az abban levő «erdélyi» szó, közjogi szempontból hibás és hogy tekintettel arra a körülményre, hogy az egyesület nemcsak az erdélyrészi románok irodalmi és közműve-

lődési egyesülete, hanem az összes hazái románoké is, ennek a körülménynek az egyesület helyesbített címében is kifejezést kell találnia. Ezen felhívás következtében az egyesületnek 1897. március 10. és 11-én Nagyszébenben megtartott rendkívüli közgyűlése elhatározta, hogy az alapszabályok címéből az «erdélyi» szót kihagyja és hogy a szükséghez képest módosított alapszabályait jóváhagyás végett felterjeszti a m. kir. belügyminiszterhez.

Miután pedig az akként módosított alapszabályokban, még mindig voltak olyan szakaszok, amelyek közjogi szempontból kifogás alá estek: az akkori m. kir. belügyminiszter nem hagyta jóvá a módosított alapszabályokat, hanem újabb pótlások végett visszaküldte az egyesület központi választmányának.. Miután pedig a központi választmány teljesítette volt a szükséges pótlásokat, az alapszabályok 1897. augusztus 13-án 43.281. szám alatt hagyattak jóvá.

Ezen módosított alapszabályok alapján az egyesület működését és hatáskörét, 1898-tól kezdve, Magyarország összes románlakta vidékeire kiterjesztette.

Az egyesületnek módosított és még most is érvényben levő alapszabályai a következők:

1. §. Az egyesület címe: «Asociațiune pentru literatura romana și cultura poporului român»; magyarul: «Roman irodalmi és közművelődési egyesület». Ezen cím képezi az egyesület pecsétjének köriratát is.

2. §. Az egyesület célja: a román nép művelődésének előmozdítása, különösen tanulmányok és buvárlatok kezdeményezése; irodalmi, tudományos és művészi tárgyú közlemények kiadása; népkönyvtárak, múzeumok és más gyűjtemények által; továbbá a különféle tudományos, művészeti és iparágakban való pálya- és ösztöndíjak adományozása; kiállítások, nyilvános előadások és felolvasások rendezése, iskolák és internátusok létesítése vagy a létezőknek segítése; tudományos szakosztályok és ezekben szakelőadók szervezése által, végre mindazon törvényes vállalkozások által, melyek a hazai románok irodalmát és szellemi, valamint közgazdasági tekintetben való művelődését előmozdíthatják.

3. §. Az egyesület hivatalos nyelve annak összes ügyeiben: a román nyelv. Oly tagok azonban, akik románul nem tudnak, az egyesület közegeihez intézett levelezéseikben más nyelvet is használhatnak.

4. §. Az egyesület gyűléseiben vallás és politikai kérdések nem tárgyalhatók.

5. §. Az egyesület hivatalos és irodalmi közleményei számára egy időszaki folyóiratot tart fenn.

6. §. Az egyesület céljának valószínűsítésére szolgáló anyagi eszközök a következők: 1. A tagok által fizetett összegek; 2. az egyesület kiadmányainak jövedelme; 3. az egyesület javára rendezett mulatságok, hangversenyek, felolvasások, sorsjátékok és kiállítások jövedelme; 4. adományok, örökségek és hagyományok; 5. az egyesület javára eszközölt gyűjtések. Amennyiben a 3. és 5. pontban felsorolt vállalkozások rendezése a fennálló törvények és rendeletek által hatósági engedélyhez lenne kötve, ezen engedély ki-
eszközleendő.

7. §. Az alapító és élethossziglani tagok által fizetett összegekből, valamint a rendes tagok díjainak 20%-ából egy általános alap létesítetik. Ezen alap kamatjövedelmeiből 20% ötkésítetik, 80% pedig az

egylet folyó kiadásainak fedezésére fordítható. Ezen alap ingatlanságokban is elhelyezhető.

8. §. Az egylet tagjai alapítók, élethossziglaniak, rendesek, pártolók, levelezők és tiszteletbeliek. Az egylet tagja lehet a magyar korona területén fennálló minden testület és jogi személy, minden férfi és nő, vallás és nemzeti különbség nélkül, ha felvételüket a központi választmány meg nem tagadja. Sem a felvétel, sem az elutasítás nem indokolandó. Tiszteletbeli és levelező tagok idegen állam polgárai is lehetnek, ha megválasztásuk a kir. kormány által jóváhagyatik.

9. §. 1. Az egylet alapító tagja az, ki egyszer és mindenkorra legalább 200 frtot befizet. 2. Élethossziglani tag az, ki egyszer és mindenkorra 100 forintot befizet. 3. Rendes tag, ki évenként 5 forintnyi díjat fizet.

10. §. Levelező tagok azok, akiket a központi bizottság javaslata alapján, a közgyűlés ilyenekül megválaszt. Ezen tagok tagsági díjat nem fizetnek, de elváratik tőlük, hogy az egylet céljait előmozdítsák.

11. §. Tiszteletbeli tagok azok, kiket a közgyűlés a központi bizottság javaslatára, az egylet körül szerzett személyes érdemeikért választásával kitüntet. Tagsági díjat nem fizetnek.

12. §. Az alapító, élethossziglani és rendes tagok joga és kötelessége, hogy az egylet célját teljes erejükből előmozdítsák; ezen értelemben a közgyűléseken indítványokat tehetnek, kezdeményezési joggal és döntő szavazattal bírnak, az egylet folyóiratát pedig ingyen kapják. Pártoló tagok csakis a fiókkerületek gyűlésein szavazhatnak.

13. §. A tagsági jog megszűnik: *a)* halál; *b)* kilépés; *c)* a tagsági díj fizetésének beszüntetése és végre: *d)* a központi választmány részéről kimondott kizárás által.

14. §. A központi bizottság az egyletből kizárhatja: *a)* azokat, kik megbélyegző bűntett miatt elítéltek és *b)* azokat, akik az egylet érdekei ellen dolgoznak. A kizárottak a közgyűléshez felebezhetnek.

15. §. Az egylet ügyeit intézik: *a)* a közgyűlés; *b)* a központi választmány; *c)* a tiszttakar; *d)* a fiókkerületek gyűlései és választmányai; *e)* a községi ügynökségek.

16. §. A közgyűlés évenként egyszer, szükség esetén többször is tartatik. A közgyűlés az egylet alapító, élethossziglani és rendes tagjaiból alakul. Levelező és tiszteletbeli tagoknak csak tanácskozó szavazata van. A közgyűlés összehívása a román lapokban tétetik közzé, annak ideje és helye pedig a közzététellel egyidejűleg az illető hatóságnak! bejelentendő. A közgyűlés évről-évre meghatározza a legközelebbi közgyűlés helyét; annak idejét pedig a központi választmány állapítja meg. A szavazás a közgyűlésen személyesen eszközöltetik. A jogi személyek közül csakis a részvénytársaságok képviseltethetik magukat megbízottak által.

17. §. A közgyűlés jogai és kötelességei a következők: *a)* megválasztja a tagok sorából 3 évre az elnököt, alelnököt és a központi választmányt, mely áll 12 rendes és 6 póttagból; *b)* a központi választmány ajánlatára és megelőző pályázat alapján megválasztja az 1. titkárt határozatlan időre; *c)* megállapítja az egylet célja előmozdításának és az egyleti vagyon kezelésének vezérelveit; *d)* határoz levelező és tiszteletbeli tagok felvétele és felebbezés esetén (14. §) a központi bizottság által kizárt más tagok felvétele ügyében; *e)* felülvizsgálja a pénztár évi zárszámadását és megadja, esetleg megtagadja a felmentést; *f)* megállapítja az egylet jövő évi költségvetését és megbízza a központi választmányt annak végrehajtásával; *g)* megállapítja a különféle tudományos, művészeti és iparágakban adományozandó pályá- és ösztöndíjak számát; *h)* megállapítja a tiszttakar illetményeit; *i)* határoz a központi választmány javaslatai felett; *j)* határoz a fiókkerületek és az egyleti tagok indítványai felett, ha azok a közgyűlést megelőzőleg, legalább 8 nappal a központi

választmányhoz beterjesztettek, mely esetben az utóbbi azokat véleményezni köteles; *k*) tanácskozás és szavazás nélkül tudomásul veszi az elnök választát a jelenlevő tagok interpellációira, ha azok az elnöknek a közgyűlés előtt legalább is 3 nappal Írásban bejelentettek; *l*) az elnök indítványára helyt ad azon értekezések felolvasásának, melyek legalább 8 nappal a közgyűlés előtt az elnöknek megbírálás végett kézbesítve lettek; *m*) meghatározza a legközelebbi rendes közgyűlés helyét, esetleg megbízza ezzel a központi választmányt és intézkedik a közgyűlési jegyzőkönyvek hitelesítése iránt; *n*) jóváhagyja a központi választmány által az egylet összes ügyeire és intézményeire vonatkozólag kidolgozott szabályzatokat.

18. §. A közgyűlés az alapszabályokat csakis a jelenlevő tagok kétharmadának szavazatával módosíthatja és e módosítások csak akkor lesznek érvényesek, ha jóváhagyást nyernek. Az egylet célja és jellege azonban semmi körülmények közt sem lehet a közgyűlés tanácskozásainak és határozatainak tárgya.

19. §. A közgyűlés határozatai csak akkor bírnak érvénnyel, ha a közgyűlés a román lapok útján legalább 15 nappal megelőzőleg lett összehívva.

20. §. A közgyűlés rendesen a jelenlevők szótöbbségével határoz. A szavazatok egyenlő megoszlása esetében az elnök dönt.

21. §. A központi választmány rendesen minden hónapban egy rendes ülést, szükség esetében többet is tart. Az ülést az egylet elnöke hívja össze és vezeti, ennek távollétében az alelnök, mindkettőnek akadályoztatása esetén pedig a választmány jelenlevő tagjainak legidősebbje.

22. §. Érvényes határozat csak akkor hozható, ha az ülésben az elnökön kívül legalább is hat tag van jelen. A választmány szótöbbséggel határoz.

23. §. A központi választmány jogai és kötelességei a következők: *a*) felveszi, esetleg visszaveti vagy kizárja az alapító, élethossziglani, rendes és pártoló tagokat; *b*) előlegesen megvizsgálja a pénztárnok zárszámadását és végleges határozat céljából a közgyűlés elé terjeszti; *r*) előkészíti a költségelőirányzatot és jóváhagyás végett a közgyűlés elé terjeszti; *d*) szervezi és ellenőrzi az egylet által alapított intézeteket, megállapítja ezeknek alapszabályait és szabályzatait és felügyel azoknak pontos betartására; *e*) szervezi a fiókkerületeket és ügynökségeket és megállapítja azoknak szabályzatait; *f*) megállapítja a saját belső ügykezelési és irányszabályzatait; *g*) kezeli az egylet vagyonát, ügyel annak gyarapítására, új tagok és adományok szerzése, kiállítások, sorsjátékok, gyűjtések rendezése és más alkalmas eszközök által; *h*) kinevezi határozatlan időre a tisztikar azon tagjait, kiknek megválasztása nincsen a közgyűlésnek fentartva; *i*) engedélyezi az egyleti tisztviselők 8 napot meghaladó szabadságait; *l*) gyakorolja a fegyelmi jogot az egyleti tisztviselők felet*; *rn*) elfogadja és megbírálja, esetleg megbíráltatja mások által a neki beküldött tudományos dolgozatokat; *n*) gondoskodik az egylet jövedelmeinek behajtásáról és e célból a különböző vidékeken ügynököket nevez ki; *o*) ellenőrzi a tisztviselők működését; *p*) végrehajtja a közgyűlés határozatait; *r*) megállapítja a közgyűlés idejét; *s*) határozza a rendkívüli közgyűlések összehívását; *t*) gyakorolja mindazon jogokat, melyek a közgyűlésnek fentartva nincsenek; *u*) végre jelentést tesz a közgyűlésnek saját tevékenységéről.

24. §. Az egylet tisztviselői: 1. Az elnök. 2. Az alelnök. 3. Az I. titkár. 4. A II. titkár. 5. A pénztárnok. 6. Az ellenőr. 7. A könyvtárnok. 8. A levéltárnok. 9. A gazda. Az elnököt, alelnököt és I. titkárt a közgyűlés választja az egylet tagjai sorából, a többi tisztviselőt pedig a központi választmány nevezi ki. Szükség esetében a központi választmány több tisztviselői állást egyesíthet, csakis a pénztárnok és ellenőr teendői nem bízhatók egy és ugyanazon személyre.

25. §. A tisztikar teendőit ingyen végzi. A központi választmány javaslatára azonban a közgyűlés tiszteletdíjakat állapíthat meg a tisztviselők jutalmazására.

26. g. Az elnök jogai és kötelességei: *a)* összehívja és vezeti a közgyűlést és a központi választmány üléseit; *b)* képviseli az egyület kifelé, azonban a központi választmány beleegyezése nélkül, nem vállalhat kötelezettségeket az egylet nevében; *c)* gondoskodik a közgyűlés és a központi választmány határozatainak végrehajtásáról és időről-időre elrendeli a pénztár rovancsolását; *d)* az elnök teendőit a központi választmányban az ennek belső ügykezelésére vonatkozó szabályzat állapítja meg (23. §. /).

27. §. Az alelnök az elnök akadályoztatása esetén helyettesíti ezt összes jogaiban és kötelességeiben.

28. g. Az I. titkár az egyleti iroda igazgatója, ő tanulmányozza az általános helyzetet, és számolva a korszellemmel, a román nép erejével és közművelődési szükségleteivel, alkalmas időben az egylet céljainak előmozdítását és fejlesztését kezdeményezi, indítványokat tevén ezen irányban a központi bizottságnak; ő a tudományos és irodalmi ügyek előadója és az egylet tudományos és irodalmi tevékenységének vezetője; indítványokat és javaslatokat terjeszt elő a tudományos és irodalmi munkálatok foganatosítására és ellátja a levelezést más tudományos és irodalmi testületekkel; végre ő szerkeszti az egylet időszaki folyóiratát.

2b. §. A II. titkár helyettesíti az I. titkárt, annak akadályoztatása esetén, őrzí az egylet pecsétjét, előadja a központi választmány üléseiben a beérkezett és más előadóknak ki nem osztott ügydarabokat, szerkeszti és aláírja a központi választmány üléseinek jegyzőkönyveit, fogalmazza úgy az elnöki, mint a központi választmány határozatainak alapuló kiadványokat és a közgyűlésnek szóló jelentést, felügyel ezeknek tisztázása és továbbítására, valamint az egylet könyveinek pontos vezetésére, nyilvántartja a bizottságokat és időről-időre értesíti erről az elnököket.

30. §. A pénztárnok összeállítja és nyilvántartja az egylet tagjainak jegyzékét, gondoskodik a tagsági díjak behajtásáról és pontos elkönyveléséről az ez iránt megállapított szabályzat értelmében, gondoskodik továbbá az egyleti vagyon és a pénztárra bízott értéktárgyak és okmányok nyilvántartása és korrekt kezeléséről, az előirányzott és utalványozott kiadások fedezéséről, az elnök felügyelete alatt a pénztár levelezéseiről, összeállítja és a központi választmány elé terjeszti a három havi kimutatásokat és az évi zárszámadást, indítványokat tesz az egylet tőkének elhelyezésére és gyümölcsösztetésére és a központi választmány megbízása alapján foganatosítja azokat, készíti a közgyűlés elé terjesztendő zárszámadást és költségelőirányzatot; ő őrzí a pénztár egyik kulcsát és rendes előadó pénzügyi kérdésekben. A pénztárnok köteles óvadéket adni, melynek összegét a központi választmány állapítja meg.

31. §. Az ellenőr ellen jegyzi a zárszámadást, őrzí a pénztár második kulcsát és egyetemlegesen felelős a pénztárnokkal.

32. §. A könyvtárnok felügyel az egylet könyvtárára és az ezzel összeköttetésben álló tudományos gyűjteményekre, az ezen ügyekre vonatkozólag megállapított külön szabályzat értelmében. Nevezetesen feljegyzi, a központi választmánynak bejelenti és nyilvántartja az összes tudományos és irodalmi műveket és okmányokat, füzeteket és lapokat, melyek vásárlás, adományozás vagy csere útján beérkeztek, őrzí az egylet kiadványait és gondoskodik azok eladásáról, köteles lévén a bevételzett' összegeket az elnök útján jegyzék mellett a pénztárhoz áttenni. Továbbá indítványokat tesz új tudományos és irodalmi művek beszerzésére, megrendeli ezeket és beszámol az ezen célra neki kiutalványozott összegekről, jegyzékét vezet a kikölcsönzött könyvekről, valamint ellátja a levelezést a könyvkereskedésekkel.

33. §. A levéltárnok az egyleti levéltár őre.

34. §. A gazda kezeli az egylet ingatlanait, gondoskodik azoknak jókarban tartásáról, indítványokat tesz a központi választmánynak új befektetésekre nézve, gondoskodik az ingatlanok bérbe és haszonbérbe adásáról, a helyiségek, bútorzatok, gyűjtemények és más berendezések javítása és fentartásáról.

35. §. Az egyleti iroda székhelye: Nagyszében.

36. §. Az egylet tagjai, tekintettel a különféle vidékekre, fiókkerületekbe csoportosulnak, melyeknek élén egy választmány, a fiókkerület községeinek élén pedig egy ügynökség áll.

37. §. A fiókkerületek hivatása közreműködni az egylet céljának valószínűsítésénél, a köznéppel közelebbi érintkezésbe lépve és terjesztve ennek kebelében a művelődést minden irányban: a) mindennemű hasznos irodalmi termékek által; b) azon igyekezés által, hogy a népiskolák mellett a rendelkezésükre álló anyagi eszközökhöz képest fa- és szőlőiskolák valamint kert és más mintagazdaságok felállíttassanak; c) népies felolvasások és tanítások által a mezőgazdaság, ipar és kereskedés terén; d) a nép serkentése által, hogy oly szövetkezeteket létesítsen, melyek tagjaikra nézve hasznosak és melyek az illetékes helyen megerősítés végett bemutatandó külön alapszabályokkal lesznek ellátandók.

38. §. A fiókkerületek számát és területét a központi választmány határozza meg.

39. §. A fiókkerületek tagjai mindazon alapító, élethossziglani, rendes, pártoló és tiszteletbeli egyleti tagok, kik az illető fiókkerület területén laknak.

40. §. A fiókkerületek ügyeiket a kerületi gyűlések (41—42. §), a kerületi választmányok (43—45. §) és a községi ügynökségek (46—47. §) látják el. Miután ezek az egyletnek csak kiegészítő alkatrészeit képezik (15. §), magától értetődik, hogy egész tevékenységük a központi választmány által ellenőrizendő és helybenhagyandó, hogy saját vagyonnal nem bírhatnak és hogy mindazt, ami a pénztárukba befolyik, a központi pénztárhoz átteni kötelesek. A fiókkerületek szükségleteire azonban a kerületi választmányok indítványára (42. §. 6. p.) a központi választmány kiutalványozza az általuk évente az egylet számára bármilyen néven beszédett összeg 20%-át, kivéve az alapító és élethossziglani tagoktól beszédett díjakat, melyek a 7. §. értelmében egészben az általános alapba kerülnek. Az egyes években megtakarított összegek az egylet általános alapjába folynak és a jövő évekre nem állanak a fiókkerület rendelkezésére.

41. §. A fiókkerület minden évben egy kerületi gyűlést tart, szükség esetén többet is, melyekben a 30. §-ban felsorolt összes tagoknak döntő szavazatuk van. Ezen gyűléseken a fiókkerületek igazgatója, ennek távollétében a kerületi választmány alelnöke, esetleg ezen választmány legidősebbik tagja, ha pedig a központi választmány kiküldöttet rendelt, ez elnököl. Ha az elnök akadályoztatása csak a gyűlés napján vagy éppen annak folyamán merül fel, a jelenlevő tagok saját kebelükből választanak elnököt. A határozatok a jelenlevő tagok szavazatainak többségével hozhatók, azonban végre nem hajthatók, míg a központi választmány által jóvá nem hagyattak. A szavazatok egyenlő megoszlása esetén az elnök szavazata dönt. A gyűlés helyét és idejét a kerületi választmány határozza meg. Az összehívás a román lapokban közzéteendő és a közzététellel egyidejűleg az illető politikai hatóságnak bejelentendő. A jegyzőkönyv a kerületi választmány által helybenhagyás és a központi irattárban leendő elhelyezés végett a központi választmányhoz betérjesztendő, a kerületi irattárban pedig annak másolata őrizendő.

42. §. A kerületi gyűlések tárgyai a következők: 1. A fiókkerület igazgatójának és a kerületi választmánynak megválasztása. 2. A központi választmány határozatainak végrehajtása. 3. Új egyleti tagok szerzése és a tagsági díjak beszedése. 4. Tanácskozás az egylet céljának a 37. §-ban meghatározott eszközökkel leendő előmozdítása érdekében szükséges teen-

dők felett. 5. A kerületi választmány számadásainak megvizsgálása és azoknak véleményes jelentés melletti felterjesztése a központi választmányhoz jóváhagyás és a felmentés megadása végett. 6. A fiókkerület szükségleteire vonatkozó a 40. §. határai között szerkesztett előirányzatnak meghatározása és jóváhagyása végett leendő felterjesztése a központi választmányhoz. 7. Az egyesület céljának előmozdítására vonatkozó indítványok felterjesztése a központi választmányhoz.

43. §. Minden egyes fiókkerület élén egy a kerületi gyűlés által három évre megválasztott, a központi választmány által megerősített és ennek közvetlenül alárendelt választmány áll. Ezen választmány tagjai: a fiókkerület igazgatója mint elnök, négy választott tag és az egyesületnek az illető fiókkerület területén lakó összes alapító és élethossziglani tagjai. Tiszteletbeli és pártoló tagok nem lehetnek tagjai ezen választmánynak. A választmány saját kebeléből egy alelnököt választ, ki az elnököt akadályoztatás esetén helyettesíti, ha pedig az alelnök is akadályozva van, a jelenlevő tagok legidősebbike elnököl. Választ továbbá három évre a saját kebeléből, vagy a fiókkerület egyéb tagjai sorából (39. §) egy pénztárnokot, ellenőrt és jegyzőt. Az ellenőr és jegyző teendői egy személyben is egyesíthetők.

44. §. A választmány szükség szerint tart üléseket. Az üléseket az igazgató, ennek akadályoztatása avagy azon esetben, ha két tag kívánóságára össze nem hívta volna, az alelnök, esetleg a választmány legidősebbik tagja hívja össze (43. §). A határozatok a jelenlevők szavazattöbbségével hozhatók és érvényesek, ha az ülésen az elnökön kívül legalább is 2 (két) tag volt jelen. Egyenlő szavazatok esetén az elnök szavazata dönt. A határozatok végre nem hajthatók, míg a központi választmány által jóvá nem hagyattak. Az ülések jegyzőkönyvei legfeljebb 8 nap alatt, az ülés napjától számítva, jóváhagyás és a központi irattárban leendő elhelyezés végett a központi választmányhoz felterjesztendők, a fiókkerület irattárában pedig másolatban őrizendők.

45. §. A kerületi választmány teendői a következők: 1. Az egyesület céljának a fiókkerület területén leendő buzgó előmozdítása, új tagok szerzése, a tagsági díjak és az egyesületi alap javára adományozott egyéb összegek beszédése, az alapszabályok 2. §-ában megállapított eszközök alkalmazása és a 37. §-ban felsoroltak végrehajtása által. 2. A kerületi gyűlésnek a központi választmány által jóváhagyott, valamint a központi választmány határozatainak végrehajtása. 3. A fiókkerületek területén ügynökségek szervezése és ezek tevékenységének ellenőrzése. 4. A fiókkerületekhez tartozó községekben népkönyvtárak létesítése és azoknak ellátása megfelelő olvasmányokkal. 5. A pénztárnok számadásainak megvizsgálása és azoknak véleményes felterjesztése a kerületi gyűléshez. 6. A fiókkerület előirányzatának a 40. §. határai közt leendő összeállítása és annak felterjesztése a kerületi gyűléshez további eljárás végett. 7. Az egyesület céljának előmozdítására vonatkozó indítványok felterjesztése a központi választmányhoz vagy a kerületi gyűléshez. 8. Kerületi gyűlés helyének és idejének meghatározása, annak összehívása és ezzel egyidejűleg bejelentése az illető politikai hatóságnál. 9. Jelentéstétel a kerületi gyűléshez mindazon egyesületi ügyekről, melyek a fiókkerület területén az év folyamán előfordultak. 10. A saját, valamint a kerületi gyűlések jegyzőkönyveinek felterjesztése a központi választmányhoz.

46. §. Minden egyes községben, melyben az egyesületnek legalább négy bármilyen tagja lakik, ügynökség létesíthető avégett, hogy közvetlen összeköttetésben az illető község népességével az egyesület organuma-ként szolgáljon. Az ügynökség a kerületi választmány egy küldöttjének elnöksége alatt alakul és határozatlan időre egy elnököt, pénztárnokot és jegyzőt választ, kiket azonban a kerületi választmány szükség esetén másokkal felválthat.

47. §. Az ügynökség feladata a következő: buzgólkodik az egyesület

tagjainak és bevételeinek szaporítása érdekében; beszedi azon összegeket, melyek az egyesület számára nála befizettetnek és késedelem nélkül átteszi a kerületi választmányhoz; ^ végrehajtja a kerületi választmány intézkedéseit; örökdió a könyvek és közlemények, esetleg a népkönyvtár, valamint mindazon tárgyak felett, melyeket a kerületi választmánytól a községben leendő használat végett kapott és azokat jókarban tartja; a bevételezett összegekről minden évben számadást küld a kerületi választmányhoz és végre időről-időre indítványokat tesz a kerületi választmánynál az egyesület érdekében.

48. §. Az egyesület feloszoltnak tekintendő, ha alapító, élethossziglani és rendes tagjainak száma 12-re apadna le. Ezen, esetleg a 49. §-ban kontemplált esetben az egyesület vagyona örökségképpen átszáll a balázsfalvai román görög katolikus és a nagyszabeni román görög keleti metropoliákra egyenlő részekben. A külön meghatározott rendeltetésű vagyon és tárgyak továbbra is az adományozók akarata értelmében fognak kezeltetni. Az egyesület feloszlására vonatkozó határozat foganatosítás előtt a magyar királyi belügyminiszterhez felterjesztendő.

49. §. Azon esetben, ha az egyesület az ezen alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a királyi kormány által, amennyiben további működése által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggeszthető és a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is osztható, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt kötelezhető.

43.281 szám.

1897.

Látta a magyar királyi belügyminiszter.

Budapesten 1897. évi augusztus hó 13-án.

Perczel, s. k.

Az egyesület központi választmánya, a központi választmány belső ügykezelésére vonatkozólag az alapszabályok kiegészítése-képpen, 1897. november hó 4-én egy szabályrendeletet léptetett életbe, amelyet az egyesületnek 1898. augusztus hó 27. és 28-án Belényesben megtartott közgyűlése hagyott jóvá.

///. Az egyesület intézményei.

Az egyesületnek a következő intézményei vannak:

A) Az egyesületnek tudományos és irodalmi szakosztályai.

B) A «Transilvania», mint az egyesületnek hivatalos orgánuma.

C) Az egyesületnek nagyszabeni polgári leányiskolája és leányinternátusa.

D) «Enciclopedia romana» (Román enciklopédia).

E) Az egyesületnek «történelmi és etnográfiai múzeum»-a.

A) *Az egyesületnek tudományos és irodalmi szakosztályai.*

Az egyesületnek tudományos és irodalmi szakosztályai a következők: 1. a történelmi, 2. az irodalmi, 3. a természettudományi, 4. az iskolai és 5. a gazdasági.

Ezen szakosztályoknak a jelen szervezetükben az a céljuk, hogy az egyesület közgyűlésének és központi bizottságának, mint szakközegek, tanácssal szolgáljanak és azokat az egyesület irodalmi, tudományos és művelődési feladatainak a megvalósításában támogassák.

Habár még az 1862-ben Brassóban megtartott közgyűlés elhatározta, hogy az egyesület kebelében három és pedig: 1. filológiai, 2. történelmi és 3. természettudományi szakosztályok fognak szerveztetni, ezen szakosztályok felállítása mégis igen sok ideig húzódtott.

Ezen szakosztályok létesítésére vonatkozólag 1876-ban Nagyszébenben megtartott közgyűlés elhatározta, hogy az 1862-ben Brassóban megtartott közgyűlésnek, a szakosztályok létesítésére vonatkozólag hozott határozatának érvényt fog szerezni és ezzel kapcsolatban kimondta, hogy az egyes szakosztályok azonnal megkezdik működésüket, mihelyest azoknak három tagjuk lesz.

Az egyesületnek 1877-ben Balázsfalván megtartott közgyűlése elfogadta a tudományos szakosztályok létesítésére vonatkozó szabályrendeletet és ennek az alapján meg is választotta az egyes szakosztályok elnökeit.

Habár az egyesületnek az 1878-ban Szilágysomlyón megtartott közgyűlésén felolvasott évi jelentéséből kitűnik, hogy az egyes szakosztályok megalakultak, mindamellert azok a szakosztályok éveken át nem adtak magukról semmiféle életjelt.

Így azután ezen szakosztályok szervezésével az egyesület csak későbbben kezdett újra foglalkozni. Az 1895-ben Balázsfalván megtartott közgyűlés, amely az egyesület alapszabályait volt hivatva módosítani, az alapszabályok 2. §-ában kimondta, hogy az egyesület céljainak megvalósítására szolgáló egyik eszköze: az egyesület kebelében szervezendő tudományos szakosztályok létesítése is. Az alapszabályok 2. §-a ezen intézkedésnek megfelelőleg, az egyesületnek az 1898-ban Belényesben megtartott közgyűlése arra utasította a központi választmányt, hogy dolgozzon ki ezen szakosztályokra vonatkozólag egy szabályrendeletet és terjessze azt a legközelebbi közgyűlés elé. Az egyesület központi választmánya, ezen határozatnak megfelelőleg, az alapszabálytervezetet az 1900-ban Herkulesfürdőn megtartott közgyűlés elé terjesztette, amely azt némi módosítással el is fogadta.

Az életbeléptetett szabályrendelet alapján a szakosztályok 1900. évi október 14-én szervezkedtek és kezdték meg működésüket.

Az egyes szakosztályok fennállásuk óta a következő ténykedést fejtették ki.

1. Az irodalmi szakosztály.

a) 1901-ben elfogadtatott az irodalmi szakosztálynak, az egyesület népkönyvtára folytatására és a szükséges művek megszerzésére vonatkozó indítványa, amelynek megfelelőleg minden évben több népies kiadvány jelenik meg.

b) 1902-ben az irodalmi szakosztály folytatólagosan foglalkozott a népies kiadványok szükséges anyagának az összegyűjtésével, a helyesírás kérdésével, az irodalmi nyelv helyesbbitése és egyesítése ügyével.

Az egyesület szakosztályainak a kezdeményezésére a bukaresti akadémia 1904-ben oldotta meg véglegesen a román helyesírás kérdését.

c) 1903-ban az irodalmi szakosztály egy helyesírási útmutatót és a helytelen szavak és szólásmódokra vonatkozó művet fogadott el.

d) 1904. és 1905-ben az irodalmi szakosztály behatóan foglalkozott az eke-, szekér- és szövőszékre vonatkozó népies kifejezésekkel, amelyek könyv alakjában már legközelebb meg is fognak jelenni; továbbá foglalkozott a kiváló román férfiak életrajza megírásának a módozataival is és ennek megfelelőleg már több ilyen életrajzot adott ki. stb.

2. A történelmi szakosztály.

a) 1901-ben közölte az 1750. október 1 -éről keltezett fogarasi egyházmegyei hívek, egyházközségek, templomok és összes egyházi dolgok összeírását.

b) 1902-ben tanulmányozta Magyarország románlakta vidékei helynévi szótárának a kérdését.

c) Ugyanakkor elhatározta, hogy ki fog adni egy színes albumot, amely fel fogja tüntetni a Magyarország területén lakó románok nemzeti viseletét.

d) Ugyanakkor elhatározta, hogy a román nép születése 1800 éves jubileumának az alkalmából kiad egy, a román nép születésére vonatkozó népies irányú történelmi munkát, amely munka a jubileumi évben, azaz 1906-ban meg is jelent.

e) Magyarországnak a románok által lakott megyéinek földrajzi és helynévi szótárára 1903-ban pályázatot hirdetett, amelyre azonban egy mű sem érkezett be. A szakosztály ezután 1906-ban Moldován Szilvesztert és Tógán Miklóst bizta meg ezen szótár összeállításával, amely már legközelebb meg is fog jelenni, stb.

3. A tudományos szakosztály.

a) 1903-ban kezdeményezte a skioptikonnal illusztrált népies felolvasások rendezését.

b) Ugyanezen évben elhatározta, hogy kiadja a román földművelők egészségtanát és házigazdaságtanát, stb.

4. *Az iskolai szakosztály.*

a) Gyűjteni kezdte a román felekezeti iskolákra vonatkozó statisztikai adatokat.

b) A fiókok ügynökségei mellett állandó népkönyvtárakat létesített.

c) Foglalkozott egy román tanítónőképezde felállításának a kérdésével, valamint az ismétlőiskolák újjászervezésével.

d) Előkészítette az ifjúsági könyvtárnak a berendezésére szolgáló munkákat, amelyeket már eddig is nagy számban adott ki.

e) Készített a népkönyvtárak számára egy szökébb bibliográfiái repertóriumot, stb.

5. *A gazdasági szakosztály.*

a) Tanulmány tárgyává tette egy román földműves iskola létesítésének a kérdését.

b) Összeállította a magyarországi román földművelők állapotát feltüntető statisztikai adatokra vonatkozó kérdéssorozatot.

c) Kezdeményezésére a központi választmány megrendelte, a minisztérium és különféle magyarországi és romániai gazdasági egyesületek által kiadott népies gazdasági műveket.

d) Több rendben megvitatta és tanulmányozta a gazdasági ismétlő iskolák kérdését és adatokat gyűjtött azon tanítókra vonatkozólag, akik a minisztérium által szervezett gazdasági tanfolyamokon részt vettek.

e) A gazdasági ismereteknek a nép körében leendő terjesztése céljából, tanulmányozta a népies gazdasági előadások kérdését.

f) Összeállította a pénzügyi intézetekre vonatkozó pénzügyi román kifejezéseket.

g) Foglalkozott a kivándorlások és a szociálmunka kérdésével.

Az osztályok plenáris ülése elhatározta, hogy az egyes fiókosztályok tagjai minden évben legalább egy cikkel működjenek közre a «Transilvania» folyóirat szerkesztésében és hogy létesítsék «A román nyelv múzeuma».

A szakosztályok tényleges eredményei közé sorolhatók tehát:

a) Az új helyesírási mód siettetése és annak a román akadémia által való végleges megoldása.

b) Az irodalmi nyelv helyesbítése, valamint a hibás szavak és szólásmódok kiküszöbölésére vonatkozó indítványok.

c) Az egyes szakosztályok tagjainak a közreműködése a népies irányú munkák megírásában.

d) A falusi román nép körében vetítésekkel illusztrált előadások rendezése.

e) A falusi román nép körében népies gazdasági előadások tartása és népkönyvtárak létesítése.

f) A románlakta községekben különféle művelődési és gazdasági egyesületeknek, illetve szövetkezeteknek létesítése.

A „román irodalmi és közművelődési egyesület“ tudományos-irodalmi szakosztályai jelenleg a következő tagokból állanak:

1. Irodalmi szakosztály.

Elnök: jelenleg ez az állás nincs betöltve, mert a szakosztály volt elnöke, Vulcan József, a Kisfaludy-társaság és a bukaresti román akadémia rendes tagja, aki Nagyváradon lakott, 1907. szeptember havában halt meg. Előadó: Bársan András, a brassói görög keleti román felső kereskedelmi iskola rendes tanára, Brassóban. Rendes tagok: 1. dr. Blaga József, a brassói görög keleti román főgimnázium rendes tanára, Brassóban; 2. Hodos Eneasz, nyugalmazott tanítóképezdei tanár, Nagyszebenben; 3. Onifiu Virgil, a brassói görög keleti román főgimnázium igazgatója, Brassóban. Levelező tagok: 1. dr. Popovici József, a budapesti egyetemen a román nyelv és irodalom magántanára, Budapesten; 2. dr. Puscariu Sextil, a csernovici egyetemen a román nyelv és irodalom magántanára, Csernovicon; 3. dr. Rafiu János, a balázsfalvi görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Balázsfalván; 4. Sulica Miklós, a brassói görög keleti román főgimnázium rendes tanára, Brassóban; 5. dr. Branišce Valér, a Lúgoson megjelenő «Drapelul» román hírlap szerkesztője, Lúgoson.

2 Iskolai szakosztály.

Elnök: Pletos Gergely, a naszódi alapítványi főgimnázium rendes tanára, Naszódon. Előadó: dr. Stroia János, nagyszebeni görög keleti román esperes, Nagyszebenben. Rendes tagok: 1. dr. Bologna Vazul, «A román irodalmi és közművelődési egyesület» által Nagyszebenben fenntartott felső leányiskola igazgatója, Nagyszebenben; 2. Negru J. F. János, a balázsfalvi görög katolikus tanítóképezde rendes tanára, Balázsfalván; 3. dr. Olariu József, a karánsebesi görög keleti román papnövelde igazgatója, Karánsebesen. Levelező tagok: 1. dr. Borcia János, ía nagyszebeni görög keleti román tanítóképezde rendes tanára, Nagyszebenben; 2. Lápádatu Demeter, a szelistyei görög keleti román népiskolák igazgatója. Szelistyén; 3. dr. Popovici György, lugosi görög keleti román esperes, országgyűlési képviselő, Lúgoson; 4. Precup Gábor, a balázsfalvi görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Balázsfalván.

3. Gazdasági szakosztály.

Elnök: Cosma Pártén, a nagyszebeni «Albina» román pénzügyintézet vezérigazgatója, Nagyszebenben. Előadó: Simu Romulusz, nyugalmazott görög keleti román tanító, Nagyszebenben. Rendes tagok: 1. Barzu Traján, a karánsebesi görög keleti román szentszék gondnoki tanácsának az előadója, Karánsebesen; 2. dr. Diaconovich Kornél, a romániai zálogházak igazgatója, Bukarestben; 3. Préda János ügyvéd, Nagyszebenben. Levelező tagok:

1. Chirca János, szelistyei másodjegyző, Szelistyén; 2. Lápádatu János, a szászvárosi «Ardeleana» román pénzügyintézet vezérigazgatója, Szászvároson; 3. Petra-Petrescu Miklós, a főföldi «Cordiana» román pénzügyintézet vezérigazgatója, Főfölden; 4. dr. Vecerdea Miklós, a nagyszebeni «Albina» brassói fiókjának a vezérigazgatója, Brassóban.

4. Történelmi szakosztály.

Elnök. Şulujiu Sterca József, nyugalmazott kir. törvényszéki bíró, «A román irodalmi és közművelődési egyesület» elnöke, Nagyszebenben. Előadó: dr. Lupas János, a nagyszebeni görög keleti román tanítóképezde rendes tanára, Nagyszebenben. Rendes tagok: 1. László, az aradi görög keleti román szentszék titkára, országgyűlési képviselő, Aradon; 2. Pácájanu V. Tódor, a Nagyszebenben megjelenő «Telegraful Român» egyház-politikai román hírlap szerkesztője, Nagyszebenben; 3. Tógán Miklós, nagyszebeni görög katolikus esperes, Nagyszebenben. Levelező tagok: 1. Martian Julián, nyugalmazott százados, Naszódon; 2. dr. Mihályi János, Máramaros vármegye főügyésze, Máramarosszigeten; 3. Moldovan Szilveszter, a Nagyszebenben megjelenő «Foaia Poporului» politikai román hetilap szerkesztője, Nagyszebenben; 4. Pácalá Viktor, a nagyszebeni román leányiskola rendes tanára, Nagyszebenben; 5. Secula Szever, az aradi görög keleti román tanítóképezde tanára. Aradon.

5. Tudományos szakosztály.

Elnök: dr. Stoica Simon, orvos, Abrudbányán. Előadó: Vlaicu Arzén, a brassói görög keleti román felső kereskedelmi iskola igazgatója, Brassóban. Rendes tagok: 1. dr. Chefan Ambrus a balázsfalvi görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Balázsfalván; 2. Ciortea Aurél, a brassói görög keleti román főgimnázium rendes tanára, Brassóban; 3. dr. Radu János, a brádi görög keleti román algimnázium rendes tanára, Brádon. Levelező tagok: 1. dr. Beu Illés orvos, Nagyszebenben; 2. Borlan Viktor, a belényesi görög katolikus főgimnázium rendes tanára, Belényesben; 3. dr. Erdély István orvos, Szászvároson; 4. Todica Gábor banktisztviselő, Algyógyon.

B) Az egyesület orgánuma.

Az egyesület 1869-ben létesítette orgánumát, a «Transilvania»-t, amelyben az egyesületre vonatkozó hivatalos adatokon, közleményeken és évi jelentéseken kívül, román irodalmi (munkák is közöltettek). A «Transilvania»-t, amely két-két hónapban egyszer, azaz egy évben hatszor jelent meg és amelynek előfizetési ára 10 K volt, az egyesület alapító, élethossziglani és rendes tagjai ingyen kapták. A «Transilvania» szerkesztője az egyesület főtítkára volt, munkatársai pedig az egyesület irodalmi és tudományos szakosztályainak a tagjai voltak. A «Transilvania» >előállítására az egyesületnek az 1906. évben 3.955 K 6!) fillérébe került.

Miután az egyesület 1907. január 1-től kezdve, a falusi román nép számára, az irodalmi titkár szerkesztésében, «Jara Noastra» cím alatt, havonként kétszer megjelenő kulturális román lapot adott ki, az egyesület addigi orgánuma, a «Transilvania», 1907. január 1-től kezdve az adminisztratív titkár szerkesztésében csak minden három hónapban jelent meg és csakis az egyesület belügyeivel, közleményeivel és évi jelentéseivel foglalkozott.

Miután azonban kitént, hogy a «Jara Noastra» népies irányánál fogva nem alkalmas tudományos és irodalmi munkálatok közlésére, az egyesület központi választmánya elhatározta, hogy a «Transilvania» 1908. január 1 -étől kezdve megint a régi terjedelmében jelenjék meg, a «Jara Noastra» pedig, amely politikai lap lett, megszűnt az egyesület orgánuma lenni.

C) Az egyesület nagyszebeni polgári leányiskolája és leányinternátusa.

Az egyesület központi választmánya elhatározta, hogy Nagyszebenben egy polgári leányiskolát és egy azzal kapcsolatban álló leányinternátust fog létesíteni.

A központi választmánynak az indítványára, az egyesületnek 1882. augusztus havában Désen megtartott közgyűlése, 20 000 forintot bocsátott rendelkezésére az egyesület központi választmányának, amelyet azzal bízott meg, hogy ebből az összegből vegyen Nagyszebenben egy alkalmas házat, amelyben az egyesület polgári leányiskolája és internátusa lesz elhelyezendő. A központi választmány, a közgyűlés ezen határozatának megfelelőiig, 1882. december hónapban erre a célra Nagyszebenben, a Malom-utca 8-ik számú házat vette meg 27.500 forintért. Az egyesületnek 1883. augusztus 31-én Brassóban megtartott közgyűlése utólagosan hagyta jóvá a 7500 forint vételári többletet. A központi választmány, a tervbe vett polgári leányiskola és leányinternátus létesítésére vonatkozó módosítások megállapítása céljából, 1883. április hó 25-én. kebeléből egy szűkebbkörű bizottságot küldött ki.

Ezen szűkebb bizottság, a központi választmánynak 1883. július 10-évi megtartott ülésében azt indítványozta, hogy a polgári leányiskola és az azzal kapcsolatban álló leányinternátus az egyesület ama alapjából építtessék fel, amelynek célja Magyar-

országon egy román jogakadémiát létesíteni és amely alap 20.000 irtot tett ki. Miután a központi választmány elfogadta a szűkebbkörű bizottság emez indítványát, elhatározta hogy ilyen értelemben fog javaslatot tenni a legközelebbi közgyűlésnek.

Az egyesületnek 1883. augusztus 31-én Brassóban megtartott közgyűlése amidőn elfogadta, hogy a Magyarországon létesítendő román jogakadémia 20.000 frt alapja, az egyesület alapjaiba olvasztásék be, elhatározta hogy az egyesület alapjaiból 30.000 frtot bocsát a polgári leányiskola és az azzal kapcsolatban álló leányinternátus építéseinek a költségeire.

A szűkebbkörű bizottság ezután Eder nagyszebeni építészt bízta meg azzal, hogy az építendő polgári leányiskolára és az azzal kapcsolatban álló leányinternátusra vonatkozólag készítsen egy tervezetet. A tervezet elkészülte után Brote Jenő, a szűkebbkörű bizottság nevében, 1884. augusztus 7-én arra kérte a központi választmányt, hogy miután az építési költségek 57.348 frt 19 krt tesznek ki, ami 27.348 frt 19 krral haladja meg az építési költségekre előirányzott 30.000 forintot, az egyesület a többlet fedezésére adjon még valamelyik alapjából 10.000 forintot, a hiányzó 7.348 frt 19 kr. pedig vétessék kölcsön, amely meg fog térítettni az. e célra megindítandó nyilvános gyűjtésből.

Miután az egyesület 1884. augusztus 17-én Szászvároson megtartott közgyűlése mindenkben elfogadta a szűkebbkörű bizottság indítványát, a központi választmány, 1884. szeptember 3-án erre a célra megkezdte a gyűjtést, amely azonban kevés eredménnyel járt.

A központi választmány 1885. március 5-én Maetz építészt bízta meg az építéssel, aki az építési költségeket 59.700 irtban állapította meg. Az épület 1886. év nyarán lett kész. Ezen épületben lett elhelyezve, az 1881-ben létesült nagyszebeni román nőegylet által fentartott 4 osztályú elemi leányiskola is, amely 1883. november 1-én nyílt meg. Az egyesület leányinternátusába, a nagyszebeni román nőügyiét által fentartott elemi leányiskola növendékei is felvétetnek.

Az új épület 1886. szeptember 15-én lett átadva rendeltetésének.

A polgári leányiskola és az azzal kapcsolatban álló leányinternátus első szervezési szabályzatát, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1886. szeptember 23-án kelt 29.282. sz. leiratával hagyta jóvá. Ezen szervezési szabályzat szerint, ezen iskola tanári karával szemben az elsőfokú fegyelmi hatóságot az igazgató, a másod- és utolsó fokú fegyelmi hatóságot pedig, «a román irodalmi és közművelődési egyesület» központi választmánya gyakorolja. A tanárok nyugdíjáról «A román irodalmi és közművelődési egyesület» tartozik gondoskodni. A leányinternátust egy igazgatónő vezeti, aki a polgári leányiskola igazgatójának a felügyelete és ellenőrzése alatt áll.

A polgári leányiskolának, a végleges tantervét, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1901. január hó 9-én kelt 66.078—900. számú leiratában hagyta jóvá. Ezen iskolának román a tannyelve, a magyar nyelv pedig az 1-ső osztályban 4, a 11-ik osztályban 3, a III-ik osztályban 3, a IV-ik osztályban 3, összesen tehát heti 13 órában tanítatik.

Úgy a polgári leányiskola, mint az azzal kapcsolatban álló leányinternátus belső ügymenetének a szabályozására, «A román irodalmi és közművelődési egyesület» központi válaszmánya, 1887. szeptember 16-án, egy még most is érvényben levő szabályrendeletet léptetett életbe.

Az 1894/5. iskolai évtől kezdve, a polgári leányiskolával kapcsolatban, egy pótló tanfolyam nyitott, amely egy évig tart Eme tanfolyamra olyan növendékek vétetnek fel, akik elvégezték a polgári leányiskolát, vagy akik már meghaladták életkoruk 15-ik évét, de polgári iskolai tanulmányaik folytatásában meg voltak akadályozva.

A pótló tanfolyamon a következő tantárgyak adatnak elő: 1. a hittan, heti 2 órában; 2. a magyar nyelv, heti 2 órában (az 1907/8 iskolai évtől kezdve); 3. a román nyelv és irodalom, heti 3 órában; 4. a történelem és földrajz, heti 3 órában; 5. a neveléstan, heti 2 órában; 6. a gazdálkodástan, a konyhai vegytannal kapcsolatban, heti 2 órában és 7. a kézimunka, heti 6 órában. A német- és a francia nyelv, valamint a zene, mint fakultatív tantárgyak adatnak elő.

A pótló tanfolyam célja nem annyira az elméleti, mint inkább a gyakorlati ismeretek megszerzése. A pótló tanfolyam, az egyesület polgári leányiskola igazgatójának a felügyelete alatt áll és abban a polgári leányiskola tanárai tanítanak. A pótló tanfolyam növendékei, az egyesület leányinternátusába is felvétetnek és mint ilyenek, a főzés elsajátítása céljából, az internátus konyhájába is beosztatnak.

Az egyesület internátusában van elhelyezve a nagyszabású román nőegylet által fentartott háztartási iskola is, amely 1907. szeptember 1-étől kezdve főző-tanfolyammal egészített ki.

Az 1906/17. iskolai évre vonatkozó adatok.

1. A polgári leányiskola és a pótló tanfolyam.

A polgári leányiskola és a pótló tanfolyam igazgatója: Dr. Bologa Vazul, görög keleti román lelkész. A tanári kar áll: 1 igazgatóból, 8 tanárból, illetve tanárnőből és 2 hitoktatóból.

Az intézetben az összes tantárgyak román nyelven adatnak elő és így a tankönyvek is románok. Az intézetben a francia nyelv és a zongora, mint rendkívüli tantárgyak adatnak elő.

Iskolai ünnepélyek.

Az intézetben az 1906/7. iskolai évben a következő napokon tartattak iskolai ünnepélyek:

- 1 Október 4-ikén, a király nevenapján.
2. November 19-én, Szent Erzsébet napján, az elhunyt Erzsébet királyné emlékére.
3. Június 8-án, a koronázás évfordulóján.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Osztályok	A beírt növendékek száma	A vizsgázott növendékek száma	Vallás szerint			Nemzetiség szerint		A növendékek közül internátusban lakott	A növendékek közül kint lakott	Lakóhely szerint		
			római kath.	görög. kath.	görög keleti	Magyar	Román			magyarországi	bukovinai	romániai
I.	26	25	2	3	21	—	26	10	16	23	1	2
II.	21	21	2	6	13	1	20	14	7	19	—	2
III.	23	23	—	2	21	—	23	19	4	18	—	5
IV.	19	19	1	3	15	1	18	15	4	17	—	2
Pótló tanfolyam	14	14	—	6	8	—	14	12	2	13	—	1
Összesen	103	102	5	20	78	2	101	70	33	90	1	12

A növendékek szüleinek a foglalkozása.

Osztály	Birtokos és bérlet	Önálló kereskedő	Önálló iparos	Állami hivatalnok	Magán hivatalnok	Lelkész	Tanár és tanító	Orvos, ügyvéd, mérnök	Katonatiszt	Magánzó	Alkalmazotti (szolgálat)	Összesen
I.	7	2	3	1	—	6	5	1	—	—	1	26
II.	4	2	—	2	—	3	4	2	1	2	1	21
III.	2	4	1	3	4	8	—	1	—	—	—	23
IV.	5	5	—	1	1	3	3	1	—	—	—	19
Pótló tanfolyam	3	—	—	2	—	3	1	4	—	1	—	14
Összesen	21	13	4	9	5	23	13	9	1	3	2	103

//. Az egyesület leány internátusa.

Az egyesület leányinternátusának az igazgatója: Dr. Bologa Vazul, a polgári leányiskola igazgatója; igazgatónöje pedig: Petruscu Helén. Az internátusban egy nevelőnő és két bonne van alkalmazva.

Az internátusban a társalgási nyelv a román, hetenként azonban felváltva: magyar, német és francia társalgási órák is tartatnak.

Az 1906/7. iskolai év statisztikai adatai.

Osztályok	Az internátusban elhelyezett növendékek közül		Vallás szerint				Nemzetiség szerint				Lakóhely szerint			
	a felső román leányiskolába jár	a román négyzetes elemi iskolájába jár	a felsőbb román leányiskolába járók közül			az elemi iskolába járók közül	felső leányiskola	elemi iskola	felső leányiskola	elemi iskola	felső leányiskola		elemi iskola	
			róm. kath.	gör. kath.	gör. kel.						magyarországi	romániai	magyarországi	bukovinai
I.	10	—	1	2	7	—	—	10	—	8	2	—	—	—
II.	14	3	2	4	8	3	1	—	13	3	12	2	3	—
III.	19	—	—	2	17	—	—	—	19	—	14	5	—	—
IV.	15	4	1	3	11	4	1	—	14	4	13	2	—	1
Pótló tanfolyam	12	—	—	4	8	—	—	—	12	—	11	1	—	—
Összesen	70	7	4	15	51	7	2	—	68	7	58	12	3	1

Fizetendő díjak és egyéb adatok.

A felső leányiskolában és a pótló tanfolyamon havonként 4 K tandíj fizetetik, az újonnan beiratkozott tanulók ezenkívül egyszer és mindenkorra még 4 K felvételi díjat fizetnek.

Az internátusban 500 K évi díj fizetetik, azonkívül fizetendő még: az uniformisért 50 K, a zongoráért havonként 12 K és a francia nyelvért havonként 2 korona.

Az iskolai év az új naptár szerint kezdődik és záródik.

D) „Enciclopedia románá“ („A román enciklopédia“).

Az egyesület központi választmánya, 18Q5. február 7-én megtartott ülésében azzal bízta meg dr. Diaconovici Kornél egyesületi főtitkárt, hogy munkatársak közreműködésével, állítsa össze

a «Román enciklopédiá»-t és adja ki az egyesület védnöksége alatt.

Ezen enciklopédiának az volt a célja, hogy könnyű, népies irányban ismertesse meg a román néppel, a románok által lakott országok történelmét, földrajzát, egyházi, politikai, kulturális és társadalmi intézményeit, valamint a gyakorlati jelentőséggel bíró tudományos kérdéseket.

Az enciklopédiának 172 fizetési munkatársa volt, akik közül 90 romániai volt. Az enciklopédia 8 év alatt készült el és annak utolsó füzetét 1904. március 12-én jelent meg, Krafft W. nagyszombati könyvkereskedő kiadásában. Az enciklopédia 1.276 oldalra terjed és a «Mayer's Conversations Lexicon» tárgyalási módjának az utánpótlására, 37.622 cikket foglal magában.

Az enciklopédia összeállítása és kinyomtatása összesen 62.818 K 90 f-be került, amely összeget dr. Diaconovici Kornél, az egyesület akkori főtitkára és Krafft W. kiadó fedezték, akinek tulajdonát képezi az enciklopédia. Az enciklopédia ára 80 K.

Károly román király, 40 éves uralkodásának, 1906-ban megünnepeelt jubileuma alkalmából, dr. Diaconovici Kornélt a «Bene Merenti» rend 1. osztályával, Krafft W-t pedig a «Bene Merenti» rend II. osztályával tüntette ki, az enciklopédia érdekében kifejtett buzgalmukért.

E) Az egyesület „történelmi és etnográfiai múzeuma“.

Az egyesületnek 1896-ban Lúgoson megtartott közgyűlése, a központi választmány indítványára elhatározta, hogy az egyesület, a hazai románok történelmi és kulturális érdekeinek a figyelembe vételével, Nagyszombaton egy «Nemzeti ház» épít és abban egy román «történelmi és etnográfiai inuzeum»-ot létesít.

Ezen határozat folytán a központi választmány 1896. szeptember 28-án, az egyesület közvetlen közelében, Malom-utcában, 44.000 K-ért egy belsőséget vásárolt

Az egyesületnek 1897. augusztus 27-én és 28-án Medgyesen megtartott közgyűlése pedig, a központi választmány indítványára elhatározta, hogy az egyesület, a malom-utcai belsőségen fogja felépíteni a «Nemzeti ház»-at, amelyben el fognak helyeztetni:

1. A hazai románok történelmi múzeuma, valamint numizmatikai és archeológiai gyűjteményei.

2. A hazai románok etnográfiai múzeuma, különös tekintettel a román nemzeti viseletre és a román házi ipar nemzeti jellegének a megőrzésére.

3. Az egyesület könyvtára, amely az egész országban az egyedüli nyilvános román könyvtár.

4. Az egyesület összes irodai helyiségei.

5. Egy nagy terem, amely nyilvános ülésekre, felolvasásokra, hangversenyekre, színelőadásokra és társas összejövetelekre fog szolgálni.

6. A nagyszebeni egyéb román egyesületek szükségleteire szolgáló helyiségek.

Ezen «Nemzeti ház» felépítésére és az abban berendezendő román «történelmi és etnográfiai muzeum» létesítésére vonatkozólag a közgyűlés elhatározta, hogy az ezzel felmerült költségek fedezésére fel fogja használni az egyesületnek azon alapjait, amelyek rendeltetésük alterálása • nélkül, ingatlanokba befektethetők; továbbá sorsjátékot és gyűjtést fog rendezni a hazai románok között.

A közgyűlés ezzel kapcsolatban azt is elhatározta, hogy azok a testületek és egyének, akik ezen «Nemzeti ház» felépítési költségeinek a fedezésére legalább 2000 K-t fognak adományozni, a «Nemzeti ház» alapító tagjai lesznek és neveik a «Nemzeti ház»-ban felállítandó márvány táblán fognak megörökítettetni.

A közgyűlés határozata folytán, a központi választmány nyilvános pályázatot hirdetett az építendő «Nemzeti ház» tervére. Összesen 26 terv érkezett be, amelyeket a központi választmány megbirálás végett, a bécsi építészek egyesületének küldött meg, amely az első díjat Baranyai Aladár zágrábi, a második díjat Ákos Márton budapesti, a harmadik díjat Reiss Zoltán és Faludi Ferenc budapesti építészeknek ítélte oda. Az építkezéssel Maetz Gusztáv nagyszebeni építész bízott meg. A muzeum dísztermében, a magyarországi «Román színház-alap szerzési társulat» egy állandó színpadot állított fel, amely a nevezett egyesületnek 6000 koronájába került.

A «Nemzeti ház» felépítése összesen 158.426 K 97 fillérbe került, amelyhez mint alapító tagok a következők járultak hozzá:

a) 1. Mocsonyi Sándor birkisi és Mocsonyi Jenő bulcsi nagybirtokosok 24.000 K; 2. Steriu Konstantin, Brassóban 2200 K; 3. Ungurian Manó, ügyvéd Temesváron 2200 K; 4. Badila Johanna, Nagyszebenben 2000 K; 5. Garoiu Miklós, ügyvéd Zernesteu 2000 K; 6. Lebu Sándor, birtokos Nagyszebenben 2000 K; 7. Barbu Patriczius, ügyvéd Szászrégenen 2000 K; 8. Beloescu Stroe, mérnök Szecselen 2000 K; 9. Dr. Vecerdea Miklós, a nagyszebeni «Albina» brassói fiókjának a vezérigazgatója Brassóban 2000 K; 10. Oncescu János, nyug. jegyző Szászsebenben 2000 K; 11. Szerb György, udvari tanácsos, Budapesten 2000 K; 12. Dr. Radu Demeter, nagyváradi görög katolikus püspök, Nagyváradon 2000 K; 13. Dr. Gáli József, főrendiházi tag, Lukareczen 2000 K; 14. Popovici Helén, Brassóban 2000 K; 15. Barbu Szever, Szászrégenen 2000 K; 16. Mircea Miklós, birtokos Kacán 2000 K; 17. Dr. Mihi János, birtokos Felkenyé-

ren 2000 K, 18. A magyarországi «Román színház-alap szerzési társulat» (a színpad felállítására) 6000 K; 19. «Albina» román pénzintézet Nagyszebenben 2000 K; 20. «Oraviciana» román pénzintézet Oravicabányán 2000 K; 21. «Crişana» román pénzintézet Brádon 2000 K; 22. «Aurora» román pénzintézet Abrudbányán 2050 K; 23. «Doina» román pénzintézet Topánfalván 2000 K; 24. «Cassa de pástrare» román pénzintézet Szelistyén 2000 K; 25. «Hajegana» román pénzintézet Hátszezen 2000 K; 26. «Furnica» román pénzintézet Fogarason 2000 K; 27. «Fagejana» román pénzintézet Facseten 2000 K; 28. «Sentinela» román pénzintézet Réva-Ujfalun 2000 K. Az alapító tagoktól befolyt összesen 82.450 K.

b) A sorsjátékból tisztán megmaradt 21.159 K 19 f.

c) Az egyesektől és a román pénzintézetektől adományképpen befolyt összesen 21.271 K 39 f.

d) Az újévi üdvözetek megváltásából 1899—1906-ig befolyt 6.636 K 44 f.

e) A múzeum megnyitásakor a belépti díjakból befolyt 3506 K. Összesen tehát befolyt 135.205 K.

Ezen adakozások lehetővé tették a «Nemzeti ház» felépítését, amely 1905-ben lett kész.

A «Nemzeti ház» felavatása és az abban elhelyezett «történelmi és etnográfiai múzeum» megnyitása, nagy ünnepek között történt meg, az egyesületnek Nagyszebenben, 1905. augusztus 19-én megtartott közgyűlése alkalmából, amidőn is az egyesület a «Nemzeti ház»-ban egy nagyobbszabású román etnográfiai, történelmi és kulturális kiállítást is rendezett, amelyet nagyszámban kerestek fel a romániaiak is.

IV. Az egyesület jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

1. Az egyesület tisztikara és központi választmánya.

Az egyesület élén az egyesület elnöke, tisztikara és a központi választmány áll.

A jelenlegi tisztikar a következőkből áll:

Az egyesület elnöke: Sulutiu Şterca József, nyugalmazott kir. törvényszéki bíró;

alelnöke: Bársan András, a brassói görög keleti román felső kereskedelmi iskola tanára;

irodalmi titkára: Goga Oktávián;

ügyvezető titkára: Tesláuan Oktávián, aki egyszersmind a gazdái teendőket is ellátja;

pénztárnoka: Vatásan János, a nagyszebeni «Albina» román pénzintézet tisztviselője;

ellenőre: Tógán Miklós, nagyszebeni görög katolikus esperes;

ideiglenes könyvtárnoka és levéltárnoka: Tógán Miklós, nagyszebeni görög katolikus esperes;

ideiglenes múzeumi őr: Pamfilie János, aki ezért 200 K tiszteletdíjat és a múzeum épületében lakásképpen egy szobát kap.

A központi választmány rendes tagjai a következők: 1. Cosma Pártén, a nagyszebeni «Albina» román pénzügyi vezérigazgatója; 2. dr. Chetian Ambrus, a balázsfalvi görög katolikus román főgimnázium tanára; 3. Goga Oktávián, az egyesület irodalmi titkára; 4. Iván Miklós, a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegyei szentszék előadó-ülnöke; 5. dr. Leményi Liviusz, ügyvéd Nagyszebenben; 6. Muntean Gyula, kir. törvényszéki bíró Nagyszebenben; 7. Negrufiu F. János, a balázsfalvi görög katolikus román tanítóképezde tanára; 8. Teslaun Oktávián, az egyesület ügyvezető titkára; 9. dr. Pu?cariu Ilarion, archimandrita, a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye vikáriusa; 10. dr. Roşca E. Őzséb, a nagyszebeni görög keleti román papnevelde és tanítóképezde igazgatója; 11. dr. Russu Oktávián, az «Albina» ügyésze; 12. Tógán Miklós, nagyszebeni görög katolikus esperes.

A központi választmány póttagjai a következők: 1. dr. Beú Illés orvos, Nagyszebenben; 2. dr. Bologna Vazul, a nagyszebeni polgári leányiskola igazgatója; 3. Bunea Arzén, a nagyszebeni vagyonközösség titkára; 4. dr. Cristea Miron, a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegye szentszék előadó-ülnöke; 5. Precup Gábor, a balázsfalvi görög katolikus főgimnázium tanára; 6. Simu Romulusz, nyugalmazott tanító Nagyszebenben.

2. Az egyesület fiókjai és azoknak működése.

Az egyesületnek jelenleg a következő 49 fiókja van, amelyekhez 122 ügynökség tartozik.

1. Az abrudbányai-topánfalvai fiók, 1 alapító, 23 élethossziglani és 33 rendes, összesen 57 taggal.

2. A balázsfalvi fiók, 5 alapító, 3 élethossziglani és 45 rendes, összesen 53 taggal.

3. A belényesi fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 45 rendes, összesen 47 taggal.

4. A besztercei fiók, 6 alapító, 8 élethossziglani és 22 rendes, összesen 36 taggal.

5. A brassói fiók, 4 alapító, 12 élethossziglani és 94 rendes, összesen 110 taggal.

6. A brádi fiók, 5 élethossziglani, 35 rendes, összesen 40 taggal.

7. A dési fiók, 3 alapító, 4 élethossziglani és 25 rendes, összesen 32 taggal.

8. A dévai fiók, 1 alapító, 5 élethossziglani és 35 rendes, összesen 41 Raggal.
9. A dicsőszentmártoni fiók, 3 élethossziglani, 13 rendes, összesen 16 taggal.
10. A dobrai fiók, 16 rendes taggal.
11. A fogarasi fiók, 2 alapító, 7 élethossziglani és 47 rendes, összesen 56 taggal.
12. A gyulafehérvári fiók, 1 alapító, 2 élethossziglani, 31 rendes, összesen 34 taggal.
13. A háromszék-csiki fiók, 12 rendes taggal.
14. A hátszegi fiók, 4 élethossziglani, 40 rendes, összesen 44 taggal.
15. A hidalmási-bánffyhunyadi fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 24 rendes^ összesen 26 taggal.
16. A karánsebesi fiók, 2 alapító, 2 élethossziglani és 35 rendes, összesen 39 taggal.
17. A kolozsvári fiók, 3 alapító, 3 élethossziglani és 26 rendes, összesen 32 taggal.
18. A kőhalmi fiók, 2 élethossziglani és 11 rendes, összesen 13 taggal.
19. A lippai fiók, 2 alapító, 2 élethossziglani és 15 rendes, összesen 19 taggal.
20. A lugosi fiók, 4 alapító, 5 élethossziglani és 25 rendes, összesen 34 taggal,
21. A marosludasi fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 20 rendes, összesen 22 taggal.
22. A marosvásárhelyi fiók, 1 alapító, 2 élethossziglani és 7 rendes, összesen 10 taggal.
23. A medgyesi fiók, 12 rendes taggal.
24. A mócsi fiók, 1 alapító, 3 élethossziglani és 17 rendes, összesen 21 taggal.
25. A nagyenyedi-tövisi fiók, 16 rendes taggal.
26. A nagyhalmgyi fiók, 17 rendes taggal,
27. A nagykomlói fiók, 2 alapító, 5 élethossziglani és 6 rendes, összesen 13 taggal.
28. A nagyszebeni fiók, 8 alapító, 25 élethossziglani és 95 rendes, összesen 128 taggal.
29. A nagytoráki fiók, 6 rendes taggal
30. A nagyváradi fiók, amely négy kerületre osztott fel, 2 alapító, 2 élethossziglani és 29 rendes, összesen 33 taggal.
31. A naszódi fiók, 11 alapító, 23 élethossziglani és 16 rendes, összesen 50 taggal.
32. Az oravicabányai fiók, 2 alapító, 15 élethossziglani és 19 rendes, összesen 36 taggal.
33. A pancsovai fiók, 1 alapító, 6 élethossziglani és 22 rendes, összesen 29 taggal.

34. A románbogsáni fiók, 1 élethossziglani, 23 rendes, összesen 24 taggal.

35. A segesvári fiók, 11 rendes taggal.

36. A szatmárnémeti fiók, 3 alapító, 12 élethossziglani és 47 rendes, összesen 62 taggal.

37. A szászrégeni fiók, 1 alapító, 4 élethossziglani és 15 rendes, összesen 20 taggal.

38. A szászsebesi fiók, 2 alapító, 5 élethossziglani és 34 rendes, összesen 41 taggal.

39. A szászvárosi fiók, 6 alapító, 9 élethossziglani és 28 rendes, összesen 43 taggal.

40. A szelistyei fiók, 1 alapító, 9 élethossziglani és 50 rendes, összesen 60 taggal.

41. A szentágotai fiók, 18 rendes taggal,

42. A szerdahelyi fiók, 1 alapító, 2 élethossziglani és 23 rendes, összesen 26 taggal.

43. A szilágysomlyói fiók, 4 alapító, 7 élethossziglani és 41 rendes, összesen 52 taggal.

44. A tasnádi fiók, 4 élethossziglani és 24 rendes, összesen 28 taggal.

45. A temesvári fiók, 6 alapító, 17 élethossziglani és 67 rendes, összesen tehát 90 taggal.

46. A tordai fiók, 1 élethossziglani és 30 rendes, összesen 31 taggal.

47. A törcsvári fiók, 1 alapító, 1 élethossziglani és 8 rendes, összesen 10 taggal.

48. A verseci fiók, 1 alapító, 5 élethossziglani és 19 rendes, összesen 25 taggal.

49. A zernesti fiók, 1 élethossziglani és 27 rendes, összesen 28 taggal.

Most van alakulóban a csákovai, a buziási és a szászabányai fiók.

Ezekon kívül van az egyesületnek 4 alapító, 4 élethossziglani, 19 rendes, összesen 27 tagja, akik egyik fiókhoz seim tartoznak.

Az egyesületnek az 1906. évben volt tehát 10 tiszteletbeli, 47 tudományos-irodalmi szakosztályi, 95 alapító, 256 élethossziglani, 1336 rendes, összesen tehát 1744 tagja, 6 taggal több, mint 1905-ben.

Az egyesület fiókjai az 1906. évben az ország különböző románlakta vidékein 165 népies előadást rendeztek, több helyen skioptikkonnal. Ezekon kívül a kolozsvári egyetem 16 román halgatója felolvasást tartott a kolozsvári fiók területén. A brádi fiók az odavaló román analfabéták számára esti tanfolyamot nyitott, amelyben az Írást és az olvasást tanítják. Eddig a brassói, a balázsfalvi, a brádi, a kőhalmi, a szászvárosi és a nagyszebeni fiókoknak van skioptikonja, amelylyel népies előadások kísé-
re-

tében, a román történelem nevezetesebb eseményeit és kiválóbb férfiai mutatja be a falusi román népnek.

Az egyesület, a románlakta vidékeken 119 népies könyvtárt tart fenn, amelyeknek egy része ambuláns.

3. Az egyesület alapjai és alapítványai, valamint az azokból nyújtott ösztöndíjak.

Az egyesület általános alapja, 1906. évi december hó 31-én 313.737 korona 11 fillért tett ki.

Az egyesületnek az általános alapján kívül 1906. évi december hó 31-én még a következő alapítványai és alapjai vannak:

1. Badilla János és Moldován Johanna-féle alapítvány. Létesült 1899-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása Kitesz: 26.913 koronát.

2. Baritiu Oyörgy-féle alap. Az egyesület 1893-ban létesítette. Rendeltetése: irodalmi munkák jutalmazása. Kitesz: 11.134 koronát.

3. A történelmi és etnográfiai muzeum alapja. Az egyesületnek 1897-ben, Medgyesen megtartott közgyűlésének a határozata folytán létesült. Rendeltetése: a «Nemzeti ház» és a «Történelmi és etnográfiai muzeum» létesítése és fejlesztése. Kitesz: 141.353 koronát.

4. Jancu Ábrahám-féle alap. Létesült 1897-ben, részben a Janeu-féle ingatlanok értékesítéséből, részben pedig a Şuluti Sterca József által megírt Jancu életrajzának az elárusításából. Ezen alapítványhoz tartozik az a ház is, amelyben Jancu született, Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 6103 koronát.

5. Mureşian András-féle alap. Létesült 1864-ben azon gyűjteményekből, amelyeket az egyesület központi választmánya Mureşian András, volt román költőnek az emlékére rendezett (aki a többek között a «DeŞteaptá-te Románé», «Ébredj román álmaidból», román himnusznak a szerzője). Rendeltetése román irodalmi és különösen román történelmi munkák jutalmazása. Kitesz: 9474 korona 50 fillért.

6. Boeriu György-féle alapítvány. Létesült 1884-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 15 100 koronát.

7. BaŞiota D. Emil-féle alapítvány. Létesült 1875-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz 1485 koronát.

8. Jancu János-féle alapítvány. Létesült 1901-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 5783 korona 76 fillért.

9. Gallianu János-féle alapítvány. Létesült 1872-ben. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz 3496 koronát.

10. Id. Marinovics Miklós-féle alapítvány. Létesült 1873-ban. Rendeltetése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 7176 koronát.

11. Dr. Moga János és neje, született Bologna Anna-féle

alapítvány. Létesült 1892-ben. Rendeltesése: ösztöndíjak adományozása leányok számára. Kitesz: 2815 koronát.

12. Olteanu János-féle alapítvány. Létesült 1890-ben. Rendeltesése: a román kulturális célok előmozdítása. Az alapítvány évi jövedelmének 50%-a tőkésítettik, 50%-a kiosztatik, amelyből azonban 10% a kolozsvári román iskolák segélyezésére fordítandó. Kitesz: 95750 koronát.

13. Maior J. Popp-féle alapítvány. Létesült 1873-ban. Rendeltesése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 5560 koronát.

14. Riurean M. Rezső-féle alapítvány. Rendeltesése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 3265 koronát.

15. A dévai fiók alapja. Létesült 1874-ben. Rendeltesése: kereskedő és iparostanoncok segélyezése. Kitesz: 598 koronát.

16. A szolnok-dobokavármegyei anonim alapítvány. Létesült 1872-ben. Rendeltesése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 2763 koronát.

17. A temesvári fiók alapja Rendeltesését illetőleg a fiók a saját hatáskörében intézkedik. Kitesz: 5000 koronát.

18. Filepp Qyörgy-féle alapítvány. Létesült 1880-ban. Rendeltesése: román kulturális célok előmozdítása. Kitesz: 48.262 K 25 fillért.

19. Dr. Nichita János-féle alapítvány. Rendeltesése: a szilágyvármegyei görög katolikus román templomok és iskolák segélyezése. Kitesz: 30.835 K 68 fillért.

20. Román János és Zinka-féle alapítvány.. Rendeltesése: ösztöndíjak adományozása. Kitesz: 10.214 koronát.

21. Simu János-féle alap. Rendeltesése: román kulturális célok előmozdítása. Kitesz 961 korona 50 fillért.

22. A hazai román bankok által létesített kulturális alap. Rendeltesése: román kulturális célok előmozdítása. Kitesz: 424 koronát.

23. A nagyszebeni «Albina» román pénzüintézet alapítványa. Létesült 1898-ban. Rendeltesése: egy román fiuinternátus felállítása Nagyszebenben. Kitesz: 60.000 koronát.

24. Petrán János-féle alapítvány. Ezt az alapítványt Petrán János, volt kolozsvármegyei főügyész tette, aki 1900 január hó 4-én kelt végrendeletében vagyonát, felesége halála után, az egyesületnek hagyományozta. A végrendelet szerint az alapítvány felének az évi jövedelmét tőkésíteni fogják, amíg az alapítvány eléri a 200.000 koronát, az évi jövedelem másik felét pedig román tanuló ifjak között ösztöndíjképpen osztják ki; ugyancsak ebből tartozik az egyesület minden évben 60 koronát kiadni a zilahi görög katolikus iskolának, hogy abból az összegből a szegény tanulók könyvvel és ruhával láttassanak el. Amidőn az alapítvány eléri a 200.000 koronát az ezen összeg után járó évi jövedelem fele ösztöndíjképpen fog kiosztatni; a harmadik negyede pedig a román iparostanoncok segélyezésére, a negye-

dik negyede pedig a kolozsvármegyei románok gazdasági érdekeinek az előmozdítására fog fordíttatni. Ha az egyesület megszűnik, úgy az egész alapítvány a balázsfalvi görög katolikus szentszék tulajdonába megy át, amely azt a fennebbi telételek mellett lesz köteles kezelni és felhasználni. Ez az alapítvány az 1906. év végén került az egyesület tulajdonába. Az alapítvány jelenleg 67.350 korona 30 fillért tesz ki.. Az egyesület 1907. évi január hó 1-től kezdve hat 300—300 koronás ösztöndíjat oszt ki, illetőleg fizet a kolozsvári román diák-asztalnak, hogy hat román egyetemi hallgatónak adjon kosztot. Ezen alapítványból az 1908. év elején Kolozsváron egy internátus állíttatott fel, amelyben 16 egyetemi román tanuló ingyen lakást kap.

25. Russu János alapítványa^ Létesült 1905-ben. Rendeltetése: a nagyszebeni polgári leányiskola segítése. Kitesz: 1500 koronát.

26. Suciú Demeter alapja. Létesült 1905-ben. Rendeltetése: román kulturális célok előmozdítása. Kitesz: 7757 K 80 fillért.

Az egyesület alapítványai és alapjai e szerint összesen 884.811 korona 90 fillért tesznek ki.

Az egyesületnek ebben az évben Belloescu Stroe, bukaresti szenátor 1000 koronát adományozott, olyan kikötéssel, hogy ennek a kamatai a kolozsvári diák-asztal javára fordíttassanak.

Az egyesületnek 1908. évi január havában Oros-Russu János, vidrátszegi nyugalmazott törvényszéki bíró, halála esetére végrendeletileg 80.000 koronát hagyományozott.

Ezen alapítványok közül a következők nyújtottak évi ösztöndíjakat és pedig:

1. a Marinovics-alapítvány évi 120 koronát; 2. a Basiota-alapítvány 40 koronát; 3. a Galianu-alapítvány 120 koronát; 4. a Jancu Ábrahám-alapítvány 100 koronát; 5. a Riurean-alapítvány 80 koronát; 6. a szolnok-dobokavármegyei anonim alapítvány 100 koronát; 7. a Dr. Moga és neje alapítványa 80 koronát; 8. a Román János és Zinka-alapítvány 300 koronát; 9. a Boeriu-alapítvány 200 koronát; 10. a Petrán János-alapítvány hat 300—300 koronás ösztöndíjat, összesen tehát 1800 koronát. Ezekből az alapítványokból tehát 15 tanulónak 2940 korona összegben nyújtott évi ösztöndíj.

4. Az egyesület vagyona és számadásai.

Az egyesületnek összes vagyona, beleszámítva a bútorokat és követeléseket is, jelenleg tehát 887.442 korona 05 fillér, amelyet 62.630 korona 05 fillér adósság terhel, úgy hogy az egyesület tiszta vagyona az 1906. év végén 824.812 koronát tett ki, amelyből 559.800 korona ingatlanokban, 196.306 korona a román bankok részvényeiben és egyéb értékpapírokban, 116.651 korona 74 fillér a román bankokban elhelyezett készpénzben, 1284

korona 31 fillér követelésekben és 13.400 korona bútorokban fekszik.

Az egyesület kiadásai az 1906. évben 32.647 korona 62 fillért tettek ki. A kiadások rovatából kitűnik, hogy az egyesület, tisztségviselőinek 7720 korona évi fizetést adott, az irodai költségek 4541 korona 91 fillért tettek ki, az egyesület könyvtára 512 korona 12 fillért, az egyesület közlönyének a Transilvania-nak a szubvencionálására 3955 korona 60 fillért, az irodalmi és tudományos szakosztályok szükségleteire 1000 koronát, népies felolvasásokra 1100 koronát fordított

Az egyesületnek 32.647 korona 62 fillér kiadásával szemben, az 1906. évben 32.601 korona 64 fillér bevétele volt. A bevételek között szerepelnek: a tagsági díjak, amelyek fejében az 1906. évben 15.896 korona 65 fillér folyt be, továbbá az ingatlanok bérjövödelme, ami 9667 korona 44 fillért tett ki stb.

Az egyesület könyvtára az 1906. év végén 24 térképből, 4949 műből állott, amely 6411 kötetet és 5678 füzetet foglalt magában.

Az egyesületnek van még ezenkívül 3465 kötete és 35.264 füzete, amelyek részben elárúsíthatnak, részben pedig ingyen oszthatnak ki a falusi román nép között.

Az egyesület 1908. évi költségvetésének kiadási rovataiban a többek között a következők foglaltatnak: Az irodalmi titkár évi fizetése 3000 korona; az ügyvivő titkár évi fizetése 3000 korona; a pénztárnok évi fizetése 600 korona; a könyvtárnok évi fizetése 400 korona; a muzeum-őr fizetése 200 korona; az irodai személyzet fizetése 1200 korona; irodai szükségletekre, világításra, fűtésre, stb 4200 korona; a könyvtár felszerelésére 1000 korona; a «Transilvania» szubvenciójára 2200 korona; a «fara Noastră» szubvenciójára 1600 korona; az irodalmi és a tudományos szakosztályok szükségleteire 650 korona; a népies előadások tartására 2000 korona. A kiadási rovatok összesen 61.037 koronát tesznek ki, amelyekkel szemben fedezetképpen a bevételek rovatában ugyanilyen összeg van kitüntetve.

5. Az egyesületnek a legutóbbi években hozott fontosabb határozatai és tett intézkedései,

1. Miután az egyesület által fentartott polgári leányiskolában és internátusban, több romániai növendék is volt, az egyesület központi választmánya azzal a kéréssel fordult a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, hogy mentse fel a romániai növendékeket a magyar nyelv tanulása alól. A vallás- és közoktatásügyi miniszter azonban a 136/1906. szánni leiratában megtagadta a központi választmánynak ebbeli kérelmét.

2. Az egyesület 1907 január 1 -étől kezdve Tara Noastră

címmel a falusi román nép számára hetenként egyszer megjelenő népies irányú kulturális román lapot adott ki, hogy általa a román nép körében népszerűvé tegye az egyesületet. Ezen kulturális lap létesítése következtében, az egyesület addigi orgánuma, a «Transilvania» csak minden három hónapban egyszer jelent meg és csakis az egyesület belügyeit közölte. A «fara Noastră»-nak az egyesület 1600 K évi szubvenciót adott. Miután azonban a «Tara Noastră» 1908. január 1 -étől kezdve politikai lap lett és mint ilyen, megszűnt az egyesület orgánuma lenni, az egyesület orgánuma megint a «Transilvania» lett, amely régebbi irányában és terjedelmében, évenként négyszer jelenik meg.

3. Az egyesület, a bukaresti román földrajzi társulattal egyetemben, ki fogja adni a magyarországi románlakta vidékek teljes földrajzi szótárát, amely hivatva lesz megörökíteni a román elnevezéseket.

4. Az egyesület a románlakta községekben román gazdasági egyesületeket és szövetkezeteket fog szervezni és ebből a célból felkérte az összes román szentszékeket, hogy a felügyeletük és vezetésük alatt álló papnöveldékkel és tanítóképezdéssel kapcsolatban, külön gazdasági tanfolyamot állítsanak fel, hogy ezáltal lehetővé tétessék, hogy a román lelkészek és tanítók a közgazdasági téren mintaképpül szolgáljanak a román népnek. Az egyesület arról is gondoskodott, hogy a románlakta községekben gyakori közgazdasági felolvasások tartassanak, amely célból az 19(18 évre 2000 K-t irányozott elő.

5. Az egyesület rövid időn belül Nagyszebenben 50 középiskolai román tanuló számára internátust fog felállítani, abból a 40.000 K-ból, amelyet a nagyszebeni «Albina» román pénzintézet, fennállásának 25 éves jubileuma alkalmából, 1898-ban erre a célra deponált. Az «Albina» által 1898-ban deponált és az általa kezelt összeg 1906. december 31-én körülbelül 60.000 koronát tett ki. A létesítendő internátus fentartásához a nagyszebeni «Albina» román pénzintézet évenként 6000 K-val fog hozzájárulni, amely összeget jelenleg a nagyszebeni román tanulók számára létesített «Mensa academica» fentartására fordítja.

6. Dr. Diaconovics Kornélnak, az egyesület tiz éven át volt főtitkárának, a romániai zálogházak vezérigazgatójává történt megválasztása után, az egyesület megszüntette a fő- és a másodtitkári állásokat és azok helyett 3000—3000 K évi fizetéssel, az egymás mellé rendelt irodalmi és ügyvivő titkári állásokat szervezte. Az irodalmi titkárt a közgyűlés, az ügyvivő titkárt pedig a központi választmány választja meg. Mind a két titkártól akadémiai készütség kívántatik meg és az egyesületnél elfoglalt hivatalukon kívül más hivatalt nem tölthetnek be. Ezeknek a hatáskörei a következők:

Az irodalmi titkár: a) kezdeményezi és vezeti az egyesületnek irodalmi munkálatait, szerkeszti az egyesület orgánumát

és összes irodalmi közleményeit; *b)* előadója a tudományos-irodalmi szakosztályoknak; *c)* levelez a tudományos és irodalmi testületekkel; *d)* gondoskodik az irodalmi pályázatokról, a népkönyvtárakról, a nyilvános előadásokról és a népies színelőadásokról.

Az ügyvivő titkár: *a)* előadója a központi választmánynak, levelez a hatóságokkal, az egyesület közegeivel és a közönséggel; *b)* jegyzője a központi választmánynak és a közgyűléseknek; *c)* szervezi a fiókokat és ellenőrzi azoknak a működését; *d)* előadója a központi választmány ülésein, az egyesület által fentartott polgári leányiskola és az egyesület által a jövőben létesítendő intézmények ügyeinek; *e)* előadója az alapítványok és alapok ügyeinek; *f)* ellátja a gazda teendőit.

Az egyesület központi választmánya, ügyvivő titkárul Tesláuan Oktáviánt; az egyesületnek 1906. szeptember 21- és 22-én Brassóban megtarttt közgyűlése pedig irodalmi titkárul: Goga Oktáviánt, az ismert román költőt választotta meg.

II.

A „Román színház-alap szerzési társulat“.

1. Az egyesület létesítése és alapszabályai

Miután a múlt század hatvanas éveinek a végéfelé Milió, Pascaly és Tardini Fáni bukaresti színészek román színtársulataikkal (Bukarestben a múlt század harmincas éveiben kezdtek román színelőadásokat rendezni) többször rendeztek színelőadásokat Magyarország románlakta városaiban: a magyarországi románok között mind nagyobb tért hódított az az eszme, hogy Magyarországon egy állandó román színház létesíttessék.

Ezt az eszmét különösen, akkor még a Budapesten, később pedig a Nagyváradon megjelenő «Família» szépirodalmi román lap szerkesztője, Vulcan József karolta fel, aki a létesítendő magyarországi állandó román színház érdekében, lapjában több cikket és felhívást intézett a hazai románsághoz.

Vulcannak sikerült ezen eszmének megnyerni a magyarországi román közművelődési ügyek legkiválóbb mecénását, Mocioni György, országgyűlési képviselőt, aki ebben az ügyben, a Budapesten lakó összes román nemzetiségű képviselőket egy konferenciára hívta össze 1870. febr. havában. Ez a konferencia hívta össze az 1870. febr. 28-án megtartott konferenciát, amelynek elnökéül Mihályi Gábor kir. kúriai bíró, jegyzőjéül Vulcan József szerkesztő választatott meg. A konferencia egyhangúlag kimondotta: a Magyarországon létesítendő állandó román színház szükségességét és az ezen színház létesítésére szükséges módokat

megállapítása és kidolgozása céljából, egy öt tagból álló bizottságot küldött ki.

A bizottság a befejezett munkálatait, a budapesti román intelligenciának, Mihályi Gábor elnöklete alatt 1870. március 28-án megtartott konferenciája elé terjesztette, amely, azoknak az alajpján elhatározta, hogy:

1. az állandó román színház létesítésére szükséges alap megszerzése céljából, egy egyesület fog szerveztetni;

2. hogy ezen szervezés előmunkálatainak a vezetésére, egy öt tagból álló bizottság küldetik ki.

A kiküldött ötösbizottság 1870. április 5-én kezdte meg működését és a .létesítendő állandó román színház ügyében, a román hírlapok útján felhívást intézett a román közönséghez. A létesítendő egyesület alapszabályai tervezetének a kidolgozásával pedig Babes Vince, akkori országgyűlési képviselőt bízta meg. Az alapszabály tervezetét mindazonáltal nem Babes, hanem Hodos József, országgyűlési képviselő (aki a parlamentben az 1870-iki költségvetés tárgyalása alkalmából, 200.000 frt állami segínyt kért egy létesítendő állandó román színház javára) dolgozta ki, amelyet az ötös bizottság kevés módosítással el is fogadott.

Az ötös bizottság azután az egyesület megalakulása céljából 1870. október 4-ére és 5-ére közgyűlést hívott össze Dévára. Miután a közgyűlés, — amelyen nagy számban vett részt a román intelligencia, — tudomásul vette az ötös bizottság ama jelentését, hogy a létesítendő színház alapjára addig 3070 forintot írtak alá, amelyből 597 forint 04 krajcár már be is folyt, elfogadta az ötös bizottság által előterjesztett alapszabály tervezetét és a legközelebbi közgyűlés helyéül Szatmári tűzte ki.

A legközelebbi közgyűlést azonban a következő, 1871 -ik évben még nem lehetett megtartani, mert az egyesület alapszabályai még nem voltak megerősítve. Miután azonban a belügyminiszter 1871. május 10-én 8491. szám alatt az alapszabályokat, lényegtelen módosításokkal jóváhagyta, a közgyűlés 1872. május 1-én és 2-án tartatott meg Szatmáron. A közgyűlés tudomásul vette az alapszabályok megerősítését és a pénztárnok jelentését, amelyből kitént, hogy az egyesületnek 3284 frt 44 kr. készpénze van. A legközelebbi közgyűlés 1873. április 27-én és 28-án Karánsebesen tartatott meg, amikor is elnökül Mocioni Sándor választatott meg.

Az 1875. október 4-ikén és 5-én Resicabányán megtartott közgyűlésen módosították az alapszabályok egyes szakaszai, amely módosításokat a belügyminiszter 1876. július 3-án 29.243 szám alatt hagyta jóvá.

1876. október 15. és 16-ikán Lúgoson megtartott közgyűlésen újból módosították az alapszabályok egyes szakaszai, amely

módosításokat a belügyminiszter 1877. február hó 13-án 6787. szám alatt hagyta jóvá.

Az ekként módosított alapszabályok, amelyek még jelenleg is érvényben vannak, a következők:

I. FEJEZET.

Cím, cél és eszközök.

1. c. Azon célból, hogy idővel lehetségessé tétessék a román nemzeti színház alapítása, az alap megszerzésére társulat alakul.
2. c. A társulat címe: «Román színház-alap szerzési társulat».

Eszközök.

3. c. *a)* A tagok befizetései és ajánlatai; *;)* más ajánlatok, hagyományok és *r)* bármiféle jövedelmek, melyek a társulat céljaira szánvák.

II. FEJEZET.

A társulat tagjai.

4. c. A társulat tagjai: *a)* alapító tagok, kik. az alap javára egyszersmindenkorra legalább 100 o. é. forintot fizetnek le készpénzben vagy ugyanily értékű államkötelezvényt vagy évi 5%-ot jövedelmező értékpapírokat adnak, avagy szintén ily összegekről szóló s jelzálogilag 5% évi kamattal biztosított magánkötvényt állítanak ki, kötelezvényt magukat és utódaikat a tőkének kamataival együtt legfeljebb 10 évre terjedhető évi részletekheni törlesztésére;

b) rendes tagok, 1. kik az alap javára vagy azonnal lefizetnek 50 irtot, vagy ily összeget 5% évi kamattal biztosítanak, ezek élethossziglani rendes tagokul tekintetnek, vagy 2. kik az alapnak legalább 5 frnyi évi díjat fizetnek, ezek csak azon évekre tekintendők tényleg rendes tagokul, amelyekre a díjat lefizették;

c) segélyező tagok, kik kevesebb összeggel járulnak, mintsem hogy az alapító vagy rendes tagok közé sorolhatók lennének.

III. FEJEZET.

A társulat közgyűlése.

5. c. A társulat működése a közgyűlés, a központi bizottmány és hivatalnokai tetteiben nyilvánul.

6. c. A közgyűlést képezik az alapító és rendes tagok, kik döntő és a segélyező tagok, kik tanácsadói szavazattal bírnak.

7. c. Közgyűlés minden évben legalább egyszer tartatik.

8. c. Mindennemű határozatok a jelenlevő tagok többsége szavazatával hozatnak.

A közgyűlés teendői.

9. c. *a)* Három évi időszakra elnököt és alelnököt választani, kik egyszersmind a bizottmány elnöke és alelnöke (11. c.); *b)* a társulat ügyeinek vitelére egy bizottmány választása; *c)* a bizottmány előterjesz-

tésének megvizsgálása s a fölötti határozathozatal; d) a szükséges bizottságok megválasztása; e) az évi költségvetés megszavazása; f) a társulat javára szükséges eszközök megvitatása; g) a jövő közgyűlés idejének és helyének meghatározása.

IV. FEJEZET.

A társulat bizottmánya.

10. c. A bizottmány székhelye egyelőre Budapest; a székhely megváltoztatása a kormánynak bejelentetik.

11. c. A bizottmány 7 tagból alakittatik és pedig a társulat elnöke és alelnöke, két titkár, egy pénztárnok és két más tagból.

12. c. A bizottmány a szükséghez képest a társulat alapító vagy rendes tagjaiból, a társulat céljainak előmozdítására fiók-bizottmányokat alakiihat.

13. c. A bizottmány 3 évre választatik. Tagjai újra választhatók.

14. c. A bizottmány minden hóban ülést tart; szükség esetében többször is tarthat.

Érvényes határozatok hozatalára az elnökkel együtt legalább három tagnak jelenléte szükségesletik.

15. c. Á bizottmány elnöke vagy alelnöke a társulatot kifelé képviseli, a bizottmány felügyel a társulat vagyona és az alapszabályok megtartása fölött és a közgyűlés határozatait végrehajtja.

16. c. A bizottmány nevében kiadott, valamint a társulat minden ügyiratainak az illető elnök és egy titkár aláírásával kell ellátva lenniök.

17. c. A bizottmány a begyűlt pénzt biztos helyre gyümölcsözés végett elhelyezi, a bizottmány kimutatásokat fog vinni a tagok és más adakozókról, az időről, mikor és a gyümölcsözés végett tőkésített összegekről. Évi működéséről a közgyűlésnek előterjesztést tesz.

18. c. A bizottmány minden tetteiről a közgyűlésnek felelős.

10. c. A bizottmány működése ingyenes.

V. FEJEZET.

Általános intézkedések.

20. c. A társulat éve jelen alapszabályoknak megszavazásával kezdődik.

21. c. Ha a társulat alapja oly összegre emelkedvén, melyből a román nemzeti színház alapítása lehetséges Ic-ende, a különösen e célra egybehívott közgyűlés fog ezen kérdés felett határozni.

Ugyanakkor az fog határozni a felett is, hogy a társulat, mint ilyen, továbbra is fentartassék-e vagy egy valódi színháztársulat alakittassék-e?

22. c. A közgyűlés megváltoztathatja ezen alapszabályokat, anélkül azonban, hogy a társulat célját megváltoztathatná.

A megváltoztatott alapszabályok a kormánynak szintén bemutattnak.

23. c. A társulat feloszlottnak fog tekintetni azon esetben, midőn hét rendes tagja sem lesz, kik a bizottmányt alakithassák; ez esetben minden vagyona az «Asociajiunea transilvana pentru literatura romana Si cultura poporului roman» (A román literatura és román nép művelődésre alakult erdélyi társulat) nevet viselő társulatra fog átmenni, de akkor is egyúttal azon célból, hogy egy román nemzeti színház alapítására fordittassék.

24. c. A egylet közgyűlésének helye, az elnök által mindenkor

az illető főpolgármester, főbíró, szolgabíró, kapitány, vagy inspektornál eleve bejelentendő.

25. c. Az egyesület feloszlására és ennek vagyonának hovafordítására vonatkozó közgyűlési határozatok foganatosítás előtt a kir. belügyminisztérium elé terjesztendők.

26. c. Azon esetben, ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztetik, s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik.

27. c. Jelen alapszabályok megszavaztatásuk után az ország kormányához tudomás végett felterjesztetnek.

6.787/1877.

Látta a m. kir. belügyminiszter.

Budapest, 1877. február hó 13-án.

A miniszter helyett:

Dr. Kemény, s. k.

államtitkár.

Ezen módosított alapszabályok életbeléptetése után az egyesület csak 1882-től kezd nagyobb lendületet venni és intenzívebb működést kifejteni.

Az 1882. augusztus 7. és 8-án Máramarosszigeten megtartott közgyűlés, Mocioni Sándort, az egyesület élethossziglani tiszteletbeli elnökévé; Hosszú Józsefet, az állami számvevőszék elnökét, az egyesület elnökévé; Vulcan József szerkesztőt pedig az egyesület alelnökévé választotta meg, akit egyúttal azzal is megbízott, hogy vezesse az évenként megtartandó közgyűléseket.

Az 1888. szeptember 29. és 30-án Lúgoson megtartott közgyűlés alkalmából, a bánáti részekben fennálló román parasztdalárdák nagy versenyelőadást rendeztek, amelyen az első díjat a kisetői dalárda nyerte el.

Az 1890. augusztus 27. és 28-án Orsován megtartott közgyűlés után, az egyesület öt éven át nem tartott közgyűlést.

Így azután a legközelebbi közgyűlés 1895. szeptember 26. és 27-én Brassóban tartatott meg. A közgyűlés, az egyesületnek 71.113 forint 87 krra felszaporodott vagyonának a kezelését a nagy-szebeni «Albina» román pénzügyintézetnek brassói fiókjára bízta. A közgyűlés egyúttal elhatározta, hogy az egyesület székhelye ezen túl nem Budapest, hanem Brassó lesz és ilyen értelemben tesz felterjesztést a m. kir. belügyminiszternek. A közgyűlés az egyesület elnökévé: Vulcan József szerkesztőt választotta meg.

Az 1896. szeptember 27. és 28-án Bogarason megtartott közgyűlés tudomásul vette, hogy a bizottság az egyesület va-

gyonát képező készpénzt, amely eddig az «Albina» és «Az első hazai takarékpénztárban volt elhelyezve, a bankkamatoknál többet jövedelmező értékpapírokba fektette. A közgyűlés tudomásul vette a bizottmány ama jelentését, hogy mivel az egyesületnek az alapszabályok értelmében az összes ténykedése csakis a létesítendő színház-alap megszerzésére irányulhat, nem tehet eleget ama megbízatásnak, hogy előterjesztést tegyen aziránt, hogy az egyesület miként valósíthatná meg célját a színház és kulturális téren. i

Az 1897. június 13. és 14-én Szászvároson megtartott közgyűlés tudomásul vette a bizottmány ama jelentését, hogy a román színműirodalomnak és szülészetnek népszerűvé tétele céljából, népies formában ki fogja adni azokat a román színdarabokat, amelyeket erre a célra alkalmasaknak talál és hogy ezeknek a kiadásával, Ciurcu Miklós brassói könyvkereskedőt bízta meg. A közgyűlés tekintettel arra, hogy az egyesület érdeke azt követeli meg, hogy a bizottmány összes tagjai megjelenjenek az évi közgyűléseken, elhatározta hogy ezentúl a bizottmány tagjainak a közgyűlésen való megjelenésükkel felmerült összes költségei meg fognak téríttetni az egyesület alapjából. A közgyűlés továbbá azt is elhatározta, hogy ezentúl az egyesület minden évben egy évkönyvet fog kiadni, amely az egyesületre és annak működésére vonatkozó adatokat fogja magában foglalni.

1898. június 5-én és 6-án Hátszegen megtartott közgyűlés elhatározta, hogy évkönyveiben buzdításképpen kiadja az egyesület alapító tagjainak az életrajzát és arcképeit, továbbá hogy az alapszabályok 12. §-ában az egyesület által tervbe vett fiókokat nem állítja fel, végre hogy felkéri a románlakta vidékek román intelligenciáját, hogy az egyesület javára rendezzen román színelőadásokat.

Az 1899. július 30-án és 31-én Szelistyén megtartott közgyűlés elhatározta, hogy az egyesület, tekintettel az alapszabályok 12. §-ának a kivihetlenségére, — amely szakasz szerint «a bizottmány a szükséghez képest, a társulat alapító vagy rendes tagjaiból, a társulat céljainak előmozdítására fiókbizottmányokat alakíthat,» — a románlakta vidékek központjaiban fiókok helyett bizalmi férfiakat nevez ki, a kiknek kötelességük lesz: a román intelligenciát az egyesület alapjainak a javára rendezendő diletáns előadások szervezésére buzdítani; az egyesület által kiadott román színdaraboknak mennél nagyobb számban való terjesztését, illetve elárúsítását közvetíteni; az egyesület számára tagokat gyűjteni; szóval az általuk képviselt vidéken minden lehető megtenni az egyesület érdekeinek az előmozdítására, akik különben működésük eredményéről minden évben a közgyűlés előtt jelentést tartoznak tenni a bizottmánynak.

Az 1900. július 9-én és 10-én Abrudbányán megtartott közgyűlés tudomásul vette, hogy a bizottmány finaciális szempont-

tokból el fogja adni romániai értékpapírjait és a befolyt pénzt a hazai román bankoknál fogja gyümölcsözőleg elhelyezni, a melyek már eddig is ígéretet tettek aziránt, hogy az egyesület betétjei után 6%-ot fognak fizetni. A közgyűlés továbbá tudomásul vette a bizottmány ama intézkedését is, hogy az alapszabályok 12. §-ától eltérőleg, amely szerint «a bizottmány a szükséghez képest a társulat alapító vagy rendes tagjaiból, a társulat céljainak előmozdítására fiók-bizottmányokat alakíthat», a románlakta vidékek központjaiban, taggyűtések és dilletáns színelőadások rendezése és egyáltalán az egyesület céljainak előmozdítása céljából, bizalmi férfiakat nevezett ki, akiknek eddigi működésük, — különösen a taggyűjtést illetőleg, — az egyesületnek máris határozott javára szolgál. A közgyűlés különben azzal bízta meg a bizottmányt, hogy kövessen el minden lehető aziránt, hogy a színház-alapból mielőbb létesíttessék az állandó román színház.

Az 1901. augusztus hó 1-én és 2-án Szilágysomlyón megtartott közgyűlés, tekintettel a bizottmány azon javaslatára, hogy tekintettel arra, hogy az egyesület vagyonának évi jövedelme már körülbelül 20.000 K, amely már elegendő összeg arra nézve, hogy megtétessenek a kezdeményező lépések az állandó román színház létesítésére, tekintettel azonban arra a körülményre, hogy az egyesület semmit sem tehet az állandó román színház létesítésének az érdekében, először mert az alapszabályok 1. §-a értelmében: «Azon célból, hogy idővel lehetségese tétessék a román nemzeti színház alapítása, az alap megszerzésére társulat alakul»; másodsor pedig mert az alapszabályok 22. §-a értelmében «a közgyűlés megváltoztathatja ezen alapszabályokat, anélkül azonban, hogy a társulat célját megváltoztatná stb.»: az egyesületnek igénybe kell vennie az alapszabályok 21. §-át, amely szerint: «Ha a társulat alapja oly összegre emelkednék, amelyből a román nemzeti színház alapítása lehetséges leendene, a különösen e célra egybehívott közgyűlés fog ezen kérdés felett határozni. Ugyanakkor az fog határozni a felett is, hogy a társulat, mint ilyen, továbbra is fentartassék-e, vagy egy valódi színháztársulat alakíttassék-e?», elhatározta:

hogy a bizottmány 1902. évben közgyűlést hívjon össze, amely az alapszabályok 21. §-ának az értelmében, ezen alapszabályoknak olyaténképpen megváltoztatására találjon módot, amely szerint megtehető legyenek a kezdeményező lépések, az alapszabályok

1. §-ában tervbe vett állandó román színház létesítésére nézve.

Az 1902. szeptember 7-én és 8-án Besztercén megtartott közgyűlés, az állandó román színház létesítésének az ügyében, a bizottmány javaslatára a következő határozatot hozta:

1. Tekintettel arra, hogy az alapszabályok módosítása felesleges, mert az érvényben levő alapszabályok keretén belül, az állandó román színház létesítésének az érdekében az összes lépé-

suk megtehetők: a közgyűlés az alapszabályok módosítása felett napirendre tér.

2. A közgyűlés az alapszabályok 21. §-ának az értelmében elvben dekretálja az állandó román színház létesítését.

3. A közgyűlés határozatilag kimondja, hogy «A román színházalap-szerzési társulat», az alapszabályok 21. §-a második kikezdésének megfelelőleg, továbbra is fenn fog állani.

4. A közgyűlés megbízza a bizottmányt, hogy az. állandó román színház létesítésére vonatkozólag, terjesszen a legközelebbi közgyűlés elé egy tervezetet.

Az 1903. augusztus 28-án és 29-én Szászsebesen megtartott közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon jelentését, hogy az egyesületnek romániai értékpapírjait eladta és az azokért befolyt 156.635 K-t a hazai román bankokba helyezte el.

A közgyűlés, a bizottmány javaslatára, az állandó román színház létesítésére vonatkozólag a következő tervezetet fogadta el:

A) Általános elvek.

Egyelőre az egyesület nem gondol arra, hogy állandó színházat építsen, hanem meg fog elégedni azzal, hogy a központi bizottmány egy vándor román szülészekből álló színtársulatot szervezzen, amely a románlakta vidékek központjaiban adjon elő színdarabokat. Az egyesület előtt nem az a kérdés lebeg, hogy nép- vagy pedig nemzeti színházat létesítsen, hanem az, hogy egy olyan román színháznak adjon létet, amely kielégítse a román színművészet általános szükségzeit. Azonban a vándor színtársulatot sem lehet egyszerre szervezni, mert ennek a szervezése is több olyan előkészületeket tételez fel, amelyeknek megvalósításától függ az ügy sikere.

Eppen azért az egyesületnek, mielőtt a vándor román színtársulatot szerveznék, a következő kötelességei lesznek:

- a) képezzen ki megfelelő számú román színművészeket;
- b) időközönként küldjön a románlakta vidékek központjaiba már teljesen kiképzett román színészeket, akik lelkesítsék és tegyék fogékony nyá a román közönséget a román színművészet iránt;
- c) gondoskodjék megfelelő román színdarabokról;
- d) gondoskodjék olyan eszközökről, amelyek segítségével a román színház iránt fel fogja ébreszteni a román közönség érdeklődését és vonalmát.

Egyelőre tehát az egyesület megelégszik azzal, hogy a legközelebbi 10 éven át elő fogja készíteni azt a tervet, amelyen idővel létesülni fog - a z állandó román színház.

B) Különös intézkedések.

I. FEJEZET.

1. «A román színházalap-szerzési társulat» színi és zenei kiképzetés céljából ösztöndíjakat fog adni olyan román férfiaknak és nőknek, akiknek különös tehetségük és hajlamuk van a színi és a zenei pályára.

2. Az ösztöndíjakra pályázat fog hirdettetni a hazai román hírlapokban, a bizottmány azonban elismert tehetségeknek pályázat mellőzésével is adhat ösztöndíjat.

3. ösztöndíjak csakis olyan egyéneknek adhatók, akiknek a színi pályára való tehetségükről a bizottmány meggyőződést szerzett.

4. A kiosztandó ösztöndíjak számát, a közgyűlés által megszavazott költségvetés keretén belül, esetről-esetre a bizottmány állapítja meg.

5. Az egyesület, az időről-időre konstatált szükséghez képest fog színészeket és színésznőket kiképeztetni.

6. A bizottmány arról is gondoskodni tartozik, hogy a kiképezendő színészek és színésznők mindenekelőtt teljesen bírák, illetve el-sajátítsák a román irodalmi nyelvet és a román nyelv szellemének megfelelő hangsúlyozást.

7. Az ezen ösztöndíjakra pályázók kérvényükhöz egy kötelező nyilatkozatot tartoznak csatolni, amelyben arra kötelezik magukat, hogy színi vagy zenei tanulmányaik befejezése után, legalább is 10 évig az országban maradnak és hogy minden erejükből elő fogják segíteni a magyarországi románok szín- és zeneművészetének a fejlesztését és végül, hogy alávetik magukat a bizottmány összes feltételeinek; ellenkező esetben pedig, hogy visszatérítik az egyesülettől élvezett ösztöndíjat, valamint annak 6%-át is.

8. A bizottmány azonban rendkívüli és teljesen megindokolt esetekben, volt ösztöndíjasait felmentheti ezen kötelezettségek alól.

II. FEJEZET.

1. A tanulmányaikat végzett ösztöndíjasok, a bizottmány rendelkezésnek vannak alávetve, akiket a szerződés alapján 10 évig az egyesület szolgálatába hívhat.

Ezeknek a művészeknek, a bizottmány meghatározott évi fizetést fog megszavazni. Ezek a művészek a románlakta vidékek központjaiban, a közreműködésük mellett adott színielőadások jövedelmeiből is részt fognak kapni.

3. Amíg egy teljes színtársulat fog szerveztetni, addig ezek a művészek kötelesek lesznek a románlakta vidékek városaiban a román egyesületekkel vagy az általuk betanítandó dílettársokkal együtt színielőadásokat, szavlati estélyeket és hangversenyeket rendezni.

4. Az illető művészeknek, a román egyesületekhez vagy dílettársokhoz való viszonya, a bizottmány által fog meghatározatok

5. A bizottmány, a különböző helyeken előadandó színielőadásokat illetőleg, minden évben egy tervezetet fog megállapítani.

6. A bizottmány ellenőrizni fogja a művészek magaviseletét és előadását és a szükséghez képest intézkedni fog.

7. A bizottmány tartozik ezeknek a művészeknek a számára beszerezni a szükséges kosztümöket, amelyek azonban az egyesület tulajdonát fogják képezni.

8. Az egyesület művészei nem lehetnek tagjai a bizottmánynak.

9. Amidőn a bizottmány szükségét látja egy vándor színtársulat szervezésének, az egyesület tagjai be fognak lépni ebbe a színtársulatba.

III. FEJEZET.

1. Hogy a színi repertoár folyton oly színdarabokkal gazdagodjék, amelyek megfelelnek a román falusi nép és a román intelligencia fejlődési szükségleteinek, a bizottmány gondoskodni fog eredeti és lefordított színdarabok kiadatásáról.

2. A bizottmány különös súlyt fog azonban fektetni a román falusi nép és a román intelligencia életéből merített eredeti színdarabok kiadatására.

3. Éppen azért az egyesület pályadíjakat fog kítűzni a legjobb eredeti román színdarabok megjutalmazására.

4. A bizottmány gondoskodni fog, hogy a pályázatra beérkezett színdarabok egy, a bizottmány tagjaiból és más irodalmi férfiakból alakuló bizottság által bíraltassanak meg.

IV. FEJEZET.

1. Az egyesület gondoskodni fog, hogy a román közönségben fejleszlessék a román színművészet iránti érdeklődés és Ízlés.

2. A bizottmány segíyezni fogja az olyan könyvek és munkák kiadását, amelyek népszerűvé teszik a román közönség körében a román színművészetek

3. A bizottmány segélyt szavazhat meg olyan hazai román egyesületeknek is, amelyek az általuk rendezendő színelőadásokra, szavalati estélyekre és hangversenyekre, közreműködés céljából román művészeket is meghív

4. A bizottmány arról is gondoskodni fog, hogy az egyesület évi közgyűlései alkalmából olyan felolvasások tartassanak, amelyek hivatva lesznek a román közönségben a kultúra és a művészet iránti érdeklődést és vonzalmat felkelteni és fejleszteni. Ebből a célból a bizottmány intézkedni fog, hogy a közgyűlések alkalmából, a színműirodalom köréből vett felolvasások tartassanak és művészi estélyek rendeztessenek.

C) Végintézkedések.

A bizottmány, a fennebb kifejtett előkészületekre, a jelen 10 évben, az egyesület alapjai tiszta jövedelmének csak egy negyed részét fordíthatja.

A jelen 10 év elmúta után az egyesület a szerzett tapasztalatai alapján, a körülményeknek és a szükségnek megfelelő intézkedések megtételéről fog gondoskodni.»

Az 1904. augusztus 28-án és 29-én Brádon megtartott közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon intézkedését, hogy a brassómegyei illetőségű Bársan Zachariást, a bukaresti konzervatórium végzett növendékét, az 1903/4. iskolai évre mint az egyesület ösztöndíjasát, 1.935 korona ösztöndíjjal, tanulmányainak folytatása céljából külföldre és pedig Bécsbe és Berlinbe küldte; továbbá hogy a fogarasmegyei illetőségű Stoica György, végzett kereskedelmi iskolai növendékét, az 1903/4. iskolai év második időszakára, mint az egyesület ösztöndíjasát 400 korona ösztöndíjjal a bukaresti színikonzervatóriumba küldte; azután hogy 500 korona pályadíjat tűzött ki egy eredeti román színdarabra, amelyre a hazai román Íróktól 3, romániai íróktól pedig 8, összesen 11 színdarab érkezett be, amelyek közül azonban a bíráló bizottság egyet sem talált méltónak a pályadíjra.

A közgyűlés különben határozatilag kimondta, hogy az egyesület ösztöndíjasai minden iskolai év végével kötelesek a bizottmánynak tanulmányaik eredményét igazoló bizonyítványukat bemutatni.

Az egyesület, 1905. augusztus 21-én és 22-én tartotta közgyűlését Nagyszebenben azon ünnepek keretében, amelyek ott

«A román történelmi és etnográfiai múzeum» és a kiállítás felavatása, illetve megnyitása alkalmából rendezettek.

A közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon határozatát, hogy az egyesület szolgálatában alkalmazni fogja, színészeti célokból, azon tanulmányaikat befejezett ösztöndíjasait, akik a színészet terén kiválnak és hogy ezek évi díja nem lehet kevesebb, mint amennyi volt az egyesülettől elvezett ösztöndíjuk.

A közgyűlés tudomásul vette a bizottmány azon jelentését is, hogy a bizottmány tanulmány tárgyává tette, hogy miként lehetne fonográf segítségével megörökíteni a román nép dalait? A központi bizottmány ezen kérdés tanulmányozásával, dr. Popovici Józsefet, a budapesti egyetem román nyelv és irodalom magántanárát bízta meg, aki különben is fonográf segítségével akarja megörökíteni a román nyelv különböző dialektusait. Az egyesület e célból veti is már Pécsben egy fonográfot.

A közgyűlés tudomásul vette továbbá a bizottmány azon határozatát is, amelynek alapján az egyesület, az 1905/6. iskolai évben két 1.200—1.200 koronás ösztöndíjat fog kiosztani.

A közgyűlés végül helyeslőleg tudomásul vette a bizottmány azon intézkedését, amely szerint a bizottmány, a jelen közgyűlés hozzájárulásának a reményében, 6.000 koronát adott «A román irodalmi és közművelődési egyesület» központi válaszmányának, hogy abból az összegből, a megnyílt «Román történelmi és etnográfiai muzeum»-ban egy állandó színpadot állítson fel, amelyet az egyesület — minden egyéb jog kizárásával — az általa rendezendő színelőadások alkalmából igénybe vehet.

Az 1906. augusztus 28. és 29-én Lippán megtartott közgyűlés elhatározta, hogy:

1. Az egyesület a hazai román színészet érdekében, a románlakta vidékek központjaiban bizalmi férfiakat állít, akiket új tagok gyűjtésével is megbíz.

2. Az egyesület az eddig nyújtott évi ösztöndíjain kívül, még egy 1200 koronás ösztöndíjat létesít egy román énekesnő kiképeztetése céljából. (Ezzel az egyesület, a román színészek kiképeztetésére közel 4000 korona ösztöndíjat oszt ki évenként.)

3. Addig is, amíg Magyarországon állandó román színház fog létesülni, vagyis jobban mondva állandó román színtársulat fog szerveztetni, amely az. év folyama alatt a románlakta városokban felváltva fog játszani, az egyesület ösztöndíjasai kötelesek a románlakta vidékeken a dilletánsokkal együtt, román színelőadásokat rendezni és játszani.

4. Eredeti román színdarabok megjutalmazására az. egyesület két és pedig egy 800 koronás és egy 500 koronás pályadíjat tűz ki.

Az 1907. november hó 20-án és 21-én Kőhalmon megtartott közgyűlés elhatározta, hogy Vulcan Józsefnek, az egyesület elhunyt elnökének a helyét, a gyász jeléül, egy évig nem tölti be.

Továbbá tudomásul vette, hogy a bizottmány 1.200 korona segélyben részesítette Barsan Andrást, az egyesület volt ösztöndíjasát, hogy a magyarországi románlakta vidékeken román színi előadásokat tarthasson és hogy Crisan Jánost, az egyesület új ösztöndíjasát 1.200 K ösztöndíjjal a bécsi konzervatóriumba küldte.

Az egyesület most, a legutóbbi időkben a románlakta vidékeken fiókokat állít fel a román színesznet érdekében.

2. Az egyesület jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

Ezen egyesületnek az élén jelenleg a következő bizottmány áll- Élethossziglani tiszteletbeli elnök: dr. Mocsoni Sándor, birkisi nagybirtokos; elnök: dr. Miliu János, ügyvéd. Szászvároson; alelnök: Onitiu Virgil, a brassói görög keleti román főgimnázium igazgatója; titkár: dr. Blaga József, a brassói görög keleti román főgimnázium tanára; pénztárnok: dr. Vecerdea Miklós, a nagy-szebeni «Albina» román pénzintézet brassói fiókjának a vezér-igazgatója' tagok: Dima György, ének- és zenetanár Brassóban; Goldis László, az aradi görög keleti román szentszék titkára, országgyűlési képviselő; dr. Dobrin György, ügyvéd Lúgoson.

Az egyesület bizalmi férfiak akik az ország különböző románlakta vidékein, az egyesület érdekeit vannak hivatva képviselni és előmozdítani, a következők: 1. Dr. Bordia Sándor, orvos Abrudbányán. 2. Dr. Cristea Miron, szentszéki előadó-ülnök Nagyszebenben 3. Dr. Dáian Illés, görög katolikus esperes Kolozsváron. 4. Dr. Lázár Aurél, ügyvéd Nagyváradon. 5. Lápádat Demeter, iskolai igazgató Szelistyén. 6. Dr. Novac Aurél ügyvéd, országgyűlési képviselő, Fehértemplomon. 7. Dr. Oprisa Pál, a brádi görög keleti román algimnázium igazgatója, lírádon. 8. Precup Gábor, a balázsfalvi görög katolikus főgimnázium tanára, Balázsfalván. 9. Sót rop a Virgil, a naszódi alapítványi főgimnázium tanára, Naszódon. 10. Dr. Vasú Oktavián ügyvéd, Fogarason. 11. Verzea Romulusz, görög keleti román lelkész, Hosszufalun. 12. Miclea Triton, görög keleti román esperes, Révujfalun.

Az egyesületnek jelenleg 77 alapító (200 K-val), 106 élethossziglani (100 Kval), 343 rendes (10 K évi tagsági díjjal) és 32 pártoló (4 K évi tagsági díjjal), összesen tehát 558 tagja van.

Az egyesületnek a vagyona 1907. évi június hó 30-ikán 409.419 korona 91 fillért tett ki, amelyből 278.274 K 91 fillér készpénz volt, 131.145 korona részvényekben van fektetve. Az egyesület vagyona a múlt évhez képest 44.341 K 18 fillérrel szaporodott.

Az egyesületnek az 1906/7. évben 24.000 korona bevételével szemben 9325 K 50 fillér kiadása volt és így a fölösleg 14.674 K 50 fillért tett ki.

Az 1906. évben az országban 139 helyen rendeztek, nagyob-ára dillelansokból álló társulatok, román színielőadásokat. Ezen

előadások szervezése és rendezése körül Bársan Zakariás, bukaresti színésznek, az egyesület volt ösztöndíjasának van a legnagyobb érdeme. Ezen színielőadások megyénként a következő módon oszlanak meg:

1. Alsófehér 11; 2. Arad 9; 3. Beszterce Naszód 14; 4. Bihar2; 5. Brassó 19; 6. Fogaras 7; 7. Háromszék 1; 8. Hunyad 9; 9. Kolozs 2; 10. Krassó-Szörény 25; 11. Nagyküküllő 5; 12. Szilágy 1; 13. Szeben 16; 14. Temes 12; 15. Torda-Aranyos 1; 16. Maros-Torda 2; 17. Torontál 1 és Budapest 2.

III.

„Az aradi román népművelő nemzeti egyesület.“

Ivacskovics Prokop, aradi görög keleti román püspök és az aradvármegyei román intelligencia, 1862. december 21-én a román nép nemzeti művelődése, főleg pedig a román irodalmi és társadalmi műveltségnek előmozdítása céljából «A román népművelődés és társalgás végetti aradi nemzeti egyesület» elnevezése alatt, egy társulatot létesítettek, amelynek alapszabályai, 1863. február hó 11-én 10.280 szám alatt hagyattak jóvá a budai magyar királyi helytartótanács által.

Az egyesületnek 1864. október 26-án Aradon megtartott közgyűlése, tekintettel arra a körülményre, hogy ezen egyesületnek legfőbb célja a román nép művelődése, elhatározta hogy az egyesület eddigi elnevezését «Az aradi román népművelő nemzeti egyesület»-re változtatja és hogy ennek megfelelőleg alapszabályait módosítja és hogy a módosított alapszabályokat jóváhagyás végett újból felterjeszti a budai magyar királyi helytartótanácsához.

Miután azonban azon idő alatt, amíg a magyar királyi helytartó tanács a módosított alapszabályok ügyében határozott volna, visszaállítatott az alkotmányos élet, az egyesületnek következő módosított és még most is érvényben levő alapszabályait, már a magyar királyi belügyminisztérium hagyta jóvá 1868. szeptember 15-én 3288. szám alatt:

«1. §. A társulat célja általában a román nép nemzeti művelődése; főleg pedig a román irodalom és társadalmi műveltségnek, minden politikai vitatkozások mellőzésével, olvasás és társalgás útján előmozdítása. E végből a társulat feladata a következő:

a) a tanintézetekbe járó, vagy különben is bármely tudományos, művészeti, ipari, kereskedelmi vagy gazdasági pályára készülő szegényebb sorsú román tanulókat, úgy a hivatásukban dicséretes eredménnyel fáradó elemi román tanítókat, s a segély reszorult román Írókat pénz vagy egyéb anyagi segélyben vagy jutalmazásban részesíteni; nemkülönben az iskolai könyvek- és szerekben szűkölködő tanodáknak időnként segítséget nyújtani, a jó tanulóknak pedig ösztöntárgyakat ajándékozni;

b) a román irodalom szüleményeiből, különösen az időszaki lapok- és újságokból, valamint egyéb tudományos munkákból is a társulati tagok használatára egy könyvtárt összeállítani, s ezáltal arra módot nyújtani, hogy az irodalom kedvelői az egyesek által kevésbé megszerezhető nagyobb és költségesebb irodalmi munkákat az egyeslet könyvtárából ismerhessék és használhassák;

c) egy alkalmas helyiséget felszerelni az egyeslet ülések tartása s a könyvtár elhelyezése végett, valamint azon célból is, hogy abban az egyeslet tagok a /;) alatt említett irodalmi szülemények használhatása és a társadalmi műveltségnek társalgás által leendő előmozdítása végett, a házirend szerint naponta megjelenhessenek, s olvasás, sakk-játék, tekézés s egyéb társadalmi élvezetekben részesülhessenek;

d) a román nemzet művelődése körül, különösen pedig az irodalom terén fáradozók lépteit s műveit figyelemmel kísémi, a román irodalom és művészet szüleményeinek megjelenésére kiadási költségek fedezése, jutalomdíjak kitűzése és azok ajánlása által közremunkálni és ekként a román nemzet műveltségi előmozdításának egyik tényezőjéül szolgálni.

2. § A társulat következő nevezetet viselend: «Asociatiunea natională aradană pentru cultura poporului român.» («Az aradi román nép-művelő nemzeti egyeslet.»)

3. §. A társulat székhelye Arad városa.

4. §. Az egyeslet rendes tagjaivá lehetnek Ő Felsége mindkét államnak azon állampolgárai, kik teljes korúak, a román nép művelődését óhajtják, szennytelen erkölcsi viseletűek és az egyeslet céljainak előmozdítására vagy évenként legkevesebb két osztrák forintot ajánlanak fel három egymásután következő évre vagy megajándékozzák az egyeslet egyszermindenkorra 40 írt tőkével, mely az egyeslet alaptőkét képezendő

Külföldi egyének csak tiszteletbeli tagokká választathatnak és ezen választás érvényességére a m. kir. belügyi miniszter jóváhagyása szükséges.

Ezenkívül segélyző tagokul mindazon egyének megválaszthatok, kik bármely módon járulnak az egyeslet céljainak előmozdításához, ha az egyeslet erkölcsi köteleivel bírnak.

5. §. Valakinek az egyeslet tagjauli fölvétele egy rendes tag ajánlatára a közgyűlés által titkos szavazattöbbséggel fog eszközöltetni.

6. §. Az egyesletnek minden egyes tagja a közgyűlésen döntő szavazattal bír, a társulat célja s feladatához tartozó indítványokat tehet, új tagokat ajánlhat, közgyűlési elnökké, alelnökké, jegyzővé s igazgatósági taggá választathatik, az egyeslet helyiségét a házirend megtartása mellett meglátogathatja s ott az olvasásban vagy más társadalmi élvezekben vehet részt, ellenben köteles a társulat céljainak előmozdítására lehetőleg közreműködni, a közgyűlés által reá ruházott s általa elvállalt teendőket híven teljesíteni, különösen pedig a társulat céljára felajánlott évi összegnek felét minden félév kezdetén előlegesen lefizetni.

7. ij. Az egyeslet igazgatósága egy fő- és egy aligazgatóból áll, egy számvevőből, egy felelős pénztárnok, egy gazda, egy ügyész, egy könyvtárnok, egy jegyző és más 12 választmányi tagból, kik az egyeslet közgyűlésén egy évre szótöbbséggel választatnak meg és kik a jegyzőn kívül ezen tisztüket ingyen viselik. Az igazgatósági tanácskozásokban minden igazgatósági tagnak egyenlő szavazata van: a szavazás nyíltan történik, érvényes határozat hozatalára az igazgatón vagy aligazgatón, mindkettőnek távolléte esetében pedig a helyettes elnökön kívül még legalább négy tagnak jelenléte szükséges, az elnök a többség szavazatához képest mondja ki a határozatot, egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt, a többség véleményétől eltérőleg szavazó tag külön szavazatát, ha akarja, jegyzőkönyvbe vétetheti.

8. §. Az egyeslet igazgatósága teljesíti a közgyűlés határozatait, me-

lyekhez szigorúan alkalmazkodnia kell, ő a háztartásra előírányzott öszszegből aránylag megjutalmazza a jegyzőt, ő állapítja meg a ház rendjét, ennek megtartására ügyelvén, joga van, továbbá visszaélések esetében hivatalnokait hivatalaiktól a legközelebbi közgyűlés határozatáig felfüggeszteni és mások által helyettesíteni, úgy szintén sürgős esetekben a társulat pénztárából a társulat céljaira 50 frt erejéig utalványozni.

9. §. Az igazgatóság köteles a közgyűlésnek minden év végével jelentést tenni a társulat ügyeinek kezeléséről, különösen pedig a bevételek- és kiadásokról vezetett számadás és a társulat gazdasági állapotáról is.

10. §. A közgyűlés minden évben a társulat székhelyén fog megtartani, melyre a társulati tagok az igazgatóság által meghívandók.

A gyűlésen az egylet rendes tagjain kívül mások is jelen lehetnek, ezeknek azonban a tanácskozásokban való részvétel megengedve nincsen, az elnök köteles azokat, kik ezen szabály ellen vétének, kiutasítani.

11. §. Az egyleti viszonyokból eredő perlekedések kiegyenlítése rendszeren az illetékes bíróságok útján és az országban fennálló törvények szerint történik, ami azonban az egylet részéről támasztandó polgári kereseteket és ügyeket illeti, mindegyik egyleti tag az egylet által esetről-csetre szabadon választandó bármely törvényes bíróságnak van alávetve, mely esetben, valamint általában harmadik személyek és a hatóság irányában is az igazgatóság által fog képviseltetni, pöregyezség azonban csak a közgyűlés különös felhatalmazása folytán köttethetik.

12. §. A közgyűlés a 7. §. értelmében választott igazgatósági személyzetten felül, tanácskozásainak vezetésére egy elnököt es két alelnököt, a jegyzőkönyvek vitelére pedig két jegyzőt három évre általános szavazattöbbséggel választ, ezen egyének akadályozása esetében a szükséges helyettesítésekről gondoskodik és minden az. egylet céljához, feladatahoz és érdekéhez tartozó ügyeket, tárgyakat és felmerülő kérdéseket szótöbbséggel dönti el, különös teendője lévén az igazgatóság által vezetett ügykezelést megvizsgálni és annak szükséges utasításokat adni, valamint az egész egyletre nézve kötelező erővel bíró határozatokat hozni.

Érvényes határozatok hozatalára legalább is hatvan rendes tagnak jelenléte szükséges.

13. §. Az erkölcsileg bélyegzett, nemkülönben a társulat célja ellen működő és az elvállalt kötelezettségeiket nem teljesítő tagok, a társulat tagjainak sorából az igazgatósági tagok kétharmad részének beleegyezésével az igazgatóság által fognak kitömhetni, anélkül, hogy az egylet pénztárába fizetett pénzüsszegeket visszakövetelhetnék.

14. §. Ezen társulat csak akkor szűnik meg, ha felosztása az egyesületi tagok háromnegyed részének beleegyezésével egy különösen . e végre egybehívott közgyűlésen elhatározatnék, vagy ha a társulat akaratára ellenére is más körülmények által eszközöltetnék.

15. §. A társulat felosztása esetében a társulat vagyona a felosztató közgyűlés határozataihoz képest, a román nép művelődésére fog fordíttatni.

16. §. Ezen alapszabályok csak felsőbb jóváhagyással és pedig csak szavazattöbbséggel, az e célból egybehívott közgyűlésen változtathatnak meg, a társulat célját meghatározó 1. §. azonban változás alá nem jöhet.

17. §. A társulat ünnepélyesen kijelenti, hogy a fennálló törvények irányában engedelmességgel leend.

18. §. Ezen alapszabályok csak felsőbb jóváhagyás után lépnek érvénybe.

19. §. A kormány felügyelési jogát, a fennálló törvények szerint gyakorolja. És e jogának gyakorolhatása végett, egy országos fejedelmi biztost nevez ki, kinek jogában áll az egylet jegyzőkönyveit és iratait

megtekinteni, a gyűléseken megjelenni, az alapszabályok és a közérdekekkel meg nem férő határozatok ellen óvást tenni, azokat felülvizsgálat végett a kormánysszék elé terjeszteni, és azoknak végrehajtását az ügy eldöntéséig felfüggeszteni.

Magyar királyi Belügyminiszter.

3.288/R. szám.

Ezen alapszabályok, az 1867. évi március 15-én kelt legfelsőbb elhatározás alapján oly kikötéssel erősítettnek meg, hogy az alapszabályok 4-ik §-ának következő bevezető sorai helyett «Az egylet rendes tagjává lehetnek mindazon állampolgárok Ausztriából, kik, stb. a következő szerkezet téssék «Az egylet rendes tagjaivá lehetnek Ő Felsege mindkét államának azon állampolgárai, kik» stb.

Budán, 1868. évi szeptember hó 15-én.

P. H. Ráró *Wenckheim Róla* s. k.

Ezen alapszabályokból kitűnik, hogy az egyesületnek, amelynek Arad a székhelye, az a célja:

I Hogy a tudományos, művészeti, ipari, kereskedelmi és a gazdasági pályára készülő aradvármegyei szegénysorsú román tanulókat, a hivatásukban dicséretes eredménnyel fáradozó aradvármegyei román néptanítókat, a segélyre szorult román Írókat, anyagi segélyezésben és jutalomban részesítse; továbbá, hogy a tankönyvekben és tanszerekben szűkölködő aradvármegyei román iskoláknak segélyt nyújtson és a szorgalmas tanulóknak jutalomdíjat adjon.

2. Hogy a román irodalom előmozdítása céljából, román munkákra pályadíjat tűzzön ki.

3. Hogy az aradi és a környékbéli románság részére egy román kaszinót és könyvtárt állítson fel Aradon.

Az egyesület ügyeit egy, a közgyűlés által megválasztott igazgató vezeti, akit az eredeti alapszabályok szerint a kormányhatalom erősít meg ezen állásában és habár ezen intézkedés kimaradt a módosított alapszabályokból, mindazonáltal még ma is jogszokás, hogy ezen egylet igazgatóját, a m. kir. belügyminiszter erősíti meg, amit már az a tény is igazol, hogy az egyesületnek, 1884. április 28-án megtartott közgyűlése által, az egyesület igazgatójává megválasztott dr. Oneu Miklós aradi ügyvédet, a m. kir. belügyminiszter 51.132/884. sz. a. leiratában nem erősítette meg ezen állásában.

Az egyesület, — vagyonának a hetvenes évek elején történt hűtlen kezelése folytán, — az utóbbi évtizedekben alig adott magáról életjelt. Az egyesületnek az. 1907. évi augusztus hó 11-én megtartott közgyűlése azonban amelyen nagy számban vett részt az aradvármegyei román intelligencia, — elhatározta, hogy az egyesület ezentúl intenzívebb működést fog kifejteni.

Az egyesületnek kezdetben ezrekre menő tagja volt, jelenleg azonban azoknak a száma alig 200. Az egyesület jelenlegi

vagyona 18.609 K 19 f. Az egyesületnek van egy könyvtára is. Az egyesület 1907-ben a kereskedelmi és az ipari iskolák román tanulói között 700 korona ösztöndíjat osztott ki.

Az egyesület helyisége az aradi «Nemzeti ház»-ban van.

Az egyesület jelenlegi elnöke: Papp I. János aradi görög keleti román püspök; alelnökei: Dr. Oncu Miklós, az aradi «Victoria» román pénzügyi vezérigazgatója, országgyűlési képviselő és Ciorogariu Román, aradi papnöveldéi igazgató; igazgatója: Goldis László, az aradi szentszék titkára, országgyűlési képviselő; aligazgatója: Dr. Pop C. István ügyvéd, országgyűlési képviselő; jegyzője: dr. Stoica Dénes, az aradi «Tribuna» segédszerkesztője; a választmány tizenkét tagból áll.

IV.

„A máramarosi román népnevelési egyesület“

Miután 1853-ig a máramarosvármegyei görög kátholikus románság a munkácsi és az ungvári görög kátholikus püspökök fenhatósága alá tartozott, azok oda nagyobbára olyan ruthén papokat és tanítókat küldöttek, akik nem tudtak románul. A szamosújvári görög kátholikus püspökségnek 1853-ban történt létesítése után azonban a máramarosvármegyei görög kátholikus románok, a szamosújvári püspök fenhatósága alá kerültek. Ezen körülmény nagyban hozzájárult a máramarosvármegyei románság kulturális fejlődéséhez, amelynek céljából az 1860. december 13-án megtartott vármegyei közgyűlés elhatározta, hogy a máramarosvármegyei román nép kultúrájának az érdekében, Máramaros-Szigeten egy román tanítóképezde és egy azzal kapcsolatban álló alumneum létesíttessék.

Ebben a tárgyban, Mán József főispán elnöklete alatt 1861. február 5-én egy konferencia tartatott, amely elhatározta, hogy a Máramarosszigeten felállítandó román tanítóképezde és egy ezzel kapcsolatban álló alumneum létesítésére a szükséges összeget, a máramaros-, a szatmár- és az ugocsavármegyei románoktól közadakozás útján fogja megszerezni. A konferencia. Mán József főispán indítványára azt is elhatározta, hogy Ő Felségét arra kéri, hogy adományozza a létesítendő román tanítóképezde számára, a Máramarossziget város piacán levő úgynevezett «Szegedy» kincstári belsőséget, az. azon levő épületekkel együtt.

Ő Felsége, a máramarosvármegyei románság ezen kérvénye folytán, a kért «Szegedy» kincstári birtokot a létesítendő román tanítóképezdének adományozta.

Mán József főispán, az ezen ajándékozásról szóló okiratot az 1861. május 21-én megtartott konferencián olvasta fel, amely

elhatározta, hogy 1802/3. iskolai évben meg fogja nyitni a tanítóképezdét, továbbá, hogy az erre, valamint a szükséges épületek felállítására szolgáló munkálatok vezetésével egy, a főispán elnöklete alatt álló bizottságot küld ki.

Ez a bizottság 1861. szeptember 3-ikán tartotta meg az első ülést, amely a tanítóképezde vezetésével Busijia János magyarláposi tanítót bizta meg, továbbá elrendelte, hogy a kerületi esperesek Írják össze azokat a fiatalokat, akiknek hajlamuk van a tanítói pályára. A tanítóképezde alapszabályainak a kidolgozása céljából egy bizottságot küldött ki; végre kimondotta, hogy a máramarosi románok október havában egy nagy gyűlést fog tartani, amelyen szervezteni fog ezen tanítóképezde és alumnem fentartására szolgáló egyesület.

Miután a tantermekül szolgáló épületek az 1862. év nyárául leégtek, a tanítóképezde első osztálya csak az 1862/3. iskolai évben nyílt meg 15 növendékkel.

«A máramarosi román népnevelési egyesület» 1863. február 24-én tartotta meg az első ülését. A gyűlés elhatározta, hogy a tanítóképezde fentartásához, a máramarosi görög katolikus vikáriátushoz tartozó minden egyes plébános legalább 50 írttal járuljon és hogy az egyes közegek által, az ezen célra megajánlott összegek táblázhatassanak be az illető községekre.

A megnyílt tanítóképezdének már mindjárt kezdetben nehézségekkel kellett küzdenie, mert habár a szaniosujvári görög katolikus püspökség felállításával, Szatmár-, IJgocsa- és Máratnaros vármegyékhez tartozó 04 görög katolikus hitközség ki is vált a munkácsi görög katolikus püspökség fenhatósága alól: a máramarosszigeti plébánia mindazonáltal továbbra is, a munkácsi görög katolikus püspökség fenhatósága alatt hagyatott. A munkácsi püspökség pedig az iránt tett előterjesztést magasabb helyekre, hogy a máramarosszigeti román tanítóképezde szintén helyeztessék az ő fenhatósága alá, mert kánonjogilag nincs megengedve, hogy valamely egyházmegyében felállított intézet, egy idegen egyházmegye püspökének a fenhatósága alatt álljon. Ezen előterjesztésnek azután az volt a következménye, hogy a szamosújvári görög katolikus püspök, 1868-ig nem tudta megszerezni a tanítóképezde számára a nyilvánossági jogot, amiért is a tanítóképezde addig csak mint magántanintézet működött és szerepelt.

Mán József főispán, a ruthéneknek ezen tanítóképezdével szemben támasztott igényeik következtében, 1864. január 20-ikára Kálinfalvára, Jurka János alispán házába egy konferenciát hívott össze, amely Busifia János tanár fizetését, a failletmény nyel együtt, 600 írtban állapította meg és amely a tanítóképezde fentartásával felmerült 800 frt évi kiadást, a máramarosszigeti görög katolikus vikáriátushoz tartozó lelkészekre, hívőkre és templomokra vetette ki. A konferencia végül elhatá-

rozta, hogy Mán József főispán vezetése alatt, Jurka János alispánból, Pável Mihály vikáriusból és a vikáriátussághoz tartozó összes esperesekből álló deputációt küld Alexi János, szamosújvári görög katolikus püspökhöz, hogy állapodjanak meg a püspökkel az iránt, hogy miképpen biztosíttassék a román tanítóképezde fennállása és hogy miképpen volna az, a szamosújvári görög katolikus püspök fenhatósága alá helyezhető?

Mán József főispán, az 1864. május 24-én megtartott bizottsági ülésen tett jelentést, az Alexi János szamosújvári görög katolikus püspökkel történt megállapodásról, amely szerint az egyesület alapszabályai jóváhagyás végett felterjesztettek a helytartótanácsához, amely azonban 1864. április 21-én kelt 33.786. leiratában arról értesítette Alexi János szamosújvári görög katolikus püspököt, hogy az alapszabályok nem hagyhatók jóvá.

1. mert az egyesületnek nincs még elegendő alapja arra, hogy biztosíthassa a tanítóképezde és az alumneum fentartását; 2. mert a máramarosszigeti plébánia a munkácsi püspök fenhatósága alatt áll; 3. mert még nem intéztetett el a ináramarosszigetiek azon kérvénye, amelyben a szamosújvári görög katolikus püspökséghez való csatoltatásukat kérelmezték és 4. mert sokkal célszerűbb volna, ha a tanítóképezde a vármegye egyik alkalmasabb helyén állíttatnék fel.

A bizottság ezzel szemben elhatározta, hogy Ő Felségéhez ebben az ügyben egy memorandumot terjeszt, amelyet Pavel Mihály vikárius, Miliálka Vazul vissói görög katolikus esperes; Jurka János alispán, Mihályi Péter és Jurka Vazul főszolgabíró tagokból álló deputáció személyesen fog átadni (?) Felségének.

A deputáció habár eleget tett megbízatásának, az alapszabályok jóváhagyását még sem tudta kieszközölni.

Ezen idő alatt a tanítóképezde fennakadás nélkül működött és két osztálya volt. A tanítóképezdeből évenként 10–15 növendék került ki, akik Máramaros-, Szatmár-, Ugocsa vármegyéből és Kővár vidékéről valók voltak. A növendékek Busita János tanár felügyelete alatt, az intézet alunineuinában laktak, ahol naponként az ételmezésért, 10—20 krt fizettek.

1867-ben ezen egyesület fáradozásaira létesült a «Máramarosi románok olvasó egylete», amelynek az alapszabályait a m. kir. belügyminiszter, 1867. október 23-án 4.624. sz. a. hagyta jóvá. Ezen olvasó egyletnek meglehetősen nagy könyvtára van.

«A márainarosi román népnevelési egyesület» tagjai, az 1865., 1866. és az 1867. években is minden lehetőt megtettek arra nézve, hogy alapszabályai jóváhagyassanak és hogy a ináramarosszigeti románok külön váljanak a ruthénektől és mint ilyenek önálló plébánia keretében szervezkedve, kiváljanak a munkácsi görög katolikus egyházmegyéből. Minden fáradozásaik azonban hiába valók voltak, mert a munkácsi görög katolikus püspök nehézségeket gördített az alapszabályok meg-

erősítése és a tanítóképezdének a nyilvánossági joggal való felruházása elé. Végre sok utánjárás után, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1868, április 7-én kelt és Máramaros vármegye közönségéhez intézett 3265. számú leiratában kilátásba helyezte az alapszabályok jóváhagyását.

Miután a miniszteri leirat következtében, az egyesület újból felterjesztette a már 1864-ben bemutatott alapszabályait, ezeket a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1868. augusztus 4-én 11.810 szám alatt jóváhagyta.

Az alapszabályok jóváhagyása után az egyesület elnöke, Mán József főispán, 1868. december 1-ére hívta össze az egyesület alakuló közgyűlését, amelyen a máramarosvármegyei román-ság előkelőségei nagy számban vettek részt. Az egyesület, világi elnökévé Maii József főispánt, egyházi elnökévé pedig Pável Mihály vikáriust választotta meg.

A közgyűlés elhatározta, hogy az alumneum felépítését az 1869-ik évbéli fogja megkezdeni és az e célra aláírt összegeket haladéktalanul be fogja hajtani és hogy az építés céljaira a vallás- és közoktatásügyi minisztertől 6.000 frt segélyt fog kérni. (Ez a segély azonban nem adatott meg.)

E közben a vallás- és közoktatásügyi miniszter Molnár Aladár miniszteri osztálytanácsost küldte Máramarosszigetre, hogy lépjen érintkezésbe a felállítandó állami tanítóképezdét illetőleg az egyesülettel.

igaz, hogy az egyesületnek az alapszabályai, az 1868-iki népiskolai törvény hozatala előtt hagyattak jóvá és így az állam nem zárhatta be a máramarosszigeti román tanítóképezdét, de mindazonáltal teljes joggal megkövetelhetette, hogy abban a törvényben előírt képesítéssel bíró tanárok alkalmaztassanak és hogy annak megfelelő tantermei legyenek.

Miután pedig az egyesület alig alkalmazhatott 2—3 tanárt, kellő alapja pedig nem volt arra nézve, hogy a tanítóképezde számára megfelelő tantermeket építhessen és miután a szamosújvári egyházmegyei kormány Naszódról Szamosújvárra tette át az egyházmegyei tanítóképezdét és többször ama óhajának adott kifejezést, hogy teljesen elegendő az egyházmegyében egy és pedig a szamosújvári görög katolikus egyházmegyei tanítóképezde: az egyesület elfogadta a vallás- és közoktatásügyi miniszter kiküldöttjének, Molnár Aladár miniszteri osztálytanácsosnak azon ajánlatát, hogy az egyesület adja át az államnak bizonyos kölcsönösen megállapított és elfogadott feltételek mellett, az általa fentartott máramarosszigeti román tanítóképezdét.

Az egyesületnek 1869. október 11-én megtartott közgyűlése, az egyesület által fentartott máramarosszigeti román tanítóképezdének az átadására vonatkozó feltételek megállapítása cél-

jából, a saját kebeléből egy bizottságot küldött ki, amely tárgyalásokba is lépett a vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízottjaival: Molnár Aladár miniszteri osztálytanácsossal és Szilágyi István királyi tanfelügyelővel.

Ezen tárgyalások folytán az egyesület, az általa fenntartott máramarosszigeti román tanítóképezdét, az 1866. október 13-án kelt és a vallás- és közoktatásügyi miniszter által 1870. július 2-ikán 747. szám alatt jóváhagyott szerződésben foglalt feltételek mellett átadta az államnak.

A szerződést az egyesület, az 1870. július 13-án megtartott bizottsági ülésén azzal a feltétellel vette tudomásul, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter, a szerződés értelmében kieszközölné, hogy az Ő Felsege által 1861-ben, a létesítendő román tanítóképezdének adományozott «Szegedy» kincstári belsőség, a román tanítóképezde megszűntével, egy újabb adománylevélben az egyesület által létesítendő alumneumnak adományoztassék.

Ami sikerült is, mert a «Szegedy» kincstári birtok tulajdonjogilag- «A máramarosi román népnevelési egyesület» javára íratott át.

Az egyesület, a megszűnt tanítóképezde helyiségeit, a raktárak kivételével, 400 frt évi lakbérért az állami tanítóképezdének adta bérbe.

Az egyesületnek 1872. augusztus 26-án megtartott közgyűlése elhatározta a tervbe vett alumneum felépítését és ennek a megvalósítására egy bizottságot küldött ki. A kiküldött bizottság az építési költségek fedezésére, a szamosújvári görög katolikus káptalantól 10.000 irtot vett kölcsön, amely Mihalka László alispán ingatlanaira tábláztatott be; a Máramaros vármegyei alapból pedig 6000 irtot vett kölcsön, amely Mihályi Péter országgyűlési képviselő és Dr. Mihályi János ingatlanaira tábláztatott be.

Az építkezések egyik része az 1873. őszén, a boltok és raktárak pedig 1875-ben lettek befejezve. Az alumneum azonban az egyesület 1878. évi közgyűlésének a határozata folytán csak akkor fog megnyílni, hogy ha az egyesület megszabadul az adósságaitól.

Az egyesület, az alumneumot az 1886/7. iskolai évben nyitotta meg, amikor is abba 7 ingyenes és 5 fizetési növendéket vett fel és az alumneum prefektusává Belea Györgyöt, a szamosújvári görög katolikus egyházmegyéhez tartozó, rendelkezési állapotban levő lelkészt nevezte ki. Az egyesület azonban határozatiig kimondotta, hogy ösztöndíjasai kötelesek lesznek arra a pályára lépni, amelyet nekik az egyesület ki fog jelölni, még pedig azért, mert a román nép előrehaladása azt kívánja, hogy a románok minden pályát felkaroljanak és minden irányán képviselve legyenek. Az egyesület ezzel kapcsolatban azt is cihá-

tárolta, hogy ösztöndíjasai idővel, ha tanulmányaikat befejezték és önállóak lesznek, az egyesület iránt tanúsítandó hálából, legalább is 200 írttal lépjenek az egyesület tagjai közé.

Miután az egyesület által fenntartott román tanítóképezde megszűnt, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a főispánhoz intézett és 1887. december 27-én kelt 2418. sz. leiratában arra hívta fel az egyesületet, hogy ezen megváltozott körülménynek megfelelőleg, módosítsa az alapszabályait. Az egyesületnek 1888. március 12-én megtartott közgyűlése, miután a bizottság által kidolgozott módosított alapszabálytervezetet elfogadta, elhatározta hogy azt a főispán útján, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez fogja felterjeszteni.

Ezen módosított alapszabályokra vonatkozólag azonban a vallás- és közoktatásügyi miniszter 1889. január 9-én kelet és a főispánhoz, intézett 2296. sz. leiratában arról értesítette az egyesületet, hogy nem engedi meg, hogy a jövőben is fenntartassék az egyesület hitfelekezeti jellege, miért is arra utasítja az egyesületet, hogy alapszabályait ezen leiratnak megfelelőleg módosítsa. Az ezen kívánságoknak megfelelőleg módosított alapszabályokat, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1893. szeptember hó 3-ikán 1892. szám alatt hagyta jóvá.

Ezek az alapszabályok, amelyek jelenleg is érvényben vannak a következők:

„A máramarosi romiin népnevelési egyesület“ alapszabályai.

I. Az egyesület címe és célja.

1. §. A máramarosi román nép nevelésére «A máramarosi román népnevelési egyesület» alakítatik.
2. §. Az egyesület célja a M.-Szigeten felállított román tápintézet fenntartása.
3. A tápintézet «a máramarosi román népnevelési egyesület tápintézet» nevet viseli.
4. §. A tápintézet szt. Bazilnak van ajánlva.
5. §. A tápintézetben kedvezményes és fizetéses ellátásban első sorban a máramarosi illetőségű görög szertartású katolikus román lakosok gyermekei részesítendőek; más megyebeli görög katolikus román ifjak részben vagy egészben ingyen csak akkor vehetők fel az intézet fenntartására ezen célból nyújtott hozzájárulás arányában, ha már megyebeli egyáltalában nem jelentkeznének.

II. A tápintézet feladatáról.

6. t. j. a) A tápintézetbe részint díjtalan belakásra, részint díjtalan belakás és köztartásra felvételt nyernek első sorban a máramarosszigeti állami tanítóképezdében tanuló máramarosmegyei román növendékek; második sorban pedig a máramarosszigeti gimnáziumokban vagy netalan felállítandó állami reáliskolákban tanuló máramarosi román ifjak. A tápintézetbe való díjtalan felvétellel a képezdei növendékeknek elsőbbségi joguk van, oly formán, hogy az egylet köteles, ha tudniillik jelentkeznek, legalább 30 képezdei növendéket ingyen lakásra s ezek közül

15-öt köztartásra is felvenni, köztartásra felvettekkel mérsékelt díjat fizetethet, amely díj azonban nem lehet nagyobb, mint azon összeg, amelybe az állami tanítóképezdénél egy növendék ellátása (élelmezése) kerül. Azonban köztartás tekintetében a félfizetéses, vagy egész ingyenes helyek legalább egy harmadrésze a tanítóképezdei jól tanuló növendékeket illeti meg. Gimnáziumi és reáliskolai növendékek csak akkor véteti hetnek fel, ha fent jelzett 30 tanítóképezdei növendék már felvétellett, vagy a tápintézet igazgatójánál a tanévet megelőzőleg legalább 15 nappal felvétel végett nem jelentkezett; *b)* a tápintézetben lakás- vagy köztartásra felvett képezdei növendékek a tanfolyamok bevégezése után legalább 10 évig a máramarosi g. k. román népiskolákban tanítókként működni kötelesek, ha ily iskolában a tanfolyam bevégezése után azonnal állomást nyerhetnek, mely kötelezettségről szülők vagy gyámjaik által kiállított és gyámhatóságilag jóváhagyott okiratot tartoznak adni; *c)* fizetéses növendékekül első sorban máramarosi, másod sorban más megyebeli g. kath. vagy más keresztény felekezetbeli ifjak is vehetők fel.

111. A tápintézet fentartásáról.

7. §. A tápintézet az egyesület vagyonából, az egyesületi tagok díjaiból és önkéntes adakozásokból fog fentartatni.

8. §. Azon jötevők, kik egyszerre vagy meghatározott időközönként fizetendő 200 írt összeggel vagy míg ezen összeget lefizetik, az annak megfelelő évi kamatokkal segítendik az intézetet, a tápintézet és egyesület alapító tagjainak neveztetnek.

9. §. Azon egyének és testületek, kik az intézet és az egylet jávára 100 írt tőkével, vagy míg ezen összeget kifizetik, annak megfelelő évi kamatokkal pontosan járulnak, az intézet és az egylet rendes tagjai lesznek.

10. §. Azon egyének vagy testületek, melyek az intézet alaptőkéjének emeléséhez, gyarapításához kisebb összegekkel járulnak, az intézet jötevőinek neveztetnek.

11. §. Az intézet védnöke a szamosújvári görög szertartási! katolikus püspök. Az egylet működésének figyelemmel kísérése s a tápintézet felett gyakorlandó felügyelet céljából a védnököt következő jogok illetik meg: 1. az egylet közgyűlésein megjelenve, azokon diszelnöki helyet foglal el és szavazati joggal bír; 2. a közgyűlési jegyzőkönyvek hozzá felterjesztetnek; 3. a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter által felülvizsgált számadások neki bemutatattanak; 4. a tápintézet igazgatói, aligazgatói és felügyelői állomásaira jelentkezők közül alkalmas egyéneket kijelöl a közgyűlés által megejtendő választásra. Az igazgató választásáról a közgyűlés a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztésben a kir. tanfelügyelő útján jelentést tesz; 5. a tápintézetnek a vallás- és közoktatásügyi miniszter által jóváhagyott rendtartási és fegyelmi szabályai, valamint a növendékek iskolai előmeneteléről és magaviseletéről szerkesztett időszaki jelentések hozzá felterjesztetnek.

12. §. Az intézet alapító és rendes tagjai, valamint védnöke képezik <A máramarosi román népnevelési egycsület>-ct.

13. §. Az egyesület ügyeit vezetendi a közgyűlés és az igazgató bizottság.

14. §. Az egyesület minden ügyében a máramarosmegyei kir. tanfelügyelő útján érintkezik a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel. A kir. tanfelügyelő a kormány képviselőjében úgy a közgyűlésnek, mint az igazgató bizottságnak tagja, mindkét helyen szavazati joggal bír s a határozatokat a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felebbezheti. A felebbezés azonban a határozatok végrehajtását illetőleg felfüggesztő hatással csak akkor bír, ha eziránt tett indítványa a közgyűlés vagy igazgatóbizottság ülésén elfogadatik, a végérvényes határozat azonban a vallás- és közoktatásügyi minisztert illeti meg.

IV. Az egylet közgyűléseiről.

15. §. Az egyesület védnöke, alapító és rendes tagjai (8., 0. és 11. §-ok) ennek közgyűléseiben szavazati joggal bírnak és a jelenlevő tagok határozatai kötelezők az egyesületre nézve.

1 f). §. tizen alapszabályok változtatását a közgyűlés a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minisztérium beleegyezésével és alapító és rendes tagjai kétharmad részének hozzájárulásával eszközölheti.

17. §. Az egyesület célja (2. §.) azaz a szigeti román tápintézet fentartása nem változtatható.

18. Azon esetben, ha az egyesület alapítókéje oly jelentékeny összegre növekednék, hogy annak összes kamatai a tápintézet fentartására nem volnának szükségesek, a közgyűlés jogában állandó a fenmaradott kamatokból felsőbb iskolákba járó máramarosi görög keleti román ifjakat segíyezni; nemkülönben jogában állandó a máramarosi görög keleti román iskolákat is segíyezni, azonban ezen intézkedésekhez a magas kormány beleegyezése előzőleg kikérendő.

10. §. Azon máramams megyei községek vagy testületek, melyek egyszerre, vagy meghatározott időközben az egyesület alap javára 200 frttal vagy annak kamataival járulandnak, az egyesület gyűléseiben egy általuk megválasztott és meghatalmazvánnyal ellátott képviselő által mint egyesületi tagok vehetnek részt.

20. §. A 8., 0., 11. és 19. §-okban említettekén kívül a közgyűlés tagjai: Máramaros megye kir. tanfelügyelője, mint a magas kormány képviselője, valamint a tápintézet előljárósága és felügyelői, kik szavazati joggal bírnak.

21. §. A közgyűlésen a tanácskozási, indítványozási és határozati jogot mindenki személyesen gyakorolja, kivéve a községeket és testületeket, melyek az ülésre képviselőket küldenek; a tagsági jogok gyakorlata pedig az aláírt összeg teljes befizetésétől vagy legalább annak teljes befizetéséről bizonyosságot nyújtó kötvénnyel való biztosításától tétetik függővé és csakis máramaros megyebeliek által gyakorolható.

22. §. Az egyesületi cél hasznos megoldása és virágzó kifejtése tekintetéből, az egyesület saját ügyeinek rendezésére a közgyűlésben szavazattöbbséggel 3 évi időtartamra egy igazgató-bizottságot fog választani, valamint megválasztja hivatalnokait, u. m. az elnököt, alelnököt, pénztárnokot, ellenőrt és jegyzőt.

23. §. Az intézet költségeinek fedezésére szükséges összeget az igazgató-bizottság előterjesztésére a közgyűlés határozza meg.

24. §. A rendes közgyűlés évenként egyszer fog megtartatni, azonban, ha a körülmények igényelnék, az egyesület elnöke és akadályoztatása esetén alelnöke által többször is összehívandó. A gyűlési jegyzőkönyv fel fog terjesztetni a védnökhöz és kívánatra magyar szövegben a kir. tanfelügyelőnek is megküldetik, aki minden közgyűlésre meghívandó.

25. §. A határozatok hozatalánál a többség szavazata és ha azok egyenlők, az elnök szavazata bir döntő erővel.

26. §. Valamely az egyesületet kötelező közgyűlési határozat hozatalára az egyesület hivatalnokain kívül legalább 15 tagnak jelenléte szükséges.

27. §. A közgyűlésnek joga és kötelessége az egyesület és intézet költségeiről az igazgató-bizottság által felterjesztett számadásokat minden év végével megvizsgálni és a számadónak a felmentvényt megadni; a számadást a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz felterjesztés végett a kir. tanfelügyelőséghez megküldeni. A számadások a védnöknek bemutatandók.

28. §. Az elnök, jegyző és 3 egyleti tag által hitelesített közgyűlési jegyzőkönyvek az elnök, illetőleg alelnök és jegyző által aláírva fognak kiadálni és az egyesület védnökéhez felterjesztetni.

V. Az igazgató bizottságról.

29. §. Az igazgató bizottság áll: elnökből, alelnökből, kir. tanfelügyelőből, az egyesületi hivatalnokokból és 18 tagból, kik közül 9-et az egyháziakból, 9-et pedig a világi tagokból az egyesületi közgyűlés 3 évre fog választani.

30. §. Az igazgató-bizottság végzi és vezeti az intézet fentartását illető közügyeket, valamint felügyel a közgyűlés határozatainak teljesítésére.

31. §. Az igazgató-bizottság kötelessége a tápintézet fentartására szükséges költségvetést előlegesen kidolgozni és azt elfogadás és utalványozás végett a közgyűlésnek előterjeszteni.

32. §. Az igazgató-bizottság fog gondoskodni a tápintézeti épületek kijavításáról és átalakításáról.

33. §. Az igazgató-bizottság kötelessége az intézet szükségleteire fordított kiadásokról vezetett számadásokat minden év végén megvizsgálni végett a közgyűlésnek bemutatni.

34. §. A bizottság minden kiadásokat tárgyazó határozatok alkalmával a szavazat eredményeivel egyszersmind a szavazók neveit is bevezeti a jegyzőkönyvbe.

35. §. A tápintézetbe való felvételi hirdetések módozata és a növendékek felvétele az igazgató-bizottság jogköréhez tartozik.

36. §. A tápintézet felügyelői hírlapok útján is eszközölt hirdetések folytán fognak választatni; jelentkezők közül a védnök alkalmas egyéneket kijelölend a közgyűs által leendő megválasztás végett.

37. §. Az elnök vagy alelnök és egy a bizottság kebeléből választott tag az egyesület pénztárát évenként többször és váratlanul megvizsgálni köteles.

38. §. Hogy a bizottság határozatai kötelezők legyenek, legalább 5 tagnak jelenléte szükséges.

39. §. A bizottság a maga ügyeiben szavazattöbbséggel határoz.

40. §. A bizottság fogja meghatározni tanácskozásának rendjét, valamint ülés tartásának idejét; azonban az elnök vagy alelnök szükség esetén a bizottsági gyűlést bármikor is egybehívhatja.

41. §. A bizottság jegyzőkönyveiben az ülésen jelenlevők névszerint sorolandók fel és a jegyzőkönyvek az elnök, jegyző és egy bizottsági tag által fognak hitelesíteni. Azon ülések jegyzőkönyvei, melyekben a kir. tanfelügyelő jelen nem lenne, kívánatra magyar nyelven szerkesztve neki megküldendők.

VI. Az egyesület hivatalnokai.

42. §. Az elnök vagy távollétében az alelnök valamint a közgyűlések, úgy az igazgató-bizottság üléseiben elnököl.

43. §. Az elnök vagy ennek távollétében vagy akadályozása esetén az alelnök tűzi ki az évi rendes közgyűlés idejét és azt összehívja, nemkülönben, ha szükséges, a rendkívüli közgyűlést is ő hívja össze.

44. §. Az elnök és annak távollétében vagy akadályozása esetében az alelnök az együletet illető minden belügyeknek főköormányzója, valamint külsőleg ő képviseli az egyesületet, úgy az ő neve alatt folynak az egyesület érdekében indított, vagy ellene emeli peres ügyek.

45. §. Az együleti jegyző, mint rendes tag a közgyűlésekben és az igazgató-bizottságban szavazattal bír.

46. §. A jegyző kötelessége szabályszerűen vezetni valamint a közgyűlések, úgy az igazgató-bizottsági ülések jegyzőkönyveit.

47. §. A jegyző az elnöknek esetleg az alelnöknek bemutatja a jegyzőkönyvek fogalmazványait, ki által átvizsgáltatván és aláíratván azokat ő is aláírja és az egyesület pecsétjével ellátva kiadja.

48. §. A pénztárnok személyes vagyoni felelősség mellett kezeli az egyesület vagyonát. Ellennyugták mellett szedi be az alapítvány és az egyesület jövedelmeit és nyugták mellett fizeti ki a bizottság által meghatározott és jóváhagyott költségeket.

49. §. Az ellenőr kötelessége a pénztárnok kezelését ellenőrizni.

50. §. A pénztárnok rendes bevételi és kiadási naplót vezet és azt a számadások beadásánál a bizottságnak előmutatni köteles. A napló bekötött, átvarrott és az egyesület pecsétjével ellátott leend.

51. §. Az alapítvány pénzek es jövedelmek a jótékony alapítványok kezelési szabályai szerint fognak kezeltetni, mely célra az igazgató-bizottság egy tervezetet fog kidolgozni.

VII. A tápintézetről.

52. §. A tápintézet elöljárósága egy igazgató, egy aligazgató és egy vagy több felügyelő. Az. elöljáróság itt felsorolt tagjait a védnök kijelölése alapján a közgyűlés választja meg. Az igazgató megválasztásáról a közgyűlés a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjesztésben a kir. tanfelügyelő útján jelentést tesz.

53. §. A tanulmányi felügyelő az intézetbeli növendékek magaviseletéről és előmeneteléről, az illető tanintézetekben megszabott időszakokban az igazgatónak írásbeli jelentést tesz, az pedig az igazgató-bizottságnak és a védnöknek.

54. §. Az igazgató-bizottság fogja kidolgozni a tápintézet fegyelmi és rendtartási szabályait és azokat megerősítés végett a kir. tanfelügyelő útján a vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz terjeszti fel. Ezen szabályok a védnöknek is bemutattnak.

55. §. A tápintézetbe leendő felvételre a hirdetést az igazgató-bizottság fogja eszközölni és a 6. §. alapján meg fogja határozni a felveendőknél számát és a felvétel felett határoz.

56. §. Tekintve, hogy az egyesület a tápintézetet nagy költségekkel és áldozatokkal tartja fenn és a tápintézeti épületek felállítására nagy összegeket fordított, megállapítatik, miszerint azon növendékek, kik a tápintézetben az egyesület költségén neveltettek, idővel az egyesületi vagyon gyarapításához hozzájárulnak és pedig akként, hogy ha az ily növendék (600) hatszáz forinton felüli jövedelmű állással fog rendelkezni, az általa élvezett ösztöndíjak összegének legalább egyharmad részét 10 évi részletekben visszafizesse, ez által az egyesület alapító, illetőleg pártoló tagjává lesz. Miről szülők vagy gyámjaik által kiállított és gyámhatóságilag jóváhagyott okirat lesz kiállítandó. A tanítóképzési növendékek kötelezettségéről a 6. § b) pontja rendelkezik.

57. §. Az egyesület és az igazgató bizottság minden igyekezetét oda fordítandja, hogy a tápintézetbeli növendékek vallásos, erkölcsös és hazafias szellemben és a haza iránti szeretetben neveltsenek.

VIII. Az egyesület feloszlásáról.

58. §. Azon esetben, ha az egyesület bármely okból felosztanék, kieszközölné lesz a magas kormány beleegyezése arra nézve, hogy az egyesület megmaradt vagyonának kamatai a máramarosi görög szertartású kath. román tanulónak ösztöndíjként kiosztassanak.

59. §. Ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok érdekei veszélyeztetnének, haladéktalanul felfüggesztetik és a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok megtartására, különbeni feloszlítás terhe mellett köteleztetik.

60. §. Az egyesület feloszlását csak közgyűlésen lehet indítványozni, mely indítvány előleges véleményezés végett az igazgató-bizottsághoz utasítatik; ennek javaslata a kérdés eldöntésére különösen összehívott közgyűlésen tárgyalandó. Az egyesület feloszlását kimondó határozathoz az összes tagok kétharmadának jelenléte s a jelenlevők kétharmadának szavazata szükséges s az ily feloszlást netán kimondó határozat mielőtt foganatosíthatnák, a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. minisztériumhoz felterjesztendő. Ha pedig az egyesület feloszlátása tárgyában összehívott közgyűlésen a tagok kétharmada nem jelennek meg, egy hónappal későbbben új közgyűlés hivatik össze, melyen a tárgyat illetőleg a megjelent tagok többsége határoz.

1892. eln. szám.

Ezen alapszabályokat a magyar kir. belügyminiszter úrral egyetértéssel jóváhagyom.

Szepesmindszent, 1893. szeptember hó 3-án.

Gróf Csáky, s. k

Az egyesületnek 1894. október 29-ikén megtartott közgyűlése választotta meg az új alapszabályok alapján az egyesület tisztviselői karát. Ezen a közgyűlésen részt vett dr. Wekerle László máramarosi kir. tanfelügyelő is, akinek az új alapszabályok értelmében, mint tanfelügyelőnek joga van részt venni az egyesület közgyűlésein és bizottsági ülésein. Ezen a közgyűlésen az egyesület elnökévé: Mihályi Péter országgyűlési képviselő választotta meg.

Az egyesület bizottságának 1898. július 15-én megtartott ülése, tekintettel arra, hogy az egyesületnek még mindig 12.000 forint adóssága van, amelynek törlesztésére, az alumneum fenntartása folytán vajmi csekély összeget fordíthat és amely adósság fennállása magát az alumneum létét veszélyezteti, azt határozta, hogy a legközelebbi közgyűlésnek azt fogja indítványozni, hogy ezen adósság letörleszthetése céljából, zárassuk be három évre az alumneum.

Az egyesületnek 1898. augusztus hó 1-én megtartott közgyűlése, a bizottság fennebbi indítványával szemben azt határozta, hogy az alumneumot nem zárja be, hanem az abban ellátandó növendékek számát fogja alábbszállítani és ennek megfelelőleg az 1898/9. iskolai évtől kezdve, ingyenes lakással négy tanítóképezdész, teljes fizetéssel pedig 14 növendék fog felvételt, akik közül azon hat növendék, akik eddig is növendékei voltak az alumneumnak, az abban fizetett díjnak csak a felét fogják fizetni, míg a díjnak a másik fele közadakozásból fog fedeztetni. Ilyeténképpen az egyesület az 1898/9. iskolai évtől kezdve, az alumneumra évenként csak 300 forintot fog adni, amennyit a prefektus évi fizetése tesz ki, a jövedelem többi részét pedig az adósságok törlesztésére fogja fordítani. Hogy az adósság-

gok mennél hamarabb törlesztessenek, a közgyűlés azt is elhatározta, hogy felkéri a máramarosi görög katolikus vallása románokat, hogy minden egyes családfő, ha mindjárt öt évi részletekben is, fizessen az egyesület javára 1 frtot. Ez a közadakozás még most is folyik.

Az egyesületnek 1903. augusztus 7-én megtartott közgyűlése elhatározta, hogy a jövőben mindaddig, míg az egyesület adósságai letörlesztetnek, az alumneumba csak 15—20 növendék fog részint teljesen ingyenesnek, részint pedig félfizetésesnek felvétetni. Ezen határozatnak megfelelő lég, az alumneumban 1904/5. iskolai évben 18 ösztöndíjas lett felvéve, akik közül 3 teljesen ingyenes (300 frt ösztöndíjjal), 15 pedig részint félfizetéses (150 frí ösztöndíjjal), részint egyharmad fizetéses (100 frt ösztöndíjjal) volt.

Az egyesületnek az 1905/6. iskolai évben 17 ösztöndíjas növendéke volt, akik részben teljesen ingyenesek, részben pedig félfizetésesek voltak. Ezen növendékek ellátására az egyesület 4099 koronát költött.

Az egyesületnek az alumneum létesítése óta, azaz 1886-tól kezdve 1906. június 30-ikáig, 111 ösztöndíjas és 72 teljes fizetéses, összesen tehát 183 növendéke volt.

Az egyesület az alumneum megnyitása óta 1905/6. iskolai év végéig összesen 67.165 koronát osztott ki ösztöndíjképpen.

Az egyesület bizottságának 1891. augusztus 7-én megtartott ülése, tekintve, hogy az alumneum ösztöndíjas tanítóképezdészei, tanulmányaik befejezése után az állami iskolákban keresnek alkalmazást, határozatig kimondotta, hogy az egyesület az alumneum ösztöndíjas tanítóképezdészeitől, az alumneumba való fölvetelükkor reverzálist vesz. aziránt, hogy a nevezett tanítóképezdészek, tanulmányaik befejezte után, legalább is 5 évig kötelesek a görög katolikus iskolákban tanítóskodni, amely reverzálisokat, az illető növendékek szülei is kötelesek aláírni.

Az egyesületnek az 1905. évben 8187 K 51 f. bevétele és 8296 K 03 f. kiadása és így 108 K 52 f. deficitje volt.

Az egyesület jövedelmei között szerepelnek a tagsági díjak, amelyek 247 K 27 f.-t tettek ki, a jövedelem többi ítése az egyesületnek máramarosszigeti házainak a bérjövödelméből került ki, amely 'évenként 6- 7000 K közt váltakozik.

Az egyesület vagyona a máramarosszigeti bérházakból áll, amelyek körülbelül 60.000 K értéket képviselnek, amelyet azonban a szamosújvári görög katolikus káptalantól kölcsön vett öszszegből még mindig fennálló 17.000 K terhel, — és így az egyesület vagyona közel 43.000 K-t tesz ki.

Az egyesület jelenlegi elnöke Mihályi Péter országgyűlési képviselő; alelhjokc: Búd Titusz, püspöki külhelynök. Az igazgató bizottság a máramarosszigeti kir. tanfelügyelőn kívül, 9 egyházi és 9 világi tagból áll.

Az egyesületnek 30 alapító (400 koronával) és 21 rendes tagja (200 koronával) van. Az egyesületnek vannak inég százakra menő pártoló tagjai is, akik tetszés szerinti összeggel járulhatnak az alumneum fenntartásához.

V.

A „Progresul“ fogarasi román műkedvelő szintársulat.

Ez az egyesület Fogaras székhelylyel 1885-ben létesült; célja egy román műkedvelő szintársulat létesítése.

Az egyesület elnöke: Dr. Senchea János, fogarasi ügyvéd.

Az egyesületnek jelenleg 15 alapító, 26 rendes és 23 működő, összesen tehát 69 tagja van.

Az egyesületnek az 1905. évben 1165 K 97 f. bevétele és 181 K 16 f. kiadása volt, Vagyona 1905 K 78 f.

Ezen egyesület működése abban áll, hogy évenként dilettánsok által előadott egy pár színelőadást rendez Fogarason.

Az egyesületnek a következő alapszabályai vannak:

1. §. Fogaras városában egy román műkedvelő szintársulat létesítetik «Progresul» név alatt, melynek célja: a műveltség terjesztése az esztétikus ízlés, nemes és erkölcsös érzelmek ébresztése színelőadások rendezése által.

2. §. A társulat célja egyszersmind az ének és zene fejlesztése is, s ha a körülmények megengedik, ez irányban is tevékeny leend.

3. §. A társulat céljának elérhetése szempontjából egy alap fog létesíteni és pedig: *a)* az alapító-, rendes- és pártoló tagok adományaiból; *b)* az előadások jövedelmeiből; *c)* az elhelyezett pénzek kamataiból.

4. §. A társulatnak tagja lehet hazánk minden honpolgára és nevezetik: *a)* alapító tagnak, hogy ha egyszer s mindenkorra 10 frítal járul a társulat alapjához; *b)* rendes tagnak, ha évenként 1 frt díjat fizet; *c)* pártoló tagnak, ha 1 írtnál kevesebbet fizet; *d)* tiszteletbeli tagnak, kit a közgyűlés a társulat célja körül szerzett érdemei következtében a bizottság ajánlatára megválaszt; *e)* működő tagnak, ki a színi- és zenei előadások alkalmával személyesen közreműködni ajánlkozik, ez utóbbiak minden fizetés alól felmentvék.

5. §. A társulati tagok joga és kötelessége: *a)* a társulat közgyűlésein döntő szavazattal résztvenni; *b)* a társulat elnökét és a bizottság tagjait megválasztani; *c)* különös kötelme a működő tagoknak a társulat bizottsága által koronként nekik kiosztott szerepek elfogadása és azok tehetőség szerinti eljárásása. A pártoló tagok a közgyűléseken csakis tanácskozási joggal bírnak.

6. §. A társulati tagság megszűnik a halál esetén kívül még a következő esetekben: 1. ha a határidő lejártával, kétszeri felszólításra kinyilatkoztatja a tagok valamelyike, miszerint nem akarja többé fizetni s ha tetteleg neir. is fizeti be, a tagsági díjat; 2. ha a tagok valamelyike önként visszalép, vagy ha a közgyűlés fontos okok alapján hozott határozatával kizárja.

7. §. A közgyűlést képezik az alapító-, rendes-, tiszteletbeli- és működőtagnak döntő szavazattal és a pártoló tagok tanácskozási joggal.

8. §. A közgyűlés teendői: *a)* a társulat elnökét, alelnökét és igazgatóság tagjait megválasztani; *b)* a társulatnak a bizottság által meg-

vizsgált számadásait felülvizsgálni, úgyszintén kebeléből egy bizottmányt küldeni ki, mely a bizottság számadásait és cselekményeit átnézi és megvizsgálja; c) szükség esetén az alapszabályokat megváltoztatni; d) a jövő évi költségvetést is megállapítani; e) a bizottság által ajánlatba hozott tiszteletbeli tagokat megválasztani.

9. §. A rendes közgyűlésnek, mely évenként kétszer kell hogy megtartsák, helye Fogaras és idejét meghatározza a megelőző közgyűlés. Ezt a bizottság legkevesebb 15 nappal előbb sajtó után közhírré teszi.

10. §. A rendkívüli közgyűlés csak sürgős és nevezetesebb esetekben és pedig csakis a bizottság határozata vagy legkevesebb 10 szavazati joggal bíró tag indokolt kérése folytán hívható össze.

11. §. A közgyűléseken a jelenlevő tagok szavazati többsége jogérvényesen határoz. A szavazat felkelés és leülés, esetleg névszerinti szavazás által történik. A névszerinti szavazást az elnök csak akkor rendelheti el, ha azt legalább 5 tag kívánja. Az alapszabályok módosítását célzó határozatok hozatalára az összes társulati tagok kétharmad részének hozzájárulása szükséges. Ilyenmű határozat csakis az esetben érvényes, ha a közgyűlés összehívása alkalmával közhírré tett és a tárgysorozatban kitétetett, hogy az alapszabályok módosítása céloztatik. Hogyha azonban kétszeri kihirdetés után sem gyűlne össze a társulati tagok kétharmada, akkor a jelenlevők szavazati többsége határoz az alapszabályok módosításáról is.

12. §. A közgyűlés rendes tagjaiból választ egy elnököt, egy al-elnököt és egy 12 és pedig 6 férfi- és 6 nőtagból álló bizottságot 3 évi időszakra. Ezen időszak letelte után ugyanazon tagok választhatók újból. Bizottsági tag csak Bogaras városi lakos lehet.

13. §. A közgyűlés választ kebeléből egy titkárt a jegyzőkönyv és levelezés vezetésére, egy pénztárnokot és egy ellenőrt a számadások kezelése céljából.

14. §. A bizottság ülést tart, valahányszor a társulat szüksége és érdeke kívánja. A bizottsági tagok az elnök, esetleg alelnök által az ülésre Írásban hívatnak meg. A bizottságba érvényes határozat hozatalához a jelenlevők szavazati többsége szükséges. Azonban ily határozat hozatalánál az elnökön és titkáron kívül legalább 3 tag jelenléte szükséges.

15. §. A bizottság kötelemi: 1. a társulatot mindennemű külügyeiben képviselni; 2. a társulat vagyonát kezelni és a pénztárnok meg ellenőr által vezetett számadásokra felügyelni; 3. meghatározni mindig a játékonny cél, melyre a társulat színelőadásait, zene- avagy énekhangversenyeit koronként rendezendi; 4. az előadandó színdarabokat a körülményekhez képest megválasztani és az egyes szerepeket a társulati működő tagok között azok képzettsége és tehetsége szerint kiosztani; 5. a közgyűlésen a társulat működéséről jelentést tenni.

16. §. Az elnök kötelezettségeiről: 1. felügyelni arra, miszerint a társulat alapszabályai az összes társulati tagok és a bizottság által mindig szem előtt tartassanak és hogy a közgyűlés vagy a bizottság által hozott minden határozatok végrehajtsanak; 2. ő írja alá a titkárral együtt a társulat mindennemű iratait, valamint a közgyűlés és a bizottság jegyzőkönyvét is; 3. az elnök képviseli a társulatot a hatóságok és harmadik személyek irányában; 4. elnököl a közgyűléseken és a bizottsági üléseken. Mindezen teendőket az elnök akadályoztatása esetében az alelnök végzi.

17. §. A titkár vezeti a közgyűléseken és a bizottságban a jegyzőkönyvet, valamint a társulatnak összes levelezéseit is.

18. §. A pénztárnok és ellenőr vezetik tisztán és pontosan a bevett és kiadott pénzekről számadásokat, forma szerinti nyugtát mutatva fel, melynek az igazgató által mindig ellenjegyezve kell lennie.

19. §. A közgyűlés jegyzőkönyvét hitelesíti egy, a közgyűlés által ad hoc választott legkevesebb öt tagú bizottmány, míg ellenben a bizottság

jegyzőkönyvét mindig önmaga hitelesíti és pedig a legközelebbi ülésen.

20. §. A társulati teendőket minden egyes tag ingyen teljesíti.

21. §. Külföldi egyének csakis a nagyméltóságú m. kir. belügyminisztérium előleges beleegyezése mellett választhatók az egyeslet tiszteletbeli tagjaivá.

22. §. A társulat feloszlására és annak vagyona hovaforrására vonatkozó közgyűlési határozatok érvényességéhez a nagyméltóságú m. kir. belügyminisztérium előleges jóváhagyása szükséges.

23. §. A közgyűlési érvényes határozatokhoz az alapszabályok megváltoztatására vonatkozólag, hasonlólag a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter előleges jóváhagyása szükséges.

24. §. A társulat a jelen alapszabályokban körülírt célt soha nem fogja szem elől téveszteni, s ha ezt tenné s oly esemény következne,

amely által az állam érdeke sértetnék, vagy a társulat vagyona veszélyeztetnék: a kormánynak jogában áll a társulat működését felfüggesztve, vizsgálatot rendelni ellene s annak eredménye szerint a társulatot végleg fel is oszlatni.

25. §. Előre nem látott esetben, ha a társulat megszűnne, akkor vagyona átmegy a fogarasi mindkét felekezeti román noegylet tulajdonába és pedig egyenlő arányban.

Jóváhagyott a m. kir. belügyminisztérium által 1885. július 24-én. 39.504/V11. sz. a.

Beniczky s. k.
államtitkár

VI

A „Petru Maior“ olvasó-egyeslet.

A Budapesten tanuló egyetemi román ifjak, már 1820-ban rendszerint összegyűltek Teodori Vazul budapesti görög keleti lelkész lakásán és a Maior Péter által irt és akkoriban megjelent román történelmi munka hatása alatt, művelték a román irodalmat és történelmet. Maior Péternek 1821. február 14-én történt elhunytja után, a harmincas és a negyvenes években pedig, «A román tanulók egyesülete» elnevezés alatt egy magánjellegű zártkörű társaságot alkottak.

A szabadságharc lezajása után, miután a hazai románok nagy számban alkalmaztattak a magasabb állami hivatalokban és fiaikat nagyobbára a budapesti egyetemen képeztették ki, Budapest a hazai román ifjúságnak egy kiváló gócpontját képezte. Ezek az ifjak 1862. február 7-én értekezletre gyűltek össze és elhatározták, hogy a román nyelvben való gyakorlásuk céljából, egy olvasó egyesletet fognak alakítani, amely egyeslet alapszabályainak a kidolgozásával Vulcan József joghallgatónak az elnöklete alatt, egy négy tagból álló szűkebb bizottságot bíztak meg. A román tanulóinak ezen olvasóköre, a szűkebb bizottság által kidolgozott alapszabályok alapján, 1862. február hó 20-án tartotta meg alakuló közgyűlését, amelyen az olvasókör elnökéül: Cosma Pártén joghallgatót (a nagyszebeni «Albina» román pénzügyintézet jelenlegi vezérigazgatóját) választották meg. Az olvasókör kezdetben hol az egyik, hol a másik tag lakásán tartotta üléseit. Az olvasókör 1863. április 2-án megtartott gyűlésén hozott határozatának meg-

felelőleg, az alapszabályok 1865-ben az egyetemi rektorátus útján, a helytartótanácsnak terjesztettek fel jóváhagyás végett. Ezen alapszabályok 13. §-a szerint az egyesület elnöke: a budapesti egyetem román nyelv és irodalom tanára volt. Ezen szakasznak megfelelőleg, az egyesület elnöke két éven át tényleg a budapesti egyetem román nyelv és irodalom tanára volt. Hogy az alapszabályoknak ezt a szakaszát miképpen, miért és mikor változtatta meg az egyesület? ezekre vonatkozólag nincsenek közelebbi adatok.

Ezen alapszabályokból az is kitűnik, hogy az olvasóköri «Petru Maior egyesület» elnevezését vette fel. Hogy az olvasóköri tagjait milyen indokok vezették aziránt, hogy a Maior Péter nevet vegyék fel, erre nézve az egyesület irattára semmiféle támpontot sem szolgáltat. Az egyesületnek 1877-ben megjelent első jelentésében erre vonatkozólag azonban a következők foglaltatnak:

«Az ifjúságot azon elhatározásában, hogy az egyesületet Maior Péter után nevezze el: Maior Péternek, a román nemzeti irodalom terén kifejtett kiváló érdemein kívül, még az a körülmény is vezette, hogy Maior Péter, a románság esthajnali csillaga, Budapesten élt és hunyt el».

A helytartótanács, az egyesületnek többrendbeli kérvénye dacára sem határozott az alapszabályokat illetőleg. Az alkotmányos élet visszaállítása után, az egyesület 1867. október havában az alapszabályok jóváhagyását illetőleg, egy újabb kérvényt intézett a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, aki azonban az egyetemi rektorátus útján, 1868. január 15-én kelt 570. számú leiratában arról értesítette az egyesületet, hogy alapszabályait, tekintettel azoknak 5. §-ára nem hagyja jóvá és hogy ezt a szakaszt olyaténképpen kívánja módosítani, hogy az egyesületnek rendes tagjai csakis az egyetemre beiratkozott hallgatók lehetnek, nem pedig olyanok is, akik már tanulmányaikat befejezték.

Az egyesület azonban 1868. február 24-én megtartott ülésében azt határozta, hogy a kifogásolt 5. §-t változatlanul kívánja fenntartani és ilyen értelemben újabb kérvényt intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, aminek azonban semmi eredménye sem volt. Miután az egyesület belátta, hogy semmi reménye sem lehet az iránt, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter elálljon az alapszabályok 5. §-ának a módosításától, 1870. október 23-án megtartott ülésében elhatározta, hogy az egyesületnek a jövőben akadémiai jellege lesz, azaz hogy az egyesület rendes tagjai csakis egyetemi hallgatók lehetnek. Ezen határozatnak megfelelőleg módosították azután az alapszabályokat és azokat jóváhagyás végett újból felterjesztették a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez. Ezen módosított alapszabályok értelmében ejtették meg azután az egyesület tisztviselői karának a megválasztását, amely a bánági részekből való román egyetemi hallgatók győzelmével végződött.

Miután azonban ezzel a választással a máramarosi és az erdélyi részekből való román egyetemi hallgatók nem voltak megelégedve,

ezek az egyesület kebeléből kiléptek és a régi alapszabályok alapján 1870. október 20-án különálló olvasókört alkottak. Ezáltal a budapesti román egyetemi hallgatók kebelében két «Petru Maior egyesület» állott fenn. Az egyik egyesület a könyvtárnak, a másik pedig a pénztárnak volt tulajdonában. Ez a két egyesület külön-külön háborítatlanul folytatva működését, folytonosan azon vitatkozott, hogy melyik közülök a tulajdonképpeni törvényes egyesület? A kiváltak egyesülete, végre hosszas rábeszélések után 1871. február 7-én beolvadt a régi egyesületbe, amely az 1871/2-ik iskolai évtől kezdve az egyesület számára rendes helyiséget bérelt.

Minthogy az egyesület alapszabályaiban a kívánt módosítások teljesítettek, a vallás- és közoktatásügyi miniszter az alapszabályokat 1873. január hó 29-én jóváhagyta.

Az egyesület kebelében az 1873/4-ik iskolai év elején egy dalárda is létesült.

Az egyesület 1876-tól kezdve, egy «Rosa cu ühimpî» («Tövises rózsa») című lapot adott ki, amely minden hónapban kétszer jelent meg és a melyben a tagok jobb munkái közöltettek. A lap irodalmi és humorisztikus részből állott. A humorisztikus rész az egyesület tagjainak az élményeiből merítette a tárgyát. A lap szerkesztőjét és munkatársait, az év elején megtartott alakuló közgyűlésen választották meg. Az egyesület ezen lapja az 1894/5-ik iskolai évben szűnt meg.

Az egyesület az 1891/2-ik iskolai évben 800 példányban kiadta a Popp ühica által írt «Horia» tragédiát, amelyben a szerző Horiát, az 1874-iki oláh parasztlázadás szervezőjét és vezetőjét magasztalja.

Az egyesület az 1895/6-ik iskolai évben elhatározta, hogy az egyesület belső ügymenetére vonatkozó szabályrendeletet állít össze és hogy minden öt évben egy almanachot fog kiadni, amelyben közölni fognak az egyesület rendes tagjainak, a gyűléseken felolvasott irodalmi beccsel bírói munkái (az első almanach 1901-ben jelent meg) és végül, hogy az egyesület minden évben ünnepélyt fog rendezni Maior Péter emlékére.

A m. kir. belügyminiszter az egyesület működését 1895. december 29-én kelt 1724. számú rendeletével felfüggesztette és azzal egyidejűleg vizsgálatot rendelt aziránt, hogy az egyesület alapszabályaiban körülírt hatáskörét milyen mértékben és irányban lépte túl?

A vizsgálat kiderítette, hogy az egyesület tagjai az egyesület helyiségeiben az alapszabályoktól eltérőleg politikai vonatkozású és tartalmú felolvasásokat tartanak és hogy az egyesület tagjai, az alapszabályoknak a politikát kitiltó rendeletét kijátszhatják, az egyesület helyiségein kívül, a fővárosi vendéglők zárt helyiségeiben, izgató felolvasásokat tartanak, és végül, hogy magyar államellenes munkát ad ki, mint a minő a Popp Ghica által írt «Horia» tragédia.

Az egyesület működése ennél fogva az 1895/6-ik iskolai évben hét hónapra fel volt függesztve. A felfüggesztés tartama alatt az egyesület elnöksége több ízben kérte a m. kir. belügyminisztert, hogy vonja vissza a felfüggesztő rendeletet, a minek következtében azután a m. kir. belügyminiszter 1896. július 9-én kelt 320. számú leiratában, a felfüggesztő rendeletet hatályon kívül helyezte.

Miután az egyesület alapszabályai a belügyminiszter utasításának megfelelőleg módosítottak, azokat a belügyminiszter 1897. május 10-én hagyta jóvá.

Ezek az alapszabályok a következők:

I. RÉSZ.

Az egyesület neve, célja és eszközei.

1. §. A budapesti egyetemi román nemzetiségű ifjúság «Petru Maior» nev alatt olvasó-egyletet alakít.

2. §. Az egyesület célja: A műveltségnek román nyelven való terjesztése és a kollégialis szellem fejlesztése.

3. §. A cél elérésére eszközül szolgálnak: *a)* az egyesület gyűléseiben tartandó tudományos értekezletek, társalgások és szavalatok, a politika teljes kizárásával, *b)* egy alakítandó könyvtár, *c)* a zene művelése.

4. §. Az egyesület «Petru Maior olvasó-egylet Budapest 1872» feliratú pecséttel bír.

II. RÉSZ.

Az egyesület tagjai.

5. §. Az egyesület tagja lehet minden a Szent István korona országainak területén született román nemzetiségű magyar honpolgár.

6. §. Az egyesület tagjai lehetnek: *a)* rendesek, *b)* rendkívüliek, *c)* tiszteletbeliek, *d)* alapítók.

7. §. Rendes tagok csak a Budapesten lakó román nemzetiségű tanuló ifjak lehetnek.

8. §. Rendkívüliek lehetnek a Budapesten lakó hivatalnokok és polgárok.

9. §. Tiszteletbeli tagokká a román nemzeti irodalom terén maguknak érdemeket szerzett egyének választhatók meg. Ezek megválasztása közgyűlésen történik. Külföldiek tiszteletbeli tagokká csak a m. kir. belügyminiszter utólagos jóváhagyásának fentartásával választhatók meg.

10. §. Alapító tagok lehetnek azok, kik az egyesület pénztárába egyszer s mindenkorra 50 forintot befizetnek.

III. RÉSZ.

A tagok jogai és kötelességei.

11. §. A rendes tagok résztvehetnek az egyesület gyűléseiben és tanácskozmányaiban tanácsadó és döntő szavazattal és kötelesek az egyesület pénztárába évenként 4 forintot o. é. befizetni.

12. §. A rendkívüli tagok szintén résztvehetnek az egyesület gyűléseiben és tanácskozmányaiban, de csak tanácsadó szavazattal; egyszerűsmind bölcs belátásukra és nemzeti érzületükre bízatik az egyesületi pénztárba befizetendő összeg meghatározása.

13. §. A tiszteletbeli és alapító tagok az egyesület évkönyveibe feljegyeztetnek.

IV. RÉSZ.

Az egylet gyűlései.

14. 8. Az egylet gyűlései a következők: *a)* rendes közgyűlés, *b)* rendkívüli közgyűlés, *c)* rendes heti gyűlés, *d)* irodalmi ülés.

A) A rendes közgyűlések.

15. §. Rendes közgyűlés évenként kétszer tartatik a tanév első és utolsó nónapjában.

16. §. Hatásköre: *a)* az egylet tisztviselőinek megválasztása, *b)* a bizottság évi jelentésének és az évi számadások megvizsgálása és a tisztviselőknek azok iránti felelősség alóli felmentése, *c)* az egyleti tagoknak az egyletből leendő végleges kizárása, *d)* a tiszteletbeli tagoknak a megválasztása, *e)* az alapszabályok módosítása, *f)* az egylet feloszlata.

17. §. Rendes közgyűlés megtartására az összes beirt rendes tagok kétharmadának jelenléte; határozathozatalra pedig a jelenlevők abszolút többsége szükséges. Ha első ízben, a beirt rendes tagok kétharmad része meg nem jelennek, 8 napra rá új közgyűlés hívandó össze, mely tekintet nélkül a megjelentek számára, határozatképes.

B) A rendkívüli közgyűlések.

18. §. Rendkívüli közgyűlés hívandó össze a beirt rendes tagok egynegyedének kívánatára vagy mikor a bizottság szükségesnek tartja.

19. §. A rendkívüli közgyűlések teendőire, megtarthatásuk, valamint a határozathozatal kellékeire nézve ugyanazok a szabályok érvényesek, mint a rendes közgyűlésekre vonatkozólag.

C) Rendes heti gyűlések.

20. §. Rendes heti gyűlés hetenkint egyszer tartandó az egylet helyiségében. A határozathozatalra szavazattöbbség szükséges.

21. §. Teendőik következők: *a)* értekezletek, bírálatok felolvasása, szavaltatok, *b)* igazgatási belügyek.

V. RÉSZ.

Az egylet tisztviselői.

22. §. Az egylet tisztviselői képezik az egylet bizottságát.

23. §. A bizottság a következő tagokból áll: 1. egy elnök, 2. egy alelnök, 3. egy titkár, 4. két jegyző, 5. egy pénztáros, 6. egy ellenőr, 7. egy könyvtáros, 8. egy alkönyvtáros.

A) Az elnök összehívja és megnyitja a gyűléseket, azokat vezeti és elnököl; egyenlő szavazatok esetében szavazatával dönt, hitelesíti a jegyzőkönyveket a legközelebbi gyűléseken a jegyzővel és két e célra általa kijelölt taggal, aláír minden az egyletet érdeklő iratot, utalványozza az ellenőr ellenjegyzése mellett a bizottság által megszavazott összegeket s egyszersmind képviseli az egyletet felelősség mellett hatóságok és harmadik személyek irányában.

B) Az elnök távollétében az alelnök mindenben helyettesíti őt.

C) A titkár vezeti az egylet külügyeit, eszközli az új tagok beírását, jelentést tesz az egyletnek a bizottság működéséről és az év végén a rendes közgyűlésnek az egylet tevékenysége és állapotáról.

D) A jegyzők vezetik felváltva az egyesület gyűléseinek jegyzőkönyveit és hitelesítik azokat a jelen §. A) pontja szerint.

E) A pénztáros beszedi és nyugtázza a tagsági díjakat és az egyesület más jövedelmeit, naplót vezet az egyesület bevételeiről és kiadásairól és köteles a bizottság vagy az egyesület kívánságára számadásait bármikor kimutatni.

Kiadásokat csakis az elnök utalványozására és az ellenőr ellenjegyzése mellett tehet.

F) Az ellenőr ellenjegyzi az elnöki utalványokat, valamint minden az egyesületet illető bevételi és kiadási okmányt.

ff) A könyvtáros örökdió az egyesület könyvei, lapjai és folyóiratai fölött és köteles az ügykezelési szabályzat értelmében a fent jelzett tárgyak állapotáról jelentést tenni és minden a könyvtárra vonatkozó teendőt ellátni.

H) Az alkönyvtáros kezeli az egyesület levéltárát, segélyt nyújt a könyvtárosnak teendőiben és annak távollétében mindenben helyettesíti.

24. §. A bizottság egy évre választatik a 17. §-ban körülírt eljárás szerint.

25. §. A bizottság felügyel az egyesület vagyona és végrehajtja az egyesület határozatait.

26. §. A bizottság összes határozatai az egyesület gyűlésehez megfelelőbbek.

27. §. Minden az egyesület nevében kiadott irat az elnök és titkár által írandó alá.

28. §. A tisztviselők felelősséggel tartoznak az egyesületnek.

29. §. A tisztviselők újra választhatók.

VI. RÉSZ.

Az irodalmi választmány.

30. §. Az irodalmi ügyek vezetése egy hétagú irodalmi választmányra bízatik.

31. §. Az irodalmi választmány egy évre választatik a bizottsággal egyidejűleg.

32. §. Az irodalmi választmány rendes heti gyűlésen választható meg és egészíthető ki.

VII. RÉSZ.

Felügyelő választmány.

33. §. A bizottság tevékenységének és különösen a pénztár és könyvtár ellenőrzésére egy állandó három tagú felügyelőválasztmány választatik.

34. §. A felügyelőválasztmány felülvizsgál és három havonként jelentést tartozik tenni az egyesületnek a tapasztalatról.

35. §. A felügyelőválasztmány a heti rendes gyűlésen is megválasztható és kiegészíthető.

VIII. RÉSZ.

Általános határozatok.

36. §. Az egyesület ügykezelési szabályzattal bír.

37. §. Az egyesület feloszlik: 1. mikor a beírt rendes tagok kétharmadrésze a közgyűlésen azt követelné és elhatározná, 2. mikor az egyesület fentartásához megkívántató anyagi eszközök hiányozni fognak, 3.

mikor az egyesületnek nem lesz több, mint 3 tagja. Az egyesület feloszlása esetében annak vagyona a Nagyszebenben székelő «Erdélyi román irodalmi és román népközművelődési egyesület» «Asociațiunea transilvană pentru literatură română și cultura populară română» alapjára fog szállni.

38. §. Az alapszabályok módosítása, az egyesület feloszlása és ez esetben az egyesületi vagyon hovatartozása iránt hozandó határozatok, foganatosítás előtt a m. kir. belügyminiszter elé terjesztendők.

39. §. Ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartaná, a kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam, vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggeszthető és a felfüggesztés után elrendelendő szabályszerű vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is osztható vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására különbeni feloszlás terhe alatt kötelezhető.

Az egyesület belső ügymenetére vonatkozó szabályrendelet, az új alapszabályoknak megfelelőleg, 1897-ben módosított.

Az egyesületnek 1906/7. évben 78 rendes (35 joghallgató, 16 orvosnövendék, 16 bölcsész, 10 technikus, 1 állatorvosi növendék) és 6 rendkívüli tagja volt. Az egyesületnek jelenleg 27 tiszteletbeli és 29 alapító tagja van.

Az egyesület az 1906/7. évben összesen 50 ülést tartott, amelyek közül 13 irodalmi ülés volt, melyeken az egyesület tagjai a többek között az 1905/6. iskolai évtől kezdve, ismertetik és kritizálják a legújabb román sajtótermékeket. Az irodalmi üléseken az egyesület tagjai 28 felolvasást, értekezést és szavalatot tartottak. Az egyesület kebelében egy dalárda és egy zenede áll fenn.

Az egyesület vagyona az 1906/7. iskolai év végével 15.032 K 71 fillért tett ki, amely az elmúlt évvel szemben 286 K 21 fillér többletei tüntet fel.

Ez a vagyon a 14.163 K 42 fillért kitevő állandó alapból, a 835 K 54 fillért kitevő rendelkezési alapból és 33 K 75 fillért kitevő «fillér-alap»-ból áll. Ezek az alapok értékpapirokból, részvényekből és készpénzből állanak.

Az egyesület könyvtára az 1906/7. iskolai év végén 1844 kötetet kitevő 1643 műből állott.

VII.

A „Gozsdu alapítvány”.

1. Az alapítvány létesítése, az alapító életrajza, végrendelete, az alapítvány eredeti vagyona és rohamos növekedésének a tényezői.

A Budapesten székelő «Gozsdu-alapítvány», Gozsdu Manó alapító végrendeletének megfelelőleg, a magyarországi görög keleti vallásit románok oszthatlan tulajdonát képezi és mint ilyen, az államkormány főfelügyeletének az épségben tartása mellett, a magyarországi görög keleti román nemzeti egyház kongresszusának, illetve a görög keleti román érseki székeseknek a fenntartása alatt áll.

Az alapítvány kezelését egy képviselet gyakorolja, amelynek tagjai: a magyarországi görög keleti román érsek, aki egyszersmind elnöke is a képviseletnek és valamennyi hazai görög keleti román püspök; továbbá ezeknek az összes számát hárommal meghaladó, tekintélyes és hitbuzgó görög keleti román világi férfiú, akik élethossziglan tagjai a képviseletnek. A világiak közül legalább egy tagnak, a Gozsduval rokonságban álló biharvármegyei királydaróci Poynár családból kell lennie.

Ezt az alapítványt Gozsdu Manó, a magyar királyi Curia bírása tette, aki Nagyváradon, szegénysorsu kereskedő szülőktől, 1802. február 21-én született. Gozsdu tanulmányainak befejezése után keresett ügyvéd lett Budapesten, ahonnan 1861-ben Krassó-Szörény vármegye főispánjává neveztetett ki, amely állását azonban csak rövid ideig tartotta meg, mert az 1861-iki országgyűlés feloszlása után ezen állásáról lemondott.

Gozsdu a provizórium megszűnte után, 1866-ban, a Bihar-megyében levő tenkei kerületben képviselővé választatott.

Gozsdu 1869-ben a magyar királyi Curiához bírónak neveztetett ki és mint ilyen halt meg 1870. február 3-án. Gozsdu kétszer nősült meg, még pedig mind a kétszer budapesti macedóromán családból, gyermekek nem maradtak utána. Az első felesége, Pometa Anasztázia, 1863-ban halt meg. Második feleségét, Dumtsa Melániát, 1864-ben vette el feleségül. Özvegye azután férjhez ment Nemeshegyi Józsefhez, aki azonban szintén elhalt és így másodszor is özvegy lett és mint ilyen még most is él.

A románok nem jó szemmel nézték Gozsdu-t, mert ő egyike volt azoknak, akik minden erejükből küzdöttek a magyar alkotmányért. Gozsdu-nak különösen azért voltak ellenségei a románok között, mert ő folytonosan azt hangoztatta, hogy a románok politikai sorsuk javulását csakis a magyaroktól várhatják. Gozsdu-nak ezen hazafias elveiért sok ócsárlást kellett eltűrnie a románoktól, akiknek azonban mindig azt mondta volt: hogy «csak Gozsdu halála után fogjátok megtudni, hogy ki volt Gozsdu», amely mondatát alapítványával tényleg be is igazolta.

Gozsdu, az utána elnevezett alapítványának a célját és annak kezelési módozatait, az 1869. november hó 4-én kelt végrendeletében határozta meg, amelynek főbb intézkedései a következők:

A 7-ik pont, mindazon vagyont, mi adósságaim és a temetési költségek kifizetése után fenmarad: egészben a magyar és erdélyországi román nemzet azon részének hagyományozom, mely a keleti orthodox hitvallást követi. Ezen hagyományt állandó alapítványul akarván alkotni: «Gozsdu alapítványa», román nyelven «Fundatiunea lui Gozsdu» nevet viseljen; kezelésére és rendeltetésére nézve pedig a következő rendeleteim szolgálnak megváltozhatlan szabályul:

a) Halálom után leltározassék egész vagyonom, vonassanak le abból terheim, mennyire még fenmaradtak volna, fizetessenek ki, illetőleg biztosíttassanak nóm özvegyi tartása (3-ik pont) vagy hagyatéka

(4-ik pont) vagy azon esetre, ha mint özvegyem halna meg, a 4-ik pont értelmében a 25.000 forint és végtére Manarino Julia gyermekei részére 12.000 forint (első pont), ami pedig ezen felül marad, adassék által az alább körülményesebben leírandó képviselőnek, mint általános örökösnek külön leltár mellett.

Ha az alapítványi képviselő elnyősnek találja az ingatlanok elánisítását, azt csak nőm beleegyezésével, még ha már férjhez ment volna is, a végrendelet végrehajtói a 4-ik pontban figyelmeztetésem szemelőtt tartásával, az alapítványi képviselő befolyása nélkül is megtehetik, sőt kedvező körülmények között árverés mellőzésével is szabad kézből elárúsíthatják; ha pedig e kérdésben egymással meg nem egyeznének, azon rész véleménye döntsön, melyen nőm leend.

c) Mivel legfényesebb jövőt jóslók az «első hazai takarékpénztár» részvényeinek, melyekből jelenleg 54 darabot bírok, ezek addig, míg a haza viszonyai rosszra nem változnak — mit Isten tőle hárítson el — ne árusíttassanak el, hanem biztos jövedelmi forrásul tartsa meg.

d) Alapítványom kezelésére a keleti orthodox román nemzetből a következő képviselőt hatalmazom fel:

ad) a keleti orthodox román metropolitát vagyis érseket;

bb) valamennyi magyar és erdélyországi keleti orthodox román püspököt;

cc) ezeknek összes számát meghaladó három személylyel több tekintélyes, (becsületességükről és józansággal párosult) buzgó orthodox keleti román érzelmeikről ismert polgári férfiakat, kiknek megválasztásában nőmnek, ha már férjhez ment volna is és végrendeleti végrehajtóimnak, ha még életben lennének, valamint a biharmegyei királydaróczi Poyvár nevet viselő rokonaimnak is döntő szavazatuk legyen; ezen Poyvár-családból, ha közöttük képességgel bíró egyének lennének, legálább egy választassák a képviselőtbe.

e) Mintán ezen képviselő az alapítványi hagyományt a magyar és erdélyországi keleti orthodox román nemzet nevében átveszi, s azt az orthodox román metropolitai pénztárba célszerű ellenőrködés mellett letéteményezze azt gyümölcsözőleg biztos és szilárd hitelű jó helyekre s időközben pedig a pesti, nagyvárad, aradi s szebeni takarékpénztárakba az alapítvány neve alatt; a tiszta jövedelemnek két harmadrészt tőkésítse minden évben és szaporítsa kamatainak kamataival, illetőleg jövedelmeinek jövedelmeivel az átvétel idejétől számított ötven (50) évig.

f) A jövedelem, illetőleg kamat egy harmadrészből egy számvevőnek díjaztatása után fennmaradt összeget, a képviselőt ossza fel ösztöndíjjal jeles viseletű, kitűnő észtehetségű, keleti orthodox vallást követő román ifjaknak, kiknek szülői nem képesek gyermekük nevelését és kiképzését saját anyagi tehetségükből teljesíteni. Ehelyütt általános elv gyanánt megállapítatik, hogy az ösztöndíjak, az egyes helyi viszonyok és tanosztályi fokozatok követelményei szerint szabassanak ki, nevezetesen külföldön vagy Budapesten tanulóknak, illetőleg felsőbb tudományokat hallgatóknak nagyobb ösztöndíj adassék, mint azoknak, kik vidéken és illetőleg az alsóbb iskolákban tanulnak; az elsőbbségnek nyújtandó segélyezése évi 500 írtnál nagyobb és 300 írtnál kisebb, az utóbbiaknak csak adandó 300 írtnál nagyobb ne legyen.

g) Az e) alatti 50 év leteltével számíttassék a tőkéhez a tőkésített kamatok és ezeknek kamataival felszaporodott mennyiség egy új főösszeggé. s ekkor ezen összeg jövedelmeinek tiszta három ötödrésze tőkésíttessék kamataival és kamatainak kamataival «anatocismus» számítás szerint ismét ötven évig.

h) Ezen összeg jövedelmeinek fennmaradt két ötöd részéből, levonva a számvitel költségeit, adassék ismét ösztöndíj az f) alatti kellékekkel bíró jeles tanulóknak, de akkor már terjesztessék ki a segélyezés a művészet?, lelkesíti és tanítói pályán magukat kiképezni indult ifjúkra is.

i) Ha ezen második 50 év is letelik, számíttassák a tőkéhez, a tőkésített kamatok és ezek kamatai által felszaporodott mennyiség egy újabb főösszegé és ezután ezen főösszeg jövedelmeinek tiszta fele tőkésítetté e) és g) szerint ismét 50 évig.

k) Ezen főösszeg jövedelmének második feléből levonva a számviteli költségeket, segítettessenek a fennebbi elvek szerint számosabb tanulók, de már ekkor jutalmaztassanak a jövedelemből jeles tulajdonokkal bíró, számos családdal terhelt, vagy előregegett, szűkölködő lelkészek és néptanítók is.

l) Ezen harmadik 50 év elteltével számíttassák a tőkéhez a kamatok s ezek kamatainak tőkésített egyik feléből felszaporodott mennyiség és képeztessek e szerint egy állandó főösszeg, de már akkor szüntessék meg a további tőkésítés.

m) Mindazáltal képeztessek a netáni tőkeveszteségek- vagy kamattennakadásokból származható zavarok elhárítására egy tartalékalap (reservefond) az egész fő-alapítványi tőke jövedelmének egy tizedrészéből; ha a tiszta jövedelem egy tizedrészének a tartalékalap részere félretétele által a tartalék annyira szaporodnék, hogy a fő-alapítványi összeg egy ötödét elérte, csatoltassék a tartalékalap a főösszeghez és kezdessék meg egy új tartalékalap a fennebbi cél elérésére s ugyanazon mód szerint.

n) Az alapítványi főösszeg egész jövedelme — a tartalék félretételével és megtakarításával — fordíttassélc a fennebbi segedelmezéseken kívül minden más román keleti orthodox vallási célokra a képviselő többségének belátása szerint, szem előtt tartva a közös magyar hazának, a keleti orthodox anyaszentegyháznak és román nemzetnek javát és felvirágzását.

o) Minden segélyezésnél — hasonló kvalifikatio mellett — a bihari Poinároknak, kik anyai nagyatyám Poinár Demeter rokonságából származnak, ha keleti orthodox vallást követnek, elsőbbség adassék.

p) Ismervén a román nemzet minden tagjainak nemzeti jólétének előmozdítása iránti önzéstelen buzgóságát, meg vagyok győződve, hogy a képviselő teendőivel és gondjaival járó fáradságot minden képviselői tag anyagi jutalom nélkül vállalandja magára, azon öntudat által érezvén magat jutalmazva lenni, hogy az általam szolgáltatott anyagot ő is segített feldolgozni kedves nemzetének felvirágzására.

q) Addig míg alkotmányos után a román nemzetnél nemzeti testület, nemzeti gyűlés, kongresszus, vagy más autonóm gépezet lép életbe, az alapítványi képviselő csak a nagy közönségnek ad sáfárkodásáról számot olyformán, hogy az államkormány főfelügyelete épségben fenntartatván, a számadások a magyar hivatalos es három legolvasottabb román lapokban a nyilvánosság közbirálatának adatnak át; ha pedig a nemzet, organikus autonóm testületet nyer, a számadások ez elé terjesztetnek jóváhagyás végett, azután felterjesztetnek a magyar államkormánynak s a fennebbi módon átadatnak a nyilvánosságnak, s ha a kezelésben hibák vagy ezen végrendelet elleni cselekvények, sőt netalán hűtlenségek követtetnének el, a főfelügyelet jogánál fogva a magas magyar kormányt megtorlásra kérem és hatalmazom fel, egyébiránt olyan államkormány felügyeletet értek, melyet a törvény fog szabályozni és körülírni.

r) Az ösztöndíjakat és segélyezéseket — három román lapban a kellő időben kihirdetett pályázat folytán az /), A), A), n) és o) pontok értelmében az arra szavazattöbbséggel legérdemesebbeknek elismertek között kiosztani — a képviselőnek tétetik kizárólagos jogává.

s) Ha a hazában a keleti orthodox egyház idővel aszerint rendeztetnék, hogy a szerbek a keleti románokkal egyesülten tartanának egyházi zsinatot, vagy nemzetiségi tekintetben a keleti vallású románok a görög katolikus, máskép unitus románokkal együttesen tartanának kon-

gresszusokat, vagy más című törvény által engedélyezett nemzeti gyülekezeteket, az ilyen vegyes gyülekezetekben az én alapítványom soha semmi szín alatt tanácskozás tárgya ne lehessen, sem szerbnek, sem unitus románnak ezen alapítvány sorsában nem csak szavazata, hanem véleménye se hallgattassák meg.

A özöszdu halála után felvett hagyatéki leltár szerint az összes aktívák 539.607 fit 55 krt tettek ki és pedig:

I. Ingatlanokban:

1. A Király-utcában lévő ház	226.132 fit 67 kr.
2. A Rákoson levő villa 4 hold belsőséggel . .	29.118 „ 64 „
3. A Rákoson levő rétek	25.056 „ 24 „
Összesen . . .	280.307 fit 55~kn

II. Értékpapírokban:

1. 54 drb Első hazai takarékpénztári részvény á 2.650 fit	143.100 fit — kr. 15.600 „
2. 40 drb Concordia malom részvény á 390 fit	158.700 fit — kr.
Összesen . . .	

III. Egyebekben:

Kötvénybeli követelésekben pedig . . .	100.600 fit - kr.
Összesen .	539.607 fit 55 kr.

Ezen aktívákat összesen 345.578 fit 94 kr- passzíva terhelte. így hát hagyatékként összesen 194.028 fit 61 kr. maradt, amelyből miután leiratot mint behajthatatlan követelés 53.625 fit: alapítványt megillető tiszta hagyaték összesen 140.403 fit 61 krt tett ki.

Gozsdu halála után, a rokonok perrel támadták meg a végrendeletet, de miután az alapítvány képviselöte a rokonokkal kiegyezett, az alapítvány már 1871-ben megkezdte rendes működését: amikor is az alapítvány első képviselötét báró \$aguna András, a nagyszebeni görög keleti román érsek, mint az alapítvány elnöke szervezte.

Miután a magyarországi görög keleti román egyháznak három egyházmegyéje van, a képviselötet az érseken (aki szintén megyés püspök) és a két megyés püspökön kívül még hat világi tagból kellett összeállítani, akiknek a kijelölése céljából az érsek és a megyés püspökök egyházmegyéjükből 2—2 világi férfit ajánlottak és miután azok megválasztása ellen az alapító

özvegye Dumtsa Melánia, a Poynár-család, valamint Széher Mihály, Ioanovics György és Hrabovszky György, végrendeleti végrehajtók nem tettek semmiféle kifogást, az alapítvány első képviselője a következőképpen lett összeállítva:

Egyházi tagok:

1. báró Şaguna András, nagyszebeni görög keleti román érsek, úgy is mint a képviselő elnöke. 2. Ivacskovics Prokop, aradi görög keleti román püspök. 3. Popasu János, karánsebesi görög keleti román püspök.

Világi tagok:

Az erdélyi főegyházmegyéből: 1. Aldulian János, curiai bírósági tanácsos, 2. Puscariu János, curiai bírósági tanácsos; az aradi egyházmegyéből: 1. Faur János, Krassómegeye főispánja, 2. Poynár Dénes, köz- és váltóügyvéd, Biharinegye aljegyzője; a karánsebesi egyházmegyéből: 1. Mocsonyi György, nagybirtokos, 2. Joanovici Miklós, birtokos.

Az alapítvány vagyónak a növekedéséhez a következő körülmények járultak:

1. Az «Első hazai takarékpénztár» 1872-ben új részvényeket bocsátott ki, amelyekből a régi részvényesek 1.000 írtjával annyi részvényt vehettek, amennyi régi részvényük volt és így a Gozsdu alapítvány 54 új részvényhez jutott, amelyekből hatot az özvegynek adott, aki ezért lemondott az új részvények után a neki járó $\frac{3}{4}$ jutalékról. Ennek következtében az alapítványnak 1872-ben már 102 «Első hazai takarékpénztár» részvénye volt. Az alapítvány az új részvények vásárlása céljából 50.000 forint kölcsönt vett fel az aradi és karánsebesi görög keleti román egyházmegyék közös alapjából.

2. Miután az özvegy 1879. június 27-én férjhez ment Nemeshegyi Józsefhez, elesett az alapítványtól élvezett 6.000 forint évi életjáradéktól, valamint azon jogától is, hogy halála esetére 25.000 forintot hozományozhasson az alapítvány terhére. Az özvegy végkielégítésképpen, a végrendeletben kikötött 60.000 forintot kapott. Miután ezen alkalommal az özvegy lemondott a rákosi villa hasznélvezeti jogáról is, az alapítvány ezért az özvegynek kárpótlásképpen két «Első hazai takarékpénztár»-i részvényt adott. Az alapítvány az özvegy végkielégítésére fordított összeget a nagyszebeni görög keleti román főegyházmegyétől vette kölcsön.

3. A rákosi villa és rétek 1882. március 27-ikén 125.000 forintért adták el, az ebből befolyt pénzből fizettetett vissza az aradi és a karánsebesi görög keleti román egyházmegyék közös alapjából felvett kölcsön.

4. Miután az alapítvány képviselője arról győződött meg, hogy az alapítvány királyutcai háza csakis úgy lesz értékesíthető, hogy ha az, idővel egy átjáró bérházzá fog felépíttetni,

1883. október 29-én 78 000 írtért a királyutcai házzal szomszédos dobutcai 16. számú házat és kertet, 1884. március 15-én pedig 54.000 frtért a királyutcai házzal szintén szomszédos hollóutcai 8. számú házat vette meg.

5. Az «Első hazai takarékpénztár», 1890. február hó 8-án hozott határozata alapján új részvényeket bocsátott ki, még pedig úgy, hogy a régi részvényesek minden két részvényük után 1000 írt vételár és 262 írt 50 kr. átíratási díj, azaz 1262 írt 50 kr. lefizetése mellett, egy új részvényt vehetnek. Az alapítvány az új részvényekből hármat az özvegynek adott, amelyeknek az árát azonban az özvegy a sajátjából fizette. Ezen újabb kibocsátás által az alapítványnak már 147 «Első hazai takarékpénztár»-i részvénye volt.

6. Az «Első hazai takarékpénztár» az 1894. évi közgyűlésén elhatározta, hogy a «Niederösterreichische Escomptbank»-kal szövetkezve, Budapesten «Hazai bank» név alatt, egy új bankot létesít és hogy az öt megillető 31.000 részvényből, 12.000 részvényt a saját részvényeseinek a rendelkezésére bocsájt, akik minden egyes részvényük után, három «Hazai bank» részvényt vehetnek 112 írtjával, amelynek névértéke 100 írt volt és így az alapítvány 441 «Hazai bank» részvényt vett, ami 49.140 írt 94 krba került. Ezt az összeget az alapítvány kölcsönképpen, a nagyszombeni görög keleti román érsekség alapjaiból vette fel.

7. Az «Első hazai takarékpénztár» 1894.; nov. 25-én megtartott közgyűlésén elhatározta, hogy új részvényeket bocsájt ki, amelyekből a régi részvényesek minden öt részvényük után egyet vehetnek, még pedig 4600 írtjával és így az alapítványnak a már meglévő 147 részvénye után $29\frac{1}{10}$, új részvény járt, amelyekért 132.300 frtot fizetett. Az alapítvány miután azonban a $\frac{4}{10}$ részvényt egy egésze határozta kiegészíteni, az ehhez szükséges %o részvényt, az új részvény rendes árának, azaz 8100 írtnak megfelelőleg, 4860 írtért vette. Az alapítvány a 30 új részvényért összesen tehát 137.160 frtot fizetett, amelyet kölcsönképpen a nagyszombeni «Albina» román pénzügyintézetől vett fel. Ez által a/, alapítványnak összesen 177 «Első hazai takarékpénztár»-i részvénye lett. Miután az özvegy lemondott arról a jogáról, hogy az újonnan kibocsátott «Első hazai takarékpénztár» és a «Hazai bank» részvényeiből ő is kapjon, az alapítvány az özvegynek, a már eddig is élvezett 11 «Első hazai takarékpénztár»-i részvény utáni osztalék $\frac{3}{4}$ -én kívül, még két részvény után járó egész osztalékot biztosított.

8. Az alapítvány képviselője 1900. március 4-én megtartott ülésében hozott határozatának megfelelőleg, a király- és dobutcai házak helyett, egy egészen új átjáró bérházat építtetett, 978.935 K 80 fillérért; ami által a «Gozsdu-alapítvány» budapesti hazai ma, tekintve a teleknek az árát is, 1.505.600 K értéket képviselnek.

9. Az «Első hazai takarékpénztár» 1904. március 10-én elhatározta, hogy új részvényeket bocsájt ki, amelyekből a régi részvényesek minden két részvényük után 1500 frtjával egyet vehetnek és így az alapítványnak a már meglévő 177 részvénye után, $88\frac{1}{2}$ új részvény járt. Az alapítvány, miután azonban a $\frac{1}{2}$ részvényt egy egészre határozta kiegészíteni, az ehhez szükséges fél részvényt, az új részvény rendes árának, azaz 7600 írtnak megfelelőleg, 3800 írtért vette. Az alapítvány a 89 új részvényért és azok átíratásáért összesen 272.100 frtot fizetett. Ez által az alapítványnak összesen 266 «Első hazai takarékpénztár»-i részvénye lett. Az özvegynek az új részvényekhez való joga akként állapított meg, hogy az özvegy, amíg életben lesz, az eddig élvezett osztalék jutalék megszüntetésével, 1904. évtől kezdve összesen $15\frac{3}{4}$ «Első hazai takarékpénztár»-i részvény egész osztalékát fogja kapni.

10. A «Hazai Bank», miután 5,000.000 K-val emelte az alapítókéjét, 1905. március 31-én új részvényeket bocsátott ki, még pedig úgy, hogy a régi részvényesek minden két részvény után, 220 K-val egyet vehetnek és így az alapítványnak a már meglévő részvénye után $220\frac{1}{2}$ új részvényhez volt joga. Az alapítvány miután azonban a $\frac{1}{2}$ részvényt egy egészre határozta kiegészíteni, összesen 221 új részvényt vett, ami 49.250 koronába került.

11. A «Hazai Bank» 1906 március és 1907. január havában új részvényeket bocsátott ki és így az alapítvány a meglévő részvényeinek megfelelőleg mindkét esetben 221—221, azaz összesen 442 részvényt vett 114.519 koronáért, ami által az alapítványnak jelenleg 1104 részvénye van.

Ezek azok a körülmények, amelyek az alapítvány vagyonának a rohamos emelkedéséhez hozzá járultak.

Az a tény pedig, hogy az alapítvány tiszta vagyona 1907. január 1-én, tehát fennállásának 36-ik évében már 6,493.054 K 73 fillért tett ki, első sorban is annak a körülménynek tulajdonítható, hogy az «Első hazai takarékpénztár» 1872., 1890., 1894. és 1904-ben új részvényeket bocsátott ki, az alapítvány pedig a már meglévő régi részvényei alapján, aránylag igen csekély összeggel jutott a nevezett takarékpénztár részvényeihez, amelyeknek ára évről-évre rohamosan emelkedik.

Hogy minő befolyással voltak ezen részvényeknek számos áremelkedései az alapítvány vagyonának a növekedésére nézve, az a következő táblázatból látszik, amelyben évről-évre ki van tüntetve az az összeg, amelyet az alapítvány tulajdonában lévő részvények képviseltek:

Év	Az alapítvány tulajdonában levő részvények száma	Egy részvény ára	Az összes részvények árai	Év	Az alapítvány tulajdonában levő részvények száma	Egy részvény ára	Az összes részvények árai
		koronákban				koronákban	
1871.	54	5.300	186.200	1890.	100	16.250	1.630.000
1872.	102	4.500	459.000	1891.	147	16.900	2.484.300
1873.	102	4.500	459.000	1892.	147	16.650	2.447.550
1874.	102	4.500	459.000	1893.	147	17.750	2.609.250
1875.	102	4.870	496.740	1894.	147	18.400	2.704.800
1876.	102	4.230	431.460	1895.	177	15.800	2.796.600
1877.	102	4.560	645.120	1896.	177	16.600	2.938.200
1878.	102	5.010	511.020	1897.	177	16.760	2.955.900
1879.	100	6.000	600.000	1898.	177	16.580	2.934.660
1880.	100	7.680	768.000	1899.	177	16.580	2.934.660
1881.	100	9.500	950.000	1900.	177	16.375	2.888.375
1882.	100	9.050	904.000	1901.	177	16.300	2.885.100
1883.	100	9.140	914.000	1902.	177	17.000	3.009.000
1884.	100	11.130	1.113.000	1903.	177	18.900	3.345.300
1885.	100	12.100	1.210.000	1904.	266	16.525	4.295.650
1886.	100	15.800	1.580.000	1905.	266	19.950	5.306.700
1887.	100	14.000	1.400.000	1906.	266	20.200	5.373.200
1888.	100	15.750	1.575.000	1907.	266	20.175	5.366.550
1889.	100	20.200	2.020.000				

2. Az alapítvány beléletében előfordult fontosabb mozzanatok.

Az alapítvány beléletéből kiemelendők a következő tények:

1. A vallás- és közoktatásügyi miniszter utasítására, az egyesület képviselője, az alapító végrendeletének mindenekben megfelelő alapítványi levelet állított össze, amelyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1885. november hó 25-én 45.371. szám alatt a következő megjegyzések mellett hagyott jóvá:

1- ször. Az alapító-levél szövegében Magyarország mellett Erdélynek külön megnevezése nemcsak törvényellenesnek, hanem teljesen fölöslegesnek is jelentetik ki; mert Erdélynek Magyarországgal törvényileg történt egyesítése folytán, Magyarország alatt az erdélyi részek is értendőek.

2- ször. Az alapító-levél 4. §-a azzal toldatik meg, hogy az alapítványi tőkének magánosoknál való elhelyezése feltétlenül tiltva van.

3- ször. Az alapító-levél 5. §-ának c) pontja oda módosítatik, hogy az ösztöndíjnak külföldön való élvezése, minden egyes esetben, a vallás- és közoktatásügyi magyar kir. minisztériumnak előre kieszközlendő engedélyétől függ.

2. Miután az alapítvány vagyont 1882. október 18-ikától kezdve, a nagyszebeni érseki szentszék pénztára kezeli, az alapítvány 1889-ben összeállította azt a szabályrendeletet, amely

még a mai napig is érvényben van és amely az alapítványnak az érsekséghez való viszonyát szabályozza.

3. Az alapítvány képviselte által, az alapítóval rokonságban álló Pognár János örököseitől 24.000 forintért megvett nagyváradi házat illetőleg, a vallás- és közoktatásügyi miniszter 25.828/1889. számú leiratában kijelentette, hogy az alapítványi tőkének ingatlanokba való fektetése esetében, a kormányi jóváhagyás az alapító-levél 15. §-ában foglalt intézkedés és az azon alapuló 1889. január 3-ikán kelt 54.029. számú miniszteri leirat értelmében, mindenkor előzetesen lesz kikérendő.

4. Az alapítvány képviselte, az alapítvány belügyeire vonatkozólag egy szabályrendeletet állított össze, amely 1896. augusztus 29-én lépett életbe.

Ezen szabályrendelet a többek között a következő szakaszokat, illetve intézkedéseket foglalja magában:

1. §. Az alapító végrendeletének az értelmében, az alapítványi képviselőt áll: a magyarországi görög keleti román érseki provinciához tartozó összes püspökökből és az ezek számát kétszeresen meghaladó világi tagokból. A képviselőt jelenleg tehát az érsekből, a két megyés püspökből és hat görög keleti román világitól áll.

A tagság megszűnik: *a)* Az illető tag halála által, *b)* Egy .oly bűnügyi vagy fegyelmi Ítélet által, amely az illető tagra a hivatalvesztést is kimondja, *c)* Ha az illető tag megszűnik magyar honpolgár lenni, vagy a görög keleti román vallásról más vallásra tér át. *d)* Ha a világi tag egy év lefolyása alatt egyetlenegy ülésen sem jelenik meg és elmaradását nem igazolja, *e)* Ha az érsek, illetve a püspökök lemondanak egyházi méltóságukról; vagy ha a világi tag lemond a tagságról.

4 §. A képviselői tag választása az önkiegészítési elv alapján történik. L tekintetben irányelvül a következők szolgálnak:

Ha az egyházi tagok és pedig az érsek, illetve a megyés püspökök elfoglalják az érseki, illetve a püspöki széket, azonnal tagjaivá lesznek a képviselőnek.

A világi tagokra nézve, tekintettel arra az eddig is fennálló szokásra, hogy a képviselőtben mindegyik egyházmegye és pedig az erdélyi, az aradi és a karánsebesi 2—2 taggal vannak képviselve, akik közül egy tagnak az alapítóval rokonságban álló Pognár családból kell lennie; üresedés esetén az érsek megkeresésére, az illető egyházmegye püspöke minden egyes betöltendő tagságra, az egyházmegyéhez tartozó három egyént ajánl, akik közül a képviselőt egyet titkos szavazással választ. Megválasztottnak az tekintetik, aki megkapta a szavazatok többségét. Erről a választásról a képviselőt, illetve annak elnöke az érsek, abból a célból fogja értesíteni a Pognár család összes nagykorú férfi tagjait, valamint Oozsdu Manó volt özvegyét és Joanovicu György végrendeleti végrehajtót (amíg ez a két utóbbi életben lesz), hogy adják beleegyezésüket az illető tag megválasztásához. Ha ezek beleegyezésükkel hozzájárulnak az illető tag megválasztásához vagy ha ebben a tárgyban a hozzájuk intézett felhívásra, a kézbesítés napjától számított 30 nap alatt, az illető megválasztása ellen nem emelnek óvást, úgy az illető tag megválasztottnak jelentetik ki. Ha a fennebb felsoroltak bármelyike is óvást emelne az illető tag megválasztása ellen, úgy az illető tag megválasztásának az ügyében, a román nemzeti egyházi kongresszus dönt. Óvás esetében, a megválasztott tag, a választást követő 30 nap eltelté után, a végleges döntésig ideiglenes tagja lesz a

képviseletnek és mint ilyen részt vesz a képviselet tanácskozásaiban. Ha pedig a kongresszus az óvásnak helyt adva, a választást megsemmisíti, új választás rendelendő el.

5. §. A képviselet elnöke a nagyszebeni görög keleti román érsek, akit akadályoztatása vagy széküresedés esetében, a hivatalbeli legidősebb megyés püspök helyettesít; ha pedig a püspökök sem volnának jelen, úgy a képviselet üléseit addig, amíg a képviselet erre az esetre nem választ kebeléből egy tagot, az a tag vezeti, aki legrégebb tagja a képviseletnek.

6. §. A képviseletnek, az alapítványi ügyek vezetésének a megkönnyebbítésére a következő orgánumai lesznek:

1. Egy, a képviselet kebeléből választott végrehajtó bizottság. 2. Egy számvevő, aki a könyvvezetést, valamint az irodát és az ülés jegyzőkönyveit is vezeti. 3. Az alapítványi ingatlanok gondnoka, illetve gondnokai. 4. Egy pénztárnok és egy ellenőr. Miután az alapítvány pénzkezelésével a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszék van megbízva, ezek az érseki szentszék pénztárnoka és ellenőre lesznek.

7. §. Az alapítvány képvisellete minden évben két rendes ülészakot tart és pedig március és augusztus havában. A márciusi ülészakban az alapítvány évi számadásai, leltára, költségelőirányzata tárgyaltnak; az augusztusi ülészakban pedig az évi ösztöndíjak és segélyek osztatnak ki.

8. §. Sürgős esetekben az alapítvány rendkívüli ülészakra is összehívható.

9. §. A rendes ülészak helyét és idejét a képviselet esetről-esetre állapítja meg, a rendkívüli ülészak helyét és idejét pedig az érsek, mint a képviselet elnöke állapítja meg.

10. §. Hogy a képviselet érvényes határozatot hozhasson, az ülésen az elnököt is beleértve, legalább is öt tag jelenléte szükséges.

16. §. Az elnök csak akkor szavaz, hogy ha a szavazatok egyenlően oszlanak meg.

22. §. A végrehajtó-bizottság minden negyedévben rendes ülést tart, még pedig a házbérnegyed első hónapjainak a 13-ik napján; azonban sürgős esetekben rendkívüli ülést is tarthat. Érvényes határozatok hozatalához legalább is két tag jelenléte kívántatik meg.

23. §. Az alapítvány egész vagyonát: a készpénzt, az értékpapírokat és az okmányokat a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszék pénztára kezeli, amely egyszersmind a «Gozsdu alapítvány» pénztára is, amelylyel szemben az ellenőrzést a képviselet, illetve a román nemzeti egyházi kongresszus gyakorolja.

24. §. A képviselet felülvizsgálja az alapítvány évi számadásait, leltárát és költségelőirányzatát és miután azokat rendben találta, megadja a végrehajtó-bizottságnak és az ingatlanok gondnokának, illetve gondnokainak a felmentvényt. A képviselet a számadásokat, a leltárt és a költségelőirányzatot felülvizsgálás céljából a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszéknek terjeszti fel.

31. §. Az alapítvány évi bevételeiről és kiadásairól szóló számadásokat az érseki szentszék a vallás- és közoktatásügyi minisztériumnak terjeszti fel.

35. §. Ösztöndíjak, illetve segélyezések csak olyan magyarországi görög keleti román ifjaknak adatnak, akik a harmadik elemi osztályt jó sikerrel és kifogástalan erkölcsi magaviselet mellett végezték el és akiknek nincs meg a szükséges anyagi eszközük tanulmányaiknak a folytatására.

36. §. Az ösztöndíjasoktól megkivántatik a román és a magyar nyelv ismerete, amennyiben pedig nem tudnák ezeket a nyelveket, úgy meg kell azokat tanulniok. Az ösztöndíjasoknak a görög keleti hittant kell tanulniok, azokban az iskolákban pedig, amelyekben a román nyelv és irodalom is tanítatik, az ösztöndíjasok kötelesek a román nyelvet és irodalmat is tanulni, illetve hallgatni.

37. §. Az ösztöndíj összegére nézve megállapítatik: a) az elemi

iskolai tanulók évi ösztöndíja legfeljebb 60 forint; *b*) a gimnázium és a reáliskola alsó osztályaiba, valamint az ezekkel egyenrangú kereskedelmi iskolába járó tanulók évi ösztöndíja legfeljebb 120 forint; *c*) a gimnázium és a reáliskola felső osztályaiba, valamint az ezekkel egyenrangú kereskedelmi iskolába járó tanulók évi ösztöndíja legfeljebb 180 forint; *d*) a vidéki akadémiák hallgatóinak évi ösztöndíja legfeljebb 300 forint; *e*) az egyetemek, valamint a budapesti és a külföldi felsőbb iskolák hallgatóinak évi ösztöndíja legfeljebb 500 forint lehet.

38. §. A 37. §-al szemben csakis a királydaróci Poyvár családból való ösztöndíjasok, valamint azok az ösztöndíjasok képeznek kivételt, a kiknek szülei amellet, hogy szegények, az egyház, a haza és az alapítvány körül érdemeket szereztek. Azonban ezeknek az ösztöndíja sem haladhatja meg az 500 forintot.

30. §. Az ösztöndíjas mindaddig megtartja az ösztöndíjat, amíg eleget tesz iskolai kötelezettségének és meg fog felelni azoknak a követelményeknek, amelyeket a képviselő az alapítvány ösztöndíjasaitól megkíván. Az ösztöndíjas ösztöndíját csakis olyan nyugta ellenében veheti fel, amelyet az illetékes iskolai hatóság láttamozott; ha pedig a láttamozás hiányoznék, úgy annak az okát az ösztöndíjasnak kellőképpen és elfogadható módon igazolnia kell.

40. §. Ha az ösztöndíjas súlyos betegség vagy más, a saját hibáján kivül előállott akadály miatt nem tette le a rendes időben az előirt vizsgát, vagy azon valamely tantárgyból elégtelen tanjegyet nyert, ezeket a körülményeket és az azokat igazoló bizonylatokat haladéktalanul tartozik bejelenteni a képviselőnek, amely ezek felett határozni fog és ennek megfelelően az ösztöndíjat a későbbben leteendő vizsga, illetve a javító vizsga sikerétől teheti függővé. Az az ösztöndíjas, aki nem felel meg ezen szakasz rendelkezésének, vagy aki a vizsgán másodsor is elbukik, az ösztöndíjat elveszti.

41. §. Az ösztöndíjas csakis a képviselő beleegyezésével változtathatja meg a tanintézetet; ez azonban nem ad neki jogcímet arra nézve, hogy ösztöndíja emeltessék. Ha az ösztöndíjas a megkezdett tanulmányi fakultást más fakultással akarná felcserélni, úgy ezt csakis a képviselő beleegyezésével teheti meg. Az ösztöndíjas ezen fakultáscserét azonban csakis az 1-ső időszak végéig teheti meg, rendkívüli esetekben pedig a megkezdett tanulmánya első évének a végéig.

42. §. Az ösztöndíjas elveszti ösztöndíját: *a*) ha megszűnik magyarországi honpolgár lenni, vágj ha a görög keleti román egyház ellen fog cselekedni; *b*) ha tanulmányait abban hagyja; *c*) ha nem tesz eleget a 40. és 46. §-ok rendelkezéseinek; *d*) ha figyelmen kívül hagyja a 41. §. rendelkezéseit; *e*) ha egy olyan illetlen tény követ el, amiért a képviselő tőle az ösztöndíjat vagy a segélyt megvonná; *f*) ha időközben olyan vagyonhoz jut, ami feleslegessé teszi számára az ösztöndíjat vagy ha más alapítványból az élvezett ösztöndíjnál nagyobbat kap; *g*) ha tanulmányait befejezte.

44. §. Azok az ösztöndíjasok, akik tanulmányaik befejezése után, a tudori cím elnyerése céljából szigorlatot kell hogy tegyenek, az utolsó évben élvezett ösztöndíjat, mint segélyt fogják megtartani és az élvezett ösztöndíj annyi részletre fog felosztatni, mint ahány szigorlatot kell az illetőnek tennie. Az illető ezeket a részleteket azonban csakis az egyé» szigorlatok sikeres letétele után fogja megkapni. Ha azonban az ösztöndíjasnak az utolsó évben élvezett ösztöndíja oly csekély volt, hogy ez nem fedezné a szigorlati és az oklevél megszerzésének a költségeit, a képviselő azt a megfelelő összegre emelheti. A képviselő az erdészeti és a bányászati hallgatók tudományos kirándulási költségeinek a fedezésére szintén nyújthat segélyt.

45. §. Az ösztöndíjak kiosztása céljából a végrehajtó-bizottság minden évben június hó végén pályázatot hirdet, amely az állam- és minden

egyres görög keleti román egyházmegye hivatalos lapjában közzé teendő, amelynek értelmében a pályázók bezárólag augusztus 5-ikéig tartoznak kérvényeiket az alapítvány budapesti irodájába beküldeni. A kérvényhez csatolandók: *a)* Keresztlevél, amelyben az illetékes plébániai hivatal által az is igazolandó, hogy az illető még mindig a görög keleti román egyház kebelébe tartozik, *b)* Iskolai bizonyítvány, *c)* Hatósági bizonyítvány, amelyben igazolandó, hogy sem a pályázónak, sem annak szüleinek nincsen olyan vagyona, amelyből a pályázó iskoláztatási költségei fedezhetőek volnának. Ugyanezen ideig kell benyújtani a segélyre vonatkozó kérvényeket is.

46. §. Az alapítvány ösztöndíjasai, ha igényt akarnak tartani az élvezett ösztöndíjukra, úgy szintén kötelesek eleget tenni a 45. §. rendelkezéseinek.

52. §. Az ösztöndíjak, az iskolai igazgatóság által láttamozott nyugtára, négy egyenlő előzetes részletekben fizettetnek ki és pedig: szeptember 15-én, december 1-én, február 15-én és május 1-én. A nyugták az alapítvány budapesti irodájának küldendők meg, ahol az alapítvány számvevője folyósíttatni fogja az érseki pénztár által egyenesen az illető ösztöndíjas címére az esedékes részletet.

53. §. Miután a végrendelet 7-ik pontjának *f)* betűje alatt foglalt intézkedés értelmében, az ösztöndíjak kiosztása kizárólag a képviselői jogkörébe tartozik: a képviselőnek az ösztöndíjak, illetve a segélyek kiosztását illetőleg hozott határozatai ellen semmiféle felfolyamodásnak vagy felelősségnek nincsen helye.

61. §. *a)* Az ingatlanokra vonatkozó adás-vevési szerződéseket, a képviselői azon tagjai írják alá, akiket ez iránt határozatilag kiküldött a képviselői, *b)* A képviselői aktív és passzív peres ügyeiben, valamint az állami közhatalok előtt folyó ügyeiben szükséges meghatalmazásokat a képviselői elnöke, vagy annak helyettese írja alá.

70. §. Az alapítvány fizetési tisztviselői: a számvevő, a pénztárnok és az ellenőr.

71. §. A képviselői az érseki szentszéknek, az alapítvány vagyónak kezeléséért évenként 2.400 koronát fizet.

72. §. Miután a képviselői tagság tisztviselői állás, a képviselői tagjai, habár nem részesülnek fizetésben, mindazonáltal arra az időre, amelyet az alapítvány szolgálatában töltenek, napi és utazási díjban részesülnek. Az utazás távolságának a megállapításánál, az illető tag rendes tartózkodási helye vétetik alapul, ha pedig valamely tagnak az alapítvány érdekében külföldről kellene hazatérnie, úgy a távolság az ország határától számíttatik. Élelmezési díjakat csak azok a tagok kapnak, akik nem laknak azon a helyen, ahová az alapítvány ügyeiben össze lettek hívva. Az utazási költségek fejében megtérítetik a jövetre és a menetre szükséges I. osztályú vasúti- vagy hajójegy, valamint a hálókocsijegy is, amennyiben az illető tag éjjel utazott és a vonathoz hálókocsi is volt csatolva, azután a bérkocsi díja a vonathoz és onnan vissza. Az élelmezési költségek, amelyekben a lakpénz is befoglaltatik, a napidíjak által térítetnek meg. Napidíjak járnak azokra a napokra, amelyeken az illető tag részt vett az alapítvány ügyeiben, amihez még négy utazási nap után járó napidíjak adatnak. A napidíjak: *a)* az érseknek 25 forint; *b)* a püspököknek 20 forint és *c)* a világi tagoknak 15 forint.

73. §. Az alapítvány ügyeiben kiküldött alapítványi tisztviselőt II. osztályú vasúti vagy hajójegy és 10 forint napidíj illeti meg.

74. §. Az ingatlanok gondnokainak a díjazását a képviselői esetről- esetie hozandó határozattal állapítja meg.

75. §. Ezen szabályrendeletben foglalt rendelkezéseket a képviselői csakis a jelenlevők két harmadának szavazatával módosíthatja. A módosítások azonban csak az ezeket eszközölő ülészakot követő legközelebbi ülészakon lépnek hatályba.

5. Az alapítvány képvisellete, 1898, március 25-én megtartott ülésében elhatározta, hogy az alapítvány hollóutcai házában internátust állít fel 50 növendék számára, akiknek az alapítvány 500 frt évi ösztöndíjat ad, amelyből azonban a növendékek csak egy részt kapnak, még pedig ruházatra és tandíjra, a másik rész pedig eltartásukra fog fordíttatni. A képviselőlet ilyen értelemben kérte a létesítendő internátus számára a vallás- és oktatásügyi miniszter jóváhagyását, aki azonban, mielőtt azt megadta volna, 15.665/1900. sz. leiratában arra utasította a képviselőletet, hogy terjeszsze fel a tervbe vett internátus alapszabályait és nyújtson azokban kellő biztosítékot aziránt, hogy a tervbe vett internátus vezetését és működését illetőleg, mindenképpen fenn lesz tartva a kormánynak a felügyeleti joga. A képviselőlet azonban inkább lemondott az internátus létesítéséről, mintsem hogy azzal szemben biztosította volna a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a felügyeleti jogát.

6. A képviselőlet 1902. augusztus 30-án megtartott ülésében elhatározta, hogy a jövőben minden évben két 500 firtos ösztöndíjat fog adni olyan két tanárjelöltnek, akik a budapesti «Bárá Eötvös József kollégiumiban lesznek internálva.

7. Az alapítvány ösztöndíjasa, mielőtt még ösztöndíja első részletét felvette volna, atyjával illetve tutorjával egyetemben egy nyilatkozatot tartozik aláírni, amelyben ünnepélyesen kötelezi magát az alapítvány által kikötött következő feltételek szigorú betartására:

a) Hogy abba az iskolába fog járni, illetve azt a fakultást fogja hallgatni, amelyre az ösztöndíj megszavaztatott. *b)* Hogy szorgalmasan fogja látogatni az előadásokat, hogy minden félévben legalább két tantárgyból fog colloquálni és hogy az előírt időben fog vizsgázni, *c)* Hogy ha az illető iskolában előadatik a hittan, valamint a román nyelv és irodalom, ezeket tanulni, illetve hallgatni fogja és tartozni fog az ezen tantárgyakban tett eredményről szóló bizonyítványt, illetve igazolványt bemutatni, *d)* Hogy a görög keleti román templomot — amennyiben, ahol tanul van olyan, — vasárnap és ünnepnapokon rendszeresen fogja látogatni és hogy résztvesz azon a gyászmisén, amely az elhunyt alapító lelkiüdvéért szokott tartatni, végül, hogy erkölcsös életet visz és hogy nem fog résztvenni semmiféle politikai tüntetésekből, *e)* Hogy minden iskolai év végén a tanulmányokban tett előmeneteléről szóló bizonyítványt legkésőbb augusztus 5-ig meg fogja küldeni az alapítvány budapesti irodájának. *f)* Hogy az alapítvány budapesti irodájának be fogja jelenteni, ha hosszabb időre el fogja hagyni azt a várost, amelyben iskolába jár. *g)* Hogy amennyiben abban a városban, ahol iskolába jár, az alapítvány képviselőletének valamelyik tagja, vagy az alapítvány által a tanulók ellenőrzésével

megbízott egyén laknék, azoknál az ösztöndíjas tartozik jelentkezni.

3. Az alapítvány jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.

a) *Az alapítvány képviselői e's tisztviselői.*

Az alapítvány képviselete jelenleg kilenc tagból áll, még pedig a következőkből:

1. Melianu János, nagyszebeni görög keleti román érsek Nagyszebenben, aki egyszersmind az alapítvány elnöke. 2. A karánsebesi görög keleti román püspök. (Jelenleg széküresedés van.) 3. Papp János, aradi görög keleti román püspök, Aradon. 4. Dr. Gáli József főrendiházi tag, Lukarecen. 5. Szerb György udvari tanácsos, Budapesten. 6. Puşcariu János nyugalmazott kir. curiai bíró, Töröcsváron. 7. Berlogia Ábrahám kir. curiai bíró, Budapesten. 8. Dr. Poynár Miklós ügyvéd, Élesden, a Poynár-család képviseletében. 9. Cosma Partén, a nagyszebeni «Albina» román pénzügyi vezérigazgatója, Nagyszebenben.

Az özvegyen, született Dumtsa Melánián kívül, a végrendeleti végrehajtók közül, már egyik sincs életben.

Az alapítvány végrehajtó bizottsága a következőkből áll: elnök: dr. Gáli József, tagok: Berlogia Ábrahám és Szerb György.

Az alapítvány számvevője, titkára és a budapesti házak gondnoka: Bogoeviciu Ghenadie, budapesti görög keleti román plébános, Budapesten.

Az alapítvány nagyváradi házának a gondnoka: Zigre Miklós ügyvéd, Nagyváradon.

Az alapítvány pénztárnoka: Voilean Máté, szentszéki előadó ülnök, a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszék pénztárnoka, Nagyszebenben; ellenőre: dr. Roşca R. Özséb, a nagyszebeni görög keleti román papnevelde és tanítóképzde igazgatója, a nagyszebeni görög keleti román érseki szentszék ellenőre, Nagyszebenben.

b) *Az alapítványnak az 1907. január 1-én lezárt számadásai.*

Ezen számadások szerint az alapítványnak bevételei az 1906. évben összesen 362.758 K 50 fillért tettek ki A bevételek között szerepel a többek között: 1. Az egyesület bérházainak az évi jövedelme, amely 100.956 K 42 f. 2. Az «Első hazai takarékpénztár» részvényei után járó osztalék, ami 186.200 koronát tett ki stb.

Az alapítványnak bevételeivel szemben 1906-ban összesen 345.221 K 99 f. kiadása volt, amelyek között szerepel a többek között: 1. Az alapító özvegyének az «Első hazai takarékpénztár» 15³/s részvénye után járó osztalék 10.762 K 50 f. 2. Adókba 20.995 K 86 f. 3. A házak fentartási és a kezelési költsége 21.227 K 10 f. 4. Ösztöndíjakra 71.786 K 15 f. stb.

Az alapítványnak cselekvő vagyona a következő:

1. Az alapítvány házai:			
a)	A király-utcai ház értéke	949.533 K — f.	
b)	A dob-utcai ház értéke	471.827 „ — „	
c)	A holló-utcai ház értéke	83.160 „ — „	
d)	A nagyváradai ház értéke	32.720 „ — „	1,537.240 K — f
2. Részvények:			
a)	266 drb „Első hazai takarékpénztár“-i részvény á 20.540 K	5,463.640 K — f.	
b)	10 drb „Concordia“-malom részvény á 186 K	1.860 „ — „	
c)	10 drb „Tisza“-sorsjegy á 304 K	3.040 „ — „	
d)	883 drb „Hazai bank“ részvény á 305 K	269.315 „ — „	
e)	50 drb nyereménycselekvő az „Első hazai takarékpénztár“-tól á 142 K	7.100 „ — „	5,744.955 „ — „
3.	3 drb Wertheim-szekrény	679 K	25 f.
4.	Készpénz	17.536 „	51 „
5.	Sírbolt, butorok stb.	31.456 „	97 „
6.	Az eladott nagyváradai szőlő még be nem fizetett vételára és hátralékos házbérek	8.450 „ — „	
	Összesen	7,340.317 K	73 f.

A cselekvő vagyont a következő adósságok terhelik:

1. A nagyszabeni görög keleti román érseki szentszéktől, a budapesti bérházak építésére felvett kölcsönből még fennáll 584.726 K.

2. A nagyszabeni «Albina» pénzügyintézetétől, az újonnan kibocsátott részvények vásárlására felvett kölcsönből még fennáll 262.537 K. Összesen tehát: 847.263 K.

Ezek szerint az alapítvány tiszta vagyona 1907. január 1-én 6.493.(054 K 73 fillért tett ki, amely az 1905. év végén kimutatott vagyonnal szemben 323.023 K 41 f. többletet mutat.

Az alapítvány az 1906/7. iskolai évben ösztöndíj- és segélyképpen kiosztott:

a) 30 szigorlónak 9851 K 15 f.; b) 58 joghallgatónak 24.700 K; c) 20 orvosnövendéknek 11.470 K; d) 14 bölcsésznek 6300 K; e) 14 technikusnak 6840 K; f) 4 erdészeti hallgatónak 2250 K; g) 2 állatorvosi hallgatónak 1000 K; h) 12 hadapródnak (közülök 3 honvéd) 3300 K; i) 2 jegyzői tanfolyamon lévő hallgatónak 300 K; j) 1 gyógyszerész-tanfolyamon levő hallgatónak 400 K; k) 2 gazdasági akadémiai hallgatónak 450 K; l) 1 keres-

kedelmi (keleti) akadémiai hallgatónak 300 K; *m*) 17 középiskolai tanulónak 3790 K; *n*) utólagosan folyósított ösztöndíjak 835 K; összesen 71.786 K 15 fillér.

Az alapítvány az 1906/7. iskolai évben 177 tanulónak összesen tehát 71.786 K 15 f. ösztöndíjat nyújtott.

Az alapítvány fennállása óta eddig 2728 ösztöndíjasnak összesen 1.135.638 K 82 f. ösztöndíjat osztott ki.

VIII.

A volt határőrvidékek vagyonszociális alapjai.

A hazai románok kulturális intézményeinek a fejlesztéséhez igen sokban hozzájárulnak a feloszlott határőrvidékek vagyonszociális alapjai is.

A határőrvidékek, amelyeket az ország határainak a megvédésére Mária Terézia létesített volt, katonai államot képeztek az államban, a benne lakók pedig mind egy-egy ezrednek a tagjai voltak, akiknek összes jogviszonyukat a szolgálati szabályzat képezte.

A románlakta vidékeken három határőrezred létesített és pedig az I-ső ezred Nagyszében, a II-ik ezred Naszód és a XIII-ik ezred Karánsebes székhelyvel.

A határőröknek legfőbb parancsolójuk és bírójuk, élet-halál uruk az ezredes volt, minden tisztviselőjük katona volt, még az iskolamesterük is. Közöttük még a legszegényebb paraszt is egész életén át katona volt, de emellett még polgári foglalkozást is űzött. A határőrök jó módban éltek, mert az óriási területen, amely a katonai kincstár jogi tulajdona volt, a vagyonszociális alapok elvételénél az alapján, mint haszonélvezők szabadon gazdálkodtak.

Ezek a jogok azonban a határőrvidékek polgárosítása bekezdésével, 1817. június hó 8-án kibocsátott legfelsőbb intézkedés, illetve az ezt törvénybe iktató 1873. évi XXX. t.-c. szerint megváltás útján megszűntek, oly módon azonban, hogy a király megemlékezvén a határőrvidéki ezredeknek a dinasztia és a haza érdekében tett kiváló szolgálatairól, a katonai kincstári birtokok egy részét és az egyes fennállott határőrvidéki alapokat nekik ajándékozta. A volt határőrvidék lakosai, ezek egy részéből kulturális alapítványokat létesítettek, amelyek még a mai napig is a határőrök és a határőr-ivadékok közvagyonát képezik és mint ilyenek ma már milliókra rugó összeget tesznek ki, amelyeknek jövedelmeit a vagyonszociális alapok, a román iskolák fentartására és a határőrök ivadékainak ösztöndíjazására fordítják.

A volt határőrvidékhez tartozott községek összességét a vagyonszociális közgyűlés képviseli, amelyeknek tagjai a községi törvényben előírt ugyanazon a módon választatnak, mint a politikai községi előjárásági tagok. A közgyűlés saját kebeléből

választja az elnököt, aki egyszersmind a közgyűlésből alakított 4 tagú választmánynak is az elnöke. A választmány képviseli a vagyonközösséget. Az állam nevében a főispán, mint kormánybiztos gyakorolja az ellenőrzés és felügyelet jogát. Ennek alapján a főispán a vagyonközösség összes ügy- és pénzkezelését bármikor megvizsgálhatja és a tapasztalatokhoz képest intézkedhetik.

A. vagyonközösség évi előirányzata, évi zárszámadása és egyáltalán mindazok az ügyek, amelyek vagyoni és szervezeti kérdést tárgyalnak, a vármegyei törvényhatóság és a kormány jóváhagyása alá tartoznak. Szóval a vagyonközösség egész szervezete az 1886. évi XXII. törvényen nyugszik.

A vagyonközösségek közül különösen a naszódi és a karánsebesi említendők.

1. A karánsebesi vagyonközösség.

Ő Felsege 1871. évi június hó 8-án, szentesítette a határőrvidék polgárosítására vonatkozó előterjesztéseket és mint legfőbb hadúr, manifesztumban a határőröknek tudtára adta, hogy őket a katonai igazgatás alól kiveszi és polgári kormányzás alá helyezi.

Ezen legfelsőbb haduri rendelettel az 1783. évben felállított magyarbánsági határőrvidék, mely a 13-ik román-, német- és szerbbánsági ezredekéből s a titeli zászlóaljából állott, 89 évi fennállás után megszűnt.

A feloszlítás, illetőleg a polgárosítás keresztülvitelével, a magyar honvédelmi minisztérium volt megbízva.

A polgárosítás tartama alatt annak befejezéséig, a végvidék katonai tekintetben a temesvári hadtestparancsnokság alá, polgári ügyekben pedig azonnal a magyar kormány fenhatósága alá került.

Az 1873. évi XXVII. t.-c. rendelkezése értelmében, a románbánsági és szerbbánsági ezred tizenkét százada, Szörény vármegye elnevezés alatt Karánsebes sz. kir. város székhelylyel külön törvényhatósággá egyesített; a végvidék többi része pedig Temes és Torontál vármegyékbe kebelezetett.

Szörényvármegyében az alkotmányos intézmények bevezetése — tekintettel a népnek az alkotmány terén való teljes tájékozatlanságára és tapasztalatlanságára — csak fokozatosan történhetett. Mindazonáltal elég gyorsan követték egymást azon intézkedések, melyeknek az volt a céljuk, hogy a megszűnt határőrvidék lakosait a haza többi polgáraival egyenlő jogalapra emeljék és a szabad intézmények részeseivé tegyék. Talán éppen

ez a gyors intézkedés szülte azon nehézségeket, amelyek miatt ez a megye alig 8 évi fennállása után Krassómegyével egyesített.

Ő Felsége, a volt határőrök a katonai rendszernek megszüntetése alkalmából 89 évi kiváló szolgálatuk elismerésül különös kegyben részesítette. A katonai kincstárnak e végvidéken birtokolt óriási fekvőségeit felerészben nekik, felerészben pedig a magyar kincstárnak adományozta és így a volt románbánsági ezredhez tartozott határőrök 215 ezer hold erdőséget és 33 ezer hold havasi legelőt kaptak örök tulajdonul, mely királyi ajándék körülbelül 35 millió korona értéket képviselt. Ezen óriási vagyon «Vagyonközösség» elnevezés alatt közösen kezeltek, évi tiszta jövedelme pedig a volt határőrök vagy utódaik gyermekeinek nevelésére és kiképzetésére fordítottik.

Ezen vagyonközösséghez a következő 94 község tartozik:

1. Bányá, 2. Bogoltin, 3. Bolvasnica, 4. Borlova, 5. Bozovics, 6. Börza, 7. Bukin, 8. Bukosnica, 9. Csiklény, 10. Csirésa, 11. Csutta, 12. Dalbosec, 13. Dálcs, 14. Domasnia, 15. Dubova, 16. Eibenthal, 17. Főnyes, 18. Gerbovec, 19. Glimboka, 20. Globukrajova, 21. Globureu, 22. Golec, 23. Illova, 24. Jablonica, 25. Jáz, 26. Jeselnica, 27. Kanicsa, 28. Karánsebes, 29. Korámnik, 30. Kornya, 31. Kornyaréva, 32. Korpa, 33. Kröcsma, 34. Krusovec, 35. Kuptore, 36. Lapusnicse, 37. Lapusnik, 38. Lindenfeld, 39. Lunkavica, 40. Máí, 41. Marga, 42. Mehádia, 43. Mehádika, 44. Mocseris, 45. Mórul, 46. Ó-Borlovény, 47. Ó-Grádéna, 48. Ó-Sopot, 49. Ó-Szadova, 50. Obrezsa, 51. Ohába-Bisztra, 52. Orsóvá, 53. Örményes, 54. Pattás, 55. Pecsenyeska, 56. Pervova, 57. Petrosnica, 58., Petnik, 59. Plavisevica, 60. Plugova, 61. Pojána, 62. Prigor, 63. Prilipec, 64. Priszián, 65. Putna, 66. Ravenszka, 67. Rudaria, 68. Rujen, 69. Ruszka, 70. Sumica, 71. Szervestyé, 72. Szlagna, 73. Szlatina, 74. Terego, 75. Tiszova, 76. Toplec, 77. Tuffiér, 78. Turnul, 79. Új-Borlovény, 80. Új-Karánsebes, 81. Új-Ogradéna, 82. Új-Sopot, 83. Új-Szadova, 84. Valea-Bolvasnica, 85. Valemare, 86. Valyisora, 87. Vár, 88. Vereserova, 89. Verendin, 90. Voiszlova, 91. Weidenthal, 92. Wolfsberg, 93. Zavoi, 94. Zsupanek.

A vagyonközösség összes alapjai a közgyűlés felügyelete és kezelése alatt állanak. A vagyonközösség közgyűlését a fennebbi 94 község által választott tagok képezik. A vagyonközösséghez tartozó községek 3000 lélekig egy rendes- és egy pótagot, azonfelül pedig két rendes- és két pótagot választanak. Ezen tagokat a fennebb felsorolt községek képviselő testületéi, a járási főszolgabíró, akadályoztatása esetén pedig a szolgabíró elnöke alatt 6 évi időtartamra választják.

A közgyűlés saját kebeléből választja 6 évi időtartamra a

vagyonközösség elnökét és a négy rendes és az ugyanannyi pótagyból álló igazgató választmányt, amelynek székhelye Karánsebes.

A vagyonközösség összes alapjainak a kezelését a kormány nevében egy kormánybiztos ellenőrzi, akinek a jelenléte nélkül a vagyonközösség nem tarthat közgyűlést. A vagyonközösség összes számadásai a m. kir. belügyminiszternek terjesztetnek fel.

A vagyonközösség jelenlegi elnöke: Burdia Szilárd, udvari tanácsos, országgyűlési képviselő.

A vagyonközösségnek összes vagyona az 1906. év végén 34,386.968 korona 59 fillért tett ki, amely nagyobbára ingatlanokból és pedig erdőkből és havasi legelőkben áll.

A vagyonközösség összes bevételei az 1906. évben 383.825 korona 48 fillért, kiadásai pedig 351.812 korona 73 fillért tettek ki.

A bevételek rovatában a következő tételek fordulnak elő: 1. Tűzifából befolyt 75.312 K 61 f. 2. Épület- és műszerfából befolyt 188.221 K 06 f., 3. Egyéb más bevételekből befolyt 120.291 korona 81 fillér.

A kiadások rovatában:

I. Kezelési költségekre 219.059 K 42 f. és pedig: személyi járandóságokra 132.189 K 22 f; irodai átalányra és költségekre, utazási átalányokra és költségekre, épületek fentartására, előre nem látott költségekre összesen 45.813 K 50 f.; ösztöndíjakra és segélyekre 41.656 K 70 fillér fordított, amelyből az erdészeti és más főiskolák hallgatóinak és különösen a temesvári ipariskola, bányász- és faiskolák, közép- és polgári iskolák növendékeinek és a tanoncoknak nyújtott évi ösztöndíjakra és segélyekre, valamint a megrendelt tanszerekre és szerszámokra 13.306 korona, a lugosi földműves iskola 10 növendékének nyújtott 300 koronás ösztöndíjakra pedig 3000 korona jutott,

II. Közterhekre és pedig adókra és egyéb költségekre összesen 27.557 korona 94 fillér fordított.

III. Üzemi költségekre és pedig erdőrendezésekre, erdősítésekre, faipar-iskolákra, gyümölcsfa-iskolákra összesen 59.027 K 37 fillér fordított.

IV. Egyéb kiadásokra pedig 45.568 korona fordított.

A vagyonközösség az 1907/8. iskolai év elején felállított karánsebesi magy. kir. állami főgimnázium mellé, a volt határőrök ivadékaiknak a számára, egy fiú internátust létesített és tart fenn, amelyben 100 növendéket lát el.

2. A naszódi vagyonközösség.

Erről már szó volt a naszódi alapítványi főgimnáziumnál. (Lásd a 264—273 oldalakat.)

II. FEJEZET.

Egyéb kulturális egyletek.

I.

Román nőegyletek.

Az országban a következő román nőegyletek vannak:

a) Alsófehér vármegyében (3):

1. Az abrudbányai román nőegylet. Létesült 1882-ben. Célja: egy felsőbb román leányiskolának a létesítése. Jelenleg egy négy osztályú elemi román leányiskolát tart fenn. Vagyona 40.000 K.

2. A balázsfalvi görög katolikus román nőegylet. Létesült 1890-ben. Célja: a balázsfalvi görög katolikus polgári román leányiskolának és a leányinternátusnak a segélyezése. Vagyona 11.500 korona.

3. A zalatnai görög katolikus román nőegylet.

b) Brassó vármegyében (2):

4. A brassói román nőegylet. Létesült 1850-ben. Ez az egyesület a brassói román elemi leányiskolát és az azzal kapcsolatban álló leányinternátust tartja fenn. Az egyesület az 1907/8. iskolai évben egy a leányiskolával kapcsolatban álló ismétlő leányiskolát nyitott. Vagyona 108.236 K 45 f.

5. A brassói és a hétfalui román nőegylet. Célja: a brassói és a hétfalui özvegy román nők segélyezése.

c) Fogaras vármegyében (4):

6. A fogarasi görög katolikus román nők egylete.

7. A fogarasi görög keleti román nők egylete.

8. A töröcsvári görög keleti nők egyesülete. Létesült 1898-ban. Célja: egy román leány internátus létesítése. Vagyona 1689 K.

9. A zernesti román nőegylet. Létesült 1880-ban. Célja: árva román gyermekek neveltetése. Évenként 40—60 szegény román árvagyermeket lát el ruhával. Vagyona 15.273 K.

d) Hunyad vármegyében (3):

10. A hunyadvármegyei román nőegylet. Létesült 1886-ban. Célja: a hunyadvármegyei román özvegyek és árvák segélyezése, valamint a háziipar fejlesztése. Szászvároson egy román szövő- és varró-műhelyt nyitott, amelyre 3000 koronát fordít évenként. Vagyona 15.000 K.

11. A petrosényi görög keleti román nőegylet.

12. A vajdahunyadi román nők egylete.

é) Kolozs vármegyében (1):

13. A kolozsvári görög katolikus román nők egylete.

/) Krassó vármegyében (1):

14. A karánsebesi román nők temetőhelyi építési egylete.

g) Maros-Torda vármegye (1):

15. A szászrégeni román nőegylet. Létesült 1907-b'en.

h) Nagyküküllő vármegye (3):

16. A medgyesi román nőegylet. Célja: szegény román leánygyermek számára kézimunka iskola létesítése. Vagyona 26.111 K-

17. A segesvári román nőegylet.

18. A szentágotai román nőegylet. Létesült 1901-ben. Célja: halálozások esetére a tagok segélyezése.

i) Szeben vármegyében (4):

19. A feleki román nőegylet. Létesült 1901-ben. Célja: román iskolásgyermek segélyezése, a templom szépítése és a temető rendezése.

20. A resinári román nőegylet.

21. A nagyszebeni román nőegylet. Létesült 1885-ben. Célja: a román leányok nevelése. Fentartja a nagyszebeni elemi román leányiskolát, a nagyszebeni háztartási iskolát, amelyet 1907. szeptember hó 1-étől egy 3 hónapra terjedő főzőtanfolyammal egészített ki. Vagyona, beleértve az elemi leányiskolának 7000 koronára rugó berendezését, 52.292 K 91 f.

22. A tiliskai román nőegylet.

j) Szilágy vármegyében (1):

23. A szilágysági román nők egylete. Létesült 1881-ben. Célja: a román nép kultúrájának az előmozdítása. Fentartja az általa 1888-ban létesített szilágysomlyói román elemi leányiskolát. Vagyona 11.980 K.

k) Temes vármegyében (1):

24. A temesvár-gyárvárosi és vidék görög keleti román nőegylet.

l) Torda-Aranyos vármegyében (1):

25. A tordai román nőegylet. Létesült 1876-ban. Célja: a román nyelv és irodalom előmozdítása. Az egyletnek van egy dalárdája is. Vagyona egy 410 műből álló könyvtár és 505 K készpénz.

Eme nőegyleteknek az alapszabályai lényegükben megegyeznek a nagyszebeni román nőegylet következő alapszabályaival:

Cél.

1. §. Az egylet célja: Az 1868-iki XXXVIII. t.-c. §. alapján Nagyszebenben a lehetőség szerint tápintézzel összekötött női népiskolát (az 1868-iki XXXVIII. t.-c. 8. §. értelmében) és egy női háziipari és gazdasági iskolát felállítani. A kezdet egy elemi iskola, azután egy bármily szerény tápintézet (internátus) felállításával tehető, mely tehetség szerint fokozatosan tökéletesíttetni fog; míg az egyletnek saját intézetei nem lesznek, tanoncait más eféle helybeli intézetekbe járathatja. Addig pedig, amíg sem teljes számú népiskolákkal, sem internátussal nem fog bírni, ösztöndíjat adhat oly leánytanulóknak, kik bárhol az első bekezdésben kontemplált más iskolába járnak és anyagi és erkölcsi támogatással más nasontermészetű helybeli intézetek fentartásához járulnak.

Tagok.

2. §. Az egylet áll: alapító, élethossziglani, rendes, segítő és tiszteletbeli tagokból.

3. §. 1. Alapító tag minden román nő vagy férfi, ki egyszer s mindenkorra 50 frtnyi tőkével járul; 2. élethossziglani tag minden nő vagy férfi, ki egyszer s mindenkorra 20 frt tőkével járul; 3. rendes tag minden román nő, ki évenként 2 frt díjjal járul; 4. segítő tag minden román férfi, ki évenként legalább 2 frt díjjal és minden román nő, ki ennél kevesebbel járul; 5. tiszteletbeli tag minden egyén, kit a közgyűlés azt kinevez. A rendes és segítő tagsági díj egyszerre fizetendő egy évre előre.

4. §. Az egyletbe való felvételi jogot az alapító, élethossziglani, rendes és segítő tagok tekintetében a választmány gyakorolja, egy — a taggá lenni óhajtó által — aláírt nyilatkozat alapján; a tiszteletbeli tagok azonban a közgyűlés által neveztetnek ki. Külföldi egyének csak tiszteletbeli tagok lehetnek, a m. kir. belügyminisztérium előleges jóváhagyása mellett.

Az egyleti tagok jogai.

5. §. *a)* Mindegyik megkapja az egylet alapszabályait és az évi jelentéseket, *b)* részt vesznek a közgyűléseken és pedig az alapító, élethossziglani és rendes nőtagok döntő, a többi tanácsadó szavazattal.

6. §. Az egyleti tagság megszűnik: *a)* halálozás, *b)* az évi tagsági díj nem fizetése esetén.

Alap.

7. §. Az egylet alapja keletkezik: *a)* az egylet mindennemű tagjainak járulékaiból; *b)* az egylet javára rendezendő mulatságok, hangversenyek, felolvasások, sorsolások és kiállítások jövedelméből; *c)* az egylet javára teendő örökösödések, hagyományok és ajándékozások; *d)* az annak javára eszközölendő pénzgyűjteményekből.

8. §. Az alapító, élethossziglani és segítő tagok által fizetett tőkék, továbbá az örökösödések és hagyományokból befolyt összegek az egylet elidegeníthetetlen alapját képezik, minden egyéb jövedelem, valamint az elidegeníthetetlen alap kamatainak 20%-a azonban tőkésítetteti és minden évben az alaphoz fog csatoltatni mindaddig, míg az alaptőke a 100.000 (százezer) forintot eléri, ezentúl aztán az alap összes kamatai a folyó szükségletek fedezésére fordíthatók.

9. §. A folyó szükségletek fedezetére szánt jövedelmek fel nem használt maradványából egy külön alap fog alakíttatni, mely szükség esetén egészben az egylet célja létesítésére tordítható.

10. §. Az egylet vagyona befektethető: *a)* a börzén feljegyzett értékpapírokba; *b)* gyümölcsöztetés végett elhelyezés által, szilárdoknak elismert pénzintézeteknél; *c)* egyedül oly ingatlanokba, melyek az egylet céljai létesítéséhez szükségesek.

Vezetés.

11. §. Az egylet ügyei vezetettnek: *a)* a közgyűlés; *b)* a választmány; *c)* az elnökség által.

Közgyűlés.

12. §. A közgyűlés összehívatik az elnök által, egy legalább 8, illetőleg 15 (15. §.) nappal előbb a Nagyszebenben megjelenő «Telegraful Roman» nevű hírlapban közzeendő meghívás útján, ha azonban az említett hírlap megszűnnék létezni, a közgyűlés egy másik nagyszebeni hírlapot jelölhet ki.

13. §. A közgyűlés rendes és rendkívüli. A rendes egyszer tartatik évenként és pedig az év első felében. Rendkívüli közgyűlés egyedül sürgős és nagyjelentőségű esetekben hívható össze a választmány határozata, vagy legalább 20 döntő szavazattal bíró tagnak indokolt írásbeli kérelme folytán.

14. §. A közgyűlés határozatai a 11. §-ban említeteken kívül a jelenlevők szavazattöbbségével hozatnak. A szavazás módozata a házszabály által fog szabályozhatni.

15. §. A választások titkos szavazattal és viszonylagos többséggel eszközöltetnek. Az alapszabályok módosítása és az egylet feloszlatására vonatkozó határozatok azonban az összes alapító, élethossziglani és rendes tagok szavazatának kétharmadával hozatnak. Az ily határozat csak akkor érvényes, ha a tárgy a meghívóban kitüntetve volt és ha a meghívás legalább 15 nappal megelőzte a közgyűlést. Ha első alkalommal nem kerül ki a kétharmad szavazattöbbség, 30 napra egy új rendkívüli közgyűlés hivatik össze, kizárólag ezen célra, melyben aztán a jelenlevők döntenek általános szótöbbséggel.

16. §. A közgyűlés teendői: *a)* a választmány és bizalmi férfiak választása; *b)* a számadások felülvizsgálása és felmentvény kiszolgáltatása; *c)* a költségvetés megállapítása; *d)* az alapszabályok módosítása; *e)* az egylet feloszlatása; *f)* a választmány által előterjesztett tárgyak, valamint a tagok által tett indítványok tárgyalása; *g)* az egylet díjának életbeléptetése (1. §.); *h)* az egylet házszabályainak megállapítása; *i)* a tiszteletbeli tagok kinevezése.

17. §. A közgyűlési jegyzőkönyv hitelesítése, ha azonnal ugyanazon ülésben nem lehetséges, eszközöltetni fog egy elnök, titkár és esetenként a jelenlevők sorából választandó három tagból álló bizottság által.

Választmány.

18. §. A választmány három évi időtartamra választatik és áll 12 nőből, döntő szavazattal és 4 bizalmi férfiből, tanácsadó szavazattal.

16. §. Választmányi tagnak választható minden román nő, bizalmi férfinak pedig minden román férfi, nagyszebeni lakos, ki az egyletnek tiszteletbeli, alapító, élethossziglani vagy segítő tagja.

20. §. A választmány minden hóban egy rendes ülést tart. Tarthatók azonban rendkívüli ülések is, valahányszor az elnök vagy négy választmányi tag azokat szükségesnek tartja. Érvényes határozatok hozatalánál az elnökön kívül legalább hat választmányi tag jelenléte és a jelenlevők szavazatának általános többsége szükséges. Az ülések az elnök által hivatnak össze, egy minden tagnak legalább három órával előbb kézbesítendő meghívás útján.

21. §. A választmány teendői: *a)* az elnöknő és alelnöknő választása saját kebeléből; *b)* a titkár és a pénztárnok választása az egylet alapító, élethossziglani, segítő és tiszteletbeli tagjai közül; *c)* az alapító, élethossziglani, rendes és segítő tagok felvétele; *d)* a pénztári kiadások utalványozása; *e)* az egylet vagyonának kezelése; *f)* az egylet vagyonának szaporításáról: gondoskodás, mulatságok, hangversenyek, felolvasások, ki-sorsolások, kiállítások és gyűjtések rendezése, valamint más tisztességes módok által; *g)* a közgyűlés határozatainak foganatosítása; *h)* az egylet céljának életbeléptetése, kifejlesztése és előhaladására vonatkozó tervek készítése és a közgyűlés elé való terjesztése; *i)* a pénztárnok számadásainak megvizsgálása és saját észrevételeivel leendő ellátása utáni terjesztése a közgyűlés elibe; *k)* a költségvetési javaslat elkészítése és a közgyűléshez terjesztése; *l)* a rendes és rendkívüli közgyűlésnek összehívási határidejének kitzése.

22. §. A választmányi ülési jegyzőkönyv hitelesítése, ha azonnal ugyanazon ülésben nem lehetséges, a legközelebbi választmányi ülésben eszközöltetik.

Tisztviselők.

23. §. Az egyesület tisztviselői: *a)* az elnök és alelnök; *b)* a pénztárnok; *c)* a titkár. Mindnyájan három évre választatnak és újból megválaszthatók. A tisztviselők összes teendői ingyen teljesítendők; midőn az egyesület anyagi viszonyai engedni fogják, azonban a közgyűlés a választmány indítványára a pénztárnok és titkár számára jutalmat szavazhat.

24. §. Az elnök: *a)* összehívja és vezeti a közgyűléseket és a választmány üléseit; *b)* örökös a közgyűlés és a választmány határozatainak fogantatása felett; *c)* képviseli az egyesületet kifelé; *d)* intézkedik az egyesület érdekében mindazon esetekben, melyek a közgyűlés vagy a választmány számára fentartva nincsenek; *e)* időről-időre átvizsgálja az egyesület pénztárát. Az alelnök helyettesíti az elnököt annak távollete, akadályoztatása vagy halála esetén.

25. §. A pénztárnok pontosan vezeti az egyesület számadásait és a választmány elé terjeszti vizsgálat és a közgyűlés elébe leendő terjesztés végett, gondoskodik az egyesületi illetékek pontos behajtásáról, a választmányi utasításokhoz képest. Minden évnegyedben jelentést tesz a pénztár állásáról, az elnök vagy a választmányi küldöttség felszólítására bármikor előmutatni tartozik az egyesületi értéktárgyakat és a pénztár állását. szóval szorosan alkalmazkodni köteles a választmányi határozatok és az egyesület házszabályaiban foglalt intézkedésekhez.

26. §. A titkár teljesíti az egyesület minden írásbeli teendőit és vezeti a közgyűlés és a választmányi ülések jegyzőkönyveit.

Általános intézkedések.

27. §. Az egyesület és az általa felállítandó, illetőleg segélyezendő intézetek a nagyszebeni görög keleti metropolita, illetőleg annak törvényes pártfogója pártfogása alá helyeztetnek, kit a közoktatási törvények keretén belül a felügyeleti jog is illet.

28. §. A létesítendő intézetek tanterve a közoktatási törvények rendelkezéseihez képest előzetesen be fog mutatni, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumnak; az említett tanintézetek felett a közoktatási törvényeken alapuló felügyeletet pedig az állam részéről a kir. tanfelügyelő főg^a gyakorolni.

29. §. Az egyesület hivatalos kiadványai, az elnök és a titkár aláírásaival ellátandók.

30. §. Rendkívüli és előreláthatatlan eseményeket kivéve, az egyesület csak azon esetben osztható fel, ha alapító, élethossziglani és rendes tagjainak száma 12-nél kevesebbre olvadna le. A feloszlás a közgyűlés által rendeltető el, a vagyon pedig a nagyszebeni görög keleti román metropolita kezelése alá fog adni azon megszorítással, hogy azt első sorban csak a jelen alapszabályokban jelzett célra, ha pedig az létesíthető nem volna, egyedül román művelődési célokra fordíthassa.

31. §. Az alapszabályok és az egyesület felosztása esetén vagyonának hovatartozása tárgyában esetleg hozandó közgyűlési határozatok fogantatás előtt a m. kir. belügyminisztériumhoz felterjesztendők.

32. §. Ha az egyesület a jelen alapszabályokban körülírt céltól eltérne, amennyiben tevékenysége folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok anyagi érdekei veszélyeztetnek, a kormány jogosítva lesz felfüggeszteni az egyesület tevékenységét és rendes vizsgálatot rendelni, annak befejezése után pedig a vizsgálat eredményéhez képest kötelezni az egyesület alapszabályainak legpontosabb tiszteletben tartására, vagy pedig azt feloszlanni.

II.

Dal- és zeneegyletek.

Az országban a következő román dal- és zeneegyletek vannak:

a Alsófehér vármegyében (1):

1. A gyulafehérvári iparosok és földészek dalegylete és olvasóköre.

b) Arad vármegyében (3):

2. Az ó-paulisi «Concordia»-dalegylet.

3. Az ó-pécskai román dalegylet.

4. A szemlaki román dalárda.

c) Beszterce-Naszód vármegyében (4):

5. A besztercei román dalegylet.

6. A naszódai román dalegylet.

7. Az új-radnai román ajkú görög katolikus lakosok olvasó- és énekegylete.

8. Az ó-radnai román dal- és olvasóegylet.

cl) Békés vármegyében (1):

9. A kétegyházi görög keleti román dalegylet.

e) Bihar vármegyében (1):

10. A nagyváradi «Hilaria» dalegylet.

/) Brassó vármegyében (1):

11. A brassói torna- és dalegylet.

g) Csanád vármegyében (2):

12. A battonyai román dalegylet.

13. A nagylaki román iparosok olvasó- és dalköre.

h) Hunyad vármegyében (2):

14. A hátszegi román dalegylet.

15. A szászvárosi román dalegylet.,

i) Krassó-Szörény vármegyében (41):

16. A bozovicsi görög keleti román egyházi dalárda.

17. A brostyáni román dalegylet.

18. A csiklovabányai olvasó- és dalegylet.

19. A dalboseci olvasó- és dalegylet.

20. A dognácskai olvasó- és dalegylet.

21. A füzesi olvasó- és dalegyesület.

22. A gavosdiai olvasó- és dalegylet.

23. A greováci egyházi dalegylet.

24. A gruini dalegylet.

25. A herendjesti földművelők román dal- és zeneegylete.

26. A hcnerdorfi olvasó- és dalegylet.

27. A hodosi földművesek román dal- és zeneegylete.

28. Az illadiai dalegylet.

29. A járnai olvasó- és dalegylet.

30. A karánsebesi román dal- és zeneegylet.

31. A kernyécsai dal- és zeneegylet.
32. A kornyarévai dalegylet.
33. A lugosi román dal- és zeneegylet.
34. A mehádiai egyházi dalegylet.
35. A mercsinai olvasó- és dalegylet.
36. A nagyitkványi «Armonía» román dal- és zeneegylet.
37. A németbogsáni görög katolikus «Armonía» román dalegylet.
38. A németbogsáni román dal- és zeneegylet.
39. A nikolincí görög keleti román dal- és zeneegylet.
40. Az ó-ruszovai görög keleti román ének- és dalegylet.
41. Az oravicabányai román dalegylet.
42. A rakasdiai egyházi dalegylet.
43. A rakittai földművesek dalegylete.
44. A resicabányai román dalegylet.
45. A románbogsáni román dal- és zeneegylet.
46. A románoravicabányai görög katolikus «Concordia» dalegylet.
47. A románoravicabányai román dalegylet.
48. A románresicai földművelők dal- és zeneegylete.
49. A rudariai egyházi dalegylet.
50. A szászabányai olvasó- és dalegylet.
51. A szatumiki földművesek román dal- és zeneegylete.
52. A szilhai dalegylet,
53. A vaskői román dalegylet.
54. A vasziovai egyházi dalegylet.
55. A vermesi egyházi dalegylet.
56. A zgribestyi egyházi dalegylet.
- l) Szatmár vármegyében (1):
57. A nagysomkuti görög katolikus román földművelők daláregylete.
- k) Szeben vármegyében (3):
58. A nagyszebeni román dal- és zeneegylet.
59. A szelistyei román dalárda.
60. A szerdahelyi görög keleti dalárda.
- l) Szilágy vármegyében (1):
61. A szilágysomlyói román dalegylet.
- ni) Szolnok-Doboka vármegyében (2):
62. A révkápolnoki olvasó- és dalegylet.
63. A szamosújvári román dalegylet.
- n) Temes vármegyében (32):
64. A bazosi földművelők dalegylete.
65. „A budinci daltgylet.
66. A ceskova román énekegylet.
67. A delibláti dalegylet.
68. A fehértemplomi román dalárda.
69. A ferendiai dalegylet.

70. A giládi földművelők dalegylete.
71. A girodai földművelők dalegylete.
72. Az iktári földművelők dalegylete.
73. A jánovai olvasó- és dalegylet.
74. A jezvini földművelők dal- és zeneegylete.
75. A kiszetói román dalegylet.
76. A kövesdi földművesek görög keleti román dal- és zene egylete.
77. A kustélyi olvasó- és dalegylet.
78. A lippai dalegylet.
79. A markoveci görög katolikus dal- és olvasóegylet.
80. A markoveci olvasó- és dalegylet.
81. A margitfalvai olvasó- és dalegylet.
82. A mehalai «Armonía» dalegylet.
83. A mosnicai olvasó- és dalegylet.
84. A nagytopoloveci dalegylet.
85. A páráéi román dalegylet.
86. A remetei román földművelők dalegylete.
87. A románszentmihályi román dalegylet.
88. A sistaroveci görög keleti román dalegylet.
89. A szolsicai görög keleti román ének- és zeneegylet.
90. A temesvár-gyárvárosi román dalárda-egylet.
91. A temesvár-majorkülvárosi román daláregylet.
92. A varadiai «Unirea» görög katolikus dalegylet.
93. A vojvodinci olvasó- és dalegylet.
94. A vukovai egyházi dalegylet.
95. A zscbelyi földművelők dalegylete.
- o) Torda-Aranyos vármegyében (2):
96. A bisztrai román ének- és zeneegyesület.
97. A topánfalvai román földművelő ifjúság dalegylete.
- a) Torontál vármegyében (16):
98. Az alibunári egyházi dalegylet.
99. A bánátkomlói dalegylet.
100. A dobricai egyházi dalegylet.
101. A dolovai román dalegylet.
102. A főényi román dalegylet.
103. A gyűl vészi román dalárda.
104. A kisoroszi dalegylet.
105. A nagytoráki egyházi dalegylet.
106. A nyerői egyházi dalegylet.
107. A pancsovai román dalegylet.
108. A pészaki «Lira» román dalegylet.
109. A révaufjalui dalegylet.
110. A románpetri egyházi- és világi dalegylet.
111. A szaravollai egyházi dalegylet.
112. A szerbszentmiklósi dalegylet.
113. Az uzdini dalegylet.

Ezen dal- és zeneegyleteknek az alapszabályai lényegükben megegyeznek a nagyszabenyi román zeneegyletnek a következő alapszabályaival:

I. Az egylet címe és célja.

1. §. Az egylet neve: «A nagyszabenyi román zene egylet» és célja a zene művelése, amint az a klasszikus és az újabb kor legjelesebb műveiben található.

2. §. Ezen célját az egylet elérendi: *a)* az ifjúságnak a zenében való tanítása (zeneiskola) által; *b)* a gyakorló tagok zenei művelésének előmozdítása által; *c)* előadások rendezése által.

II. Az egylet tagjai.

3. §. Az egylet mindkét nembeli tagokból áll, kik felosztatnak *a)* gyakorló, *b)* segítő, *c)* tiszteletbeli és *d)* alapító tagokra.

4. §. Aki az egylet gyakorló tagja akar lenni, miután az egylet elnökénél vagy a bizottmány valamelyik tagjánál jelentkezett, az egylet zeneigazgatója által megvizsgáltatik, ha zeneképessége kielégítőnek találtatott, akkor a neve és foglalkozása a legközelebbi próbaóran közöltetik. Felvétele 8 nap múlva történik, ha ellene senki sem emelt alapos kifogást: alapos-e az a kifogás vagy nem, azt az egylet bizottmánya dönti el.

5. §. Segítő tagok azon egyének, kik az egylet virágzását adományokkal mozdítják elő. ők kötelezik magukat, hogy az egyletbe lépve, legalább egy évig annak tagjai lesznek és kifizetik az ezen időre meghatározott tagsági díjat.

6. §. Tiszteletbeli tagokul az egylet oly egyéneket nevez ki, kik az egylet érdekében teljesített rendkívüli tevékenységük által kitüntek, azon tiszteletbeli tagok, kik nem polgárai Magyarországnak, a nagyméltóságú magyar kir. belügyminisztériumnak jóváhagyás végett felterjesztendők.

7. §. Alapító tagok azon személyek, kik egyszer s mindenkorra 100 frotot fizetnek.

8. §. Az egylet valamennyi tagja az egylet névkönyvébe Írandó.

9. §. A gyakorló tagok jogai: *a)* az egylet valamennyi gyűlésén szavazni; *b)* a bizottmányt választani és abban megválasztatni; *c)* javaslatokat tenni, végre *d)* ingyen megkapni az egylet alapszabályait és évi jelentését, valamint egy felvételi oklevelet is.

10. §. A segítő tagok jogai: *a)* a közgyűlésekben javaslo szavazattal járulni; *b)* a nyilvános rendes előadásokra szabad jegyet kapnak; *c)* az egylet alapszabályait és évi jelentését ingyen kapják.

11. §. Tiszteletbeli tagok az egylet valamennyi előadását ingyen látogatják.

12. §. Az alapító tagok jogai azonosak a segítő-tagokéval.

13. §. Az összes tagok kötelességei: *a)* az alapszabályok pontos megtartása; *b)* az egylet céljainak előmozdítása lehetőség szerint.

14. §. A gyakorló tagok külön kötelességei még: 1. a próbaórák és előadások rendes és pontos látogatása; 2. az évi tagsági díj megfizetése, mely alól különös esetekben a bizottmány felmenthet. (22. §. 3.)

15. §. A segítő tagok kötelességei a 13. §-ban foglaltak mellett még a 14. §. 2. pontjában nevezettek is.

16. §. Az egyletből való kilépés a bizottmányhoz intézett szóbeli vagy írásbeli nyilatkozat által történik; a tagsági díj azonban kifizetendő az egész évre, melyben a kilépés történik.

17. §. Az egyletből való kizárásnak helye lehet, ha valaki az egylet intézkedéseinek ellenszegül, vagy oly magaviseletét tanúsít, mely egy műveit társaságban nem engedhető meg.

III. Az egyesület vezetése.

18. §. Az egyesület ügyeit: *a)* az évi közgyűlés és *b)* a bizottság vezeti.

19. §. A rendes közgyűlés minden év október havának folyamán tartandó. Rendkívüli közgyűlés akkor tartatik, ha összehívását a bizottság elhatározza, vagy ha a tagok egyharmad része Írásban követeli, sürgős esetekben pedig egyenesen az elnök által hívatik egybe. A közgyűlés határozatképes, ha jelen van az elnök, vagy ennek helyettese és legalább a gyakorló tagoknak fele. A szükséges számnak jelen nem léte esetében, a tárgysorozatnak legalább 24 órával előbb történendő kihirdetésével, egy másik közgyűlés hívatik össze, mely mindenestre határozatképes. A rendkívüli közgyűléseknél a tárgyalandó kérdések mindenkor köztudomásra hozandók. A személyváltoztatások közfelkiáltással történnek, a jelenlevő tagok egyharmadának kérésére azonban titkos szavazattal. A határozatok a szavazatok abszolút többségével hozatnak; ha a szavazatok egyenlők, az elnök dönt. (23. §. *h*).

20. §. A közgyűlés teendői: 1. a bizottság megválasztása; 2. az alapszabályok változtatása; 3. a bizottság javaslata alapján tiszteletbeli tagok kinevezése; 4. rendkívüli költségek megszavazása; 5. az évi tagdíjak megállapítása; 6. kölcsönvételek megállapítása és a vagyoni beruházása; 7. a bizottság és az egyes tagok javaslatai felett való határozat; 8. a bizottság évi jelentése feletti határozat és a költségvetés megállapítása; 9. az egyesület feloszlása feletti határozat. A közgyűlés üléséről jegyzőkönyv vezetetik, melyet a gyűlés által választott három tagú bizottság hitelesít.

21. §. Az egyesület bizottsága áll: egy elnökből, egy zeneigazgató, egy titkár, egy pénztárnok, egy irattárnok, egy gazda és más 3 tagból. A tisztségviselők helyetteseit szükség esetén az elnök jelöli ki a többi három tag közül. A bizottság valamennyi tagja egy évre választatik és az év letelte után újra megválasztható.

22. §. A bizottság: 1. felveszi az új tagokat s értesíti őket erről, megküldve nekik az alapszabályok egy példányát s a gyakorló tagoknak egy oklevelet is (9. §. *d*); 2. kizárja a tagokat az egyesületből (17. §.); 3. határoz a tagsági díj felmentése ügyében (19. §. 2. pont); 4. végrehajtja a közgyűlés határozatait; 5. megállapítja a próbaórákat s az előadás napjait; 6. összeállítja az előadások sorrendjét; 7. zenedarabokat szerez be; 8. az egyesület vagyona kezelése felett örökös, a pénztárnoknak felmentvényt ad és a közgyűlésnek az egész évi kezelés felett jelentést tesz; 9. A közgyűlés előtt: az egyesület működéséről és vagyonáról jelentést tesz és egy költségvetési előirányzatot nyújt be; 10. a közgyűlés előtt javaslatokat tesz a tiszteletbeli tagok kinevezése iránt; 11. a tagok felvételénél esetleg felmerülő ellenvetések felett dönt (4. §.); 12. rendkívüli előadásokat is rendez; határoz az ezekhez való belépti díj és a jövedelem mikénti felhasználása felett; 13. határoz mindazon ügyekben, melyek nincsenek a közgyűlés számára fenntartva. Egy jogérvényes határozat megejtésénél az elnökön, illetőleg ennek helyettesén kívül, legalább még négy tag jelenléte kívántatik meg. A bizottság üléseiről jegyzőkönyv vezetetik, mely maga a bizottság által hitelesítettik.

23. §. Az elnök: *a)* képviseli az egyesületet kifelé minden ügyben; *b)* minden hónapban legalább egyszer összehívja a bizottságot és egyszer egy évben a rendes közgyűlést, sürgős esetekben pedig a rendkívüli közgyűlést is összehívja; *c)* az egyesület összes tárgyalásait és ügyeit vezeti; *d)* az egyesület valamennyi iratait aláírja; *e)* az egyesület kiadásairól szóló nyugtákat kifizetésük előtt ellenjegvzi; *f)* kinevezi a számadásokat felülvizsgáló egyéneket; *g)* jogában áll, ha szükségesnek látja, a pénztár megvizsgálására 2 bizottsági tagot kiküldeni; *h)* egyenlő számú szavazatok alkalmával dönt úgy a bizottságban, mint a közgyűlésen is; rendszerint

azonban ő nem szavaz; /) kijelöli az egyes tisztviselők helyetteseit (21. §.) és szükség esetén képviselteti magát is.

24. §. A zeneigazgató: *a)* vezeti a próbákat és előadásokat; *b)* vizsga alá veszi az új tagokat (4. §.); *c)* a bizottmányal egyetértőleg megállapítja az előadások sorrendjét; *d)* szükség esetén szóló énekeseket hoz javaslatba; *e)* javaslatot tesz a zeneművek megszerzése iránt; *f)* a levéltárt ellenőrzi; *g)* megállapítja a rendkívüli próbaórák idejét; *h)* a zeneművekről szóló számlákat ellenjegyző

25. §. A titkár: *a)* kezeli az irodai ügyeket; *b)* az elnökkel aláírja az egylet iratait; *c)* az egylet jegyzőkönyveit vezeti; *d)* előadások alkalmával a belépti jegyek kiadásánál a pénztárnokkal közreműködik; *e)* vezeti a tagok névjegyzékét; *f)* az egylet nyomtatványairól gondoskodik; *g)* az egylet pecsétjét és az ügyiratokat magánál őrzi.

26. §. A pénztárnok: *a)* az egylet összes tagjairól jegyzéket vezet és az egylet pénzének kezeléséről számadást vezet; *b)* beszedi a tagsági díjakat; *c)* fogadja a begyűlt pénzt; *d)* az egyleti tőkét és a pénztári okmányokat őrzi; *e)* az elnök, illetőleg a zeneigazgató által ellenjegyzett nyugtákat kifizeti (23. §. *e)* és 24. §. *h)* \ *f)* a közgyűlés összehívása előtt a bizottmánynak számot ad az egylet pénzének kezeléséről; *g)* költségi előirányzatot készít; *h)* az egylet pénztárából való bármely hiányért felelős; *i)* a rendszeresített kiadásokat a bizottmány egy meghagyása alapján mindaddig fizeti, míg a bizottmány által nem vonatik vissza; *k)* a titkárral együtt kiosztja a beléptijegyeket az előadások alkalmával.

27. §. A levéltárnok: *a)* őrkdik az egylet levéltára felett; *b)* a zeneművek felett egy pontos jegyzéket vezet; *c)* minden év elején egy kimutatást terjeszt elő a múlt évben beszerzett zeneművekről; *d)* a zeneművek lemásolásáról gondoskodik; *e)* a próbaórákon kiosztja és beszedi a zenedarabokat; /) a levéltárból való hiányért szavatol; *g)* a zeneigazgatóval egyetértőleg az egyes tagoknak tanulmányozás végett zenedarabokat ad ki, vevény mellett. Egész műveket és zongora kivonatokat azonban csak a bizottmány beleegyezésével adhat kölcsön.

28. §. A gazda: *a)* az egylet valamennyi tárgya felett leltárt vezet és minden év elején számot ad a múlt évben előfordult változásokról; *b)* a bizottmány által meg nem állapított gazdasági kiadásokra vonatkozólag javaslatokat tesz; *c)* az egylet helyisége felett őrkdik; *d)* az egylet tárgyai felett őrkdik, azoknak jó állapotáról gondoskodik s szükség esetén a megrongált tárgyakat kijavíttatja; *e)* a próba- és előadási helyiség berendezéséről gondoskodik; /) beszerzi a világitási és fűtési anyagot; *g)* a leltárból való hiányért szavatol.

29. §. A többi három tag a bizottmány tanácskozásaiban a határozatok megejtésében szavazati joggal vesz részt és az elnök meghívására köteles a tisztviselők segítségére állani.

IV. Az egylet vagyona.

30. §. Az egylet vagyona áll: 1. a megállapított díjakból, melyek a pénztárnok nyugtájára fizettetnek; 2. elhelyezett tőkepénzekből vagy fekvőségekből; 3. az előadások jövedelméből; 4. közadományokból és más jövedelmekből; 5. levéltár, készpénz és más tárgyakból.

V. Próbák és előadások.

31. §. A bizottmány által megállapított időben a gyakorló tagok próbára jönnek össze.

32. S. Minden évben két rendes előadás rendeztetik.

33. §. A rendes előadásokon kívül a bizottmány rendkívüli előadásokat is rendezhet az egylet vagy egy jótékony cél javára.

VI. Az egyleti év.

34. §. Az egyleti év szeptember 1-én u. n. sz. veszi kezdetét.

VII. Az egylet feloslása.

35. §. Az egylet egy havi határidő alatt összehívandó két közgyűlés egyhangú határozata alapján, szüntethető meg. Ezen esetben az egyleti vagyon «Az erdélyi román közművelődési és irodalmi társulat» tulajdonába megy át.

36. §. A közgyűléseknek az összes alapszabályok megváltoztatása s az egylet vagyonára vonatkozó határozatai végrehajtásuk előtt, a magas magyar kir. belügyminisztérium tudomására hozandók.

37. §. Ha az egylet az alapszabályokban kijelölt célját meg nem tartaná, illetőleg hatáskörén túl lépne, a kir. kormány haladéktalanul felfüggeszti, ha további működése akár az államra, akár az egyleti tagok vagyonérékére nézve káros lenne, vagy pedig a felfüggesztés után meg tett vizsgálat alapján végleg feloszlata vagy esetleg feloszlata terhe alatt az alapszabályok pontosabb megtartására utasítja.

VIII. Átmeneti intézkedések.

38. §. Jelen alapszabályok azon napon lépnek életbe, melyen a bemutatási záradékkal való ellátásukról az egylet értesítetik.

Román olvasókörök (kaszinók).

Az országban a következő román olvasókörök (kaszinók) vannak:

a) Alsófehér vármegyében (2):

1. A balázsfalvi román kaszinó.

2. A verespataki román olvasókör.

b) Bihar vármegyében (3):

3. A belényesi román kaszinó-egylet.

4. A nagyürögdi olvasókör.

5. A pocsaji román olvasókör.

c) Brassó vármegyében (2):

6. A brassói «Lutnina» románajku iparosifjak olvasó-egylete.

7. A feketehalmi olvasókör.

d) Csanád vármegyében (1):

8. A nagylaki román olvasóegylet.

e) Fogaras vármegyében (1):

9. Az alsóvisti népkönyvtár.

f) Hunyad vármegyében (3):

10. A dévai román olvasóegylet.

11. A kudzsiri román értelmiség olvasóegylete.

12. A. szászvárosi és vidéki román intelligencia olvasóegylete.

g) Kolozs vármegyében (1):

13. A kolozsvári román olvasókör.

h) Krassó-Szörény vármegyében (13):

- 14 A bozovicsi román olvasóegylet.
15. A domásniai román olvasókör.
16. A facseti román olvasóegylet.
- 17 A jcselnikai román olvasókör.
18. A karánsebesi román kaszinó-egylet.
19. A kákovai román olvasóegylet.
20. A kurtyai olvasó- és dalegylet.
21. A lugosi román olvasókör.
22. A nagytikványi olvasóegylet
23. Az oravicabányai román kaszinó.
24. A pojánai román kaszinó-társulat.
- 25 A resicabányai román olvasóegylet.
26. A románbogsáni román olvasókör.

i) Szeben vármegyében (3):

- 27 A nagyszebeni román kaszinó.
28. A resinári román kaszinó-társulat.
29. A szelistyei román kaszinóegylet.

j) Szilágy vármegyében (1):

- 30 A szilágysomlyói és vidéki román olvasókör.

k) Temes vármegyében (1):

31. A temesvári román olvasóegylet.

l) Torontál vármegyében (2):

32. A pészaki olvasókör.
33. A románpetrei román kaszinó.

Ezen olvasóköröknek (kaszinóknak) az alapszabályai lényegükben megegyeznek a szászvárosi és a vidéki román intelligencia olvasóegyletének a következő alapszabályaival:

A) Az egylet célja

1. §. Az egylet célja az anyanyelvbeni művelődés, az irodalom-bani kiképzés és a társasági szórakozás.

B) Az egylet léteszközei.

2. §. Az egylet léteszközei irodalmiak és pénzbeliék. Az irodalmiak a célnak megfelelő irodalmi művek és folyóiratokból összeállított könyvtár alapítása által fognak beszereztetni, pénzbeliék pedig az egyleti tagok díjai, valamint a jöltevők adományaiból.

C) Az egylet tagjai.

3. §. Az egyletbe felvétetik minden művelt és jómagaviseletű egyén, nemzeti különbség nélkül. A felvételt a közgyűlés határozza a bizottság ajánlatára.

4. §. Az egylet tagjai. Az egylet tiszteletbeli, alapító, rendes, rendkívüli és segítő tagokból áll; *a)* tiszteletbeli tagok azok, akik az irodalmi téren érdemdús honpolgárok és akiket, a bizottság javaslatára, a közgyűlés ezen címmel megtisztel; *b)* alapító tag az, aki az egylet pénztárába egyszer s mindenkorra 100, azaz: száz o. é. forintot befizet; *c)* rendes tag az, ki előleges félévi részletekben 6, azaz: hat forintot fizet

az egylet javára; *d)* rendkívüli tag az, ki az egylet javára 4, azaz: négy forintot o. é. fizet évenként; *e)* segítő tagok azok, kik az egyletet évi 2 o. é. forintnyi összeggel segítik; *f)* idegen állampolgárok csakis a magas belügyminisztérium jóváhagyásával lehetnek tagok.

5. §. Megszűnik tagnak lenni bárki, lemondás, halál, lakás változtatás és kizárás által.

6. §. Ha valamely tag az egylet kebeléből ki akar lépni, akkor 3 hóval az év letelte előtt tartozik szándékát a bizottsággal tudatni, különben a következő évre is az egylet tagjaként fog tekintetni és köteles lesz a félévi tagsági díjat befizetni, hacsak nem kénytelen ezen lépésre a lakásváltoztatás által, utóbbi esetben csakis azon hó végéig tartozik a tagdíját befizetni, amelyben a költözködés történt.

7. §. Azon tagot, ki tagdíját, a kiszabott határidőtől, azaz január hó 1-ső és július hó 1-sőtől számítva három hó alatt be nem fizeti, először megintetik s azon esetben, ha az eredmény nélkül marad, a bizottság 8 nap letelte után jogosítva van az illetőt a tagok sorából kitörölni, fenn maradván azon joga, hogy úgy a hátralevő, mint a további 3 óra eső tagdíját behajtsa, számíttatván ezen határidő a kizárás napjától.

D) A tagok jogai és kötelességei.

8. §. Az alapító, rendes és rendkívüli tagok jogai: *a)* az egylet által felajánlott mindennemű jótétemények használata; *b)* megválaszthatók az egylet bármely hivatalába; *c)* részt vehetnek döntő szavazattal az egylet minden közgyűlésén; *d)* a segítő tagok használhatják az egylet lapjait és könyvtárát. A közgyűléseken csak véleményező szavazattal bírnak; *e)* nem tagok egyleti tag által bevezethetők, mint vendégek az egylet helyiségébe, ezek azonban semminemű jogokkal nem bírnak az egylettel szemben; *f)* mivelhogy az egylet műveit tagokból áll, senkinek sem áll jogában magának elsőbbséget tulajdonítani, ellenben mindenki köteles megőrizni az illem szabályait minden egyleti taggal szemben.

E) Az egylet teendőinek vezetése.

9. §. A közgyűlés működésköre: *a)* az előirányzatok jóváhagyása; *b)* tisztviselők felmentése; *c)* véglegesen határoz a tagok felvétele és kizárása felett a bizottság javaslatára; *d)* véglegesen határoz a hozzá felebbezett kétes ügyekben; *e)* határoz azon javaslatok felett, melyek kizárólag az egylet céljai iránt tétettek és melyek az 1., 2. §-ban vannak meghatározva; *f)* végre megválasztja a bizottságot és tisztviselőit: u. ni. egy elnököt, egy alelnököt, egy jegyzőt, ki egyszersmind könyvtárnok, egy pénztárnokot és egy, négy rendes és három póttagból álló bizottságot; *g)* a közgyűlés határozatai a jelenlevő tagok viszonylagos szavazattöbbsége által hozatnak; ha a szavazatok egyenlő részekre oszlanak, az elnök szavazata dönt; *h)* a közgyűlés jegyzőkönyveit egy 3 tagú, a közgyűlés kebeléből választott, bizottság által hitelesítettnek, a bizottság jegyzőkönyvei pedig maga a bizottság által hitelesítettnek minden következő ülésben.

10. §. A bizottságnak működési köre: *a)* az egylet teendőinek vezetésével, a rend fentartásával, a gazdasági ügyekkel, az alapszabályok megtartásával egy, a közgyűlés által választott bizottságot biz meg; *b)* minden bizottsági tag egy évre választatik meg, melynek leteltével ismét megválasztható; *c)* a bizottság határoz mindazon ügyek felett, melyeknek megvitatása és eldöntése nincs a közgyűlésnek fentartva; *d)* a bizottság köteles a közgyűlés megtartása előtt leletjegyzőkönyvet összeállítani az egylet vagyionáról, úgyszintén egy előirányzatot a jövő év bevételei és kiadásairól és miután azokat 8 napon át az egylet helyisé-

gében közszemlére kitette, a közgyűlés elé terjeszti, felülvizsgálat és jóváhagyás végett; a bizottság köteles minden év végével egy részletes jelentést tenni saját működéséről és az egyesület állapotáról; *é*) kizárja az egyesület kebeléből azon tagot, ki az alapszabályok értelmében és egyáltalában nem viseli magát művelthez illő módon, ha az elnök intéseinek eredmény nélkül maradnak, erről az illetőt írásban értesíteni tartozván, és a közelebbi közgyűlésen erről jelentést tenni végleges határozat végett a kizárási határozat hozatala utáni második közgyűlésre lépett felelősség nem fog tekintetbe vétetni; *f*) előfizet lapokra, beszeres irodalmi műveket az egyesület könyvtára részére, a közgyűlés által előírányzóit összeggel; *g*) minden negyedév végével rendes gyűlést tart és valahányszor a szükség kívánja, rendkívülieket, mely gyűléseken a tisztviselők és bizottsági tagok egyenlő jogokkal bírnak; *h*) a bizottság határozatai csak akkor bírnak érvénnyel, ha azok hozatalánál az elnökön kívül legalább négy tag volt jelen, valamely tag kizárásához abszolút többség kívántatik, ha a szavazatok egyenlőleg oszlanak meg, az elnök szava dönt.

Az egyesületi elnök teendői és jogai:

11. §. *a*) minden év végével összehív egy rendes közgyűlést és valahányszor a szükség kívánja, rendkívüli közgyűlést; *b*) kitűzi a közgyűlés napját; *c*) meghatározza a bizottsági ülések napját; *d*) felügyel, hogy a gyűlések vitái rendesen folyjanak és határozatai az egyesület céljainak és érdekeinek megfelelőleg hozassanak; *e*) szólási (beszedi) jogot ad és a tárgyától eltérés alkalmával eredmény nélkül maradt megintés után a beszédjogot elvonja, avagy, ha szükségesnek találja, az ülést is feloszlatja; *f*) képviseli az egyesületet minden hivatallal és testülettel szemben, azonban az egyesület nevében az elnök által végzett azon teendők, melyek kötelezettséget vonnak az egyesületre, csak azon esetben kötelezők az egyesületre, ha azok a bizottság beleegyezésének következményei legalább szótöbbséggel és alá lesznek írva még két bizottsági tagtól az elnök aláírása mellett és el lesznek látva az egyesület bélyegével; *g*) gondoskodni fog a közgyűlés és a bizottsági ülések határozatainak foganatosításáról; *h*) utalványozza az egyesület kiadásait.

12. §. Az egyesület elnöke egyszersmind a bizottság elnöke s ő elnököl úgy a köz-, mint a bizottsági gyűléseken, akadályoztatása esetében az alelnök helyettesíti minden teendőiben.

A jegyző teendői:

13. §. Fogalmazza és aláírja a közös bizottsági ülések jegyzőkönyveit, úgyszintén aláírja a külhatóságokkal szemben mindazon határozatokat, melyek aláírandók a 10. §. értelmében, ő vezeti az iktatást és kiadást.

A pénztárnok és gazda teendői:

14. §. *á*) beszedi a pénzt, melyről rendes számadást vezet; *b*) ügyel, hogy a tagdíjak idejekorán befizettessenek, ellenesetben jelentést tesz a bizottságnak, hogy lehetővé tegye az ezen szabályok 5. §-ának teljesítését; *c*) minden év végével összeállítja a számadásokat és a bizottság elé terjeszti megvizsgálás végett legalább 14 nappal a rendes közgyűlés előtt és végre felelős a rábízott pénztárról.

15. §. Az egyesület pénzei egy helybeli takarékpénztárban (szervezendő) őrzeménybe helyezendők.

A könyvtárnok teendője:

16. §. *a)* rendben tartja az egyesület könyvtárát; *b)* bizonyos jegyzőkönyveket vezet a könyvtárban meglévő művekről és egy naplót azon könyvekről, melyeket kikölcsönzött és melyeket visszakapott, úgyszintén minden év végével jelentést tesz a bizottságnak a könyvtár állásáról.

A gyűlések egybehívásának módjáról.

17. §. «) a közgyűlések egybehívatnak az elnök által 30 nappal előbb hírlapi úton és egy az egyesület helyiségében kitett hirdetéssel; *b)* a bizottsági ülések egy hivatalos meghívó által.

18. §. Az egyesületnek lesz egy pecsétnyomója a következő felirattal: «Societatea de ictură romána in Orestie («Román olvasó-egyesület Szászvároson»).

10. t). Az egyesület csak azon esetben oszolhat fel, ha a rendes tagok száma 7-re fog apadni és azok egy közgyűlésben határozatiig ki fogják mondani, hogy nem képesek azt többé fentartani, mely esetben az egyesület egész vagyona, a (tartozások levonása után, a közgyűlés által meghatározott román filantrópiái (felebaráti) célra fog fordíthatni, mely határozat a magas m. kir. belügyminisztériumnak fog jóváhagyás végett felterjesztetni.

20. §. Módosítások ezen alapszabályokon csak az egyesület közgyűlései által hozhatók, mely módosítások jóváhagyás végett a magas m. kir. belügyminisztériumhoz felterjesztendők.

21. §. Az egyesület azon esetben, ha az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást illetőleg hatáskörét meg nem tartja, a kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által az állami vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggesztet s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest vagy feloszlatatik, vagy esetleg az alapszabályok pontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik.

22. §. Az ideiglenes elnök kötelességévé tétetik, hogy ezen alapszabályok jóváhagyása után egy közgyűlést hívjon össze, melyben ezek értelmében megalakuljon az egyesület.

23. §. Az ideiglenes elnök köteleztetik, hogy a rendes hatóságok útján a magas m. kir. belügyminisztériumnak jóváhagyás végett felterjeszse ezen alapszabályokat, melynek elnyerése után azonnal érvénybe lépnek.

IV.

Különböző egyesületek

Az országban még a következő különböző román egyesületek vannak:

- 1 A bábcai (Szilágy vármegyében) mértékletességi egyesület.
2. A nagyváradai román leányiskola létesítésére alakult egyesület.
3. A temesvári román ifjúság asztaltársasága.

VII. SZAKASZ.

A magyarországi román sajtó.

Magyarországon az első román lap a «Foaie a Duminecii» («Vasárnapi Újság») 1837-ben Brassóban adatott ki. A lapot, amely hetenként egyszer jelent meg, «egy tudósok társasága» szerkesztette, amely Bariju György brassói tanárból, Barac János városi tolmácsból, Pop Vazul, a Moldvából visszatért Íróból és dr. Vasiciu orvosból állott. A lap általános ismereteket volt hivatva terjeszteni. Ez a lap, közleményeinek a szárazsága folytán, nem nyerte meg a román közönség tetszését, amiért is azután Baritiu György kiadta 1838. év elején, az általa szerkesztett «Foaie literare» («Irodalmi lap») lapot, amely az ugyanazon év július hó 2-ikától kezdve «Foaie pentru minte, inimá si literaturá» («Az ész, a szív és az irodalom lapja») címen jelent meg. Ez a lap leginkább irodalmi, nyelvészeti és történelmi cikkeket közölt.

Az első politikai román lap, a még most is fennálló «Gazeta de Transilvania» («Erdélyi hírlap») szintén Baritiu György szerkesztésében jelent meg Brassóban 1838-ban.

Magyarországon jelenleg 49 román lap jelenik meg, amelyek közül: 20 politikai; 4 társadalmi; 6 egyházi és iskolai; 4 szép-irodalmi; 8 pénzügyi, gazdasági, kereskedelmi és ipari; 4 élc-lap és 3 szaklap.

I. Politikai lapok.

1. *Ad e v e r u l* (6. évfolyam), szocialista lap, megjelenik minden hónapban egyszer Budapesten. Osztály elleni izgatásért már többször volt büntetve.

2. *D r a p e l u l* (8., évfolyam), a román nemzetiségi képviselők szolgálatában álló lap, megjelenik minden héten háromszor és pedig: kedden, csütörtökön és szombaton, Lúgoson. Izgatásért már többször volt büntetve.

3. *F o a i a P o p o r u l u i* (16. évfolyam), a román nemzetiségi képviselők szolgálatában álló lap, megjelenik minden vasárnapon Nagyszebenben.

4. *G a z e t a d e D u m i n e c á* (5. évfolyam), a román nem-

zetiségi képviselők szolgálatában álló lap, megjelenik minden vasárnapon Szilágysomlyón.

5. *Gazeta Transilvaniei* (71. évfolyam), amely a legutóbbi időkig a passzivitás szolgálatában állott, jelenleg szintén a román nemzetiségi képviselőket támogatja. Megjelenik minden nap Brassóban. Fennállása óta alig volt egy pár sajtópere.

6. *Glasiu Poporului* (2. évfolyam), szociálista lap, megjelenik minden hónapban egyszer Budapesten.

7. *Libertatea* (7. évfolyam), amely annak idején a románok politikai aktivitása érdekében létesített, a román nemzetiségi képviselők szolgálatában áll. Megjelenik minden szombaton Szászvároson. Izgatás miatt sajtóperei vannak.

8. *Lumina* (4 évfolyam); a függetlenségi párt szolgálatában álló lap, megjelenik minden vasárnapon Budapesten.

9. *Lupta* (2. évfolyam), — állítása szerint — a román nemzetiségi képviselők klubjának az orgánuma. Megjelenik hétfőt kivéve mindennap Budapesten. Izgató cikkei miatt sajtóperei vannak.

10. *Poporul Român* (8. évfolyam), a román nemzetiiségi képviselőket támogató néplap. Megjelenik minden vasárnapon Budapesten. Izgató cikkei miatt sajtóperei vannak.

11. *Kavaiul* (6. évfolyam), amely főleg görög katólikus klerikális szellemben van szerkesztve, a passzivitás újbóli dekretálása mellett van. Megjelenik minden második vasárnapon Kolozsváron.

12. *Revista Bistritei* (4. évfolyam), különösen a nászódi vagyonszövetség alap érdekeit szolgálja. Megjelenik minden szombaton Besztercén.

13. *Revista Economică* (10. évfolyam), politikai-pénzügyi lap, amely a magyarországi román pénzintézetek «Solidaritatea» szövetkezetének az orgánuma. Megjelenik minden héten egyszer Nagyszebenben.

14. *Revista, politica si literară* (2. évfolyam), politikai és irodalmi szemle. Megjelenik könyv alakjában havonként egyszer Balázsfalván.

15. *Severinul* (1. évfolyam), célja: egy mérsékelt román pártnak a létesítése. Megjelenik minden vasárnapon Karánsebesen.

16. *Telegraful Român* (56. évfolyam), a hazai görög keleti román érsekség hivatalos lapja, amely a legutóbbi időben egy mérsékelt román párt szervezésének a megvalósítását támogatja. Megjelenik hetenként háromszor: kedden, csütörtökön és szombaton Nagyszebenben. Sajtóperei voltak.

17. *Tribuna* (12. évfolyam), amely létesítésekor «Tribuna Poporului» volt és az úgynevezett tribunisták szolgálatában állott. akik első szószólói voltak az aktivitás dekretálásának, a ro-

mán nemzetiségi képviselők szolgálatában áll. Megjelenik, hétfőt kivéve, mindennap Aradon. Izgató cikkei miatt sajtóperei vannak.

18. *Tara Noastră* (2. évfolyam), a román nemzetiségi képviselők szolgálatában álló politikai-kulturális lap. Megjelenik minden vasárnapon Nagyszebenben.

19. *Ungaria* (2. évfolyam), célja: a magyar-román barátság megvalósítása. Megjelenik minden nap Kolozsváron.

20. *Unirea* (18. évfolyam), amely a balázsfalvi görög katolikus érsekség hivatalos lapja, a román nemzetiségi képviselők szolgálatában áll. Megjelenik minden szombaton Balázsfalván. Az utóbbi időkben sajtóperei vannak.

II. Társadalmi lapok.

1. *Deptetarea* (4. évfolyam), a brassói helyi érdekeket szolgáló társadalmi lap, megjelenik minden csütörtökön Brassóban.

2. *Progresul* (2. évfolyam), a bánági részek érdekeit szolgáló társadalmi lap, megjelenik minden szombaton Románoravicán.

3. *Jara OIU lui* (2. évfolyam), a fogarasi helyi érdekeket szolgáló társadalmi-közgazdasági lap, megjelenik minden héten pénteken Fogarason.

4. *Transilvania* (39. évfolyam), «a román irodalmi és közművelődési egyesület» orgánuma, megjelenik könyv alakjában évenként négyszer Nagyszebenben.

III. Egyházi és iskolai lapok.

1. *Biserica si Școala* (32. évfolyam), az aradi görög keleti román egyház hivatalos orgánuma. Megjelenik minden vasárnapon Aradon.

2. *Foia Diezeană* (23. évfolyam), a karánsebesi görög keleti román egyház hivatalos orgánuma. Megjelenik minden vasárnapon Karánsebesen.

3. *Foia Pedagogică* (4. évfolyam), az aradi görög keleti román egyházmegye Maroson inneni tanító egyesületének a tanügyi orgánuma. Megjelenik könyv alakjában minden hónapban egyszer Aradon.

4. *Foia Școlastică* (10. évfolyam), a balázsfalvi görög katolikus főegyházmegye tanító egyesületének a hivatalos orgánuma. Megjelenik könyv alakjában havonként kétszer Balázsfalván.

5. *Păstorul sufletesc* (3. évfolyam), görög katolikus egyházi beszédek gyűjteménye. Megjelenik könyv alakjában minden hónapban egyszer Szilágysomlyón.

6. *Rév ista Teologicá* (2. évfolyam), theológiai szemle, megjelenik könyv alakjában minden hónapban egyszer Nagyszébenben.

IV. Szépirodalmi lapok.

1. *Família romána* (1. évfolyam), szépirodalmi képes román lap, megjelenik minden vasárnapon Budapesten.

2. *Foia ilustrată* (1. évfolyam), a budapesti «Poporul Román» szépirodalmi képes melléklete. Megjelenik minden vasárnapon Budapesten. Csak a «Poporul Román»-nal együtt rendelhető meg.

3. *Foia interesantă* (3. évfolyam), a szászvárosi «Libertatea» szépirodalmi képes melléklete. Megjelenik minden vasárnapon Szászvároson. Csak a «Libertatea»-val együtt rendelhető meg.

4. *Luceafărul* (7. évfolyam), képes irodalmi és művészeti szemle. Megjelenik minden hónapban kétszer Nagyszébenben. Politizálásért büntetve volt.

V. Pénzügyi, gazdasági, kereskedelmi és ipari lapok.

1. *Aréna* (1. évfolyam), ingatlanok adás-vevését közvetítő lap. Megjelenik minden héten egyszer Déván.

2. *Butiul Econom* (4. évfolyam), gazdasági, kereskedelmi és ipari lap, a szászvárosi román gazdasági egyesület oiganuma. Megjelenik minden vasárnapon Déván.

3 *Economia* (4. évfolyam), gazdasági lap. Megjelenik minden hónapban kétszer Karánsebesen.

4. *Meseria sul* (3. évfolyam), ipari és gazdasági lap. Megjelenik minden vasárnapon Lúgoson.

5. *Mijlocitoriul* (1. évfolyam), kereskedelmi és gazdasági lap. Megjelenik minden hónapban kétszer Aradon.

6. *Plugarul Român* (5. évfolyam), gazdasági lap. Megjelenik minden vasárnapon Temesváron. Politizálásért büntetve volt.

7. *Poporul* (15. évfolyam), gazdasági lap, amely a magyar királyi földművelésügyi miniszter által kiadott «Néplap»-nak a román szövegű kiadása. Megjelenik minden vasárnapon Budapesten.

8. *Tovarasia* (3. évfolyam), pénzügyi, ipari és gazdasági lap, a magyarországi román szövetkezeteknek az orgánuma. Megjelenik, mint a szászvárosi «Libertatea» gazdasági melléklete, minden hónapban háromszor és pedig 10-én, 20-án és 30-án Szászvároson. Csak a «Libertatea»-val együtt rendelhető meg.

VI. Élclapok.

1 *Baba Satului* (1. évfolyam). Havonta kétszer jelenik meg Temesváron.

2. *Cucu din Ardeal* (1. évfolyam). Havonta kétszer jelenik meg Déván.

3. *Nuileusa* (2. évfolyam). Havonta kétszer jelenik meg Budapesten.

4. *Závodul* (1. évfolyam). Havonta kétszer jelenik meg Kolozsváron.

VII. Szaklapok.

1. *Advocatul poporal* (4. évfolyam), a román falusi népnek jogi tanácsokkal és felvilágosításokkal szolgáló lap. Megjelenik minden hónapban egyszer Temesváron.

2. *Muza romána* (16. évfolyam), zene- és éneklap. Megjelenik minden hónapban egyszer Balázsfalván.

3. *Sánátatea* (1. évfolyam), közegészségügyi népies lap. Megjelenik havonként kétszer Brassóban.

VIII. SZAKASZ. A hazai románok kereskedelmi, közgazdasági és ipari intézményei.

I. FEJEZET.

A hazai tulajdonképpeni román pénzüzetek, az ezekre vonatkozó táblás kimutatások, a román pénzüzetek delegációja és az ebből létesült „Solidaritatea“ szövetkezet; román szövetkezetek, segélyegyletek, kereskedelmi részvénytársaságok, fogyasztási egyletek és a „Raiffeisen“ rendszer szerint létesített hitelszövetkezetek.

I.

1. A tulajdonképpeni pénzüzetek.

Magyarországon a legrégebb román pénzüzet a nagyszebeni «Albina», amely 1872-ben létesült. Az összes magyarországi román pénzüzetek közül ez a legfontosabb. Részvénytőkéje 2,400.000 korona, tartalékalapja 884.691 korona, a tisztviselők nyugdíjalapja 516.787 K 51 f. Egyedüli román pénzüzet, amelynek 5,715.000 korona értékű óvadékképes záloglevelei vannak. Kölesönképpen 1906-ban 23,522.516 koronát adott. Tiszta jövedelme 1906-ban 266.633 korona 70 fillért tett ki, amelyből román kulturális célokra 16.000 koronát juttatott.

Magyarországon jelenleg 149 tulajdonképpeni román pénzüzet (takarékpénztár) van, amelyeknek az ország románlakta vidékein 21 fiókjuk van. Így hát jelenleg Magyarországon a tulajdonképpeni román pénzüzetek száma a fiókokkal együtt 170. Eme pénzüzeteknek az 1906. év végén

összes vagyona 27,563.654 K
amelyből:

1. Részvénytőkék 19,806.618 K
2. Tartalék alapok 6,200.113 „
3. Tisztviselői nyugdíjalapok . 1,401.024 „
4. Jótékonycélu alapok . . 155.899 „
- A betéti összegek kitettek 67,817.289 „
- Az összes kölcsönök kitettek 110,138.396 „
- A tiszta nyereség kitett 2,290.426 „
- A tiszta nyereségből osztaléokra fordítottatott . . 1,096,664 „
- A tiszta nyereségből román kulturális célokra fordítottatott 113,924 „

Ezen pénzüintézetekben az 1906. évben összesen 665 román tisztviselő volt alkalmazva, akiknek a száma az 1907. évben létesített új pénzüintézetek folytán, ma már a hétszázat is meghaladja.

Ezek a tisztviselők most akarják szervezni a román pénzüintézetek tisztviselőinek a szövetségét.

Magyarországon jelenleg a következő román pénzüintézetek állanak fenn:

1. Agricola, takaré- és hitelintézet mint részvénytársaság Écskári (Torontál vármegyében).
2. Agricola, hitelbank mint részvénytársaság, Lúgoson (Krassó-Szörény vármegyében).
3. Agricola, gazdasági raktár és előleg-szövetkezet, Vajdahunyadon (Hunyad vármegyében).
4. Albina, takaré- és hitelintézet, Nagyszebenben (Szeben vármegyében). Fiókja van Brassóban (Brassó).
5. Ardeleana, pénz- és hitelintézet részvénytársaság, Szászvároson (Hunyad vármegyében). Fiókja van Alvincen (Alsófehér).
6. Arieşana, hitelintézet és takarékpénztár részvénytársaság, Tordán (Aranyos-Torda vármegyében).
7. Arina, pénz- és hitelintézet mint részvénytársaság, Szaniszlón (Szatmár vármegyében).
8. Armonia, takarékpénztár részvénytársaság, Nagysinken (Nagyküüllő vármegyében).
9. Astra, pénz- és hitelintézet mint részvénytársaság Szászkabányán (Krassó-Szörény vármegyében).
10. Auraria, takarékpénztár részvénytársaság, Abrudbányán (Alsófehér vármegyében).
11. Aurora, pénz- és hitelintézet, mint részvénytársaság Nagybányán (Szatmár vármegyében).
12. Aurora, kölcsön- és takarékegylet Naszódon (Beszterce-Naszód vármegyében).
13. Avrigeana, takarékpénztár részvénytársaság Feleken (Szeben vármegyében).
14. Banátana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Bukovecen (Temes vármegyében).
15. Beregsana, takarékpénztár részvénytársaság Beregszón (Temes vármegyében).
16. Berlişteana, takaré- és hitelintézet Berlistyén (Krassó-Szörény vármegyében).

17. Berzovia, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Zsidovinon (Krassó-Szöré-ny vármegyében).
18. Bihoreana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Nagyváradon (Bihar). Fiókja van Tenkén (Bihar vármegyében).
19. Bistritiana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Besztercén (Beszterce-Naszód vármegyében). Fiókja van: Tekén (Kolozs vármegyében).
20. Bogsana, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Németbogsánon (Krassó-Szörény vármegyében).
21. Brádetul, pénz- és hitelintézet részvénytársulat Orláton (Szeben vármegyében).
22. Braşovana, takaré- és hitelszövetkezet Brassóban (Brassó vármegyében).
23. Buciumana, előleg- és hitelegylet Bucsum-Poenyen (Alsófehér vármegyében).
24. Buna, hitel- és betétszövetkezet Szászfellakon (Szolnok-Doboka vármegyében).
25. Butinceana, takaré- és hitelintézet Buttyinban (Arad vármegyében).
26. Cămpiana, pénz- és hitelintézet Mócson (Kolozs vármegyében).
27. Cărtişoreana, takarékpénztár részvénytársaság Sztrezakarcisorán (Fogaras vármegyében).
28. Ciacovana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Csákován (Temes vármegyében).
29. Chiorana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Nagysomkúton (Szatmár vármegyében).
30. Chiseteiana, takaré- és előleg-egylet Kiszetón (Temes vármegyében).
31. Codreana, hitel- és takarékpénztári részvénytársaság Illésfalván (Szilágy vármegyében).
32. Comuna, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Kavaránon (Krassó-Szörény vármegyében).
33. Concordia, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Ozorán (Torontál vármegyében).
34. Cordiana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Földelden (Szeben vármegyében). Fiókja van: Szentágotán (Nagyküküllő vármegyében).
35. Coroana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Besztercén (Beszterce-Naszód vármegyében). Fiókja van: Lekencén (Beszterce-Naszód vármegyében).
36. Coroana, előleg- és hitelegylet, mint szövetkezet Temesváron (Temes vármegyében).

37. Corvineana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Vajdahunyadon (Hunyad vármegyében).

38. Creditul, takaré- és hitelszövetkezet Zernesten (Fogaras vármegyében).

39. Crisana, takaré- és hitelintézet Brádon (Hunyad vármegyében).

40. Cugiereana, pénz- és hitelintézet Kudsiron (Hunyad vármegyében).

41. Dacia, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Szászvároson (Hunyad vármegyében).

42. Detunata, pénz- és hitelintézet részvénytársaság Búcsúmon (Alsó Fehér vármegyében).

43. Doina, hitelintézet részvénytársaság Topánfalván (Torda-Aranyos vármegyében).

44. Dráganul, takaré- és hitelintézet Belényesben (Bihar vármegyében).

45. Dunáreana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Temeskubinon (Temes vármegyében).

46. Economía, kölcsön- és takarékpénztár részvény társaság Kőhalmon (Nagyküküllő vármegyében).

47. Economía, takaré- és előlegezési szövetkezet Lúgoson (Krassó-Szörény vármegyében).

48. Economul, részvényekre alapított hitelintézet és takarékpénztár Kolozsváron (Kolozs vármegyében). Fiókjai vannak: Szamosujváron, Marosludason (Torda-Aranyos), Páncélcsehen (Szolnok-Doboka), ügynöksége pedig: Nagyenyeden (Alsófehér).

49. Fágetana, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Facseten (Krassó-Szörény vármegyében).

50. Fortuna, hitel- és takarékinézet részvénytársaság Ö-Radnán (Beszterce-Naszód vármegyében).

51. Frafia, takaré- és hitelintézet Szentágotán (Nagyküküllő vármegyében).

52. Fráfietatea, takaré- és hitelintézet Czoódon (Szeben vármegyében).

53. Furnica, takarékpénztár részvénytársaság Fogarason (Fogaras vármegyében).

54. Gavosdiana, gazdasági takaré- és előlegezési szövetkezet Gavosdián (Krassó-Szörény vármegyében).

55. Geogeaná, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Algyógyon (Alsófehér vármegyében).

56. *Grániferul, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Hunyaddobrán (Hunyad vármegyében).*

57. Hajegana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Hát-szezen (Hunyad vármegyében).
58. Hodošana, takaré- és hitelintézet Hódoson (Krassó-Szörény vármegyében).
59. Hondoleana, előlegezési és hitelszövetkezet Hondolon (Hunyad vármegyében).
60. Hunedoara, előleg- és hitelszövetkezet Déván (Hunyad vármegyében).
61. Illadiana, pénz- és hitelintézet részvénytársaság Illadián (Krassó-Szörény vármegyében).
62. Industria, ipar- és gazdasági bank részvénytársaság Déván (Hunyad vármegyében).
63. Isvorul, takaré- és hitelintézet Alsósebesen (Szeben vármegyében).
64. Isvorul, takaré- és hitelintézet Oláhszentgyörgyön (Beszterce-Naszód vármegyében).
65. Julia, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Gyulafehérváron (Alsófehér vármegyében).
66. Jebeliana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Zsebelyeri (Temes vármegyében).
67. Jiana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Petro-sényen (Hunyad vármegyében).
68. Kölcsönpénztár, mint szövetkezet Békáson (Csik vármegyében).
69. Kölcsön- és takarékegylet Földrán (Beszterce-Naszód vármegyében).
70. Kölcsön- és hitelegyesület Nagyilván (Beszterce-Naszód vármegyében).
71. Lapušana, pénz- és hitelintézet, mint részvénytársaság Magyarláposon (Szolnok-Doboka vármegyében).
72. Ligediana, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Ligeten (Temes vármegyében).
73. Lipovana, takaré- és hitelintézet Lippán (Temes vármegyében).
- “74. Luceafáru, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Versecen (Temes vármegyében).
75. Lugosana, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Lúgoson (Krassó-Szörény vármegyében).
76. Margineana, hitel- és takarékpénztári részvénytársaság Pojánán (Szeben vármegyében).
77. Mercur, takaré-és hitelrészvénytársaság Naszódon (Beszterce-Naszód vármegyében).

78. Melul, hitel- és takarékpénztár részvénytársaság' Pojánán (Szeben vármegyében).

79. Minerva, takaré- és hitelintézet Betlenen (Szolnok-Doboka vármegyében).

80. Monoreana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Monoron (Beszterce-Naszód vármegyében).

81. Munteana, takaré- és hitelintézet Kornyaréván (Krassó-Szörény vármegyében).

82. Munteana, hitelintézet és takarékpénztár részvénytársaság Offenbányán (Torda-Aranyos vármegyében).

83. Muresiana, takaré- és hitelintézet Szászrégenen (Maros-Torda vármegyében).

84. Murásanul, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Máriaradnán (Arad vármegyében).

85. Nádlacana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Nagylakon (Csanád vármegyében).

86. Nera, takarékpénztár, mint részvénytársaság bozovicson (Krassó-Szörény vármegyében).

87. Népbank, takaré- és hitelintézet Alsóárpáson (Fogaras vármegyében).

88. Népbank, részvénytársaság Deésen (Szolnok-i)oboka vármegyében).

89. Népbank, takarékpénztár részvénytársaság Karánsebesen (Krassó-Szörény vármegyében).

90. Népbank, részvénytársaság Zágrán (Beszterce-Naszód vármegyében).

91. Noiana, takarékpénztár részvénytársaság Szászuifalun (Fogaras vármegyében).

92. Olteana, takarékpénztár részvénytársaság Alsóvisten (Fogaras vármegyében).

93. Oraviciana, részvénytársaság Oravicán (Krassó-Szörény vármegyében).

94. Panciovana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Pancsován (Torontál vármegyében).

95. Parsimonia, takaré- és hitelintézet Töröcsváron (Fogaras vármegyében).

96. Pástorul, takaré- és hitelintézet; mint részvénytársaság Temesváron (Temes vármegyében).

97. Patria, takarékpénztár részvénytársaság Balázsfalván (Alsóféhér vármegyében).

98. Pesacana, takaré- és hitelintézet Pészákon (Torontál vármegyében).

99. Piaira, takarékpénztár Tövisen (Alsófehér vármegyében).
100. Plugarul, takarékpénztár részvénytársaság Szakadátton (Szeben vármegyében).
101. Plugarul, takaré- és hitelintézet Borosjenőben (Arad vármegyében).¹!
102. Plugarul, részvénytársaság Kákován (Krassó-Szörény vármegyében).
103. Poporul, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Lúgoson (Krassó-Szörény vármegyében).
104. Porumbáceana, takarékpénztár részvénytársaság Alsóporumbákton (Fogaras vármegyében).
105. Progresul, pénz- és hitelintézet, mint részvénytársaság Marosillyén (Ílunyd vármegyében).
106. Racotana, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Nagyselyken (Nagykükiillő vármegyében). Fiókjai vannak: Medgyesen (Nagykükiillő) és Erzsébetvároson (Kisküküllő).
107. Rásnoveana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Rozsnyón (Brassó vármegyében).
108. Receana, takaré- és hitelintézet Teleki-Récsén (Fogaras vármegyében).
109. Riureana, hitel- és takarékpénztári intézet részvénytársaság Kápolnokmonostoron (Szolnok-Doboka vármegyében).
110. Sácana, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Szákulon (Krassó-Szörény vármegyében).
111. Sátmareana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Szinyérváralján (Szatmár vármegyében).
112. Schinteia, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Tóháton (Beszterce-Naszód vármegyében).
113. Sebesana, takarékpénztár részvénytársaság Karánsebesen (Krassó-Szörény vármegyében).
114. Sebesana, pénz- és hitelintézet részvénytársulat Szászsebesen (Szeben). Fiókjai vannak: Alvincen, Drassón (Alsófehér) és Kelneken (Szeben vármegyében).
115. Secasana, takaré- és hitelintézet Nagyludason (Szeben vármegyében).
116. Selágiana, hitel- és takarékpénztári intézet részvénytársaság Zsibón (Szilágy vármegyében).
117. Sentinela, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Révaujfalun (Torontál vármegyében). Fiókja van: Szentmihályon (Torontál vármegyében).
118. Șercaiana, hitel- és takarékpénztár részvénytársaság Sárkányon (Fogaras vármegyében).

119. Silvania, hitel- és takarékpénztári intézet részvénytársaság Szilágysomlyón (Szilágy vármegyében). Fiókja van: Vármezőn (Szilágy vármegyében).

120. Şincana, hitel- és takaréktintézet részvénytársaság Ósínkán (Fogaras vármegyében).

121. Goimul, takaré- és hitelintézet Vaskón (Bihar vármegyében).

122. Soimusana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Sajósolymoson (Beszterce-Naszód vármegyében).

123. Someşana, hitel- és takarékpénztári intézet részvénytársaság Deésen (Szolnok-Doboka vármegyében). Fiókja van: Nagyilondán (Szolnok-Doboka vármegyében).

124. Şperan(a, kölcsön- és takarékegyesület Borgó-Prundon (Beszterce-Naszód vármegyében).

125. Şperanta, takaré- és hitelintézet Holcmányon (Szeben vármegyében).

126. Steaua, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Románpetrén (Torontál vármegyében).

127. Strugurul, takaré- és hitelintézet Felsőpián (Szeben vármegyében).

128. Takaré- és segélyszövetkezet Gyirokon (Temes vármegyében).

129. Takarékpénztár, takaré- és hitelintézet Pervorán (Krassó-Szörény vármegyében).

130. Takarékpénztár részvénytársaság Pujon (Hunyad vármegyében).

131. Takarékpénztár részvénytársaság Szászkabányán (Krassó-Szörény vármegyében).

132. Takarékpénztár egyesület Szelistyén (Szeben vármegyében).

133. Takarékpénztár részvénytársaság Szerdahelyen (Szeben vármegyében).

134. Tárnaveana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Segesváron (Nagyikiiküllő vármegyében).

135. Ternovana, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Tirnován (Krassó-Szörény vármegyében).

136. Jible^ana, hitel- és takarékpénztári intézet részvénytársaság Kiskajánon (Szolnok-Doboka vármegyében).

137. Timi^ana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Temesváron (Temes vármegyében). Fiókjai vannak: Buziáson és Rékáson (Temes); ügynöksége pedig: Kistorákon (Torontál).

138. Turnu-Roşu, takarékpénztár részvénytársaság Boicán (Szeben vármegyében).

139. Ulpiana, hitel- és takarékinézet, mint részvénytársaság Várhelyen (Hunyad vármegyében).

140. Unirea, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Vádon (Fogaras vármegyében).

141. Vatra, takaré- és hitelintézet Kolozsváron (Kolozs vármegyében).

142. Venetiana, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Alsóvenicén (Fogaras vármegyében).

143. Victoria, takaré- és hitelintézet, mint részvénytársaság Aradon (Arad vármegyében). Fiókja van: Kisjenőben (Arad).

144. Viitoriul, takaré- és hitelintézet Vízaknán (Alsófehér vármegyében).

145. Vlădeasa, részvényekre alapított hitelintézet és takarékpénztár Bánffyhunyon (Kolozs vármegyében). Fiókja van: Hidalmáson (Kolozs vármegyében).

146. Voileana, takarékpénztár részvénytársaság Voilán (Fogaras vármegyében).

147. Vulturul, pénz- és hitelintézet, mint részvénytársaság Dicsőszentmártonon (Kiskiiküllő vármegyében).

148. Zărândeana, pénz- és hitelintézet részvénytársaság Hunyadboicán (Flunyon vármegyében).

149. Zlăgnea, takaré- és hitelintézet részvénytársaság Zalatnán (Alsófehér vármegyében).

Eme pénzintézetekre vonatkozó közelebbi adatokat, az 1906. év végi zárszámadások alapján, a következő táblázat tünteti fel:

Folyó szám	Vármegye	A pénzüintézet neve	Székhelye	Alapítási éve	Tisztsélek száma		Egy részvény értéki juttatási ára	Részvényfőke
1	Alsófehér (11) I.	Auraria	Abrudbánya	1887	5	200	600	60.000
2		Buciumana	Bucsum-Poény	1900	3	50	64	10.802
3		Detunata	Bucsum	1895	6	50	80	60.000
4		Julia	Gyulafehérvár	1892	5	100	220	100.000
5		Patria	Balázsfalva	1886	7	200	620	220.000
6		Piatra ¹	Tövis	1907	3	100	100	150.000
7		Viitorul ²	Vizakna	1907	2	100	100	50.000
8		Zlăgnea	Zalatna	1898	3	50	66	50.000
9	Murášanul (5) II.	Butinceana ³	Butyin	1908	—	100	100	100.000
10		Murášanul	M.-Radna	1897	4	200	250	160.000
11		Plugarul ⁴	Borosjenő	1908	—	100	100	100.000
12		Victoria ⁵	Arad	1887	27	200	350	1.200.000
13	Naszód (14) III.	Aurora	Naszód	1873	6	100	140	168.500
14		Bistrițana ⁶	Beszterce	1888	8	200	420	240.000
15		Coroana ⁷	Beszterce	1903	7	200	200	300.000
16		Fortuna	Ó-Radna	1884	4	50	80	40.000
17		Isvorul	Oláhszentgyörgy	1904	3	50	54	24.250
18		Kölcsönegylet ⁸	Földra	1878	—	100	100	2.700
19		Mercur	Naszód	1899	4	200	330	100.000
20		Monoreana ⁹	Monor	1895	2	50	63	10.000
21		Népbank ¹⁰	Zágra	1907	2	100	100	50.000
22		Schinteia	Tóhát	1896	2	50	60	10.000
23		Șoimușana	Sajósolymos	1894	3	50	55	25.000
24		Șperanța	Borgó-Prund	1885	3	50	50	113.029
25	Takarékegylet	Nagyvilva	1885	4	40	40	19.200	
26	Drăganul (4) IV.	Bihoreana ¹¹	Nagyvárad	1898	12	200	220	1.200.000
27		Drăganul ¹²	Belényes	1908	—	100	100	100.000
28		Șoimul	Vaskóh	1905	4	50	56	50.000
29	Brașovul (4) V.	Brașovana ¹³	Brassó	1907	3	50	50	26.000
30		Noiana ¹⁴	Szászujfalu	1907	—	100	100	42.000
31		Râșnoveana	Rozsnyó	1903	3	50	50	20.000
32	Csanád	Nădlacana	Nagylak	1897	4	100	130	100.000
33	Csik	Kölcsönpénztár	Békás	1897	3	60	85	30.000
34	Fogaras (3)	Cârțșoreana	Streza-Kercisora	1905	2	100	130	20.000
35		Creditul	Zernest	1903	2	100	100	80.000
36		Furnica	Fogaras	1883	4	400	600	120.000
37		Népbank ¹⁵	Alsóárpás	1908	—	100	100	50.000

¹ Még nem adott mérleget. ² Még nem adott mérleget. ³ Most szervezik. ⁴ Most szervezik. ⁵ Fiókja van Kisjenőben. ⁶ Fiókja van Tekén, ⁷ Fiókja van Lekencén. ⁸ Ezen intézetre vonatkozólag nincsenek közelebbi adatok. ⁹ Részvénytőkéjét most szándékszik emelni. ¹⁰ Még nem adott mérleget. ¹¹ Fiókja van Tenkén. ¹² Most alakult meg. ¹³ Még nem adott mérleget. ¹⁴ Még nem adott mérleget. ¹⁵ Most szervezik. I. A vármegyében összesen 11 pénzüintézet van, mert a szászvárosi

Tartalékalap	Tisztviselői nyugdíj-alap	Jótékony-célu alap	A pénztintézet összes vagyona	Betéti összeg	Az összes kölcsönök összege	Tiszta nyereség	A tiszta nyereségből		Folyó szám
							kultúrális célokra fordított	osztaléokra	
121.168	48.463	1.121	230.752	557.621	849.161	18.298	2.661	9.000	1
1.414	100	—	12.316	23.311	73.705	1.000	—	505	2
46.322	7.728	—	114.050	283.823	408.736	11.659	631	6.000	3
115.198	25.535	2.497	243.230	826.785	986.095	31.341	1.462	14.000	4
412.998	60.840	—	693.838	2.622.458	3.177.494	70.441	2.972	33.000	5
—	—	—	150.000	—	—	—	—	—	6
—	—	—	50.000	—	—	—	—	—	7
14.975	—	116	65.091	127.063	327.687	8.786	629	3.000	8
—	—	—	100.000	—	—	—	—	—	9
25.829	2.507	—	188.336	269.288	625.332	18.575	800	5.600	10
—	—	—	100.000	—	—	—	—	—	11
856.154	97.475	—	2.153.629	5.574.848	9.910.055	180.239	5.000	108.000	12
128.623	—	11.922	309.045	988.279	1.216.195	22.261	726	18.535	13
128.731	52.591	6.283	427.605	892.598	1.897.927	25.607	3.507	8.000	14
7.354	1.269	112	308.735	159.478	603.061	12.203	226	5.000	15
30.021	—	—	70.021	210.298	312.280	3.408	—	3.200	16
260	—	31	24.541	31.424	57.410	1.812	17	1.580	17
—	—	—	2.700	—	—	—	—	—	18
46.940	6.659	—	153.599	464.145	706.629	20.783	590	8.000	19
2.514	—	141	12.655	14.082	33.577	1.561	78	700	20
—	—	—	50.000	—	—	—	—	—	21
7.330	—	706	18.036	32.284	59.275	2.950	126	1.000	22
3.705	—	443	29.148	965	59.532	1.965	—	1.500	23
10.440	—	—	123.469	144.692	308.807	7.584	200	5.481	24
5.815	1.587	290	26.892	92.601	124.672	3.080	50	1.917	25
95.317	18.300	—	1.313.617	1.449.606	3.012.325	71.037	1.421	36.000	26
—	—	—	100.000	—	—	—	—	—	27
229	—	—	50.229	33.967	211.145	9.509	106	3.750	28
—	—	—	26.000	—	—	—	—	—	29
—	—	—	42.000	—	—	—	—	—	30
—	—	—	20.000	110.600	135.776	2.675	—	760	31
16.000	559	—	116.559	300.619	912.103	12.193	—	6.000	32
7.743	—	—	37.743	39.149	107.810	4.978	103	707	33
162	—	—	20.162	51.921	104.990	3.787	—	400	34
3.472	—	966	84.438	178.581	254.991	7.941	117	4.000	35
77.224	30.385	—	227.609	1.263.729	1.398.200	26.701	1.950	8.400	36
—	—	—	50.000	—	—	—	—	—	37

Ardeleana-nak Alvinon, a szászsebesi Sebeşana-nak pedig Alvincon és Drasson vannak fiókjai. II. A vármegyében összesen 5 pénztintézet van, mert az aradi Victoria-nak fióka van Kisjón. III. A vármegyében összesen 14 pénztintézet van, mert a besztercei Coroana-nak fióka van Lekencén. IV. A vármegyében összesen 4 pénztintézet van, mert a nagyváradi Bihoreana-nak fióka van Tenkén. V. A vármegyében összesen 4 pénztintézet van, mert a nagyszebeni Albina-nak fióka van Brassóban.

Folyó szám	Vármege	A pénztézet neve	Székhelye	Alapítási éve	Részvény			Részvénytőke
					Tiszítviselek száma	1 erőd	2 jelölés	
					ára			
38	Fogaras (13)	Olteana	Alsóvist	1893	3	200	220	80.000
39		Parsimonia	Törösvár	1895	3	100	140	120.000
40		Porumbăceana	Alsóporumbák	1900	2	100	145	40.000
41		Receana ¹⁶	Teleki-Récse	1908	—	100	100	50.000
42		Șercăiana	Sárkány	1903	2	100	140	50.000
43		Șincana ¹⁷	-Sinka	1906	2	100	100	70.000
44		Unirea	Vád	1900	2	100	200	20.000
45		Venețiana	Alsóvenice	1901	3	100	138	20.000
46	Voileana	Vojla	1904	3	100	140	120.000	
47	Hunyad (17)	Agricola	Vajdahunyad	1902	6	50	59	46.500
48		Ardeleana ¹⁸	Szászváros	1885	98	100	200	500.000
49		Corvineana	Vajdahunyad	1895	6	100	210	70.000
50		Crișana	Brád	1891	5	100	200	200.000
51		Cugierana	Kudzsir	1902	3	100	140	50.000
52		Dacia	Szászváros	1901	3	100	130	100.000
53		Geogeana	Algyógy	1904	4	100	106	80.000
54		Grănițerul	Dobra	1898	7	100	120	150.000
55		Hățegana	Hátszeg	1888	6	100	140	200.000
56		Hondoleana	Hondol	1895	4	30	42	20.565
57		Hunedoara	Déva	1885	5	100	210	31.900
58		Industria	Déva	1905	3	105	105	100.000
59		Jitana	Petrosény	1904	3	150	60	60.000
60		Progresul ¹⁹	Marosillye	1907	3	100	100	120.000
61		Ulpiana	Várhely	1891	3	50	74	38.500
62		Takarékpénztár ²⁰	Puj	1906	3	100	100	60.000
63		Zărăndeana	Boica	1898	4	100	158	64.000
64	Kishidalmás (2) v.	Vulturul ²¹	Dicsőszentmárton	1907	3	100	100	100.000
65	Kolozs (6) v.	Câmpiana	Mócs	1905	3	100	105	50.000
66		Economul ²²	Kolozsvár	1886	16	100	160	400.000
67		Vatra ²³	Kolozsvár	1907	4	100	100	200.000
68		Vlădeasa ²⁴	Bánffyhunyd	1895	7	120	140	120.000
69	Krasó-Szörény (24)	Agricola	Lugos	1904	6	200	210	200.000
70		Astra ²⁵	Szászabánya	1907	3	100	100	80.000
71		Bănățana	Bukovec	1901	2	50	53	40.000
72		Berlișteana ²⁶	Berlistye	—	—	—	—	—
73		Berzovia	Zsidóvin	1899	3	50	60	70.000
74		Bocșana	Németbogsán	1895	5	100	120	100.000
75		Comuna	Kavarán	1903	2	200	234	30.800

¹⁶ Most szervezik. ¹⁷ Még nem adott mérleget. ¹⁸ Fiókja van Alvincen. A részvénytőkét most emelik 1.000.000 koronára. ¹⁹ Még nem adott mérleget. ²⁰ Még nem adott mérleget. ²¹ Még nem adott mérleget. ²² Fiókja van Szamosújváron, Marosludason és Páncélcsehen, ezeken kívül Nagyenyeden ügynöksége van. ²³ Még nem adott mérleget. ²⁴ Fiókja van Hidalmáson. ²⁵ Még nem

Tartalékalap	Tiszviselői nyugdíj-alap	Jótékony-célú alap	A pénztintézet összes vagyona	Betéti összeg	Az összes kölcsönök összege	Tiszta nyereség	A fizika nyereségből		Folyó szám
							fordított	osztalékra	
3.728	2.100	2.485	88.313	310.728	481.054	10.437	930	4.000	38
28.303	—	—	148.303	444.626	564.924	12.716	228	8.400	39
14.069	—	256	54.325	268.776	335.835	8.673	372	3.200	40
—	—	—	50.000	—	—	—	—	—	41
4.979	—	397	55.376	279.777	441.130	11.832	567	4.000	42
—	—	—	70.000	—	—	—	—	—	43
14.613	—	—	34.613	283.625	357.987	10.270	309	2.000	44
7.483	—	—	27.483	118.505	197.864	6.795	—	—	45
8.896	—	—	128.896	224.885	290.145	8.735	115	3.000	46
7.476	685	—	54.661	102.901	191.510	6.190	300	2.592	47
365.217	79.449	—	944.666	2.718.341	3.697.468	92.403	5.044	50.000	48
79.630	—	—	149.630	512.072	724.709	26.578	1.554	9.800	49
111.321	—	—	311.321	847.139	1.074.793	40.391	9.806	11.678	50
14.963	54	—	65.017	164.176	294.676	9.532	666	4.000	51
38.606	—	—	138.606	235.855	625.664	14.073	261	7.000	52
1.220	—	—	81.220	100.475	311.669	7.447	300	4.038	53
42.497	18.026	—	210.523	328.472	910.356	20.052	1.241	9.900	54
43.104	15.028	1.395	259.527	748.843	925.688	20.182	300	16.000	55
4.660	—	—	25.225	48.138	96.507	3.264	196	1.645	56
30.501	—	—	62.401	234.413	287.471	6.695	225	3.190	57
365	—	—	100.365	9.133	159.187	3.937	40	1.797	58
8.164	143	—	68.307	108.744	65.070	10.191	250	3.600	59
—	—	—	120.000	—	—	—	—	—	60
15.168	—	550	54.218	10.526	128.664	5.733	167	2.310	61
—	—	—	60.000	—	—	—	—	—	62
20.851	1.060	—	85.911	145.275	295.804	13.781	751	6.092	63
—	—	—	100.000	—	—	—	—	—	64
—	—	—	50.000	108.663	342.890	8.152	500	2.500	65
153.033	44.240	3.306	600.579	1.367.910	2.275.366	42.902	3.290	16.000	66
—	—	—	200.000	—	—	—	—	—	67
45.578	14.075	1.320	180.973	810.526	1.084.981	26.944	2.694	8.400	68
6.232	700	—	206.932	221.833	726.021	21.194	300	9.619	69
—	—	—	80.000	—	—	—	—	—	70
5.476	—	—	45.476	30.345	159.959	3.242	39	1.400	71
—	—	—	—	—	—	—	—	—	72
6.999	—	99	77.098	46.767	186.174	8.117	—	7.000	73
40.990	—	220	141.210	270.527	458.371	12.979	192	6.000	74
4.044	—	—	34.844	18.796	120.332	4.058	—	2.464	75

VI. A vármegyében összesen 2 pénztintézet van, mert a nagy-selyki Racofana-nak fiókja van Erzsébetvároson. VII. A vármegyében összesen 6 pénztintézet van, mert a besztercei Bistrijana-nak Tekén, a bánffyhungyadi Vlădeasa-nak pedig Hidalmáson van fiókja.

Folyó szám	Vármegye	A pénzüintézet neve	Székhelye	Alapítási éve	Egy részvény			Részvényfőke
					Tiszviselők száma	eredeti	jelenlegi	
					ára			
76	Krássó-Szörény (24)	Economia	Lugos	1897	5	65	65	79.545
77		Făgetana	Facset	1891	6	200	218	400.000
78		Gavoșdiana	Gavosdia	1906	2	100	100	27.327
79		Hodoșana ²⁷	Hodos	1906	2	100	100	20.000
80		Iladiana ²⁸	Iladia	1907	3	100	103	17.000
81		Lugoșana	Lugos	1889	6	200	240	300.000
82		Munteana	Kornyaréva	1905	3	100	100	50.000
83		Népbank ²⁹	Karánsebes	1907	4	100	100	140.000
84		Nera	Bozövics	1897	5	100	140	90.000
85		Oraviciana	Oravica	1892	8	100	180	550.000
86		Plugarul	Kákova	1902	4	50	67	70.000
87		Poporul	Lugos	1900	5	100	110	220.000
88		Săcana	Szákul	1905	3	50	55	40.000
89		Sebeșana	Karánsebes	1905	4	200	230	150.000
90	Takarékpénztár ³⁰	Pervova	1908	—	—	—	50.000	
91	Takarékpénztár	Szászkabánya	1896	4	100	128	300.000	
92	Ternovana	Tirnova	1904	4	50	72	25.000	
93	Murășiana	Szászrégen	1886	4	100	120	200.000	
94	Nagyküküllő (?) VIII.	Armonia	Nagysink	1903	2	100	110	50.000
95		Economia	Kőhalom	1902	3	100	115	64.000
96		Frăția	Szentágota	1907	3	100	100	35.000
97		Racoțana ³¹	Nagyselyk	1895	8	100	130	100.000
98		Tárnaveana	Segesvár	1905	4	100	110	60.000
99	Szatmár (4)	Arina ³²	Szaniszló	1907	4	100	100	100.000
100		Aurora ³³	Nagybánya	1906	3	100	100	150.000
101		Chiorana	Nagysomkut	1901	5	100	120	100.000
102		Sătmăreana	Szinérváralja	1892	5	200	230	200.000
103	Széchenyi (17) IX.	Albina ³⁴	Nagyszeben	1872	54	200	460	2.400.000
104		Avrigeana	Felek	1903	3	100	125	20.000
105		Brădetul	Orlát	1893	4	50	110	25.000
106		Cordiana ³⁵	Főfeld	1897	5	100	160	60.000
107		Frățietatea ³⁶	Czood	1906	3	100	100	10.000
108		Isvorul ³⁷	Alsósebes	1907	3	100	100	16.000
109		Mărgineana ³⁸	Pojána	1907	4	100	100	80.000
110		Mielul	Pojána	1891	3	100	210	50.000
111		Plugarul	Szakadát	1897	3	100	125	20.000
112		Sebeșana ³⁹	Szászsebes	1887	12	100	210	100.000

²⁷ Még nem adott mérleget. ²⁸ Még nem adott mérleget. Még nem adott mérleget. ³⁰ Most szervezik. ³¹ A nagyselyki Racoțana-nak fiókjai vannak: Medgyesen és Erzsébetvároson. ³² Még nem adott mérleget. ³³ Még nem adott mérleget. ^M Fiókjá van Brassóban. Ügy-nöksége van Dicsőszentmártonban. ³⁵ Fiókjá van Szentágotán. ³⁰ Még

Tartalékalap	Tisztviselői nyugdíj-alap	Jótevény-célú alap	A pénzté- zet összes va- gyona	Betéti összeg	Az összes kölcsönök összege	Tiszta nyereség	A tiszta nyereségből		Folyó szám
							kultu- ráis célokra	osztá- lékra	
							fordítottatott		
21.350	—	1.902	102.797	—	104.140	5.157	58	4.187	76
34.578	87.964	—	522.542	858.655	1,454.559	30.299	658	24.000	77
1.488	—	—	28.815	11.795	72.756	2.221	—	—	78
—	—	—	20.000	—	—	—	—	—	79
—	—	—	17.000	—	—	—	—	—	80
54.606	—	—	354.606	1,491.766	1,934.946	38.752	2.000	24.000	81
5.505	—	—	55.505	48.011	395.073	6.597	—	—	82
—	—	—	140.000	—	—	—	—	—	83
35.143	1.200	—	126.343	199.678	620.454	22.940	1.200	7.200	84
245.846	15.067	8.349	819.262	1,777.196	3,162.821	75.402	5.000	44.000	85
6.951	—	—	76.951	41.283	207.421	4.009	—	800	86
45.303	—	3.956	269.259	686.899	1,072.084	30.568	236	13.200	87
3.807	—	483	44.290	18.634	110.586	4.193	51	2.400	88
30.589	4.249	441	185.279	318.613	952.217	28.365	214	3.600	89
—	—	—	50.000	—	—	—	—	—	90
37.049	—	—	337.049	254.386	633.915	18.143	—	12.000	91
4.904	—	—	29.904	43.787	103.276	3.230	—	—	92
71.923	9.567	2.548	284.038	855.547	625.332	24.873	823	16.000	93
3.000	—	28	53.028	113.782	227.957	5.463	72	2.500	94
3.708	338	278	68.324	290.264	466.576	10.635	738	3.900	95
—	—	—	35.000	—	—	—	—	—	96
21.009	699	945	122.653	257.262	601.975	12.304	380	8.000	97
430	31	24	60.485	208.293	522.663	4.429	86	3.000	98
—	—	—	100.000	—	—	—	—	—	99
—	—	—	150.000	—	—	—	—	—	100
29.025	6.653	2.162	137.840	383.082	824.666	17.224	1.004	7.000	101
68.403	21.632	—	290.035	587.903	1,336.772	29.355	1.387	12.000	102
844.691	516.788	—	3,761.479	15530087	23522516	266.634	16.000	168.000	103
2.674	—	—	22.674	161.354	182.922	5.467	92	1.060	104
30.754	2.211	3.451	61.416	385.022	360.813	9.456	792	3.000	105
14.428	—	—	74.428	221.166	366.427	8.583	168	5.400	106
—	—	—	10.000	—	—	—	—	—	107
—	—	—	16.000	—	—	—	—	—	108
—	—	—	80.000	—	—	—	—	—	109
34.077	—	—	84.077	618.099	702.259	10.607	700	5.000	110
3.600	—	500	24.100	110.912	1.1806	3.487	100	1.600	111
100.000	22.186	—	222.186	866.753	256.771	27.380	1.846	11.000	112

nem adott mérleget. “ Még nem adott mérleget. Még nem adott mérleget. Fiókjai vannak: Alvincen, Kelneken és Drassón.

VIII. A vármegyében összesen 7 pénztézet van, mert a főföldi Cordiana-nak Szentágotán, a riagselyki Racojana-nak pedig Medgyesen van fiókja. IX. A vármegyében összesen 17 pénztézet van, mert a szászsebesi Sebesana-nak fiókja van Kelneken.

Folyó szám	Vármege	A pénztintézet neve	Székhelye	Alapítási éve	Tisztielők száma	Egy részvény		Részvénytőke
						eredeti	jelenlegi	
						ára		
113	Szeben (17)	Secășana ⁴⁰	Nagyludas	1907	—	100	100	30.000
114		Șperanța ⁴¹	Holcmány	1907	2	50	50	15.000
115		Strugurul ⁴²	Oláhpián	1907	—	100	100	50.000
116		Takarékpénztár	Szelistye	1884	9	200	400	26.000
117		Takarékpénztár	Szerdahely	1898	4	100	140	300.000
118		Turnu-Roșu	Boica	1903	2	100	100	20.000
119	Szilágy (4) X.	Codreana	Illésfalva	1906	3	100	100	100.000
120		Selăgiana	Zsibó	1897	6	100	100	200.000
121		Silvania ⁴³	Szilágyosmlyó	1888	14	100	150	600.000
122	Sibolok-Doboka (10) XI.	Buna	Szászfellak	1897	2	20	20	4.120
123		Lăpușana ⁴⁴	Magyarlőpos	1906	3	100	100	100.000
124		Minerva ⁴⁵	Bethlen	1907	3	100	100	100.000
125		Népbank	Deés	1901	4	100	136	60.000
126		Riureana	Kápolnokmonostor	1899	4	100	120	100.000
127		Someșana ⁴⁶	Deés	1890	5	200	240	200.000
128		Tibleşana	Kiskaján	1902	3	50	60	50.000
129	Temes (14) XII.	Beregsana	Beregszó	1895	4	80	80	40.000
130		Ciacovana	Csakova	1904	4	100	110	90.000
131		Chiseteiana	Kiszető	1896	3	100	100	25.000
132		Coroana	Temesvár	1905	4	50	53	100.000
133		Dunăreana	Temeskubin	1900	3	100	120	80.000
134		Jebeleana ⁴⁷	Zsebely	1905	3	50	50	30.000
135		Ligediana	Liget	1896	3	100	100	20.000
136		Lipovana	Lippa	1893	6	200	260	100.000
137		Luceafărul	Versec	1894	6	100	170	200.000
138		Păstorul	Temesvár	1903	4	400	400	160.000
139		Takarékpénztár	Gyirok	1898	2	80	116	22.880
140		Timișana ⁴⁸	Temesvár	1885	15	200	250	600.000
141	Torda-Aranyos (4) XIII.	Arieșana	Torda	1887	4	100	120	160.000
142		Doina	Topánfalva	1895	4	100	100	60.000
143		Munteana ⁴⁹	Offenbánya	1899	2	40	40	100.000
144	Torda (7) XIV.	Agricola	Ecska	1905	3	100	100	70.000
145		Concordia	Uzdin-Ozora	1898	4	105	147	31.000
146	Tordal (7) XIV.	Panciovana	Pancsova	1905	3	100	100	50.000
147		Pesacana ⁵⁰	Pészak	1907	—	100	100	50.000
148		Sentinela ⁵¹	Révaujfalu	1895	6	100	120	340.000
149		Steaua	Románpetre	1897	4	100	120	100.000

¹⁰ Most szervezik. ⁴⁰ Még nem adott mérleget. ⁴² Most szervezik. ⁴³ Fiókja van Vármezőn. ⁴⁴ Még nem adott mérleget. ⁴⁵ Még nem adott mérleget. ⁴⁶ Fiókja van Nagylődön. ⁴⁷ Az 1907. évi mérleg szerint. ⁴⁸ Fiókjai vannak: Buziáson és Rékason; ügynöksége pedig: Kistorákon. ⁴⁹ Az 1905. évi mérleg szerint. ⁵⁰ Most szervezik. ⁵¹ Fiókja van Szentmihályon.

X. A vármegeben összesen 4 pénztintézet van, mert a szilágyosmlyói Silvania-nak fiókja van Vármezőn. XI. A vármegeben összesen 10 pénz-

Tartalékalap	Tiszviselői nyugdíj-alap	Jótékony-célú alap	A pénztintézet összes végonyona	Betéti összeg	Az összes kölcsönök összege	Tiszta nyereség	A tiszta nyereségből		Folyó szám
							kultúrális célokra fordított	osztályokra	
—	—	—	30 000	—	—	—	—	—	113
—	—	—	15.000	—	—	—	—	—	114
—	—	—	50.000	—	—	—	—	—	115
101.222	9.517	80 668	217.407	1.661.897	1.639.346	20.235	8 521	5.087	116
42.019	—	2.572	341.591	887.006	941.4 6	15.975	—	8.960	117
888	—	32	20 920	23.432	44.552	1.792	—	700	118
—	—	—	100 000	66.504	316.843	5 120	142	4.003	119
47.291	11.028	—	258.319	507.258	1.000.589	28.310	586	14.000	120
300.282	31.196	4.165	935.643	1.969.523	1.180 954	70.879	2.600	27.000	121
1 213	—	71	5.404	5 312	17.762	1.224	21	198	122
—	—	—	100.000	—	—	—	—	—	123
—	—	—	100 000	—	—	—	—	—	124
14.000	3.000	—	77.000	259.415	610.086	20.163	651	6.000	125
34.143	8.901	6.389	149.433	306.794	562.283	18.367	267	8.000	126
126.523	47.559	—	374.082	711.809	1.651.459	27.200	1.310	16.000	127
7.032	416	124	57.572	61.886	472.600	7 511	237	2.987	128
7.000	—	—	47.000	51 851	165.471	3.182	17	2 500	129
4.732	—	—	94.732	69.852	492.272	10.072	50	4 500	130
812	—	—	25.812	44.215	105.745	1.619	—	1.250	131
4.580	183	—	104.763	72.404	361 012	6.281	46	3.561	132
8.951	1.000	300	90.251	202 880	493.890	11.009	147	3.665	133
1.180	—	—	31.180	40.967	76.774	4.335	—	1.500	134
4.716	—	—	24.716	30.732	81,854	2.608	—	1.352	135
64.592	4.968	—	169 560	1.006.534	1.447.656	24.705	1 644	9.000	136
62.377	—	1.139	263 507	760.374	2.015.184	34.541	1.092	14.000	137
6.209	200	—	166.409	332 655	697.640	16.343	150	3.677	138
9.072	—	—	31.952	5.317	40.614	1.848	418	—	139
136.000	28.377	—	764 377	2.386 238	4.858 637	85.271	2.900	36.400	140
82.377	15.255	—	257.632	668.100	782.410	20.381	495	11.200	141
45.300	11.556	—	116.856	430.124	785.321	15 333	1.472	6.000	142
—	—	—	100.000	18.366	122.689	3.329	—	2.700	143
211	—	—	70.211	51.569	211 817	2.739	190	1.013	144
15.738	238	138	47.114	31.183	150.168	7.722	154	2.480	145
54	—	—	50.054	13.753	53.769	1.505	—	1.464	146
—	—	—	50.000	—	—	—	—	—	147
10.241	7.787	587	358.615	485.682	1.572.244	39.430	2.500	6.400	148
12.413	1.700	—	114.113	184.371	422.364	15.755	700	2.560	149

intézet van, mert a kolozsvári Kconomul-nak Páncélcsehen és Szamosujváron; a deési Somešana-nak pedig Nagyilondán vannak fiókjai. XII. A vármegyében összesen 14 pénztintézet van, mert a temesvári Timišana-nak Uuziáson és Rékáson vannak fiókjai. XIII. A vármegyében összesen 4 pénztintézet van, mert a kolozsvári Economal-nak fiókja van Marosludason. XIV. A vármegyében összesen 7 pénztintézet van, mert a révaújfalui Senlinela-nak fiókja van Szentmihályon.

A fennebb felsorolt pénzintézeteken kívül részint már megalkultak, részint pedig alakulóban vannak román pénzintézetek: Déznán (Aradm.), Dobrán (Httnyadm.), Felsőucsán (Fogarasm.), Szelistyén (Szebenm) és Tasnádon (Szilágym.).

A magyarországi román pénzintézetek alapszabályai lényegükben megegyeznek a nagyszebeni «Albina» román pénzintézet következő alapszabályaival:

I. Általános határozatok

1. §. «Albina, takaré- és hitelintézet» cég alatt részvénytársulat azon célból lett alapítva, hogy a vidéki lakosság, különösen pedig a mezei gazdasággal foglalkozó nép részére a szükséges tőkepénzt és hitelt kieszközölje és takarékoság szellemét ébressze. A társulat cége törvényes módon bejegyeztetik.

2. §. A társulat pecsétje a szorgalom és takarékoság jelvényeit tünteti fel.

3. §. A társulat székhelye Nagyszeben. Működése a haza területére és a külföldre terjed ki. Jogositva van fiókok, hitelszövetkezetek, bizományok és ügynökségek föllállítására.

4. §. Az intézet hirdetései az igazgatóság által meghatározandó két lapban, esetleg a hivatalos lapban közre adandók.

5. §. A társulat mindaddig áll fenn, míg a 76. §. szerint fel nem oszlik.

II. Alaptőke, részvények, részvényesek és nyugdíj alap.

6. §. A társulat alaptőkéje 2,400,000 korona, mely 6000 drb eddigi kibocsátású 100 forintos és 6000 új kibocsátású 200 koronás részvényből áll.

7. §. Ily részvények további kibocsátásánál az előbbi részvényesek előjoggal bírnak arra nézve, hogy ezen második kibocsátású részvényeket a birtokukban levő és nevökre irt részvények arányához mérten, az igazgatóság által meghatározandó határidő alatt, névértékben átvehessék.

8. §. A névre szóló és az elnök vagy annak helyettese aláírásával, továbbá a társulat kiadványaira nézve előszabott aláírásokkal (47. §.) ellátott részvények, azoknak teljes megfizetése után az *A* minta szerint adatnak ki. Mindenik részvényhez az átadóra szóló 20 évre terjedő részvények és egy kamatok vannak csatolva *B* és *C* minták szerint.

9. §. Új kibocsátáskor a részvények három havonként 2ü%-os részletekben fizetendők. A részvények csakis névértékük teljes megfizetése után adatnak ki. Addig pedig a részletfizetések ideiglenes jegyekkel ismertetnek el.

10. §. A lejáratni napon elmulasztott mindenik részletfizetés után 5% késedelmi kamat fizetendő az intézet javára. Amely részvényesek a lejáratni napon a részletfizetést elmulasztják, azoknak az illető részvények számainak a társulat hirdetési közzétételére meghatározott lapokban közreadásával 6 heti zárhatárnap tűzetik ki és ha ennek leteléseig sem teljesítik a kívánt fizetést, akkor a részükről tényleg már megfizetett összegek is a társulat tulajdonává válnak, ideiglenes jegyeik megsemmisítettnek és ugyanazon számok alatt új ideiglenes jegyek adatnak ki. A megsemmisítés köztudomásra juttatik.

11. §. A részvények eloszthatlanok és a társulat egy részvényre nézve csak egy tulajdonost ismer el.

12. §. A részvények hátiratilag vagy más törvényes úton átruházhatók. A társulat a hátirat vagy egyéb átruházási okmány valódisága tekintetében semminemű kezességét nem vállal. Bármely részvénynek

más tulajdonosra történt átruházása írásban jelentendő be az igazgatóságunknak.

13. §. Új okmányok kiszolgáltatásához az elveszett részvények, szelvények vagy kamatcókok törvényes úton eszközölt megsemmisítése szükséges.

14. §. Mindenik részvényes részvénybirtoka arányában részt vészen a társulat vagyonában és az alapszabályok határozataihoz mérten annak nyeresményében is.

15. §. A társulat összes ingó és ingatlan vagyona a tartalék alappal együtt kezeskedik annak harmadik személyekkel szemben vállalt kötelezettségeiről. Azonban egyik részvényes sem kötelezhető, mint olyan, részvényei névértékét meghaladó bármely fizetésre.

16. §. Az intézet hivatalnokai részére az. 1885-iki közgyűlés által létesített, az 1860-iki közgyűlés által pedig az intézet szolgálira is kiterjesztett nyugdíjalap az intézet tulajdonát képezi, azon különös és kizárólagos rendeltetéssel: hogy jövedelmeiből az intézet hivatalnokainak és szolgálinak, azok özvegyeinek és gyermekeinek végkielégítései és nyugdíjai biztosíttassanak és saját alapszabályai szerint más alapoktól külön kezeltek. Az intézet, mely az alap létesítésétől kezdve annak gyarapításához nagylelkűen járult, a nyugdíjalap alapszabályait tiszteletben tartani és pontosan végrehajtani fogja és amennyiben az alap jövedelmei a nyugdíjak és végkielégítések fedezésére elegendők nem volnának, a szükséges összegeket az illető évek nyereségéből, esetleg a tartalék alapokból fogja pótolni.

III. A társulat üzletköre.

17. §. Célja elérésére a társulat eszközül a következő üzletkört állapítja meg:

a) elfogad takarékbetéteket betéti könyvecskékre, kamatozó pénztári jegyekre vagy folyószámlában; *b)* ad jelzálogkölcönöket és bevált jelzálogos követeléseket és ezek alapján; *c)* kibocsát zálogleveleket; *d)* leszámítol saját zálogleveleket és előlegeket ad azokra; *e)* létesít hiteligyleteket; *f)* engedélyez egyszerű földmű vési kölcsönöket, kötelezvényekre, kezesség mellett legfeljebb 6 hónapra, (földművesi személyes bitelek); *g)* leszámítol váltókat, értékpapírokat és nyilvános pénztárakra szóló meghatározott lejáratú biztos követeléseket; *h)* előlegeket ad értékpapírokra, azoknak elzálogosítása mellett, legfeljebb 6 hónapra (lombard); *t)* engedélyez váltó- és folyószámla-hiteleket jelzálogos vagy másnemű biztosíték mellett (értékpapírok, áruk, érmek, ékszerek, termények vagy más értékek elzálogosítása,) legfeljebb hat hónapra; *k)* elvállal bizományi és mindenféle banküzleteket; *l)* vesz és elad értékpapírokat, érmeket, ékszereket, árukat és terményeket; *m)* vásárol és elad, bérel és kibérel fekvőségeket és közvetít ilyen ügyleteket; *n)* elfogad megőrzésre értékpapírokat és más értékeket; *o)* részt vesz más hitelintézetek alapításánál és fenntartásánál, részvények jegyzése, illetőleg vásárlása által.

18. §. Az intézet alapszabályszerűleg általa folytatható minden üzletnél jogosítva van illetmények és törzsdíjak megállapítására és beszedésére.

IV. A társulat igazgatásáról.

19. §. A társulat kormányzására, igazgatására és ellenőrzésére hivatott közegek: A) a közgyűlés, B) az igazgatóság, C) a felügyelő bizottság.

A) Közgyűlés.

20. §. A részvényesek összességét a közgyűlés képviseli. A közgyűlés vagy rendes vagy rendkívüli, Nagyszébenben tartatik és az igazgatóság által e társulat lapjaiba iktatott hirdetés útján (4. §.) hivatik

össze. A hirdetés legalább 14 nappal a gyűlésre kitűzött nap előtt esz-
közlendő és abban a tanácskozási tárgyak felsorolandók.

21. §. A rendes közgyűlés minden évben az első évnegyedben tartatik.

22. §. Rendkívüli közgyűlés összehívását az igazgatóság vagy a felügyelő bizottság, vagy a rendes közgyűlés határozhatja el. A rend-
kívüli közgyűlést akkor is össze kell hívni, ha azt egy vagy több rész-
vényes, kiknek részvényei összesen az alaptőke egy tizedrészét teszik,
az ok és cél megjelölése és részvényeiknek a társulat pénztáránál le-
tétele mellett, írásban kívánják.

23. §. A közgyűlésen minden részvényes egy szavazattal, — öt
részvény tulajdonosa két, — tíz részvény tulajdonosa három, — azon-
túl pedig minden tíz részvény után egy szavazattal bír; azonban húsz
szavainál többel senki sem bírhat.

24. §. A szavazati jogot személyesen vagy valamely más szava-
zatra jogosított részvényes meghatalmazása útján lehet gyakorolni. Azon-
ban minden különbség nélkül húsz szavazatnál többel nem bírhat bár-
mely részvényes sem, akár saját nevében, akár meghatalmazás útján, úgy-
szintén egy vagy több részvényes meghatalmazottja sem. A kiskorúakat
ezek gyámja, a gondnokság alatt levőket ezek gondnoka, társulatokat,
testületeket és intézeteket ezek meghatalmazottja, habár utóbbi nem is
részvényes, képviseli.

25. §. A szavazati jog gyakorlására szükséges, hogy a részvényes
legalább hat hóval a közgyűlés előtt részvényei tulajdonosaként az in-
tézet könyveibe be legyen vezetve és hogy ezen részvényeket, esetleg
a meghatalmazási okiratokat két nappal a közgyűlés előtt az intézet igaz-
gatóságánál térítvény mellett letéteményezze.

26. §. A közgyűlésen az igazgatóság elnöke, vagy ennek helyet-
tesié, mindkettőnek akadályoztatása esetében pedig az igazgatóság által
saját kebeléből választott valamely tag elnököl. Az elnök meghatározza
a tanácskozási tárgyak sorrendjét, vezeti a tanácskozást, eszközli a sza-
vazást, kinevez egy vagy két jegyzőt és a választási tényekre két sza-
vazatszedőt, kik együttesen a jegyzőkönyvet hitelesítik.

27. §. A közgyűlés határozatképes, ha legalább 20 tag jelen van
és ezek legalább 200 szavazatot képviselnek. Lzen szám hiányában újabb
közgyűlés hivandó össze, mely esetben azonban az illető kihirdetés csak
8 nappal a gyűlésre kitűzött nap előtt eszközlendő. A másod ízben ösz-
szehívott ilyen gyűlésen hozott határozatok érvényessége (kivéve a 30.
§-ban megjelölt eseteket) nincsen hozzá kötve meghatározott számú ta-
gok és szavazatok jelenlétéhez. Ezen második közgyűlés az első köz-
gyűlés számára közreadott napirendre kell, hogy szorítkozzék.

28. §. A közgyűlés általános szavazattöbbséggel hozza határoza-
tait; szavazatok egyenlősége esetében határozattá válik azon vélemény,
melyhez az elnök csatlakozott.

29. §. A választások szavazatlapok útján történnek. Ha valamely
választás általános szótöbbséget nem eredményez, szűkebb választás ej-
tendő meg azok között, kik az első választásnál legtöbb szavazatot nyer-
tek. A szűkebb választás alá a megválasztandó tagok kétszeres száma
kerül. Ha a szűkebb választás alá került két tag egyenlő számú sza-
vazatot nyer, akkor az egyik vagy másik nagyobb mennyiségű részvény-
birtoka dönt, ha pedig ezen részvénytöbbség is egyenlő, akkor a sors
határoz.

30. §. Határozathozatalra oly indítványok fölött, melyek a rész-
vénytőke leszállítását vagy szaporodását, az alapszabályok megváltoztatá-
sát, összeolvasztását más társulattal, vagy a társulat fölосzlását célozzák, csak
oly közgyűlés van jogosítva, melyen a kibocsátott részvények legalább
egy harmadrésze van képviselve; az ilyen határozatok pedig csakis a
jelenlevő szavazatok két harmada hozzájárulásával érvényesek.

31. §. A közgyűlésen alapszabályszerűleg hozott határozatok az intézet valamennyi tagját kötelezik.

32. §. A közgyűlésen csakis azon tárgyak kerülhetnek tanácskozássra cs csakis azon tárgyak fölött lehet határozni, melyek a kihirdetett összehívásban föl voltak sorolva.

33. §. A jövő közgyűlés tárgysorozatába oly indítványok is fölveendők, melyek 60 nappal a közgyűlés megtartása előtt Írásban az igazgatóságához legalább olyan 20 részvénytől beérkeznek, kik szavazatjogukat részvényeiknek a társulat pénztáránál letéteményezésével bebizonyították. A közgyűlés folyamán is lehet indítványokat beterjeszteni, ha azokat húsz részvényes támogatja. Ilyen indítvány fölött rzonban nem lehet nyomban tanácskozni és határozni, kivéve, ha rendkívüli közgyűlés összehívásáról van szó; ezen esetet kivéve, a közgyűlés előbb arról határoz, váljon az indítvány a jövő közgyűlésen tárgyalandó-e?

31. A közgyűlés tanácskozása és határozathozatalának rendes tárgyai: *a)* az igazgatóság évi jelentése; *b)* a felügyelő bizottság jelentése az évi számadások és a mérleg megvizsgálásáról; úgyszintén annak javaslatai a nyeresemény fölosztásáról; *c)* a mérleg megállapítása és az osztalék meghatározása; *d)* a jelenléti jegyek értékének meghatározása; *e)* az igazgatóság és felügyelő bizottság megválasztása, illetőleg kiegészítése; *j)* az igazgatóság netaláni indítványai; *g)* meghatározása a célnak, melyre az igazgatóság indítványára a 64. §. *g)* pontjában említett összeg fordítandó; *k)* az alaptőke leszállítása vagy szaporítása; *l)* az alapszabályok megváltoztatása; *k)* a társulat fölosztása vagy annak összeolvadása más társulattal.

35. §. A tárgyalásokról jegyzőkönyv vezetendő, melyet az elnök, a szavazatszedők és jegyzők aláírnak. A jelenlevő részvényesek nevei és az általuk képviselt részvények száma a jegyzőkönyvben kiteendők. A jegyzőkönyvbe csak a hozott határozatok veendőek fel. A jegyzőkönyv egy példánya az illetékes törvényszék elé terjesztendő.

B) Igazgatóság.

36. §. Az igazgatóság (igazgató tanács) 12 tagból áll, kiket a közgyűlés 6 évre választ. Legalább öt igazgatósági tag lakhelye Nagyszébenben kell hogy legyen. Az igazgatóság saját kebeléből egy elnököt és két alclnököt választ.

37. §. Az első hatéves időszak után minden második évben két igazgatósági tag lép ki működési tartama sorrendje szerint. Ezen sorrend előálltáig a kilépő igazgatósági tagokat a sors határozza meg. A kilépett tagok ismét megválaszthatók.

38. §. Ha valamely tag idő előtt meghal vagy kilép, akkor annak helyét ideiglenesen az igazgatóság tölti be. A végleges választás a jövő közgyűlésen történik.

36. §. Mindcnik igazgatósági tag, valamint a vezérigazgató is tartozik tulajdon nevére szóló 20 részvényt a nem esedékes szelvényekkel a társulat pénztárába letenni, melyek el nem adhatók, inig ők működésben vannak. Ezen szabálynak a választás után lefolyt 14 nap alatt meg nem tartása a választás el nem fogadásául tekintendő.

40. 5j. Az igazgatóság havonként legalább egy ülést tart, ezenkívül még, valahányszor az elnök szükségesnek tartja, vagy pedig három igazgatósági tag vagy a vezérigazgató indítványozza.

41. §. Érvényes határozathozatalra szükséges, hogy az ülésben az elnök vagy ennek helyettese és legalább három igazgatósági tag jelenlegyen.

42. §. Nagyszébenben nem lakó és az ülésre határozottan fontos ügyek végett meghívott igazgatósági tagok az útiköltséget megtérítve kapják.

43. §. Az igazgatóság általános szavazattöbbséggel hozza határozatait. Szavazatok egyenlősége esetében határozattá válik azon vélemény, melyhez az elnök járult.

44. §. Az igazgatóság határozatairól jegyzőkönyvek vezetnek, melyeket az elnök és egyik igazgatósági tag aláírnak. Ezen jegyzőkönyvekben a jelenlevők névszerint megnevezendők és azokba csak a tett indítványok és hozott határozatok vezetendők be. Bármely igazgatósági tag kívánatára ennek a hozott határozatoktól eltérő véleménye a jegyzőkönyvbe felveendő.

45. §. Az igazgatóság a társulatot hatóságokkal és harmadik személyekkel szemben képviseli; határoz és intézkedik a társulat mindazon ügyeiben, melyek határozottan a közgyűlésnek nincsenek fentartva; ki nevezi a vezérigazgatót és ennek javaslatára a társulat többi hivatalnokait, úgyszintén megállapítja ezek illetményeit is; meghatározza a társulat üzletei föltételeit és szabványait; gondoskodik a társulat tőkepénzei alkalmazásáról; határoz fiókok, hitelegyletek, bizományok és ügynökségek szervezéséről és megszüntetéséről; felügyel az üzletvezetésre; megvizsgálja a számadásokat; rovincsolja a pénztárakat; megállapítja az évi mérleget és javaslatba hozza az osztalék mennyiségét; előkészíti a közgyűlés elé tartozó tanácskozási tárgyakat és beterjeszt a közgyűlésen ennek hatásköréhez tartozó minden indítványt.

46. §. Az igazgatóság minden határozata, valamint az igazgatóság részéről a társulat nevében megkötött minden üzlet a társulatra nézve kötelező erővel bír mindenkiel szemben.

47. §. A cimbélyeggel előnyomott vagy akárkitől Írott társulati céget vagy két igazgatósági tag, vagy egy igazgatósági tag és a vezérigazgató, illetőleg ennek helyettese sajátkezü aláírással jegyzi. A folyó levelezéseket a központban a vezérigazgató, a fiókoknál pedig azoknak főnöke írja alá. A fiókoknál az igazgatóság csupán hivatalnokokat is megbízhat a cégjegyzéssel.

48. §. Az igazgatóság saját kebeléből minden hónapban egy-egy tagot küld ki, ki a 47. §. értelmében a társulat cégét aláírja és az ügyek menetét ellenőrzi. Az igazgatóság kiküldöttje jutaloindíjat kap, melyet az igazgatóság állapít meg.

40. §. A társulathoz intézett ügydarabok kézbesítéséhez elegendő a vezérigazgató vagy ennek helyettese vagy az erre meghatalmazott igazgatósági tag részéről a társulat irodahelyiségeiben eszközölt aláírása.

50. §. Az igazgatósági tagok működésükért jelenléti jegyeket kapnak, melyek értékét, valamint a 64. §. b) betűje alatt meghatározott részilletéket a közgyűlés állapítja meg.

51. §. Egyes üzletek ellátására igazgatósági tagok, az intézet hivatalnokai vagy más személyek hatalmazhatók meg az igazgatóság részéről.

Vezérigazgató.

52. §. A vezérigazgatót az igazgatóság nevezi ki állandólag; ugyanez köti ki fizetését és egyéb illetményeit szerződésileg.

53. §. A vezérigazgató a társulat végrehajtó közege és üzletvezetője; a vezérigazgató beterjeszti a társulat üzleteire és ügyeire vonatkozó indítványait az igazgatósághoz; neki vannak közvetlenül alárendelve a társulati hivatalnokok; ő javasolja az igazgatóságnál a társulati hivatalnokok, alantass közegek és szolgák alkalmazását, fizetését, megjutalmazását, fölfüggesztését és elbocsátását; ő képviseli továbbá a társulatot üzletvezetése tekintetében.

54. §. Sürgős és nehezen nyomós esetekben a vezérigazgató meg van hatalmazva, hogy társulati tiszteket is fölfüggeszzen; erről azonban

legolt és legkésőbbre 48 óra alatt az igazgatóságnál jelentést kell, hogy tegyen az ügy eldöntése végett.

55. §. A vezérigazgató tanácskozó szavazattal vesz részt az igazgatóság minden ülésében, kivéve, ha az igazgatóság egyes esetekben elhatározza, hogy az ő távollétében akar tanácskozni. A vezérigazgató véleménye a határozathozatal előtt hallgató meg, ha az igazgatóság dönteni kíván oly indítványok fölött, melyeket nem a vezérigazgató terjesztett elő. A vezérigazgató az igazgatóság ülésein előadja mindazon tárgyakat, melyek igazgatósági személyeket, vagy kizárólag saját személyét nem érintik; ezen utóbbi esetekben az elnök más előadót jelöl ki az igazgatósági tagok sorából.

50. §. Az igazgatóság alapos és súlyos okok fenforgása mellett a vezérigazgatót felfüggesztheti ugyan állásától, hanem ez által szolgálati szerződésében biztosított kárpótlási igényeiben kárt nem vallhat. A vezérigazgató felfüggesztését vagy elbocsátását ennek meghallgatása után az igazgatóság egy ülésében csak akkor rendelheti el, ha legalább 8 igazgatósági tag arra szavazott.

57. §. A vezérigazgató akadályoztatása eseteire az igazgatóság nevezi ki helyettesét.

C) Felügyelőbizottság.

58. §. A felügyelő bizottság áll a közgyűlés által három évre választott és újból választható öt tagból. Határozathozatalra legalább három tag jelenléte szükséges; a közgyűlés összehívását tárgyzó határozathozatalra pedig megkívántatik, hogy legalább négy tag amellet szavazzon.

50. §. A felügyelő bizottság jogosítva van a társulat ügyei állapotáról magának tudomást szerezni és a társulat könyveit, irományait és pénztárait bármikor megvizsgálni. A felügyelő bizottság tartozik a záloglevelek kibocsátását nyilvanságban tartani, az évi számadásokat és a mérleget, úgyszintén a nyeresémfelosztásra vonatkozó javaslatokat megvizsgálni és arról a közgyűlésnek jelentést tenni. Ezen jelentés nélkül a közgyűlés nem határozhat érvényesen a nyeresémfelosztásáról. Végül köteles a felügyelő bizottság a kereskedelmi törvény 105. §-ában említett esetekben a közgyűlést azonnal összehívni.

60. §. Az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjai, valamint a társulat hivatalnokai míg az intézet szolgálatában vannak, személyes hitellel nem bírnak.

V. Mérleg, nyeresémfelosztás,»tartálékalap, biztosítékalap.

61. §. A társulati üzletév január elsejével kezdődik és december utolsójával végződik.

62. §. Az igazgatóság tartozik minden egyes év végén a mérleget a kereskedelmi törvény 100. §-ában előszabott határozmányok szerint elkészíteni és azután, ha a felügyelőbizottság megvizsgálta — az évi jelentéssel együtt legalább 8 nappal a közgyűlés előtt közhírré tenni. A közgyűlés által helybenhagyott mérleg egyik eredeti példánya azután az illetékes törvényszék elé terjesztendő. Ezenkívül a jelzálogkölcsonök, a kiadott záloglevelek és takarékbetétek állapota minden három hóban nyilvanságra hozandó.

63. §. Az alapító költségek 5 évre osztandók föl.

64. §. Az összes költség, kamatleírás és veszteség leütése után fennmaradó tiszta nyeresémből legelőbb 5% a megfizetett részvénytökére osztalék gyanánt jut. A fölösleg pedig következőleg osztandó cl:

a) legalább 5% a társulat tartálékalapja részére; b) 10% részilleték az igazgatóság tagjai számára; c) 2% részilleték a vezérigazgatónak; d) 1% részilleték a fiók főnökének; e) legalább 4% részilleték az intézet

többi tisztviselője számára; f) 1 % részilleték a felügyelő bizottság részére; g) legalább 2% jótékony célokra. A maradék a részvényesek felül osztalékaul szolgál.

65. §. Az osztalékok évenként közvetlenül a közgyűlés után fizetnek ki. Esedékes osztalékok, ha 3 év eltelése után át nem vetetnek, a társulat tartalékalapja tulajdonává válnak.

66. §. A társulat tartalékalapja az alaptőke nagyságáig szaporítható. Ezen alap a társulat tulajdona, az alapszabályszerű üzletekre használatik és évenként a betétektől fizetett legkisebb kamattal gyümölcsöztetik.

67. §. Ha a tartalékalap az előbbi §-ban jelzett maximális összegre felszaporodott és miglen ezen mennyiségben megmarad, úgy minden gyarapodás, mind pedig a kamatozás beszünttetetik.

68. §. Ha valamely évben a társulat tisztajövedelméből az 5%-os osztalék a megfizetett részvénytőkére ki nem telnék, akkor a hiányzó összeg a tartalékalapból egészítendő ki. Szükség esetén ezen alaplól a záloglevelek biztosíték alapja is szaporítható.

69. §. A közgyűlés helybenhagyásával külön tartalékalapok, úgyszintén biztosítékalapok is alakíthatók a különböző üzletágak számára.

VI. Vitás kérdések.

70. §. A társulat és az egyes részvényesek között a társulati viszonyból keletkező vitás ügyeket választott bíróság dönti el, melynek összeállítása és eljárása tekintetében az állam törvényei szolgálnak zsinórmértékül.

VII. Bírósági illetékesség.

71. §. Az intézet, ellene akár részvényesei, akár pedig harmadik személyek által indított minden peres ügyben, valamint a bírósági eljárás tekintetében is a nagyszebeni kir. törvényszék, illetőleg a nagyszebeni kir. járásbíróság illetékessége alá tartozik, minél fogva említett irányban más törvényszék, illetőleg járásbíróság elé nem idézhető.

72. §. Mint felperes az intézet jogosítva van részvényesei vagy harmadik személyek ellen megindított perek és a bírósági eljárás esetében — a polgári perrendtartás 1868. évi LIV. t.-c. 25—27. 53. és 54. §§-ai, valamint az 1893. évi XVIII. t.-c. 2. §. határain belül — tetszés szerint valamely bíróságot és a rövid sommás szóbeli eljárást választani és ügyét ezen szabadon választott bíróság előtt a kikötött rövid sommás szóbeli por utján megindítani és keresztülvinni.

73. §. A törvény értelmében az intézet által hitelesített és vezetett főkönyvek, úgyszintén a kivonatok ezekből, úgy az intézet mellett, mint az intézet ellen a polgári perrendtartásban, valamint a kereskedelmi törvény I. része 4. címében meghatározott bizonyító erővel bírnak.

74. §. Kölcsönöknél, a kötelezvény kiállításánál, telekkönyvezésnél, visszafizetésnél az adós tartozik minden bélyeget, továbbá minden kincstári és községi illetéket fizetni. Ez által azonban az intézetet a törvény értelmében a kincstárral szemben terhelő fizetési és kezességi kötelezettségek érintetlenül és teljesen változatlanul maradnak.

75. §. Mennyiben az «Albina» valamely adósa vagyona ellen csőd nyitattnék, akkor a csődtömeg köteles, az «Albina» hitelintézet kellőleg biztosított tőkekövetelés kamatját a csőd tartama alatt is szabályosan és az adósságos levélben kitűzött határnapokon megfizetni. Maga a tőkekövetelés visszafizetése a csődtörvény által van szabályozva.

VIII A társulat feloszlása.

76. §. Ha a tartalékalap egészen és a társulati tőke fele elveszne, az igazgatóság köteles, haladék nélkül közgyűlést összehívni, mely a 27. §. értelmében megalakulván, a társulat feloszlását határozhatja el. A tár-

sulat ezenkívül ni ég a kereskedelmi törvény 201. §-ban előrelátott esetekben is feloszlik.

77. §. Ha a társulat feloszlik, akkor a közgyűlés — ha a csőd vagy összeolvadás esete nem forog fenn — a likvidáció módjáról határozván, a végelszámolókat nevezi ki. Ha a közgyűlés ez iránt nem intézkedhetik, az igazgatósági tagok működnek mint végelszámolók. A társulat feloszlásánál az igazgatóság okvetlenül tartozik a kereskedelmi törvény 202. §-ban foglalt szabályoknak eleget tenni.

78. §. A végelszámolók a közgyűlés határozata alapján a feloszlott társulat jogait és kötelezettségeit más társulatra ruházhatják át.

70. §. A közgyűlés, valamint a felügyelő bizottság jogosítványai a végelszámolás alatt is fennállanak. A végelszámolók kiküldését a közgyűlés bármikor vonhatja vissza.

IX. Jelzálogkölcsonök.

80. §. Jelzálogkölcson t az intézet ad ingatlan birtokra vagy azoknak egyszerre, vagy részletekben, vagy évi törlesztésre visszafizetése mellett rövidebb vagy hosszabb határidőre.

81. §. Az intézet a jelzálogkölcson t 100-zai elosztható összegben megegyezés szerint készpénzben vagy záloglevelekben adja. A készpénz papirjegyekből vagy ércpénzből állhat. Ugyanily módon a visszafizetés is kiköthető.

82. §. A jelzálog értéke bírói vagy bíróságon kívüli becslés, több évi jövedelem-kimutatás, adás-vevési, haszonbéri vagy béreleti szerződés, úgyszintén a kölcson kérés belegegyezésével a társulat részéről e célra kiküldöit közegek által foganatosított becslés útján tudható ki. Földbirtoknál az egyenes adó százszoros összege pótlék nélkül vagy a jelzálog tiszta jövedelme húszszoros összege (szöllöterületnél és más művelésnél annak tizenötszörös összege), házberadó alá tartozó épületeknél azon összeg, mely előáll, ha az utolsó hat év kimutatott átlagos jövedelméből egy harmad levonván, a maradék 5</o-al tőkésittetik, házosztályadó alá tartozó épületeknél ezen adó hetvenszeres összege állapítható meg. A szöllöterület a föleiért ék szerint becsültek. A becslés költségeit, valamint a kölcson megkötése, használása és fölhajtásából származó minden más költséget is a kölcsonvevő tartozik hordozni.

83. §. Ha erdősegek adatnak jelzálogul, akkor azok az intézettel előre kikötendő gazdasági terv szerint kell, hogy műveltessenek, mely tervtől, az adóssági viszony tartama alatt az intézet igazgatósága belegegyezése nélkül, eltérni nem szabad. E végre a föfelügyelés az elzálogosított erdősegekre az intézetre ruházandó, az intézet pedig jogosítva van, a gazdálkodásról szóló kimutatásokat bármikor megvizsgálni.

84. §. Osztatlan fekvősegeknél szükséges, hogy jelzálogul e fekvősegek összessége valamennyi birtokostárs belegegyezésével köttessék le.

85. §. Jelzálog kölcson adásból ki vannak zárva: iparüzleti telepek (gyárak), a törvény értelmében végrehajtás alól kivett ingatlan jószágok, továbbá színházak, bányák és köbányák.

86. §. Épületek a kölcson egész időtartamára tűzkár ellen oly társulatnál biztosítandók, melyet az intézet határoz meg.

87. §. Szabály szerint jelzálog-kölcson első helyen történő bekebelezésre adatik. Kivételeknek is lehet helye, de a kölcson; a jelzálogra már bejegyzett terhek hozzászámításával semmi esetre annak értéke felét, szöllöknél és erdőknél pedig a föld értékének egy harmadát nem haladhatja meg.

88. §. A kölcson-okmány (adósságlevél) aláírása községi előljárásság, bíróság avagy közjegyző által kell, hogy hitelesítve legyen.

86. §. Az intézet jogában van, a jelzálogot terhelő adók, járadékok és tőkekamat, továbbá a biztosítási díjak és egyéb terhek fizetését

bármikor is az adós meghallgatása nélkül és ennek rovására magára vállalni és biztosító társulattal a biztosított összegeknek az intézet javára esetleg történendő fizetése iránt a biztosított számára megegyezni.

90. §. Ha a lekötött fekvőségen valamely elemi esemény változást okozna, melyre nézve az intézet a biztosítást elvállalta és a biztosított összeg saját javára kifizetését kikötötte (89. §.), akkor a jelzálog tulajdonosa köteles, a megrongált fekvőségeket az intézet igazgatósága által meghatározott, az igazgatóság által azonban esetleg meg is lioszszabható határidő alatt azonban abban az állapotban helyreállítani, melyben a kölcsönadáskor volt, ellenesetben az intézet jogában lévén, a biztosítási összeget, amennyiben az intézet követeléseit meg nem haladja, visszatartani és abból magát kárpótolni. A jószág, helyreállítása esetében az adósnál a biztosítási összeg, az intézet javára időközben lejárt fizetések levonása után, még pedig vagy egyszerre a befejezés után vagy az előrehaladó helyreállítás arányában az újból helyreállított részek által nyújtott biztonságnak megfelelő részletfizetéseikben kiszolgáltatnak.

91. §. A jelzálog-kölcsön után járó kamatok, úgyszintén az évi törlesztékek fizetése vagy készpénzben, vagy az intézet záloglevelei lejárt szelvényeivel történhetik. Tőke-visszafizetés a lejáratú idő előtt záloglevelekben adott kölcsönöknél az intézet zálogleveleivel is hasonbebsben (al pari) történhetik. A már megfizetett kamat megtérítésének nincsen helye.

92. §. Az intézet jogosítva van a kölcsön felmondása és rögtön visszafizetése iránt a következő esetekben intézkedni: *a)* ha kiténik, hogy a kölcsön végett átnyújtott kérsben foglalt adatok a valóságnak nem felelnek meg; *b)* ha a jelzálog értéke annyira csökkenne, hogy a tőkének még nem törlesztett része szerződésszerűleg biztosítottak nem tekinthető és az adós a biztosíték hiányát azonnal pótolni képes nem volna; *c)* ha az adós valamely összegnek a határnapon meg nem fizetése miatt a bíróságnál be lett perelve; *d)* ha más hitelező az illető jelzálogra a végrehajtást eszközölte ki; *e)* ha a jelzálog elosztatik vagy az intézet igazgatósága beleegyezése nélkül eladatik; *f)* ha az adós bármikor nem teljesíti kötelezettségeit az intézettel szemben.

93. §. Az intézet bevált már létező jelzálogos követeléseket és megállapítja megegyezés útján az adóssal a visszafizetés módozatát. Ily beváltásnál szükséges, hogy az intézet részére mindazon jogok biztosítsassanak, melyek őt alapszabályai és ügyrendtartása szerint megilletik.

94. §. A kölcsönvevők fiókegyletekké szövetkezhetnek, melyek mindenike mint összesség a hozzá tartozó egyes kölcsönvevőket képviseli. Ezen egyletek szervezése külön szabványait az intézet igazgatósága határozza meg.

95. §. Az alapszabályszerű föltételek és minden törvényes kellék teljesítése mellett az intézet községeknek, társulatoknak és testületeknek is ad kölcsönt.

X. Záloglevelek.

96 §. Az «Albina» takaré- és hitelintézet záloglevelei oly oklevelek, melyeket az intézet az általa alapszabályszerűleg adott jelzálogkölcsönök vagy beváltott jelzálogkövetelések alapján kiad és melyekben ő ezek tulajdonosainak valamely tőke kamatoztatását és megfizetését a záloglevélben magában megjelölt feltételek mellett biztosítja.

97. §. A záloglevelek kiadása az 1876. évi XXXVI. törvénycikk valamennyi határozata szoros megtartása mellett történik.

98. §. Az intézet által kibocsátott záloglevelek biztosítására esetleg a tartalékalapokból egy négyszázezer korona biztosítékalap alkottatik, mely a záloglevelek tulajdonosai összességének biztosítékául szolgál. Ezen alapra, illetőleg alkatrészeire végrehajtás nem intézhető (1876. évi XXXVI. t.-e.

5. §-a). Ha a törvény értelmében a 400.000 korona alap szaporítandó lesz, a közgyűlés fogja meghatározhatni ezen szaporítás módját.

90. §. Ezen alap elhelyezésére és jövedelmezővé tételére szolgálhatnak: *a)* a tőzsdén hivatalosan jegyzett, meghatározott kamatozású értékpapírok (záloglevelek, állampapírok, elsőbbségi kötvények) vásárlása; *b)* az *a)* pont alatt meghatározott értékpapírokra tőzsdei árfolyamuk háromnegyed része erejéig adott kölcsönzés, mely három hónál hosszabb időre nem terjedhet, de lejárat után megújítható; *c)* lejárt vagy legfőlegb félév alatt lejárt értékpapírok és szelvények leszámítolása; *d)* legfeljebb három havi lejáratú és legalább három aláírással ellátott váltók leszámítolása; *e)* az intézet jelzálogos követelésével terhelt ingatlanok megvásárlása azon összegig, mely saját követelésének teljes fedezésére szükséges.

100. §. A záloglevelek külön biztosítására rendelt alapnak azon része, mely ingó vagyonban van elhelyezve, az intézet egyéb vagyonától el van különítve és külön is kezelve.

101. §. Ha a záloglevelek biztosítására rendelt alap részben vagy egészben ingatlanok vásárlására fordítatik, akkor a telekjegyzőkönyvben az intézet tulajdonjogának bekebelezésével egyidejűleg följegyzendő az is, hogy ezen ingatlan birtok a záloglevelek biztosítására rendelt alapnak kiegészítő alkatrészét képezi.

102. §. Mindenik záloglevél a tőkeösszeget, a kamatlábat és a tőkevisszafizetés határidejét, továbbá az intézet kezességét a tőkékért és kamatért, a hátlapon pedig az alapszabályoknak a záloglevelekre vonatkozó határozatokat kell hogy tartalmazza. Mindenik záloglevél ellátandó az intézet eimbélycgével, az elnök vagy helyettese aláírásával, úgyszintén a cégjegyzéshez megkívántaié többi aláírásokkal (47. §.), valamint a felügyelő bizottság két tagja bizonyításával, hogy a záloglevél az intézet zálogjogilag bejegyzett és szabályszerűleg biztosított követelése alapján lett kiadva.

103. §. Az intézet záloglevelei pontos kamatozása és beváltása a biztosítékalap által (98. §.) és az intézet jelzálogosított összes követelése által vari biztosítva.

104. §. A záloglevelek akármely európai pénzürtékben, különböző kamatlábra és különböző összegekre, azonban nem 40 o. é. forint alól és bankjegyre vagy csengő pénzre adhatók ki.

106. §. A záloglevelek az átadóra szólnak és kamatszelvénnyel meg kamatokkal vannak ellátva.

106. §. Az intézet biztostyékalapja (98. §.) csak húszszoros összegig és csak az alapszabályok értelmében adott és jelzálogilag tőkéletesen fedezett követeléseik összegéig bocsáthat ki zálogleveleket.

107. §. Az intézet tulajdonosul a záloglevél és ennek szelvényei átadóját ismeri el.

105. §. Az intézet záloglevelei beváltása sorshúzás útján történik. Minden évben annyi záloglevél kerül kisorsolás alá, amennyi szükséges, hogy az intézetnek forgalomban levő záloglevelei összege az intézet jelzálogosított követeléseit meg ne haladja.

109. §. A visszafizetésre rendelt záloglevelek kisorsolása nyilvánosan történik az igazgatóság két tagja és egy királyi közjegyző jelenlétében, mely utóbbi a megtörtént ténytet hitelesíti. A kihúzott számok az intézetnél kifiggesztesznek és a hivatalos lapban, úgyszintén a társulat más lapjaiban (4. §.) kihirdeltetnek.

110. §. A záloglevelek kisorsolásával díjak is köthetők össze, melyek összegét és felosztását az igazgatóság határozza meg.

111. §. A kihúzott záloglevelek a kisorsolás napjától számítandó hat hó múlva teljes névértékben váltatnak be. Ezen határnap eltelésével a záloglevelek kamatoztatása megszűnik. A visszafizetésnél a záloglevéllel együtt a le nem járt kamatszelvevények és a kamatok visszaszolgáltatóndók, máskülönb a kamatszelvevények összege a fizetésnél levonatik.

112. §. A kisorsolás következtében beváltott vagy kölcsönvissza-fizetés gyanánt a lejáratú idő előtt (91. §.) visszaérkezett záloglevelek keresztlülettetnek és két igazgatósági tag, a vezérigazgató és a felügyelő bizottság két tagja jelenlétében megsemmisítetnek. A megsemmisítés fényéről jegyzőkönyv vétetik föl. Kölcsönvisszafizetések a lejáratú idő előtt a 91. §. második kikezdése értelmében csak oly osztályzatú záloglevelekkel eszközölhetők, amely záloglevelekkel a kölcsön meg lett fizetve.

113. §. Kamatok, melyek három év alatt, továbbá záloglevéltőkék, melyek harminc év alatt a lejáratú idő után föl nem vétetnek, elévülnek és eszerint többé nem követelhetők vissza.

114. §. Az intézet zálogleveleivel való üzletfolytatás és azok árfolyamának a nyilvános tőzsdéken jegyzése meg van engedve.

XI. Hitelegyletek. (Előlegezési egyletek.)

115. §. A saját tagjaik (részesei) egyetemleges jóállása alapján alkotott hitelegyletek (előlegezési egyletek) célja az, hogy ezen egyletek a társulatnál hitelt élvezhessenek.

116. §. Ilyen egylet részesei legcsekélyebb száma 20.

117. §. A hitelegylet tagja lehet mindenik önálló személy, melynek fizetőképessége, keresetképessége és vagyoni viszonyai kétségbe nem vonhatók.

118. §. A hitelegyletek és ezek tagjai nem bírnak részzel a társulat vagyonában.

119. §. Aki valamely hitelegylet részesül el lett fogadva, az egy biztosiléalap alkotására a számára megnyitott hitelösszeg meghatározott százalékát készpénzben tartozik letenni. Mindenik egylet számára az igazgatóság határozza meg ezen százalékot, mely 5%-nál kevesebb és 20%-nál magasabb nem lehet. A társulat 4%-al kamatoztatja a biztosítéki alapra letett összegeket. A kamat öt-öt évenként vehető fel.

120. §. A biztosiléalap az illető hitelegylet részesei tulajdona, hozzájárulásuk arányában, összességében azonban bármily károk és veszteségek fedezésére szolgál, melyeket a társulat üzleteinél az eglyettel és ennek tagjaival szenved. Az intézet ezen biztosiléalapot az alapszabályszerű üzletekre használja föl. Ha a biztosiléalapot valamely kár, veszteség, vagy nem fedezett követelés fedezésére kellene igénybe venni, akkor az illető egylet részesei kötelesek, azt aránylagos pótfizetésekkel eredeti magasságáig kiegészíteni.

121. §. A hitelegylet tagjai az intézettel szemben kölcsönösen és egyetemlegesen (mindenik valamennyiért és valamennyien minden egyesért) kezeskednek összes vagyonukkal, *még pedig minden egyes részes a neki adott hitel erejéig az intézet részéről az eglyetnek, illetőleg az eglyet egyes tagjainak adott minden kölcsönért.* Ezen és egyéb kötelezettségekre nézve mindenik részes nyilatkozatot kell, hogy aláírjon.

122. §. Az egyes részeseknek engedélyezett kölcsönök egy vagy több kezes vagy forgatmányos által biztosítandók. A kölcsön jelzálog által is biztosítható.

123. §. Az igazgatóság a részest bármikor is kizárhatja, úgyszintén a részes is kiléphet tetszése szerint, hanem e szándékát három hóval előre be kell, hogy jelentse. Ezen bejelentés napjától kezdve nem veheti igénybe az eglyet hitelét.

124. §. A részes, mint olyan elveszti jogát: *a)* ha vagyona fölött csőd nyitattik; *b)* ha az intézet kénytelen volt, bírósági végrehajtást fogatosítani ellene; *c)* ha valamely kezesnek vagy forgatmányosnak kárt okozott.

125. §. A 128. és 129. §§. értelmében az eglyetből kilépő részes kilépésétől számítandó hat hó tartamára az intézettel szemben vállalt minden kötelezettségére nézve szavatos. Betéte visszafizetése ezen hat hó életésé után történik. A végszámlánál a kilépőre nézve elveszetteknek te-

kintetnek és le is vonatnak az intézetnek kétes és vagyonbukott hitelegyleti tagoknál künn levő követeléseit.

120. §. Minden egyes hitelegyletet a választmány képviseli, mely áll az igazgatóság által kinevezett előjáróból és a részesek gyűlése által választott négy tagból. A választmány indítványozza az igazgatóságnál a részesek fölvételét a hitelegyletbe és a részökre engedélyezhető fiitel megállapítását. A választmány és ennek elnöke többi teendőit az igazgatóság a hitelegyletek számára szóló szabványban határozza meg.

127 §. A választmány szolgálai felelősek mindazon hátrányokról, melyek az intézetet a társulati alapszabályok, az igazgatóság szabványai, utasításai és határozatai meg nem tartása és bebizonyítható megsértése, úgyszintén durva hanyagság és jogellenes cselekmények következtében érik.

128. §. Az egylet, a részesek és a választmány többi ügyeit az igazgatóság külön szabvány útján állapítja meg.

129. §.. A hitelegylet szervezésével és üzletvezetésével járó költségeket maga az egylet hordozza.

XII. Kamatozó pénzbetétek.

130. §. A legcsekélyebb betét 1 korona.

131. §. Az intézetnél elhelyezett betétekért kamat fizettetik, melynek mennyiségét az igazgatóság határozza meg. Minden év január 1-én és július 1-én a föl nem vett kamat a tőkéhez száinittatik és továbbra kamatoztatik.

132. §. A kamatláb megváltoztatása harminc nappal annak életbe lépte előtt kihirdetendő.

133. §. Minden betevő könyvet kap, melyben a betett összeg mennyisége, a kamat és a tőke fejében tett visszafizetések följegyeztetnek. Minden betét és fizetés az intézet részéről két aláírással bizonyittatik.

134. §. A betétek kamatoztatása a betétei után közvetlenül következő napon kezdődik és a visszafizetést megelőző napon szűnik meg, oly megszorítással azonban, hogy csak oly összegek kamatoznak, melyek legalább 15 napig voltak az intézetnél.

135. §. Betétek visszafizetése, úgyszintén a kamatok fizetése csakis a betéteket bizonyító könyv előmutatása mellett történik. Az ilyen könyvecske előmutatója annak birtokánál fogva jogosítva van a pénz fölvételére, kivéve, ha az illető takarékpénztári könyvecske ellen netalán megsemmisítési eljárás lett megindítva, vagy bírósági letiltás a fizetést akadályozza, vagy pedig az intézet könyveibe a betét tulajdonosa gyanánt ugyanott saját neve aláírásával kikötötte, hogy a betétet csak ő személyesen, vagy engedményese, vagy Írásban meghatalmazottja veheti föl. Ezen kikötés a takarékpénztári könyvecskén kiteendő és az intézet könyvében följegyzendő.

136. §. A 130. §-han említett kikötést tartalmazó betéti könyvecske előmutatója saját kilétét kell, hogy bebizonyítsa. Az ily kikötéssel történt betétek engedményezése, úgyszintén a meghatalmazás azok fölvételére az illető betéti könyvben az eredeti betevő és jogutóda vagy meghatalmazottja sajátkezű aláírásával és még két aláíróit tanú által kell, hogy történjék.

137. §. Az elveszett takarékpénztári könyvecske megsemmisítésére nézve az általános törvényes határozatok érvényesek.

138. §. Az intézet igazgatósága jogosítva van följánlott betéteket el nem fogadni és minden betétet a betevő akarata ellen is megelőző három havi felmondás után a betevőnek személyesen visszafizetni. Ha ennek tartózkodási helye ismeretlen volna, akkor a felmondás a társulat lapjaiban (4. §.) háromszoros beiktatással történik, ha pedig a tőke a kitűzött időben föl nem vétetik, akkor annak további kamatozása beszünttetetik.

139. §. 200 koronáig rugó takarékpénztári betétek az intézet pénztáránál bármikor felvehetők. Nagyobb összegeknél, ha a pénztár állása az igazgatóság belátása szerint rögtön fizetést nem enged meg, megelőző fölmondás szükséges, mely 1000 koronáig 15 napra, ezen összesen felül pedig 30 napra állapítatik meg. Ha a pénztár állása megengedi nagyobb betétek is azonnal fizettetnek. Ugyanazon egy betevő azonban három egymás után következő hóban összesen 12.000 koronánál többet nem követelhet vissza a takarékpénztártól.

140. §. Külön visszafizetési föltételek is egyeztethetők meg, de ezek úgy a betéti könyvecskében, mint pedig az intézet könyveiben jegyeztetnek föl. Ez esetben a betétek visszafizetése ezen külön föltételek szerint történik.

141. §. Felmondott és a lejáratú napon föl nem vett tőkékért kamat többé nem számíttatik föl.

142. §. A kézhez vett visszafizetések a betéti könyvecske visszaszolgáltatásával bizony íttatnak.

143. §. A pénzbetétek és azok kamata tekintetében az általános törvényben meghatározott elévülési határidő érvényes.

XIII. Pénztárjegyek.

144. §. Az intézet pénzüsszeget vesz. át az átadóra vagy meghatározott nevekre szóló kamatozó pénztárjegyek kiadása mellett. A pénztárjegyek legalább 100 koronáról szólnak és rövid lejáratú követelek és pénztári készpénz-készlet által kell, hogy fedezve legyenek.

145. §. A forgalomban levő pénztárjegyek összege a befizetett részvénytőke és a tartalékalap háromszoros összegét nem haladhatja meg.

146. §. A forgalomban levő pénztárjegyek mennyisége minden hó végével külön hirdetik ki a hivatalos lapban és egy helyi lapban.

2. A hazai román pénzüintézetek delegációja és konferenciái.

Cosma Pártén, a nagyszebeni «Albina» román pénzüintézet vezérigazgatója, a hazai román pénzüintézetek vezérigazgatóit,

1. 1898. június 25-ére konferenciára hívta össze Nagyszebenbe, amely konferencia 52 hazai román pénzüintézet nevében határozatiig kimondotta, hogy:

1. Szükségesnek tartja, hogy a hazai román pénzüintézetek vezérigazgatói időnként konferenciákat tartsanak, amelyeken vitassák meg a hazai román pénzüintézetek pénzügyi és gazdasági helyzetét és hogy egyöntetű módozatokat állapítsanak meg a hazai román pénzüintézetek megizmosodására, felvirágzására és szakszerű lelkiismeretes vezetésére. 2. A konferencia a saját kebeléből, egy öt tagból álló delegációt küld ki, amely hivatva lesz figyelemmel kísérni a hazai közgazdasági és pénzügyi viszonyokat és különösen a hazai román pénzüintézetekéit, azután a felmerült szükséghez képest, a jövőben összehívni a román pénzüintézetek vezérigazgatóinak a konferenciáját és megállapítani ama konferenciák tárgysorozatát. 3. Felhívja a hazai román pénzüintézeteket, hogy évi tiszta nyereségük $\frac{1}{4}\%$ -át bocsássák a most szervezett delegáció rendelkezésére, hogy abból egy alap létesíttessék, a melyből egy a hazai román pénzüintézetek hivatalos orgánumát képező közgazdasági és pénzügyi szaklap tartassék fenn, továbbá jutalmaztassanak meg a hazai román nép érdekeit szolgáló köz-

gazdasági és pénzügyi munkák és értekezések, azonkívül adassák ki minden évben a hazai román pénzügyi intézetek évkönyve. 4. A hazai román pénzügyi intézetek belső ügykezelésének az egyöntetűvé tétele és ellenőrzése céljából, a most szervezett delegáció időközönként a román pénzügyi intézetekhez egy-egy szakértőt fog kiküldeni, akinek az ezen úttal felmerült költségeit az illető román pénzügyi intézetek tartoznak viselni. 5. Felhívja a hazai román pénzügyi intézeteket, hogy a hazai román nép közgazdasági és pénzügyi érdekében, a minimumra szállítsák le a kölcsönök után fizetendő kamatlábat. 6. Arra hívja fel a hazai román pénzügyi intézeteket, hogy azok első sorban elégtételt adjanak a környékbeli községek hitelkérdéseit. 7. A hazai román pénzügyi intézetek a területükön lévő klientúrájukról kölcsönösen értesítsék egymást. 8. Ezen határozatok, mihez tartás végett, az összes hazai román pénzügyi intézeteknek megküldetnek.

9. A tisztviselők nyugdíjának az érdekében szükségesnek tartja egy biztosító intézet felállítását, amely kérdés tanulmányozásával a most szervezett delegáció bízta meg. Azután a konferencia a most szervezett delegáció tagjait választotta meg. A delegáció elnökéül Cosma Pártén, a nagyszebeni «Albina» pénzügyi intézet vezérigazgatója választott meg.

Ezzel megalakult a hazai román pénzügyi intézetek delegációja, amely egyelőre a hazai román pénzügyi intézetek szövetségét volt hivatva pótolni.

Dr. Diakonovich Kornél, a delegáció jegyzője, a konferencia 3-ik pontjában foglalt határozatnak megfelelőleg, 1898-ban indította meg Nagyszebenben, a hazai román pénzügyi intézetek hivatalos orgánusát, a minden vasárnap megjelenő «Revista Economica» gazdasági és pénzügyi lapot, amely 1908. január 1 -étől kezdve politikai lap lett. A hazai román pénzügyi intézetek ebben a lapban teszik közzé évi mérlegeiket.

A konferencia 3-ik pontjában foglalt határozatnak megfelelőleg, 1900-tól kezdve minden évben megjelenik a hazai román pénzügyi intézetek évkönyve, amely közli a hazai román pénzügyi intézetekre vonatkozó adatokat és zárszámadásokat.

II. A hazai román pénzügyi intézetek második konferenciájukat, 1901. szeptember hó 20-ikán tartották Nagyszebenben, amelyen a következő határozatok hoztak:

1. A hazai román pénzügyi intézetek vezérigazgatói ezentúl minden évben tartanak konferenciát, még pedig ott és azon a napon, ahol és amikor «A román irodalmi és közművelődési egyesület» fogja megtartani évi közgyűlését, amelyen úgyszintén nagy számban vesznek részt a hazai román pénzügyi intézetek vezérigazgatói. 2. A hazai román pénzügyi intézetek a kölcsönügyek és az adósságok ellenőrzése céljából időről-időre közölni fogják a delegációval azon adósaik neveit, akiknek 1000 K-án felüli személyi hitelt nyújtottak. A delegáció pedig közölni fogja ezen adósságok neveit az összes hazai román pénzügyi intézetekkel. 3. A tisztviselők nyugdíjának az

érdekében tervbe vett biztosító intézet egyelőre levétetik a napi-rendről. 4. Felhívtnak a hazai román pénzüzetek, hogy a helyi és provinciális kulturális célokra fordított összegeken kivid, tiszta jövedelmük egy bizonyos hányadát fordítsák a létesítendő «román bankok kulturális alapjá»-ra, amelyből az ország román lakosainak általános kulturális jellegű intézményei fognak támogattni. 5. A hazai román pénzüzetek első sorban is a kereskedelmi, ipari és gazdasági ügyekből származó 'váltókat fogják leszámítolni. 6. A kisebb román pénzüzetek, ruházzák át jelzálogkölcsöneiket a nagyszebeni «Albina» pénzüzetre, amely amortizációs kölcsönöket nyújt. 7. A hazai román pénzüzetek üzérkedés céljából nem fognak ingatlanokat szerezni. A hazai román pénzüzetek ingatlanokat csak akkor fognak venni, ha azok vételét érdekeik feltétlenül megkívánják. 8. A hazai román pénzüzetek arra fognak törekedni, hogy a betétek csak hosszabb idő után legyenek felmondhatok. 9. A hazai román pénzüzetek csak rendkívüli esetekben fogják igénybe venni a vizsgálómítolást. 10. A hazai román pénzüzetek tisztviselőinek gyakorlati kiképeztetése céljából, a delegáció egy gyakorlati tanfolyamot fog nyitni. Különben a hazai román pénzüzetek tisztviselőkül csak olyan egyéneket alkalmazzanak, akik felső kereskedelmi iskolát végeztek. 11. A hazai román pénzüzetek addig, amig a kellő nyugdíjalappal nem fognak rendelkezni, tisztviselőiknek és azok családjaiknak a jövőjéről, a tisztviselők életbiztosítása, vagy más ehhez hasonló eszközök által, tartoznak gondoskodni. 12. A szövöttezet hazai román pénzüzetek, existenciájuk és jövőjük biztosítása érdekében, szolidaritásba lépnek. 13. A hazai román pénzüzetek 1902. január 1-től kezdve, tiszta jövedelmük $\frac{1}{2}\%$ -át a delegáció céljaira fogják fordítani.

111. A hazai román pénzüzetek harmadik konferenciájukat 1903. október 19-én tartották meg Nagyszebenben, amelyen a következő határozatok hozattak:

1. A II.-ik konferencia határozatának megfelelőleg, felhívatik az egyedüli záloglevelekkel bíró és amortizációs kölcsönöket nyújtó nagyszebeni «Albina» román pénzüzet, hogy a hazai román pénzüzetektől mihamarább vegye át az azok által nyújtott jelzálogkölcsönöket, hogy ezáltal azoknak a tőkési felszabadhassanak az ingatlanokra adott hosszú lejáratú kölcsönök alól.

2. Tudomásul vette, hogy a delegáció a hazai román pénzüzetek ügymenetének az egyöntetüvé tétele és ellenörzése céljából a hazai román pénzüzetek időközönkénti megvizsgálására b szakértőt küldött ki és hogy ezen szakértők működési körét illetőleg, egy szabályzatot állapított meg, amelyet a delegáció mihez tartás végett meg fog küldeni minden hazai román pénzüzetnek. 3. Felhívja az összes hazai román pénzüzeteket, amelyeknek nincsenek még nyugdíjalapjai, hogy tisztviselőik életét valamely életbiztosító intézetnél biztosítsák továbbá, hogy az illető pénzüzetek, a tiszt-

viselőknek nyújtott évi fizetések 5%-ával, maguk a tisztviselők pedig évi fizetésük 5%-ával járuljanak az illető pénzüzetek kebelében létesítendő nyugdíjalaphoz, amelyből a tisztviselők életbiztosítási díjai is fizettetni fognak. 4. Megbízatik a delegáció, hogy lépjen érintkezésbe valamelyik megbízható életbiztosító-társulattal a hazai román pénzüzetek tisztviselőinek az életbiztosítása céljából. 5. Arra hívja fel a hazai román pénzüzeteket, hogy azok ne lépjenek be a tervbe vett «vidéki pénzüzetek országos szövetségébe,» mert az semmiben sem fogja előmozdítani a hazai román pénzüzetek érdekeit. A román pénzüzetek érdekében azonban kívánatos, hogy ezek közül lépjen be a tervbe vett szervezetbe egy pár izmosabb, amelyek abban az összes hazai román pénzüzeteket képviselik. 6. A hazai román pénzüzetek tisztviselőinek gyakorlati kiképezetése céljából a 11-ik konferencián tervbe vett «gyakorlati tanfolyam» felállítása, tekintettel a megváltozott körülményekre, levétetik a napirendről. 7. A 11-ik konferencián hozott azon határozat, hogy a román pénzüzetek egy «általános kulturális alap»-ot létesítsenek, oda módosítatik, hogy ez az alap a «román irodalmi és közművelődési egyesület» rendelkezésére bocsáttatik. 8. Tekintettel arra a körülményre, hogy személyes és egyéb mellék érdekekből olyan helyeken, ahol már létezik román pénzüzet, új román pénzüzetek felállítása vétett tervbe: a konferencia kimondja, hogy csakis azokat az új román pénzüzeteket fogja támogatni, amelyek olyan helyen létesíttetnek, ahol eddig még nem voltak román pénzüzetek és amelyeknek felállítására feltétlenül szükség van. 9. Tekintettel arra a körülményre, hogy az ország legtöbb pénzüzete leszállította a kamatlábot, a konferencia szükségesnek tartja, hogy a hazai román pénzüzetek is szállítsák alá a kölcsönök utáni kamatlábot. 10. A delegáció megbízatik, hogy a konferencia és a delegáció működési- és hatáskörét illetőleg dolgozzon ki egy tervezetet és azt terjessze a legközelebbi konferencia elé. 11. A konferencia oda módosította az 1901-iki konferencia azon határozatát, hogy a hazai román pénzüzetek vezérigazgatói minden évben tartsanak konferenciát, hogy a konferenciák csak akkor hívassanak össze, ha azokra szükség lesz. A konferencia azonban minden három évben legalább is egyszer összehívandó, még pedig oda és akkor, ahol és amikor «A román irodalmi és közművelődési egyesület» tartja évi közgyűlését. 12. A hazai román pénzüzetek orgánumának, a Nagyszebenben megjelenő «Revista Economicá»-nak évi előfizetési ára 12 K-ra szállíttatik alá.

IV. A hazai román pénzüzetek negyedik konferenciájukat 1905. augusztus hó 23-án tartották meg Nagyszebenben. A konferencián a következő határozatok hozattak:

1. Tekintettel arra, hogy a román pénzüzetek a saját hibájukon kívül is, könnyen abba a kritikus helyzetbe kerülhetnek, hogy rövid időn belül vissza kell fizetniük a tizenöt millió

korona aktívájukkal szemben álló, 50 millió koronát kitevő betéti és visszszámítolási összegeket, ami pedig a román pénzügyintézeteknek az anyagi megrázkódtatását vonná maga után, a konferencia tekintettel a hazai román pénzügyintézetek érdekeire, határozatilag kimondja, hogy *a)* a hazai román pénzügyintézetek menél nagyobb összegekre rugó és könnyen értékesíthető tartalék-alapot létesítsenek és hogy *b)* a jövőben lehetőleg csak olyan kölcsönöket folyósítsanak, amelyekről már eleve tudják, hogy szükség esetére a lejáratkor vissza fognak fizettetni; olyan kölcsönöket pedig, amelyekről tudva van, hogy csak hosszabb időn belül fognak visszafizettetni, csak mint jelzálog kölcsönöket folyósítsák, de akkor is csak úgy, hogy az illető pénzügyintézetek cédáják azokat a nagyszabású «Albina» román pénzügyintézetnek, amelynek a pénzpiacon már is keresett záloglevelei vannak. A konferencia elvárja a hazai román pénzügyintézetektől, hogy már azért is vessék magukat alá ezen határozatnak, mert az I U03-ban megtartott konferencia hasonló értelmű határozatának dacára, a legtöbb román pénzügyintézet (2—3 kivételével), jelzálog kölcsönöket nem az «Albina»-nak (amelynek záloglevelei azon okból kifolyólag, mert még nem adómentesek, drágábbak félszázalékkal, mint a többi pénzügyintézetekéi), hanem idegen pénzügyintézeteknek cédálta, aminek pedig a hazai román pénzügyintézetekre hátrányos és veszedelmes következményei lehetnek. 2. A konferencia teljes érvényt akar szerezni ama régebbi határozatainak, amelyeknek értelmében a hazai román pénzügyintézetek ügymenetének időközönkénti ellenőrzésére és megvizsgálására, hat szakértő számvizsgálót küldött volt ki. Ezt az intézkedést különösen az teszi szükségessé, hogy a román pénzügyintézetek legtöbbje még kezdetleges állapotban van és mint ilyenek, nem tarthatnak kereskedelmi akadémiai készültséggel és kiterjedtebb gyakorlattal bíró hivatalnokokat, igazgatóságaikban és felügyelő bizottságaikban pedig sokszor megesik, hogy egy szakértő sincs, aminek következtében könnyen megtörténhetik, hogy az illető pénzügyintézetek vezetői jóhiszeműleg olyan mérlegeket írnak alá, amelyek nemcsak alaki, de exaktitás tekintetében is sok kívánnivalót hagynak fenn. Hogy az ezekből származható veszedelmek elháríttassanak, a konferencia az összes román pénzügyintézetek ügymenetének, a kiküldött szakértő számvizsgálók által történendő ellenőrzését és megvizsgálását kötelezőleg elrendeli.

3. A konferencia tekintette! arra, hogy a hazai román pénzügyintézetek közül eddig csak igen kevésnek van nyugdíjalapja, a konferencia határozatiig kimondja, hogy: a hazai román pénzügyintézetek addig, amíg nem fognak megfelelő nyugdíjalappal rendelkezni, tisztviselőiket kötelesek valamelyik nyugdíj vagy életbiztosító társulatnál biztosítani. 4. Tekintettel a kiküldött szakértők ama jelentésére, hogy a kisebb román pénzügyintézetek tisztviselőiknek a kvalifikációja és a bankügyekbeni jártassága nem mindenekben megfelelő: a konferencia, a bank könyvvitel és ügymenet elsajátí-

tása céljából, egy gyakorlati tanfolyamot állít fel. 5. Az 1903-ban megtartott konferencia határozatilag kimondta volt, hogy a román pénzüzeteknek, mint román intézményeknek, erkölcsi kötelességük egy «közös kulturális alap»-ot létesíteni, amelynek gyarapításához minden egyes hazai román pénzüzetnek, minden évben tiszta jövedelmének bizonyos hányadával kell hozzájárulnia. Ezen alap «A román irodalmi és közművelődési egyesület» rendelkezésére bocsátatott. Az egyesület az ezen alapra évenként befolyt összegeket, a legégetőbb román kulturális szükségletek fedezésére fordíthatja. Tekintettel arra, hogy ezen határozatnak ebben az évben egyetlen egy román pénzüzet sem tett eleget, a konferencia: a «közös kulturális alap» létesítésére vonatkozó határozatát megújítja. A konferencia amidőn elismeri, hogy az egyes román pénzüzetek anyagilag hathatósan támogatják a helyi és provinciális román kulturális érdekeket, a román pénzüzetek nemzeti kötelességének nyilvánítja, hogy azok - tekintettel arra a fontos körülményre, hogy az ország különböző részeiben lakó románok alkotó elemeit képezik az etnikailag egységes román nemzetnek, amelynek a helyi érdekeken kívül még nagyfontosságú közös érdekük is van, —i a román nép fejlődésére vonatkozó közös érdekeket is támogassák. 6. Tekintettel arra a körülményre, hogy a román pénzüzetek túlságos nagy számban szaporodnak és ez a legtöbb esetben az általános érdekek rovására, szubjektív, személyes, családi és hitfelekezeti érdekekre vezethető vissza, a konferencia határozatilag kimondja, hogy: miután a román nép közgazdasági érdekében egészségtelennek és veszedelmesnek tartja, az új román pénzüzetek létesítése által megnyilvánuló decentralizáló áramlatot, a jövőben csakis olyan új román pénzüzetek felállítását fogja támogatni, amelyeknek létesítését, a hazai román nép érdeke követeli és éppen azért a jelenlegi fennálló román pénzüzetek, az ezen érdekekkel ellentétben álló új román pénzüzetek létesítését minden rendelkezésükre álló eszközökkel meg fogják akadályozni, azoktól nem fognak részvényeket venni és nem fognak azoknak sem hitelt, sem visszleszámítolást nyújtani. 7. Hogy a hazai román pénzüzeteknek versenyképessége minden téren növeltesék, a konferencia kimondja, hogy a hazai román pénzüzetek egyöntetűen szállítsák le a kamatlábat. 8. A delegáció, a hazai összes román pénzüzetek törvényes szövetkezetének a létesítése céljából, az 1906-ban megtartandó «Román irodalmi és közművelődési egyesület» közgyűlése alakalmából, konferenciára fogja összehívni a hazai összes román pénzüzeteket, amelyen meg fognak vitatni a szövetkezet alapszabályai.

V. A hazai román pénzüzetek ötödik konferenciájukat, a hazai román pénzüzetek szövetkezetének a létesítése ügyében, 1906 szeptember 26-án tartották meg Nagyszebenben.

A konferencia elfogadta a hazai román pénzüzetek «Soli-

daritatea» szövetkezetének, egy szűkebb bizottság által kidolgozott alapszabályait. Ezen szövetkezetnek egyik célja lesz: a románlakta községekben gazdasági, ipari és kereskedelmi szövetkezeteket létesíteni, amelyek szorosabb viszonyba fogják hozni a hazai román pénzüzeteket a falusi román néppel.

3. *A magyarországi román pénzüzetek „Solidaritatea” szövetkezte.*

A magyarországi román pénzüzetek «Solidaritatea» szövetkezte, 1907. évi július hó 16-ikán tartotta alakuló közgyűlését Nagyszebenben.

A közgyűlés, miután a román pénzüzeteknek 1906. évi szeptember hó 26-iki konferenciáján elfogadott alapszabályok alapján, a magyarországi román pénzüzeteknek a «Solidaritatea» szövetkezetét megalakulnak nyilvánította, az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjait választotta meg.

Az igazgatóság 9 tagból áll. Elnöke: Cosma Pártén, a nagyszebeni «Albina» vezérigazgatója.

A felügyelő bizottság 5 tagból áll.

A magyarországi román pénzüzetek ügymenetelének időnkénti megvizsgálására nyolc szakértő választatott meg.

A szövetkezetbe eddig már 97 magyarországi román pénzüzet lépett be.

A szövetkezet orgánuma a «Revista Econornică» politikai pénzügyi lap, amely Nagyszebenben jelenik meg.

A szövetkezet minden évben ki fogja adni a magyarországi román pénzüzetek «Évkönyv»-ét, amelyben a magyarországi román pénzüzetekre vonatkozó adatok és zárszámadások fognak közzéadni.

A «Solidaritatea»-nak a nagyszebeni kir. törvényszék által 5479/1907. szám alatt jóváhagyott alapszabályai a következők:

1. §. Magyarul: «Solidaritatea» pénzüzetek szövetsége, mint szövetkezet, románul: «Solidaritatea» asociatiune de institute financiare ca insofire» elnevezés alatt az 1875. évi XXXVII. t.-c. alapján határozatlan időre a hazai takaré- és hitelintézetek, részvénytársaságok és szövetkezeteknek korlátozott felelősségű szövetkezte alakul.

2. §. A szövetkezet székhelye Nagyszeben.

3. §. A szövetkezet írott vagy nyomtatott cégét két igazgatósági tag vagy egy igazgatósági tag és a szövetkezetnek egy az e célra külön meghatalmazott hivatalnok, sajátkezüleg együttesen írják alá.

4. §. A szövetkezet célja a szövetkezett intézetek szolid irányban való haladásának előmozdítása. E célból: 1. Közvetít mindenféle bankügyleteket, különösen vesz és elad értékpapírokat, s a szövetkezett intézetek részére bármimemű természetű hiteleket; 2. a pénzüzetek könyvvezetését, szükséges ellenőrzését és kezelését illetőleg általános egyöntetű elveket állapít meg; 3. a szövetkezett intézetek könyvvezetését és kezelését időszakonként ellenőriztetni fogja a különösen e célra alkalmazott szakértő revizorok által; 4. tanulmányozni és indítványozni fogja a pénzüzetek megszilárdítására és előmenetelére vonatkozó általános elveket;

5. oly gazdasági és pénzvállalatokat tanulmányoz és kezdeményez, melyek a szövetkezett intézetek anyagi és erkölcsi támogatásával megalakulnak.

kíthatók; 6. a szövetkezet közgazdasági kérdéseinek tanulmányozásáért és a közgazdasági és pénzügyi tudományok terjesztéséért egy központi folyóiratot, esetleg más közleményeket is kiad.

5. §. A szövetkezet vagyona áll: *a)* az alaptőkéből, azaz a tagok üzletrészeiből, melyek egyenlők és egyenként 200 K-ról szólnak. Ezen tőke értékpapírokban vagy betétekben szolid intézeteknél, esetleg más pénzügyiintézetekben helyeztetik el; *b)* a tagok által fizetett beiratkozási díjakból, melyek a szövetkezetbe belépő intézetek alaptőkéjének ½%-tőliben állapítatik meg. Az e címen befolyó összegekből, az alapítási költségek fedezése után, egy szövetkezeti tartalékalap létesítetik, mely az alaptőkéhez hasonló módon kamatoztatik; *c)* revíziókért járó díjakból.

6. §. A tartalékalap az 5. §-ban előírt módon keletkezik és gyarapíttatik. Ezen alap 50%-a tőkésítetik, 50%-a pedig a 7. §. értelmében használtatik fel. Midőn a tartalékalap a szövetkezett intézetek alaptőkéjének $\frac{3}{4}$ %-tőlit eléri, a közgyűlés a tőkésítendő százalékot leszállíthatja. A tartalékalap a szövetkezet tulajdona. A tagok erre igényt nem tarthatnak, s a tartalékalapból sem visszalépés, sem kizárás, sem pedig a szövetkezet feloszlása esetében mit sem követelhetnek. A szövetkezet feloszlása esetében a tartalékalap, egy nyilvános célra a közgyűlés határozata szerint, fog fordíttatni.

7. §. A szövetkezet fentartására, az általa követett célok elérésére megkívánt költségek fedezésére, valamint a szakértő revizorok díjai és napidíjaiért felhasználhatók: *a)* az alaptőke jövedelme; *b)* jelen alapszabályok 6 §-a szerint a tartalékalap jövedelmének felerésze; *c)* a revíziódíjak.

8. §. A szövetkezet tagja bármily nyilvános számadásra kötelezett pénzintézet, részvénytársaság vagy szövetkezet lehet, mely az 1875. évi XXXV11. t.-c. értelmében alapítottat, s mely, valamely hazai kir. Törvénytörvények cégjegyzékében be van jegyezve.

9. §. Ki a szövetkezetbe tagul be akar lépni, a szövetkezet igazgatóságához kérvényt nyújt be, melyben a kérelmező intézet kinyilatkoztatja, hogy az alapszabályok rendelkezéseinek, a közgyűlés és igazgatóság határozatainak alá veti magát és a tőle követelt díjakat megfizeti. Az üzletrész és a belépési díj, a belépési nyilatkozatot tartalmazó kérvénnyel együtt beküldendő. Kivételt képeznek ezen szabály alól azon tagok, kik a szövetkezet alakuló közgyűlésén részt vettek. Ezek kötelesek az üzletrészeket és beiratkozási díjakat legfeljebb 30 nap alatt az alakuló közgyűlés megtartása után befizetni.

10. §. A tagul való fölvételt szorgalmazó intézetek kérvényeinek elfogadása vagy visszautasítása felett az igazgatóság a jelenlevő szavazatok kétharmad többséggel határoz. Ily ülések egybehívásánál a szövetkezetbe való felvételt kérelmező intézetek neve felemlítendő. A felvétel vagy visszautasításra vonatkozó határozatok az érdekelt intézetekkel Írásban közlendők. A visszautasítás indokai nem közöltéinek. A visszautasító határozat a legközelebbi közgyűléshez felebbezhető, mely közgyűlés a jelenlevő szavazatok két harmada többségével a visszautasított Kérvényt elfogadhatja.

11. §. A tagsági minőség megszűnik: *a)* ha a szövetkezet feloszlik; *b)* ha valamely tag a szövetkezetből való kilépését az igazgatóságnak Írásban bejelenti, mi azonban a naptári év végét megelőző 6 hónap előtt kell, hogy megtörténjék. Az önkéntes kilépésnek csak akkor van helye, ha az illető intézet a kilépési évre is a szövetkezet pénztárával szemben összes kötelezettségeinek eleget tett; *c)* ha valamely a szövetkezethez tartozó intézet feloszlik vagy csődbe jut; *d)* ha valamely intézet a szövetkezetekből kizáratik. A kizárásnak helye van, ha valamely szövetkezeti tag felszólítás dacára is egy hónapon belül, a szövetkezet pénztárával szemben köteleességét elmulasztja vagy a szövetkezet érdekei ellen dolgozik. A kizárást kimondó határozatot az igazgatóság szavazattöbbséggel hozza.

A kizárást tárgyaló igazgatósági ülések egybehívása alkalmával a kizáró intézet megnevezendő. A kizáró határozat indokolandó és az érdekelt intézettel írásban közlendő. Ily határozat ellen a legközelebbi közgyűléshez felfolyamodásnak van helye, anélkül azonban, hogy addig a kizárt intézet jogait gyakorolhatná. A közgyűlés a jelenlevő szavazatok kétharmad többséggel a kizáró határozatot hatályon kívül helyezheti. A kilépetti vagy kizárt tag a szövetkezet kötelezettségeiért hitelezőivel szemben, a kilépés vagy kizárás napjától számított egy évig még felelős marad. A kilépett vagy kizárt intézet üzletre — amennyiben az hátralékban nincsen — a tagsági minőség megszüntetésétől számított egy év után visszafizetetik.

12. §. A tagok a következő jogokkal bírnak: *a)* a képviselőjük által a szövetkezet közgyűlésein szavazati joggal részt vehetnek. Ezen jog azonban, a szövetkezetből önként kilépett tagot illetőleg, a kilépés napjával megszűnik. A kizárt tagokra nézve pedig ezen jog a kizáró határozathozatal napjával szűnik meg; *b)* független indítványokat nyújthatnak be, melyek a közgyűlési napirendbe felvehetők. Ezen indítványok a közgyűlés összehívását megelőzőleg legalább S nappal az igazgatósághoz beterjesztendők; *c)* intézeteik üzletkezelését a szövetkezet szakértő revizorjai által való megvizsgálását kérhetik; *d)* a szakosztályok munkálatainál és azoknak üléseinél részt vehetnek, tanácskozhatnak és indítványokat tehetnek; *e)* felvilágosítást és útbaigazítást kérhetnek az ezen célra külön megbízott szövetkezet közegetől, mindenféle sakkérdésben és *f)* a szövetkezet közleményeit kapják és a szövetkezet könyvtárát s esetleg annak olvasó-termeit használhatják.

13. §. A tagok kötelesek: *a)* a szövetkezet alapszabályait a közgyűlés és igazgatóság határozatait megtartani, s a szövetkezet érdekeit erélyesen támogatni; *b)* az üzletre — a beiratkozási díjakat és a revízió-díjakat megfizetni. Az üzletre — a tagok tulajdona. A szövetkezet felosztása esetére a tagok annak hitelezőiként tekintenek ugyan, de csak utolsó sorban nyerne kielégítést. Az üzletre — mindaddig sem részben, sem egészben ki nem fizettetnek, míg az illető intézetek a szövetkezet tagjai; azok át nem ruházhatók, sem meg nem terhelhetők s végre le nem foglalhatók a tagok hitelezői által. Ellenben a szövetkezet felosztása esetére, ha annak vagyona — a 6. §. szerinti tartalékalap kivételével — nem elegendő a szövetkezet által elvállalt kötelezettségek fedezésére, e célra felhasználhatók a tagok üzletre — is; *c)* hogy legalább két évben egyszer a szövetkezet szakértő revizorjai által megajándékozott felülvizsgálásának alája vessék magukat. A felülvizsgálás (revízió) szakértő revizorok által történik az e célra külön az igazgatóság által kidolgozandó szabályzat szerint. A felülvizsgáló intézet hivatalnokai, igazgatósága és felügyelő bizottsága kötelesek a szakértő revizoroknak a szükséges üzleti könyveket, iratokat és adatokat rendelkezésükre bocsátani, s mindazon felvilágosításokat megadni, melyeket azok megkívánnak; *d)* hogy a szövetkezet igazgatóságának felszólítás folytán mindazon adatokat, melyek a szövetkezet kötelekében levő intézetek kezelésére, szervezésére és üzlet eredményére vonatkoznak, rendelkezésére bocsássa, s saját közgyűléseitől számítandó 30 nap alatt pedig a mérleg és nyereség és veszteség számlát 3 példányban az igazgatósághoz felterjeszszék.

14. §. Minden tag a szövetkezet kötelezettségeiért csak az üzletre — erejéig felelős. Azon kötelezettségek, melyeket a szövetkezeti tagok jelen alapszabályok értelmében elvállalnak, nem érinti azoknak függetlenségét, ami a kezelést és szervezést illeti, hasonlólag nem vállalnak el semminemű kölcsönös kötelezettséget, s mi banküzleteit illeti, szabad intézkedés és versenyben akadályozva nincsenek.

15. §. A szövetkezet kezelésére s ellenőrzésére az igazgatóság, a felügyelő bizottság és a közgyűlés van hivatva; — mint külön közegek a szakértő revizorok és a szakosztályok működnek.

16. §. Az igazgatóság a közgyűlés által 3 évi időtartamra megválasztott 9 tagból áll és pedig: egy elnök, egy alelnök és hét rendes tagból. Az első igazgatóság megválasztását követő egy év után három tag kisorsoltatik, két év után más 3 tag a megmaradt hatból, s végre 3 év után az első igazgatóságából megmaradt 3 tag lép ki.

17. §. A halál, visszalépés vagy munkálkodásban való megakadályozás által üresedésbe jött igazgatósági tag helye a legközelebbi közgyűlésen pótoltatik. Szükség esetén azonban az igazgatóság jogosítva van magát ideiglenesen a közgyűlésig kiegészíteni. A közgyűlés által megválasztott ily tagok megbízása addig tart, amíg azon tagok mandátuma tartott volna, akik helyébe meg lettek választva.

18. §. Ha azon intézet, melytől az igazgatósági tag megbízással bír, visszavonta megbízását, ezzel egyidejűleg annak igazgatósági tagsága is megszűnik. Ily esetben a megüresedett helyre a közgyűlés az illető intézetnek újbóli megbízottját vagy mást is megválaszthat.

19. §. Az igazgatóság a szövetkezetét minden ügyben a bíróságok előtt és azokon kívül képviseli.

20. §. Az igazgatóság, teendőinek elintézése végett, annyi ülést tart, ahányat az elnök vagy annak helyettese szükségesnek lát. Minden esetre azonban legalább is minden 3 hónapban egy ülés tartandó.

21. §. Az igazgatóság ülései az elnök vagy alelnök által 8 nappal az ülést megelőzőleg postára feladott ajánlott levélben az igazgatósági tagoknak címzett meghívó által hívatnak egybe. Ha legalább 2 igazgatósági tag az ülés egybehívását kéri az elnök, illetőleg alelnök köteles azt összehívni. A meghívóban a tárgysorozat kiteendő, különösen a 10. és II. §-ai esetében, amidőn tagok felvételéről illetőleg kizárásáról van szó. Az igazgatóság ülései Nagyszébenben tartatnak. A kültagoknak a szövetkezet központi pénztára a költségeket megtéríti.

22. §. Hogy az igazgatóság érvényes határozatot hozhasson, legalább 3 tag jelenléte szükséges, az elnököt is beleértve. A határozatok a 10. §. eseteit kivéve szótöbbséggel hozatnak. Szavazategyenlőség esetén az elnök szavazata dönt.

23. §. Az igazgatóság üléseiről jegyzőkönyv vezetetik, melyet az elnök és a jegyző ir alá és két hitelesítő által hitelesíttetik.

24. §. Az igazgatóság köteles: *a)* a törvény és alapszabályok rendelkezéseit, valamint a közgyűlés határozatait végrehajtani; *b)* a tagok belépése vagy kizárása felett határozni; *c)* a szövetkezet hivatalnokainak és egyéb közegeinek ügykörét megállapítani, amennyiben ez az alapszabályokban megállapítva nem volna, hasonlólag megállapítani azoknak fizetéseit, illetőleg jutalmazásait; *d)* felügyelni és ellenőrizni a hivatalnokok tevékenységét, különösen a szövetkezet pénztári műveleteit és gondoskodni, hogy a vagyon biztos helyen és jövedelmezően legyen elhelyezve; *r)* elkészíteni a lejárt évre vonatkozó mérleget és az évi számadásokat a kereskedelmi törvény 1^W. §. értelmében s azt a közgyűlés előtt legalább 8 nappal a tagok tudomására hozni; *f)* kezdeményezni és foglalkozni mindenféle ügyekkel és munkálatokkal, melyek a pénzüintézetekre és szövetkezett pénzüintézetek közérdekére vonatkoznak; *g)* kinevezi a szakértő revizorokat és a szakosztályok tagjait a legközelebbi közgyűlésig terjedő megbízással; *h)* kiosztani a szakosztályoknak az ügyeket; *i)* küldeni a szakértő revizorokat.

25. §. Az elnök felügyeleti jogot gyakorol a szövetkezet ügyei felett s ennek érdekeit minden tekintetben védi.

20. §. Az elnök összehívja az igazgatóság üléseit és a közgyűlést, az alapszabályok 20. és 38. §-ainak megfelelőleg.

27. §. Utalványozza a szövetkezet céljaira szükséges összegeket.

28. §. Az alelnök helyettesíti az elnököt, ennek távollétében és inegakadályoztatása esetében minden teendőiben.

29. §. A titkárt az igazgatóság választja meg, ki is ennek előadója

és végrehajtó közege. Előkészíti az igazgatóság üléseiben előadandó ügyeket és a közgyűlések elé terjesztendő jelentéseket, előzőleg bemutatván azokat az elnöknek. Ezeknek jegyzőkönyveit rendszeren ő vezeti. Végrehajtja az igazgatóság határozatait és az elnök felügyelete alatt gondoskodik a közgyűlés által hozott határozatok végrehajtásáról, átvesz mindenféle ügyre vonatkozó levelezést és elintézi mindazon ügyeket, melyek az igazgatóság üléseinek működési körén kívül esnek. Foglalkozik speciális bankkérdésekkel, ellenőrzési, kezelési, pénzügyi, tőzsdei, kincstári és cégügyekkel, amennyiben ezen bankügyeletekre vonatkoznak. Tanulmányozza és figyelemmel kíséri úgy a külföldi, mint a hazai sajtóban, valamint a szakkörökben tárgyalt ügyeket, s azokat a hazai sajtóban megvitatás tárgyává teszi. Az igazgatóság megbízásából egyéb bankszövetkezetekkel és szakkörökkel, összeköttetést tart és a lehetőséghez képest azoknak munkálataiban részt vesz. Előkészíti az indítványokat, tervezeteket és "memorandumokat, melyek által az igazgatóság saját nézetét és álláspontját kifejezésre akarja juttatni, különböző közérdekű bankkérdésekben. Tanulmányozza és az alkalmas módokat keresi a tisztviselők részére nyújtandó szaktanfolyamok életbeléptetése iránt. A titkár, azon közeg, ki a 12. §-ban kontemplált esetekben a szövetkezeti tagok kérelmére megadja a felvilágosításokat és útbaigazításokat különböző szakkérdésekben. Végre a titkár mindazon más teendőket is végzi, melyekkel az elnök vagy igazgatóság részéről megbízott. Az említett teendők elintézésénél a titkár a szakosztályok közreműködését is igénybe veheti. Javadalmazását az igazgatóság állapítja meg. Szükség esetén az igazgatóságtól egy írnokot is kérhet, teendőinek könnyebb elintézhetése céljából.

30. §. Az igazgatóság a pénztári, könyvelési és ellenőrzési teendők elvégzése céljából a szükséges hivatalnokokat alkalmazza, kiknek működési körét egy külön szabályzatban állapítja meg.

31. §. A felügyelő bizottság 5 tagból áll, akiket az alakuló közgyűlés egy évre, a többi közgyűlés pedig 3 évre választ meg. Ezek újból megválaszthatók. A felügyelő bizottság saját kebeléből egy elnököt választ.

32. §. A felügyelő bizottságnak kötelességei általában megvannak állapítva a keresk. törvény 194—196. §§-ban. A felügyelő bizottság különösen köteles minden tekintetben a szövetkezet és annak közegeinek működését ellenőrizni és felügyelni, hogy a kezelés törvény, alapszabály és az igazgatósági és közgyűlési határozatok értelmében történjék. Ha észre veszi, hogy az igazgatóság nem tartja a törvény, az alapszabályok rendelkezéseit és a szövetkezet szerveinek határozatait, s hogy a szövetkezet érdekeit megkárosítja, köteles minden eszközt igénybe venni, mely által a szövetkezet érdekeit védheti. Azon esetekben pedig, melyekben a szövetkezet érdekei veszélyeztetve volnának, köteles a közgyűlés összehívását kérni, s annak az illető eseteket elintézés végett előterjeszteni. Ily közgyűlésen egy a közgyűlés által ezen alkalomra megválasztott elnök elnököl.

33. §. A felügyelő bizottság legkésőbb május hó 1-éig köteles a mérleget, a zárszámadásokat és az igazgatóságnak a rendes közgyűléshez előterjesztendő indítványokat felülvizsgálni s azokról a közgyűléshez jelentést tenni.

34. §. Ügyeinek elintézése céljából, a felügyelő bizottság évenként több ülést tart, de minden esetre legalább kettőt. Az üléseket a felügyelő bizottság elnöke hívja össze. Ezek Nagyszébenben tartatnak meg. A kültagok költsége megtérítetik. A célból, hogy az ülésen érvényes határozatok hozathassanak, megkívántatik az elnökkel együtt legalább 3 tagnak a jelenléte. Szavazategyenlőség esetében az elnök szavazata dönt. Az ülésről jegyzőkönyv vezetetik, amelyet az összes jelenlevő tagok írják alá.

35. §. Ha a felügyelő bizottság tagjainak a száma hárommal ke-

vesebbire apadna, a hiányzó tagok számának kiegészítése végett közgyűlés hívandó össze.

36. §. A közgyűlés a 'szövetkezet tagjaiból alakul. A közgyűlésen minden egyes tagnak annyi szavazata van, ahány üzletrésszel bír, amelyet az illető pénzügyintézet meghatalmazottja útján gyakorol. Tíz szavazatnál többet, akár saját nevében, akár úgyis, mint meghatalmazott, a közgyűlés egyik tagja sem képviselhet.

37. §. A közgyűlés lehet rendes és rendkívüli és megtartható nemcsak Nagyszébenben, a szövetkezet székhelyén, hanem másutt is, ahol egy a szövetkezethez tartozó pénzügyintézetek székhelye van.

38. §. A rendes közgyűlés rendszerint akkor tartatik meg, amikor a szövetkezethez tartozó pénzügyintézetek évi zárszámadásait befejezték, de minden esetre az évnek első felében. A rendkívüli közgyűlés pedig akkor tartandó meg, amikor az igazgatóság vagy felügyelő bizottság elnöke, avagy legalább 10 szavazati joggal bíró tag kéri. Ez utóbbiak azonban tartoznak a rendkívüli közgyűlésnek az összehívását az igazgatóságtól Írásban kérni, megemlítvén a célt és az okokat, melyek miatt annak összehívását kérik.

30. §. Az összehívást az elnök a szövetkezet hivatalos lapjában vagy más az igazgatóság részéről kijelölt hírlapokban a tárgysorozat kitüntetése mellett teszi közzé. Az összehívás és a közgyűlés megtartásának napja között legalább 8 napi időköznek kell lenni.

40. §. A közgyűléseken az elnök vagy az alelnök elnököl. Ezeknek akadályoztatása esetében, vagy a 32. §-ban érintett esetben pedig, a közgyűlés elnököt ezen célra különösen és ezen alkalomra saját jelenlevő tagjaiból választ. A közgyűlés elnöke egy jegyzőt, két szavazatszedőt és két bizalmi férfit, kik a jegyzőkönyvet hitelesítik, nevez ki.

41. §. A közgyűlés határozatképes, ha azon a szövetkezethez tartozó, szavazati joggal bíró pénzügyintézetek egyharmada vesz részt. Az esetre pedig, ha a tagok a megkívántató számban nem jelenének meg, újabb közgyűlés hivatik össze, mely a jelenlevő tagok számára való tekintet nélkül is határozatképes leend. A határozatok, a 10. és 11. §-okban említett eseteket kivéve, szótöbbséggel hozatnak. Szavazategyenlőség esetében az elnök szavazata dönt. A kisebbségben maradt pénzügyintézetek, valamint azok, amelyek a közgyűlésen részt nem vettek, kötelesek alávetni magukat a közgyűlés határozatainak.

42. §. A közgyűlés általános szavazattöbbséggel választja meg: *a)* az igazgatóság elnökét; *b)* az igazgatóság alelnökét; *c)* az igazgatóság többi hét tagját; *d)* a felügyelő bizottság tagjait. Ha az első szavazás alkalmával általános szavazattöbbség nem éretet el, akkor új szavazás rendeltetik el a két legtöbb szavazattal bíró egyén között, szavazategyenlőség esetében a sors dönt. Az igazgatóság vagy a felügyelő bizottság kilepett tagjai újból megválaszthatók.

43. §. A közgyűlés szótöbbséggel választja a szakértő revizorokat is. Számuk a szükséghez képest váltakozik. Ugyancsak a közgyűlés állapítja meg a szakosztályok számát s választja ennek tagjait.

44. §. Az előterjesztett indítványok feletti szavazás felállás és ülve-maradás vagy pedig kézemesítés által eszközöltetik. Ha azonban öt megnevezendő tag kéri, elrendelendő a titkos szavazás, szavazó-lapokkal.

45. §. A közgyűlés határoz: *a)* az igazgatóság és a felügyelő bizottság tagjainak adandó felmentvénye; *b)* a számadások jóváhagyása, a mérleg és a szövetkezet nyereségének mikénti felosztása; *c)* a szakértő revizorok illetményei és napi díjai; *d)* ezen alapszabályok 12. §-ának

b) pontja értelmében előterjesztett indítványok; *e)* az alapszabályok módosítása, a szövetkezethez más szövetkezetekkel való egyesülése és a szövetkezet feloszlása és végül *f)* egyéb a kereskedelmi trv. 179. §-ában foglalt tárgyak fölött. Ugyancsak a közgyűlés hatáskörébe tartozik a szó-

vetkezet tagjai és közegei között a szövetkezet ügyeiben előforduló nézeteltérések kiegyenlítése.

46. §. Az alapszabályok módosítása a közgyűlésen eszközöltetik, de csak akkor, ha a szavazati joggal bíró szövetkezeti tagoknak legalább fele van jelen, s ha azt a jelenlevők két harmadrésze megszavazza. Ha a tagok a kellő számban nem jelennének meg, egy újabb közgyűlés hivatik össze, mely a jelenlevő tagok számára való tekintet nélkül, határozatképes. Ezen körülmény — hogy a második közgyűlés a tagok számára való tekintet nélkül határozatképes — a második meghívóban világosan s határozott módon kitüntetendő.

47. §. A szövetkezetnek más szövetkezetekkel vagy társaságokkal való egyesülése vagy feloszlása, csak akkor jöhet létre, ha azt a jelenlevő tagoknak legalább két harmadrésze megszavazza. Azon közgyűlésnek összehívása, amely a szövetkezet egyesülését avagy feloszlását célozza, kell, hogy 4 héttel előbb közzétéssék.

48. §. A szakértő revizorok a 44. §. értelmében határozatlan időre választatnak meg. Hogy valaki szakértő revizor lehessen, kell, hogy valamelyik a szövetkezethez tartozó pénzügyintézetnek tisztviselője, igazgatósági vagy felügyelő bizottsági tagja legyen. A szakértő revizor hatásköre, illetve működési köre, jogai és kötelezettségei az igazgatóság által készített különös szabályzatban fognak megállapíttatni. A revizorok kötelesek az általuk megvizsgált intézet igazgatóságához és felügyelő bizottságához olyan jelentést tenni, amely megjegyzéseiket, észleléseiket és az esetleges mulasztások jóvátételére vonatkozó indítványait foglalja magában. Hasonlóképpen kötelesek egy ilyen jelentést a szövetkezet igazgatóságához terjeszteni, ezt azonban csak az érdekelt intézet igazgatóságának és felügyelő bizottságának a beleegyezésével és az általa megengedett határon belül. A revízió által felmerülő költségeket, u. in.apidíjakat és utazási költségeket az igazgatóság állapítja meg. A szakértő revizor megbízása megszűnik: *a)* annak halálával; *b)* annak lemondásával vagy hivatalának ellátásában való egyébkénti megakadályoztatása folytán; *c)* ha megszűnik a szövetkezethez tartozó valamelyik pénzügyintézetnek tisztviselője, igazgatósági vagy felügyelőbizottsági tagja lenni; *d)* ha a közgyűlés az igazgatóság indítványára visszavonja a megbízást. Minden egyes intézetnek jogában áll ügyeinek átvizsgálása céljából a szövetkezettől egy szakértő revizort kérni, akit maga jelölhet ki, vagy pedig annak kijelölését a szövetkezet igazgatóságára bízta.

49. §. Különböző szakkérdések tanulmányozása céljából a közgyűlés egy meghatározott számú szakosztályt szervez, melynek tagjait a 42. §-hoz képest az igazgatóság indítványára határozatlan időre választja meg. A szakosztályok vonatkozhatnak: *a)* könyvelési, ellenőrzési és bankkezelési; *b)* pénzügyi; *c)* kincstári (adó és illetékek) és *d)* jogi kérdésekre. Minden egyes szakosztály tagjainak a számát, úgyszintén az egyes szakosztályok székhelyét, az igazgatóság előterjesztésére a közgyűlés állapítja meg. A szakosztályok tagjai lehetnek csak a szövetkezethez tartozó pénzügyintézeteknek hivatalnokai, ügyészei, igazgatósági vagy felügyelő bizottsági tagjai. Minden egyes pénzügyintézet, képviselője után, valamelyes szervezet szakosztályában részt vehet, ahol is a 12. §. *d)* pontjában körülírt jogokat gyakorolhatja. Minden szakosztály elnököt és előadót választ, s vita tárgyává teszi azon szakkérdéseket, amelyekre nézve véleménye kérik. A szakosztályok jogosítva vannak saját kezdeményezéséből előadásokat és értekezleteket szervezni. A szakosztályok tagjának megbízása megszűnik: *a)* annak halálával; *b)* annak visszalépésével; *c)* ha szakosztályok munkálataiban részt nem vesz; *d)* ha a szövetkezethez tartozó valamelyik pénzügyintézet kötelékében, mint tisztviselő, ügyész, igazgatósági vagy felügyelő bizottsági tag megszűnt lenni. A szakosztályok tagjainak működése ingyenes. A szakosztályok munkaköre egy külön szabályzatban fog megállapíttatni.

50. §. A szövetkezetnek hivatalos hirdményei saját lapjában tételnek közzé, melyet az igazgatóság által kijelölt egyén fog szerkeszteni, ezen hirdmények azonban az igazgatóság által kijelölt, egyéb hírlapokban is közzétehetők.

51. §. Az első üzleti év a szövetkezetnek a cégjegyzékbe történt bejegyzését követő évnek végével jár le.

II.

Szövetkezetek, segélyegyletek, fogyasztási egyletek, kereskedelmi részvénytársaságok és a „Raiffeisen“ rendszer szerint létesített hitelszövetkezetek.

Magyarországon a következő ilyen szövetkezetek vannak:
a) Alsófehér vármegyében (1):

1. Consum, kereskedelmi részvénytársaság Balázsfalván. Részvénytőkéje 78.5000 K.

b) Arad vármegyében (2):

2. Comoara, kereskedelmi részvénytársaság Szintyén.

3. Népbank, mint szövetkezeti önszegélyző egylet Ó-Pécskán.

c) Beszterce-Naszód vármegyében (4):

4. Comerciantul, kereskedelmi részvénytársaság Besztercén.

Részvénytőkéje 40.000 K.

5. Hitelszövetkezet, Borgóprundon.

6. Mezőgazdasági szövetkezet, Sajósolymoson.

7. Téglavetők társulata mint szövetkezet, Besztercén. Vagyona 24.447 K 78 f.

d) Brassó vármegyében (2):

8. Gazdasági és ipari szövetkezet Brassó.

9. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Mócs.

r) f'ogaras vármegyében (2):

10. Fogyasztási szövetkezet Alsóvisten.

11. Hitelszövetkezet Felsővisten.

/) Hunyad vármegyében (3):

12. Balomireana, hitelegylet Balomiren.

13. Gloria, fogyasztási egylet Alsóbaucáron.

14. Sibotciana, hitelszövetkezet Alkenyéren.

g) Krassó-Szörény vármegyében (9):

15. Bainiila, kereskedelmi részvénytársaság, Bányán. Részvénytőkéje 20.000 K.

16. Chiuchiceana, önszegélyző szövetkezet Csukicson..

17. Comoara, fogyasztási egylet Szászabányán.

18. Fogyasztási szövetkezet Facseten. Részvénytőke 21.350 K

19. Gerboviceana, kereskedelmi részvénytársaság Gerbovecen. Részvénytőke 10.000 K.

20. Gloria, kereskedelmi részvénytársaság Facseten.

21. Severineana, keresk. részvénytársaság Karánsebesen.

22. Szarvasmarhák biztosítására alakult szövetkezet Vrányon.

23. Verendineana, kereskedelmi részvénytársaság Verendinen.

h) Kolozs vármegyében (1):

24. Takaré- és hitelegylet mint szövetkezet Gyalun.

i) Nagyküküllő vármegyében (2):

25. Szövetkezet (Raiffeisen) Páloson.

26. Takarékpénztári hitelszövetkezet Egerbegen.

j) Szatmár vármegyében (8):

27. Fogyasztási szövetkezet Cegöldön.

28. Fogyasztási és értékesítő szövetkezet Kisbozintán.

29. Fogyasztási keresztény szövetkezet Erdőszádán.

30. Fogyasztási keresztény szövetkezet Monostoron.

31. Fogyasztási keresztény szövetkezet Nagysikarlón.

32. Fogyasztási keresztény szövetkezet Tományán.

33. Fogyasztási szövetkezet Kisbányán.

34. Persely szövetkezet Kisbányán.

k) Széchenyi vármegye (15):

35. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Alsópián. Részvénytőkéje 1840 korona.

36. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Bongárdon. Részvénytőkéje 1596 korona.

37. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Ecsellőn. Részvénytőkéje 3100 korona.

38. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Felsőpián. Részvénytőkéje 6320 korona.

39. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Illenbákon. Részvénytőkéje 1300 korona.

40. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Kisapoldon. Részvénytőkéje 4000 korona.

41. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Lományon. Részvénytőkéje 4480 korona.

42. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Mohon. Részvénytőkéje 4280 korona.

43. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Rekittán. Részvénytőkéje 1860 korona.

44. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Szentjánoshegyen. Részvénytőkéje 1320 korona.

45. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Veresmarton. Részvénytőkéje 1240 korona.

46. Hitelszövetkezet (Raiffeisen) Vesztenyén. Részvénytőkéje 2180 korona.

47. Tejszövetkezet Szelistyén.

48. Mezőgazdasági szövetkezet Szászsebesen.

49. Riureana, mezőgazdasági szövetkezet Sugágon.

l) Szolnok-Doboka vármegyében (1):

50. Sámánatorul, mezőgazdasági szövetkezet Szamosujváron.

m) Torontál vármegyében (1):

51. Ceres, kereskedelmi részvénytársaság Révaújfalun.

A „Központi Szövetkezet.”

A meglévő szövetkezetek fejlesztésére és a románlakta falvakban új szövetkezetek létesítésére alakult meg 1907. december hó 22-én Szászvároson, Osvada Vazul, a szászvárosi «Ardeleana» román pénzügyi vezérigazgatójának a vezetése alatt a «Központi Szövetkezet», amelynek célja a románlakta falvakban a közgazdasági viszonyoknak fejlesztése és konzolidálása, még pedig:

- a) a mezőgazdasági és az ipari termények előállításának és értékesítésének a megkönnyebbítése által;
- b) gépeknek, magvaknak és oltványoknak az értékesítése és vásárlása által;
- c) a szőlőművelés segítése által;
- d) az ipari és a fogyasztási cikkek olcsó beszerzése által;
- e) birtokoknak bérbevétele és vásárlása által;
- f) a tőkék, a munkaforrások és a kereset közvetítése által;
- g) mindennemű biztosítások közvetítése által;
- g) a közgazdasági és az ipari ügyekben nyújtandó felvilágosítások által.

Mindezeket vagy maga a központi szövetkezet, vagy pedig az általa felállítandó falusi szövetkezetek fogják teljesíteni.

A központi szövetkezetnek még az is célja, hogy a románlakta falvakban mezőgazdasági, értékesítési, fogyasztási hitel és bérleteket eszközöző szövetkezeteket létesítsen és támogasson, amelyek úgy egyenként, mint összességükben szervei lesznek a központi szövetkezetnek.

Eme szövetkezetnek tagja bármely magyarországi lakos vagy szövetkezet vagy erkölcsi testület lehet. Az egyesek minden egyes részvény után 10 koronát, a szövetkezetek és egyéb egyesületek pedig minden egyes üzletész után 100 koronát fizetnek.

A központi szövetkezet orgánuma a «Továraşia» közgazdasági lap, amely havonként háromszor jelenik meg Szászvároson.

II. FEJEZET.

Gazdasági egyletek.

Magyarországon a következő román gazdasági egyletek vannak:

1. A nagyszebeni román gazdasági egylet. A nagyszebeni román gazdasági egyesület létesült 1888-ban. Az egylet célja: a Hazai román nép összes gazdasági ágazatait fejleszteni. Az egyesületnek összes vagyona az 1905. év végén 19.954 K 20 írt tett ki. Az egyesület kiadta volt a román szövevényi és varrási albumot, ami az egyesületnek 27.429 korona 43 fillérjébe került, amiből az album eladásából 24.199 K 95 fillér térült meg. Az egyesületnek 1902. óta Szelistyén, egy gyakorlati gazdasági iskolája

van, amelynek Szeben vármegye 1600 K évi szubvenciót ad. Az egyesület a románlakta vidékeken eddig 16 állatkiállítást rendezett.

Az egyesület, Szeben vármegye nagyobb románlakta községeiben «Raiffeisen»-féle szövetkezetei létesített. Az egyesület 1906-tól kezdve minden évben, a románlakta vidékeken egy-egy román gyermekkiállítást rendez, amelyen a gyermeknevelésről tart felolvasást és megjutalmazza azon román anyákat, akiknek legfejlettebbek gyermekeik vannak. Az egyesület 1906-ban Nagypóidon, 1907-ben Illenbákon rendezett román gyermekkiállítást.

2. A szászvárosi román gazdasági egylet. A szászvárosi román gazdasági egylet 1900-ban létesült. Az egyletnek két és pedig: *a)* gazdasági és *;) ipari-kereskedelmi szakosztálya* van.

Az egylet célja: a hazai román nép összes gazdasági ágazatait fejleszteni. Ezen egyesület a «Bunul Econom» című gazdasági szaklapot adja ki és több községben hitelszövetkezetet szervez. Az egyesület vagyona: 10.000 K.

A gazdasági egyleteknek alapszabályai lényegükben megegyeznek, a szászvárosi gazdasági egylet következő alapszabályaival:

1. §. A gazdasági előhaladásnak, közös tevékenység általi előmozdítása és tagjainak alkalmas szórakozás nyújtása céljából, «Szászvárosi gazdasági egylet nevezéssel» és Szászváros székhelyivel egyesület létesül.

2 §. Célja elérésére az egyesület: *a)* figyelemmel kíséri a gazdaság előmenetelét, annak egyes azaiban; *b)* terjeszti a gazdasági ismereteket és törekszik a gazdasági javítások és újítások behozatalára; *c)* segítyezi a fennálló gazdasági iskolákat és intézményeket és ilyeneket maga is Aliit fel; *d)* gazdasági folyóiratokat és önálló műveket jutalmaz és ad ki, hozzájárul gazdasági művek terjesztéséhez, könyvtárak felállítására és azoknak ingyenes vagy leszállított áron kiosztása által; *e)* mintagazdaságokat rendez be; *f)* gazdasági mintagyűjteményeket rendez be; *g)* időközi vándor gazdasági kiállításokat rendez; *h)* gazdasági gyakorlati vándorelőadások tartásáról gondoskodik; *i)* segítyezi a gazdasági iskolákat látogató szorgalmas ifjakat; *k)* gondoskodik ipar- és kereskedelmi tanoncok elhelyezéséről, elszállásolásáról, ételmezéséről és taneszközökkel leendő ellátásáról; *l)* gondoskodik, hogy a tagok az egylet helyiségében mindig találjanak szellemi és erkölcsi előmenetelüknek megfelelő olvasmányt és szórakozást.

3. §. Az egylet tagjai: *a)* alapítók, kik egyszerre száz korona tagsági díjat fizetnek; *b)* élethossziglani rendes tagok, 25 K tagsági díjjal; *c)* rendes tagok, 2 K évi tagsági díjjal; *d)* segítyező tagok, kik egyszer 1 K-val járulnak az egylet céljaihoz.

4. §. Az egylet tagja lehet minden önálló, feddhetlen előéletű honpolgár.

5. §. Az egylet tagjainak felvétele és kizárása a választmány által történik.

6. §. Az évi tagsági díjak minden év január hó 1-én előre fizetendők.

7. §. Minden egyleti tag köteles az egylet céljait tehetsége szerint előmozdítani és az alapszabályokat és közgyűlési határozatokat megtartani.

8. §. Az egylet tagjai jogosítottak: *a)* jelen alapszabályok értel-

mébcn a közgyűlésen résztvenni; *b)* az egyesület által nyújtott előnyökben részesülni.

9. §. Az egyesületi tagság megszűnik: *a)* halál által; *b)* kizárás által; *c)* visszalépés folytán.

10. §. A választmány kizárhatja azon tagot, ki az egyesület céljai ellen működik, vagy ki megintés dacára tagsági díjával 2 évre hátralékban maradt.

11. §. A tagok kilépésüket Írásban kötelesek a választmánynak bejelentem.

12. §. Az egyesület ügyei a közgyűlés és a választmány által intézeteinek el.

13. §. A közgyűlés rendes és rendkívüli és azok egybehívását Szászvárosra, avagy valamely más községbe, Hunyad vármegye területén, a választmány eszközli. Rendes közgyűlés minden évben tartandó egy, rendkívüli pedig annyi, amennyinek szüksége fenforog. A közgyűlés egybeülése és annak tárgysorozata 10 nappal előbb hírlapilag közzéteendő.

14. §. Az alapító és rendes tagok szavazati joggal bírnak a közgyűlésen, a segélyző tagok pedig felszólalhatnak ugyan, de szavazati jogot nem gyakorolnak.

15. §. A közgyűlésen a választmány elnöke vagy alelnöke, s ezek akadályozása esetén a választmány e célból kirendelt tagja elnököl.

16. §. A közgyűlésről a választmány titkára jegyzőkönyvet vészen fel, mely az elnök által aláíratik és két, a közgyűlés által kirendelt tag által hitelesítettik.

17. t. A közgyűlés rendes tárgyai: *a)* a választmány évi jelentése [^]*b)* az évi zárszámadás felülvizsgálata és helybenhagyása; *c)* a jövő évi költségelőirányzat megállapítása; *d)* az elnök, az alelnök, titkár, pénztáros, gazda és választmány megválasztása; *e)* alapszabályok módosítása; *f)* az egyesület feloszlása; *g)* a választmány és egyesületi tagok előterjesztéseinek elbírálása.

18. §. Jogérvényes határozatok általános szótöbbséggel hozatnak, egyenlő szavazatok esetén az elnök szavazata dönt.

19. Az egyesület feloszlását célzó indítványok csak úgy tárgyalhatók, ha a közgyűlés tárgysorozatában külön fel voltak véve és a feloszlás elhatározásához a beadott szavazatok kétharmada kívánatlik meg.

20. t. A választmány áll: a közgyűlés által 3 évi időtartamra választott elnökből, alelnökből, titkárból, pénztárosból, gazdából és 12 tagból.

21. §. A választmány jogosítva van a gazdaság egyes ágainak megfelelő szakosztályokat alakítani, melyeknek feladata az egyes gazdasági kérdések tanulmányozása és a választmány elbírálása alá bocsátása.

22. §. A választmány teendői: *a)* vezeti az egész ügyvneiet; *b)* végrehajtja a közgyűlés határozatait; *c)* megvizsgálja az évi zárszámadást; *d)* utalványozza a bevételeket és kiadásokat a megállapított költségelőirányzat alapján és a jövő évre költségelőirányzati tervezetet készít; *e)* egyesületi tagok felvétele és kizárása; *f)* a közgyűlés elbírálása alá bocsátja az egyesület céljainak előmozdítására célbavett előterjesztéseit; *g)* végzi mindazon teendőket, melyek nincsenek a közgyűlésnek külön fentartva; *h)* évi működéséről leszámol a rendes évi közgyűlésen.

23. §. A választmány havonkint tart egy rendes ülést és annyi rendkívüli ülést, ahányat a szükség igényel.

24. §. A választmány határozatai többséggel hozatnak, egyenlő szavazatok esetén az elnök szavazata a döntő.

25. §. A választmány üléseiről jegyzőkönyv vezetlik, mely az ülésen hitelesítettik és az elnök és titkár aláírásával látatik el.

26. §. Az elnök ügyköre: *a)* vezeti az egyesület ügyeit; *b)* elnököl a közgyűlésen és a választmány ülésein; *c)* képviseli az egyesületet kifelé;

d) a titkárral együtt aláírja az egyesület ügyiratait és levelezéseit; *e)* átveszi és felbontja az egyesület címére beérkezett iratokat és leveleket; *f)* ellenőrzi az egyesület tisztviselőinek működését.

27. §. Alelnök helyettesíti az elnököt, annak akadályozása esetén.

28. §. Titkár teendői: *a)* vezeti a közgyűlés és választmányi ülések jegyzőkönyveit; *b)* előkészíti a kiadványok fogalmazványát és jóváhagyás végett az elnöknek előterjeszti; *c)* aláírja az egyesület kiadványait és leveleit; *d)* végzi a kiadói és irattárnoki teendőket.

29. §. Pénztáros teendői: *a)* bevételezi a tagsági díjakat és az egyesület egyéb jövedelmeit; *b)* szabályos nyugta mellett kifizeti a választmány által kiutalt összegeket; *c)* a bevételekről és kiadásokról rendes naplót vezet, köteles lévén minden kiadási tételt szabályszerű okmányokkal beigazolni; *d)* a választmány rendelkezésére áll, valahányszor szükségesnek találják, rovincsolás elrendelése; *e)* az év végével zárszámadást készít.

30. §. Gazda teendői: *a)* beszerzi és rendben tartja a választmány által megrendeltetett határozott hírlapokat, könyveket, eszközöket és mintákat; *b)* javaslatot készít a beszerzendő tárgyakról; *c)* felügyel az egyesület helyiségeire és épületeire; *d)* ellenőrzi az egyesület szolgálatvezetését.

31. §. Politikai gyűlések megtartása és politikai napi kérdések tárgyalása az egyesület helyiségében tilos. Úgyszintén tilos az egyesület helyiségeiben minden házárjáték.

32. §. Az egyesület feloszlása esetén, vagyona hováfordítása iránt az utolsó közgyűlés határoz. Ezen vagyon azonban egy helybeli gazdasági célra használandó fel.

33. §. Minden az egyesület alapszabályainak megváltoztatására, avagy az egyesület feloszlására és ez esetben vagyonának hováfordítására vonatkozó határozat, jóváhagyás végett, a földművelésügyi m. kir. miniszterhez terjesztendő fel s a foganatosítás csakis a jóváhagyás után esz-
közlhető.

34. §. Azon esetben, ha az alapszabályokban meghatározott célt és eljárást, illetve a hatáskörét az egyesület meg nem tartja, a kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által az állam, vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul fölfüggesztetik s a fölfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt köteleztetik.

III. FEJEZET.

A román kereskedők és iparosok egyesületei.

Magyarországon a következő ilyen egyesületek vannak:

a) Alsófehér vármegyében (2):

1. «Concordia» mesterlakosok társulata, Balázsfalván.

2. Iparosegyesület, Balázsfalván.

b) Arad vármegyében (1):

3. Román Iparosegyesület, amely «Az aradi román népművelő nemzeti egyesület» szakosztályát képezi, Aradon.

c) Beszterce-Naszód vármegyében (1):

4. Román iparosok egyesülete, Besztercén.

d) Brassó vármegyében (3):

5. «Lumina» román iparos segédek olvasó egyesülete, Brassóban.

6. Román iparos segédek és tanoncok segélyezésére alakult társaság, Brassóban.

7. A román kereskedők társulata Brassóban. Célja: román kereskedő tanoncok neveltetése által, szaporítani a brassói piacon a román kereskedők számát.

c) Fogaras vármegyében (1):

8. Román kordoványos tímárok társulata, Fogarason.

d) Hunyad vármegyében (1):

9. Cipős és talpas egylet, Hátszegen.

fi) Kolozs vármegyében (1):

10. Román iparosok egylete, Kolozsváron.

//) Krassó Szörény vármegyében (1):

11. Román iparosok egylete, Lúgoson.

i) Szeben vármegyében (5):

12. «Andreiana», a szászsebesi és környékbeli kereskedők és iparosok egylete, Szászsebesen.

13. Iparosok egylete, Szelistyén.

14. Iparosok és kereskedők egylete, Pojánán.

15. Román iparosok egylete, Nagyszebenben.

16. Román iparosok egylete, Szerdahelyen.

j) Temes vármegyében (1):

17. Román ifjúsági egylet, Varadián.

Eme egyleteknek az alapszabályai lényegükben megegyeznek a besztercei román iparosok egyesületének a következő alapszabályaival:

1. §. Az egyesület címe: Besztercei román iparosok egyesülete, mely egyszersmind az egyesület pecsétjének körirata.

2. §. Az egyesület célja és hivatalos nyelve: 1. a tagok kiképzése úgy a közművelődés, mint az ipar terén; 2. a jóra való iparosok és segéddek támogatása anyagilag és erkölcsileg; 3. az egyesület hivatalos nyelve: a román.

3. §. A cél elérésére szolgáló eszközök: 1. időnként felolvasások tartása, folyóiratok, hírlapok hordatása, könyvtár alapítása, gyarapítása; 2. hangversenyek és színelőadások rendezése; 3. az alapító tagok által fizetendő alapítványok kamatai, pártoló tagdíjak, beiratási, rendes tagsági és igazolási könyvecskékből befolyó díjak és ajándékozások, hagyományok.

4. §. Az egyesületnek lesz egy egyszerű saját zászlója.

5. §. A tagok: 1. alapítók, 2. pártolók, 3. rendes tagok, 4. tiszteletbeliek.

6. §. 1. Alapítók, kik az egyesület pénztárába egyszersmindenkorra 20 K, azaz: húsz koronát mint alapítványt fizetnek. 2. Pártolók, akik évente 2 K díjat félévenkénti előleges részletekben befizetnek. 3. Rendes tagok: azon felszabadult iparossegéddek, kik beirási díjban mindenkorra 60 fillér és tagsági díjban havonként 40 kt fizetnek, továbbá azon önálló iparosok, kik egyszersmindenkorra 1 K beirási díjat és havonként 80 fillér tagsági díjat előlegesen befizetnek. 4. Tiszteletbeli tagok azok lehetnek, kik a hazai ipar vagy egyesületünk körül kiváló érdemeket szereztek, vagy akiket az egyesület közgyűlése a központi választmány ajánlatára megválaszt.

7. §. A tagok felvétele: 1. alapító és pártoló tagokul beléphet bármely e végből jelentkező tisztességes ember, ki egyszersmind Magyarország polgára is; 2. rendes tagul csakis olyan, helyben lakó feddhetlen jellemű iparos vagy iparossegéd vétethetik fel, kit a választmány

szavazás útján vesz fel; 3. a tiszteletbeli tagokat a választmány ajánlatára a közgyűlés választja meg.

8. §. A tagok jogai: Minden rendes és alapító tagnak jogában áll az egyesületi helyiséget látogatni, közgyűlésein megjelenni, a tárgyalásokban részt venni, választani és választatni. A panasz- és indítványkönyvbe bejegyzéseket tenni. A pártoló és tiszteletbeli tagok látogathatják ugyan az egyesület helyiségeit, tanácskozási joggal is élhetnek, de nem választhatók, szavazati joggal nem bírnak, csakis azon esetben, ha az egyesület megszűnése képezi a tanácskozás tárgyát.

9. §. A tagok kötelezettségei: 1. minden rendes tag három évig köteles az egyesület tagja lenni; 2. a 6. §. 3. pontjában előírt díjakat a hónap első hetében pontosan befizetni; 3. beálláskor köteles a jelen alapszabályokat magába foglaló igazoló-könyvecskét kiváltani; 4. ha bármely rendes tag a kötelezett három év letelte előtt kilépni óhajt, megengedtetik neki oly feltétel alatt, hogy köteles a három évi díjat egyszerre kifizetni.

10. §. A tagság megszűnése: 1. a tag elhalálózása által; 2. a városból való végleges eltávozása által; 3. a három évi kötelezett tagsági idő lejártával, ha kilépési szándékát egy hóval előbb a választmánynak be nem jelenti; tagsági kötelezettsége újabb 3 évre meghosszabbítottnak tekintetik; 4. kizárás által történhetik pedig, ha az illető valamely büntendő cselekményért elítéltetett, vagy pedig a polgári életben közmegegyezést és megvetést érdemlő életmódot folytat s végül, ha az alapszabályok ellen netán nagyobb vétséget követett el. Első esetben a kizárás a bírói ítélet közvetlen következménye, utóbbi esetben a választmány határozata folytán történik. Az illető félnek fenhagyatik azonban ez utóbbi esetben a közgyűléshez való felebbezhetségi joga s e tekintetben, ha az illető felebbezésében felhozott indokokat 10 tag pártolja, rendkívüli közgyűlés összehívandó; 5. ha a magyar polgárságot elvesztette valaki, a tagságot is elveszti.

11. §. Azon egyesületi tag, kit hadi szolgálatra beszólitanak, vagy egy hónapon túl beteg fekszik, azon időre a tagsági díj fizetése alól felmentetik, kellő bizonyítékok mellett.

12. §. Az egyesület feladata a tagokkal szemben: 1. megfelelő helyiséget tart nyitva; a helyiségben az egyesület anyagi helyzetének megfelelő hírlapokat járát és játszó-eszközöket tart; 2. minden elhalálozott egyesületi tag temetésén testületileg megjelenik és szükség esetén az elhalálozott szülőit vagy legközelebbi rokonait értesíti.

13. §. A tisztikar: Az egyesület tisztviselői: 1. egy tiszteletbeli elnök, 2. egy rendes elnök, 3. egy alelnök, 4. egy titkár, 5. egy könyvtárnok, 6. egy pénztáros, 7. egy ellenőr, 8. egy háznagy, 9. hat rendes választmányi tag és három póttag, 10. a különböző szakosztályok főnökei. Egy szakosztály megalakulhat, ha így iparágból 25 tag van beiratkozva az egyesületbe, minden szakosztály élén a közgyűlés által választott főnök és tíz tagból álló vezetőség áll. Minden szakosztálynak ügykezelési szabályzata van.

14. §. A tiszteletbeli elnök életfogytig, a többi tisztviselők választmányi, szakosztály vezetőségi tagok pedig három évre választatnak meg a közgyűlés által.

15. §. Gyűlések: Az egyesület ügyeit a közgyűlés és a választmányi ülések vezetik.

16. §. Közgyűlés minden év február első felében tartatik, sürgős esetekben vagy 10 rendes tag írásban kifejezett kívánatára, a tárgy megnevezése mellett, az elnök rendkívüli közgyűlést hív össze.

17. §. A közgyűlés határmepjét és tárgysorozatát a választmány állapítja meg s az elnök azt külön, minden egyes személyre szóló meghívóval, amelynek a tárgysorozatot is magában kell foglalnia, 10 nappal előbb összehívja.

18. §. A közgyűlés főbb tárgyait képezik: 1. évi jelentés az egyesület működéséről. 2. A választmány által megvizsgált számadások tudomásul vétele, esetleg tárgyalása. 3. A költségvetés letárgyalása. 4. Alapszabályok módosítása. 5. Tiszteletbeli tagok megválasztása. 6. Tisztikar megválasztása, illetve megújítása. 7. Felelőztetett ügyek elintézése. 8. Tagsági díjak a körülményekhez mérten való felemelése vagy leszállítása. 9. Az előterjesztett és az egylet ügyeire vonatkozó indítványok tárgyalása.

19. §. A közgyűlés határozathozatal képességéhez az elnökön kívül a tagok legalább egyharmadának jelenléte szükséges s ha a gyűlést a kellő számú tagok hiánya miatt megtartani nem lehetne, az elnök a meg nem tartott közgyűlés napjától számítandó 8 napra újabb közgyűlést köteles összehívni; az így másodszor összehívott közgyűlés tekintet nélkül a meg nem jelentek számára, határozatképes. Határozatait pedig szavazattöbbséggel iiozza; egyenlő szavazatok esetében az elnök szavazata dönt. A jelentkező tagok egyharmada titkos szavazást is kérhet.

20. §. A közgyűlések jegyzőkönyveit az elnök, a titkár és a közgyűlés által választott két bizalmiférfi 10 nap alatt hitelesítheti.

21. §. A választmány. A választmány a 13. §. alatt említett tisztikarból áll.

22. §. A választmány a közgyűlésnek felelős. Teendői a következők: 1. Alapító, pártoló és rendes tagokat vesz fel, tiszteletbeli tagokat ajánl a közgyűlésnek. 2. A pénztárnok számadásait felülvizsgálja, a költségvetést megállapítja s indokolt jelentése kíséretében a közgyűlésnek bemutatja. 3. Örökdi az egyesület szellemi, anyagi és erkölcsi érdekei felett. 4. Gondoskodik a jövedelmek pontos behajtásáról és a szükségletek fedezéséről. 5. Ellenőrzi a tisztviselőket s felelőssé teszi elvállalt köteleességükről. 6. Közgyűlés elé terjeszti a felelőztetéseket. 7. Végrehajtja a 10. §. 4-ik pontját. 8. Gondoskodik felolvasások tartásáról és megbeszéléséről, alkalmat nyújt a tagoknak ipari ügyességüket és képességüket társaikkal közölni. 9. Beszerzi a mindenemű iparagba vágó szükséges szaklapokat, játszó eszközöket; gondoskodik, hogy az egyesület helyiségében a rend és csend biztosított legyen. 10. Végrehajtja a közgyűlés azon határozatait, melyek hozzá utaltatnak. 11. Gondoskodik, hogy az alapszabályokban jelzett cél eredménytel eléréssék.

23. §. A választmány minden hó első felében rendes ülést tart, 4 választmányi tag kiváratára azonban rendkívüli ülés hívandó össze. Választmányi ülés határozatképességére az elnökön kívül 4 tag szükséges.

24. §. A választmányi ülések jegyzőkönyvei az elnök és titkár által iratnak alá.

25. §. A tisztikar teendői: Tiszteletbeli elnök. Tiszteletbeli elnöknek életfogytiglan egy tekintélyes állású egyén választatik; ő disze és éke az egyesületnek.

26. §. 1. Elnök képviseli az egyesületet minden irányban. 2. Köz- és választmányi gyűléseken elnököl. 3. A köz- és választmányi gyűlés határozatait a titkárral aláírja s azok végrehajtásáról gondoskodik. 4. Kívánt esetekben saját felelősségére intézkedéseket tesz. 5. Utalványozza a költségvetés keretében megállapított kiadásokat. 6. A pénztárt egy évben háromszor két választmányi taggal megvizsgálja. Mikor az elnök akadályozva van, helyettese az alelnök.

27. §. A titkár: 1. Az egyesület levelezéseit és az irodai teendőket végzi. 2. A kiadványokat az elnök vagy helyettese által aláírja s ő jnaga szintén aláírja. 3. A köz- és választmányi gyűlések jegyzőkönyveit vezeti. 4. Az egyesület pecsétjét őrizi. 5. A tagok törzskönyvét nyilvántartja. 6. Végzi mindazon teendőket, miket a választmány ellátása alá utal.

28. §. A pénztáros és ellenőr: 1. A pénztáros és ellenőr felelősség mellett, napló szerint kezeli az egyesület összes jövedelmét. 2. Nyugta mellett beszedi a tagsági díjakat. 3. A választmány, és elnök utalványo-

zására fizetéseket teljesít. 4. A begyűlt felesleges pénzeket kamatozás végett a választmány által meghatározott pénztintézetbe elhelyezi és csak 20 koronát tarthat a pénztárban. 5. A hátralékos tagokat a választmánynak bejelenti. 6. A pénztár állásáról havonként jelentést tesz. 7. A pénzkezelésről nyilvántartási könyvet tart, pénztári naplót vezet és elkészíti az évi számadásokat. 8. Az ellenőr a pénzkezelésre vonatkozó okmányokat ellenjegyző

20. §. Pénztárosnak csak helybeli, önálló, kellő biztosítékkal bíró egyesületi tag választható.

30. §. Könyvtáros. Űré az egyesület könyveinek és folyóiratainak; ő szerkeszti és kiegészíti a vonatkozó leltárt és nyilvántartást. 2. A szükséges könyvek és folyóiratok beszerzéséről a választmány útján gondoskodik. 3. Meghatározott időben a könyvtárból a tagok számára könyveket ad ki s arról naplót vezet. 4. A könyvtár állásáról minden év végén a választmánynak jelentést tesz.

31. §. Háznagy. 1. A házirend és fegyelem öre, a szolga főnöke. 2. Intézkedik a termék tisztántartásáról, fűtésről és világításról. 3. A rendezavarokat re idreutasítja. 4. Minden dologi szükséglettről kellő időben gondoskodik. 5. Az egyesület ingó dolgait, a könyvtár kivételével, leltár mellett gondozza és felügyel rajok. 6. Felügyel, gondoskodik, hogy a megállapított játékdíjak pontosan befolyjanak. 7. A hatáskörében tett megrendelések után a nyugtákat maga és az elnök láttamozza és azokat kifizetésre a pénztárhoz utalja. 8. Felfogadja a szolgaszemélyzetet, a választmány által meghatározott fizetés mellett és elbocsájtja. 9. A leltárt őrizi. 10. Az utasok elhelyezéséről a házszabályok szerint gondoskodik.

32. §. Mindenik tisztviselő felelős a mulasztásból eredő károkért az egyesületnek.

33. §. A választmányi tagok: A választmány tagjai a választmányi üléseken szólási és szavazási joggal bírnak, az egyesület javát mindenben előmozdítani, a választmányi ülésekén megjelenni kötelesek.

34. §. Általános határozatok. Az alapszabályok megváltoztatása vagy módosítása esetében a megváltoztatott vagy módosított alapszabálytervezet a m. kir. belügyminisztériumhoz megerősítés végett felterjesztetik és azok megerősítéséig jelen szabályzat határozatai érvényesek.

35. §. Az egyesületi tagok között az egyesületi viszonyból eredő viszályokat az 1868. évi LIV. t.-c. 9. 8.-3. fejezete értelmében, az egyesületi tagokból választott bíróság intézi el.

36. §. A hat havi tagsági díj hátralékot jogában áll a városi községi bíróság útján behajtani.

37. §. Az egyesület feloszlásáról: Az egyesület feloszlását csakis az összes tagok kétharmadának szavazattöbbsége határozhatja el, de csak azon esetben, ha a tagok száma az egyesület fentartására nem elegendő, mely esetben az egyesületi vagyomból egy szegény gyermekek segélyezésére szolgáló alap létesítendő. Mindazon esetleg hozandó közgyűlési határozatok, melyek az alapszabályok megváltoztatását, s az egyesület feloszlását célozzák, foganatosításuk előtt a nagyméltóságú m. kir. belügyminisztériumhoz felterjesztendők.

38. §. Azon esetben, ha a beszercei román iparosok egyesülete ezen alapszabályokban meghatározott célt és hatáskörét meg nem tartaná, vagy ha ettől eltérne és ez által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdeke veszélyeztetve volnának, a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszternek az 1875-ik évi május hó 2-án az 1508. szám alatt kelt rendelete értelmében jogában áll az együletet azonnal felfüggeszteni, s a felfüggesztés után elrendelendő szabályszerű vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlatni vagy pedig az alapszabályok pontos betartására, feloszlás terhe mellett köteleztetni.

IV. FEJEZET.

Román temetkezési egyletek.

Magyarországon a következő román temetkezési egyletek vannak:

a) Alsófehér vármegyében (1):

1. A Balázsfalva-városi és Balázsfalva-falusi román ajkú görög katolikusok I. temetkezési egylete, Balázsfalván.

b) Arad vármegyében (2):

2. Görög keleti román temetkezési egylet, Komlós-Szent-Annán.

3. Román temetkezési egylet, Komlós-Szent-Annán.

c) Csanád vármegyében (6):

4. I. Temetkezési egylet, Nagylakon.

5. 11. Temetkezési egylet, Nagylakon.

b. 111. Temetkezési egylet, Nagylakon.

7. IV. Temetkezési egylet, Nagylakon.

8. V. Temetkezési egylet, Nagylakon.

0. VI. Temetkezési egylet, Nagylakon.

d) Fogaras vármegyében (2):

10. Görög katolikus román temetkezési egylet, Ó-Tohánon.

11. Román temetkezési egyesület, Zernesten.

e) Hunyad vármegyében (4):

12. Román ajkú görög keleti 1. temetkezési egylet. Brádon.

13. Román temetkezési egylet, Felkenyéren.

14. Román temetkezési egylet, Kaszton.

15. Román temetkezési egylet, Szászvároson.

f) Kisküküllő vármegyében (2):

16. Szent István vértanúról elnevezett temetkezési egylet, Erzsébetvároson.

17. Szent József vértanúról elnevezett temetkezési egylet, Erzsébetvároson.

g) Krassó-Szörény vármegyében (2):

18. Községi román közlakosok temetkezési egyesülete, Szilhán.

10. Román temetkezési egylet, Lúgoson.

h) Maros-Torda vármegyében (2)

20. Román temetkezési egylet, Maroskereszturon.

21. Román temetkezési egylet, Nyárádtón.

i) Nagyküküllő vármegyében (1):

22. Román temetkezési egyesület, Szentágotán.

j) Szatmár vármegyében (2):

23. A felsőbányai és nagybányai görög katolikus esperesi kerületek temetkezési társulata, Felsőbányán és Nagybányán.

24. Görög katolikus lakosok temetkezési egylete, Nagysomkúton

k) Szeben vármegyében (1):

25. Román temetkezési társulat, Nagyszebenben.

l) Szolnok-Doboka vármegyében (2):

26. Görög katolikus román temetkezési egyesület, Deésen.

27. Románok temetkezési egyesülete, Bethlenen.

Eme temetkezési egyesületeknek az alapszabályai lényegükben megegyeznek a nagylaki IU-ik román temetkezési egyesület következő alapszabályával:

I. FEJEZET.

Az egyesület neve és célja.

1. §. Az egyesület neve: «A nagylaki 11 I-ik román temetkezési egyesület.»
2. Az egyesület célja: anyagi segílyt nyújtani az elhalt tagoknak eltemetésére.

II. FEJEZET.

A egyesület jövedelmi forrása'.

3. §. Az egyesület jövedelmi forrásait képezi: 1. azon pénz, mely az egyesület felállítása végett általában valamely szükséges költségek fedezésére különösen szükséges; 2. a rendes tagok által befizetendő tagdíj; 3. az elhalt tagok helyébe felveendő új tagok díjai; 4. a halottdíj befizetése után fenmaradó rész; 5. az egyesület tőkéje után beszedendő kamatok.

III. FEJEZET.

Az egyesület tagjai.

4. §. Az egyesület tagja lehet mindenki, különbség nélkül, férfi, vagy nő. Eszerint bevesz az egyesület tagul 12 éves gyermektől 60 éves korúig, csakhogy a bevételekor az illető egyén életkorát hiteles keresztlevével köteles bebizonyítani, a kiskorúakat illetőleg, ezek csakis szülők vagy gyámjuk beleegyezése mellett lehetnek felveendők. Az illető beveendő egyén egészséges és feddhetlen jelleműnek kell, hogy legyen.

5. §. Az egyesület 500—700 tagból állami mindaddig, inig a tagok számát az egyesület többre nem állapítandja meg. Az elhalt tagok mindig új tagokból pótolhatnak, a jelentkezési idő sorrendje megtartásával.

6. §. Mindazok, kik magukat tagul akarják beíratni, alaptőkéül egyszer s mindenkorra 50 krt. o. é., az elhalt tagokért pedig minden élő tag 10 krt befizetni tartozik.

7. §. Ezen befizetendő 10 krból az elhalt tag temetési díjául 50 frt, azaz ötven forint o. é., halálózása után 15 nap alatt fog kifizettetni.

8. §. Az egyesületbe a felvételi jogot a választmány gyakorolja, miről a legközelebbi közgyűlésnek jelentést teend tudomásvétele végett.

9. §. Új tagok, kik az elhalt tagok helyébe felvételnek, tagdíjat egyszer s mindenkorra 1 frt, azaz egy forint o. é. fizetnek, azontúl pedig a rendes 10 kr. díjakat fizetni kötelesek.

10. §. A társulattól kilépő tagok sem befizetett összegeikre, sem az egyesület jótéteményeire igényt nem tarthatnak.

IV. FEJEZET.

A tagok jogai és kötelességei.

11. Az egyesület tagjai, az egyesület közgyűlésein rendes szavazattal bírnak, s joguk van a közgyűlésen kívül is az egyesület állapotáról az elnökségtől felvilágosítást kérni és az egyesület tőkéjéből kölcsönt felvenni, s így kölcsönözni, a nem tagok előre előszabott feltételek mellett elsőbbséggel bírnak. Új tagok felvételére az elhalt tag legidősebb örököse vagy vérszerinti rokona a 0. §-ban megállapított feltételek mellett elsőbbségi joggal bír.

12. §. Az egyesület tagjai kötelezik magukat, hogy a befizetett alapkérdésről és az egyesület egyéb vagyonáról az egyesület rendelkezessen.

13. § Kötelezik magukat, hogy a haszondíjakat pontosan fizetendik. 15 nap alatt befizetni késedelmezők vagy fizetni vonakodók ellen pedig törvényes eljárás fog alkalmaztatni. Szükség esetén és a körülményekhez képest a választmánynak joga van az illetőt a tagok közül kizárni, ha egymás után öt temetési díjjal hátralékba marad, ezen kizáró választmányi határozat ellen az érdekelt fél a közgyűléshez folyamodhatik.

V. FEJEZET.

Az egyesület szervezése.

14. §. Az egyesület ügyei a közgyűlés által választott igazoló választmány által intézettek s vezetettek az alább következő paragrafusok szerint.

15. §. Az egyesületi közgyűlés választmányának a tagok közül egy elnököt, alelnököt, jegyzőt, pénztárnokot és 12 tagból álló igazgató-választmányt általános szótöbbséggel 3 évre, három év leteltével a leléptettek újból választhatók.

16. §. Az elnök, alelnök, jegyző, választmányi tagok hivatalaikat ingyen viselik. A pénztárnok koronként megállapítandó fáradsági díjban részesülend, mit a közgyűlés állapít meg.

VI. FEJEZET.

Az elnök hatásköre.

17. §. Az elnök az egyesületet minden ügyeiben képviseli; ő ír alá a jegyző ellenjegyzése mellett minden okmányt, kiadási vagy tőkekezelési utalványt, szóval minden oly okiratot, mely az egyesület kebeléből ered.

18. §. Az évi közgyűlést mint elnök vezeti, elnököl a köz- és választmányi üléseken, ő nyitja és zárja azokat, kimondja a többség nyilatkozata alapján a határozatokat. Számot ad az egyesület működéséről, a pénztár állapotáról s minden ügyeiről, tetszése szerint bármikor megvizsgálja a pénztárt, felügyel arra, hogy a kölcsönadandó tőkepenz biztos helyre adassék, gondoskodik az egyesülethez intézett kérelmek, megkeresések elintézéséről. Rendkívüli esetekben joga van időn kívül is köz- és választmányi gyűlést tartani, égető szükség esetén bizonyos mennyiségű pénzt utalványozni, mely azonban 50 forintot soha túl nem haladhat, a legközelebbi választmányi gyűlés jóváhagyása reményében.

19. §. Az elnök akadályoztatása esetén, ennek minden teendőit az alelnök veszi át, mindkettőnek akadályoztatása esetén a közgyűlés, illetőleg választmány az alkalommal választ elnököt.

VII. FEJEZET.

A jegyző hatásköre.

20. §. A jegyző viszi az egylet mindennemű írásbeli teendőjét, levelezéseit, valamint a köz- és választmányi gyűlés jegyzőkönyveit, ő állítja össze évenként a pénztárnok kezelési könyvei alapjait, az egyleti pénztár évi számadásait, ő őrzi az egylet irományait, ellenjegyzi az egyleti kiadványokat s utalványokat.

VIII. FEJEZET.

A pénztárnok-teendője.

21. §. A pénztárnok felelősség mellett kezeli az egylet pénztárát, ő veszi át és nyugtátványozza a befizetéseket, melyekről pontos naplót és nyilvántartási könyveket vezetni tartozik, nyugtátvány mellett is csak felmutatott utalvány alapján teljesíti a befizetéseket, azokat könyvelni s minden év végén számadását benyújtja az egyleti közgyűlésnek.

22. §. Nyolcvan forintnál többet gyümölcsöződen a pénztárban vissza nem tarthat; ha ez összegezen felül 20 írtnál a pénztárban több van, a választmánynak jelentést teend az elnök útján, hogy az gyümölcsözésre kiadassák.

23. §. A befizetéssel hátralékban maradtak névsorát, kellő intézkedés mellett a választmánynak bemutatni köteles.

24. §. Akadályoztatása esetén a tagok közül maga választhat helyett, de azt jóváhagyás végett a választmánynak bejelenteni köteles, azonban helyetteséért 6 lesz felelős.

IX. FEJEZET.

A közgyűlés teendője.

25. §. A közgyűlés minden évben egyszer és pedig január hó utolsó napján tartatik.

26. §. A tagok közgyűlésre legalább 24 órával előbb az egyleti pénzbeszedő által hivatnak meg.

27. §. Közgyűlés választja az egylet hivatalnokait és a választmány tagjait, meghatározza a pénztárnok és pénzbeszedő szolgálta évi díjazásait, alapszabályait a szükséghez képest módosítja, jóváhagyás végett az illető minisztériumhoz beterjeszti; az egylet működéseinek eredményét, vagyonának kezelését s minden ide vonatkozó intézkedéseket, valamint az igazgató választmány eljárását megí-sgálja és felette határoz, kiszabja a választmány hatáskörét és annak további utasítást ad, minden ügyet elintéz, melyet az igazgató választmány fontosságánál fogva a közgyűlés elé terjeszt; az egylet feloszlása esetén annak vagyonáról rendelkezik, mely intézkedés az illető felsőbb helyre felterjesztendő; az esetben kell, hogy a tagoknak legalább kétharmada jelen legyen s a jelenlevők általános többségé határoz. Érvényes határozathozatalra bármely más ügyben, legalább 30 tag jelenléte szükséges.

28. §. A köz- és választmányi gyűlésekben felolvasott jegyzőkönyveket az elnök, jegyző és két ez alkalommal megválasztott bizalmi férfiú hitelesíti.

X. FEJEZET.

A választmány teendője.

29. §. A választmány minden hó elsején gyűlést tart, érvényes határozathozatalra legalább 6 tag jelenléte szükséges, kik egyenlő szavazati joggal bírnak; egyenlő szavazatok eseién, az elnök szava dönt.

30. §. A választmány tárgyalja és elintézi az elnök által előterjesztett ügyeket kérvényekét és bármely tag által tett indítványokat.

31. §. Gondoskodik az egylet igazgatóságához szükséges kiadások fedezéséről, valamint az egylet vagyonának biztos kezeléséről, melyért a választmányi tagok vagyonukkal felelősek.

32. §. A választmány felfogad egy egyleti pénzbeszedőt, ki az egyleti tagoktól és az adósoktól a díjakat esetről-esetre beszedni köteles.

33. §. A választmány teendőjéhez tartozik a pénztári leszámolást megvizsgálni; az egylet lehető jövedelmi forrásairól, a kamatok és kölcsönözött tőkék, valamint a tagdíjak pontos befizetését, ha másként nem lehet, törvényes utón szorgalmazni, szóval az egylet érdekeit mindenkor és mindenütt lelkiismeretesen előmozdítani.

XI. FEJEZET.

Az egylet viszonyaiból eredő peres ügyek és viszályok elintézése.

34. §. Az egylet viszonyaiból eredő peres ügyek és viszályok esetében az 1868. évi LIV. t.-c. 9. cím, III. fejezete értelmében választott bíróság ítélend. melynek határozata ellen felebbvitelnek helye nincsen.

XII. FEJEZET.

Az egylet feloszlása.

35. §. Az egylet feloszlásának elhatározása a 27. §-ban megállapítva lévén, az egylet pénztárnokának számításai megvizsgálása után, a meglévő pénzösszeg felett az említett 27. §. szellemeben fog határozni, lehetőleg azt jótékony célokra fordítandja.

XIII. FEJEZET.

Az egyleti szabályok megerősítése és általánosokra nézve.

36. §. Az esetben, ha az egylet az alapszabályokban meghatározott célt és eljárásokat, illetőleg a hatáskörét meg nem tartaná, a kir. kormány által, amennyiben további működésének folytatása által, az állam, vagy az egyleti tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggeszthető, a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlatható vagy esetleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe alatt kötelezendő.

37. §. Külföldi egyének az egylet tiszteletbeli tagjaivá csak a magyar királyi belügyminisztérium előleges beleegyezése mellett választhatók meg.

36. §. Az egyletet hatóságok és harmadik személyek irányában az elnök képviseli.

39. §. Ezen alapszabályok a közgyűlés által elfogadtatván, az elnök által aláíratnak és az illetékes m. kir. minisztériumnak jóváhagyás végett bemutattnak.

IX. SZAKASZ.

A magyarországi románok mozgalmai.

Az alábbiakban a román politikai mozgalmak fontosabb fázisait fogjuk felsorolni. E munkának kitűzött kerete, amely csupán anyaggyűjtésre kívánt szorítkozni, nem engedi, hogy ezeket bíráló megjegyzésekkel is kísérjük; megelégszünk inkább azzal, hogy az eseményeket egyszerűen regisztráljuk, viszont azonban az egyes kérvényeket, határozatokat, memorandumokat tájékoztatás végett lehetőleg teljes szövegükben, vagy bő kivonatban közöljük. A hazai viszonyokkal ismerős olvasó mindenütt maga is meg fogja bírálhatni, e kérésekben foglalt túlzásokat, az ott előadott vádak alaptalanságát s. az ott hangoztatott kívánalmak jogosulatlan voltát, s államunk törvényes alapjaiba ütköző célzatait.

Ismertetésünket az 1784-iki román parasztlázadásnál, s az 1848/49-iki felkelésnél rövidebbre fogtuk, mert ezeket az eseményeket közönségünk a legtöbb történelmi műben kellő megvilágításban megtalálhatja.

I. FEJEZET.

A román nemzetiségi kérdés megfogalmazása.

A román nemzetiségi kérdés felvetésének a tulajdonképeni szülőokát, az erdélyi románság egy részének a római egyházzal, 1700. szeptember 4-én történt uniója képezi. A római katolikus egyházzal uniót erdélyi románok, királyi kegyképpen, különböző kiváltságokban részesültek: így a többek között Balázsfalván alsóbb és felsőbb iskolákat létesíthettek, amelyek forrásává lettek a románok kultúrájának, ami azután felébresztette a románokban a faji öntudatot.

A balázsfalvi uniált püspökök különben arra is jogot kaptak, hogy egyházuknak kiválóbb és tehetségesebb ifjait, a thcológiai és filozófiai tudományok elsajátíthatása céljából Rómába küldhessék és ott a «Collegium de propaganda fide» intézetben taníttathassák. Ezen intézetben elhelyezett ifjak közül különösen Sincai György és Maior Péter történelmi munkáik által — amelyekben azt iparkodtak igazolni, hogy a románok a rómaiak egyenes leszármazói, — a románság körében egy új eszmét állítottak fel, amely kiindulási pontját képezi a hazai románok által táplált faji törekvéseknek.

II. FEJEZET.

A románok mozgalmi a XVIII-ik században.

A XVIII-ik században a románok mozgalmait illetőleg két fontosabb esemény említendő és pedig:

1. Az 1784-iki parasztlázadás és
2. A «Supplex libellum Valachorum».

1. Az 1784-iki parasztlázadás)*

Az Abrudbánya, Zalatna és Offen bánya vidéke körül elterülő havasok falvai és velük az egész terület kezdet óta királyi uradalmak voltak. Az oda letelepített román jobbágyok az ötveneden kívül, még néhány vadbört tartoztak fizetni a királynak, majd később a fejedelemnek. A Rákóczi felkelés után (1715), az Abrudbánya környékén levő állami jószágok «zalatnai uradalom» nevet nyerték és azt a Zalatnán felállított jószágigazgatóság kormányozta.

A jószágigazgatóság újonnan rendezte a jobbágyok által fizetendő illetékeket és a korcsmárlási jogot.

*) Lásd bővebben Jancsó Benedek: A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota. II. köt. 1899. című munkája nyomán.

A jobbágyok a jószágigazgatóságának eme intézkedéseivel nem voltak megelégedve, aminek kifejezést is adtak az 1782. május 24-én Topánfalván megtartott országos vásáron, ahol nagyobb zavargások közepette, megtámadták azokat az örményeket, akik a korcsmárlási jogot bérbe vették.

A vizsgálat kiderítette, hogy a népet különösen Urs Miklós vagy más néven Hona izgatta, aki a jobbágyok megbízásából többször ment panaszra Bécsbe.

Horia azt híreszteltette társaival, Closca és Crisannal, hogy a császár megparancsolta, hogy adjanak fegyvert a román parasztoknak és szabadítsák fel azokat a jobbágyság alól.

Crisan, Horia nevében arra szólította fel az 1784. október 28-án megtartott brádi vásárra összegyűlt parasztokat, hogy a legközelebbi vasárnapon minden faluból jöjjön össze 3—4 ember M e s z t á k o n -ban, a templom körül, hogy ott meghallgassák a Horia által hozott császári parancsot.

A legközelebbi vasárnapon, október 31-én erre, mintegy 5—600 paraszt jött el Zaránd- és Hunyad vármegyéből M e s z t á k o n -ba. Horia azonban Crisant küldte el, aki a népnek egy arany keresztet mutatott, amelyet Horia állítólag a császártól kapott. A keresztlen kívül még egy írást is mutatott, amelyet szerinte azért adott a császár Horiának, hogy gyűjtse össze az összes erdélyi parasztságot és vigye Gyulafehérvára, hogy ott mint határőrök fegyvert kapjanak. A gyulafehérvári útnak az volt a célja, hogy a parasztok minden áron fegyverhez jussanak és azután támadják meg a nemességet.

Ezután Crisan feleskettette őket a keresztre, hogy követni fogják őt Gyulafehérvárra, ahol Horia is csatlakozni fog hozzájuk.

Hollaki István, Zaránd vármegye alispánja, Gál Mihály és Nalácsi Farkas szolgabirákat néhány pandúrral a Gyulafehérvár felé tartó parasztok elé küldte.

A nép azonban attól félve, hogy Crisant elfogják, a szolgabirákat és Kara Pétert, aki azokat nyomra vezette, kövekkel és botokkal agyonverte. i

Crisan csapatai azután Ribice, Mihelény, Körösbánya, Ó c s, Acsuva, Acsuca, Pleskuca, Trestya, Nádfalva, Nagyhalma, Kishalma és Lunkoj községeket dúlták fel.

A lázadók már november 4-én átmentek Zaránd vármegyéből Hunyad vármegye területére. A Maroson túl fekvő kerületekben feldúlták a nemesi udvarokat: Hlye, Szirb, Tataresd, Guraszáda, Marossolyos, Beregszó, Harró, Kéménd, Bábolna, Algyógy és Bokaj községekben; a Maroson inneni kerületekben; Laposnyak, Kő-

bódogfalva, Oláhbrettye községekben; a hátszegi ke-
rületben Galac és Zajkány községekben.

Hunyad vármegyében kevesebb nemes esett áldozatul a lá-
zadásnak, mint Zaránd vármegyében, még pedig azért, mert Hu-
nyad vármegye nemessége látva a zarándi lázadást, még ide-
jében Dévára és Vajdahunyadra menekült.

Amikor pedig a lázadók megtudták ezt, Dévát támadták
meg.

Ugyanazon időben Karp alezredes egy csapat határőrrel
Bencencen, majd november 9-én Hátszegen verte szét a
lázadókat. I

A dévai csata után másnap Hunyad vármegye törvény-
széke összeült és mint rögtönítelő bíróság 56 lázadó parasztot
végeztetett ki, a Dobra felé vezető úton.

A kormányzék tudomást véve a rögtönítelő bíróságról, no-
vember 12-én kelt és a megyéhez intézett leiratában megtiltotta
a további rögtönbíráskodást.

Mihely Horia meghallotta, hogy Brád környékén Crisan
milyen vérengzéseket visz véghez, a zalatnai parasztokat T o-
pán fal vára hívta össze, hogy nekik a császár — állítólagos —
parancsát felolvassa. November 4-én Crisan is átjött Zaránd vár-
megyéből, hogy Horia és Cloşca csapatjaival egyesüljön. A há-
rom vezér B l a z s é n y község P a l l i n i s nevű határán egye-
sült egymással. Itt megeskettették a parasztokat, hogy nekik en-
gedelmeskedve, kifogják irtani egy szálig a nemességet és a
magyarokat, ha azok nem térnek át a görög keleti hitre.

Blázsényben a csapat két részre oszlott. A nagyobbik csa-
pat a három vezér vezetése alatt november 5-én Topánfai-
vára vonult, ahonnan Horia, Cloşcat és Crisant Abrud bánya
ellen küldte, ő pedig visszatért Vidrára és Albakra.

Cloşca és Crisan, a Zaránd vármegye 29 falujából és a
zalatnai uradalom 16 falujából összecsődített parasztsággal fel-
dúlta Abrudbányát és Verespatakot, ahol 1122 embert
kereszteltek erőszakkal a görög keleti vallásra.

Horia eközben Vidrára és Albakra, majd Búcsúm
községbe ment, az itt lakó jobbágyok azonban nem csak hogy
megtagadták a hozzá való csatlakozást, de el is fogták
és erről értesítették a zalatnai katonaságot. Amire azon-
ban a katonaság megérkezett, az alsó búcsúmi, a muntári
és a cserbi parasztok kiszabadították Horiát, aki a megérke-
zett kevés számú katonaság jelenlétében Muszka község felé
vonult.

Abrudbánya és Verespatak feldulása után a lázadók csa-
patja két részre oszlott. Az egyiket Cloşca vezette az Aranyos-

völgybe, a másikat Horia 19 éves János fia, az Ompoly-völgy felé.

A Closca vezetése alatt álló csapat megtámadta üffen hány át, amely mindenekben Abrudbánya sorsára jutott. Innen Óáld felé vette útját és egyesülve Crişan csapatával, Krakóba ment. Horia fiának a vezetése alatt álló csapat, miután Metesd, Igenpataka, Celná, Buzásbocsárd, Magyarigen, községek lakóit fellázította és az ezen községekben található nemesi kúriákat elpusztította, november 11-én szintén Krakóba ment, ahol a többi csapatokkal egyesült. Az volt a céljuk, hogy Gáldot fogják elpusztítani, ebben azonban megakadályozta őket Schultz alezredes, aki katonáival éppen e napon vonult Gáldra.

November 6-án és 7-én a hunyadvármegyei románok Alsóiervármegyébe törtek be, ahol Alvinc és Borberek mezővárosokat pusztították el.

Offenbányáról november 9-én egy nagyobb csapat Szolcsva és Torockószentgyörgyöt dúlta fel.

Hunyad- és Zaránd vármegyékből a lázadás átcsapott Aradvármegyébe is. A lázadók egyik csapatja már november 6-án áttört Zámnára.

A lázadók elpusztították Pétris, Szelistye, Itya, Soborsin, Tótvárad, Gyulica, Halalis, Gavosdia, Kaprucsa, Berzbva, Milova, Konop és Odvas községeket. Egész Sólymosig hatoltak és onnan Rád n át akarták megtámadni.

November 8-ikán a Körösvidék parasztjai felgyűjtották Galsát, ahová Erdélyből több család menekült. Pankotán megtámadták a jegyzői lakot, de az aradi katonaság szétverte őket és elfogta a bujtogatókat, akik között több román pap is volt. Erre azután Arad vármegyében felyre állott a rend.

Ez alatt a nagyszebeni főhadparancsnokság utasítására Schultz alezredes békealkudozásokat folytatott Horiával és lázadó társaival, akik a következőkben foglalták össze követeléseiket:

1. Szabadíttassanak fel a jobbágyság alól.

2. Legyenek határőrségi katonákká.

3. Bocsáttassanak szabadon azok a parasztok, akik jelenleg Gáldon vannak elzárva.

A béketárgyalások alatt szünetelt a lázadás, de miután Horia azt látta, hogy a békealkudozások nem vezetnek eredményre, újra kiadta a nemesek öldöklésére és azok vagyonának a pusztítására vonatkozó parancsot. Ezen parancs következtében november 24-én mintegy 400 főből álló csapat szállotta meg Marosillyét.

A kormányzék november 30-án általános amnesztiát hirdetett. Az újra fegyvert fogott parasztok azonban kijelentették,

hogy nekik nem kell amnesztia, mert inkább meghalnak, mint semhogy visszatérjenek a földesuraikhoz.

A parasztság eme újabb fenyegető állását most már a katonaság sem nézte tétlenül. A parasztok szorítottva a katonák csapataitól, lemondtak a támadásról és egyedül a védelemre szorítottak. E célból Mogos, Remete, Vulkán és Bucsesd körül ledöntött fákkal eltorlaszolták az utakat. A katonaság végre is szétszórta a lázadókat és bevonult Topánfalvára.

Horia és Closca az Albak felett elterülő Szkoraciset nevű nagy erdőségben bujkált, ahol december 27-én, hét erdőőr épp akkor fogta el őket, amikor a tűz körül ültek. A katonaság december 31-én Horiát és Clocsat Abrudbányára, onnan pedig Gyulafehérvárra kísérte. Crisant csak egy hónapi bolyongás után tudták elfogni Mogos községben, ahonnan február 1-én szintén Gyulafehérvárra kísérték.

Horiát és Clocsat február 5—19-ig, tehát két hétig hordozták körül a maros menti községekben, hogy lássa a nép, hogy vezéreit elfogták és hogy csillapuljon le.

A vizsgálat alatt többször hallgatták ki Horiát, Clocsat és Crisant Crisant utolsó kihallgatása után, február 13-án börtönében halva találták. Öngyilkossá lett.

Február 26-án Horiát és Clocsat, gyikosságért, rablásért, lázadásért halálra ítélték és 1785. február 28-án kerékbe törték. Hogy a kivégzés a népre elrettentő példa legyen, Hunyad-, Alsóféhér-, Kolozs- és Szeben vármegyék minden községeinek 3 idősebb és 3 fiatalabb embert kellett Gyulafehérvárra küldeniük. A másodrendű bűnösök pedig 1—3 évig tartó börtönre ítéltettek.

A felkelők útjukban a magyar nemeseket leölték, feleségeiket és leányaikat a román parasztokhoz kényszerítették férjhez menni, kúriájukat elpusztították és azokat, akik életben maradtak, a görög keleti vallásra térítették át.

2. A „Suplex libellum Valachorii/n

«Supplex libellum Valacliorum»-nak nevezik azt a kérvényt, amelyet II. Lipóthoz 1791-ben az erdélyi románok nevében Bob János, balázsfalvai görög katolikus- és Adamovics Geraszim görög keleti püspökök nyújtottak be. Ezt a kérvényt a román származású Méhes, az erdélyi kancelláriánál levő udvari tanácsos fogalmazta, a fennebb említett két püspök és a balázsfalvi görög katolikus szerzetesek segítségével.

II. Lipót, 1791. május 18-án ezt a kérvényt Flórenceben kelt leirata kapcsán, Rali tábornoknak küldte, hogy a kérvényben foglalt panaszokat az 1744-iki végzés 6. cikkének megfelelő orvoslás végett, tegye át az erdélyi országgyűléshez.

A kérvény a következő 5 pontot foglalta magában:

«1. A gyűlöletes és sértő kifejezéseket, minő csak meg-

túrt, befogadott, nem recipiált, melyek minden jogi alap és törvényes határozat nélkül szégyenfoltképpen tapadtak a román nemzetre mellőzzék, s mint méltatlan és nyilvános sértéseket töröljék ki a törvénykönyvekből és az ő Felsége kegyelme által új életre hívandó román nemzet helyeztessék vissza politikai és polgári jogaiba. i

2. A román nemzet kapja vissza a rendek sorában azt a helyet, mely őt az 1437-iki kolozsmonostori oklevél értelmében megilleti. Ez oklevélben azonban szó sincs a románoknak a rendek sorában való szerepléséről. Az említett oklevél az 1437-iki jobbágyházadás leverése után kelt szerződés, amely a földesurak, s a magyar és oláh jobbágyok közti viszonyt állapítja meg.

3. A nemzet görög papsága tekintet nélkül arra, hogy a nyugati egyházzal egyesülve vannak-e vagy sem, valamint nemessége, polgári és parasztnépe teljesen egyenlő legyen a többi nemzetek papságával, nemességével, polgári és parasztnépével és velük együtt részesüljön amazok minden kiváltságaiban.

4. A vármegyékben, a székekben, a járásokban és a községekben a tisztviselők és az országgyűlési követek választásánál, továbbá az udvari kancelláriai, kormányzékai és más egyéb tisztviselői állások betöltésénél a román nemzet számának megfelelő mértékű tekintetben részesítettessék.

5. Azoknak a vármegyéknek, székeknek, kerületeknek és községeknek, melyekben a román nemzet többségben van, román neveket adjanak. Azok pedig, melyekben a többi nemzetek vannak többségben, az illető nemzet nyelvén neveztessenek vagy pedig vegyes, magyar-román vagy román-szász nevet kapjanak, vagy pedig minden nemzeti megnevezés elmaradjon s nevüket vegyék a bennük levő folyókról és várakról. A fejedelemség minden lakosa, vallás- és nemzetiségi különbség nélkül, ugyanazon szabadságokat és kiváltságokat élvezze és ezek egyúttal a közterheket saját teljesítési képességeik arányában viseljék.»

Ezek után kéri Ő Felségét: engedje meg, hogy a két román püspök papságával, a nemesség és a katonaság román nemzeti-ségű tagjaival együtt, nemzeti értekezletet tarthasson abból a célból, hogy ezt az emlékiratot az országgyűlés elé terjeszt-hessék.

Evvel a kérvénnyel az erdélyi országgyűlés, 1791. június 21-iki ülésében foglalkozott. A rendek ez alkalommal nem bocsátkoztak a kérvény tárgyalásába, hanem «ad dictaturam» tettek. A kérvény előbb július 30-án, majd augusztus 5-én került tárgyalás alá, amikor is a rendek feleletül egy határozatot hoztak, amelyet Ő Felségéhez is felterjesztettek.

E határozatban a többek között a következők foglaltattak:

«A román nemes a magyar nemessel és székelyllyel egyenlő szabadságban él, a szabadosnak, akármely nemzetből legyen, egy arányú mind a szabadságuk, mind a teherviselésbeli kötelessé-

gük. A paraszt román nincs inkább megterhelve, mint más nemzetbeliek. Azonban, hogy valahogy eddig, úgy ennek utána is a maguk vallásának gyakorlásában nem fognak háboríttatni, erről következő című articulust adott elő a deputáció: «De libero Religionis Graeci Ritus Disunitorium exercitio».

Ennek a szövege a következő:

«A nem egyesült görög vallásról, amely idáig az ország törvényei szerint, csupán túrt vallások közé számíttatott, e törvénycikk erejénél fogva határoztatik, hogy e vallásnak összes hívei az Ő Felségétől kinevezendő püspököktől fognak függeni és hogy álláspontjukhoz képest az ország többi lakóival egyenlő bánásmódban részesüljenek, a közterhek viselésében és más egyéb szolgáltatásokban amazoknál inkább ne terheltessenék.»

III. FEJEZET.

Az 1848/9-iki események és a románok.

1. A balázsfalvi román népgyűlés.

Az 1848-iki évi március hó 15-én Budapesten lezajlott események hatása alatt, a marosvásárhelyi felebbviteli törvényszéknél alkalmazott román joggyakornokok (kancellisták) Jancu Ábrahámmal az élükön, a balázsfalvi román intelligenciával egyetértőleg elhatározták, hogy az erdélyi románok politikai maguktartásának a megállapítása céljából, a húsvétot követő vasárnapon, az úgynevezett Szent Tamás vasárnapján, román népgyűlést hívnak össze Balázsfalvára, amelynek híret az egyes románlakta községekben, a húsvéti szünidőre hazament balázsfalvi tanuló ifjúság terjesztette.

A kormányzék betiltotta a tervbe vett népgyűlést, mindazonáltal megengedte, hogy a püspökök külön-külön, a maguk székhelyére összehívhassák, a románok óhajtásait magában foglaló és az országgyűléshez ebnyújtandó kérvény tárgyában, a papság és az értelmiség képviselőit.

Leményi püspök erre azután a görög katolikus espereseket és az értelmiség tagjait május 15-ére hívta össze. A nagy-szebeni görög keleti szentszék — Şaguna távollétében — ugyancsak május 15-ére hívta össze a görög keleti espereseket és az értelmiség kiválóbb tagjait. A meghívókban azonban nem volt megjelölve a gyűlés helye.

De a Szent Tamás vasárnapi gyűlést a kormányzék rendeleté dacára is megtartották Baázsfallván, amelyre tömegesen jöttek el a szomszédos románlakta községek lakosai. A gyűlésen tudtára adták az összegyűlt népnek, hogy május havában fog megtartatni a románok nagy népgyűlése.

A Szent Tamás vasárnapi gyűlés után, egyre növekedett

az erdélyi románok izgatottsága, amely Erdély különböző részeiben már tettegességekben és a hatóságok iránti ellenszégülésében tört ki. Ez az izgatottság a húsvéti ünnepekre hazament román tanuló ifjúságnak tulajdonítható, akik azt a hirt terjesztették, hogy a május 15-én megtartandó román népgyülésen fel fogják osztani a földesurak birtokait.

A román népgyülés, amelyen 20.000-nél több román vett részt, (a román történelmi írók szerint azoil 40.000 román volt), 1848. május 15—17-én, a Balázsfalva mellett elterülő «görög rét»-en és azóta, a románok által «Cámpul libertátii»-nek («Szabadság mező»-nek) elnevezett mezőségen tartatott meg, amely népgyülésen Saguna András, az akkori nagyszebeni görög keleti és Leményi János, az akkori balázsfalvi görög katolikus püspökök elnököltek. A népgyülésen kormánybiztosokként gróf Bánffy Miklós alsófehérvármegyei főispán és Szabó Lajos kormányzó tanácsos voltak jelen. A gyűlésre azok a románok is nagy számban jöttek el, akik már régebben kivándoroltak a román fejedelemségekbe. .

Az első ülést május 15-én tartották meg, amelyen a következő határozatokat hozták:

«1. A «görög rét», amelyen a gyűlés tartatik, e nap emlékeztére. «Cámpul libertátii»-nek («Szabadság mező»-nek) fog ezentúl neveztetni.

2. A román nemzet kinyilatkoztatja, hogy állandóan hű marad Ő Felségéhez, Ausztria császárához, Magyarország királyához, Erdély nagyfejedelméhez és a felséges ausztriai házhoz.

3. A román nemzet önálló nemzetnek és politikailag, az egyenlő szabadságok alapján, Erdély integráns részének nyilatkoztatja ki magát.

4. A román nemzet a következő hűségi esküt teszi:

«Én, N. N. esküszöm az Atya és a Fiú és a Szent Lélek egy élő Istennek a nevében, hogy hűséges leszek V. Ferdinándhoz, Ausztria császárához és Erdély fejedelméhez, valamint az ausztriai dicsőséges uralkodóházhoz; barátja leszek Ő Felségének és a haza barátjainak; ellensége leszek ezek ellenségeinek; mint román, a jog és a törvény útján, mindig fenn fogom tartani a mi román nemzetünket és azt minden erőmből meg fogom védeni bármily támadással és igazságtalansággal szemben; sohasem fogok a román nemzet jogai és érdekei ellen dolgozni, hanem megtartom és meg fogom védeni a mi román vallásunkat és nyelvünket, valamint a szabadságot, az egyenlőséget és a testvériséget. Ezeknek az elveknek az alapján tiszteletben fogom tartani az összes erdélyi nemzeteket, akiktől azonban szintén megvárom, hogy hasonlólag tisztelje az én nemzetemet is. Nem fogom megkísérelni, hogy bárkit is elnyomjak, de azt sem fogom eltérni, hogy minket bárki is elnyomjon. Tehetségemhez képest közre fogok működni az iránt, hogy a jobbagység meg-

szüntetessék, hogy az ipar és a kereskedelem felszabadíttassék, hogy az igazságosság megerősíttessék, hogy a humanitás, a román nemzet és a haza javára előmozdíttassék. Isten engem úgy segélyjen és úgy adjon örök életet lelkemnek. Ámen.»

A második ülés május 16-án tartatott meg, amelyen, miután kimondatott, hogy a románság nem kíván addig az unió kérdésében nyilatkozni, míg nem fog elismertetni Erdély negyedik törvényes nemzetéül, a következő 16 pontban foglalt határozatot hozta:

«1. A román nemzet politikai tekintetben nemzeti autonómiát kér, hogy annak keretén belül, mint román nemzet érvényesülhessen, hogy az országgyűlésbe, számának megfelelő arán) - báb küldhessen képviselőket, hogy a közigazgatás, az igazságszolgáltatás és a katonaság minden ágazataiban számának megfelelő arányban legyenek tisztviselői, hogy az igazságszolgáltatásban és a közigazgatásban a saját nyelvüket, a román nyelvet használhassák. Ezzel kapcsolatban egy általános román nemzeti gyűlésnek évenkénti összehívását és egy állandó nemzeti komiténak a szervezését kéri. Továbbá azt kéri, hogy a törvényekben és az Erdélyben élő többi nemzetek nyelvében, románoknak és ne oláhoknak neveztessenek.

2. Kéri, hogy mind a két román egyház, minden más egyháztól teljesen szabad és független legyen, továbbá, hogy egyházaik ugyanazokban a jogokban és kiváltságokban részesíttessenek, mint az ország többi egyházai. Kéri a román érsekségnek és az évi zsinatoknak, a régi jog alapján való visszaállítását, amely zsinat papi és világi képviselőkből álljon és hogy ez a zsinat szavazattöbbséggel válaszsza szabadon, a saját tetszése szerint a román püspököket. Hogy ha a többi nemzetek és egyházak püspökei tagjai lesznek az országgyűlésnek és hogy ha azoknak az egyházaknak a káptalanjai is képviselve lesznek az országgyűlésen, úgy a román egyház, a saját püspökeinek és káptalanjainak, illetve egyházi tanácsainak hasonló jogokat kér.

3. Kéri a robotoknak és tizedeknek a megszüntetését.

4. Kéri a céheknek a megszüntetését és ezzel kapcsolatban a teljes ipari és kereskedelmi szabadságot.

5. Kéri a vámoknak és mindazoknak a nehézségeknek az elhárítását, amelyek megakadályozzák a szomszéd államokkal való kereskedelmet; kéri továbbá a marhatenyésztésre vonatkozó adó megszüntetését is.

6. Kéri a kiaknázott ércekre kivetett tizedeknek a megszüntetését.

7. Kéri a teljes szólás- és sajtószabadságot, valamint az utóbbira vonatkozó kauciónak az eltörlését.

8. Kéri az egyéni szabadságnak, valamint a szövetségi és a gyülekezeti jognak a biztosítását.

9. Kéri az igazságszolgáltatásba a nyilvános és szóbeli eljárás behozatalát, a bűnügyekben pedig az esküdszékek felállítását.

10. Kéri a népnek az általános felfegyverzését, vagyis a román nemzeti őrség felállítását és a határörvidéki katonaság megszüntetését. Ezeknek a megvalósításáig azonban maradjanak meg a határőrök, még pedig a lakosság régi számának az arányában és legyenek saját nemzetükhöz tartozó tisztjeik.

11. Kéri, hogy állíttassák fel egy vegyes bizottság, amely tárgyalja és döntse el a falusi népnek azon panaszait, amelyeket az agrár, az erdészeti és territorális ügyekben előterjeszt.

12. Kéri a román papságnak az állami kincstárból, a többi felekezetek papjaival való egyenlő dotálását, valamint a püspöki rezidenciának és a püspöki székesegyházaknak az államkincstár által való felépítését.

13. Kéri az összes községekben, mezővárosokban és városokban román nemzeti iskoláknak a létesítését, valamint technikai intézeteknek, papi szemináriumoknak és egy román nemzeti egyetemnek a létesítését és azoknak az államkincstárból, a románok számának az arányában való dotálását, kér továbbá a tanszemélyzet számára választói jogot és teljes tanszabadságot.

14. Kéri a teljesen egyforma közteherviselést, még pedig az adózók vagyonának az arányában, valamint az összes kiváltások eltörlését.

15. Kéri, hogy az Erdélyben lakó összes nemzetekből megalakítandó általános gyűlés, a szabadság, az egyenlőség és a testvériség alapján, Erdély számára egy új alkotmányt dolgozzon ki, továbbá hogy ugyanezen az alapon a bűnügyi és a kereskedelmi törvénykezés minden ága számára hozzon új törvényeket.

16. A román nemzet azt kéri, hogy amíg a román nemzet nem lesz szervezve és nem lesz az országgyűlésen döntő szavazata, addig a vele együtt lakó többi nemzetek ne vessék fel Erdélynek Magyarországgal való uniójának a kérdését; ha mindazonáltal az országgyűlés döntene ebben a kérdésben, a román nemzet ezen ügyben hozott bármilyen határozat ellen tiltakozik, mint olyan ellen, amely *de nobis sine nobis* hozott.»

Ezután két küldöttség választott és pedig: az egyik Saguna elnöklere alatt 30 tagból, amely a románok fennebbi követeléseit Bécsbe a király elé terjeszse; egy másik pedig Leményi elnöklere alatt 100 tagból, amely a kolozsvári országgyűlésnek adja tudomására ezeket a követeléseket.

Választatott még Saguna elnöklere alatt egy 25 tagból álló és Nagyszebenben székelő állandó bizottság — komité — is, amelynek azt tűzték ki feladatául, hogy várja be az ezen követelésekre adandó válaszokat és azután hívjon össze román nemzeti gyűlést. t

A harmadik ülés május 17-én tartatott meg, amelyen, mintán hitelesítették az ülések jegyzőkönyvei, elhatároztatott, hogy a «Szabadság mező»-n, az ott lefolyt események emlékezetére egy emlékoszlop emeltessék.

2. *A románok felkelése.*)*

Az 1848. május 29-én megnyitott kolozsvári országgyűlés május 30-iki ülésében mondta ki azon egyhangúlag hozott határozatot, hogy Erdély uniál Magyarországgal. Az erről szóló törvényt V. Ferdinánd 1848. május 10-én erősítette meg.

Az országgyűlés a balázsfalvi kérvényre vonatkozólag határozatilag kimondotta, hogy az abban felsorolt sérelmek, az 1848-iki magyarországi törvények folytán, amelyek az unió következtében Erdélyre is kiterjednek, elenyésztek; a függőben maradt kérdéseket pedig az ország összes lakosainak a képviselőiből alakulandó közös törvénykezés lesz hivatva elbírálni.

A balázsfalvi gyűlésen kiküldött bizottság Innsbruckba ment az uralkodóhoz, aki a balázsfalvi román népgyűlésen hozott határozatra vonatkozólag kijelentette, a nála személyesen megjelent bizottságnak, “hogy miután Erdélynek Magyarországgal való uniója, Erdély összes lakóinak nyelv és valláskülönség nélkül ugyanazon jogokat adja, a románok óhajainak legnagyobb része teljesítve van.

A küldöttséget ez a válasz nem elégítette ki és ezért újabb kérvényt nyújtottak be Ő Felségéhez. E kérelemben arra hivatkozva, hogy míg az április 25-iki osztrák alkotmány, a monarchia összes népeinek biztosítja nemzetiségét és nyelvét, addig az unió törvény, a román nemzetet megsemmisíti, mert azt a magyarországi törvények alá helyezi, amelyek csakis magyar nemzetet és magyar nyelvet ismernek el, amiért is arra kéri Ő Felségét, hogy az unió tárgyában hívjon össze egy, az összes nemzetek számarányának megfelelő képviselőkből összeállítandó országgyűlést.

Amíg a küldöttség Innsbruckban járt, az Alsófehér-vármegyében levő Mihályfalván és Kosládón, a román jobbágyok a balázsfalvi népgyűlés határozatainak a hatása alatt — megtagadták a jobbágyszolgálatokat és elfoglalták a földesurak majorsági birtokait, amelyekről azt mondták volt, hogy azok egykoron az ő birtokaik voltak. A nevezett községekben a zavargások olyan méreteket vettek, hogy a vármegye a rend helyreállítására katonaságot küldött.

Erre a koslárdiak teljesen lecsillapodtak. A mihályfalvaiak azonban január 2-án a katonaság láttára, a segítségükre siető mintegy 3—4000 főnyi, kaszákkal és vasvillákkal felfegyverkezett

*) Lásd bővebben Jancsó Benedek: A román nemzetiségi törekvések története és jelenlegi állapota. II. köt. 1899. című munkájában.

oláhcesztvei, óbrázsai és karácson falvai román jobbagyokkal megtámadták a katonákat, akik erre a tömeg közé lóttak és egy pár ember eleste és megsebesülte után helyre állították a rendet.

A mihályfalvai véres esetet a nagyszebeni román komité tagjai izgatásra használva fel, azt híresztelték a románok között, hogy ez már kezdetét jelenti ama polgárháborúnak, amelyet a magyarok a románok ellen indítottak.¹

A kormányzék által, az ezen ügyben megindított vizsgálat nemcsak azt derítette ki, hogy a mihályfalvi jobbagyokat a román komité tagjai bujtották fel, hanem még azt is, hogy a komiténak az a célja, hogy a román nép fegyveres felkelését előkészítse,

A vizsgálat befejezte után, a kormányzék június hó elején feloszlatta a komitét és annak egyes tagjai ellen vizsgálatot indított. Miután a komité ennek dacára is tovább működött és tagjai továbbra is izgattak, a kormányzék augusztus 7-én kelt rendeletében gróf Béldi Ferenc dobokavármegyei főispánt kormánybiztosul küldte Nagyszebenbe. Gróf Béldi augusztus 18-án elfogatta a komité tagjai közül: Laurianut (magyarországi illetőségű romániai alkalmazott), Balaşiescut és magához vette a komité irattárát, Barnutiunak azonban, aki az ablakon keresztül szökött meg és Orlátra menekült, sikerült a vesztém i és a rakovica i román határőrököt és a szkoréikat felizgatni. Ezek bejöttek Nagyszebenbe és követelték a komité elofogott tagjainak a szabadon bocsátását; amire azután Pfersmann tábornok augusztus 25-ikén ki is bocsátotta Laurianut és Balasiescut, akik szintén Orlátra mentek, ahol Barnutiu tartózkodott.

Az I. számú határezred, ezeknek a bujtogatására, a nagyszebeni főhadparancsnokság engedelmével, szeptember il-én nemzeti értekezletet tartott Orláton, amelyen amidőn lényegükben megújították a balázsfalvi gyűlésen kifejezésre juttatott követelményeket, kijelentették, hogy csak is a császár kormánya alatt akarnak állani és éppen ezért a magyar hadügyminisztert nem ismerik el és rendelétéinek nem fognak engedelmessé válni.

Miután pedig nemcsak az I. határezred, hanem még a naszodi II. számú román határezred is e terre lépett, még pedig július hó 12-én: az erdélyi románok maguktartása mind veszélyesebbé kezdett válni.

E közben a komité felhívására, egy újabb gyűlés megtartása céljából, szeptember 16-án mintegy 2000 főből álló, kaszákkal és vasvillákkal felfegyverkezett tömeg jött Balázsfalvára, a hol megjelent Jancu Ábrahám és Axente Szever is mintegy 6000 felfegyverkezett móccal.

A gyűlés szeptember 25-én tartatott meg, amelyen Barnutiu, Laurianu és Papiu Ilarion is részt vettek.

A gyűlésen kimondották, hogy a magyar alkotmányt nem

ismerik el, hanem követelik, hogy az április 25-iki osztrák alkotmány Erdélyre is kiterjesztessék. Ez a gyűlés azt is kimondta, hogy minden fegyverfogható román férfi 17 éves korától 50 évig tartozik katonáskodni.

A gyűlés azután a 25 tagból állott komité helyett egy 6 tagból álló komitét választott, amely addig fog működni, amíg a háborús mozgalmak el fognak múlni. A gyűlés ezt a komitét a főhadtestparancsnokság alá rendelte.

Ezen komité, mint valóságos román nemzeti kormány rendezkedett be Nagyszebenben. A komité ügyei egy pár nap alatt annyira felszaporodtak, hogy még 8 taggal egészítette ki magát. A főhadparancsnokság a katonai kincstárból, a komité tagjainak 100 100 frt. havi fizetést utalványozott.

Ez alatt Magyarországon kiütött a szabadságharc, Erdélyben pedig Puchner nagyszebeni főhadparancsnok október 10-én kiadott köriratában azon ürügy alatt, nehogy kiirtsák a magyarok a többi népeket, elrendelte a magyarság lefegyverezését.

Erre a románok a magyarság lefegyverezésének ürügye alatt megkezdték a magyarok elleni támadásaikat és feldúlták Veresegyházán, Krakóban, Vesződön, Mihályfalván, Örményszékesen, Csanádon, Balyavölgvön, Kisenyeden, stb. a nemesi kúriákat.

A fölkelők pusztításai és vérengzései általánosan ismertek. Kezdetben egész Erdély védtelenül állott velük szemben; később Bem diadalmas seregeivel szemben nem tudtak ugyan megállni, de rabló portyázásaikat folytatták és számos magyar községet és várost pusztítottak el. Az abrudbányai, nagyenyedi, zalatnai stb. mészárlások mindig emlékezetesek maradnak.

Közben politikai terveiket is tovább szőtték. A Nagyszebenben decembei 28-án Saguna elnöklete alatt megtartott gyűlésen egy 13 pontból álló határozatot hoztak, amelyben a többek között tiltakoztak Erdélynek Magyarországgal való uniója ellen.

A gyűlés eme határozatát Saguna vezetése alatt egy küldöttség vitte Olmüt/be az uralkodóhoz.

Saguna ez alkalmat arra használta fel, hogy tanácskozássokat folytatott az Olmütben levő magyarországi és bukovinai románokkal, akikkel azután kiegészítette a bizottságot. Így bevonta a bizottságba Hurmuzachi Eudoxius és Botnar Mihály bukovinai reichsrati képviselőket is, azonkívül a bánági románság képviselőjében Dobran János udvari ágenst, Mocsonyi János és Mocsonyi Lucián nagybirtokosokat is.

A küldöttség február hó 25-ikén Ő Felségéhez, a monarchiában élő összes románok nevében kérvényt nyújtott be, a melyben a többek között az Ausztriához tartozó államokban élő összes románoknak, egy autonóm nemzetté való egyesülését kérelmezte

Erre a kérvényre július 18-án kapta meg Saguna az össz-

minisztérium válaszát. Miután pedig eme válasz még nem teljesítette követeléseiket, Saguna július 30-án a románok válaszátként egy újabb kérvényt nyújtott be a birodalmi minisztériumhoz, amely kérvényben megismételték eddigi követeléseiket.

Ebben az időben a debreceni országgyűlés román nemzeti tagjai mindent elkövettek az iránt, hogy a románokat kibékítsék a magyarokkal. Kossuth Lajos szintén a békét óhajtott és e célból Drágos János képviselő közvetítésével kezdett Jancuval tárgyalni, még pedig Jancu óhajára április 20-án M i h e l é n y b e n, ahol Jancu kívül több alprefekt volt jelen. A tárgyalások kedveztek a békének, amiről Drágos személyesen értesítette Kossuthot Debrecenben. Drágos, Kossuthnak a megkövetendő békére vonatkozó levelével május 3-án érkezett Abrudbányára. Egyedül Axente volt ellene a békének és tiltakozott az ellen, hogy a prefektek békét köthessenek és ez ügyben egy népgyűlés összehívását követelte. Jancu a kívánt népgyűlést május 5-ére hívta össze T o p á n f a l v á r a, ahol Drágos is megjelent. A népgyűlés, Axente, Bálint prefektek és híveiket leszámítva elfogadta a békét. Drágos és a prefektek A b r u d b á n y á r a mentek a további béketárgyalások folytatására, amikor Hatvani csapatainak megérkezése, s aztán az abrudbányai vérengzés véget vetettek a békealkudozásoknak.

A szabadságharc leveretése után Erdély, báró Wohlgemuth Lajos altábornagy katonai kormányzó alá került, aki augusztus 11-én kelt rendeletében meghagyta, hogy Erdély minden polgára szolgáltassa át fegyverét az illetékes hatóságoknak. Jancu erre seregét feloszlatta, Bálint és Axente azonban továbbra is fegyverben maradtak, amire azután a kormányzó szeptember 2-án elrendelte a román csapatok lefegyverezését és felosztatását.

1850. március 6-án egy 37 tagból álló román küldöttség jelent meg Bécsben ő Felsége előtt és egy kérvényt adott át, amelyben az iránt panaszkodtak, hogy az új területi beosztás következtében nem hasított ki a kompakt tömegekben lakó románság számára egy külön terület; azután, hogy a románlakta vidéken nem alkalmaztatnak román tisztviselők.

Ennek a kérvénynek eredményeként a bécsi kormány 24.000 forintot küldött a prefekteknek költségeik kárpótlásául, majd egy év múlva 60.000 forint kárpótlást adott a román templomoknak, amelyek a felkelésben elpusztultak.

IV. FEJEZET.

A románok mozgalmi 1860—1881-ig.

Az 1860. október 20-iki diploma után Ő Felsége az erdélyi országgyűlést 1863. július 1-ére N a g y s z e b e n be hívta össze. A választások az 1848-iki törvények alapján történtek. Ez az

országgyűlés a 120 választott képviselőn kívül, (akik közül 42 magyar és székely, 32 szász és 46 román volt), még az úgynevezett regalistákból állott, akiket Ő Felsége nevezett ki. A nagyzebeni országgyűlésen nem vettek részt a magyar képviselők és regalisták. Az országgyűlés, az uralkodó által is szentesített két törvényt hozott és pedig az egyikben az erdélyi románok, valamint a görög katolikus és görög keleti román vallás, a többi erdélyi nemzetekkel és vallásokkal egyenlő joguaknak mondatnak ki; a másikban pedig a magyar és a német nyelv mellett, a román nyelv is elfogadtatott a közhivatali érintkezésekben. Ugyancsak ez az országgyűlés a bécsi birodalmi tanácsba 26 tagot küldött ki, akik közül 13 román volt. Ezt az országgyűlést 1864. október 29-én zárták be.

Az új országgyűlés 1865. november 18-ára lett Kolozsvárra összehíva. A választások erre az országgyűlésre az 1791. évi XI. törvény szerint történtek. Ez az országgyűlés dekretálta Erdélynek Magyarországgal való unióját, amely ellen a jelen volt 29 román képviselő és regalista külön véleményt terjesztett be.

Ő Felsége az ezen országgyűlésnek a feliratára december 25-én kelt válaszában megengedte, hogy a pesti, úgynevezett koronázási országgyűlésre az erdélyiek is küldjenek 73 képviselőt, akiknek a megválasztása az 1848-iki törvény értelmében rendeltetett el, a regalistákat pedig a főrendiházba hívták meg.

E közben 1865. december hó 10-én már megnyílt a pesti országgyűlés, amelybe a tulajdonképpeni Magyarországból és a bánási részekből összesen 24 román képviselő jutott be.

Az erdélyi részekben erre az országgyűlésre 1866. február 28-án és az azt követő napokon tartattak meg a választások. Az erdélyi románok egy része ezekkel a választásokkal szemben passzivitásban maradt; a románok legnagyobb része azonban, habár hangoztatták, hogy továbbra is ragaszkodnak Erdély külön autonómiájához, mindazonáltal részt vettek a választási küzdelmekben, amit különben azzal indokoltak, hogy az uralkodó iránti lojalitásuk kötelezi őket arra, hogy eleget tegyenek a koronázásra való meghívásnak. A választásokon Erdélyből összesen 14 román képviselő jutott mandátumhoz.

Ezek szerint tehát Magyarországból és Erdélyből, az 1865. december 10-ére összehívott pesti országgyűlésen összesen 38 román képviselő volt.

A magyarországi és bánási részekből való román képviselők Mocsonyi Antal elnöklete alatt külön parlamenti klubot alakítottak.

Az erdélyi román képviselők is beléptek a román képviselők parlamenti klubjába, mindazonáltal egy külön politikai programot állítottak össze, amely főbb vonásaiban a következő volt:

«Az erdélyi román képviselők elismerik, hogy vannak olyan ügyek:

1. amelyek közösek Erdély és Magyarország között;
2. amelyek közösek Erdély és Magyarország, valamint az
összbirodalom között és
3. amelyek kizárólag csak Erdélyt érdeklik.

Ennek megfelelőleg követelik, hogy Erdély és Magyarország közös ügyei a magyarországi közös országgyűlésen tárgyal-
tassanak és hogy azok a magyar szent koronához tartozó orszá-
gok közös felelős kormánya által kezeltessenek. Ennek folytán
amidőn elismerik, a magyarországi kormánynak Erdélyre is ki-
terjedt fenhatóságát, követelik, hogy az erdélyi képviselők, a Ma-
gyarországon fennálló választási törvények szerint választassanak
és hogy a választókerületek egy és ugyanazon kulcs szerint ala-
kíttassanak.

Követelik, hogy az összbirodalom összes ügyei, egy olyan
delegáció által intéztessenek, amelynek tagjait a Lajthán túli tar-
tományok és Magyarország szent koronájához tartozó orszá-
gok fognak kiküldeni. Ebbe a delegációba Erdély, úgy mint Hor-
vátország, az erdélyi nemzetekre való tekintettel, azok számará-
nyának megfelelő delegátusokat fog küldeni,

Követelik, hogy a kizárólag Erdélyt érdeklő ügyek, az er-
délyi tartománygyűlésen tárgyaltassanak, amely a népképviselet
alapján állíttassák össze.

Követelik továbbá a románoknak és azok vallásainak az
egyenjogúsítását és eme vallások egyházainak az autonómiáját;
a román nyelvnek a magyar és a német nyelvvel való egyenjogú-
ságát és annak az összes hivatalokban való használatát; a ro-
mánoknak a közhivatalokban, számarányuknak megfelelő alkalmaztatását; iskoláiknak az államkincstártól való javadalmazását
és egy román egyetem felállítását.

Követelik végül, hogy a románok egy nemzeti főnök alá
helyeztessenek és hogy Erdély címerében foglaltassák be a ro-
mán nemzetnek a jelvénye is, azaz: egy kősziklán álló sas,
amely keresztet tart a szájában. A románoknak legyen meg a
saját: kék, sárga és vörös szíliekből álló zászlójuk, stb.»

A háború miatt bezárt országgyűlés csak 1866. november
19-én nyitott meg újra és miután nyilvánvalóvá lett, hogy nem-
sokára meg fog valósulni Erdélynek Magyarországgal való uniója:
«A román irodalom és a román nép közművelődésének er-
délyi egyesületének (Astra), 1866-ban üyulafehérvárott meg-
tartott közgyűlése alkalmából, az oda összegyűlt román értel-
értelmiség egy konferenciát tartott, amelyen a fiatalabbak azt
követelték, hogy Erdély autonómiájának a fentartása érdeké-
ben, Şaguna és Sulut érsekek vezessenek Bécsbe Ő Felső-
géhez egy küldöttséget. Ezt azonban az érsekek, hivatkozással
a politikai viszonyokban beállott változásokra, megtagadták.

Ezen közgyűlés után Erdély autonómiájának a fentartása céljából, a román értelmiség egy memorandumot dolgozott ki, amelyet Erdélyből 1493-an Írtak alá. A memorandumot 1866. december 31-én Dr. Rajin János, tordai ügyvéd személyesen adta át Bécsbet. Ő Felségének.

A koronázás megtörténte után, 1867. június 20-án Ő Felsége szentesítette az 1848. évi I. törvénycikket, amely kimondta Erdélynek Magyarországgal való unióját és ezzel kapcsolatban, hatályon kívül helyezte az 1863/4. évi nagyszebeni országgyűlés határozatait.

Habár az országgyűlés több olyan törvényt hozott, amelyek a románok kívánságait kielégíthette: az erdélyi részekben lakó románok mégis elégedetlenek voltak Erdélynek az uniója miatt.

A tulajdonképpeni magyarországi románok mérsékeltebb politikát követtek.

A tulajdonképpeni magyarországi románok között az első lényegesebb nemzetiségi mozgalom Arad vármegyében indult meg, ahol is az 1867. december hó 26-ikán megtartott konferencián szerveztetett az aradvárinegyei «román nemzeti párt», amely programjában a többek között ama óhajának adott kifejezést, hogy a románok és azok vallásai mielőbb egyenjogúak legyenek az ország többi népeivel és vallásaival.

Az aradvárinegyei románok konferenciáját jóval megelőzte a bánági részekben lakó románoknak, 1860. november 18-án és 19-én Temesváron, Dobra Sándor lugosi görög katolikus püspök elnöklése alatt megtartott konferenciája, amely kérte: 1. Hogy a Bánág mint román terület, egy külön kapitányságot képezzen és adassék számára külön autonómia. 2. Hogy biztosítsák a román nép nemzeti élete. 3. Hogy román születésű legyen a kapitányság élére állítandó politikai főnök. 4. Hogy a román nyelv legyen a kapitányság hivatalos nyelve. 5. Hogy a bánági románok szabadon választhassák meg a kapitányság élére állítandó politikai főnököt. 6. Hogy azt a választást Ő Felsége hagyja jóvá.

Erdély uniója az erdélyi románokat két táborra osztotta. Az egyik tábornak, az úgynevezett «aktivistákénak, akiknek az élén báró Saguna András, nagyszebeni görög keleti román érsek állott, az volt a véleményük, hogy a románok csakis úgy valósíthatják meg követeléseiket, ha részt vesznek a képviselőválasztásokban és így a magyar parlamentben. Az aktivistákkal szemben állott a másik tábor, amelyet «passzivisták»-nak neveztek, akiknek az élén Vancea János, balázsfalvi görög katolikus érsek és Baritiu György, publicista voltak, akiknek az volt a véleményük, hogy a dualizmus által beállott új politikai helyzettel szemben, a románoknak vissza kell vonulniok a magyar

parlamentből és sérelmeiknek a parlamenten kívül kell kifejezést adniok.

Miután a két politikai tábor között heves és kíméletlen küzdelem fejlődött ki, a két tábor vezető férfiai egy közös konferencia megtartásában egyeztek meg. A konferencia 18b9. március 7-én és 8-án tartatott meg Szerdahelyen.

Ez a konferencia a teljes passzivitást mondotta ki és egy 25 tagból álló és Nagyszebenben székelő nemzeti komitét választott. A belügyminiszter azonban március 18-iki rendeletével feloszlatta ezt a nemzeti komitét és beszüntette annak működését.

Eme konferencia után az aktivisták, Sagunával az élükön, 57 pontból álló memorandumot terjesztettek a magyar parlament elé, amelyet a Nagyszebenben, 1872. május 5-én és b-án megtartott román nemzeti konferencia állított össze. Ez a memorandum az erdélyi részekben lakó románok állítólagos sérelmeit sorolta fel és azok orvoslását kérte.¹

A magyar kormány bővebb felvilágosítást akarván szerezni eme memorandumban felsorolt sérelmekről, felszólította a passzivistákat, hogy ők is terjesszék elő sérelmeiket, amit azután a Balázsfalván, 1872. június 29-től július 3-ig, Vancea János érseknek az elnöklete alatt megtartott konferencia teljesített is. Ebben a memorandumban a passzivisták azt mondták, hogy ők még Erdélynek Magyarországgal való unióját is elismernék, hogyha annak dekretálása, a románokkal egyetértőleg történt volna.

A szerdahelyi konferenciát követő, 1872-iki gyulafehérvári, az 1875-iki és 1878-iki nagyszebeni román konferenciák megújították a passzivitás dekretálását, különös tekintettel az 1874-ben hozott választói törvényre, amelyet a románok sérelmesnek tartottak magukra nézve. Ezért azután az erdélyi részekben megválasztott román nemzetiségi képviselők kivonultak a parlamentből; a tulajdonképpeni magyarországi román nemzetiségi képviselők közül pedig még egy ideig egy pár bennmaradt, de később azok is elhagyták a parlamentet.

A románok ezután a parlamenti élettől teljesen visszavonultak.

Eme időszakban történt ama mozgalom is, amelyet a görög katolikus és görög keleti román egyházak főpapjai indítottak volt az 1879-iki népiskolai törvényjavaslat ellen, amelynek szentesítését — tekintettel arra, hogy az a népiskolákban elrendelte a magyar nyelvnek a kötelező tanítását — minden erejükből meg akarták akadályozni és e célból megjelentek Ő Felsege előtt is; tiltakozásuknak természetesen nem lehetett eredménye.

V. FEJEZET.

A románok mozgalmái 1881—1895-ig.

1. Az 1881-iki konferencia, a „román nemzeti párt”) létesítése, a „román nemzeti párt” programjának a megállapítása, „a román nemzeti komité” szervezése, a passzivitás dekretálása.*

A román nemzeti párt alapját az 1881-iki nagyszebeni konferencia képezte, amelyet az erdélyi részekben lakó román vezérférfiai hívtak össze, különös tekintettel az 1879-ik évi népiskolai törvényre, amely a népiskolákban a magyar nyelv kötelező tanítását rendelte el.

Popea Miklós, nagyszebeni görög keleti érseki vikárius és Bariju György 1881. március 1-én kelt felhívásukban, Nagyszebenre konferenciára hívták össze az erdélyi részekben lakó román választókat, hogy megállapítsák az akkori választásukkal szemben a román választóknak a maguktartása.

Ezen felhívás következtében a nagyszebeni konferencián minden egyes románlakta választókerület két-két kiküldöttel képviseltette magát. A tulajdonképpeni magyarországi románok nem voltak meghiva a konferenciára, de a konferencián ők is minden románlakta választókerületből két-két kiküldöttel képviselték magukat.

A konferencia 1881. május 12-én volt Nagyszebenben, a meyen 153 kiküldött vett részt.

Ezen konferencián szervezetett a «román nemzeti párt» és állapított meg annak a programja.

Ez a konferencia együvé hozta az erdélyi részekben lakó románokat a tulajdonképpeni magyarországi románokkal, akik addig politikailag különállóan működtek.

Ez szervezte a román nemzeti pártnak, Nagyszebenben székelte és kilenc tagból állott végrehajtóbizottságát, az úgynevezett «komité»-t, amely a román nemzeti párt ügyeit volt hivatva vezetni és amely egyszersmind azzal volt megbízva, hogy a román nemzeti párt politikai magatartását illetőleg, egy kimerítő memorandumot dolgozzon ki.

A konferencia, a román nemzeti párt és komité elnökévé Popea Miklóst választotta meg.

A nagyszebeni konferencia, az erdélyi részekben lakó románokra kimondotta volt a passzivitást, azaz a románoknak a képviselőválasztásoktól való tartózkodását; a tulajdonképpeni magyarországi románokra nézve pedig kimondotta, hogy azok, a mennyiben a helyi körülmények és a választási törvények részrehajthatlan végrehajtása lehetővé teszi számukra, hogy román nemzetiségi képviselőket választhassanak, vegyenek részt a par-

*) Ez az elnevezés 1894. június 16-ig használtatott, azaz amíg ez a párt fel nem oszlattatott.

lamentumok küzdelmeiben és követeljük, hogy a románokra nézve sérelmes törvények revízió alá vétessenek, illetve hogy új és megfelelő törvények hozassanak.

Az 1881-ik évi konferencia a következőkben állapította meg a román nemzeti párt politikai programját:

«1. Állíttassék vissza Erdély autonómiája.

2. A románok által lakott összes területeken, a közigazgatásba és az igazságszolgáltatásba, törvény útján hozassék be a román nyelv használata.

3. A románok által lakott területeken alkalmaztassanak román hivatalnokok, a nem románok közül pedig csak olyanok alkalmaztassanak, akik szóban és írásban bírják a román nyelvet és ismerik a román nép szokásait,

4. Revidiáltassék a nemzetiségi egyenjogúságról szóló törvény és minden törvény lojalitásán hajtassék végre.

5. A román nemzeti párt küzdeni fog az egyházi és a felekezeti iskolák, mint kizárólag nemzeti jellegű intézmények autonómiájának a fentartásáért. A román iskolák és egyéb nemzeti kulturális intézetek dotáltassanak az államkincstárból, még pedig amaz áldozatok arányában, amelyeket a román nemzetiség a hazának vérben és vagyonban hoz. Töröltessenek el minama törvények, amelyek a románok nemzeti fejlődésének az útját állják.

b. Hozassék be az általános választói jog vagy legalább is minden olyan polgár bírjon választói joggal, aki állami adót fizet.

7. Miután az egyik nemzetiségnek előnyben való részesítése és a többieknek elnyomtatása, az ország lakói között elégedetlenséget és kölcsönös gyűlöletet szül: a román nemzeti párt küzdeni fog minden magyarosítási törekvés ellen.

8. A román nemzeti párt a közszabadság, a közigazgatás, a közteherviselés kérdéseiben együtt fog működni azokkal, akik a nép érdekeit szívükön viselik.

9. Mivel a dualizmus kérdése ma nincs napirenden, a párt fentartja magának a jogot arra nézve, hogy erről annak idején nyilatkozhassék.»

A komité a tervezett memorandum elkészítésével előbb Babes Vincét, majd később Baritiu Györgyöt bizta meg.

A román nemzeti párttal egyidőben egy mérsékelt román párt is alakult, amely Budapesten Dr. Diaconovich Kornél (az Astra későbbi főtitkára és jelenleg a Romániában létesített zálogházak igazgatója) szerkesztésében megindította a «Viitoriul» román lapot, mint a párt közlönyét.

Ez a párt és közlönye azonban csak rövid ideig állott fenn, mert ezeknek az ellensúlyozására, a román nemzeti párt 40.000 forint tőkével, 1884. április havában Nagyszébenben, a «Tribuna» című lapot indította meg.

2. Az 1884-iki, az 1887-iki és az 1890-iki konferenciák

1. A román nemzeti párt 1884. május havában újabb konferenciát tartott Nagyszebenben. A konferencia kimondotta volt, hogy «miután a politikai körülmények nem alkalmasak arra, hogy a románok egy nagyobb szabású politikai mozgalmat indítsanak: egyelőre várakozási álláspontot fognak elfoglalni.»

11. Az 1887. május 7., 8. és 9-én Nagyszebenben megtartott harmadik konferencián, a román nemzeti párt a következő határozatot hozta:

«1. Mindenekben fentartatik a román nemzeti pártnak az 1881-iki programja, amelynek 7-ik pontja azzal toldatik meg, hogy a román nemzeti párt küzdeni fog ama közvetlen és közvetett magyarosítási törekvések ellen, amelyeket az állami orgánumok és legújabban a magyar közművelődési egyesületek táplálnak.

2. A konferencia az erdélyi részekben lakó összes románokra kimondja a passzivitást.

3. Tekintve a képviselőválasztások alkalmával előforduló vesztegetéseket, itatásokat, etetéseket, valamint azokat az erőszakoskodásokat, amelyekkel a kormány közegei megakadályozzák a választók szabad akaratának a megnyilatkozását: a konferencia a tulajdonképpeni Magyarországon és a bánági részekben lakó románokra nézve szintén kimondja a passzivitást azzal a megjegyzéssel azonban, hogy azokban a kerületekben, amelyekben a román nemzeti párt programja alapján felállított román nemzetiségi jelöltnek kilátása lehet a megválasztásra, a románok a koinité beleegyezésével részt vehetnek a választási küzdelmekben.

4. A konferencia kimondja, hogy ezen határozat indokai-
val együtt foglaltassák memorandumba és küldöttség által adas-
sák át ö Felsőségnek.

5. A konferencia ezen határozatok végrehajtására és a legközelebbi képviselőválasztások alkalmával felmerülendő ügyek elintézésére, valamint a román nemzeti ügy védelmére, Baritiu György elnöklete alatt 11 tagból álló központi bizottságot — koinité — választ.

A központi bizottság, azaz a koinité ezen konferencia után, a memorandum ügyében több ülést tartott. Ezeken az üléseken azonban a koinité tagjai a memorandumot illetőleg, nem tudtak megállapodásra jutni, mert a tagok egy része, élükön Mocsanyi Sándorral, arra hivatkozva, hogy a politikai körülmények nem alkalmasak a memorandumnak a felterjesztésére, a memorandum eszméjét elejtendőnek tartották.

III. A koiniténak három éven át tartott meddő vitatkozása után, az 1890. október 27. és 28-án Nagyszebenben megtartott negyedik konferencia a következő határozatot hozta:

«1. A román nemzeti párt továbbra is érintetlenül fentartja az 1881., 1884. és 1887. években megtartott konferenciák által hozott és elfogadott programot.

2. A konferencia helyeslőleg veszi tudomásul azokat az indokokat, amelyek folytán a komité nem találta még időszerűnek a memorandumnak a felterjesztését.

3. A konferencia, tekintettel a súlyosbodott politikai körülményekre, a komité tagjainak a számát 25-re emeli fel és annak elnökéül Babeş Vincét, alelnökéül pedig illyésfalvi Papp Györgyöt választja meg.

4. A konferencia ismét megbízza az új komitét, hogy dolgozzon ki egy politikai memorandumot, amelyben soroltassanak fel a románok összes sérelmei.

5. Ezzel kapcsolatban a konferencia elhatározza, hogy a memorandum akkor terjesztessék a korona elé, amidőn annak a szükségessége ki fog mondatni.

6. Miután a konferencia azt óhajtja, hogy Ausztria-Magyarország egyesüljön a gazdasági téren Romániával: helyteleníti ezen két állam között felállított vámsorompókat.

7. A konferencia azt óhajtja, hogy a Monarchia és Románia között állandó jó baráti viszony tartassák fenn és szívesen venné, ha a két állam között egy katonai megegyezés jönne létre. Ezek azonban csak akkor lennének megvalósíthatók, hogy ha meg fognak szüntettetni a magyarországi románok sérelmei.

8. A konferencia felhívja a hazában és a monarchiában élő összes nemzetiségeket, hogy azok, a saját jól felfogott érdekükben, a románok által felállított követelmények kivívása céljából lépjenek szolidaritásba a románokkal.

9. Miután a monarchia nyugati felében, a kormány kezdeményezésére, kölcsönös engedmények folytán, mindnagyobb tért hódít a nemzetiségek kibékülésének az eszméje: a konferencia azt óhajtja, hogy kölcsönös engedmények folytán, Magyarországon is béküljenek ki a nemzetiségek.

10. Miután a konferencia tudatában van annak, hogy a hármasszövetségre nézve a román elem nagy fontossággal bír; nem tartja lehetségesnek, hogy megerősödjék és fentartassék a hármasszövetség akkor, amidőn a magyarországi nemzetiségek *el vannak nyomva.*»

3. Az 1892-ih konferencia, a memorandum és a memorandum per.

A komité a memorandum ügyében 1892. január 20-ára konferenciát hívott össze, amely a következő határozatot hozta:

«1. A konferencia konstatálja, hogy a románok helyzete Magyarországon mindinkább súlyosabbá válik és éppen ezért hazafias kötelességének tartja, hogy kifejezést adjon az országban

elő összes románok azon elégedetlenségének, amelyet azok, az ország közügyeinek a beteges állapotával szemben táplálnak.

2. A konferencia ezen baj forrásául: a jelenlegi állampolitika azon alapeszméjét tartja, amely az állam érdekeit csakis a magyar faj érdekével azonosítja és amelynek az a leplezetlen végcélja, hogy a különböző nemzetiségekből álló Magyarországból, egy egységes magyar nemzeti államot csináljon. Ez pedig egy kárhozatos ábránd, amely a nemzetiségek etnikai léte ellen tör. A konferencia ezen igazságtalan állampolitikával szemben ragaszkodik a nemzeti egyenjogúság elvéhez és az 1881-ben, ezen az alapon összeállított román nemzeti programhoz.

3. A konferencia, amidőn konstatálja, hogy a románok, — akik az utolsó választások alkalmával csakis egyetlen egy választókerületben érvényesíthették szabadon választói jogukat, — ki vannak zárva az alkotmányosságból és önkéntelen passzivitásra vannak kárhozatva, kimondja: az országban élő összes románokra nézve, a küszöbön álló választásokat illetőleg, az általános passzivitást.

4. Miután a konferencia ezek folytán nemcsak a kormánnyal, hanem az összes parlamenti faktorokkal szemben is elvesztette a bizalmát, a bajok orvoslását csakis a koronától várja, mert a koronának a kötelessége visszaállítani a jogrendet. A konferencia ebből kifolyólag megújítja az előbbeni konferenciáknak, egy memorandum kidolgozását illetőleg hozott határozatait és kimondja, hogy a memorandum haladéktalanul terjesztessék fel a koronához.

5. A konferencia abbeli örömének ad kifejezést, hogy az európai népek rokonszenve kíséri a magyarországi románokat elnyomott helyzetükben és hogy a legszélesebb politikai körökben is elismerik azt, hogy a románság, — a Habsburg monarchia létérdekeit és az általános európai érdekeket tekintve — fontos politikai és kulturális tényező. A konferencia, tekintettel az ország jelenlegi súlyos helyzetére, megköveteli minden egyes románától a szolidaritást és a pártfegyelem betartását.

6. A konferencia, a román nemzeti ügyek állandó vezetésére dr. Ratiu János elnöklete alatt, egy huszonöt tagból álló központi bizottságot — komitét — szervez és megbízza, hogy:

- a) az. egész országban szervezze a román nemzeti pártot;
- ;) tegyen meg minden lehetőt arra nézve, hogy a román választók szigorúan betartsák a passzivitást;
- r) a törvényhatóságok területén szervezzen egy aktiv nemzeti ellenzéket;
- d) gondoskodják arról, hogy a hazai és a külföldi közvélemény kellőképpen tájékoztassák a hazai és az idegen sajtó útján, a magyarországi románok helyzetéről és ebből a célból adjon ki egy memorandumot.»

Miután a komité ezen konferencia határozatának megfelelőleg összeállította a memorandumot, dr. Rajiu János, a komité elnökének a vezetése alatt, egy háromszáz tagból álló küldöttség vitte azt 1892. május 28-án Bécsbe, hogy (5 Felsőségnek személyesen adja át.

Ő Felsőge azonban, mivel a küldöttség a magyar kormány megkerülésével akart elébe járulni, a küldöttséget nem fogadta. Erre azután dr. Rajiu János a kabinetirodának adta át a memorandumot.

Gróf Szápáry Gyula, akkori miniszterelnök, Szeben vármegye főispánja útján, 1892. július 26-án küldötte vissza a memorandumot dr. Ratiunak azzal, hogy Ő Felsőge személye körüli minisztere nem terjesztheti Ő Felsőge elé ezen iratot, mert «aláíróit nem tekintheti a Magyarországon élő román nyelvű lakosok törvényes képviselőinek.»

Hogy ez a memorandum milyen hangon igyekezett «tájékoztatni» a közvéleményt a román kérdéstről, mutatja az, hogy a kolozsvári esküdtzék, a memorandum szerkesztéséért és annak terjesztéséért, amely a magyar állam és annak fennálló jogrendje ellen izgatást foglalt magában, a nemzeti komité tagjait, 1894. május hó 25-én kénytelen volt elítélni és pedig:

Rajiu Jánost 2 évi, illyésfalvi Papp Györgyöt 1 évi, Comşa Demetert 3 évi, Cristea Miklóst 8 havi, dr. Mihályi Tivadart 2½ évi, dr. Lucaciu Lászlót 5 évi, Suciú Aurélt 1½ évi, Veliciti Mihályt 2 évi, Coroian Gyulát 2 évi és 8 hónapi, Patijia Rubint 2½ évi, Domide Geraszimot 2½ évi, Román Dénest 8 hónapi, dr. Bárcianu Dánielt 2½ évi, Barbu Patríciumot 2 hónapi államfogházra és valamennyiket 3238 fjt 63 kr. perköltségek megfizetésére.

Ezt az Ítéletet a m. kir. Curia is mindenekben helybenhagyta.

A nemzeti komité azon tagjai, akik rövidebb időre voltak elítélve, büntetésüket kiállották; azok pedig, akik hosszabb időre voltak elítélve, büntetésüket csak részben állották ki, mert Ő Felsőge, a magyar kormány előterjesztésére, kegyelmet adott nekik és 1895. szeptember 16-án szabadlábra helyeztettek.

4 Az 1893-iki konferencia.

A komité, a memorandumnak visszaérkezte után, 1893. július 23—24-én Nagyszebenbe egy újabb konferenciát hívott össze, amely a következő határozatot hozta:

«1. A román nemzeti párt konferenciája, miután mindenekben azonosítja magát a komitével, a sajátjának ismeri el a kabinetirodában letett memorandumot.

2. A konferencia helyteleníti azokat az üldözéseket, amelyeket a bíróság a román nemzeti párt tagjaival szemben megindított.

3. A konferencia tiltakozik a román választók jogainak megsértése ellen.

4. A konferencia, miután továbbra is érintetlenül fentartja a román nemzeti pártnak az előző konferenciákon megállapított programját: megbízza a komitét, hogy tovább harcoljon ama program megvalósításának az érdekében.

5. A konferencia, az országban uralkodó beteges politikai áramlat egyik tünetének tekinti az egyházpolitikai reformokat is, amelyek, ha megvalósulnak, csak növelténi fog az ország népeiben az általános elégedetlenség.

6. A konferencia újonnan kifejezést ad azon óhajának, hogy a hazai románok a politikai téren, együttesen és egyetértőig haladjanak a román nemzeti párt programja alapján, a hazai nem magyar nemzetiségekkel és ezzel kapcsolatban megbízza a komitét, hogy folytassa a többi nemzetiségek vezérférfiai-val ebben az irányban már megkezdett tárgyalásokat.»

A konferencián a Mocsonyi Sándor vezetése alatt jelen volt, úgynevezett «mérsékelt román párt» tagjainak nem sikerült bizalmatlanságot szavaztatni a komiténak, a Bécsben ért kudarcért.

5. A „Replika“ és annak előzményei.

A romániai egyetemi hallgatók 1891-ben «Az erdélyi és a magyarországi románok helyzetére vonatkozó memorandum»-ukban azzal a váddal állottak elő, hogy a magyarok nem akarják a románokat autochton népek elismerni és a nemzetiségeket, első helyen pedig a románokat, be akarják olvasztani a magyar nemzetbe.

A magyarországi főiskolák magyar tanulói erre a memorandumra, egy általuk kiadott «Válasz»-ban feleltek. Eme «Válaszában történelmi és statisztikai adatok alapján egyenként cáfolták meg a memorandumban felhozott vádakot és kimutatták, hogy Magyarországon az összes nemzetiségek és így a románok is, a magyarokkal teljesen egyenlő jogokat élveznek.

A magyarországi főiskolák román tanulói, Popoviciu C. Aurél elnöklete alatt, öt tagból álló bizottságot küldtek ki, amely bizottság válaszképpen 1892-ben román, olasz, francia és német nyelven, 21 ezer példányban kiadta Nagyszébenben az úgynevezett «Repliká»-t és ebben a magyarországi románok állítólagos sérelmeit olyan szellemben és hangon sorolta fel, amely nyílt izgatást foglalt magában a magyar állam és a magyar nemzet ellen, amiért is a kolozsvári esküdtszék, 1893. augusztus 31-én a «Replika» értelmi szerzőjét, Popoviciu C. Aurélt 4 évi államfogházra és 500 ft pénzbüntetésre, terjesztőit pedig: Román Miklóst egy évi és 300 ft pénzbüntetésre, Albini Szeptimet 3 hónapi, Russu-Şirianu Jánost 2 hónapi, Baltas Andrást 1 havi és Dordeaj Jánost 15 napi államfogházra ítélte.

6. A „román nemzeti párt“ feloszlata és az 1894-iki konferencia.

A kolozsvári Ítélet után, a memorandumperből nyilvánvalóvá lévén, hogy a román nemzeti párt és komité milyen irányító irányban működik, Hieronymi Károly, az akkori belügyminiszter, 1894. június 16-án 321. szám alatt kelt és Thalmann Gusztáv, Szeben vármegye főispánjához intézett rendeletével feloszlatta a román nemzeti pártot és beszüntette a komitének további működését.

Thalmann főispán ebben az ügyben a következő átiratot küldte a komité elnökségének:

«71/1894. rés.

A román nemzeti párt tisztelt elnökségének, dr. Kafiu János ügyvéd ur kezéhez.

A belügyminiszter urnák, a román nemzeti pártra vonatkozólag hozzám küldött folyó évi június hó 16-án, 321. sz. a. kelt rendeletét szem előtt tartva, tudtára adom a következőket:

A választási törvény 104. pontja értelmében, pártalakulások és gyűlések csak az országos képviselőválasztások idejére vannak megengedve; míg olyan pártok, egyesületek, amelyek nem kizárólag a választások idejére alakultak, nem lehetnek érvényesek. A román nemzeti párt léte és működése nem alapulhatván a választási jogon, nem bírhat törvényes alappal sem. Éppen azért a belügyminiszter úr, a fentemlített párt további működését betiltja és a párt, mint «román nemzeti párt» többé nem szerepelhet. Midőn ezeket a tisztelt elnök úrral közlöm, tudomására hozom egyúttal a párt összes vezérférfiainak és tagjainak, hogy az említett miniszteri rendelet szerint, hogy ha nem szüntetik meg eddigi működésüket ezen a téren, azaz ha az eddigi irányban működnek továbbra is, a legsúlyosabb törvényes intézkedések fognak ellenük folyamatba vétetni.

Nagyszeben, 1894. évi június hó 20-án.

Thalmann Gusztáv, s. k.
főispán.“

A feloszlata után a komitének büntetlenül maradt tagjai újabb konferenciát hívtak össze Nagyszebenbe 1894. november 28-ára, amely a következő határozatokat hozta:

«1. A konferencia a belügyminiszternek, 1894. június 16-án 321. sz. a. kelt azt.a rendeletét, amelylyel a román nemzeti párt működését megszünteti, alkotmányellenesnek nyilvánítja, mert az ellenkezik az ország pozitív törvényeivel. És miután ehhez hasonló önkényes eljárás, eddig a hazában létező egyik politikai párttal szemben sem követtetett el, a konferencia ünnepélyesen tiltakozik az ellen és határozottan kijelenti, hogy: a román nemzet, amely tudatában van érinthetlen nemzet-politikai jogainak,

visszautasítja azt a feltevést, hogy meghajoljon egy olyan intézkedés előtt, amely létét és politikai működését, a kormány önkényétől tenné függővé.

2. A konferencia kimondja, hogy a román nemzeti párt: teljes tartalmában és egészében fentartja az 1881-iki programját, amelynek a megvalósítása érdekében, a jövőben is minden törvényes és alkotmányos eszközzel küzdeni fog.

A konferencia továbbá kijelenti, hogy a komiténak, az 1892. január 21—22-én megtartott konferencián megválasztott tagjait, valamint annak azon tagjait is, akikkel az, utólagosan egészítette ki magát: a román nemzeti párt bizalmi férfiainak tekinti.

3. A konferencia ünnepélyesen tiltakozik azon politikai üldöztetések ellen, amelyeket azért indítottak a román nép ellen, mert az, törvényes és alkotmányos módon követeli jogainak a tiszteletben tartását és amely üldöztetések, terrorizálások és megfélemlítések, különösen a román nemzet leglelkesebb harcosai ellen irányulnak. A konferencia tiltakozik az ellen, hogy a román egyházaknak, a haza alkotmányában biztosított jogai megsértessenek azáltal, hogy betiltattak a tanítói egyesületek gyűlései, a papi zsinatok, az egyházi és az iskolai kongresszusok, ami által a románok megakadályoztatnak kulturális és vallási fejlődésükben.

4. Miután az 1893. július 24-én megtartott román konferencia, mindenekben azonosította magát a 25 tagból álló román nemzeti komité összes ténykedéseivel: a konferencia a kormánynak, a memorandum-per megindítása által, a komité ellen elkövetett eljárás it olybá veszi, mint amely az egész román nemzet ellen irányul.

5. A konferencia ezúttal is elítéli a kormánynak, «a magyar nemzeti állameszme» nevében folytatott politikáját, amely által figyelmen kívül hagyatnak a nemzetiségi törvény! által biztosított jogok; a magyar állameszme érdekében hozott új törvények által pedig, mint aminők az iskolai, az egyházpolitikai és a telepítési törvények, a nemzetiségek kiirtása céloztatik.

6. Tekintve, hogy az államot és a mi közös hazánkat alkotó nemzetiségek egyetértése, szabad és békés fejlődése, igen fontos érdek: a konferencia szükségesnek tartja a nemzetiségek kongresszusának az összehívását, amely a román nemzeti párt programjának a sértetlen fentartása mellett, mozdítja elő egy közös program alapján, valamennyi népnek a javát, valamint kulturális, nemzeti és politikai fejlődését.

7. A konferencia köszönetét fejezi ki mindazon államférfiaknak, hírlapíróknak és a román nép barátainak, akik a civilizált világ előtt megvédték a románok jogos ügyeit.

8. A konferencia már annyival is inkább visszautasítja azt a feltevést, mintha a román nemzeti párt küzdelmének irreden-

tisztikus jellege volna, mert a román nemzeti párt, csakis törvényes téren harcolt és harcol, még pedig törvényes eszközökkel.»

Miután a belügyminiszter ama konferenciából azt látta, hogy az 1894. évi 321. szám alatt kelt rendelete ellenére, a román nemzeti párt tovább is fennáll és annak komitéja tovább is működik, Hieronymi Károly, akkori belügyminiszter, a következő újabb rendeletet adta ki:

«9/1885. szám. A fennállott ügynevezett román nemzeti párt működését, 1894. évi június hó 16-ról 321/res. szám alatt kelt rendelettemmel betiltom. Ezen tilalom megszegését az 1879. évi XL. t.-cikk 1. §-a alapján, 1894. évi december hó 7-ről 1488/res. szám alatt kelt rendelettemmel kihágásnak ininósítettem. Mindenki tehát, aki a nevezett párt irányának megfelelő gyülekezetekben vagy ilyen gyülekezetek összehívásában részt vesz, az 1879. évi XL. t.-cikk 16. §-a értelmében és ezen rendeletem alapján 15 napig terjedhető elzárással és 100 forintig terjedhető pénzbüntetéssel fog sújtaní. Midőn eme rendeletemet az 1879. évi XL. t.-cikk 9. §-a értelmében ezennel kihirdetem, egyszersmind megjegyzem, hogy annak hatályba lépésére nézve, a most idézett törvényszakasz irányadó. Budapest, 1895. évi január hó 6-án. Hieronymi s. k.»

7. A nemzetiségek 1895-iki politikai kongresszusa.

A román nemzeti párt komitéjának a kiküldöttje, Mangra Vazul, az akkori aradi görög keleti román theológiai tanár, akit államellen^os magatartása miatt a kormány fölfüggesztett volt állásából, még 1892. őszén meg lett bízva azzal, hogy a nemzetiségek kongresszusának az összehívása érdekében, tárgyaljon a tótok és a szerbek vezérférfiaival.

Ezeknek a tárgyalásoknak az volt a következménye, hogy a románok, a tótok és a szerbek vezérférfiai 1893. január 3-án, közös konferenciát tartottak Bécsben, ahol elhatározták a nemzetiségek kongresszusának az összehívását. A konferencia összehívását azonban késleltette a románoknak a memorandummal ért kudarca.

A nemzetiségek vezérférfiai, ebben a kérdésben a második konferenciájukat, Budapesten 1893. november 14-én tartották meg és annak dacára, hogy már a kongresszus összehívásának az idejében is megállapodtak volt, a kongresszust nem hívták össze, a román komité tagjainak az elítéltetése miatt.

Végre azután a románok nevében: Mangra Vazul és Petroviciu István ügyvéd; a tótok nevében: Mudrony Pál és dr. Daxner Samu; a szerbek nevében pedig: dr. Gavrilla Emilt s Joxiino-vici Miklós, 1895. augusztus 10-ére hívták össze Budapestre a

nemzetiségek kongresszusát, amelynek elnökei, a románok részéről: illyésfalvi Papp György, a szerbek részéről: Polit Mihály és a tótok részéről: Mudrony Pál voltak.

Ezen a nemzetiségi kongresszuson a következő határozatok hozottak:

«1. A szerb-tót-román szövetség kijelenti, hogy fenn fogja tartani Szent István koronájához tartozó országok integritását.

2. Tiszteletben tartva Magyarország etnikai viszonyait és történelmi fejlődését, amelyeknek következtében Magyarországnak nem lehet nemzeti állam jellege, mert Magyarországnak, mint államnak a jellegét, azon népek összessége adja meg, amelyek az államot alkotják: az ezen államban lakó románok, tótok és szerbek, fentartva a Szent István koronája alá tartozó országok integritását, Magyarországnak a fennálló etnikai viszonyaiból és történelmi fejlődéséből azokat a következtetéseket akarják levonni, amelyek az állam adminisztrációjában szükségesek Magyarország egyes népeinek a fentartására és fejlődésére.

3. A magyar állam természete nem engedi meg, hogy egy olyan nép, amely még a lakosság többségét sem képezi, azt követelje a maga számára, hogy ő egymagában alkossa az államot. Csakis Magyarország népei összességének van meg az a joga, hogy azonosítsa magát az állammal, amit különben a fennálló törvények is kifejezésre juttattak. Ennek következményeképpen az úgynevezett magyar nemzeti állameszme, — amely kizárólag egy olyan nép számára arrogálja az államhatalom birtoklását, amely kisebbségben van és amely a maga számára fentartott államhatalom segítségével, Magyarország többségét képező többi népeket elnyomja, — nemcsak hogy ellentétben van Magyarországnak etnikai viszonyaival és annak történelmi fejlődésével, hanem veszélyezteti Magyarország azon népeinek a létfeltételeit is, amelyek az ország többségét alkotják.

4. Ezen veszedelemmel szemben, az ország többségét képező románok, tótok és szerbek, fentartva az eddigi saját nemzeti programjaikat, szövetséget kötnek arra nézve, hogy minden törvényes eszközzel megvédhessék nemzetiségüket és azon reményüknek adnak kifejezést, hogy ebbe a szövetségbe a rutének és a németek már annyival is inkább be fognak lépni, mivel ezen szövetség arra törekszik, hogy Magyarországot természetes alapra helyezze. Természetes alapul pedig: a megyei beosztások keretébeni nemzeti autonómia tekintendő.

5. A nemzetiségeknek ez a szövetkezése nem zárja ki azt, hogy az egyes nemzetiségek körülményeiknek megfelelőleg, ne törekedjenek saját fejlődésükre és e tekintetben a szövetkezett nemzetiségek kölcsönösen fogják egymást támogatni.

6. Magyarország nem magyar népeinek, nyelvük határainak megfelelőleg, adassék teljes szabadság, még pedig olyaténképpen, hogy az illető autonóm területeknek (megyéknek, városok-

nak, községeknek), a közigazgatási és az igazságszolgáltatási hatóságoknál használt nemzeti nyelv által, adassék meg az illető terület nemzetiségi jellege. Olyan területen azonban, ahol több nyelv van, a közigazgatás megkönnyebbítése céljából, a vármegyék a nyelv határai szerint osztassanak be.

7. A románok, a tótok és a szerbek ebből a szempontból kiindulva, nem elégedhetnek meg az úgynevezett 1868-iki nemzetiségi törvénynyel. Ezt a törvényt úgy látszik, hogy csak azért hozták, hogy a külfölddel hitessék el, hogy a nemzetiségek iránt türelemmel viseltetnek; holott ezt a törvényt nem tartják meg és az teljesen illuzórius. Amíg ez a törvény érvényben van, addig azt, a románok, a tótok és a szerbek tiszteletben fogják tartani, de megkövetelik az államhatalomtól, hogy az ne csak tiszteletben tartsa azt, hanem hogy az egyenjogúság értelmében bővítse ki a nemzetiségek érdekében. Hogy ha egykoron a nemzetiségeknek meg fog adatni a lehetőség az iránt, hogy ők is képviselve legyenek a magyar parlamentben, úgy azok arra fognak törekedni, hogy a nemzetiségi törvény megváltoztassák, még pedig az ezen programban kifejezésre jutott nemzeti autonómia elvének az értelmében. Követelni fogják továbbá, hogy az állam anyagilag is támogassa Magyarország különböző népeinek kulturális céljait.

8. Magyarország nemzetiségei abba a szomorú helyzetbe hozattak, hogy azok nem vehetnek részt a magyar állam parlamentjében. Miután Magyarország, kizárólag egy nép dominiánának tekintetik, az államhatalom arra törekszik, hogy a magyar parlamentnek egy nemzeti állam képviselőtének a jellegét adja. Erre az álláspontra helyezkedve, Erdély számára egy igazságtalan választási törvény hozatott; a tulajdonképpeni Magyarország számára hozott választási törvényben pedig úgy osztattak be az egyes választókerületek és úgy állították össze a szavazók névlajstromai, hogy a választókerületekben a magyarok legyenek többségben. A választásokon pedig a közigazgatási hatóságok a nemzetiségekkel szemben olyan erőszakoskodásokat, pressziókat és brachiális intézkedéseket alkalmaznak, amelyek a civilizált Európában sehol sem fordulhatnak elő. Ilyen körülmények között a románok, a szerbek és a tótok mint pártok, egyelőre kénytelenek távortartani magukat a parlamenti választásoktól.

9. Ezzel kapcsolatban, a nemzetiségek ezen szövetkezete követeli az általános, közvetlen és titkos szavazat behozatalát; követeli a választókerületek igazságosabb beosztását; követeli, hogy a közigazgatási hatóságok ne avatkozzanak a választásokba és hogy helyezzék hatályon kívül az a törvényhozási intézkedés, hogy az, aki adójával hátrányban van, nem szavazhat.

10. Miután Magyarországon a szabad gyülekezésre és szö-

vétkezésre vonatkozólag semmiféle törvény sem létezik és miután az ezekre vonatkozó miniszteri rendeleteket a közigazgatás közegei önkényesen magyarázzák és alkalmazzák, ami által a nemzetiségek nyilvános gyűlései és szövetkezései megakadályoztatnak, a nemzetiségek szövetkezete követeli, hogy a szabad gyűlekezési és szövetkezési jogot illetőleg, világos és demokratikus törvények hozassanak.

11. Miután a kormánynak önkényes beavatkozása által, a törvényben biztosított egyházi és iskolai autonómiák illuzóriusokká váltak: a nemzetiségek szövetkezete követeli, hogy az egyházi és az iskolai autonómiák ne csak tiszteletben tartassanak, hanem azok, az autonómia fogalmának megfelelőleg kibővítettessenek.

12. Miután Magyarországon az esküdszéki liberális intézmény csakis a sajtóperekre hozatott be és miután ezek az esküdszékek olyan helyeken állíttatnak fel, ahol a nem magyarok esküdszéki ügyekben, a nemzetiségek iránt ellenséges érzelmelet tápláló magyarok Ítéleznek, akik nem is értik a nemzetiségeknek a nyelvét, (amit már az is igazol, hogy Nagyszebenből Kolozsvárra lett áthelyezve az esküdszék) és miután ezek folytán az esküdszéki intézmény meg van hamisítva és arra van hivatva, hogy meggátolja a nemzetiségi sajtó bármilyen szabadabb mozgalmát, amiáltal pedig a nemzetiségek megvannak fosztva a sajtószabadságtól: a nemzetiségek szövetkezete követeli, hogy ezen esküdszékek olyan helyeken állíttassanak fel, ahol a tolmácsnak a mellőzésével lehetővé fog tételni, hogy a tárgyalás az inkriminált sajtótermék nyelvén tartassék meg vagy pedig, ha ez nem volna lehetséges, úgy követeli az esküdszéki intézmények megszüntetését és a sajtó ügyeknek, a rendes törvényszékek hatáskörébe való utalását.

13. Miután Erdélyben a sajtó ügyekre vonatkozólag egy kivételes törvény van érvényben, Magyarországon pedig a sajtószabadság a kaució letétele által van korlátozva: a nemzetiségek szövetkezete követeli, hogy a sajtószabadság érdekében egy egységes törvény hozassék.

14. Miután a nemzetiségek szövetkezete minden téren szabadságot követel: első sorban a fennálló vallásfelekezetek szabadságáért küzd. Éppen azért a nemzetiségek szövetkezete, az összes törvényes eszközökkel harcolni fog az egyházpolitikai törvények revíziójáért, mert ezek a törvények az egyes népek nemzeti élete ellen vannak irányítva.

15. A magyarországi nemzetiségek azt követelik, hogy érdekeiket egy, a korona által kinevezett miniszter képviselje, amiként képviselve van Horvátország egy tárcanélküli miniszterrel.

16. A most elősorolt célok elérésére és az egységes vezetés lehetővé tételére, a románoknak, a szerbeknek és a tótoknak a szövetkezetét egy bizottság fogja képviselni, amelyben minden egyes nemzet 4—4 taggal lesz képviselve.

17. Ez a bizottság intézkedni fog egy életrevaló szervezésről és gondoskodni fog, hogy a magyarosítás ellen időről-időre, minden alkalommal óvás emeltessék.

18. A bizottság gondoskodni fog arról is, hogy az egyes nemzetiségek között az egyetértés fentartassék.

19. A bizottság arról is fog gondoskodni, hogy az európai nagyközönség Magyarország nemzetiségi viszonyairól, az európai sajtó útján tájékoztassák.

20. A kongresszus elhatározta, hogy időközönként össze fog ülni és hogy a bizottságra bizza az összehívandó kongresszus helyének és idejének a meghatározását, valamint annak az összehívását is.

21. A bizottságnak, a legközelebb összehívandó kongresszusra egy, Ő Felségéhez felterjesztendő memorandumot kell kidolgoznia, amely a szövetkezett nemzetiségek nevében teljes valójában fel kell hogy tárja, a nemzetiségeknek a helyzetét.

22. Abban az esetben, hogyha a kiküldött bizottság összefoetele megghiúsíttatnék: a románok, a tótok és a szerbek nemzeti politikájának az irányítására, az eme programmban foglalt elvek fognak szolgálni.»

VI. FEJEZET.

A románok mozgalmái 1895—1905-ig.

Ezen időszakban a hazai románok mozgalmaiban külső látzatra semmi különösebb esemény sem adta elő magát.

Az egyes hazai román lapok akkori közleményeiből azonban mégis kítúnt:

a) hogy a román nemzeti párt komitéja, amely a román nemzeti párttal együtt 1894-ben fel lett oszlatva, titokban tovább vezette a románok politikai mozgalmait;

b) hogy ez a komité 1894-től kezdve titokban, az önkiegészítés elve alapján, választotta meg tagjait és hogy a felosztatás után első nyilvános ténykedése egy, Kolozsvárról 1901. szeptember 5-én kelt kiáltványa volt, amelyben az 1901. évi Szélféle választásokat megelőzőleg, a passzivitás betartására szólította fel a hazai románokat;

z) hogy dr. Ratiu Jánosnak, a komité elnökének 1902-ben történt elhunya után, a komiténak a temetésen jelen volt tagjai Ratiu nyitott sírjánál választották meg elnökjökül illyésfalvi Papp Györgyöt, az addigi alelnököt.

A román hírlapok eme akkori közleményeit megerősítette az 1905. évi nagyszzebeni választói konferencia is, amely határozatiig köszönetét szavazott a komiténak, az 1894—1905-ig kifejtett működéséért.

Ezen időszak vége felé mindnagyobb tért kezdett hódítani a románok vezérférfiai között, a politikai aktivitás dekretálásának az eszméje, amelynek az érdekében különösen az Aradon 1896-ban létesített «Tribuna Poporului» (a jelenlegi aradi «Tribuna») és a Szászvároson 1901-ben létesített «Libertatea» román hírlapok agitáltak.

Sikerükhöz az a körülmény is nagyban hozzájárult, hogy a feloszlott román nemzeti pártnak a főorgánuma, a nagyszzebeni «Tribuna», 1903. április 29-én, kaució hiányából, megszűnt.

Az aktivitás eszméjének a megvalósítására első lépésül szolgált dr. Vlad Aurélnak, 1903-ban a dobrai kerületben román nemzetiségi programmal történt megválasztása.

VII. FEJEZET.

Az aktivitás dekretálása.

1. Az 1905-iki nagyszzebeni választói konferencia.

A dobrai 1903. évi választás után a hazai románok közt mindnagyobb tért kezdett hódítani az aktivitás eszméje, amelynek az érdekében a hazai románok vezérférfiai az 1905. évi általános választásokat megelőzőleg, 1905. évi január hó 10-ére Nagyszebenbe választói konferenciát hívtak össze, amelyen illyésfalvi Papp György elnöklete alatt 97 kiküldött volt jelen.

A konferencia 78 szavazattal 12 ellenében a következő határozatot hozta:

«Az összegyűlt román kiküldöttek meg vannak arról győződve, hogy a végletekig súlyos jelenlegi körülmények nem engedik meg, hogy a román nemzeti politikai párt programjához hozzányúljanak, hanem azt érintetlenül és teljességében továbbra is úgy tartják fenn, amiként megállapította azt az 1881-iki konferencia és amiként megújították és kiegészítették azt, az 1884..

1887., 1890. és 1892-iki konferenciák. Mindazonáltal a jelen politikai evolúció közepette, szükségesnek tartják a fennebb jelzett programokat, a román nép szabadságának megfelelőleg revízió alá venni.

És ezeknek az alapján a konferencia az 1881-iki programon kívül a következőket követeli:

1. A hadseregben az egységes vezényleti-, azaz a német nyelvnek fentartása mellett, a nemzetiségi ezrednyelvnek hatá-

sosabb respektálását és a hadseregben a magyarosító törekvéseknek a megszüntetését.

2. Az egyházi házasság kötelező behozatalát és a felekezetenélküliség teljes eltörlését.

3. A községek, vármegyék teljes autonómiáját és azoknak a nyelvterületükre való tekintettel újabb beosztását, a kijelölési jog és a virilizmus megszüntetését.

4. Az általános titkos szavazati jog behozatalát.

5. A progresszív adó behozatalát.

6. A birtok minimum elidegeníthetlenségét, a hitbizományok megszüntetését, az állambirtokoknak parcellákban való bérbeadását. A román vidékeken csakis a románok letelepíthetőségét.

7. A munkások érdekeinek hathatósabb támogatását.

8. A szegényeknek ingyen orvost és orvosságot.

A nemzeti programmunkban kifejtett követelmények kivívására, a román nép fel fog használni minden alkotmányos eszközt, amelyekkel el fog hárítani minden oly mesterséges akadályokat, amelyek elébe gördítenének.

A passzivitás és az aktivitás kérdésében a jelen értekezlet szükségesnek tartja kijelenteni, hogy a románok mindaddig küzdenek, míg nem lesznek hatályon kívül helyezve a jelenlegi választási törvények, amelyek mesterséges módon úgy vannak megalkotva, hogy a nem magyar nemzetiségeket kizárják az ország ügyeinek tényleges vezetéséből. Ennek pedig az a következménye, hogy a román nép, mint az országnak számára nézve második nemzetisége, nem képviselheti magát politikai jelentőségének megfelelőleg kellő számban a parlamentben. A választásokon elkövetett visszaélések; a választási névlajstromok összeállítására körüli szabálytalanságok; a közigazgatási hivatalnokok által gyakorolt erőszakos befolyások és pressziók; a törvény által megengedett díjak; pénzzel, étellel és itallal való megvesztegetések; a fenyegetések és a bosszúállás, aminek ki vannak téve azok, akiknek mindezek dacára is van bátorságuk ellentállani: lehetetlenné teszik a választók igazi akaratának és a polgárok közvéleményének a megnyilvánulását. Ezek alapján bizalmatlansággal viseltetünk az ország parlamentje iránt és ameddig a jelenlegi állapot fenn fog tartatni, addig semmi jót sem várhatunk a parlamenttől, mert alig hisszük, hogy meg lesz hallgatva ama nemzeti képviselők hangja, akiket sikerülne nekünk a budapesti parlamentbe bejuttatni és hogy általuk jóra fordulna a hazai román nép mostoha politikai helyzete.

Tekintve, hogy az 1881-iki nagyszebeni konferencia ama határozatát, amely kimondotta volt a passzivitást és amely meghagyta a román nép politikai vezetőinek, hogy tegyenek meg mindent az iránt, hogy eme passzivitás komoly és reális

legyen, ma már nem lehet megfelelőleg végrehajtani; tekintve, hogy az idegen pártok harcmodora által a mi román népünk a politikai erkölcsök demoralizálása veszélyének volna kitéve, amely veszedelmet csak úgy lehet elhárítani és megakadályozni, ha nemzeti pártunk aktivitásba fog lépni; tekintve, hogy ez a legmegfelelőbb mód arra nézve, hogy politikailag neveljük a román népet és ez által elzárjuk azt az idegenek ámtásai elől; tekintve továbbá, hogy csakis ez által lehet reális módon meghazudolni a világ színe előtt, a jelenlegi kormányterfiak ama hamis állításait, hogy a román nép nem érez együtt ' vezetőinek politikai céljaival és hogy nagy többségében helyesli mindazokat a jogtalanságokat, amelyeket vele szemben elkövetnek és tekintve végül, hogy csakis így lesz elhárítható ama akadály, amely törvénytelen és erőszakos módon gördítettett nemzeti pártunk gyökeres szervezése, valamint eme párt szabad működése elé:

az értekezlet elhatározza, hogy a románok az összes választókerületekben lépjenek parlamenti aktivitásba.

A napirendnek megfelelőleg és eme határozatok végrehajtására és a választási ügyek vezetésére a jelen értekezlet egy 16 tagból álló végrehajtó bizottságot küld ki, amely köteles lesz a legközelebbi konferenciának jelentést tenni kifejtett működéséről.

A konferencia, méltányolva ama elég nagy nehézségeket, amelyekkel a nemzeti bizottságnak — komiténak — az utolsó évtized alatt meg kellett küzdenie, konstatálja hogy: a bizottság becsülettel tett eleget kötelességének és az erről szóló jelentését köszönettel tudomásul veszi.»

Eme bizottság, elnökéül: illyésfalvi Papp Györgyöt, alelnökéiül: dr. Mihályi Tivadart és Iván Miklóst; titkárául: dr. Vlad Aurélt; pénztárnokául: dr. Vaida Voivod Sándort választotta meg.

2. Az 1905. évi általános választások.

Miután a nagyszebeni konferencia a fennebbi program alapján 1905. január 10-én a politikai aktivitást kimondotta, az aktivitás hívei, különösen Arad, Szolnok-Doboka, Szilágy, Hunyad és Szeben vármegyében fejtettek ki nagy és erős agitációt.

A nagyszebeni konferenciának, az aktivitásra vonatkozó határozatát, a hazai románság vegyes érzelmekkel fogadta. Ezzel a határozattal szemben, a brassói «Gazetta Transilvaniei» körül csoportosult brassóvármegyei, a lugosi «Drapelul» körül csoportosult bánági részek románjainak legnagyobb része és a kolozsvári «Rávasul» körül csoportosult kolozsvármegyei románok továbbra is politikai passzivitásban maradtak.

Az aktivisták az 1905. január havában lezajlott képviselőválasztások alkalmával 8 nemzetiségi román képviselőt juttattak a parlamentbe.

A román nemzetiségi képviselők, a parlamentbe beválasztott egy tót és egy szerb nemzetiségi képviselővel együtt megalakították Budapesten a «nemzetiségi képviselők parlamenti klubját.»

Az 1905. évi választások után beállott bizonytalan politikai helyzetet, a román nemzetiségi képviselők arra használták fel, hogy a beszámoló beszédek megtartására és az általános titkos választói jog kivívásának az érdekében összehívott meetingeken, megtették a szükséges előkészületeket egy bekövetkező képviselőválasztásra, a román nemzetiségi képviselőjelöltek érdekében.

Az aktivisták ezekkel a meetingekkel részben el is érték céljukat, mert a lugosi «Drapelul» körül csoportosult és a passzivitás elvét valló bánági részekben lakó románok, 1905. november 5-én Lúgoson megtartott konferenciájukon szintén kimondták, hogy a passzivitással szakítanak és hogy a politikai aktivitás tereére lépnek. Ezeknek a példáját követték, a passzivitás szolgálatában álló és a brassói «Gazeta Transilvaniei» körül csoportosult brassóvármegyei románok is, akik 1906. április hó 27-én Brassóban megtartott konferenciájukon szintén az aktivitás mellett döntöttek. És így a hazai románok, a kolozsvári «Rávasul» román lap körül csoportosult és a passzivitás elvét valló egy pár kolozsvári románt kivéve, a politikai aktivitás tereére léptek.

3. Az 1906-iki általános választások.

Miután a koalíciós kormány megalakult és az 1906-iki új választások elrendeltettek, a román választóknak Nagyszebenben megalakított végrehajtó bizottsága, a román választókhöz; a nemzetiségi képviselők parlamenti klubja pedig a magyarországi román, tót és szerb választókhöz intézett felhívást, a nemzetiségi jelöltek támogatása céljából.

Ötven választókerületben állítottak román nemzetiségi képviselőjelöltet és 16 román nemzetiségi képviselő be is jutott a parlamentbe, akik a tót és a szerb nemzetiségi képviselőkkel együtt, Dr. Mihályi Tivadar elnöklete alatt Budapesten, külön parlamenti klubot alakítottak.

Budapest 1907. január 1-én indult meg a román nemzetiségi képviselők támogatására, a «Lupta» román politikai hírlap.

A román nemzetiségi képviselők, a Nagyszebenben 1905-ben megválasztott végrehajtó bizottság tagjaival együtt, Budapesten 1908. január 19-én és 20-ikán konferenciát tartottak, a

melyen elhatározták, hogy az ország összes románlakta kerületeiben, a legszélesebb alapon fogják szervezni a román nemzetiségi pártot és hogy a nemzetiségi képviselők parlamenti klubjának a keretén belül, egy önállóan működő román szakosztályt fognak felállítani.

A konferencia Aradot jelölte ki a román nemzetiségi párt szervezésének a központjául, ahol ebből a célból egy központi bizottságot állított fel.

*

Tartalomjegyzék.

	Oldal
I. SZAKASZ.	
A magyarországi románok száma és vármegyénket való megoszlása	5
II. SZAKASZ.	
A magyarországi románokról általában.....	7
III. SZAKASZ.	
A balázsfalvi görög katolikus érsekség.	
<i>I. FEJEZET. Általános rész</i>	11
<i>II. FEJEZET. Az érsekség jelenlegi állapotára vonatkozó adatok</i>	
I. A balázsfalvi főegyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok ..	12
II. A nagyváradai egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok ...	23
III. A lugosi egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok	26
IV. A szamosújvári egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok	30
<i>III. FEJEZET. A magyarországi görög katolikus érsekválasztás, illetve jelölés módja</i>	33
IV. SZAKASZ.	
A magyarországi görög keleti román egyház.	
<i>I. FEJEZET. Általános rész</i>	38
<i>II. FEJEZET. Az érsekség jelenlegi állapotára vonatkozó adatok</i>	
I. A nagyszombati főegyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok	42
II. Az aradi egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok	49
<i>A. Az aradi görög keleti román szentszék</i>	50
<i>B. A nagyváradai görög keleti román szentszék</i>	57
III. A karánsebesi egyházmegye jelenlegi állapotára vonatkozó adatok	60
<i>III. FEJEZET. A hazai görög keleti román egyház szervezetére és fontosabb ügymeneteire vonatkozó szabályzatok és szabályrendeletek.</i>	
I. A magyarországi görög keleti román egyház „Szervezési Szabályzatba”	64
II. A magyarországi görög keleti román egyház fontosabb szabályrendeletei:	
<i>A. A plébániák szervezésére, rendezésére és betöltésére vonatkozó szabályrendelet</i>	94
<i>B. Szabályrendelet a fegyelmi ügyekben való bíráskodási eljárásról a magyarországi és az erdélyi görög keleti román érsekségben</i>	100
<i>C. Szabályzat az egyházgondnoksági ügyek ellátásáról</i>	109

V. SZAKASZ.

A hazai román középiskolák.

I. FEJEZET. A balázsfalvi görög katolikus főgimnázium.

I. Az intézet története	116
II. Az 1906/7. iskolai évre vonatkozó adatok	119
<i>II. FEJEZET. A belényesi görög katolikus főgimnázium.</i>	
I. Az intézet története	125
II. Az 1906/7. iskolai évre vonatkozó adatok	134
<i>III. FEJEZET. A brassói görög keleti román központi iskolák (főgimnázium, alreál- és felső kereskedelmi iskola)</i>	
I. Az intézetek története	140
Fázisok, amelyeken a gimnázium a tannyelvet és szervezetet illetőleg átment	151
II. A brassói központi iskolákra vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok:	
A. A főgimnáziumra vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok.....	153
B. Az alreáliskolára vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok	162
C. A felső kereskedelmi iskolára vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok	163
<i>IV. FEJEZET. A brádi görög keleti román algimnázium.</i>	
I. Az intézet története	168
II. Az 1906/7. iskolai évre vonatkozó adatok	174
<i>V. FEJEZET. A naszódi alapítványi főgimnázium.</i>	
I. Az intézet története	178
II. A gimnázium alapjára és fentartására vonatkozó adatok	182
III. A gimnáziumra vonatkozó 1906/7. iskolai évi adatok	186

VI. SZAKASZ.

Román kulturális intézmények.

I. FEJEZET. A tulajdonképpeni kulturális intézmények.

I. „A román irodalmi és közművelődési egyesület“.	
I. Az egyesület története és eredeti alapszabálya	192
II. Az egyesület jelenlegi alapszabályai	199
III. Az egyesület intézményei:	
A. Az egyesületnek tudományos és irodalmi szakosztályai	207
B. Az egyesület orgánuma.....	212
C. Az egyesület nagyszabású polgári leányiskolája és leány-internátusa	212
D. A román enciklopédia	216
E. Az egyesület „történelmi és etnográfiai múzeuma“.....	217
IV. Az egyesület jelenlegi állapotára vonatkozó adatok:	
1. Az egyesület tisztikara és központi választmánya.....	219
2. Az egyesület fiókjai és azoknak működése	220
3. Az egyesület alapjai és alapítványai, valamint az azokból nyújtott ösztöndíjak.....	223
4. Az egyesület vagyona és számadásai	225
5. Az egyesületnek a legutóbbi években hozott fontosabb határozatai és tett intézkedései	226
II. „A román színházi-alap szerzési társulat“.	
1. Az egyesületnek létesítése és alapszabályai	228
2. Az egyesület jelenlegi állapotára vonatkozó adatok.....	239
III. „Az aradi román népművelő nemzeti egyesület“	240
IV. „A máramarosi román népnevelési egyesület“	244
V. A „Progresul“ fogarasi román műkedvelő színtársulat	256

VI. A „Petru Maior“ olvasó egyesület	258
VII. A „Gozsdu-alapítvány“.	
1. Az alapítvány létesítése, az alapító életrajza, végrendelete, az alapítvány eredeti vagyona és rohamos növekedésének a tényezői.....	264
2. Az alapítvány beléletében előfordult fontosabb mozzanatok	272
3. Az alapítvány jelenlegi állapotára vonatkozó adatok	278
VIII. A volt határőrvidékek vagyonközösségi alapjai	280
1. A karánsebesi vagyonközösség.....	281
2. A naszódi vagyonközösség	283
<i>II. FEJEZET. Egyéb kulturális egyesületek.</i>	
I. Román nőegyletek	284
II. Román dal- és zeneegyletek	289
III. Román olvasóköri körök	295

VII. SZAKASZ.

A magyarországi román sajtó	300
-----------------------------------	-----

VIII. SZAKASZ.

Ahazai románok kereskedelmi, ipari és közgazdasági intézményei.

- I. FEJEZET. A hazai tulajdonképpeni román pénzügyintézetek, az ezekre vonatkozó táblás kimutatások, a román pénzügyintézetek delegációja és az ebből létesült „Solidaritatea” szövetkezet; román szövetkezetek, segély-*

egyletek, kereskedelmi részvénytársaságok, fogyasztási egyletek és a „Raiffeisen” rendszer szerint létesített hitelszövetkezetek.

I. 1. A tulajdonképpeni pénzügyintézetek	305
A tulajdonképpeni pénzügyintézetekre vonatkozó adatok	314
A nagyszabeni „Albina” alapszabályai.....	322
2. A hazai román pénzügyintézetek delegációja és konferenciái	334
3. A magyarországi román pénzügyintézetek „Solidaritatea” szövetkezete	340
II. Szövetkezetek, segélyegyletek, fogyasztási egyletek, kereskedelmi részvénytársaságok és a „Raiffeisen” rendszer szerint létesített hitelszövetkezetek	347
Központi szövetkezet	349
<i>II. FEJEZET. Gazdasági egyletek</i>	349
<i>III. FEJEZET. A román kereskedők és iparosok egyletei</i>	352
<i>IV. FEJEZET. Román temetkezési egyletek.....</i>	357

IX. SZAKASZ.

A magyarországi románok mozgalmi.

<i>I. FEJEZET. A román nemzetiségi kérdés megfogalmazása</i>	363
<i>II. FEJEZET. A románok mozgalmi a XVIII. században.</i>	
1. Az 1784-iki parasztlázadás	363
2. A „Supplex libellum Valachorum”	367
<i>III. FEJEZET. Az 1848-49-iki események és a románok.</i>	
1. A balázsfalvi román népgyűlés	369
2. A románok felkelése.....	373
<i>IV. FEJEZET. A románok mozgalmi 1860—1881-ig</i>	376

V. FEJEZET. A románok mozgalmi 1881—1895-ig.

1. Az 1881-iki konferencia, a „román nemzeti párt“ létesítése, a „román nemzeti párt“ programjának a megállapítása, a „román nemzeti komité“ szervezése, a passzivitás dekretálása	381
2. Az 1884-iki, az 1887-iki és az 1890-iki konferenciák.....	383
3. Az 1892-iki konferencia, a memorandum és a memorandum per	384
4. Az 1893-iki konferencia	386
5. A „Replika“ és annak előzményei	387
6. A „román nemzeti párt“ feloszlata és az 1894-iki konferencia.....	388
7. A nemzetiségek 1895-iki politikai kongresszusa	390

VI. FEJEZET. A románok mozgalmi 1895—1905-ig 394

VII. FEJEZET. Az aktivitás dekretálása.

1. Az 1905-iki nagyszebeni választói konferencia	395
2. Az 1905-iki általános választások	397
3. Az 1906-iki általános választások	398